

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ**

ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΦΩΤΕΙΝΗ Α. ΣΤΕΦΑΝΗ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2021

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Επιβλέπων

Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΧΑΡΗΣ ΚΟΚΚΩΣΗΣ

Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΑΝΕΣΤΗΣ ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ

Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΤΡΑΚΟΣ

Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΠΟΛΥΖΟΣ

Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΜΑΡΙΟΣ ΧΑΪΝΤΑΡΛΗΣ

Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΙΛΙΜΙΓΚΑΣ

Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΣΠΡΟΓΕΡΑΚΑΣ

Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΑΝΕΣΤΗΣ ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ

Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

*Στον Χάρη
&
Στον Αλέξανδρο*

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η παρακάτω υπογράφουσα Φωτεινή Στεφανή του Αλεξάνδρου, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα Διδακτορική Διατριβή εκπονήθηκε από εμένα την ίδια, ότι αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις και ότι αναφέρω πλήρως όλες τις πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνησή της.

Η δηλούσα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο ρόλος του χωροταξικού σχεδιασμού ως εργαλείο πολιτικής σε συνθήκες μεγάλης ύφεσης και μετασχηματισμών καθίσταται αναγκαίος για την ενίσχυση των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Η έννοια της ανθεκτικότητας περιλαμβάνει όχι μόνο την αντίδραση στους εξωτερικούς κραδασμούς, αλλά και την εγκαθίδρυση ενός συστήματος με υψηλό βαθμό προληπτικής και κατασταλτικής προσαρμοστικότητας στις αλλαγές των ευρύτερων συνθηκών. Ο χωροταξικός σχεδιασμός σε συνεργασία με την αναπτυξιακή πολιτική εθνικού και περιφερειακού επιπέδου είναι σε θέση να διασφαλίσει καλύτερα το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και η βέλτιστη ένταξη τους στο χώρο, στην περιφερειακή και υποπεριφερειακή κλίμακα, ενσωματώνει τις εθνικές αναπτυξιακές και χωρικές προτεραιότητες και τις προσαρμόζει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις τοπικές ιδιαιτερότητες, τις συμπληρώνει ενδυναμώνοντας τα οικονομικά, γεωγραφικά, φυσικά και πολιτιστικά πλεονεκτήματα και ενισχύει περισσότερο αυτές που μπορούν να της δώσουν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία.

Η διατριβή εξετάζει τη σημασία του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον ελληνικό χώρο και τη συμβολή του στην ανάπτυξη της χώρας με όρους βιωσιμότητας. Το κύριο σημείο εστίασης αποτελεί η διερεύνηση της συμβολής των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων στην βιώσιμη ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Προτείνεται σύνθετη μεθοδολογική προσέγγιση συγκριτικής αξιολόγησης των θεσμικών κειμένων των νέων Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τις παραγωγικές δραστηριότητες, με συγκεκριμένα βήματα και προσδιορισμό *δεικτών αξιολόγησης του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού*. Παράλληλα ερευνάται η σχέση μεταξύ αναπτυξιακού και χωρικού σχεδιασμού στη βάση του εργαλείου των Περιφερειακών Σχεδίων της Στρατηγικής Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση (RIS3), που δίνει έμφαση στην τοποκεντρική προσέγγιση ενισχύοντας την εδαφική συνοχή.

Η πολυθεματική προσέγγιση οδηγεί σε επισημάνσεις βασικών ζητημάτων και τελικά στην αποτίμηση του ρόλου του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στην αντιμετώπιση των προκλήσεων και των προοπτικών που αναδεικνύονται.

Λέξεις κλειδιά: *Χωροταξικός Σχεδιασμός, Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια,*

Δείκτες αξιολόγησης περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού,

Παραγωγικές δραστηριότητες, Υδατοκαλλιέργειες, ΑΠΕ, Μεταποίηση, Τουρισμός,

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης

ABSTRACT

The role of spatial planning as a policy tool during periods of great recession and transformations, becomes a necessity for the enhancement of productive activities. The concept of resilience involves not only the development of reaction to shocks but also the establishment of a regional system with a high level of adaptive capacity that can both adjust, reactively and proactively, to changing framework conditions. Spatial planning in synergy with the national and regional development policy can ensure better the desired outcome. The spatial organization of productive activities and their optimal integration in the regional and sub-regional scale incorporates the national development and spatial priorities and adapts them in the best possible way to local peculiarities. Moreover, it strengthens the economic, geographical, natural and cultural advantages and promotes further those with greater added value.

The dissertation examines the importance of regional spatial planning in Greece and its contribution towards the sustainable development of the country. It focuses on the contribution of Regional Spatial Planning Frameworks to the sustainable development of productive activities.

A complex methodology of comparative evaluation based on institutional documents and plans of the new Regional Spatial Frameworks is proposed, with a precise procedure and *specification of evaluation indicators for spatial planning at regional level*. In parallel, there is assessment of the coordination between development policy and spatial planning based on the tools of the Strategic Research and Technology for Smart Specialization (RIS3) and the Regional Spatial Frameworks respectively. The regional research and investment strategies (RIS3) are place-based approaches that strengthen the territorial cohesion.

The multidisciplinary approach points out the key issues and the assessment of the regional spatial planning in facing the emerging challenges and prospects.

Key-words: *Spatial Planning, Regional Spatial Frameworks, Indicators for spatial planning at regional level, Productive activities, Aquaculture, RES, Manufacturing industry, Tourism, Strategic Research and Technology for Smart Specialization (RIS3)*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	1
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.2 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ, ΚΥΡΙΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ.....	3
1.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	4
1.3.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ	4
1.3.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	5
1.3.3 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ.....	7
1.4 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ.....	26
2.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ - Ο ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ.....	26
2.1.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ	26
2.1.2 Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ	28
2.2 ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	37
2.2.1 ΠΡΩΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	37
2.2.2 ΔΕΥΤΕΡΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.....	38
2.2.3 ΤΡΙΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	46
2.3 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ.....	49
2.3.1 Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ	49
2.3.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ 2003, 2004 ΚΑΙ Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥΣ.....	54
2.3.3 Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	61
3.1 ΟΙ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	61
3.1.1.ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	61
3.1.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	71

3.1.3 ΠΟΛΥΕΤΕΣ ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2014-2020.....	77
3.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ	79
3.2.1 ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2011	79
3.2.2 ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΙ ΥΠΟΔΟΧΕΙΣ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ	81
3.2.3 ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ	82
3.2.4 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ	86
3.2.5 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΛΙΕΙΑΣ (ΕΠΑΛ) 2007-2013	87
3.3 Α΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ.....	88
3.3.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	88
3.3.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	90
3.4 Β΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	106
3.4.1 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΩΝ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ.....	106
3.4.2. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥΣ.....	111
3.4.3 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ.....	114
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΑΠΕ).....	116
4.1 ΟΙ ΑΠΕ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ..	116
4.1.1.ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	116
4.1.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΕ	122
4.1.3 ΟΙ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	128
4.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΠΕ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ	137
4.2.1 ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2008.....	137
4.2.2 ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΠΕ	138
4.2.3 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ	143
4.3 Α΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΕ	143
4.3.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	143

4.3.2	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	145
4.4	Β΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΕ.....	162
4.4.1	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ	162
4.4.2	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥΣ.....	169
4.4.3	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.....	171
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	174
5.1	Η ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	174
5.1.1.	Η ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	174
5.1.2	Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	180
5.2	Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ.....	191
5.2.1	ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2008.....	191
5.2.3	ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ.....	195
5.2.4	ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ	198
5.3	Α΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	198
5.3.1	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	198
5.3.2	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	200
5.4.	Β΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ - ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	220
5.4.1.	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ	220
5.4.2.	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥΣ.....	226
5.4.3	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ.....	228
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	231
6.1	Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	231
6.1.1	ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	231

6.1.2 Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	243
6.1.3. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	251
6.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ 2013	253
6.2.1. ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2013.....	253
6.2.2 ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 2013.....	256
6.2.3 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ.....	258
6.3 Α΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	258
6.3.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	258
6.3.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	260
6.4. Β΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ - ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	294
6.4.1. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ.....	294
6.4.2. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥΣ.....	299
6.4.3. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	301
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ (RIS3).....	303
7.1 ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΛΑΦΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ.....	303
7.2 Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΎΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ 2014 – 2020..	307
7.2.1 ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΚΑΙ Η ΣΤΟΧΕΥΣΗ.....	307
7.2.2 ΚΛΑΔΟΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ.....	309
7.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΈΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΎΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ 2014 - 2020.....	310
7.4 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ -ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	325
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	330
8.1 Γ΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	330
8.2 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ.....	350
8.3 ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ.....	351

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	353
Πίνακας αξιολόγησης των νέων Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων (ΠΧΠ) - 2017, 2018, 2019, 2020 και σχεδίων ΥΑ 2015, 2016 - ως προς τις παραγωγικές δραστηριότητες των υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ, της μεταποίησης και του τουρισμού.	353
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	355
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	358
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	372
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	377

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1		
Πίνακας 1.1	Νέος χωροταξικός σχεδιασμός περιφερειακού επιπέδου	5
Πίνακας 1.2	Περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια έρευνας	7
Πίνακας 1.3	Δείκτες αξιολόγησης Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού στη βάση των θεσμικών κειμένων	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3		
Πίνακας 3.1	Η παγκόσμια συλλεκτική αλιεία και υδατοκαλλιεργητική παραγωγή (σε εκατ. τόνους), το διάστημα 2011-2016	61
Πίνακας 3.2	Παραγωγή και αξία υδατοκαλλιέργειας κρατών μελών της ΕΕ 2013	66
Πίνακας 3.3	Ετήσια παραγωγή υδατοκαλλιέργειας στην Ελλάδα κατά κατηγορία για τα έτη 2014 - 2017	74
Πίνακας 3.4	Περιφερειακές ενότητες (ΠΕ) που εντάχθηκαν στο ΕΠΑΛ 2007-13 για χρηματοδότηση μελετών οργανωμένων υποδοχέων υδατοκαλλιέργειών	87
Πίνακας Σ1-Υ	Συνθετική αξιολόγηση των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων των ΠΧΠ για την υδατοκαλλιέργεια και τις χερσαίες εγκαταστάσεις αυτών	107
Πίνακας Σ2-Υ	Συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ για την υδατοκαλλιέργεια στο θαλάσσιο χώρο	108
Πίνακας Σ3-Υ	Συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ για την υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων	109
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4		
Πίνακας 4.1	Όρια εγκατεστημένης ισχύος (MW) ανά τεχνολογία Α.Π.Ε. και κατηγορία παραγωγού	130
Πίνακας 4.2	Αιολικοί Σταθμοί με άδεια λειτουργίας ανά Περιφέρεια, κατά φθίνουσα σειρά	133
Πίνακας 4.3	Φωτοβολταϊκοί Σταθμοί με άδεια λειτουργίας ανά Περιφέρεια	134
Πίνακας 4.4	Μικροί Υδροηλεκτρικοί Σταθμοί με άδεια λειτουργίας ανά περιφέρεια	134
Πίνακας 4.5	Εγκαταστάσεις βιομάζας με άδεια λειτουργίας ανά Περιφέρεια	135
Πίνακας 4.6	Ελλάδα, Άμεσες και έμμεσες θέσεις απασχόλησης στις ΑΠΕ	135
Πίνακας Σ1-ΑΠΕ	Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για όλες τις μορφές ΑΠΕ	164
Πίνακας Σ2-ΑΠΕ	Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για την Αιολική Ενέργεια	164
Πίνακας Σ3-ΑΠΕ	Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για την Ηλιακή Ενέργεια	166
Πίνακας Σ4-ΑΠΕ	Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τα ΜΥΗΕ, τη Γεωθερμία και τη Βιομάζα	167
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5		
Πίνακας 5.1	1978, Μεταποιητικοί κλάδοι με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση μονάδων και απασχόλησης	183

Πίνακας 5.2	Κλαδική κατανομή του βιομηχανικού ΑΕΠ σε Ελλάδα και ΕΕ-15, 1980, 1990, 2000	184
Πίνακας 5.3	Διαχρονική εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στη μεταποίηση και της εξέλιξης του ποσοστού κάθε περιφέρειας στο σύνολο του εργατικού δυναμικού στη μεταποίηση της χώρας	188
Πίνακας 5.4	2011-2017: Διαχρονική εξέλιξη των μονάδων και των απασχολουμένων στη μεταποίηση σε περιφερειακό επίπεδο	188
Πίνακας 5.5	Κυρίαρχοι κλάδοι μεταποίησης σε περιφερειακό επίπεδο για το 2011	190
Πίνακας Σ1-Μ:	Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τη μεταποίηση	221
Πίνακας Σ2-Μ	Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τη μεταποίηση	222
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6		
Πίνακας 6.1	Δημοφιλέστεροι παγκόσμιοι προορισμοί 1999,2014,2018	235
Πίνακας 6.2	Εξωτερικός τουρισμός και σκοπός ταξιδιού	236
Πίνακας 6.3	ΕΕ, 2018: Τουριστικοί προορισμοί - διανυκτερεύσεις μη μόνιμων κατοίκων σε τουριστικά καταλύματα, διανυκτερεύσεις μόνιμων και μη μόνιμων κατοίκων στη χώρα σε τουριστικά καταλύματα, τουριστικές εγκαταστάσεις, τουριστικά καταλύματα ύπνου (με κριτήριο την φθίνουσα σειρά στον αριθμό κλινών)	241
Πίνακας 6.4	Βασικά μεγέθη ελληνικού τουρισμού, 2000-2019	244
Πίνακας 6.5	2019, Ποσοστό καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων & αντίστοιχων κλινών στο σύνολο της Χώρας	248
Πίνακας 6.6	2019, οι κυρίαρχες Περιφερειακές Ενότητες σε αριθμό καταλυμάτων και κλινών	248
Πίνακας 6.7	Αφίξεις τουριστών στις Περιφέρειες την περίοδο 2010-2019	249
Πίνακας Σ1-Τ	Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τον Τουρισμό	295
Πίνακας Σ2-Τ	Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τον Τουρισμό	296
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7		
Πίνακας 7.1	Περιφέρεια ΑΜΘ: Τομείς προτεραιότητας Στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης. Συσχέτιση με εθνικό επίπεδο	312
Πίνακας 7.2	Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας : Τομείς προτεραιότητας Στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης. Συσχέτιση με εθνικό επίπεδο	313
Πίνακας 7.3	Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας : Τομείς προτεραιότητας Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης. Συσχέτιση με εθνικό επίπεδο	314

Πίνακας 7.4	Περιφέρεια Θεσσαλίας: Τομείς προτεραιότητας Στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης. Συσχέτιση με εθνικό επίπεδο	315
Πίνακας 7.5	Περιφέρεια Ηπείρου: Τομείς προτεραιότητας Στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης. Συσχέτιση με εθνικό επίπεδο	316
Πίνακας 7.6	Περιφέρεια Ιονίων Νήσων : Τομείς προτεραιότητας Στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης. Συσχέτιση με εθνικό επίπεδο	317
Πίνακας 7.7	Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου και Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας	318
Πίνακας 7.8	Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου και Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας	320
Πίνακας 7.9	Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου και Περιφέρειας Β. Αιγαίου	322
Πίνακας 7.10	Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου και Περιφέρειας Πελοποννήσου	323
Πίνακας 7.11	Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου και Περιφέρειας Κρήτης	325
Πίνακας 7.12	Εθνική Στρατηγική Έξυπνης εξειδίκευσης και στόχευση των Περιφερειακών RIS	326
Πίνακας 7.13	Μεταποίηση: Συγκριτική εικόνα της κλαδικής εξειδίκευσης των ΠΧΠ και των προτεραιοτήτων των Περιφερειακών Σχεδίων της Στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης	329

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3		
Διάγραμμα 3.1	Παγκόσμια συλλεκτική αλιεία και υδατοκαλλιεργητική παραγωγή 1950-2014	61
Διάγραμμα 3.2	Παραγωγή υδατοκαλλιέργειας ανά ήπειρο το 2014 (τόνοι)	63
Διάγραμμα 3.3	Υδατοκαλλιέργειες/ Πρόγραμμα ενεργειών κ-μ για τον συντονισμό στον χωροταξικό σχεδιασμό	66
Διάγραμμα 3.4	Αλιευτικά προϊόντα στην Ελλάδα, 1950-2017	71
Διάγραμμα 3.5	Αλιευτικά Προϊόντα στην Ελλάδα, 1980, 2013, 2017	72
Διάγραμμα 3.6	Χρονική εξέλιξη αριθμού μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας και οστρακοκαλλιέργειας, 1986-2012	73
Διάγραμμα 3.7	Χρονική εξέλιξη της Παραγωγής θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας σε τόνους 1986-2012	74
Διάγραμμα 3.8	Μονάδες υδατοκαλλιέργειας στην Ελλάδα κατά κατηγορία για τα έτη 2011- 2017	75
Διάγραμμα 3.9	Κατανομή μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας και οστρακοκαλλιέργειας ανά ΠΕ το 2019	76
Διάγραμμα 3.10	Απασχολούμενοι στην υδατοκαλλιέργεια σε επίπεδο Περιφέρειας το 2019	76
Διάγραμμα 3.11	Στοχοθεσία Ελλάδας και ΕΕ για το 2020-2030	77
Διάγραμμα Δ1-Υ:	Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για τις Υδατοκαλλιέργειες	112
Διάγραμμα Δ2-Υ:	Σαφήνεια κατευθύνσεων ΠΧΠ για τις Υδατοκαλλιέργειες	113
Διάγραμμα Δ3-Υ:	Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για τις Υδατοκαλλιέργειες σε Πολεοδομικό επίπεδο	114
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4		
Διάγραμμα 4.1:	2005, Συμμετοχή κατηγοριών ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο στην παραγωγή ενέργειας	118
Διάγραμμα 4.2:	Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ σε παγκόσμιο επίπεδο, 2006-2011	118
Διάγραμμα 4.3:	Οι επτά πρώτες χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ, 2011	119
Διάγραμμα 4.4:	Ετήσια προσθήκη συμμετοχής ΑΠΕ στην παραγωγή Ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο ανά μορφή ΑΠΕ, 2008-2018	119
Διάγραμμα 4.5:	Η συμμετοχή των ΑΠΕ στην παγκόσμια παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ανά μορφή	120
Διάγραμμα 4.6:	Αύξηση της εγκατεστημένης παγκόσμιας αιολικής και ηλιακής ενέργειας , 1997-2016	120
Διάγραμμα 4.7	ΕΕ, Στοχοθεσία συμμετοχής των ΑΠΕ στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας για το 2010	123

Διάγραμμα 4.8	ΕΕ Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κατά μορφή ΑΠΕ, 2004-2015	125
Διάγραμμα 4.9	Πρόοδος κ-μ σε σχέση με την εθνική στοχοθεσία για την περίοδο 2013-2015 και σε σύγκριση με την στοχοθεσία για το 2020 (της Οδηγίας του 2009)	126
Διάγραμμα 4.10	2018, Μερίδιο συμμετοχής ενέργειας από τις ΑΠΕ στα κ-μ σε σχέση με το στόχο του 2020	127
Διάγραμμα 4.11	Ποσοστό Συμμετοχής των Περιφερειών στην εγκατεστημένη ισχύ ΑΠΕ του συνόλου της επικράτειας, 2017	132
Διάγραμμα 4.12	Ποσοστό ισχύος (mw) ανά Περιφέρεια και ανά κατηγορία ΑΠΕ με άδεια λειτουργίας στο σύνολο της χώρας	133
Διάγραμμα 4.13	Ποσοστό πλήθους ανά Περιφέρεια και ανά κατηγορία ΑΠΕ με άδεια λειτουργίας στο σύνολο της χώρας	134
Διάγραμμα Δ1-ΑΠΕ	Κανονιστική πυκνότητα των διατάξεων των ΠΧΠ για τις ΑΠΕ	169
Διάγραμμα Δ2-ΑΠΕ	Σαφήνεια των διατάξεων των ΠΧΠ για τις ΑΠΕ	170
Διάγραμμα Δ3-ΑΠΕ	Εφαρμογή των διατάξεων των ΠΧΠ για τις ΑΠΕ σε πολεοδομικό επίπεδο	170
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5		
Διάγραμμα 5.1	Μονάδες μεταποίησης ανά κλάδο για τα έτη 2011 και 2017	186
Διάγραμμα 5.2	Απασχολούμενοι στη μεταποίηση ανά κλάδο για τα έτη 2011 και 2017	186
Διάγραμμα 5.3	Διαχρονική εξέλιξη των απασχολούμενων στη μεταποίηση σε περιφερειακό επίπεδο την περίοδο 2001-2017 (ποσοστό στο σύνολο της χώρας)	189
Διάγραμμα 5.4	Μονάδες και απασχολούμενοι στη μεταποίηση σε περιφερειακό επίπεδο το 2017	189
Διάγραμμα Δ1-Μ	Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για τη μεταποίηση	227
Διάγραμμα Δ2-Μ	Σαφήνεια κατευθύνσεων ΠΧΠ για τη μεταποίηση	227
Διάγραμμα Δ3-Μ	Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για τη μεταποίηση σε πολεοδομικό επίπεδο	228
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6		
Διάγραμμα 6.1	Διεθνείς τουριστικές αφίξεις, 1950-1999	232
Διάγραμμα 6.2	Εισερχόμενος παγκόσμιος τουρισμός 1990-2004	233
Διάγραμμα 6.3	Διεθνείς τουριστικές αφίξεις 1990-2018	233
Διάγραμμα 6.4	Διάγραμμα Διεθνείς τουριστικές αφίξεις και έσοδα, 2018-2018	234
Διάγραμμα 6.5	Τουριστική διακύμανση στη διάρκεια του έτους	236
Διάγραμμα 6.6	Εξέλιξη του αριθμού των τουριστικών διανυκτερεύσεων, ΕΕ-27, 1995-2008 (% μεταβολή σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, διανυκτερεύσεις σε συλλογικά τουριστικά καταλύματα)	240

Διάγραμμα 6.7	Ποσοστό ξενοδοχείων ανά Περιφέρεια στη Χώρα για την περίοδο, 2010-2019	245
Διάγραμμα 6.8	Ποσοστό ξενοδοχειακών κλινών ανά Περιφέρεια στη Χώρα για την περίοδο 2010-2019	246
Διάγραμμα 6.9	2019, ποσοστό ξενοδοχειακών κλινών και ξενοδοχείων ανά Περιφέρεια στη Χώρα	247
Διάγραμμα 6.10	Αφίξεις τουριστών στη χώρα ανά Περιφέρεια, την περίοδο 2015-2019	250
Διάγραμμα Δ1-Τ	Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για τον τουρισμό	299
Διάγραμμα Δ2-Τ	Σαφήνεια κατευθύνσεων ΠΧΠ για τον τουρισμό	300
Διάγραμμα Δ3-Τ	Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για τον τουρισμό σε πολεοδομικό επίπεδο	300

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1		
Γράφημα 1.1	Εξεταζόμενες παραγωγικές δραστηριότητες στον νέο περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό	6
Γράφημα 1.2	Στάδια αξιολόγησης της έρευνας	7
Γράφημα 1.3	Βασικές κατηγορίες δεικτών αξιολόγησης περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού – Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων (ΠΧΠ)	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3		
Γράφημα 3.1	Περίληψη Πολυετούς εθνικού στρατηγικού σχεδίου Ελλάδας	65
Γράφημα 3.2	Περίληψη Πολυετούς εθνικού στρατηγικού σχεδίου Ισπανίας	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4		
Γράφημα 4.1	Εκτιμώμενη παγκόσμια Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και η συμμετοχή των ΑΠΕ για το 2018	121
Γράφημα 4.2	Παγκόσμια απασχόληση ανά μορφή ΑΠΕ, 2018	122
Γράφημα 4.3	Ελλάδα 2018, Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας	132
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5		
Γράφημα 5.1	Κατανομή προστιθέμενης αξίας στην ΕΕ (2006)	177

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ & ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	
ΑΜΘ	Ανατολική Μακεδονία -Θράκη
ΑΠΑ	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΕΠΟ	Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών όρων
ΑΗΣ	Ατμοηλεκτρικός σταθμός
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΒΕΠΕ	Βιομηχανική Επιχειρηματική Περιοχή
ΒΙΠΕ	Βιομηχανική Περιοχή
ΒΙΠΑ	Βιομηχανικά Πάρκα
ΒΙΟΠΑ	Βιοτεχνικά Πάρκα
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΓΓΥΠ	Γεωργική Γη Υψηλής Παραγωγικότητας
ΔΕ	Δημοτική Ενότητα
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΕΣΜΗΕ	Διαχειριστής του Συστήματος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας
ΕΑΖ	Ευρύτερη Αναπτυξιακή Ζώνη
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΚ	Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (Special Areas of Conservation)
ΕΚ	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΟΑ	Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΠ	Επιχειρηματικό Πάρκο
ΕΠΑΛ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΠΧΣΑΑΥ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών
ΕΧΠ-ΑΠΕ	Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
ΕΧΠ-Β	Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για την Βιομηχανία
ΕΧΠ -Τ, 2009	Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, 2009
ΕΧΠ -Τ, 2013	Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, 2013
ΕΧΠ -Υ	Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις Υδατοκαλλιέργειες
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΧΣ	Ειδικό Χωρικό Σχέδιο
ΖΕΠ	Ζώνες Ειδικής Προστασίας
ΖΟΕ	Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ & ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	
κ-μ	Κράτη-μέλη
ΙΝΣΕΤΕ	Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΚΑΛΠ	Κοινή Αλιευτική Πολιτική
ΚΑΠΕ	Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
ΚΕΣΥΠΟΘΑ	Κεντρικό Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων
ΚΕΣΥΧΩΘΑ	Κεντρικό Συμβούλιο Χωροταξικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων
ΚΠΣ	Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης
ΚΥΑ	Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις
ΜΜΕ	Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις
ΜΟΠ	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
ΜΥΗΕ	Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα
ΟΘΠ	Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑΠ	Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας
ΠΑΚ	Περιοχές Αιολικής Καταλληλότητας
ΠΑΥ	Περιοχή Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΕΡΙΠΟ	Περιοχή Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης
ΠΕΧΠ	Περιοχή Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων
ΠΟΑΥ	Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών
ΠΟΑΠΔ	Περιοχή Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων
ΠΟΤΑ	Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης
ΠΧΠ	Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο
ΡΑΕ	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΡΣΑ	Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας -Αττικής
ΣΑΚΧ	Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου
ΣΕΒ	Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών
ΣΕΘ	Σύλλογος Ελληνικών Θαλασσοκαλλιεργειών
ΣΕΤΕ	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΣΜΠΕ	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΣΟΑΠ	Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Ανάπτυξης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣΤΚ	Σύνθετο Τουριστικό Κατάλυμα
ΣΧΟΟΑΠ	Σχέδιο Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης
ΤΕΠ	Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ & ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	
ΤΧΣ	Τοπικό Χωρικό Σχέδιο
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΠΑΑΤ	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
ΥΠΑΠΕΝ	Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

ACRONYMS & ABBREVIATIONS

CEC	Commission of the European Communities
DG Mare	Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries
EC	European Commission
EU	European Union
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics
RIS3	Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation
VFR	visiting friends and relatives
UNWTO	World Tourism Organization

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Οι γονείς μου και οι πρώτοι μου δάσκαλοι είναι αυτοί που έθεσαν τους θεμέλιους λίθους για το ανθρώπινο ήθος και την αγάπη μου στη γνώση.

Η βελτίωση του επιπέδου ζωής αποτέλεσε μόνιμο προβληματισμό από την περίοδο των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών μου στον ακαδημαϊκό χώρο, πολυετή σκοπό κατά την πολύχρονη εμπειρία μου στη δημόσια διοίκηση στα θέματα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και μόνιμο πια τρόπο ζωής. Αυτοί οι δύο πυλώνες, το απόθεμα της γνώσης και η βιωματική εργασιακή μου εμπειρία μετουσιώθηκαν σε γραπτό λόγο με ερευνητικό τρόπο και κόπο για την πραγμάτωση του μεγάλου εγχειρήματος της διδακτορικής μου διατριβής και την ευόδωση του οράματος για υψηλότερους επιστημονικούς στόχους σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Επειδή όμως και το επιστημονικό ταξίδι επιμερίζεται σε αρχικό ξεκίνημα, διάρκεια και τελικό προορισμό, η δική μου εκκίνηση δεν θα ήταν εφικτή χωρίς την εμπνευσμένη καθοδήγηση του επιβλέποντα καθηγητή μου. Ευχαριστώ λοιπόν θερμότατα και από βάθους ψυχής τον καθηγητή μου Δημήτρη Οικονόμου, που μου έδωσε την ιδέα της διατριβής και που με την συμπακτωμένη γνώση και πείρα του υπήρξε πολύτιμος οδηγός και υποστηρικτής σε όλες τις φάσεις της διδακτορικής μου πορείας. Με την ευφύια του, το μεστό, λιτό και συνάμα σύνθετο λόγο, έκανε σε μένα προσιτό το ευρύτατο πεδίο των γνώσεων του στον χωρικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό, μολόνότι διαθέτει ακριβές πολυπληθείς επιστημονικές διακρίσεις και πολιτικές περγαμηνές. Με κατηύθυνε φυτεύοντας το σπόρο για ερευνητική πολύπλευρη αναζήτηση, με συμβούλευσε και με καθοδήγησε, με εμπιστεύτηκε και μου παρείχε την δυνατότητα να αυτενεργήσω.

Άπειρες ευχαριστίες οφείλω επίσης και στον καθηγητή μου και συμπλοηγό στην πορεία της έρευνας μου Χάρη Κοκκώση. Με το πλούσιο διεθνούς εμπειρίας γνωστικό υπόβαθρο, με την οξυδερκή πολιτική σκέψη του, με την εγγενή ευγένεια του και το ζεστό του λόγο, ήταν για μένα ακούραστος καθοδηγητής. Με τις εκτενείς και ειδικές γνώσεις του στο χωρικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό και την πολύχρονη εμπειρία του σε θέσεις ευθύνης στον ακαδημαϊκό και διοικητικό χώρο, υπήρξε αναντικατάστατος συμπαραστάτης όπου με τις καίριες και εύστοχες επισημάνσεις του σε κρίσιμες καμπές του εγχειρήματος μου, συντέλεσε καθοριστικά στην αίσια έκβασή του.

Ανάλογες ευχαριστίες οφείλω και στον επίκουρο καθηγητή Ανέστη Γουργιώτη, έμπειρο και ένθερμο υποστηρικτή του χωρικού σχεδιασμού, με ιδιαίτερη αγάπη στον χωροταξικό σχεδιασμό. Με αφετηρία τις κοινές εμπειρίες και προσπάθειες στην συμβολή του χωρικού σχεδιασμού στην βιωσιμότητα της χώρας από την πλευρά της διοίκησης και στη συνέχεια ως μέλους της τριμελούς επιτροπής της διατριβής μου, με τη ρηξικέλευθη σκέψη του, τη γόνιμη ανταλλαγή απόψεων και τη συνεχή παρότρυνση, συνέβαλε ουσιαστικά στην ολοκλήρωση της προσπάθειας μου.

Στην χωροτάκτη μηχανικό, συνάδελφο και επιστήθια φίλη μου Καλλιόπη Κουτσονάκου, οφείλω επίσης να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ για την υποστήριξη της, ιδιαίτερα τους τελευταίους κρίσιμους και απαιτητικούς μήνες. Οι συζητήσεις μας για τα θέματα εθνικού και περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού, η αμέριστη ψυχική ενθάρρυνση και η θετική της ενέργεια αποτέλεσαν ανεκτίμητη συμβολή για μένα.

Ευχαριστώ την αρχιτέκτονα μηχανικό, συνάδελφο και αγαπημένη μου φίλη Έφη Βιτζηλαίου, για την συμπαράσταση της και τις συμβουλές της στη γραμματική επιμέλεια τμημάτων του κειμένου της διατριβής.

Ο Ξενοφών στα απομνημονεύματά του γράφει πως δεν υπάρχει έργο ανθρώπινο στο οποίο δεν θα εύρισκε κανείς κάποιο μειονέκτημα να του προσάψει, κάτι αρνητικό να του καταλογίσει. Εγώ νοιώθω ιδιαίτερα ευλογημένη γιατί στην ανηφορική μου πορεία για την κατάκτηση της δικής μου γνωστικής κορυφής ευτύχησα να έχω καλόγνωμους, σοφούς δασκάλους και διορατικούς συμβούλους. Και στα δύσκολα σημεία αυτής της δύσβατης αλλά ωραίας πορείας, στις διλημματικές της στροφές υπήρχε πάντοτε το έμπειρο μάτι και το σταθερό χέρι που οδηγούσαν στις σωστές επιλογές και απέτρεπαν τις λανθασμένες κατευθύνσεις ή τις χρονοβόρες και ατελέσφορες αναστροφές.

Τους ευχαριστώ λοιπόν που ενέπνευσαν και εξέθρεψαν το όνειρό μου, που βοήθησαν στην ευόδωση και στην ολοκλήρωση του και που τώρα δικαιούνται να το μοιραστούν μαζί μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε παγκόσμιο επίπεδο, το χωρικό αποτύπωμα των κοινωνικοοικονομικών κρίσεων είναι ευδιάκριτο και είναι πλέον ιδιαίτερα εμφανές και στην Ελλάδα. Μία από τις σημαντικότερες επιπτώσεις είναι η εμβάθυνση των χωρικών ανισοτήτων. Ο ρόλος του χωροταξικού σχεδιασμού ως εργαλείου πολιτικής σε συνθήκες μεγάλης ύφεσης και μετασηματισμών καθίσταται πιο αναγκαίος για την συμμετοχή του στην ανάκαμψη. Οφείλει να εγγυάται την δυνατότητα προσαρμογής των βασικών κατευθύνσεων, στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και δεδομένα και την αξιόπιστη παρακολούθηση των χωρικών εξελίξεων. Σύμφωνα με τη Χάρτα της Ευρωπαϊκής Χωροταξίας, “Η χωροταξία εκφράζει γεωγραφικά τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και οικολογικές πολιτικές της κοινωνίας. Είναι ταυτόχρονα, ένα επιστημονικό πεδίο, μια διοικητική τεχνική και μια πολιτική που αναπτύχθηκε ως διεπιστημονική και συνολική προσέγγιση με στόχο την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη και τη φυσική οργάνωση του χώρου σύμφωνα με μια ενιαία στρατηγική” (European Conference of Ministers Responsible for Regional Planning, 1983).

Η χωροταξία βρέθηκε αντιμέτωπη με νέα και κρίσιμα ζητήματα που συνδέονται αφενός με την ανάγκη αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών της κρίσης στις περιφέρειες και τις πόλεις και αφετέρου με τη χωροθετική ευελιξία που χρειάζεται η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας στην πορεία προς την ανάκαμψη (Γιαννακούρου και Καυκαλάς, 2014:511). Διαπιστώνεται ότι οι κρίσεις φέρνουν στο προσκήνιο την αναπτυξιακή διάσταση του χωρικού σχεδιασμού. Με βάση την 5η Έκθεση για την Οικονομική, Κοινωνική και Εδαφική Συνοχή (EC,2010) και με την πρώτη συνθετική έκθεση του προγράμματος ESPON γίνεται εμφανές ότι η χωρική ανάπτυξη μπορεί να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη (Βασενχόβεν, 2011). Ο χωρικός

σχεδιασμός, η πρόβλεψη, η προετοιμασία για το αύριο το βραχυπρόθεσμο και το μακροπρόθεσμο, καθίστανται πιο επιτακτικά. Ο ελληνικός χώρος σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο απαιτεί μια αναπτυξιακή προσέγγιση που να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες της χώρας.

Όπως αποδεικνύουν οι αντιδράσεις των ευρωπαϊκών περιφερειών, στην προσπάθεια αντιμετώπισης των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, πρέπει να εξετάζονται όλες οι εναλλακτικές διαδρομές περιφερειακής ανθεκτικότητας με αξιοποίηση των ιδιαίτερων τοπικών χαρακτηριστικών (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2015:4), ενώ οι προοπτικές ανάκαμψης φαίνεται να εξαρτώνται από το συγκεκριμένο πλαίσιο της κάθε περιφέρειας (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2015:6). Το περιφερειακό επίπεδο σχεδιασμού θεωρείται το πλέον κατάλληλο πλαίσιο χωροταξικής παρέμβασης, καθώς οι περιφέρειες είναι ο γεωγραφικός χώρος που μπορεί να λάβει υπόψη του τις επιμέρους κοινωνικές, πολιτιστικές, οικονομικές και οικολογικές ιδιαιτερότητες, να συντονίσει τις πολιτικές και να ενισχύσει την τοπική ανθεκτικότητα. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια συνιστούν το σχεδιαστικό εργαλείο που αφορά στο προνομιακό, διεθνώς, χωρικό επίπεδο άσκησης στρατηγικής χωροταξίας (Οικονόμου, 2000). Καθώς δε οι ανταγωνιστικές πιέσεις που αντιμετωπίζουν οι περιφέρειες είναι σήμερα πιο έντονες από ποτέ, στόχος θα πρέπει να είναι η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των πόρων (Πετράκος και Ψυχάρης, 2016), κρίσιμο ζήτημα ιδιαίτερα για την Ελλάδα σε μια εποχή μεγάλης δημοσιονομικής στενότητας. Ο περιφερειακός χωροταξικός σχεδιασμός είναι σε θέση να προσδώσει την απαραίτητη ετοιμότητα στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των κινδύνων και απειλών και στην πλήρη αξιοποίηση των ευκαιριών και δυνατοτήτων στο μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, λαμβάνοντας υπόψη και αξιοποιώντας τους νέους προσανατολισμούς της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής, ούτως ώστε να μεγιστοποιηθεί η απορρόφηση των ευρωπαϊκών πόρων, να υποβοηθηθεί η προσέλκυση ελληνικών και ξένων ιδιωτικών πόρων και να αυξηθεί κατακόρυφα η αποτελεσματικότητα των χρηματοδοτούμενων δράσεων (Τσακίρης κ.ά., 2013).

Ο περιφερειακός χωροταξικός σχεδιασμός επιπλέον, επιχειρεί την ολοκλήρωση των χωρικών συνεπειών και στόχων της εθνικής πολιτικής με τις επιμέρους τοπικές συνθήκες. Μπορεί να λειτουργήσει σε διάφορα επίπεδα μέσα στην ίδια περιοχή, έτσι

ώστε να υπάρξει σχεδιασμός υπο-περιοχών μέσα σε μια ευρύτερη ενότητα χωροταξικού σχεδιασμού.

1.2 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ, ΚΥΡΙΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Αντικείμενο της διατριβής είναι η εξέταση της σημασίας του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον ελληνικό χώρο και η συμβολή του στην ανάπτυξη της χώρας με όρους βιωσιμότητας. Η διερεύνηση του τρόπου προσέγγισης των παραγωγικών δραστηριοτήτων στον πρόσφατα αναθεωρημένο περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό αποτελεί το κύριο σημείο εστίασης.

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα αφορά στην δυνατότητα των νέων Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων (ΠΧΠ) να συμβάλουν ως εργαλείο χωρικής πολιτικής στην βιώσιμη ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων του ελληνικού χώρου.

Ο ρόλος των ΠΧΠ είναι δυναμικός, γιατί συνδέει αδιάρρηκτα τον χωροταξικό με τον πολεοδομικό σχεδιασμό, γιατί συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη των οικονομικών κλάδων, στην αύξηση των συνεργειών των παραγωγικών δραστηριοτήτων, στην μείωση των μεταξύ τους συγκρούσεων και αρνητικών επιδράσεων. Για την εκπλήρωση του κύριου ερευνητικού ζητήματος, τίθενται σημαντικά ερωτήματα τα οποία η διατριβή θα προσπαθήσει να εξετάσει και συγκεκριμένα:

- Ποια είναι η θέση διαχρονικά του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στην χωροταξική νομοθεσία (από το ν. 2742/1999 ως τον πρόσφατο ν.4759/2020);
- Ποιες είναι οι αναπτυξιακές προτεραιότητες του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού για τις παραγωγικές δραστηριότητες;
- Ποιες είναι οι χωροταξικές προτεραιότητες των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για αυτές; Υπάρχει συνεκτική χωροταξική πολιτική στα ΠΧΠ για κάθε παραγωγική δραστηριότητα ;
- Ποια είναι η συσχέτιση των διατάξεων για τις παραγωγικές δραστηριότητες μεταξύ περιφερειακού και εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού;
- Ποιος είναι ο βαθμός δέσμευσης των διατάξεών τους για τον πολεοδομικό σχεδιασμό;
- Ποιο είναι το κανονιστικό πλαίσιο που τα διέπει;

- Υπάρχει σύνδεση με την αναπτυξιακή/περιφερειακή πολιτική;

Η διερεύνηση των προαναφερόμενων ερωτημάτων, οδηγεί σε μια πολυθεματική προσέγγιση του αντικειμένου του περιφερειακού σχεδιασμού στον Ελληνικό χώρο, με σκοπό την πληρότητα της απάντησης στο κύριο ερευνητικό ζήτημα.

1.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η μεθοδολογία αφορά αφενός στον προσδιορισμό του πεδίου εξέτασης των δεδομένων προς αξιολόγηση και αφετέρου στον τρόπο προσέγγισης για την απάντηση στο κύριο ερευνητικό ζήτημα και τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα.

1.3.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

Η διατριβή διερευνά όλα τα νέα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ΠΧΠ) της περιόδου 2017-2020 στη βάση των αντίστοιχων Υπουργικών Αποφάσεων. Διερευνά επίσης και τα λοιπά σχέδια Υπουργικών Αποφάσεων της αξιολόγησης και αναθεώρησης των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) του 2003, που εγκρίθηκαν από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας το 2015 και 2016, αλλά εκκρεμεί ακόμη η θεσμοθέτησή τους (Πίνακας 1.1). Η εξέταση και αξιολόγηση των ερευνητικών πεδίων για τον επικαιροποιημένο περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό, (θεσμοθετημένων και υπό θεσμοθέτηση ΠΧΠ), γίνεται αποκλειστικά στη βάση των Υπουργικών Αποφάσεων (ή των σχεδίων ΥΑ), καθώς και των συνοδευόντων χαρτών και όχι των εκπονηθεισών μελετών αυτών. Στην εξέταση και αξιολόγηση δεν συμπεριλήφθηκε η Περιφέρεια Ν. Αιγαίου καθώς μέχρι την ολοκλήρωση συγγραφής της έρευνας δεν είχε παραληφθεί η Β2 φάση της μελέτης αξιολόγησης και αναθεώρησης του ΠΧΠ από τη Δ/ση Χωροταξικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΝ. Στην έρευνα δεν συμπεριλήφθηκε επίσης, η Περιφέρεια Αττικής για την οποία ισχύει το Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας – Αττικής (ν. 4277/2014, ΦΕΚ Α' 156),¹ καθώς αναθεωρήθηκε στη βάση διαφορετικών διαδικασιών αλλά κυρίως λόγω της εκτεταμένης

---

¹ το νέο ΡΣΑ επέχει πλέον θέση Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου. Η θεώρηση αυτή καθορίστηκε ήδη από τον νόμο 4269/2014 (παρ. 8α, άρθρο 6) η οποία κατήργησε παράλληλα και τα Ρυθμιστικά Σχέδια του ν.2508/97 (ΦΕΚ Α' 124) υπό το πρίσμα της μείωσης των επιπέδων χωρικού σχεδιασμού (παρ.1, άρθρο 13 α) και διατηρήθηκε και στους μετέπειτα νόμους.

διακριτής προσέγγισης που θα απαιτούσε ο μητροπολιτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας Αττικής.

Πίνακας 1.1: Νέος χωροταξικός σχεδιασμός περιφερειακού επιπέδου

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ ΕΓΚΡΙΣΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ/ ΥΑ	ΦΕΚ
Κρήτης	2017	ΑΑΠ 260
Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	2018	ΑΑΠ 248
Θεσσαλίας	2018	ΑΑΠ 269
Ηπείρου	2018	ΑΑΠ 286
Στερεάς Ελλάδας	2018	ΑΑΠ 299
Ιονίων νήσων	2019	ΑΑΠ 16
Β. Αιγαίου	2019	Δ' 181
Κεντρικής Μακεδονίας	2020	Δ' 485
Δυτικής Ελλάδας ²	-	Σχέδιο ΥΑ 2016
Δυτικής Μακεδονίας	-	Σχέδιο ΥΑ 2015
Πελοποννήσου	-	Σχέδιο ΥΑ 2016

Πηγή: ΦΕΚ ΠΧΠ, ίδια επεξεργασία

Για τον σκοπό της εργασίας, η εξέταση επεκτάθηκε στην ΚΥΑ Έγκρισης της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014-2020 (ΦΕΚ 1862/Β/2015) που εγκρίνει την Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση (Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation – RIS3) όπως και στις αντίστοιχες μελέτες για τις Περιφέρειες της χώρας, ως νέο εργαλείο εθνικής και περιφερειακής αναπτυξιακής πολιτικής που χρησιμοποιήθηκε στην προγραμματική περίοδο 2014-2020.

1.3.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για την απάντηση στο αρχικό έναυσμα για την εκπόνηση της διδακτορικής διατριβής και κύριο ερευνητικό ζήτημα αυτής που αφορά στο ρόλο του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού ως εργαλείου χωρικής πολιτικής για την βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας, κρίθηκε αναγκαίο να εξετασθεί ο τρόπος που προσεγγίζονται οι παραγωγικοί τομείς σε αυτόν. Με δεδομένο ότι τα πρώτα ΠΠΧΣΑΑ είχαν εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί χωρίς υπερκείμενο χωρικό σχεδιασμό, ο οποίος θεσμοθετήθηκε μεταγενέστερα, αποφασίστηκε η έρευνα να γίνει για τους παραγωγικούς τομείς για τους οποίους υπάρχει

² Η διατριβή είχε ολοκληρωθεί στη βάση του Σχεδίου ΥΑ του 2016, πριν τη δημοσίευση σε ΦΕΚ του ΠΧΠ Δ. Ελλάδας, τον Δεκέμβριο του 2020 (ΦΕΚ 845/Δ/2020).

ταυτόχρονα και εθνική χωροταξική πολιτική, ώστε να γίνει αντιληπτή η αλληλοτροφοδότηση μεταξύ των δύο επιπέδων χωροταξικού σχεδιασμού. Συγκεκριμένα η διερεύνηση γίνεται (Γράφημα 1.1) :

α) για τον πρωτογενή τομέα με την εξέταση των υδατοκαλλιεργειών και τη συσχέτιση τους με το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο των Υδατοκαλλιεργειών³

β) για τον δευτερογενή τομέα με την εξέταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) και τη συσχέτιση τους με το αντίστοιχο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού⁴

γ) για τον δευτερογενή επίσης τομέα με την εξέταση της μεταποίησης και τη συσχέτιση της με το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο της Βιομηχανίας⁵. Η εξόρυξη εξαιρείται από την εξέταση, δεδομένης της εκπόνησης την τρέχουσα περίοδο του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου των ορυκτών πρώτων υλών από το ΥΠΕΝ. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στη μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων λόγω της σημαντικότητας του αγροδιατροφικού κλάδου για το σύνολο του εθνικού χώρου.

δ) για τον τριτογενή τομέα με την εξέταση του τουρισμού και τη συσχέτιση του με το ακυρωμένο πλέον Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο του Τουρισμού του 2013⁶ ως το τελευταίο ισχύον χωροταξικό πλαίσιο εθνικού επιπέδου, που τροποποίησε το παλαιότερο του 2009.

Γράφημα 1.1 : Εξεταζόμενες παραγωγικές δραστηριότητες στον νέο περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό

Ιδία επεξεργασία

³ Υπ. αριθ. 31722/2011 Απόφαση «Έγκρισης Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιεργείες και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού», ΦΕΚ 2505/Β/2011

⁴ Υπ.αριθ. 49828/2008 Απόφαση «Έγκρισης Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού», ΦΕΚ 2464/Β/2008

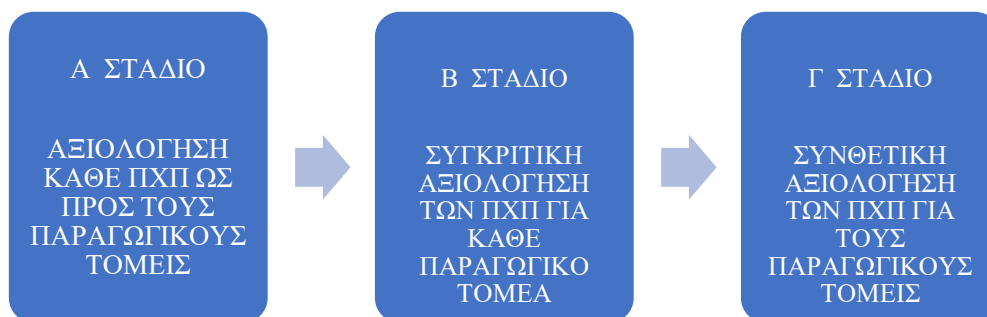
⁵ Υπ.αριθ. 11508/2009 Απόφαση «Έγκρισης Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη βιομηχανία και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού», ΦΕΚ 151/ΑΑΠ/2009

⁶ Υπ. αριθ. 67659/2013 Απόφαση «Έγκρισης τροποποίησης Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού», ΦΕΚ 3155/Β/2013

1.3.3 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

Η έρευνα έγινε στη βάση μιας σύνθετης μεθοδολογικής συγκριτικής αξιολόγησης των κατευθύνσεων των νέων ΠΧΠ. Η διερεύνηση της αξιολόγησης έγινε σε τρία διακριτά στάδια (Γράφημα 1.2). Στο πρώτο στάδιο αξιολογήθηκαν οι διατάξεις του κάθε ΠΧΠ (Πίνακας 1.2) για τους επιλεγμένους παραγωγικούς τομείς των υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ, της μεταποίησης και του τουρισμού, σε αναπτυξιακό, χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο. Στο δεύτερο στάδιο αξιολογήθηκαν συνθετικά και συγκριτικά τα ΠΧΠ ως προς τις διατάξεις τους ανά παραγωγικό τομέα. Στο τρίτο στάδιο έγινε η συνολική εκτίμηση για όλους τους παραγωγικούς τομείς και εξήχθησαν τα τελικά συμπεράσματα.

Γράφημα 1.2 : Στάδια αξιολόγησης της έρευνας

Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 1.2: Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια Έρευνας

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Β. ΑΙΓΑΙΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ

Στο προαναφερόμενο πλαίσιο, για τη διερεύνηση των ερωτημάτων της έρευνας, καθορίστηκαν δείκτες αξιολόγησης (Γράφημα 1.3, Πίνακας 1.3). Η επιλογή των δεικτών αυτών συνίσταται ουσιαστικά στις απαντήσεις που πρέπει να δοθούν στα απλά αλλά και στα ερωτήματα που προβλέπουν τα ΠΧΠ για τον κάθε παραγωγικό τομέα, που το προβλέπουν και πως το προβλέπουν.

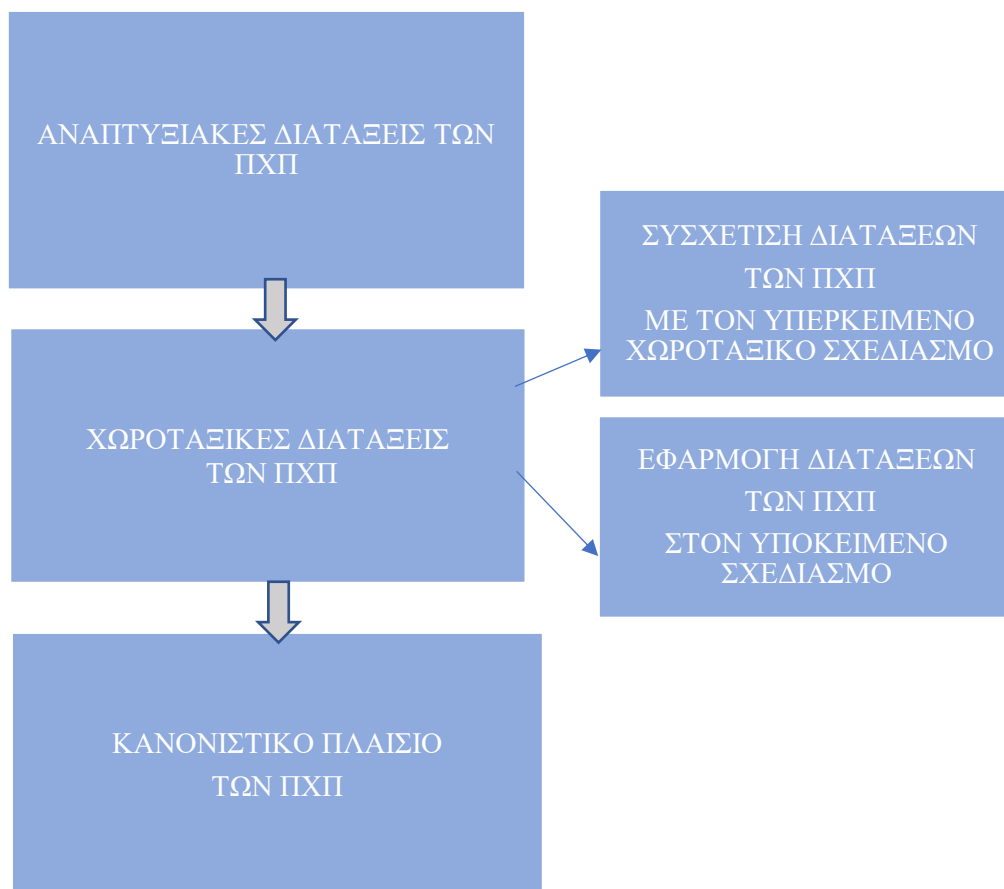
Οι δείκτες εντάσσονται σε πέντε βασικές κατηγορίες και συγκεκριμένα (Γράφημα 1.3):

- A. Στις αναπτυξιακές διατάξεις των περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού*
- B. Στις χωροταξικές διατάξεις αυτού*
- Γ. Στη συσχέτιση των διατάξεων του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό*
- Δ. Στην εφαρμογή των διατάξεων του στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό*
- Ε. Στο κανονιστικό πλαίσιο που τα διέπει*

Οι χωροταξικές διατάξεις αποτελούν τον κύριο κορμό των ΠΧΠ και τον πυρήνα των δεικτών, καθώς με αυτές συνδέονται και οι λοιποί τέσσερις άξονες. Οι χωροταξικές διατάξεις : α) εφαρμόζουν και οργανώνουν στο χώρο τις αναπτυξιακές προτεραιότητες που θέτει το κάθε ΠΧΠ β) εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τον υπερκείμενο εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό και στην περίπτωση της έρευνας, τα Ειδικά Πλάγια Χωροταξικού Σχεδιασμού των υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ, της βιομηχανίας (σε ότι αφορά την μεταποίηση) και ως βάση αναφοράς του τουρισμού του 2013 όπως σημειώθηκε γ) αποτελούν τον οδηγό του πολεοδομικού επιπέδου σχεδιασμού δ) συνιστούν το κανονιστικό πλαίσιο του κάθε ΠΧΠ ανάλογα με τον τρόπο που αυτές διατυπώνονται.

Η διερεύνηση της ιεραρχικής σχέσης μεταξύ των επιπέδων αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της ορθής εφαρμογής και αλληλοτροφοδότησης μεταξύ αυτών, καθώς ιδιαίτερα τα ΠΧΠ συνιστούν τον κύριο κρίκο που συνδέει τον εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό με τον πολεοδομικό σχεδιασμό.

Γράφημα 1.3: Βασικές κατηγορίες δεικτών αξιολόγησης περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού –Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων (ΠΧΠ)

Ιδία επεξεργασία

Για κάθε μία από τις παραπάνω πέντε κατηγορίες καθορίστηκαν οι επιμέρους κατηγορίες δεικτών αξιολόγησης οι οποίοι εξετάστηκαν για κάθε ΠΧΠ (Πίνακας 1.3). Αναλυτικά αυτοί αφορούν:

A. Για τις αναπτυξιακές διατάξεις του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού:

A1. Στην πρόταση αναπτυξιακής προτεραιότητας του κάθε παραγωγικού τομέα. Αξιολογείται αν η προτεραιότητα που δίδεται από το κάθε ΠΧΠ για τον κάθε παραγωγικό τομέα εξέτασης (υδατοκαλλιέργειες, ΑΠΕ, μεταποίηση, τουρισμός) για την ανάπτυξη της Περιφέρειας είναι διεθνούς σημασίας, εθνικής ή περιφερειακής.

A2. Στις προτεινόμενες εξειδικεύσεις των παραγωγικών τομέων. Εξετάζεται ποιοι είναι οι επιμέρους τομείς που προκρίνει το κάθε ΠΧΠ για τις παραγωγικές δραστηριότητες και συγκεκριμένα:

α) ποιες από τις ακόλουθες κατηγορίες των υδατοκαλλιεργειών προκρίνονται: οι θαλάσσιες – υδατοκαλλιέργειες, οι οστρακοκαλλιέργειες, οι υδατοκαλλιέργειες εσωτερικών υδάτων, οι λιμναίες, των λιμνοθαλασσών

β) ποιες από τις ακόλουθες κατηγορίες ΑΠΕ προκρίνονται: η αιολική, τα θαλάσσια αιολικά πάρκα, η ηλιακή, τα μικρά υδροηλεκτρικά έργα (ΜΥΗΕ), η γεωθερμία, η βιομάζα

γ) αν δίδεται κλαδική εξειδίκευση στην μεταποίηση και ποιοι μεταποιητικοί κλάδοι προκρίνονται: η μεταποίηση τροφίμων, η ένδυση, τα μεταλλικά προϊόντα κ.λπ.

δ) αν και ποιες ειδικές μορφές τουρισμού προκρίνονται : θαλάσσιος, κρουαζιέρα, σκαφών αναψυχής, καταδυτικός, οικοτουρισμός, πολιτιστικός, ιατρικός, ιαματικός, αγροτουρισμός κ.λπ.

A3. Στην πρόταση συνέργειας για κάθε παραγωγικό τομέα με τις όμορες Περιφέρειες. Αξιολογείται αν τα ΠΧΠ προωθούν τη διαπεριφερειακή διασύνδεση για τις παραγωγικές δραστηριότητες με τις όμορες Περιφέρειες

A4. Στην πρόταση διασύνδεσης μεταξύ των παραγωγικών τομέων. Αξιολογείται αν προτείνεται σύνδεση μεταξύ των οικονομικών τομέων όπως η τυποποίηση των υδατοκαλλιεργητικών και αγροτικών προϊόντων, η προώθηση των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας στις τουριστικές δραστηριότητες καθώς και η προώθηση της μεταποιητικών βιοτεχνικών κ.λπ. προϊόντων στην τουριστική βιομηχανία

A5. Στην πρόταση προώθησης των ΑΠΕ για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Εξετάζεται ειδικά για τις ΑΠΕ, η προώθησή τους από τα ΠΧΠ σε σχέση με την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής

B. Για τις χωροταξικές διατάξεις του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού.

B1. Στον προσδιορισμό ευρείων αναπτυξιακών παραγωγικών ζωνών. Αξιολογείται το αν προσδιορίζονται ευρείες αναπτυξιακές ζώνες για κάθε μια παραγωγική δραστηριότητα, των υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ, της μεταποίησης, του τουρισμού

B2. Στην πρόταση για νέες αναπτυξιακές παραγωγικές ζώνες πλέον των προβλεπόμενων στα Ειδικά Πλαίσια. Εξετάζεται το αν προτείνονται νέες Περιοχές Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΑΥ), πέραν των προτεινόμενων ΠΑΥ του Ειδικού Πλαισίου των υδατοκαλλιεργειών, νέες Περιοχές Αιολικής προτεραιότητας (ΠΑΠ), πέραν των προβλεπόμενων περιοχών του Ειδικού πλαισίου των ΑΠΕ και νέες περιοχές

μεταποίησης, πέραν των περιοχών μεταποίησης του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου της Βιομηχανίας.

B3. Στην πρόκριση της προώθησης των οργανωμένων υποδοχέων. Εξετάζεται αν προκρίνεται η προώθηση των οργανωμένων υποδοχέων για τους τομείς της μεταποίησης και του τουρισμού (πρόσθετα για τον τομέα του τουρισμού εξετάζεται και η προτεραιότητα που δίνεται στα Σύνθετα Τουριστικά Καταλύματα -ΣΤΚ)

B4. Στις διατάξεις για την εκτός σχεδίου δόμηση. Εξετάζεται αν δίδονται κατευθύνσεις για τον περιορισμό των μεταποιητικών και τουριστικών δραστηριοτήτων στην εκτός σχεδίου δόμηση

B5. Στις διατάξεις για τη σημειακή χωροθέτηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Αξιολογείται το αν παρέχονται διατάξεις για τη σημειακή χωροθέτηση των μεμονωμένων τουριστικών δραστηριοτήτων και η διαφοροποίηση τους από το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο του τουρισμού του 2013 (ΕΧΠ-Τ 2013)

B6. Στις διατάξεις για τις μονάδες SEVEZO. Εξετάζεται το αν παρέχονται κατευθύνσεις για τις μονάδες αυτές

B7. Στις κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων χρήσεων γης. Εξετάζεται το αν δίνονται κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων των λοιπών δραστηριοτήτων με τον τουρισμό (όπως προέβλεπαν οι διατάξεις του ΕΧΠ-Τ 2013).

Γ. Για τη συσχέτιση των διατάξεων του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό

Γ1. Στις προτάσεις Εξειδίκευσης/Συμπλήρωσης των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων. Αξιολογείται το αν εξειδικεύονται ή συμπληρώνονται οι προβλέψεις του αντίστοιχου Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, για τον κάθε εξεταζόμενο παραγωγικό τομέα από τα ΠΧΠ. Με βάση το ν.2742/99 στη βάση του οποίου εκπονήθηκαν τα νέα ΠΧΠ και τις αντίστοιχες προδιαγραφές, τα ΠΧΠ οφείλουν να εξειδικεύσουν στη βάση των λεπτομερέστερων στοιχείων ανάλυσης περιφερειακού επιπέδου, τις κατευθύνσεις των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων. Ως εξειδίκευση, ορίζεται η «αναλυτικότερη διατύπωση μιας κατεύθυνσης ή ρύθμισης του υπερκείμενου σχεδιασμού από τον υποκείμενο σχεδιασμό, που μπορεί να περιλαμβάνει και διαφοροποίηση ορίων ζωνών ή περιοχών που έχουν καθοριστεί από τον υπερκείμενο σχεδιασμό»⁷. Η εξειδίκευση που δεν έρχεται

---

⁷ Ο ορισμός της εξειδίκευσης συμπληρώθηκε και με βάση το εδάφιο η της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν.4759/2020 «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας»

σε αντίθεση με το πνεύμα του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, ισχύει άμεσα. Ως συμπλήρωση, ορίζεται η «προσθήκη νέων στοιχείων σε μια κατεύθυνση ή ρύθμιση του υπερκείμενου σχεδιασμού από τον υποκείμενο σχεδιασμό, που δεν έρχονται σε αντίθεση με τον πυρήνα της»⁸, είτε ως κατεύθυνση, είτε ως διάταξη ανάλογα με την κανονιστική ισχύ της.

G2. Στην Συμβατότητα ή Αντίθεση των προτάσεων με τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια. Αξιολογείται το αν η προβλεπόμενη διάταξη είναι συμβατή με τον υπερκείμενο αντίστοιχο χωρικό τομεακό σχεδιασμό ή έρχεται σε αντίθεση με αυτόν.

G3. Στις προτάσεις Ανάδρασης προς τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια. Εξετάζεται το αν οι διατάξεις που εξειδικεύουν ή συμπληρώνουν τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και οι οποίες αντιβαίνουν στο πνεύμα του υπερκείμενου σχεδιασμού, σημειώνονται ως ανάδραση προς αυτόν και οφείλεται να εξετασθούν σε επόμενο στάδιο στα πλαίσια της αναθεώρησης των Ειδικών Πλαισίων. Ως ανάδραση από υποκείμενο προς υπερκείμενο πλαίσιο, ορίζεται «η πρόταση για εξειδίκευση, συμπλήρωση, τροποποίηση, ή άλλη αλλαγή ισχύουσας κατεύθυνσης ή ρύθμισης του υπερκείμενου πλαισίου ή σχεδίου. Οι προτάσεις ανάδρασης δεν έχουν δεσμευτικό περιεχόμενο»⁹. «Ο υπερκείμενος σχεδιασμός, κατά την αναθεώρησή του θα αξιολογήσει την κατεύθυνση και στη συνέχεια μπορεί να την αποδεχθεί ή όχι. Η ανάδραση ανήκει κατά το νόμο στο εθνικό και όχι στο περιφερειακό επίπεδο, μετά από αξιολόγηση της εφαρμογής του εθνικού σχεδιασμού από την οποία θα προκύψει η σκοπιμότητα τροποποίησης του κατά τις ισχύουσες διατάξεις»¹⁰.

Δ. Για την εφαρμογή των διατάξεων του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό.

Αξιολογείται ο βαθμός δεσμευτικότητας του υποκείμενου χωροταξικού σχεδιασμού από τις διατάξεις των ΠΧΠ. Το εύρος του δείκτη αυτού κυμαίνεται σε τρεις βαθμούς αξιολόγησης, την υψηλή (Α), τη μέτρια (Β) και την χαμηλή (Γ), με ποσοτικά

⁸ Ο ορισμός της *συμπλήρωσης* συμπληρώθηκε και με βάση το εδάφιο θ της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν.4759/2020 «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας

⁹ Ο ορισμός της *ανάδρασης* συμπληρώθηκε και με βάση το εδάφιο ιβ της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν.4759/2020 «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας

¹⁰ Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Έγγραφο με Αριθ. Πρωτ. 2548/17.01.14 «*Διαβίβαση διευκρινίσεων επί θεμάτων του Β1 Σταδίου των μελετών «Αξιολόγησης, αναθεώρησης & εξειδίκευσης των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης»*, της Δ/σης Χωροταξίας του ΥΠΕΚΑ ως επιβλέπουσας Υπηρεσίας προς τους μελετητές των ΠΧΠ

αποτελέσματα για κάθε ΠΧΠ και ανά παραγωγική δραστηριότητα. Ο δείκτης αυτός είναι πολύ σημαντικός για την ανάδειξη της εφαρμοσιμότητας των κατευθύνσεων του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό και την ενίσχυση της αναγκαίας διασύνδεσής τους, σημείο διαπιστωμένα διαχρονικά προβληματικό, καθώς ο πολεοδομικός σχεδιασμός συχνά δεν λαμβάνει υπόψη ως οφείλει τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό, γεγονός που αναιρεί και την ιεραρχική θέση μεταξύ των επιπέδων χωρικού σχεδιασμού και δημιουργεί πολλαπλού χαρακτήρα προβλήματα και δυσλειτουργίες.

E. Για το κανονιστικό πλαίσιο που τα διέπει.

E1. Στην κανονιστική πυκνότητα των διατάξεων. Εξετάζεται η κυμαινόμενη εμβέλεια τους και ειδικότερα το εύρος, από το αν συνιστούν κατευθύνσεις ως στρατηγικές επιλογές, ως το αν συνιστούν ρυθμίσεις με υψηλή κανονιστική και άμεση εφαρμοσιμότητα.

E2. Στην σαφήνεια των διατάξεων. Εξετάζεται ο βαθμός ευκρίνειας και ευληπτότητας των διατάξεων, ώστε να μην υπάρχει ανάγκη περαιτέρω διευκρινήσεων, εγκυκλίων και ερμηνειών.

Το εύρος των δεικτών του κανονιστικού πλαισίου κυμαίνεται σε τρεις βαθμούς αξιολόγησης, την υψηλή (Α), τη μέτρια (Β) και την χαμηλή (Γ), με ποσοτικά αποτελέσματα για κάθε ΠΧΠ και ανά παραγωγική δραστηριότητα. Ο βαθμός δεσμευτικότητας των διατάξεων των ΠΧΠ «είναι συνάρτηση της σαφήνειας και της κανονιστικής πυκνότητας, με εύρος διαβάθμισης από την υποχρέωση πλήρους συμμόρφωσης, (άμεσης εφαρμογής κανονιστική ρύθμιση η οποία δεν χρειάζεται περαιτέρω εξειδίκευση), την υποχρέωση συμβατότητας του υποκειμένου σχεδιασμού και των αδειοδοτικών διαδικασιών, μέχρι την υποχρέωση απλά να λαμβάνεται υπόψη».

Στον επόμενο πίνακα 1.3, παρουσιάζονται οι βασικές κατηγορίες και οι δείκτες αξιολόγησης των ΠΧΠ, καθώς και η συνοπτική περιγραφή αυτών.

Πίνακας 1.3: Δείκτες αξιολόγησης Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού στη βάση των θεσμικών κειμένων

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ (ΠΧΠ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΠΧΠ	Προτεραιότητα των ΠΧΠ για την ανάπτυξη του κάθε παραγωγικού τομέα	▪ Διεθνής ▪ Εθνική ▪ Περιφερειακή
	Εξειδικεύσεις παραγωγικών τομέων	▪ Κατηγορίες υδατοκαλλιέργειών ▪ Κατηγορίες ΑΠΕ ▪ Κλάδοι μεταποίησης ▪ Ειδικές μορφές τουρισμού
	Συνέργεια για κάθε παραγωγικό τομέα με τις όμορες Περιφέρειες	▪ Υδατοκαλλιέργειες ▪ ΑΠΕ ▪ Μεταποίηση ▪ Τουρισμός
	Διασύνδεση μεταξύ των παραγωγικών τομέων	▪ Σύνδεση πρωτογενή & δευτερογενή ▪ Σύνδεση πρωτογενή & τριτογενή ▪ Σύνδεση δευτερογενή & τριτογενή
	Πρόληψη για την κλιματική αλλαγή	▪ Σύνδεση τομέα ΑΠΕ με κλιματική αλλαγή
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΠΧΠ	Ευρείες αναπτυξιακές παραγωγικές ζώνες	▪ Υδατοκαλλιέργειες ▪ ΑΠΕ ▪ Μεταποίηση ▪ Τουρισμός
	Προώθηση των οργανωμένων υποδοχέων	▪ Υδατοκαλλιέργειες ▪ Μεταποίηση ▪ Τουρισμός
	Νέες αναπτυξιακές παραγωγικές ζώνες πλέον των προβλεπόμενων στα Ειδικά Πλαίσια	▪ Περιοχές Ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών ▪ Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας ▪ Περιοχές Μεταποίησης
	Διατάξεις για τη σημειακή χωροθέτηση δραστηριοτήτων	▪ Τουρισμός

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ (ΠΧΠ)	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΠΧΠ	Διατάξεις για την εκτός σχεδίου δόμηση	▪ Μεταποίηση ▪ Τουρισμός
	Διατάξεις για τις μονάδες SEVEZO	▪ Μεταποίηση
	Κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων χρήσεων γης	▪ Τουρισμός
ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΠΧΠ ΜΕ ΤΟΝ ΥΠΕΡΚΕΙΜΕΝΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ	Εξειδίκευση/Συμπλήρωση των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων	▪ Εξειδίκευση ▪ Συμπλήρωση
	Συμβατότητα /Αντίθεση με τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια	▪ Συμβατότητα ▪ Αντίθεση
	Ανάδραση προς τα Ειδικά χωροταξικά Πλαίσια	▪ Ανάδραση που αναγράφεται ▪ Ανάδραση που δεν αναγράφεται
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΠΧΠ ΣΤΟΝ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ	Δεσμευτικότητα του πολεοδομικού σχεδιασμού	▪ Βαθμός δεσμευτικότητας του πολεοδομικού σχεδιασμού από τις διατάξεις των ΠΧΠ
ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΧΠ	Κανονιστική πυκνότητα διατάξεων	▪ Βαθμός κανονιστικής πυκνότητας
	Σαφήνεια διατάξεων	▪ Βαθμός σαφήνειας

Ίδια επεξεργασία

Σε σχέση με το περιεχόμενο των προαναφερόμενων δεικτών, τονίζεται περαιτέρω ότι:

- οι χωροταξικές διατάξεις των ΠΧΠ οφείλουν να στηρίζουν τη διαβάθμιση της ιεράρχησης των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων που θέτουν τα ίδια, για την επίτευξη και συνέργεια των στόχων τους.
- η συνέργεια μεταξύ των Περιφερειών ενισχύει αφενός την οικονομική ανάπτυξη καθώς δημιουργούνται οικονομίες κλίμακας, σημαντική παράμετρος που απουσιάζει από πολλές Περιφέρειες της Ελλάδας λόγω της μικρής γεωγραφικής έκτασης και του χαμηλού πληθυσμιακού δυναμικού και προάγει αφετέρου την εδαφική και κοινωνική συνοχή
- η σαφήνεια των διατάξεων ενισχύει την επενδυτική ασφάλεια και την ταχύτητα της αδειοδοτικής διαδικασίας και των ΑΕΠΟ

Με βάση τους προαναφερόμενους δείκτες συντάχθηκαν πίνακες αξιολόγησης για τα στάδια Α και Β της μεθοδολογίας.

1.3.3.1 ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Για το πρώτο στάδιο της αξιολόγησης, σύμφωνα με τη μεθοδολογική προσέγγιση, συντάχθηκαν ομοιογενείς Πίνακες ανά Περιφέρεια διακριτά για κάθε παραγωγικό τομέα της έρευνας και ειδικότερα των υδατοκαλλιέργειών, των ΑΠΕ, της μεταποίησης και του τουρισμού. Έτσι, συντάχθηκαν 11 πίνακες (ένας για κάθε ΠΧΠ) για κάθε παραγωγικό τομέα εξέτασης και συνολικά 44 πίνακες για το σύνολο των ΠΧΠ και των παραγωγικών τομέων. Τον κάθετο άξονα των Πινάκων αυτών, συμπληρώνουν οι διατάξεις του κάθε ΠΧΠ που αναφέρονται στον εξεταζόμενο κάθε φορά παραγωγικό τομέα ανά κεφάλαιο, άρθρο και εδάφιο¹¹, ενώ τον οριζόντιο άξονα συμπληρώνουν συγκεκριμένοι δείκτες αξιολόγησης από τους προαναφερόμενους. Ενδεικτικό υπόδειγμα πίνακα περιλαμβάνεται στο Παράρτημα.

Οι δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν για τη σύνταξη των πινάκων του Α' σταδίου της αξιολόγησης είναι (βλ. πίνακα Παραρτήματος):

---

¹¹ για την ορθή αξιολόγηση του Α σταδίου, βασική παραδοχή στη σύνταξη του πίνακα, ήταν ότι εξετάζονται και αξιολογούνται ως ξεχωριστές γραμμές του πίνακα όλες οι επιμέρους διατάξεις που έχουν διαφορετικό χαρακτήρα, ανεξάρτητα αν εμπίπτουν στο ίδιο εδάφιο ή παράγραφο του ΦΕΚ των ΠΧΠ

- Οι διατάξεις που συνιστούν Αναπτυξιακή προτεραιότητα του κάθε ΠΧΠ για τον εξεταζόμενο παραγωγικό τομέα,
- Η πρόταση συνέργειας για κάθε παραγωγικό τομέα με τις όμορες Περιφέρειες
- Οι διατάξεις που συνιστούν Χωροταξική προτεραιότητα
- Οι διατάξεις που συνιστούν προτεραιότητα μικτού χαρακτήρα (Αναπτυξιακού και Χωροταξικού)
- Οι προτάσεις Εξειδίκευσης ή Συμπλήρωσης των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού
- Η Συμβατότητα ή η Αντίθεση των διατάξεων των ΠΧΠ με τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού
- Οι προτάσεις των ΠΧΠ που συνιστούν ανάδραση προς τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και αναγράφονται ως τέτοιες ή όχι
- Η Εφαρμογή/Δεσμευτικότητα των διατάξεων στον πολεοδομικό σχεδιασμό.
- Η Κανονιστική Πυκνότητα των διατάξεων
- Η Σαφήνεια των διατάξεων

Τέλος στους Πίνακες του Α σταδίου, ειδικά για την παραγωγική δραστηριότητα των ΑΠΕ, εξετάστηκαν πρόσθετα οι προτεινόμενες κατηγορίες των ΑΠΕ στα ΠΧΠ λόγω της ιδιαίτερης σημασίας που παρουσιάζει διακριτά η κάθε μορφή τόσο στο Ειδικό Πλαίσιο των ΑΠΕ όσο και στα ΠΧΠ.

1.3.3.2 ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η επεξεργασία και σύνθεση των πινάκων του πρώτου σταδίου αξιολόγησης οδήγησε σε ποιοτικά και ποσοτικά αποτελέσματα, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στην αξιολόγηση των διατάξεων των ΠΧΠ του Β σταδίου. Για το δεύτερο στάδιο, συντάχθηκαν συνθετικοί πίνακες και διαγράμματα ανά παραγωγικό τομέα για τα 11 ΠΧΠ, στη βάση όλων των δεικτών αξιολόγησης της μεθοδολογικής προσέγγισης, για τη μεταξύ τους σύγκριση και συσχέτιση. Η επιμέρους μεθοδολογική προσέγγιση, οι πίνακες και τα διαγράμματα του δεύτερου σταδίου παρουσιάζονται αναλυτικά για κάθε παραγωγικό τομέα στα επιμέρους επόμενα κεφάλαια, λόγω του διαφορετικού χαρακτήρα και των απαιτήσεων αυτών.

Οι βασικοί όμως κοινοί δείκτες που αξιολογήθηκαν για όλες τις δραστηριότητες εμφανίζονται στον Πίνακα 1.3. Στον ίδιο Πίνακα, εμφανίζονται και οι δείκτες που

εξετάστηκαν κατά περίπτωση για ένα ή περισσότερους παραγωγικούς τομείς λόγω της ιδιαίτερης σημασίας που έχουν για τον κάθε τομέα ή λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των τομέων (όπως π.χ. η εξέταση του περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης για τις μεταποιητικές και τουριστικές δραστηριότητες).

Η συνθετική περαιτέρω συνολική εκτίμηση για το κάθε ΠΧΠ, οδηγεί επίσης σε αποτίμηση του βαθμού πληρότητας των διατάξεων για τις επιλεγμένες παραγωγικές δραστηριότητες. Ο βαθμός συνολικής πληρότητας καθορίζεται α) από την ανταπόκριση στα ζητούμενα των προδιαγραφών των ΠΧΠ -υπ' αριθ. 10106/3.11.2011 ΥΑ «Έγκριση προδιαγραφών για τη σύνταξη των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (προδιαγραφές αξιολόγησης – αναθεώρησης – εξειδίκευσης Περιφερειακών Πλαισίων), ΦΕΚ 45 ΑΑΠ/2011) και β) από την ανταπόκριση, εξειδίκευση και συμπλήρωση των ΠΧΠ σε εφαρμογή των κατευθύνσεων των χωροταξικών πλαισίων εθνικού επιπέδου.

1.3.3.3 ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Το τελικό στάδιο αξιολόγησης συνίσταται στη συνολική εκτίμηση των διατάξεων των ΠΧΠ για τους τέσσερις εξεταζόμενους παραγωγικούς τομείς δραστηριοτήτων και την προβολή της εικόνας αυτής σε εθνικό επίπεδο.

1.3.3.4 ΛΟΙΠΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

Για την απάντηση του θεωρητικού ερωτήματος της εργασίας που αφορά στο ρόλο που δίδει το νομοθετικό πλαίσιο στο επίπεδο του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού, γίνεται αποτίμηση με περιοδολόγηση του θεσμικού πλαισίου, με εκκίνηση από το ν.2742/99, πρώτο νόμο εφαρμογής του χωροταξικού σχεδιασμού στον ελληνικό χώρο, ως τον πρόσφατο ν.4759/2020 του Εκσυγχρονισμού της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας.

Επιπλέον, για την εξέταση συσχέτισης με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό, επιλέχθηκε να γίνει διερεύνηση με το πρόσφατο εργαλείο του αναπτυξιακού προγραμματισμού της περιόδου 2014-2020, της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης Περιφερειακού επιπέδου. Μεθοδολογικά, η επιλογή αυτή έγινε στη βάση τριών κοινών σημείων επαφής: α) του κοινού επιπέδου αναφοράς με τα ΠΧΠ, τη διοικητική Περιφέρεια, β) της κοινής περιόδου

εκπόνησης των δύο σχεδιασμών και γ) της κοινής στόχευσης, της βελτίωσης του επιπέδου ζωής. Η επιλογή επιπρόσθετα έγινε καθώς αποτελεί νέο εργαλείο εδαφικής συνοχής το οποίο εστιάζει τοποκεντρικά, αναζητώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των πόρων σε περιφερειακό και υπο-περιφερειακό επίπεδο, για να τους προσδώσει υψηλή προστιθέμενη αξία. Η εξέταση εστιάζει στην αποτύπωση της συσχέτισης στη βάση των δύο κειμένων, των ΠΧΠ και των Περιφερειακών RIS3.

1.3.3.5 ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΧΠ

Οι σχετικές νομοθετικές δεσμεύσεις εκπόνησης των ΠΧΠ, από τη βάση των οποίων δεν μπορεί να παρεκκλίνει η αξιολόγηση, απορρέουν από τις διατάξεις του ν. 2742/99, στη βάση των οποίων εκπονήθηκαν οι αντίστοιχες μελέτες αξιολόγησης και αναθεώρησης των ΠΧΠ και από τις προαναφερόμενες προδιαγραφές αξιολόγησης – αναθεώρησης – εξειδίκευσης των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού που δημοσιεύθηκαν με Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων (ΦΕΚ 45 ΑΑΠ/2011).

Ειδικότερα, στο άρθρο 8 του ν.2742/99 σημειώνεται πως τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις βασικές προτεραιότητες και επιλογές τους, με στόχο τον καλύτερο συντονισμό των διαδικασιών χωροταξικού σχεδιασμού και επιλογών χωρικής ανάπτυξης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Επιδιώκουν παράλληλα, την προώθηση της αειφόρου, ισόρροπης και διαρκούς ανάπτυξης, σύμφωνα με τις φυσικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες της κάθε περιφέρειας.

Σύμφωνα με τις προδιαγραφές για τη σύνταξη των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού, τα κύρια ζητούμενα που αφορούν στις παραγωγικές δραστηριότητες περιλαμβάνονται :

-στο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης, στο οποίο προσδιορίζονται, οι βασικοί άξονες και πόλοι ανάπτυξης, οι ευρύτερες χωρικές ενότητες της Περιφέρειας (ενδοπεριφερειακές και διαπεριφερειακές) με ομοιογενή αναπτυξιακά χαρακτηριστικά που αφορούν ιδίως στην ανάπτυξη της αγροτικής δραστηριότητας, του δευτερογενούς τομέα, της ενέργειας, του τουρισμού και της παραθεριστικής κατοικίας.

-στο αναπτυξιακό πρότυπο και στις ειδικότερες επιλογές για την αναπτυξιακή φυσιολογία και εξέλιξη της Περιφέρειας, που απορρέουν από τις βασικές επιλογές, στο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής τομέας κ.λπ.).

-στις στρατηγικές κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης και στον χωρικό προσδιορισμό των βιώσιμων αναπτυξιακών ενοτήτων σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τα προγραμματικά πλαίσια για τη χωροθέτηση των βασικών παραγωγικών δραστηριοτήτων του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα και τις περιοχές αναζήτησης καθορισμού των Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ).

Επιπλέον στους συνοδούντες χάρτες χωρικού προτύπου και χωροταξικής οργάνωσης της Περιφέρειας ζητείται ο προσδιορισμός ζωνών ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικού και περιφερειακού επιπέδου του πρωτογενούς τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, υδατοκαλλιέργεια) του δευτερογενούς τομέα (βιομηχανικές, πιθανή πρόταση νέων θέσεων ΒΙΠΕ κ.λπ.), της τουριστικής ανάπτυξης και των ΠΟΑΠΔ.

1.4 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Με σκοπό τη διερεύνηση του κύριου ζητήματος και των επιμέρους ερευνητικών ερωτημάτων, η διατριβή διαρθρώνεται ως εξής:

Κεφάλαιο 1: Στο εισαγωγικό παρόν κεφάλαιο, περιγράφεται αρχικά η αιτία εκκίνησης της διατριβής, ως απόρροια του προβληματισμού για τη συμβολή του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον ελληνικό χώρο ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων, με αφορμή την έντονη κοινωνικοοικονομική κρίση της τελευταίας δεκαετίας στην Ελλάδα. Διατυπώνεται στη συνέχεια το αντικείμενο της έρευνας που αφορά στην αποτίμηση του ρόλου και τις προοπτικές του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον ελληνικό χώρο, το κύριο ερευνητικό ζήτημα και τα επιμέρους ερωτήματα που πραγματεύεται η εργασία. Αναλύεται ακόλουθα η μεθοδολογική προσέγγιση α) με τον καθορισμό του ερευνητικού πεδίου, β) με τον προσδιορισμό των παραγωγικών τομέων στα νέα ΠΧΠ ως κρίσιμων παραμέτρων εξέτασης και γ) με την παρουσίαση των σταδίων και της τεχνικής αξιολόγησης, με προσδιορισμό δεικτών αξιολόγησης του περιφερειακού χωροταξικού

σχεδιασμού. Επισημαίνονται τέλος οι σχετικές νομοθετικές δεσμεύσεις στο πλαίσιο των οποίων εκπονήθηκαν οι μελέτες αξιολόγησης και αναθεώρησης των ΠΠΧΣΑΑ της περιόδου 2003-2004 .

Κεφάλαιο 2: Με βάση το ρόλο της χωροταξικής πολιτικής και την προσπάθεια του χωροταξικού σχεδιασμού στη ρύθμιση των αντιθέσεων στο χώρο και δεδομένου ότι πλέον τα μέσα χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα συνιστούν κρίσιμη αφετηρία για την εγκατάσταση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, κρίθηκε αναγκαία η συσχέτιση με το ευρύτερο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού στον ελληνικό και ευρωπαϊκό χώρο. Έτσι, στο δεύτερο κεφάλαιο της διατριβής, παρουσιάζεται αρχικά ο χωροταξικός σχεδιασμός, τα στοιχεία της χωροταξικής πολιτικής στον ευρωπαϊκό χώρο και η σύνδεση με την εδαφική συνοχή. Ακολουθεί η κριτική θεώρηση του χωροταξικού σχεδιασμού στον ελληνικό χώρο και αναδεικνύονται τα χρονικά ορόσημα της χωροταξικής νομοθεσίας και των μέσων άσκησης αυτής, σε εφαρμογή της συνταγματικής επιταγής, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο χρόνος είναι εγγενής ισχυρή συνιστώσα αυτού. Τρίτο τμήμα του δεύτερου κεφαλαίου αποτελεί η διαχρονική εξέλιξη του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού, τόσο μέσα από την παρουσία του στη βασική χωροταξική νομοθεσία, όσο και από τα περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια, τα οποία αποτέλεσαν τα πρώτα μέσα εφαρμογής του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα. Τελευταίο τμήμα στο θεωρητικό αυτό κεφάλαιο, αποτελεί η συζήτηση για τη μακροχρόνια προβληματική, από πολλούς διαπιστωμένη σχέση μεταξύ χωρικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού και η επιλογή της έρευνας διασύνδεσης σε περιφερειακό επίπεδο μεταξύ των ΠΧΠ και του νέου εργαλείου αναπτυξιακού σχεδιασμού της στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, που αναλύεται διεξοδικά στο έβδομο κεφάλαιο της διατριβής.

Κεφάλαιο 3: Το βασικό αντικείμενο του κεφαλαίου αυτού αφορά την διερεύνηση του ρόλου του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στην ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης της υδατοκαλλιέργειας, σημαντικού εξαγωγικού κλάδου της χώρας. Ξεκινώντας αρχικά από τη σημαντικότητα του κλάδου στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας πρόκλησης του επισιτισμού σε διεθνές επίπεδο και τους σχετικούς στόχους της Διεθνούς Οργάνωσης Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ, καταγράφεται η εντυπωσιακή παγκόσμια άνοδος της υδατοκαλλιεργητικής παραγωγής από την δεκαετία του 1950 ως σήμερα. Σημειώνεται η μικρή συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γίνεται

η συγκριτική επεξεργασία συμμετοχής των κ-μ και επισημαίνονται οι στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για την ενίσχυση του κλάδου και ο ρόλος του χωροταξικού σχεδιασμού στην Κοινή Αλιευτική Πολιτική του 2013. Στη συνέχεια, εξετάζεται η διαχρονική αναπτυξιακή δυναμική του κλάδου στην Ελλάδα, (σύνολο και Περιφέρειες) και παρουσιάζεται ο αναπτυξιακός σχεδιασμός σύμφωνα με το πολυετές εθνικό τομεακό στρατηγικό σχέδιο 2014-2020. Ακόλουθα, Στη συνέχεια, καταγράφεται ο ρόλος του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα στην βιώσιμη αναπτυξιακή πορεία του κλάδου και η χρησιμότητα του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου των υδατοκαλλιεργειών του 2011. Για τη διερεύνηση των ερωτημάτων της διατριβής εξετάζονται διεξοδικά οι κατευθύνσεις των ΠΧΠ σε αναπτυξιακό, χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο, με βάση τη μεθοδολογική προσέγγιση του Α και Β σταδίου αξιολόγησης του πρώτου κεφαλαίου, (αναλυτική αξιολόγηση ανά ΠΧΠ και συνθετική για όλα τα ΠΧΠ) και εξάγονται τα επιμέρους συνολικά συμπεράσματα για τον κλάδο της υδατοκαλλιέργειας.

Κεφάλαιο 4: Η αύξηση της ενεργειακής ζήτησης, η ενεργειακή εξασφάλιση των κρατών με την ταυτόχρονη ανάδειξη της περιβαλλοντικής σημασίας και τους νομικά δεσμευτικούς στόχους της κλιματικής πολιτικής πρόληψης, ανέδειξαν τη σημασία των ΑΠΕ στην παγκόσμια και Ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική. Η στροφή στις ΑΠΕ στον ελληνικό χώρο από το 2005 και μετά και η σταδιακή απεξάρτηση από τον λιγνίτη, αποτέλεσε την τομεακή ελληνική πολιτική. Τα θέματα αυτά αναπτύσσονται αρχικά στο τέταρτο κεφάλαιο για να αναδείξουν τη σημασία του χωροταξικού σχεδιασμού στην βέλτιστη ένταξη στο χώρο των ΑΠΕ. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο των ΑΠΕ, του οποίου η θεσμοθέτηση το 2008 ως υποδομής εθνικής σημασίας, διαμόρφωσε πολιτικές χωροθέτησης ανά μορφή και κατηγορία χώρου με ρυθμίσεις και πρωτοποριακά για την εποχή του κριτήρια χωροθέτησης. Ακόλουθα, επεξεργάζονται και εκτιμώνται συνθετικά, με βάση τη μεθοδολογία ανά Περιφέρεια και συγκριτικά στο σύνολο, οι κατευθύνσεις του νέου περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού για την χωροθέτηση των μορφών ΑΠΕ και το τέταρτο κεφάλαιο κλείνει με τη σύνοψη των επιμέρους συμπερασμάτων για τις ΑΠΕ.

Κεφάλαιο 5: Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η σημασία και ο ρόλος της μεταποίησης, που αποτέλεσε ιστορικά τη βάση της οικονομικής ανάπτυξης στο διεθνές

και ευρωπαϊκό επίπεδο και περιγράφονται ο βασικός στόχος της διατήρησης του ρόλου της βιομηχανίας ως κινητήριας δύναμης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την απασχόληση στην Ευρώπη, για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με έμφαση στην καινοτομία και στις νέες τεχνολογίες και την επίτευξη των τιθέμενων ποσοστιαίων στόχων για τη μεταποίηση. Ακόλουθα, περιγράφεται συνοπτικά η πορεία της βιομηχανίας στον ελληνικό χώρο, που εμφάνισε όχι μόνο χρονική αλλά και αναπτυξιακή υστέρηση έναντι των κεντρικών ευρωπαϊκών χωρών και η ασκούμενη βιομηχανική πολιτική, που βασίστηκε σε σειρά κινήτρων ενίσχυσης της αποκέντρωσης της μεταποιητικής δραστηριότητας μέσω των αναπτυξιακών νόμων και της δημιουργίας οργανωμένων υποδοχέων από το 1965 ως σήμερα. Η χωροθέτηση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων επηρεάστηκε από την περιφερειακή πολιτική των κινήτρων και των οργανωμένων υποδοχέων, απουσία χωροταξικής πολιτικής για την παροχή κατευθύνσεων χωρικής οργάνωσης της βιομηχανίας, αλλά και των μη καθορισμένων σε μεγάλο βαθμό χρήσεων γης στον εξωαστικό χώρο της ελληνικής επικράτειας. Ακόλουθα, παρουσιάζεται η προσπάθεια χωρικής οργάνωσης της μεταποίησης μέσω της πρώτης γενιάς Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού σχεδιασμού και το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο της βιομηχανίας, που αποτέλεσε το πρώτο στρατηγικό κείμενο με θεσμική υπόσταση για τη χωρική οργάνωση της βιομηχανικής δραστηριότητας στον ελληνικό χώρο. Η τρίτη και τέταρτη ενότητα του κεφαλαίου εστιάζουν στον εντοπισμό και στην αξιολόγηση αρχικά των διατάξεων των νέων ΠΧΠ σε αναπτυξιακό, χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο και συνθετικά συγκριτικά μεταξύ των ΠΧΠ ακόλουθα, οδηγώντας στην εξαγωγή των επιμέρους συμπερασμάτων για την μεταποίηση.

Κεφάλαιο 6: Βασικό αντικείμενο του έκτου κεφαλαίου είναι η αξιολόγηση των διατάξεων των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων της 2^{ης} γενιάς για τη χωρική οργάνωση του τουρισμού στη βάση της μεθοδολογικής προσέγγισης. Ο τουρισμός σε όλα τα υπό εξέταση ΠΧΠ κατέχει εκτεταμένο τμήμα αναφοράς των αντίστοιχων ΥΑ. Το γεγονός αυτό οφείλεται αφενός στην απαραίτητη οργάνωση του τουρισμού ως της «βαριάς βιομηχανίας» της Ελλάδας και της σημαντικότητας του σε όλες τις Περιφέρειες σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, αλλά και λόγω της ακύρωσης του τομεακού χωροταξικού σχεδιασμού από το ΣτΕ. Το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο του τουρισμού του 2013 παρουσιάζεται στο κεφάλαιο αυτό, καθώς ήταν το τελευταίο χρονολογικά πλαίσιο χωρικής οργάνωσης του τουρισμού σε εθνικό επίπεδο το οποίο και έθετε μεταξύ

άλλων αυστηρούς περιορισμούς στην εκτός σχεδίου τουριστική δραστηριότητα. Σημειώνεται συνοπτικά επίσης, η πρώτη προσπάθεια χωροταξικής οργάνωσης του τουρισμού από τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια 1^{ης} γενιάς τα οποία ήταν αδύναμα κυρίως ως προς τον περιορισμό της ανεξέλεγκτης διάχυσης στον παράκτιο και νησιωτικό χώρο. Αναφέρεται συνοπτικά η αναπτυξιακή πολιτική του τουρισμού, η οποία για μεγάλη περίοδο μέχρι τη θεσμοθέτηση των πρώτων ΠΠΧΣΑΑ και στη συνέχεια των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων του 2009 και 2013, τον ρύθμιζε και χωρικά, μέσω της τουριστικής νομοθεσίας. Σημειώνεται η χωρική διαφοροποίηση της τουριστικής δραστηριότητας σε περιφερειακό επίπεδο και η σημαντική θέση της Ελλάδας στην τουριστική ζήτηση, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο σε διεθνές επίπεδο. Αναφέρεται η πολιτική ενίσχυσης του τουρισμού τόσο με χρονική επέκταση αυτού, όσο και με τον ποιοτικό εμπλουτισμό του με διάφορες μορφές, σε συνάρτηση με την ευρωπαϊκή τουριστική πολιτική. Η ανά ΠΧΠ εκτίμηση των κατευθύνσεων σε αναπτυξιακό, χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο και η παράλληλη αξιολόγηση όλων συνθέτει τα επιμέρους συνολικά ευρήματα για τον τουρισμό.

Κεφάλαιο 7: Το κεφάλαιο αυτό, σε εφαρμογή των αναφερομένων στο δεύτερο κεφάλαιο, εξετάζει πρακτικά τη σχέση μεταξύ αναπτυξιακού και χωρικού σχεδιασμού, την ταυτόχρονη περίοδο εκπόνησης των μελετών αναθεώρησης των ΠΧΠ και της προετοιμασίας της προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Η εξέταση γίνεται στη βάση του εργαλείου της Στρατηγικής Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση (RIS3), ως αναπόσπαστου στοιχείου του αναπτυξιακού σχεδιασμού και μέρους μιας ισόρροπης, συνεκτικής και βιώσιμης προσέγγισης και βασικής προϋπόθεσης για τη χρηματοδότηση από τα διαρθρωτικά ταμεία των κ-μ για την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Παρουσιάζεται αρχικά το πλαίσιο πολιτικής του νέου εργαλείου, ως ένα από τα βασικότερα νέα στοιχεία της πολιτικής συνοχής της ΕΕ για την αναφερόμενη προγραμματική περίοδο που δίνει έμφαση στην τοποκεντρική προσέγγιση, ενισχύοντας την εδαφική συνοχή ως τρίτης συνιστώσας μαζί με την οικονομική και κοινωνική διάσταση αυτής. Σημειώνεται η στόχευση και οι προτεραιότητες τόσο της εθνικής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3) όσο και των Περιφερειακών Σχεδίων (RIS3). Εξετάζεται στη συνέχεια η συσχέτιση των προτεραιοτήτων των Περιφερειών στους τομείς και στις κλαδικές εξειδικεύσεις μεταξύ των Περιφερειακών Σχεδίων της RIS3 και

των κατευθύνσεων των ΠΧΠ, γίνεται η εκτίμηση για κάθε ΠΧΠ και για κάθε τομέα της έρευνας και συνάγονται τα επιμέρους συμπεράσματα.

Κεφάλαιο 8: Στο όγδοο κεφάλαιο γίνεται η συνθετική αποτίμηση των κατευθύνσεων των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για όλους τους παραγωγικούς τομείς και σε συσχέτιση με την (RIS3), εξάγονται τα τελικά συμπεράσματα και τίθενται οι περαιτέρω προοπτικές αξιοποίησης και βελτίωσης στη βάση των αδυναμιών και των ζητημάτων πολιτικής που ανέκυψαν. Τέλος, αναφέρεται η σημαντικότητα και συμβολή της διατριβής στο πεδίο της έρευνας του χωρικού σχεδιασμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

2.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ - Ο ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ

2.1.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Η Massey προσδιορίζει το χώρο με τρεις προσεγγίσεις. Η πρώτη προσέγγιση θεωρεί τον χώρο ως προϊόν αλληλοσυσχετισμών το οποίο συνίσταται μέσα από αλληλεπιδράσεις από την απεραντοσύνη του παγκόσμιου μέχρι το πολύ μικρό (Massey, 2008:27). Ο Καμχής ξεδιπλώνοντας το πέρασμα από το παγκόσμιο στο πολύ μικρό, σημειώνει ότι ο χώρος είναι μεν συνεχής, τα σύνορα είναι ανοιχτά, είναι πορώδη και προσδιορίζονται από τις σχέσεις τους με τους άλλους χώρους, αλλά κατά συνθήκη είναι διαφορετικές χωρικές ενότητες, από τις ηπείρους, στις ομάδες κρατών, στο εθνικό επίπεδο, στην περιφέρεια, στις μεγάλες αστικές συγκεντρώσεις, στην πόλη, στο χωριό, στη γειτονιά, στο οικοδομικό τετράγωνο (Καμχής, 2007). Η δεύτερη προσέγγιση της Massey κατανοεί το χώρο ως τη σφαίρα βασιζόμενη στον πλουραλισμό, στην οποία συνυπάρχουν διακριτές τροχιές των φαινομένων και η τρίτη αναγνωρίζει το χώρο ως διαρκώς υπό κατασκευή (Massey, 2008). Η τελευταία προσέγγιση δίνει έμφαση στην αέναη διάσταση του χώρου, στη δυναμική και όχι στατική μορφή του, που αλλάζει και μεταμορφώνεται στην πορεία του χρόνου. Οι αλλαγές μπορεί να είναι μικρής κλίμακας η μεγάλης κλίμακας, απότομες η αργές, είναι μη αναστρέψιμες αλλά αφήνουν αναμνήσεις από την προηγούμενη κατάσταση του χώρου (Καμχής, 2007:24). Αν θεωρήσουμε το χώρο ως αυτό (το πλαίσιο) που επιτρέπει την κίνηση, τότε ο τόπος είναι στάση και κάθε στάση στην κίνηση παρέχει τη δυνατότητα σε μια θέση να μεταμορφωθεί σε τόπο (Tuan, 1977).

Χώρος και χωρικός σχεδιασμός συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους. Ο σχεδιασμός του χώρου αρχικά ξεκίνησε από τα κτίρια και το εσωτερικό των οικισμών, στο εσωτερικό των πόλεων. Στη συνέχεια όμως ο σχεδιασμός επεκτάθηκε συμπεριλαμβάνοντας τον ευρύτερο χώρο των οικιστικών συγκεντρώσεων, ως ζωτικό χώρο που αναπτύσσονται οι αναγκαίες παραγωγικές δραστηριότητες. Η ανάπτυξη των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων μετασηματίζει το χώρο. Η εξέλιξη από τον σχεδιασμό των κτιρίων στην κατανόηση και παρέμβαση των επιπτώσεων της λειτουργίας της οικονομίας στο χώρο, διεύρυνε το σχεδιασμό ο οποίος έπρεπε να ενσωματώσει τη διάσταση της ανάπτυξης. Διαχρονικά ο στρατηγικός αυτός σχεδιασμός ενσωμάτωσε και ανέδειξε και νέες προτεραιότητες που η παγκόσμια κοινότητα υιοθέτησε όπως τα θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης (χωρικές ανισότητες, περιφερειακή ανάπτυξη, κ.λπ.) και τις αρχές της προστασίας του περιβάλλοντος (φυσικοί πόροι και οικοσυστήματα) (Κοκκώσης, 2020, Κοκκώσης και Μπεριάτος, 2016). Ο στρατηγικός σχεδιασμός απευθύνεται σε μεγάλες ενότητες χώρου (και έχει στοιχεία αναπτυξιακής περιβαλλοντικής και κοινωνικής πολιτικής), αντίθετα με τον πολεοδομικό σχεδιασμό που εστιάζει σε μικρές χωρικές ενότητες.

Τι είναι όμως ο χωροταξικός σχεδιασμός? Ο χωροταξικός σχεδιασμός, αποτελεί τη συνειδητή προσπάθεια μεταβολής του πραγματικού κόσμου μέσω της εφαρμογής επιστημονικών μεθόδων ή άλλων μέσων για την υλοποίηση αποφάσεων, αποτελεί σύνθετη δραστηριότητα, η οποία περιλαμβάνει στοιχεία επιστημονικής σκέψης και πολιτικής πρακτικής (Καυκαλάς, 2015). Ο χωροταξικός σχεδιασμός συντονίζει τις επιμέρους πολιτικές που επιδρούν στο χώρο, με στόχο την βελτίωση σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα της ποιότητας του επιπέδου ζωής των πολιτών, αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις της οικονομίας, ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και προστατεύοντας το περιβάλλον. Είναι ένα σύστημα από στόχους, επιδιώξεις, αξιολογήσεις εναλλακτικών επιλογών, στρατηγικές και μελλοντικές δράσεις που βασίζονται σε παρατηρήσεις, ανάλυση δεδομένων, ανάγκες, προοπτικές και προβλήματα (Albrechts, 2010, Κοκκώσης, 2020). Και στη συνέχεια ακολουθεί η εφαρμογή αλλά και η παρακολούθηση και η αξιολόγηση και το σύστημα λήψης αποφάσεων, με ενσωμάτωση νέων θεμάτων στις αποφάσεις, στη στρατηγική και στη συμμετοχική διαδικασία. Ο Κοκκώσης σημειώνει πως το αντικείμενο και περιεχόμενο του χωροταξικού σχεδιασμού αντιπροσωπεύει και προσαρμόζεται στο επιθυμητό και εφικτό, εκφράζοντας

και απεικονίζοντας τις βασικές αξίες και ανάγκες της κάθε χρονικής περιόδου πάντα με μια μακροχρόνια προοπτική (Κοκκώσης και Μπεριάτος 2016, Κοκκώσης, 2020).

Η χωροταξική πολιτική ως κρατική παρέμβαση είναι μια πολύπλοκη και σύνθετη διαδικασία χωρικής ρύθμισης πολλών παράλληλων παραγόντων οι οποίοι και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με στόχο την καλύτερη οργάνωση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων ενισχύοντας την εδαφική συνοχή. Κατά τον Βασενχόβεν, χωροταξία είναι ο προσχεδιασμένος μετασχηματισμός του κοινωνικό-οικονομικού γεωγραφικού χώρου, που εκφράζει τους στόχους μιας οργανωμένης κοινωνίας (Βασενχόβεν, 1997, 2017) και ως επιστημονική τεχνική προάγει την αντικειμενικότητα και την ορθολογικότητα της παρέμβασης.

2.1.2 Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ

Μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου, οι χώρες σε μια προσπάθεια ανοικοδόμησης των κατεστραμμένων οικονομιών τους, εφάρμοσαν ένα σημαντικό αριθμό μέτρων για τη μείωση των διαφορών μεταξύ των περιφερειών τους, την υποβοήθηση της ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων (Μαραβέγιας, 1991:181) και τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για τη χωροδιάταξη των οικονομικών δραστηριοτήτων (Μούσης, 2000). Για τους ίδιους λόγους την ίδια περίοδο στα μέσα του 20ού αιώνα άρχισε μεταπολεμικά να αναπτύσσεται συνολικά στον ευρωπαϊκό χώρο η χωροταξία, δηλαδή η δημόσια πολιτική που έχει ως αντικείμενο την οργάνωση και τον σχεδιασμό των εδαφικών ενοτήτων μεγάλης κλίμακας, πάνω από το επίπεδο των πόλεων και των οικισμών. Η εμφάνιση της χωροταξίας κατά την περίοδο αυτή συνδέθηκε με την ανάδυση χωρικών προβλημάτων νέου τύπου, που δεν μπορούσε να τα χειριστεί με επάρκεια ο κλασικός, κυρίως πολεοδομικός, χωρικός σχεδιασμός (Γιαννακούρου και Καυκαλάς, 2014:512, Οικονόμου, 2008: 171). Ωστόσο, οι διαφορετικές ιστορικές και πολιτιστικές συνθήκες των χωρών, η γεωγραφική τους θέση, τα μορφολογικά χαρακτηριστικά, το συνταγματικό, διοικητικό και νομικό τους πλαίσιο, το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και οι πολιτικές και ιδεολογικές προσδοκίες, οδήγησαν σε διαφορετικές μορφές συστημάτων χωροταξικού σχεδιασμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στα συστήματα αυτά κυρίαρχο ρόλο έχει ο χωροταξικός σχεδιασμός περιφερειακού επιπέδου (Οικονόμου, 2009).

Πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού χώρου διαδραμάτισε και διαδραματίζει η περιφερειακή πολιτική (Καμχής, 2007:77). Ωστόσο ο συσχετισμός των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων μεταξύ των διαφόρων χωρών την εποχή των συζητήσεων για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας οδήγησε στην υπογραφή της συνθήκης της Ρώμης, το 1958, χωρίς ειδική πρόβλεψη για μια ουσιαστική πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης σε κοινοτικό επίπεδο¹² (Μαραβέγιας,1991:181). Αντίστοιχα δεν συμπεριλήφθηκε επίσημη κοινοτική πολιτική για τη χωροταξία σε αντιδιαστολή με άλλα πεδία όπως, την κοινή αγροτική πολιτική, την κοινή πολιτική μεταφορών, την πολιτική ανταγωνισμού, την οικονομική πολιτική, την κοινωνική πολιτική. Μετά την πάροδο μεγάλου διαστήματος, κατά τη διάσκεψη του Παρισιού το 1972, οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων αναγνώρισαν ότι η κοινοτική περιφερειακή πολιτική ήταν ένα απαραίτητο στοιχείο για την ενδυνάμωση της κοινότητας, γεγονός που οδήγησε το 1975 στην θέσπιση από το Συμβούλιο του κανονισμού που δημιούργησε το ευρωπαϊκό ταμείο περιφερειακής ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), τις σχετικές με αυτό χρηματοοικονομικές ρυθμίσεις και την απόφαση δημιουργίας της επιτροπής περιφερειακής πολιτικής (Μούσης, 2000).

Με τις διαδοχικές όμως διευρύνσεις και μετά την Οικονομική και Νομισματική Ένωση, δημιουργήθηκε η ανάγκη αντιμετώπισης των νέων χωρικών δεδομένων, γεγονός που πυροδότησε τον προβληματισμό για τα θέματα της χωροταξίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το 1986 μία από τις νέες πολιτικές της Ενιαίας Ευρωπαϊκής πράξης¹³ που αναφερόταν στην οικονομική και κοινωνική συνοχή (άρθρα 130Σ-130Ε), αποτέλεσε το πρώτο χρονικό ορόσημο εισαγωγής της έννοιας της χωροταξίας¹⁴. Ο τίτλος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής αναφέρεται στην περιφερειακή πολιτική. Η πολιτική αυτή επιδιώκει την αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της κοινότητας και αποσκοπεί στη μείωση του

---

¹² λόγω των θεωρητικών διαφωνιών που ανέκυψαν σχετικά με τα θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα της τελωνειακής ένωσης και της διεθνούς ολοκλήρωσης για την εξέλιξη των ανισοτήτων που υπάρχουν μεταξύ των χωρών και των περιφερειών. Παρά το γεγονός αυτό, στο προοίμιο της Συνθήκης αναφέρεται ως ένας από τους βασικούς λόγους για την απόφαση της δημιουργίας της ΕΟΚ η μέριμνα των κρατών «για την ενίσχυση της ενότητας της οικονομίας τους και για την εξασφάλιση αρμονικής αναπτύξεως τους μειώνοντας τις διαφορές μεταξύ των διαφόρων περιοχών, και την καθυστέρηση των λιγότερο ευνοημένων», σημείο που είχε μεγάλη σημασία για τις μετέπειτα εξελίξεις (Μαραβέγιας, 2011:181)

¹³ Η οποία ήταν ουσιαστικά και η πρώτη μεγάλη τροποποίηση της συνθήκης της Ρώμης που είχε εγκαθιδρύσει η Κοινότητα το 1957 (Καμχής,2007)

¹⁴ -και ιδιαίτερα σημαντικό για την Ελλάδα- (Καμχής,2007)

χάσματος μεταξύ των διαφόρων περιοχών και της καθυστέρησης των μειονεκτικών περιοχών (άρθρο 130^A) (Καυκαλάς και Ανδρικοπούλου, 2000). Άλλες σημαντικές πολιτικές που προστέθηκαν στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη ήταν το περιβάλλον και η έρευνα και τεχνολογία. Η μεγάλη αλλαγή πραγματοποιήθηκε δύο χρόνια μετά το 1988, με τη μεταρρύθμιση των ταμείων, η οποία συνίστατο στη μετατροπή της περιφερειακής πολιτικής της Ένωσης από μια πολιτική υποστηρικτική των εθνικών περιφερειακών πολιτικών σε μια αληθινά ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική φέρνοντας τις έννοιες του χώρου και της ανάπτυξης πολύ κοντά. Οι νέοι κανονισμοί παρείχαν τη νομική βάση για τη χρηματοδότηση μελετών που μπορούν να συμβάλουν στην καλύτερη κατανόηση και διαχείριση του ευρωπαϊκού χώρου παρά το ότι η χωροταξία δεν εμφανίζεται καθαρά με το όνομα της (Καμχής, 2007).

Την ίδια περίοδο και λόγω της προηγούμενης περιόδου της κρίσιμης καμπής του 1974, που έπληξε μεγάλο τμήμα του ευρωπαϊκού χώρου με έντονη αποβιομηχάνιση πολλών μέχρι πρότινος εύρωστων βιομηχανικών περιοχών αλλά και τα παραδείγματα κάποιων περιοχών που όχι μόνο ανέπτυξαν ιδιαίτερες αντοχές αλλά και αύξησαν την παραγωγική τους δραστηριότητα (περιοχές στην Γαλλία, στην Αγγλία, στην Ιταλία, στην Γερμανία κ.λπ.) πραγματοποιήθηκε στροφή στον τρόπο προσέγγισης της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των χωρών. Έτσι η άσκηση πολιτικής στη βάση των κατευθύνσεων της τοπικότητας, της καινοτομίας και της αποκεντρωμένης συνεχούς διαχείρισης άρχισε να διαμορφώνει ένα νέο μοντέλο χωροταξικής και περιφερειακής πολιτικής (Κομνηνός, 1993:202).

Ενδιαφέρον για την ανάπτυξη ενός χωροταξικού σχεδίου για την Ευρώπη όμως είχε εκφραστεί νωρίτερα από το Συμβούλιο της Ευρώπης (Καμχής, 2007:122). Το Συμβούλιο της Ευρώπης¹⁵ και η σύνοδος των Υπουργών Χωροταξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, η επονομαζόμενη CEMAT¹⁶ διαδραμάτισαν κρίσιμο σημαντικό ρόλο στο πεδίο του

---

¹⁵ Το Συμβούλιο της Ευρώπης, από την ίδρυσή του, εργάζεται ως θεματοφύλακας αξιών όπως η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η έρευνα για την επίλυση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων που απασχολούν την Ευρώπη σήμερα (Γουργιώτης Α., 2014:41), αντιπροσωπεύοντας όλα τα κράτη μέλη του (47 Κράτη Μέλη) και το έργο του παραμένει ιδιαίτερα σημαντικό, στοχεύοντας εκτός των άλλων στη χάραξη μιας αειφόρου αναπτυξιακής στρατηγικής για τη βελτίωση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής όλων των πολιτών της ευρωπαϊκής ηπείρου (Γουργιώτης Α., 2014:42)

¹⁶ Conférence du Conseil de l'Europe des Ministres responsables de l'aménagement du territoire

χωροταξικού σχεδιασμού. Η CEMAT από την έναρξη των δραστηριοτήτων της, το 1970 έχει καταρτίσει ένα μεγάλο αριθμό συστάσεων και διακηρύξεων σε θέματα χωροταξικής και περιβαλλοντικής πολιτικής, που υιοθετήθηκαν από την ευρωπαϊκή υπουργική επιτροπή. Τα κείμενα αυτά αποτελούν κοινές θέσεις για τα Κράτη-Μέλη και υπόβαθρο στη χάραξη και εφαρμογή των αντίστοιχων πολιτικών τους (Γουργιώτης Α., 2014:41). Η 12η Σύνοδος των Υπουργών Χωροταξίας το 2000 υιοθέτησε οδηγό αρχών για το βιώσιμο χωροταξικό σχεδιασμό της Ευρωπαϊκής ηπείρου, με τα ακόλουθα δέκα κύρια σημεία για την ενίσχυση της συνοχής μεταξύ των περιφερειών της Ευρώπης (CEMAT, 2000):

- Προώθηση της εδαφικής συνοχής μέσω πιο ισορροπημένης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης των περιφερειών και αύξησης της ανταγωνιστικότητας,
- Ενθάρρυνση της ανάπτυξης που δημιουργείται από τις λειτουργίες των πόλεων και βελτίωση της σχέσης πόλης- υπαίθρου,
- Προώθηση της ισόρροπης προσπελασιμότητας,
- Ανάπτυξη πρόσβασης στην πληροφορία και γνώση,
- Ελάττωση των περιβαλλοντικών καταστροφών,
- Ενίσχυση και προστασία των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- Ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως παράγοντα ανάπτυξης ,
- Ανάπτυξη των ενεργειακών πόρων και ασφάλειας,
- Ενθάρρυνση υψηλής ποιότητας βιώσιμου τουρισμού και
- Πρόληψη και περιορισμό των επιπτώσεων από τις φυσικές καταστροφές

Πρότεινε επίσης αναπτυξιακά μέτρα και προτάσεις για διαφορετικούς προσδιοριζόμενους τύπους των Ευρωπαϊκών περιφερειών (όπως για τα πολιτιστικά τοπία, τις αστικές περιοχές, τις αγροτικές περιοχές, τις ορεινές περιοχές, τις παράκτιες περιοχές, κ.λπ.).

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 άρχισε να κινείται παράλληλα με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μια διαδικασία για τη διαμόρφωση άτυπης μορφής χωροταξικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διαδικασία αυτή, με κύρια ενδιάμεσα στάδια την εκπόνηση των μελετών Ευρώπη 2000 (EEK,1992), Ευρώπη 2000+ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή,1995), την άτυπη έγκριση του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) το 1999 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999), και την περαιτέρω ανάπτυξη της προβληματικής με τη μορφή του Προγράμματος Μελετών του Ευρωπαϊκού Χωρικού

Σχεδιασμού στην συνέχεια, αναβίωσε την επιστημονική συζήτηση για τη χωροταξία σε όλη την Ευρώπη και δημιούργησε ένα θετικό σχετικό κλίμα (Οικονόμου, 2009). Στις δύο εκθέσεις, Ευρώπη 2000, Ευρώπη 2000+ τίθενται τα θεμέλια για την χωροταξία σε κοινοτικό επίπεδο. Την ίδια περίοδο, το 1992 με την Συνθήκη του Μάαστριχτ ¹⁷, η πολιτική συνοχής εδραιώνεται ως ένας από τους κύριους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην πρώτη αυτή έκθεση, «Ευρώπη 2000» του 1990 (ΕΕΚ,1992), προσδιορίζεται το πλαίσιο ανάλυσης των χωροταξικών ζητημάτων και οι παράγοντες που επηρεάζουν τη χωροταξική οργάνωση της Ευρώπης και αφορούν: α) τη δημογραφία (δημογραφικές τάσεις, μεταβολές στο εργατικό δυναμικό και επιπτώσεις των μεταναστευτικών ρευμάτων, υποδομές και εδαφική συνοχή) β) τις υποδομές μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ενέργειας, οικονομία (πρότυπα παραγωγής και χωροθέτησης των οικονομικών δραστηριοτήτων), γ) το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους (βιώσιμη ανάπτυξη, ρύπανση της ατμόσφαιρας, των υδάτινων πόρων και του εδάφους), δ) την ανάγκη προστασίας της φυσικής κληρονομιάς της Ευρώπης και ε) τις ειδικές κατηγορίες περιοχών (αστικό σύστημα, αγροτικές περιοχές, παραμεθόριες πόλεις και περιφέρειες, παράκτιες περιοχές, νησιά) (Ανδρικοπούλου, 2014). Σημειώνεται ότι το έδαφος της Ευρώπης είναι αξιόλογος καθοριστικός παράγοντας για τη μακροπρόθεσμη ευημερία της που υπόκειται σε ένα ευρύ φάσμα πιέσεων που προκύπτουν από κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις καθώς επίσης και από τις παρεμβάσεις εκ μέρους ενός πλήθους οργάνων εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού. Οι πιέσεις επι του εδάφους της κοινοτικής επικράτειας εμπεριέχουν τόσο κινδύνους όσο και ευκαιρίες για την ισόρροπη ανάπτυξη (Βασενχόβεν, 2011). Στα πλαίσια της ενοποίησης του ευρωπαϊκού χώρου και της επίτευξης της «εδαφικής» συνοχής, θεωρούνται αναγκαίες οι υποδομές μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ενέργειας (Ανδρικοπούλου, 2014).

Στη δεύτερη έκθεση, «Ευρώπη 2000+, Συνεργασία για τη Χωροταξία στην Ευρώπη », (Ευρωπαϊκή Επιτροπή,1995), αναδεικνύεται ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα θέματα χωροταξίας, γίνεται σαφής αναγνώριση της ανάγκης για ευρωπαϊκή χωροταξική πολιτική (Βασενχόβεν, 2011) και εμφανίζεται για πρώτη φορά ο όρος «χωροταξία» συναρτημένος με την «συνεργασία» στην Ευρώπη. Η έκθεση υιοθέτησε τρεις βασικές επιλογές α) μια Ευρώπη πιο ανταγωνιστική, β) τη δημιουργία ενός χώρου που να καθιστά βιώσιμη την προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης και γ) την ενίσχυση της διασυνοριακής

---

¹⁷ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

συνεργασίας, τον απεγκλωβισμό των περιφερειακών περιοχών την ισόρροπη ανάπτυξη του αστικού συστήματος, τη διατήρηση του πλούτου της υπαίθρου, τη δημιουργία ενός χώρου πιο αλληλέγγυου οργανωμένου με πιο δίκαιο τρόπο (Βασενχόβεν, 2011). Στους παράγοντες που ανέφερε η προηγούμενη «Έκθεση 2000» και οι οποίοι επηρεάζουν τη χωροταξική οργάνωση της Ευρώπης, εντάσσει όλα τα προηγούμενα θέματα και συμπληρώνει επιπρόσθετα το ρόλο των διεθνών επενδύσεων, τις χωρικές επιπτώσεις των διευρωπαϊκών δικτύων, τις πολιτικές χωροταξικού σχεδιασμού των κρατών μελών και τις χωρικές επιπτώσεις των μηχανισμών αναδιανομής των χρηματοδοτικών πόρων των κ-μ (Ανδρικοπούλου, 2014).

Με τις δύο αυτές εκθέσεις, έγινε αντιληπτό ότι η 'χωροταξία' που μπορεί να 'ασκηθεί' σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έχει τη μορφή ενός πλαισίου συνεργασίας μεταξύ κοινοτικών, εθνικών και περιφερειακών αρχών σε χωροταξικά θέματα και πολιτικές. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο συνεργασίας εδράζεται η διαδικασία σύνταξης του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου. Το ΣΑΚΧ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999) ως αποτέλεσμα της άτυπης συνάντησης των υπουργών χωροταξίας των κ - μ εκδόθηκε το 1999 κατόπιν μακροχρόνιων εργασιών και κοινών προσπαθειών. Το ΣΑΚΧ όμως δεν εγκρίθηκε με την κοινοτική μέθοδο, δεν είναι νομοθετική πράξη και ως εκ τούτου μη δεσμευτικό για τα κ-μ (Καμχής, 2007). Θεωρείται ως ένα κείμενο αναφοράς των φορέων λήψης αποφάσεων για τις δράσεις που έχουν χωρικές επιπτώσεις σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Το ΣΑΚΧ περιλαμβάνει δύο μέρη: I) τη συμβολή στην πολιτική χωροταξικής ανάπτυξης ως νέας διαστάσεως της ευρωπαϊκής πολιτικής και II) τις διαγραφόμενες τάσεις, προοπτικές και προκλήσεις στο χώρο της Ένωσης. Διαπιστώνει ότι η οικονομική μεγέθυνση και η σύγκλιση ορισμένων οικονομικών δεικτών δεν είναι επαρκείς για την ευόδωση του στόχου της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής. Ως κύριο χωροταξικό πρόβλημα εντοπίζει την αυξανόμενη συγκέντρωση του οικονομικού δυναμικού στην «καρδιά» της Ευρώπης σε σχέση με την περίμετρο και τις σοβαρές οικονομικές ανισότητες στον ευρωπαϊκό χώρο που εμποδίζουν την ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη (Ανδρικοπούλου, 2014). Σκοπός είναι η συνεννοημένη παρέμβαση σε θέματα χωροταξικής ανάπτυξης ώστε να διορθώνονται οι εντοπιζόμενες ανισότητες και να διασφαλίζεται η διαρκής και ισόρροπη ανάπτυξη του εδάφους της Ένωσης, με σεβασμό

στην ποικιλομορφία της. Το τρίγωνο στόχων του ΣΑΚΧ συμπεριλαμβάνει τη διαπλοκή των τριών βασικών στόχων της Ευρωπαϊκής πολιτικής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή, την προστασία των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και την ανταγωνιστικότητα σε μεγαλύτερο βαθμό του ευρωπαϊκού χώρου. Θέτει τρεις κεντρικούς άξονες χωρικής ανάπτυξης, την πολυκεντρική χωρική ανάπτυξη και νέα σχέση πόλης-υπαίθρου, την ισότητα πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση και τη συνετή διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο στόχος της πολυκεντρικής ανάπτυξης προωθείται μέσω της δικτύωσης ισχυρών αστικών συστημάτων, της προώθησης της συνεργασίας μεταξύ πόλεων και περιοχών της υπαίθρου, της ισχυροποίησης της ανταγωνιστικότητας και της επενδυτικής ελκυστικότητας των πόλεων κ.α. (Αγγελίδης, 2004). Κάθε άξονας αναλύεται σε στρατηγικούς στόχους και κάθε στρατηγικός στόχος σε επιλογές πολιτικής (Ανδρικοπούλου, 2014).

Το ΣΑΚΧ συνέβαλε στην ευρωπαϊκή ιδέα της χωροταξικής ανάπτυξης, συνέστησε ένα σημαντικό βήμα των κ-μ στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και η φιλοσοφία του ενσωματώθηκε, σε σημαντικό βαθμό, στις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας για την πολιτική συνοχής της περιόδου 2007-2013. Σε σχέση όμως με την Ελλάδα το πρόβλημα που ήταν αισθητό, αφορούσε στη μη επαρκή ενσωμάτωση των ειδικών προβλημάτων και την οπτική γωνία του ελληνικού χώρου, κυρίως με τις πόλεις του βορρά, αλλά σε σημαντικό βαθμό και με τον υπόλοιπο νότο (Οικονόμου, 2009).

Πέραν των εκθέσεων «Ευρώπη 2000» και «Ευρώπη 2000+» και του ΣΑΚΧ, αναπτύχθηκε ιδιαίτερη δραστηριότητα με τα διακρατικά προγράμματα της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Interreg, και το Δικτυακό παρατηρητήριο για την Ευρωπαϊκή Χωροταξία (European Spatial Planning Observation Network/ESPON) που δημιουργήθηκε το 2002 ως μηχανισμός παρακολούθησης των χωρικών εξελίξεων.

Το 2007 εγκρίθηκε από το Άτυπο Συμβούλιο των Υπουργών Χωροταξίας η «Εδαφική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης», με ρητή προσθήκη στην οικονομική και κοινωνική συνοχή, ως πλαίσιο μελλοντικής συνεργασίας των κρατών μελών με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την εδαφική ολοκλήρωση και την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των περιφερειών. Η εδαφική συνοχή σχετίζεται με

τη στρατηγική της Λισαβώνας σύμφωνα με την οποία η ΕΕ είχε θέσει ως στόχο να καταστεί σε παγκόσμιο επίπεδο η πιο ανταγωνιστική και δυναμική βασισμένη στη γνώση οικονομία. Η στρατηγική της Λισαβώνας στοχεύει να πετύχει οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες δουλειές, μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή και σεβασμό στο περιβάλλον (Faludi, 2007:2). Η εδαφική συνοχή αποβλέπει στη διάχυση της ευημερίας και των ευκαιριών ανάπτυξης σε όλες τις περιοχές της Ένωσης, στην άρση των γεωγραφικών μειονεκτημάτων και αποκλεισμών καθώς και στην ανάδειξη και αξιοποίηση της εδαφικής και πολιτισμικής πολυμορφίας του ευρωπαϊκού χώρου (Faludi, 2007). Η ατζέντα της εδαφικής συνοχής επιδιώκει την προώθηση μιας πολυκεντρικής εδαφικής ανάπτυξης της Ε.Ε. με σκοπό την καλύτερη χρήση των διαθέσιμων πόρων των ευρωπαϊκών περιφερειών και των αναπτυξιακών προοπτικών για την επιχειρηματικότητα (Ανδρικοπούλου, 2014). Η εδαφική συνοχή στοχεύει επίσης στην ικανοποίηση της αρχής που ανέφερε η τρίτη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, λέγοντας ότι: «οι άνθρωποι δεν πρέπει να μειονεκτούν ανεξάρτητα από τον τόπο που ζουν και εργάζονται στην Ένωση» (Faludi, 2008). Ο συνδυασμός της ανταγωνιστικότητας και της δικαιοσύνης υπήρξε ήδη κεντρικός άξονας του Ευρωπαϊκού μοντέλου όπως σχεδιάστηκε από τον Jacques Delors, πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 1985 έως το 1995 (Faludi, 2007). Η εδαφική συνοχή συνδέει την οικονομική και κοινωνική πολιτική άμεσα με το χώρο, τις περιφέρειες και τον τόπο όπου διαβιούν τα άτομα, προσδίδοντας τη χωροταξική διάσταση στην ευρωπαϊκή πολιτική. Καθίσταται σαφές ότι η περιφερειακή πολιτική καλείται να θεραπεύσει τη (σωρευτικά) χωρική ασυμμετρία της αναπτυξιακής διαδικασίας, να επιτύχει αφενός το στόχο της εξισορρόπησης και αφετέρου το στόχο της μεγέθυνσης, σε αναλογίες οι οποίες συναρτώνται από τις εκάστοτε (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές) συνθήκες άσκησης της (Αρτελάρης και Καλλιώρας, 2018). Ο νέος στόχος της εδαφικής συνοχής αποτελεί αναγνώριση ότι η οικονομική και κοινωνική συνοχή σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς μεγαλύτερη επικέντρωση στις χωρικές-γεωγραφικές συνέπειες των πολιτικών της ΕΕ (Ασπρογέρακας, 2016:8). Συμπληρώνει την κοινωνική δικαιοσύνη με τη χωρική ισότητα και δικαιοσύνη (Βασενχόβεν, 2011).

Οι λόγοι που ώθησαν την Κοινότητα και τα κ-μ να ασχοληθούν με τα θέματα της ευρωπαϊκής χωροταξικής οργάνωσης, σχετίζονται ιδίως με τις νέες διαπεριφερειακές και

ενδοπεριφερειακές ανισότητες και διαφοροποιήσεις που παρατηρήθηκαν από τα μέσα ήδη της δεκαετίας του 1980 και οι οποίες υπερβαίνουν τόσο τα εθνικά σύνορα όσο και την παραδοσιακή κατάτμηση των εθνικών επικρατειών σε περιφέρειες (Γιαννακούρου, 2009). Μέσα σε ένα τόσο ασταθές πλαίσιο ο σχεδιασμός ευρωπαϊκών πολιτικών με στόχο την υπέρβαση των ανισοτήτων και την εξασφάλιση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής καθίσταται εξαιρετικά δύσκολος (Καυκαλάς και Ανδρικοπούλου 2000:3). Ο στόχος είναι ο κοινός σχεδιασμός η ενσωμάτωση των διαστάσεων κάθε πολιτικής στις υπόλοιπες, ο οριζόντιος συντονισμός και η συμπληρωματική εφαρμογή τους μπορούν να οδηγήσουν σε θεαματικά αποτελέσματα (Καυκαλάς και Ανδρικοπούλου 2000:3). Ο προβληματισμός και η απαίτηση για ολοκλήρωση των πολιτικών επεκτείνεται και μεταξύ των χωρών. Έτσι οι και εθνικές ή κοινοτικές πολιτικές που εφαρμόζονται σε μία χώρα μπορεί να έχουν αντίκτυπο στη χωρική και οικιστική οργάνωση άλλων κ-μ ή και στο σύνολο της Ένωσης. Ο Faludi θεωρεί ότι η έννοια της εδαφικής συνοχής αποτελεί προέκταση της έννοιας της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και απεικονίζει στο πεδίο της χωροταξίας το «Ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο» που φαίνεται να αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμα της εσωτερικής αγοράς και της οικονομικής ολοκλήρωσης (Faludi, 2007). Ο Καμχής σημειώνει πως οι συντάκτες της Συνθήκης φαίνεται να προτίμησαν τη χρήση του όρου «εδαφική συνοχή» αντί του όρου «ευρωπαϊκή χωροταξία» (European spatial planning),¹⁸ υποδηλώνοντας έναν «έντιμο συμβιβασμό» που εξυπηρετεί την πλειονότητα των κ-μ και εμφανίζεται ως έννοια ουδέτερη που επιτρέπει τον συγκερασμό διαφορετικών εθνικών παραδόσεων και την προώθηση μιας ευρωπαϊκής πολιτικής για τη χωροταξία (Καμχής 2007, Γιαννακούρου 2009). Ο Βασενχόβεν αναρωτιέται αν πρόκειται τελικά για μια μορφή χωρικού σχεδιασμού με άλλο όνομα (Βασενχόβεν, 2011). Ωστόσο, μια πιο πραγματιστική προσέγγιση, που εκκινεί από το πεδίο της οικονομικής ανάλυσης, σημειώνει πως η εδαφική συνοχή σηματοδοτεί την ανάγκη για καλύτερο συντονισμό των πολιτικών με άμεση ή έμμεση χωρική διάσταση που ασκούνται σε διάφορα επίπεδα (κοινοτικό, εθνικό, υποεθνικό), στα πλαίσια της προώθησης της συνολικής οικονομικής μεγέθυνσης και ανταγωνιστικότητας του ευρωπαϊκού χώρου (Γιαννακούρου, 2009).

Σε όλες όμως τις περιπτώσεις, το κυρίαρχο είναι ότι η αλληλεξάρτηση των εδαφών της Ένωσης προβάλλει ως μία νέα χωροταξική πραγματικότητα: η ανάπτυξη του ευρωπαϊκού

---

¹⁸ ο οποίος είχε πρωταγωνιστήσει και στις σχετικές πολιτικές και επιστημονικές συζητήσεις μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '90

χώρου καθίσταται έτσι μία υπόθεση διεθνικού και ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, όπως σημειώνει η Γιαννακούρου (Γιαννακούρου, 2009).

2.2 ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κύριο χαρακτηριστικό του χωρικού σχεδιασμού στη χώρα μας αποτελούν οι έντονοι περίοδοι κινητικότητας αλλά και μεγάλης αδράνειας παραγωγής θεσμικών σχετικών ρυθμίσεων. Βασικό γνώρισμα επίσης είναι ο ακολουθούμενη αυστηρά (μέχρι την τελευταία εικοσαετία) σχολή της πολεοδομικής ανάπτυξης (Urbanism) που χαρακτηρίζεται από έντονη αρχιτεκτονική επιρροή και ενδιαφέρον για τον αστικό σχεδιασμό, το τοπίο και τον έλεγχο της δόμησης¹⁹ (CEC 2000, Μπαϊμπά κ.ά., 2005).

2.2.1 ΠΡΩΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Το πρώτο χρονικό ορόσημο έναρξης του χωρικού σχεδιασμού της χώρας ήταν το ΝΔ/17.07.1923 «Περί σχεδίων πόλεων, κωμών και συνοικισμών του κράτους και οικοδομής αυτών»²⁰, για την αντιμετώπιση της στέγασης του μεγάλου κύματος προσφυγικών ροών που προκάλεσε η μικρασιατική καταστροφή και την κοινωνικοοικονομική και χωρική ένταξη τους σε αστικές αλλά και αγροτικές περιοχές της χώρας. Το ΝΔ του 1923 (και η εξειδίκευση του, το 1928²¹) αποτέλεσε και το μοναδικό βασικό νομοθέτημα, μαζί με το μεταγενέστερο ΝΔ/03.04.1929 «Περί Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού»²², που ως την περίοδο της μεταπολίτευσης, το 1975, ρύθμιζε το χώρο στην ελληνική επικράτεια. Μεταξύ άλλων, καθόρισε τη διάκριση και τον προορισμό του εντός σχεδίου και του εκτός σχεδίου χώρου κ.λπ. (Οικονόμου, 2010:2).

---

¹⁹ Αντιπροσωπευτικές χώρες εκτός της Ελλάδας σε αυτή τη σχολή είναι η Ισπανία και η Ιταλία, χώρες του μεσογειακού νότου. Τη σχολή α) της Περιφερειακής ανάπτυξης αντιπροσωπεύουν η Γαλλία και σε μικρότερο βαθμό η Πορτογαλία, β) του Ολοκληρωμένου Σχεδιασμού (με συστηματική και επίσημη ιεράρχηση σχεδίων από το εθνικό στο τοπικό επίπεδο) η Δανία, Ολλανδία, Σουηδία, Φινλανδία, Αυστρία, Γερμανία γ) της Διαχείρισης Χρήσεων Γης η Αγγλία, η Ιρλανδία και το Βέλγιο (αν και οι δύο τελευταίες τείνουν να υιοθετήσουν το ολοκληρωμένο μοντέλο), (Μπαϊμπά κ.ά., 2005)

²⁰ ΦΕΚ 228/Α/1923

²¹ ΦΕΚ 231/Α/1928

²² ΦΕΚ 155/Α/1929

Αντίθετα, ο στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός εμφανίστηκε με χρονική υστέρηση έναντι των διεθνών και ευρωπαϊκών εξελίξεων. Η πρώτη ίσως πρόταση για εκπόνηση χωροταξικών σχεδίων στην Ελλάδα είναι αυτή του Κ. Δοξιάδη, το 1947, χωρίς όμως να υπάρξει συνέχεια (Οικονόμου, 2009:42). Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 στην Ελλάδα αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα του σχεδιασμού ως θεσμού και ως κρατικής λειτουργίας, γεγονός που εκφράστηκε μέσα από τα πενταετή προγράμματα ανάπτυξης. Το ίδιο χρονικό διάστημα, εκπονήθηκαν από το αρμόδιο Υπουργείο Συντονισμού χωροταξικές μελέτες για μεγάλα γεωγραφικά τμήματα περιοχών της χώρας, οι οποίες όμως ήταν ανομοιογενείς μεταξύ τους και δεν προβλεπόντουσαν από κάποιο νομοθετικό πλαίσιο (Οικονόμου, 2009). Το 1972 εκπονήθηκε από το ΚΕΠΕ το «Προοπτικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Χώρας», όπου προσεγγίστηκαν οι αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας μέσα από όλα τα επίπεδα πολιτικών (παιδείας, υγείας, δημόσιας διοίκησης, περιφερειακής ανάπτυξης κ.ά.) μεταξύ των οποίων και της χωροταξίας. Όλες οι προαναφερόμενες προσπάθειες δυστυχώς δεν έτυχαν εφαρμογής.

2.2.2 ΔΕΥΤΕΡΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975, ήταν σταθμός στην εξέλιξη του σχεδιασμού στην Ελλάδα καθώς ενσωματώθηκε σε αυτό η πρώτη απόπειρα αναθεώρησης της κυρίαρχης μέχρι τότε προσέγγισης στην οικιστική και εν γένει στη χωρική ανάπτυξη. Το άρθρο 24, όχι απλά εντάσσει την έννοια της Χωροταξίας στο Σύνταγμα, αλλά την ορίζει και ως υποχρέωση του κράτους. Ειδικότερα στην παρ. 2 αυτού, προβλέπεται ότι η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας ανατίθεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και στον έλεγχο του Κράτους, προσδιορίζοντας σαφώς την άσκηση χωροταξικής πολιτικής ως στοιχείου του ρόλου του Κράτους²³. Στο άρθρο 106 προωθείται η περιφερειακή ανάπτυξη στα πλαίσια της οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής δίδοντας έμφαση στις εύθραυστες από γεωγραφική και κοινωνικοοικονομική άποψη περιοχές²⁴.

²³ ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα,

Άρθρο 24 : (Προστασία του περιβάλλοντος)

«Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδομία και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης»

²⁴ ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ, ΤΜΗΜΑ Α' - Ειδικές διατάξεις,

Άρθρο 106: (Κράτος και εθνική οικονομία)

Από τις παραπάνω διατάξεις του Συντάγματος συνάγεται ότι ο ορθολογικός χωροταξικός σχεδιασμός, που αποτελεί τη χωρική έκφραση των προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, αποτελεί κρατική υποχρέωση με την οποία διασφαλίζεται η προστασία του περιβάλλοντος, οι κατά το δυνατόν βέλτιστοι όροι διαβίωσης του πληθυσμού και η οικονομική ανάπτυξη σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας (Κιουσοπούλου, 2006, Φοβάκης, 2017). Η υποχρέωση του κράτους που απορρέει από το άρθρο 106 πρέπει να γίνεται με ταυτόχρονη περιβαλλοντική προστασία σύμφωνα με το άρθρο 24 του Συντάγματος. Από τα προαναφερόμενα άρθρα, συνάγεται ότι ο σχεδιασμός (χωροταξικός και πολεοδομικός) αποτελεί την χωρική έκφραση των προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και ευθύνη της Διοίκησης.

Κατ' επιταγή του άρθρου 24, ψηφίστηκε ο ν.360/1976 «Περί χωροταξίας και περιβάλλοντος», ο πρώτος νόμος που προσπάθησε να θεμελιώσει τον χωροταξικό σχεδιασμό. Προέβλεψε τη δημιουργία Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος και χωροταξικά σχέδια σε επίπεδο χώρας με τρία επίπεδα σχεδιασμού: το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο, το Περιφερειακό Χωροταξικό Σχέδιο και το Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο. Όριζε μάλιστα ότι το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο και τα Περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια έπρεπε να εκπονηθούν μέσα σε «εύλογο χρονικό διάστημα». Παρόλο που ο τυπικός νομοθέτης ανταποκρίθηκε άμεσα στη συνταγματική επιταγή με την ψήφιση του παραπάνω νόμου, αυτός παρέμεινε πρακτικά ανεφάρμοστος μέχρι την κατάργησή του, με το νόμο 2742/1999 (Παπαετρόπουλος, 2004). Ο ν.360/1976 ενεργοποιήθηκε ελάχιστα, μόνο την πρώτη περίοδο εφαρμογής του, μέχρι το 1980 και σε μη χωροταξικά θέματα, με τη θεσμοθέτηση σχεδίων των ευρύτερων περιοχών των Κέντρων Πολεοδομικής Ανάπτυξης (ΚΕΠΑ) Ηρακλείου και Λάρισας (1979), ενώ ειδικά για τις παραγωγικές δραστηριότητες εκδόθηκαν η Απόφαση 21/1985 για την «Ίδρυση Βιομηχανικών Περιοχών (ΒΙΠΕ) σε όλους τους νομούς της χώρας» και η Απόφαση 19/1985 «Περί ιδρύσεως βιομηχανικής περιοχής στη Ν. Μακρόνησο του Ν.

«Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, από την ατμόσφαιρα και τα υπόγεια ή υποθαλάσσια κοιτάσματα, για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών».

Κυκλάδων». Το αποτέλεσμα ήταν, κρίσιμα θέματα χωροταξικού σχεδιασμού να παραμείνουν αρρύθμιστα.

Το επόμενο διάστημα χαρακτηρίζεται από εκπόνηση χωροταξικών μελετών οι οποίες όμως δεν θεσμοθετήθηκαν. Έτσι στο «Χωροταξικό Σχέδιο Ελλάδα και Αθήνα» του 1977²⁵, αναφέρεται πως η χωροταξία είναι μαζί επιστημονικό, τεχνικό, κοινωνικό, οικονομικό πολιτικό πρόβλημα και το χωροταξικό σχέδιο προϋποθέτει ευρεία κοινωνική συμμετοχή. Ο γενικός στόχος που έθετε, ήταν η ανασυγκρότηση του χωροταξικού ιστού της χώρας, μέσω ενός πλέγματος περιφερειών με εσωτερική, οικονομική, κοινωνική, διοικητική αυθυπαρξία το οποίο θα επέτρεπε την ολοκληρωμένη ανάπτυξη κάθε κοινωνικού συνόλου. Το 1980, ολοκληρώθηκε η σημαντική σε έκταση και εμβάθυνση μελέτη του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου και προγράμματος Ελλάδος από το Γραφείο Δοξιάδη,²⁶ με σκοπό τη δημιουργία πλαισίου εθνικής χωροταξικής πολιτικής της χώρας το οποίο στη συνέχεια θα επέτρεπε τη λήψη αποφάσεων για τη χωροταξική διαμόρφωση των δραστηριοτήτων της οικονομίας και σε περιφερειακή κλίμακα. Η μελέτη εκπονήθηκε σε τρεις φάσεις. Η πρώτη φάση περιλαμβάνει την εξέταση των προβλημάτων, των δυνατοτήτων και των προοπτικών που εμφανίζει ο εθνικός χώρος, με ορίζοντα το 2000. Η δεύτερη φάση περιλαμβάνει την αξιολόγηση των εναλλακτικών χωροταξικών σχεδίων και καταλήγει σε ένα Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο που περιλαμβάνει σε οκτώ τόμους: τον πρωτογενή τομέα, το δευτερογενή τομέα, από τον τριτογενή τομέα τον τουρισμό και τις υπηρεσίες, το περιβάλλον, τις μεταφορές και επικοινωνίες και τα δίκτυα των αστικών και αγροτικών κέντρων όπως και τη διεθνή χωροταξική τοποθέτηση της χώρας μας ως προς το γεωγραφικά εγγύς και ευρύτερο περιβάλλον. Η τρίτη φάση περιλαμβάνει την εκπόνηση του Εθνικού Χωροταξικού Προγράμματος ως εφαρμογή του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου (με στόχους για ορισμένες χρονικές περιόδους καθώς και προτάσεις για μελέτες, έρευνες, και επενδύσεις για μεγάλα έργα σε όλη την έκταση του ελληνικού χώρου).

---

²⁵ Τρίτσης, Α., (1977), «Χωροταξικό Σχέδιο Ελλάδα και Αθήνα», εργασία που δημοσιεύθηκε σε άρθρα στην εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ»

²⁶ «Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Ελλάδος» Μελέτη για το Υπουργείο Συντονισμού και Προγραμματισμού

Χρονικό ορόσημο για το χωρικό σχεδιασμό αποτέλεσε την ίδια περίοδο η ίδρυση του Υπουργείου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ) το 1980²⁷, με μεταφορά των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων από το Υπουργείο Συντονισμού. Το ΥΧΟΠ, το 1984 προχώρησε στη σύνταξη προτάσεων χωροταξικής οργάνωσης των νομών της χώρας οι οποίες όμως επίσης δεν θεσμοθετήθηκαν (παρά τη δυνατότητα που έδινε η θεωρητική ύπαρξη του ν. 360/75), λόγω της αντίδρασης του ΥΠΕΘΟ αλλά και άλλων Υπουργείων (Οικονόμου, 2000). Προχώρησε επίσης σε σύνταξη αντίστοιχων Ειδικών Χωροταξικών Μελετών σε τοπική κλίμακα, που χρηματοδοτήθηκαν από τα ΜΟΠ, τα ΠΕΠ και το ΠΔΕ, από τις οποίες προέκυψε η μακροχρόνια θεσμοθέτηση μιας σειράς Π.Δ/των ΖΟΕ, κυρίως του παράκτιου και νησιωτικού χώρου (1988-2003). Μετά από επίσης μακρόχρονη προσπάθεια σύνταξης προτάσεων, εγκρίθηκαν τα δύο Ρυθμιστικά Σχέδια Αθήνας (ν. 1515/1985) και Θεσσαλονίκης (ν.1561/1985) κυρίως λόγω των έντονων περιβαλλοντικών και κοινωνικοοικονομικών συνθηκών της περιόδου εκείνης αλλά και της ευρωπαϊκής αντίστοιχης πολιτικής. Η ιδιαίτερη αντιμετώπιση των Μητροπολιτικών Περιοχών και η ψήφισή τους ως νόμων από τη Βουλή, φανερώνει την προσεκτική προσέγγιση και το διαφορετικό πολιτικό χειρισμό που αρμόζουν στις καταστάσεις και τα έντονα φαινόμενα αυτών των περιοχών. Τα ρυθμιστικά αυτά σχέδια για τον σχεδιασμό και προγραμματισμό του Νομού Αττικής και της ευρύτερης περιοχής Θεσσαλονίκης αντίστοιχα, θεσμοθετήθηκαν χωρίς την ύπαρξη πρόβλεψης από κάποιο νόμο-πλαίσιο εισάγοντας μια νέα βαθμίδα σχεδιασμού. Το ΡΣΑ καθιέρωσε πολιτικές στρατηγικού χαρακτήρα για τη χωροταξική και πολεοδομική οργάνωση της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας, με στόχους την βελτίωση της ποιότητας ζωής και την κοινωνική συνοχή. Στους ειδικούς στόχους σε σχέση με την ευρύτερη εθνική πολιτική σημειωνόταν «η ανάσχεση της διόγκωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και ο αναπροσανατολισμός των επενδύσεων στην περιφέρεια της χώρας».

Στην Ευρωπαϊκή ένωση, το επόμενο διάστημα, είχε ενταθεί η συζήτηση για το χωροταξικό σχεδιασμό και την προσπάθεια διαμόρφωσης χωροταξικής πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο με αποτέλεσμα την έκδοση των κειμένων Ευρώπη 2000, Ευρώπη 2000+ και ΣΑΚΧ (βλ. προηγούμενη ενότητα). Στην Ελλάδα όμως, η μη εφαρμογή του πρώτου χωροταξικού νόμου, με την προώθηση των χωροταξικών εργαλείων που προέβλεπε, είχε ως αποτέλεσμα την σε μεγάλο βαθμό άναρχη ανάπτυξη των

---

²⁷ ν. 1032/80 (ΦΕΚ 57 Α/14-3-1980)

παραγωγικών δραστηριοτήτων. Η χωρική ρύθμιση των παραγωγικών δραστηριοτήτων στο χώρο μέσω των αδειοδοτήσεων (λειτουργίας, εγκατάστασης και περιβαλλοντικής έγκρισης), εκτός των περιοχών των αστικών συγκεντρώσεων και των βιομηχανικών περιοχών οργανωμένων υποδοχέων (βλ. κεφάλαια 5 & 6), ακολουθούσε την κανονιστική πολιτική της εκτός σχεδίου δόμησης και των λίγων περιπτώσεων όπου υπήρχε υποκείμενος χωρικός σχεδιασμός για τον εξωαστικό και περιαστικό χώρο (ΖΟΕ, ειδικά Δ/γμματα κ.λπ.). Οι εκτός σχεδίου περιοχές με τους ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους που παρείχε η εκτός σχεδίου δόμηση για κάποιες κατηγορίες κτιρίων²⁸ (με συντελεστή δόμησης που ανέρχεται στο 0.9 για τα βιομηχανικά κτίρια και για τα γεωργοκτηνοτροφικά κτίρια όπου συμπεριλαμβάνονται και οι υδατοκαλλιεργητικές εγκαταστάσεις), αποτέλεσε πόλο έλξης για τις παραγωγικές δραστηριότητες, με συνέπεια τη μεγάλη διασπορά και τη γραμμική διάχυση κοντά στους οδικούς άξονες. Αυτό είχε ως επακόλουθο την αύξηση του χωρικού αποτυπώματος, του περιβαλλοντικού αποτυπώματος τους αλλά και του κρατικού κόστους για την στήριξη τους με τις απαραίτητες υποδομές (πρόσβασης, ενέργειας, ύδρευσης κ.λπ.).

Η μη έκδοση των εργαλείων του χωροταξικού σχεδιασμού, στράφηκε όμως τόσο εναντίον των ίδιων των παραγωγικών δραστηριοτήτων, όσο και εναντίον του περιβάλλοντος, καθώς οδήγησε σε σειρά προσφυγών στο ΣτΕ εναντίον των διοικητικών πράξεων που αφορούσαν τις χωροθετήσεις αυτών, με σκεπτικό ακριβώς αυτή την υστέρηση της ύπαρξης της χωροταξικής ‘ομπρέλας’. Έτσι, με την απόφαση 2844/1993 του Ε' Τμήματος του ΣτΕ, κρίθηκε πλημμελής η χωροθέτηση ιχθυοτροφείου σε περιοχή

²⁸ Εκτός σχεδίου δόμηση «Περί καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των γηπέδων των κειμένων εκτός των ρυμοτομικών σχεδίων των πόλεων και εκτός των ορίων των νομίμως υφισταμένων προ του έτους 1923 οικισμών», ΠΔ 538/Δ/1978 και ΠΔ 270/Δ/1985

Ειδικές διατάξεις ανά παραγωγική εξεταζόμενη δραστηριότητα:

IV.2.2.1 *Γεωργοκτηνοτροφικά κτίρια* (γεωργοκτηνοτροφικές, γεωργοπτηνοτροφικές ή υδατοκαλλιεργητικές εγκαταστάσεις καθώς και εγκαταστάσεις αποθήκευσης λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, γεωργικών και αλιευτικών προϊόντων)

IV.2.3 *Βιομηχανικές εγκαταστάσεις* (βιομηχανικά κτίρια, αποθήκες, δεξαμενές)

IV.2.8 *Τουριστικές εγκαταστάσεις:*

α. Ξενοδοχεία κλασικού τύπου

β. Ξενοδοχεία τύπου MOTEL

γ. Ξενοδοχεία τύπου ξενώνα

δ. Ξενοδοχεία επιπλωμένων διαμερισμάτων

ε. Ξενοδοχεία μικτής λειτουργικής μορφής

στ. Οργανωμένες τουριστικές εγκαταστάσεις-camping- με ή χωρίς οικίσκους

όπου είχαν οριοθετηθεί ζώνες ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων, καθώς έγινε δεκτό για πρώτη φορά στη νομολογία, ότι η ατομική χωροθέτηση όχι μόνον δεν υποκαθιστά τον ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό, αλλά, αντίθετα, τον προϋποθέτει και εκφράστηκε ως «αρχή του προηγούμενου χωροταξικού σχεδιασμού» (Σακελλαροπούλου, 2016, Παπαπετρόπουλος, 2005). Ακολούθησε η έκδοση πολλών αποφάσεων του ΣτΕ που βασίσθηκαν στο άρθρο 24, με το οποίο η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και η ορθολογική χωροταξική διάρθρωση της χώρας είχαν αναχθεί σε κανόνα του συνταγματικού δικαίου, απευθύνοντας επιταγές στο νομοθέτη να λάβει μέτρα για την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος (Παπαπετρόπουλος, 2005). Οι συνέπειες για τις παραγωγικές δραστηριότητες οι οποίες την περίοδο εκείνη σημείωναν ραγδαία ανάπτυξη, ήταν αναγκαίες για τη χώρα και στήριζαν εξαγωγικά την οικονομία της, ήταν πολύ σημαντικές, όπως επίσης ήταν και οι επιδράσεις στην κοινωνική συνοχή, καθώς απειλούνταν οι αντίστοιχες θέσεις απασχόλησης. Οι αποφάσεις του ΣτΕ, που ελλείπει χωροταξικού σχεδιασμού διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο, καθόρισαν την έννοια του ευρύτερου χωροταξικού σχεδιασμού και την υποχρέωση της Πολιτείας για την υιοθέτησή του, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην δημιουργία του επόμενου νόμου χωροταξίας. Η συμβολή της νομολογίας όσο σημαντική και αν είναι, δεν μπορεί να αναπληρώσει όμως το ρόλο που οφείλει να επιτελεί η Διοίκηση στη σύλληψη, θέσπιση και εφαρμογή μιας ορθής νομοθετικής πολιτικής στους τομείς του χωρικού σχεδιασμού και της διαχείρισης του περιβάλλοντος (Χαϊνταρλής, 2012:23). Για την αντιμετώπιση του θέματος συγκροτήθηκε στο ΥΠΕΧΩΔΕ επιτροπή για τη διαμόρφωση ενός νέου θεσμικού πλαισίου για τη χωροταξία. Έτσι κατόπιν των επιτακτικών προκλήσεων αλλά και υπό το ευρωπαϊκό κλίμα συζητήσεων για τη χωροταξία στα ευρωπαϊκά φόρα, εκδόθηκε μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, ο ν.2742/99 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αιφόρος ανάπτυξη», που αντικατέστησε πλήρως τον ανενεργό ν.360/1976 και θεσμοθέτησε το πρώτο κυρίαρχο πλαίσιο για τον σχεδιασμό στρατηγικού χαρακτήρα στην Ελλάδα.

Η «φιλοσοφία» του ν. 2742/99 εδράζεται στη στρατηγική χωροταξία, η επιδίωξη της οποίας δεν εξαντλείται στην εξισορρόπηση των χωρικών ανισοτήτων μέσα από το σχεδιασμό των χρήσεων ή ακόμη και την ορθολογική κατανομή των δραστηριοτήτων στο χώρο, αλλά έχει ως θεμελιώδη στόχο την ολοκληρωμένη και διαφοροποιημένη

ανάπτυξη του χώρου ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά του (Χαϊνταρλής, 2012:20). Καθόρισε το πλαίσιο κατευθύνσεων προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό όπως και τον συντονισμό με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Ολόκληρη η δομή του αποπνέει μια ωριμότητα στη διαδικασία του σχεδιασμού και φανερώνει την ολοκληρωμένη προσέγγιση στον τομέα αυτό που έθεσε τους μηχανισμούς εφαρμογής του χωροταξικού σχεδιασμού (Γουργιώτης Α. και Τσιλιμίγκας, 2016). Οι αρχές του συμπυκνούμενες εδώ υπό τη μορφή τίτλων, θα λέγαμε πως είναι αυτές της αναλογικής/χωρικής ισότητας, της συνεργασίας/κοινής ευθύνης, της αποτελεσματικότητας/προσαρμοστικότητας και της ολοκληρωμένης αειφόρου ανάπτυξης (Χαϊνταρλής, 2012, 2017:13). Τα μέσα χωροταξικού σχεδιασμού είναι το Γενικό Πλαίσιο, τα Ειδικά και τα Περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού (άρθρα 6, 7, 8), τα οποία αποτελούν την περιγραφική μετονομασία των σχεδίων του ν. 360/76 σε πλαίσια. Τα δύο πρώτα αφορούν το εθνικό επίπεδο χωρικού σχεδιασμού, ενώ το τρίτο αφορά το περιφερειακό επίπεδο. Ορίζει ως όργανα χωροταξικού σχεδιασμού, την Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης, όργανο με αποφασιστικές αρμοδιότητες και το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας με γνωμοδοτικές κυρίως αρμοδιότητες. Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αποτελεί κατά το νόμο το κορυφαίο εθνικό στρατηγικό πλαίσιο και συνιστά τη βάση για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επιμέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων του κράτους. Οι κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου εξειδικεύονται ή και συμπληρώνονται με τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού. Το αντικείμενο των Ειδικών Πλαισίων άπτεται της χωρικής διάρθρωσης των κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων, των δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής, κοινωνικής και διοικητικής υποδομής εθνικού ενδιαφέροντος, των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών, των ορεινών και προβληματικών ζωνών, κ.λπ. Με ειδικό άρθρο οριοθέτησε με επάρκεια τη σχέση με τον υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό και τις διαδικασίες εναρμόνισής τους. Η σχέση όμως με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό δεν διασφαλίστηκε ικανοποιητικά. Στην περίπτωση του Γενικού Πλαισίου οι διατυπώσεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι δίνεται κατ' αρχήν προτεραιότητα στον αναπτυξιακό προγραμματισμό, αφού εναρμονίζεται με αυτόν. Αντίθετα τα Περιφερειακά Πλαίσια «λαμβάνουν υπόψη» το ΠΔΕ και τα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης. Η έκφραση «βάση αναφοράς» όμως δεν προσδιορίζει με σαφήνεια τις αντίστροφες «υποχρεώσεις»

που αναλαμβάνουν οι πολιτικές και τα προγράμματα έναντι του Γενικού Πλαισίου, και ο τρόπος με τον οποίο θα εξασφαλιστεί ο συντονιστικός ρόλος του τελευταίου ή θα λύνονται ενδεχόμενες αντιφάσεις μεταξύ διαφόρων πολιτικών (Οικονόμου, 2009:96). Ιδιαίτερο κενό στη σχέση χωρικού-αναπτυξιακού σχεδιασμού εντοπίζεται στην περίπτωση των Ειδικών Πλαισίων.

Ο ν. 2742/99 εφαρμόστηκε με την έκδοση αρχικά των ΠΠΧΣΑΑ την περίοδο 2003-2004 και στη συνέχεια με την έγκριση του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού (Γενικού πλαισίου (2008) και των Ειδικών πλαισίων Βιομηχανίας (2008), Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (2008), Τουρισμού (2009), Υδατοκαλλιεργειών(2011). Πρακτικά όμως η ιεράρχηση των πλαισίων παρακάμφθηκε, καθώς εκδόθηκαν πρώτα τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια, πριν από την έγκριση του Γενικού Πλαισίου από την Ολομέλεια της Βουλής. Αυτό δικαιολογείται σε μεγάλο βαθμό καθώς είχαν ήδη εκπονηθεί προγενέστερα στο ΥΠΕΧΩΔΕ (μετά το 1995) οι αντίστοιχες 12 μελέτες Χωροταξικών Σχεδίων των Περιφερειών και υπήρχε αναγκαιότητα να θεσμοθετηθεί το συντομότερο δυνατό, η χωροταξική 'ομπρέλα' διασφάλισης των δραστηριοτήτων. Με αφορμή την αμφισβήτηση της νομιμότητας των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων το 2013 και 2014, εκδόθηκαν σημαντικές αποφάσεις από το ΣτΕ, το οποίο κλήθηκε για πρώτη φορά να αποφανθεί επί της νομιμότητας των στρατηγικών εργαλείων εθνικής εμβέλειας, και βέβαια απέρριψε όλους τους ακυρωτικούς λόγους που διατυπώθηκαν²⁹ (Χαϊνταρλής, 2015). Η βασική σκέψη αναφέρει πως «Ουσιώδης όρος για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι τα χωροταξικά σχέδια, όπως προβλέπονται από τη νομοθεσία, τα οποία θέτουν με βάση την ανάλυση των δεδομένων και την πρόγνωση των μελλοντικών εξελίξεων, τους μακροπρόθεσμους στόχους της οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως και ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, το πλαίσιο των περιοχών ασκήσεως παραγωγικών δραστηριοτήτων στις εκτός σχεδίου περιοχές» (Κιουσοπούλου, 2016). Περαιτέρω η υπ' αριθμόν 1421/2013 απόφαση του Ε' Τμήματος του ΣτΕ, σχετικά με την ιεράρχηση μεταξύ των επιπέδων, σημειώνει ότι στα εγκεκριμένα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια δεν απορρέουν δεσμεύσεις ως προς το περιεχόμενο των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων που εγκρίνονται μεταγενέστερα. Οι κατευθύνσεις όμως και ρυθμίσεις οι οποίες εισάγονται με τα Ειδικά Πλαίσια, υπερισχύουν αυτών των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων και

---

²⁹ με την εξαίρεση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου του τουρισμού που απορρίφθηκε αποκλειστικά για τυπικούς λόγους (βλ. σχετικά 6^ο κεφάλαιο)

προς τις οποίες πρέπει να εναρμονιστούν τα τελευταία (και όπου απαιτείται με την αντίστοιχη τροποποίηση).

2.2.3 ΤΡΙΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η επόμενη περίοδος χαρακτηρίστηκε από τον ριζικό μετασχηματισμό της οικονομίας και της κοινωνίας, με την Ελλάδα να βιώνει την πίεση των συνεπειών της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης. Η τριετία 2010-2013 χαρακτηρίστηκε από μια σειρά νομοθετημάτων με ειδικές διαδικασίες χωροθέτησης επενδυτικών σχεδίων για την επιτάχυνση της αδειοδότησης αυτών, που δεν μπορούσε να λύσει το υπάρχον σύστημα χωρικού σχεδιασμού. Ωστόσο, η απλή προσαρμογή στις απαιτήσεις της κρίσης και η απορρύθμιση του παλαιού προτύπου χωρικής ανάπτυξης δεν συνιστά καθαυτή και πρόταση χωροταξικής και πολεοδομικής μεταρρύθμισης (Γιαννακούρου και Καυκαλάς, 2014:517). Για το λόγο αυτό, διαπιστώθηκε η αναγκαιότητα και ο επείγων χαρακτήρας της πολεοδομικής και χωροταξικής αλλαγής με σκοπό να καταστήσουν την αναγκαία μεταρρύθμιση του συστήματος χωρικού σχεδιασμού ουσιαστική, εφικτή και εν τέλει χρήσιμη για την έξοδο από την κρίση και την επιστροφή στην ανάκαμψη (Γιαννακούρου και Καυκαλάς, 2014:511). Έτσι, το 2014 θεσπίζεται ο ν. 4269/2014 «Χωροταξική και Πολεοδομική Μεταρρύθμιση – Βιώσιμη Ανάπτυξη», ως απόρροια της αναγκαιότητας βελτίωσης των χρόνιων παθογενειών του συστήματος του χωρικού σχεδιασμού (όπως του μεγάλου χρόνου ολοκλήρωσης των σχεδίων στα διάφορα χωρικά επίπεδα, των αντιφάσεων μεταξύ των επιπέδων, της μη δυνατότητας παρακολούθησης της εφαρμογής τους και των επιπτώσεων αυτών κ.λπ.) αλλά και υπό τις προγραμματικές δεσμεύσεις της χώρας (σχετικές αναφορές για τον χωρικό σχεδιασμό στα κείμενα των Προγραμμάτων Οικονομικής Προσαρμογής των διαδοχικών μνημονίων και στις σχετικές αξιολογήσεις τους).

Βασικά στοιχεία του ν. 4269/2014 είναι η διάκριση του συστήματος χωρικού σχεδιασμού σε στρατηγικό και ρυθμιστικό χωρικό σχεδιασμό και η μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα του χωρικού σχεδιασμού στις μεταβαλλόμενες ανάγκες. Έτσι τα χωροταξικά πλαίσια εθνικού και περιφερειακού χαρακτήρα εντάσσονται στον στρατηγικό χωρικό σχεδιασμό που έχει κυρίως επιτελικό και κατευθυντήριο χαρακτήρα, χωρίς όμως να αποκλείονται οι κανονιστικές ρυθμίσεις (Αιτιολογική Έκθεση ν.4269/14). Σημειώνεται η ιεραρχική σχέση μεταξύ των επιπέδων και των εργαλείων χωροταξικού σχεδιασμού και

αντιμετωπίζεται ο τρόπος επίλυσης ασαφειών ή αντικρουόμενων κατευθύνσεων μεταξύ των εργαλείων του χωροταξικού σχεδιασμού. Μειώνονται τα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού από επτά σε τέσσερα. Στο στρατηγικό πεδίο, μειώνονται κατά δύο τα επίπεδα του χωρικού σχεδιασμού, με την μετατροπή του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού σε κείμενο αρχών που διαμορφώνεται από την κυβέρνηση (Εθνική Χωροταξική Στρατηγική) και την κατάργηση του επιπέδου των Ρυθμιστικών Σχεδίων (με διατήρηση ωστόσο του ΡΣΑ ως Περιφερειακού Πλαισίου για την Αττική και ενσωμάτωση του ΡΣΑ της Θεσσαλονίκης στο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο της Περιφέρειας της Κεντρικής Μακεδονίας). Δίνεται η δυνατότητα έγκρισης ΓΠΣ σε επίπεδο ΔΕ και εισάγεται ο θεσμός των Ειδικών Χωρικών Σχεδίων (ΕΧΣ) για ταχύτερη χωρική ρύθμιση ειδικών περιπτώσεων και για διευκόλυνση και επιτάχυνση υλοποίησης του πολεοδομικού σχεδιασμού που είχε καταστεί εξαιρετικά χρονοβόρος. Ο βαθμός δεσμευτικότητας όμως των κατευθύνσεων των εργαλείων του χωρικού σχεδιασμού (και ιδιαίτερα του στρατηγικού) παρέμεινε ανεπαρκής, όπως και ο κεντρικός μηχανισμός παρακολούθησης της διαδικασίας αυτού. Η σχέση μεταξύ αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωρικού σχεδιασμού ενισχύεται με μεγαλύτερη εξισορρόπηση μεταξύ τους, καθώς σύμφωνα με το ν.4269/2014 η Εθνική Χωροταξική Στρατηγική λαμβάνει υπόψη την εθνική αναπτυξιακή στρατηγική, ενώ σύμφωνα με τον ν.2742/99, το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού όφειλε να εναρμονίζεται με αυτήν. Περαιτέρω η έλλειψη του ν.2742/99 για τη συσχέτιση των Εθνικών³⁰ Χωροταξικών Πλαισίων με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό αίρεται, με την προσθήκη σχετικού εδαφίου που σημειώνει ότι Εθνικά Χωροταξικά Πλαίσια οφείλουν κατά την εκπόνησή τους να λαμβάνουν υπόψη τους την αναπτυξιακή πολιτική. Ωστόσο συνολικά η ουσιαστική διασφάλιση της σύνδεσης μεταξύ των δύο σχεδιασμών παρέμεινε ανεπαρκής.

Ο ν. 4269/2014 εφαρμόστηκε ελάχιστα και τροποποιήθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα από το ν.4447/2016 «Χωρικός Σχεδιασμός – Βιώσιμη Ανάπτυξη» (ΦΕΚ Α' 241/23.12.2016), που διατήρησε την ίδια θεώρηση στα επίπεδα και τον χαρακτήρα του σχεδιασμού. Οι σημαντικότερες διαφορές του νόμου αυτού από τον προγενέστερο, σε χωροταξικό επίπεδο, είναι ελάχιστες και αφορούν: α) την προσθήκη της περιγραφής των αξόνων της Εθνικής Χωρικής Στρατηγικής με όλο το φάσμα των θεμάτων που καλύπτουν όλα τα επίπεδα σχεδίων, β) την αφαίρεση της ρητής αναφοράς των

---

³⁰ μετονομασία των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων

κατευθύνσεων από τα Εθνικά Χωροταξικά Πλαίσια για τη χωρική διάρθρωση των δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής, κοινωνικής, διοικητικής υποδομής εθνικού ενδιαφέροντος, καθώς και τη χωρική κατανομή των υποδομών γνώσης και καινοτομίας που προέβλεπε ο ν.4269/14 και γ) την αφαίρεση της κατ' εξαίρεση δυνατότητας τροποποίησης των Εθνικών Χωροταξικών Πλαισίων πριν την πενταετία για την αντιμετώπιση εξαιρετικών και απρόβλεπτων αναγκών και νέων δεδομένων για έργα ή έργα και δράσεις εθνικών ή ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Επιπλέον διαφοροποιήσεις που αφορούν τον στρατηγικό χωρικό σχεδιασμό και συμπεριλαμβάνονται στο πεδίο του ρυθμιστικού σχεδιασμού του νόμου, αφορούν αφενός α) στην ορθή προσθήκη του ελέγχου εναρμόνισης των προβλέψεων των Τοπικών και Ειδικών Χωρικών Σχεδίων (ΤΧΣ και ΕΧΣ) με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό από την αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΝ και τη σύμφωνη γνώμη του ΚΕΣΥΠΟΘΑ, διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο καλύτερα την ιεράρχηση μεταξύ χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού³¹ και αφετέρου, β) στην απαίτηση εναρμόνισης των ΕΧΣ με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό (σε αντιδιαστολή με το «να λαμβάνονται υπόψη», όπως προέβλεπε ο ν.4269/14). Σημαντικές όμως ήταν οι διαφοροποιήσεις που επέφερε στον ρυθμιστικό σχεδιασμό³². Τέλος, δεδομένου ότι τα ΤΧΣ αποτελούν το υψηλότερο επίπεδο ρυθμιστικού σχεδιασμού το οποίο οφείλει να εναρμονίζεται με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό ενώ δίδονται και ειδικές κατευθύνσεις από τα χωροταξικά πλαίσια, επισημαίνεται η προσθήκη που αφορά την διεύρυνση της εδαφικής επιφάνειας των ΤΧΣ, τα οποία θα πρέπει να καλύπτουν απαραίτητα την έκταση ενός Δήμου και όχι της ΔΕ που προέβλεπε ο ν.4269/14.

Η νέα νομοθεσία για τον χωρικό σχεδιασμό του 2014 και 2016, ήρε μερικά από τα ευπαθή σημεία της προηγούμενης περιόδου, μειώνοντας τα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού, διασφαλίζοντας σε μεγαλύτερο βαθμό την ιεραρχική σχέση μεταξύ των επιπέδων, διευρύνοντας την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα του σχεδιασμού με συνολική θεώρηση αυτού κ.λπ. Παρέμειναν ωστόσο αρκετές παθογένειες του

---

³¹ σημείο που διαπιστωμένα έχει καταστρατηγηθεί πολλαπλώς

³² Βασική προσθήκη για τον ρυθμιστικό σχεδιασμό, ήταν η δυνατότητα να εκπονούνται ΕΧΣ και για προγράμματα αστικής ανάπτυξης, περιβαλλοντικής προστασίας αλλά και αντιμετώπισης των συνεπειών από φυσικές καταστροφές. Επιπλέον προστέθηκε ως απαραίτητη διαδικασία για την τροποποίηση των Π. Δ/των ΖΟΕ κ.λπ. από τα ΕΧΣ η τα ΤΧΣ, η τεκμηριωμένη γνωμοδότηση του ΚΕΣΥΠΟΘΑ και η χορήγηση αντίστοιχης προέγκρισης από τον Γενικό Γραμματέα Χωρικού Σχεδιασμού και Αστικού Περιβάλλοντος του ΥΠΕΝ.

συστήματος των προηγούμενων δεκαετιών που δεν αντιμετωπίστηκαν. Για το λόγο αυτό θεσμοθετήθηκε ο πρόσφατος ν.4759/2020 «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας»³³. Κύρια σημεία βελτίωσης σε επίπεδο χωροταξικού σχεδιασμού είναι : α) οι ορισμοί βασικών στοιχείων του χωρικού σχεδιασμού για άρση των ασαφειών β) η σύσταση του Κεντρικού Συμβουλίου Χωροταξικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΚΕΣΥΧΩΘΑ) για την επίλυση των αντικρουόμενων ή ασαφών διατάξεων μεταξύ χωροταξικών πλαισίων ή σχετικά με τη συμβατότητα χωρικών πλαισίων ή σχεδίων όλων των κατηγοριών και επιπέδων προς τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό ή παράλειψης ή έκδοσης αντικρουόμενων γνωμοδοτήσεων ή ερμηνειών από τις αρμόδιες υπηρεσίες ή επί οποιουδήποτε άλλου ζητήματος σχετικού με χωροταξικά θέματα γ) η αναμόρφωση των ρυθμίσεων για τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια και τα Περιφερειακά Πλαίσια σε σχέση με την έγκριση, τη νομική δεσμευτικότητα, την αναθεώρηση, ή την τροποποίηση τους δ) η προσθήκη όρων στην τουριστική νομοθεσία που ασκούσε χωρική πολιτική για μεγάλο διάστημα, ε) η εισαγωγή ρυθμίσεων για την εκτός σχεδίου δόμηση και τους οργανωμένους υποδοχείς μεταποιητικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων με τις οποίες επιδιώκεται ο περιορισμός της δόμησης σε περιοχές όπου δεν υπάρχει καμιάς μορφής σχεδιασμός και η παροχή κινήτρων για τη συγκέντρωση οχλουσών δραστηριοτήτων σε οργανωμένους υποδοχείς.

2.3 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

2.3.1 Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

Η έννοια της «περιφέρειας» υποδηλώνει κάθε τμήμα εδαφικής έκτασης κράτους, όπου όργανα, κρατικά και μη, ασκούν αρμοδιότητες σε σχέση με το τμήμα αυτό (European Parliament, 2002)³⁴. Οι περισσότερες χώρες έχουν θεσπίσει μορφές χωροταξικών

³³ ΦΕΚ 245/Α/2020

³⁴ Για παράδειγμα οι περιφέρειες της ομοσπονδιακής Γερμανίας αποτελούν αυτόνομα κρατίδια (Ανδρικοπούλου, 2004), όπως και της Αυστρίας, της Ισπανίας αυτόνομες κοινότητες, του Βελγίου περιφέρειες ή κοινότητες, της Ιταλίας περιφέρειες με ειδικό ή κανονικό καθεστώς αυτονομίας, της Γαλλίας και Ελλάδας περιφέρειες, της Αγγλίας και Σουηδίας συμβούλια κομητείας κ.λπ. (European Parliament, 2002)

σχεδίων που έχουν ως σύνηθες χώρο αναφοράς τις διοικητικές περιφέρειες, κατ' εξαίρεση δε και τις λειτουργικές (Χαϊνταρλής, 2017)³⁵. Στην Ελλάδα, η οργάνωση της χώρας γίνεται στη βάση 13 Περιφερειών με επιμέρους Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ), οι οποίες αντιστοιχούν στη δεύτερη, κατά σειρά μεγέθους των μονάδων της σχετικής βαθμίδας (NUTS 2)³⁶.

Σε αυτή την ενότητα, αναδεικνύονται τα στοιχεία εξέλιξης για τον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό μέσα από την περιοδολόγηση του νομοθετικού πλαισίου με αρχή εξέτασης από το ν. 2742/99 στη βάση του οποίου εκδόθηκαν και τα πρώτα πλαίσια χωροταξικού επιπέδου στον ελληνικό χώρο, και έπειτα.

Συγκεκριμένα, στο ν. 2742/99, οι προβλεπόμενες διατάξεις για τα Περιφερειακά Πλαίσια (ΠΠΧΣΑΑ) συνοψίζονται στο άρθρο 8, όπου αναφέρεται:

«Τα ΠΠΧΣΑΑ καταρτίζονται για κάθε Περιφέρεια της χώρας και αποτελούν σύνολα κειμένων ή και διαγραμμάτων με τα οποία καταγράφεται και αξιολογείται η θέση της περιφέρειας στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, ο ρόλος της σε εθνικό επίπεδο και σε σύγκριση με άλλες Περιφέρειες, καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου στο επίπεδο της περιφέρειας, αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προγραμμάτων και προσδιορίζονται, με προοπτική δεκαπέντε ετών οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της περιφέρειας. Τα ΠΠΧΣΑΑ υποδεικνύουν ειδικότερα τις κατευθύνσεις για τη χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων και υπηρεσιών διοικητικής, κοινωνικής και τεχνικής υποδομής περιφερειακού και διανομαρχιακού ενδιαφέροντος καθώς και τις κατευθύνσεις για τη διοικητική και οικονομική ανασυγκρότηση του περιφερειακού χώρου και ιδίως αυτές που αφορούν στη δημιουργία βιώσιμων

---

³⁵ *Λειτουργική περιφέρεια*, είναι μια περιοχή αρκετά μεγάλου μεγέθους ούτως ώστε τα βασικά χωρικά συστήματα που συναποτελούν την οργάνωση του χώρου, και ιδίως το αστικό δίκτυο, να χαρακτηρίζονται από επαρκή εσωτερική ολοκλήρωση, και επιπλέον μια από τις πόλεις να βρίσκεται ιεραρχικά πάνω από τις υπόλοιπες και να αποτελεί για αυτές το κέντρο αναφοράς τους (πόλο) (Οικονόμου, 2009:13)

³⁶ Οι Περιφέρειες αντιστοιχούν σε συγκεκριμένη 'Ονοματολογία Περιφερειακών Μονάδων Στατιστικής' (NUTS) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κουσιδώνης, 2007).

διοικητικών και αναπτυξιακών ενοτήτων σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο. Περιλαμβάνουν επίσης τις κατευθύνσεις και τα προγραμματικά πλαίσια για τη χωροθέτηση των βασικών παραγωγικών δραστηριοτήτων του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα και ιδίως τις περιοχές, υπό μορφή εναλλακτικών δυνατοτήτων, στις οποίες θα αναζητηθεί κατά προτεραιότητα ο καθορισμός Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων, καθώς και τις περιοχές για τις οποίες απαιτείται ο καθορισμός Περιοχών Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων και Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων. Περιλαμβάνουν, τέλος, τις κατευθύνσεις για την διάρθρωση του περιφερειακού οικιστικού δικτύου και τις βασικές προτεραιότητες για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιφέρειας. Συνοδεύονται επιπλέον από πρόγραμμα δράσης»

Ο ν. 2742/99 έδινε πολύ μεγάλο βάρος στα περιφερειακά πλαίσια όσον αφορά την επίδρασή τους στην αναπτυξιακή πολιτική χωρίς όμως να διασφαλίζει ικανοποιητικά τη μεταξύ τους σχέση. Προέβλεπε δε ότι τα περιφερειακά πλαίσια πρέπει να εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων και να εξειδικεύουν τις βασικές επιλογές τους, καταρτίζονται είτε από τον ΥΠΕΧΩΔΕ, είτε από την Περιφέρεια και εγκρίνονται με αποφάσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ. Επίσης καθόριζε τη δυνατότητα μεταβίβασης της σχετικής αρμοδιότητας στον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας και τη δεσμευτικότητα εφαρμογής τους στον υποκείμενο σχεδιασμό.

Η συγκριτική αποτίμηση για τον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό με τον επόμενο ν. 4269/14 «Χωροταξική και Πολεοδομική Μεταρρύθμιση – Βιώσιμη Ανάπτυξη» καταδεικνύει τα νέα σημεία και τις διαφοροποιήσεις με τον ν.2742/99. Συγκεκριμένα:

-τα ΠΧΠ υπόκεινται σε διαδικασία Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης. Οι σχετικές Στρατηγικές Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) εγκρίνονται μαζί με τα ΠΧΠ και οι διαδικασίες διαβούλευσης των ΠΧΠ και των οικείων ΣΜΠΕ είναι κοινές

- στο αναπτυξιακό πρόγραμμα κάθε Περιφέρειας περιλαμβάνονται κατά προτεραιότητα τα έργα και οι δράσεις που προωθούν την εφαρμογή των ΠΧΠ σύμφωνα και με το πρόγραμμα ενεργειών και προτεραιοτήτων των τελευταίων, συνδέοντας τον χωροταξικό

σχεδιασμό με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό της χώρας και με τις κατευθύνσεις και τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- τα ΠΧΠ περιλαμβάνουν σε ειδικό παράρτημα, που συνοδεύεται από κείμενα και διαγράμματα κατάλληλης κλίμακας, κατευθύνσεις ανά δήμο που αφορούν τη χωροταξική και αναπτυξιακή φυσιογνωμία, τη διάρθρωση του οικιστικού δικτύου και την οικιστική ανάπτυξη, την προστασία και ανάδειξη του φυσικού, πολιτιστικού και αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος, τα βασικά δίκτυα υποδομής, τη χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων ή άλλων χρήσεων στο μη αστικό, ιδίως, χώρο.
- περιλαμβάνονται οι εγκεκριμένοι οργανωμένοι υποδοχείς δραστηριοτήτων και τα εγκεκριμένα σχέδια δημόσιων ή ιδιωτικών επενδύσεων μεγάλης κλίμακας

Η επόμενη συγκριτική αποτίμηση μεταξύ του ν.4269/14 και του ν.4447/16 για τον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό, αναδεικνύει παρεμβάσεις στα πλαίσια ενίσχυσης του ρόλου των ΠΧΠ, ωστόσο κάποιες από τις οποίες δημιουργούν ασάφεια και σύγχυση στον τρόπο εφαρμογής τους, καθώς δεν εξηγούνται οι χρησιμοποιούμενοι όροι της εξειδίκευσης, της συμπλήρωσης και της ανάδρασης σε σχέση με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό. Ειδικότερα:

- αναγράφεται ότι τα ΠΧΠ οφείλουν να εναρμονίζονται προς τις κατευθύνσεις των Εθνικών Χωροταξικών Πλαισίων, τις οποίες μπορεί να εξειδικεύουν ή και να συμπληρώνουν, ανεξάρτητα αν υπάρχει ή όχι ρητή πρόβλεψη για αυτό από τα τελευταία όπως αναγραφόταν στην αντίστοιχη διάταξη του ν.4269/14
- προστίθεται διάταξη για την εξέταση των ζητημάτων αλληλεπίδρασης και επικαλύψεων μεταξύ των σχεδίων όμορων Περιφερειών, σημείο σημαντικό για τη συνέργεια μεταξύ των Περιφερειών και την μείωση των μεταξύ τους αρνητικών αλληλεπιδράσεων
- στις περιπτώσεις ασαφειών ή αντικρουόμενων κατευθύνσεων μεταξύ των πλαισίων γνωμοδοτεί το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας, σε αντικατάσταση του ΚΕΣΥΠΟΘΑ που προέβλεπε ο ν.4269/14
- αφαιρείται ως δυνατότητα τροποποίησης των ΠΧΠ πριν την πενταετία, η περίπτωση της αντιμετώπισης εξαιρετικών και απρόβλεπτων αναγκών και νέων δεδομένων, για έργα εθνικής ή περιφερειακής σημασίας ή έργα και δράσεις εθνικών ή ευρωπαϊκών προγραμμάτων, τα οποία δεν περιλαμβάνονταν στον αρχικό σχεδιασμό και
- προβλέπεται η εκπόνηση των ΠΧΠ να γίνεται υπό την επίβλεψη κοινών με την Περιφέρεια επιτροπών

Τέλος οι διαφοροποιήσεις για τον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό μεταξύ του πρόσφατου νόμου ν.4759/2020 και του ν.4447/2016 αφορούν:

- στην προσθήκη της δυνατότητας παροχής όχι μόνο κατευθύνσεων από τα ΠΧΠ, αλλά και ρυθμίσεων. Η συμπερίληψη αυτή ενισχύει τον κανονιστικό χαρακτήρα των ΠΧΠ και κατ' επέκταση και την δεσμευτικότητα των διατάξεων τους, απαραίτητο στοιχείο για την άρρηκτη διασύνδεση αλλά και συμμόρφωση του υποκείμενου πολεοδομικού κ.λπ. σχεδιασμού στον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό, διαχρονικό σημείο υστέρησης με πολλαπλές αρνητικές επιπτώσεις
- στην προσθήκη της προστασίας, της διαχείρισης και του σχεδιασμού του τοπίου στο ειδικό Παράρτημα των ΠΧΠ που αναφέρεται στις κατευθύνσεις ανά Δήμο. Το στοιχείο αυτό έρχεται να ενισχύσει την πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος, την εφαρμογή της Σύμβασης του τοπίου και την εξειδίκευση του τοπίου εκτός του περιφερειακού σχεδιασμού και σε τοπικό επίπεδο. Σημειώνεται ότι για πρώτη φορά στον ελληνικό χωρικό σχεδιασμό η έννοια του τοπίου εξετάστηκε στα υπό εκπόνηση ΠΧΠ ενώ υπάρχουν συγκεκριμένες διατάξεις στα ΦΕΚ τους (βλ. επόμενη ενότητα 2.3.2)
- στην προσθήκη, στο ίδιο παράρτημα, της βιώσιμης αξιοποίησης του ενεργειακού δυναμικού των περιφερειών, με προτεραιότητα στις ΑΠΕ. Συνιστά σημαντική προσθήκη στα πλαίσια ενίσχυσης της ένταξης των ΑΠΕ στον τοπικό σχεδιασμό με ταυτόχρονη ενίσχυση της πολιτικής πράσινης ενέργειας
- στην προσθήκη ότι ο πολεοδομικός σχεδιασμός (ΤΠΣ και ΕΠΣ) πρέπει να εναρμονίζεται με τις αντίστοιχες κατευθύνσεις, ανά δήμο ή δημοτική ενότητα, του οικείου ΠΧΠ. Η διάταξη αυτή ενισχύει τα αναφερόμενα προηγούμενα για την ιεράρχηση και σύζευξη χωροταξικού -πολεοδομικού σχεδιασμού και την μεταξύ τους δέσμευση
- στην προσθήκη της ρητής δέσμευσης των ΠΧΠ από τις ρυθμίσεις του υπερκείμενου χωροταξικού σχεδιασμού
- στην προσθήκη της δυνατότητας τροποποίησης των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων από τα ΠΧΠ, μόνο εάν παρέχεται ρητώς η δυνατότητα αυτή από το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο, σημείο που υπήρχε στο ν.4269/14 αλλά είχε αφαιρεθεί από το ν.4447/2016
- στην προσθήκη λήψης υπόψη κατά την κατάρτιση των ΠΧΠ νέων κρίσιμων σχεδίων και ειδικότερα του Εθνικού Σχεδίου Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, του οικείου περιφερειακού σχεδίου προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, του Εθνικού

Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα και των Πλαισίων Διαχείρισης Εκτάκτων Αναγκών

- στην αντικατάσταση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας, που προέβλεπε ο ν.4447/16 ως γνωμοδοτικού οργάνου για τις περιπτώσεις ασαφειών ή αντικρουόμενων κατευθύνσεων μεταξύ των πλαισίων από το Κεντρικό Συμβούλιο Χωροταξικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΚΕΣΥΧΩΘΑ),
- στην προσθήκη ρητής αναγραφής της συμπερίληψης κατά προτεραιότητα των έργων και δράσεων που προωθούν την εφαρμογή των ΠΧΠ, στο 4ετές επιχειρησιακό πρόγραμμα του άρθρου 268 του ν. 3852/2010³⁷ κάθε Περιφέρειας. Το στοιχείο αυτό αναφέρεται στην ενίσχυση της συσχέτισης του χωρικού με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό με συγκεκριμένη δέσμευση για την αντιμετώπιση του χρόνιου ελλείματος και της παθογένειας που απουσίαζε από όλους τους προηγούμενους νόμους.
- στην προσθήκη της κατ' εξαίρεσης δυνατότητας τροποποίησης των ΠΧΠ πριν την πενταετία, για την ενσωμάτωση νέων αρχαιολογικών δεδομένων και τυχόν επικαιροποιημένου θεσμικού πλαισίου προστασίας των υφιστάμενων αρχαιοτήτων και μνημείων.

2.3.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ 2003, 2004 ΚΑΙ Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥΣ

Η θεσμοθέτηση των πρώτων Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) το 2003 και 2004, αποτέλεσε το χρονικό ορόσημο θεσμοθέτησης σχεδίων στρατηγικής χωροταξίας στον ελληνικό χώρο, σε μια περίοδο που

³⁷ Άρθρο 268, ν. 3852/2010: Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης (ΦΕΚ Α' 87)

Προγραμματισμός, προϋπολογισμός - λογιστικό σύστημα περιφερειών

Σκοπός των Τετραετών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των περιφερειών είναι η προώθηση της εφαρμογής του θεσμοθετημένου χωρικού σχεδιασμού και η παρακολούθηση υλοποίησης του αναπτυξιακού σχεδιασμού σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και η συμβολή στην ανατροφοδότηση και προσαρμογή του σχεδιασμού, στο πλαίσιο των υφιστάμενων κάθε φορά συνθηκών. Τα Τετραετή Επιχειρησιακά Προγράμματα έχουν ενιαία δομή και συγκρότηση, που διέπει το σύνολο των περιφερειακών ενοτήτων και περιλαμβάνουν: α) στρατηγικές επιλογές, β) επιχειρησιακό σχέδιο και γ) δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Για την κατάρτισή τους, λαμβάνονται απαραίτητα υπόψη οι κατευθύνσεις του αναπτυξιακού σχεδιασμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, η μακροπεριφερειακή και διαπεριφερειακή στρατηγική, οι προτεραιότητες που απορρέουν από θεσμοθετημένα χρηματοδοτικά μέσα, καθώς και άλλα γενικά ή ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα, πολιτικές και στρατηγικές που επηρεάζουν τη διάρθρωση και ανάπτυξη του χώρου της περιφέρειας, ενώ απαιτείται εναρμόνιση με τον υφιστάμενο θεσμοθετημένο χωρικό σχεδιασμό εθνικού, περιφερειακού επιπέδου και συμβατότητα με το θεσμοθετημένο σχεδιασμό τοπικού επιπέδου.

χαρακτηριζόταν από υψηλούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης της χώρας. Η πρώτη αυτή ολοκληρωμένη προσέγγιση επιχείρησε την ικανοποίηση πολλαπλών στόχων και σε συσχέτιση με το αναπτυξιακό προγραμματικό πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ. Στους βασικούς στόχους συγκαταλέγονται η προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιφέρειας, η διασφάλιση λειτουργίας τους ως κατευθυντήρια πλαίσια στα κατώτερα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού για την συνεκτική διαχείριση του χώρου, η επιλογή στις χωρικές κατευθύνσεις των εργαλείων και μηχανισμών του ν.2742/99 (ΠΟΑΠΔ, ΠΕΧΠ και ΣΟΑΠ), ο καθορισμός προγράμματος δράσης. Κύρια θεματικά πεδία στην πρόταση ανάπτυξης του περιφερειακού σχεδιασμού αποτέλεσαν το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης, το αναπτυξιακό πλαίσιο, η χωροταξική οργάνωση. Συνοδεύονταν δε από παράρτημα χαρτών και διαγραμμάτων.

Μετά την πάροδο αρκετών ετών της θεσμοθέτησης της πρώτης γενιάς ΠΠΧΣΑΑ, δημιουργήθηκε η ανάγκη αναθεώρησης τους για μια σειρά από ποικίλα και πολύπλοκα θέματα που ανέκυσαν και που επηρεάζουν καθοριστικά το χωρικό σχεδιασμό, όπως: οι ευρωπαϊκές και διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας, η θεσμοθέτηση του Γενικού αλλά και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού την τελευταία περίοδο (2008, 2009, 2011), οι τομεακές νομοθεσίες που επηρεάζουν άμεσα τον χωρικό σχεδιασμό, οι συγκρούσεις χρήσεων γης, οι επιπτώσεις της βαθιάς οικονομικής κρίσης της χώρας, οι προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής, οι αλλαγές στην αρχιτεκτονική της τοπικής αυτοδιοίκησης με το πρόγραμμα «Καλλικράτης». Το 2012 ανατέθηκαν από το ΥΠΕΝ οι μελέτες Αξιολόγησης Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού των 12 Περιφερειών με βάση το ν.2742/99. Στόχος μεταξύ άλλων ήταν οι σαφείς και εφαρμόσιμες κατευθύνσεις για την άρση των αστοχιών της προηγούμενης περιόδου. Για το λόγο αυτό συντάχθηκαν αναλυτικές προδιαγραφές (υπ' αριθ. 10106/2011 Υ.Α, «Έγκριση προδιαγραφών για τη σύνταξη των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης», -ΦΕΚ 45/ΑΑΠ) και δόθηκαν και ειδικότερες κατευθύνσεις της Διευθύνουσας Υπηρεσίας³⁸.

Επισημαίνεται ότι το 2012 ενώ είχε ήδη ξεκινήσει η διαδικασία αναθεώρησης των ΠΧΠ, εντάχθηκε αναφορά στο Δεύτερο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής (2/2012) με την οποία δεσμεύεται η κυβέρνηση να ολοκληρώσει «την αναθεώρηση των 12

---

³⁸ ό.π.¹⁰

Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων προκειμένου να τα καταστήσει συμβατά προς τα τέσσερα κλαδικά σχέδια για τη βιομηχανία, τον τουρισμό, τις ιχθυοκαλλιέργειες και την ανανεώσιμη ενέργεια». Η εμβόλιμη αυτή ‘μνημονιακή’ αυτή υποχρέωση, υπογραμμίζει αφενός το ρόλο του χωροταξικού σχεδιασμού στην βιώσιμη ανάπτυξη των οικονομικών παραγωγικών κλάδων της οικονομίας της χώρας και αφετέρου διορθώνει την μη ορθά ακολουθούμενη θεσμοθέτηση των επιπέδων χωροταξικού σχεδιασμού από το 2003 και έπειτα.

Η συνθετική αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης, της εφαρμογής των ΠΠΧΣΑΑ της περιόδου 2003-2004, των προβλημάτων και των προοπτικών της κάθε Περιφέρειας ως βασικό διακριτό τμήμα των μελετών, κατέδειξε θετικά και αρνητικά σημεία. Στα θετικά σημεία συγκαταλέγεται η πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια στρατηγικής χωροταξίας και ότι τα ΠΠΧΣΑΑ αποτέλεσαν εργαλείο στις εγκρίσεις χωροθέτησης και περιβαλλοντικής αδειοδότησης των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Για πρώτη φορά υπήρξαν ρυθμίσεις χωροταξικού χαρακτήρα για τη χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων με περιορισμένα όμως αποτελέσματα λόγω αδυναμιών μεθοδολογικού χαρακτήρα ή συνδεδεμένων με τις επιλογές πολιτικής που χαρακτηρίζουν αυτά τα πλαίσια (Οικονόμου, 2000:70). Επιπλέον στα αρνητικά σημεία περιλαμβάνονται οι συχνά ασαφείς και γενικόλογες κατευθύνσεις, η έλλειψη εξειδίκευσης, οι αδυναμίες συνέργειας στις όμορες περιφέρειες, ενώ συγκαταλέγονται και οι εκτιμήσεις που δεν επαληθεύτηκαν, οι κατευθύνσεις που δεν υλοποιήθηκαν ή υλοποιήθηκαν σε μικρό βαθμό, η μικρή συμβολή στην διαμόρφωση των αναπτυξιακών ευκαιριών. Η αξιολόγηση των ΠΠΧΣΑΑ έδειξε παράλληλα αντιφάσεις αλλά και συμβατότητες και με το νεότερο θεσμοθετημένο χωροταξικό σχεδιασμό εθνικού επιπέδου.

Την έγκριση των Συνόψεων του Α1 Σταδίου των μελετών (Οκτώβριος 2012) που αφορούσαν στη συνθετική αξιολόγηση, ακολούθησε μετά τις διαδικασίες διαβούλευσης η παραλαβή και έγκριση των μελετών του Β1 και Β2 σταδίου και των Σχεδίων Υπουργικών Αποφάσεων (Αύγουστος 2016). Η θεσμοθέτησή τους ξεκίνησε το 2017 και συνεχίζεται ακόμη (βλ. Πίνακα 1.1, 1^ο κεφαλαίου).

Τα περιεχόμενα των ΠΧΠ όπως αυτά καταγράφονται στα σχέδια των Υ.Α. και με βάση τις προδιαγραφές εκπόνησης αναφέρονται :

- στο σκοπό, το περιεχόμενο και τους γενικούς στόχους του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου
- στη θέση και το ρόλο της Περιφέρειας στο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο και τις στρατηγικές κατευθύνσεις για την ανάδειξη της θέσης της
- στο Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης που περιλαμβάνει το αναπτυξιακό πρότυπο, τις στρατηγικές κατευθύνσεις για τον πληθυσμό και τα δημογραφικά μεγέθη, την απασχόληση-ανεργία, την κοινωνική συνοχή, τους βασικούς άξονες και πόλους ανάπτυξης, τις Ευρύτερες Αναπτυξιακές Ζώνες παραγωγικών δραστηριοτήτων, τις παραγωγικές δραστηριότητες εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας, τις δυνατότητες υποδοχής μεγάλων επενδύσεων, τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, τα δίκτυα εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας και τη στρατηγική για το τοπίο
- στις στρατηγικές κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης, που εξειδικεύουν και αναπτύσσουν τις επιλογές του Προτύπου Χωρικής Ανάπτυξης (κατευθύνσεις χωρικού σχεδιασμού ανά τομέα και για τον υποκείμενο σχεδιασμό και ανά Καλλικράτειο Δήμο, καθορισμός περιοχών για την εφαρμογή Περιοχών Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων και Σχεδίων Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης)
- στο Πρόγραμμα Δράσης του Περιφερειακού Πλαισίου

Τα κείμενα συνοδεύονται από σειρά χαρτών το περιεχόμενο και η μορφή των οποίων προσδιορίστηκαν ρητά τόσο στο κείμενο της ΥΑ, των προδιαγραφών σύνταξης (με συγκεκριμένες και αναλυτικές κατευθύνσεις στο παράρτημα ΙΙΙ αυτής) καθώς και με μεταγενέστερες κατευθύνσεις της Διευθύνουσας υπηρεσίας του ΥΠΕΝ³⁹.

Σημειώνεται σε συσχέτιση με την αναφορά της προηγούμενης ενότητας 2.3.1, για τη συμπερίληψη στο νέο νόμο στις κατευθύνσεις των ΠΧΠ ανά Δήμο της διάστασης του τοπίου, πως η αναγνώριση της σημασίας του χωροταξικού σχεδιασμού και η οριζόντια ενσωμάτωση του τοπίου στην αναθεώρηση των ΠΠΧΣΑΑ, αποτέλεσε ένα πολύ σημαντικό βήμα για την αποτελεσματική προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό του τοπίου, με στόχο τη σύνταξη μιας ολοκληρωμένης, πολυεπίπεδης και συνεπούς στη διάρκεια του χρόνου πολιτικής τοπίου (Kyvelou and Gourgiotis A.,2019).

---

³⁹ ό.π. 10

2.3.3 Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Η χωροταξία είναι αναπόσπαστο στοιχείο του σχεδιασμού για την ανάπτυξη, καθώς δεν νοείται αναπτυξιακή στρατηγική χωρίς χωρική διάσταση, δηλαδή χωρίς να είναι προσαρμοσμένη στα προβλήματα και προοπτικές της περιοχής. Αντίστοιχα, δεν νοείται χωροταξικός σχεδιασμός χωρίς αναπτυξιακή προοπτική, χωρίς αναφορά στην οικονομία, την κοινωνία και τα ειδικά θέματα ανάπτυξης (Κοκκώσης και Μπεριάτος, 2016:4). Το σύστημα του αναπτυξιακού σχεδιασμού εστιάζει στην οικονομική διάσταση του σχεδιασμού, ήτοι στη διευθέτηση και στην οργάνωση του χώρου, κυρίως μέσω της ενίσχυσης της ποιότητας και της επάρκειας των παραγωγικών συστημάτων, στις διάφορες κλίμακες (Ασπρογέρακας και Καλλιώρας, 2020:63). Ο χωροταξικός σχεδιασμός παρεμβαίνει αναπτυξιακά για την βέλτιστη οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων στο χώρο, για τη μείωση των συγκρούσεων και την αύξηση της συνέργειας και της συμπληρωματικότητας τους.

Η διαρθρωτική ή περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας ή πολιτική συνοχής, είναι η πολιτική που ασκείται μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και έχει ως στόχο την αρμονική ανάπτυξη και τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρέασε σημαντικά την ελληνική πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης. Η αρχική χρηματοδότηση μεμονωμένων έργων μεγάλης και μικρής κλίμακας τη δεκαετία του 1980, μετατοπίστηκε στη συνέχεια στην οικονομική ενίσχυση ολοκληρωμένων προγραμμάτων με επιμέρους έργα και δράσεις. Χρονικό σημείο τομής στην πορεία των Προγραμμάτων Ανάπτυξης ήταν το έτος 1989, από το οποίο και μετά άρχισαν να συντάσσονται τα αναπτυξιακά αυτά προγράμματα νέου τύπου, σε εφαρμογή των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων της ΕΕ (Οικονόμου, 2009:50). Η ανάδυση αυτού του συστήματος της πολιτικής συνοχής συμπληρώνει και συντονίζει – δίχως να υποκαθιστά – τον εθνικό Αναπτυξιακό Σχεδιασμό και προγραμματισμό, παρά το ότι ο τελευταίος παραμένει εξαρτημένος από την ύπαρξη ή μη των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων σε πολύ μεγάλο βαθμό, με το εθνικό του σκέλος να παραμένει διαχρονικά ασθενές.

Οι τρεις πρώτες προγραμματικοί περίοδοι των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ - 1989-2006) και στη συνέχεια οι επόμενες για το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 και το ΣΕΣ 2014-2020, εφαρμόζουν την περιφερειακή πολιτική

εξειδικεύοντας τη στον ελληνικό χώρο με σειρά Επιχειρησιακών προγραμμάτων διακρινόμενων σε εθνικό (ΤΕΠ) και περιφερειακό σκέλος (ΠΕΠ). Ιδιαίτερα, τα ΠΕΠ, περιλαμβάνουν άξονες προτεραιότητας και αντίστοιχες δράσεις με άμεση παρέμβαση στο χώρο. Η χρηματοδότηση των έργων μέσω ΠΕΠ, έχουν εξαιρετική σημασία για την τοπική ανάπτυξη και παράγουν σημαντική προστιθέμενη αξία. Τα θέματα αυτά αποτελούν τα κύρια αντικείμενα του στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού, ως προϊόν του κεντρικού ρόλου της χωρικής ρύθμισης στρατηγικού επιπέδου στην οργάνωση του χώρου, την αναπτυξιακή διαδικασία, και τη διαπλοκή μεταξύ των δύο (Οικονόμου, 2000).

Κοινή διαπίστωση όμως αποτελεί η μη επαρκής σύμπλεξη διαχρονικά, η οποία διέπει τον ρόλο και τη σχέση των πολιτικών του Χωρικού και του Αναπτυξιακού σχεδιασμού στην Ελλάδα (Οικονόμου, 2000, Ασπρογέρακας και Καλλιώρας, 2020:62). Η σχέση μεταξύ αναπτυξιακού και χωρικού σχεδιασμού -και εστιάζοντας ιδιαίτερα στον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό όπως ξεδιπλώθηκε προηγουμένα-, ήταν η άτονη αναφορά στα θεσμικά κείμενα για την εναρμόνιση του αναπτυξιακού σχεδιασμού με τον χωρικό. Η αντίστοιχη αναφορά όμως στα αναπτυξιακά κείμενα, ήταν ή τελείως απύσαστα αρχικά ή παρουσιαζόμενη έμμεσα από την προγραμματική περίοδο 2007 -2013 και μετά. Η μη κανονική ενσωμάτωση των αναπτυξιακών προγραμμάτων στο σύστημα χωρικού σχεδιασμού είχε ως συνέπεια ότι η αλληλοτροφοδότηση με τα χωρικά σχέδια προέκυπτε μόνο συμπωματικά μεταξύ αναπτυξιακών προγραμμάτων και χωρικών σχεδίων, γεγονός που στην πράξη, σήμαινε ότι συνήθως επικρατούν οι επιλογές των πρώτων (Οικονόμου, 2000). Η απουσία όμως επαρκούς σύμπλεξης είναι αυτή η οποία, εν τέλει, επιφέρει επιπτώσεις στη χωρική ανάπτυξη και στο περιβάλλον (Ασπρογέρακας και Καλλιώρας, 2020:64). Στον πρόσφατο νόμο του 2020 σημειώνεται περισσότερο εμφaticά η υποχρέωση εναρμόνισης των προβλέψεων των ΠΧΠ στα τετραετή αναπτυξιακά προγράμματα των Δήμων (βλ. προηγούμενη ενότητα).

Η εδαφική συνοχή διευκολύνει την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής καθώς εντοπίζει τις χωρικές ανάγκες κάθε χώρου κάθε Περιφέρειας, μένει όμως να συνδεθεί άρρηκτα με το σύστημα του χωροταξικού σχεδιασμού για να εκπληρώσει το ρόλο της. Η εξέταση όπως προαναφέρθηκε για τον σκοπό της έρευνας θα επικεντρωθεί στη συσχέτιση των ΠΧΠ με το νέο εργαλείο του αναπτυξιακού προγραμματισμού της

στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης⁴⁰ για τις Περιφέρειες, που εστιάζει στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε Περιφέρειας, για να τα αναδείξει μέσω της αξιοποίησης με καινοτομία και γνώση.

---

⁴⁰ βλ. αναλυτικά, 7^ο κεφάλαιο

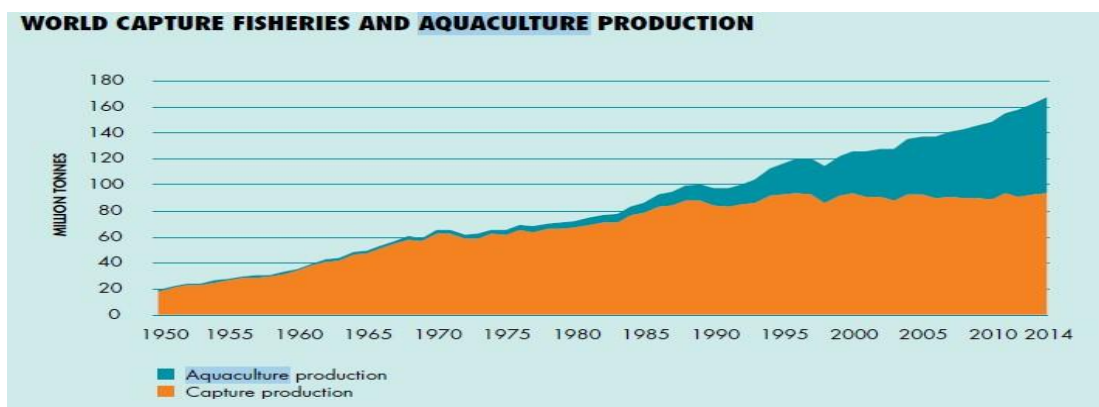
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

3.1 ΟΙ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

3.1.1. ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η διεθνής κοινότητα έχοντας αφενός να αντιμετωπίσει μια από τις μεγαλύτερες παγκόσμιες προκλήσεις επισιτισμού περισσότερων των 9 δις ανθρώπων μέχρι το 2050 και αφετέρου κάτω από το πλαίσιο της οικονομικής και χρηματοοικονομικής αβεβαιότητας, της κλιματικής αλλαγής και του αυξανόμενου ανταγωνισμού για τους φυσικούς πόρους – ενέκρινε το 2015 την Ατζέντα του 2030 για τη Βιώσιμη ανάπτυξη (FAO, 2016). Η Ατζέντα του 2030 θέτει στόχους για την αλιεία και την ιχθυοκαλλιέργεια ώστε να διασφαλιστεί η βιώσιμη ανάπτυξη με οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς όρους. Η παγκόσμια ζήτηση για αλιευτικά προϊόντα βαίνει διαρκώς αυξανόμενη υπογραμμίζοντας το μοναδικό ρόλο των αλιευτικών προϊόντων συλλεκτικής αλιείας και ιχθυοκαλλιέργειας στον περιορισμό της πείνας και φτώχειας (FAO, 2014).

Διάγραμμα 3.1.: Παγκόσμια συλλεκτική αλιεία και υδατοκαλλιεργητική παραγωγή 1950-2014

Πηγή: FAO, 2014

Με την συλλεκτική αλιεία να παραμένει στάσιμη από το 1990 και μετά, η υδατοκαλλιέργεια συνέβαλε εντυπωσιακά στην κάλυψη της ζήτησης για θαλάσσια προϊόντα διατροφής (Διάγραμμα 3.1, Πίνακας 3.1). Από το 1980, ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της υδατοκαλλιέργειας κυμαίνεται μεταξύ 7% - 8%. (ΣΕΘ, 2015:5). Χρονικό ορόσημο το 2014, όπου η αύξηση των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας πλησίασε πολύ την συλλεκτική αλιεία (Διάγραμμα 3.1). Σύμφωνα δε με μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας, ως το 2030, το 60-63% των αλιευμάτων που θα καταναλώνει ο άνθρωπος θα προέρχεται από υδατοκαλλιέργειες έναντι 50% που είναι περίπου σήμερα (ΥΠΑΑΤ, 2014).

Πίνακας 3.1: Η παγκόσμια συλλεκτική αλιεία και υδατοκαλλιεργητική παραγωγή (σε εκατ. τόνους), το διάστημα 2011-2016

Category	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Production						
Capture						
Inland	10.7	11.2	11.2	11.3	11.4	11.6
Marine	81.5	78.4	79.4	79.9	81.2	79.3
Total capture	92.2	89.5	90.6	91.2	92.7	90.9
Aquaculture						
Inland	38.6	42.0	44.8	46.9	48.6	51.4
Marine	23.2	24.4	25.4	26.8	27.5	28.7
Total aquaculture	61.8	66.4	70.2	73.7	76.1	80.0
Total world fisheries and aquaculture	154.0	156.0	160.7	164.9	168.7	170.9

Πηγή: FAO, 2018

Η παγκόσμια διάρθρωση της παραγωγής προϊόντων υδατοκαλλιέργειας δεν είναι ισόρροπα κατανομημένη. Πάνω από τα 2/3 παράγονται στην Ασία που αποτελεί τον μεγαλύτερο προμηθευτή προϊόντων υδατοκαλλιέργειας (για το 2013, το 91,92 % της παγκόσμιας παραγωγής - 89,357 εκατ. τόνοι). Ειδικότερα η Κίνα για το ίδιο έτος αποτελεί την χώρα με την μεγαλύτερη παραγωγή (57,1 εκατ. τόνοι). Στην Αμερική παράχθηκε αντίστοιχα το 3,13% της παγκόσμιας παραγωγής (3 εκατ. τόνοι) με την Λατινική Αμερική και την Καραϊβική να σημειώνουν από το 2000 τους μεγαλύτερους ρυθμούς ανάπτυξης με 10% (ΣΕΘ, 2015). Η Ευρώπη το 2013 αντιπροσώπευε το 2,9% της παγκόσμιας παραγωγής (2,82 εκατ. τόνοι) ενώ ταυτόχρονα αποτελούσε και τον μεγαλύτερο εισαγωγέα προϊόντων υδατοκαλλιέργειας καλύπτοντας το 40% των παγκοσμίων εισαγωγών (ΥΠΑΑΤ, 2014). Στην Αφρική παράχθηκε μόλις το 1,78% της παγκόσμιας παραγωγής (1,73 εκατ. τόνοι) αλλά με ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης και η Ωκεανία ήταν η ήπειρος με την μικρότερη παραγωγή παγκοσμίως, μόλις το 0,2% -

202.225 τόνοι περίπου - (ΣΕΘ, 2015). Παρόμοια είναι η εικόνα και για το επόμενο έτος 2014 (Διάγραμμα 3.2).

Πηγή: FAO, 2016

Στον ευρωπαϊκό χώρο οι πλέον παραδοσιακές μορφές της υδατοκαλλιέργειας (εκτατική υδατοκαλλιέργεια και καλλιέργεια εσωτερικών υδάτων) έχουν μακρά παράδοση (ΥΠΑΑΤ, 2014). Τις τελευταίες όμως δεκαετίες η συνολική παραγωγή των αλιευτικών προϊόντων (αλιεία και υδατοκαλλιέργειες) μειώθηκε κατά 40% λόγω της μείωσης της παραγωγής αλιευτικών προϊόντων. Αυτό είχε δύο αποτελέσματα: α) την αύξηση της παραγωγής της υδατοκαλλιέργειας με σαφέστατη στροφή προς την θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια τόσο στον ευρωπαϊκό βορρά, όσο και στον νότο (Μεσόγειος)⁴¹ και β) την κατακόρυφη αύξηση των εισαγωγών καθώς η προσφορά ήταν αδύνατο να καλύψει την τεράστια μείωση των προϊόντων της συλλεκτικής αλιείας και τη συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση. Παρά ταύτα όμως κατά την περίοδο 1990-2017, η συνολική παραγωγή εκτρεφόμενων θαλασσινών στα κράτη μέλη της ΕΕ παρέμεινε σταθερή για μεγάλο χρονικό διάστημα στους 1,2 εκατομμύρια τόνους περίπου (ΕΚ,2020α), ενώ η παγκόσμια παραγωγή υδατοκαλλιέργειας τετραπλασιάστηκε. Από την παραγωγή των υδατοκαλλιεργειών της ΕΕ, το 50% της παραγωγής και το 70% της αξίας προέρχεται από ψάρια, ενώ το υπόλοιπο 50% της παραγωγής και το 30% της αξίας προέρχεται από οστρακοειδή (ΥΠΑΑΤ, 2014). Ειδικότερα, το 2012 η παραγωγή έφτασε τους 1.11, εκατ. τόνους (αξίας 3,36 δις ευρώ με 89 % της παραγωγής στα θαλάσσια ύδατα) με συγκριτική αύξηση 3% στο μέγεθος και 10% στην αξία της παραγωγής από το 2011 στο 2012 και 80.000 απασχολούμενους -εκ των οποίων 30.000 πλήρους απασχόλησης- (ΕΚ, 2015α).

⁴¹ ΥΠΑΑΤ <http://www.alieia.minagric.gr>

Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στα πλαίσια αντιμετώπισης της στάσιμης παραγωγή της υδατοκαλλιέργειας της ΕΕ έναντι των υψηλών δεικτών που σημειώνονται σε παγκόσμια κλίμακα, εξέδωσε το 2002 την «Στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη της ευρωπαϊκής υδατοκαλλιέργειας» (ΕΕΚ, 2002) με σκοπό να διασφαλίσει σταθερά εισοδήματα, αύξηση θέσεων εργασίας, εφοδιασμό των καταναλωτών και παράλληλα να διατηρήσει την εύθραυστη ισορροπία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Η στρατηγική δεν πέτυχε τους στόχους της, ιδίως όσον αφορά την αύξηση της παραγωγής (περιορίστηκε στο 4%) και της απασχόλησης: (8.000 έως 10.000 νέων θέσεων απασχόλησης) και με σκοπό να δοθεί νέα ώθηση στη ανάπτυξη της ευρωπαϊκής υδατοκαλλιέργειας εκδόθηκε το 2009 η δεύτερη ανακοίνωση με τίτλο «Οικοδομώντας ένα βιώσιμο μέλλον για την υδατοκαλλιέργεια — Νέα ώθηση στη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη της ευρωπαϊκής υδατοκαλλιέργειας» (ΕΕΚ, 2009). Βασικός στόχος ήταν η αύξηση της παραγωγής και της απασχόλησης στον στρατηγικό αυτό τομέα για την ΕΕ διασφαλίζοντας την θέση της στον παγκόσμιο χάρτη. Μεταξύ των μέτρων για την προώθηση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου συγκαταλέγεται η *προώθηση χωροταξικού σχεδιασμού για τις υδατοκαλλιέργειες με στόχο να επιλυθούν τα προβλήματα χωροταξικού ανταγωνισμού* (ΕΚ, 2020α).

Το 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε τις Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη βιώσιμη ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας στην ΕΕ (ΕΚ, 2013), με σκοπό τη βοήθεια των κ-μ της στον καθορισμό των εθνικών τους στόχων λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές ιδιαιτερότητές τους. Η ιχθυοκαλλιέργεια αποτελεί κλειδί τόσο για την Κοινή Αλιευτική Πολιτική (ΚΑΛΠ), όσο και για την Γαλάζια Ανάπτυξη. *Ένας εκ των τεσσάρων τομέων προτεραιότητας των κατευθυντήριων γραμμών είναι ο συντονισμός χωροταξικού σχεδιασμού για την υπέρβαση των εμποδίων που προκαλεί η έλλειψη χώρου. Οι λοιποί αφορούν την απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την προώθηση ισότιμων όρων ανταγωνισμού*⁴².

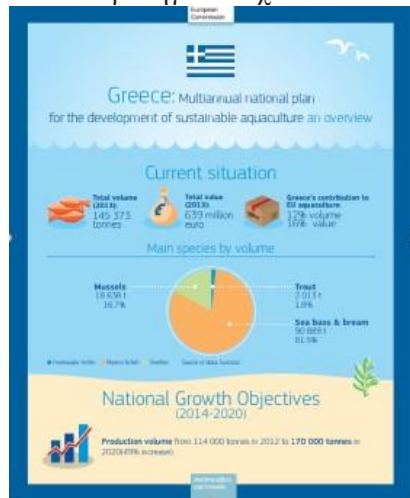
Οι στρατηγικές αυτές κατευθυντήριες γραμμές ενσωματώνονται και στα μέτρα της νέας ΚΑΛΠ (Κανονισμός Ευρωπαϊκής Ένωσης, αριθ. 1380/2013). Στο άρθρο 34 της ΚΑΛΠ που αφορά στην υδατοκαλλιέργεια, σημειώνονται ως στόχοι: α) η βελτίωση της

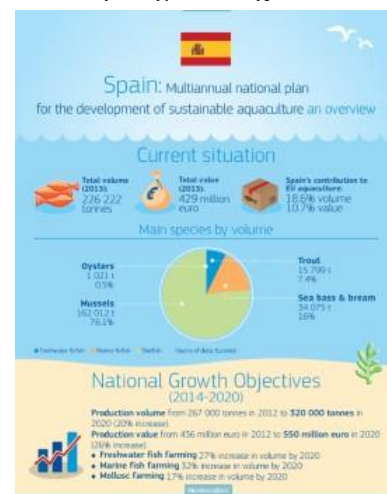
⁴² https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/2016-aquaculture-in-the-eu_en.pdf

ανταγωνιστικότητας του κλάδου της υδατοκαλλιέργειας και η στήριξη της ανάπτυξης και της καινοτομίας του, β) η ενσωμάτωση των δραστηριοτήτων υδατοκαλλιέργειας στον θαλάσσιο και παράκτιο χωροταξικό σχεδιασμό και τον χωροταξικό σχεδιασμό της ενδοχώρας, (συντονισμός του χωροταξικού σχεδιασμού), γ) η τόνωση της ανάπτυξης σε παράκτιες και αγροτικές περιοχές της ενδοχώρας και δ) η βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Γράφημα 3.1: Περίληψη Πολυετούς εθνικού στρατηγικού σχεδίου Ελλάδας

Γράφημα 3.2 :Περίληψη Πολυετούς εθνικού στρατηγικού σχεδίου Ισπανίας

Πηγή: EC, Greece & Spain, Summary of multiannual strategic plan for aquaculture

Σκοπός των πολυετών εθνικών στρατηγικών σχεδίων που προβλέπονται στο ίδιο άρθρο και που όφειλαν τα κράτη μέλη να υποβάλουν για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων υδατοκαλλιέργειας στην επικράτειά τους για την περίοδο 2014-2020, ήταν η ουσιαστική συνδρομή τους στην επίτευξη των τιθέμενων στόχων (βλ. παραδείγματα Πολυετούς Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Ελλάδας /Γράφημα 3.1 και Πολυετούς Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Ισπανίας/ Γράφημα 3.2). Ο χωροταξικός σχεδιασμός της υδατοκαλλιέργειας διαφέρει πολύ μεταξύ των κ-μ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο στη διαδικασία προόδου όσο και στον τρόπο προσέγγισης (EC, 2019c). Οι περιοχές της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας που καλύπτονται από χωρικό σχεδιασμό έχουν αυξηθεί στα 10 από τα 27 κ-μ (EC, 2019c). Χαρακτηριστική είναι η συγκριτική εικόνα για τις ενέργειες ως προς τον απαραίτητο χωροταξικό σχεδιασμό και συντονισμό των κ-μ (βλ. Διάγραμμα 3.3), με ιδιαίτερα πεδία την εναρμόνιση των κοινών κριτηρίων για την επιλογή των περιοχών ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειας, τις απαιτούμενες αλλαγές στη

νομοθεσία και την ενίσχυση του ρόλου των υδατοκαλλιεργειών στο θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό.

Διάγραμμα 3.3 : Υδατοκαλλιεργείες/ Πρόγραμμα ενεργειών κ-μ για τον συντονισμό στον χωροταξικό σχεδιασμό

Πηγή : EC, 2016, Summary of the 27 Multiannual National Aquaculture Plans

Στα περισσότερα κ-μ η ενσωμάτωση της υδατοκαλλιεργείας στο χωροταξικό σχεδιασμό αναμένεται να βελτιωθεί μέχρι το 2020 (EC, 2019c). Η ενσωμάτωση των υδατοκαλλιεργητικών δραστηριοτήτων στο χωροταξικό σχεδιασμό ενθαρρύνει την οικονομική δραστηριότητα του κλάδου, διευκολύνει τις επενδύσεις, δίνει ώθηση στην ανάπτυξη του κλάδου και διασφαλίζει τη βιωσιμότητα του.⁴³ Το 2013, η εισφορά των κρατών μελών της ΕΕ στην υδατοκαλλιεργεία όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 3.2

⁴³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφοράς η Φινλανδία, όπου ενώ η ζήτηση σε σολομό αυξανόταν συνεχώς από το 1990 και μετά, τα προϊόντα υδατοκαλλιεργείας όχι μόνο δεν κάλυπταν τη ζήτηση αλλά παρατηρήθηκε και έντονη μείωση της παραγωγής λόγω της μη δυνατότητας επέκτασης των μονάδων από την αύξηση των παραθεριστικών κατοικιών στο παράκτιο μέτωπο της θάλασσας του φινλανδικού αρχιπελάγους και του πολύ αυστηρού περιβαλλοντικού αδειοδοτικού συστήματος. Το αποτέλεσμα ήταν η κατακόρυφη αύξηση των εξαγωγών και η καταστροφή της μέχρι πρότινος επάρκειας της χώρας σε αλιευτικά προϊόντα. Ο χωροταξικός σχεδιασμός σε περιφερειακό επίπεδο εισήχθη ως το κατάλληλο εργαλείο για εύρεση λύσης με νέες κατάλληλες θέσεις ανάπτυξης υδατοκαλλιεργειών στη φινλανδική παράκτια περιοχή της Βαλτικής θάλασσας με ισορροπία του περιβαλλοντικού στόχου και ταυτόχρονα με οικονομική και κοινωνική βιωσιμότητα. Καθορίστηκαν κριτήρια καταλληλότητας χωροθέτησης με βάση τα οποία σχεδιάστηκαν τα περιφερειακά χωροταξικά σχέδια για την ανάπτυξη της υδατοκαλλιεργείας σε μεγαλύτερες μονάδες και κατόπιν μεγάλης συμμετοχικής διαδικασίας φορέων υδατοκαλλιεργητών και περιβαλλοντικών αρχών. Μένει να εφαρμοσθεί το σχέδιο ανάπτυξης της υδατοκαλλιεργείας για την καταγραφή των αποτελεσμάτων με στάθμιση πάντα κάποιων αβεβαιοτήτων, όπως την προτίμηση μετακίνησης των υδατοκαλλιεργητών στη Σουηδία, από την ίδρυση νέων μονάδων στη Φινλανδία σε κάποιες περιπτώσεις σε βαθύτερα νερά με πιο ακριβή και νέα τεχνολογία (Setälä κ.ά.,2012)

αναδεικνύει την Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Γαλλία, την Ελλάδα και την Ιταλία ανάμεσα στις πέντε πρώτες χώρες που κυριαρχούν.

Πίνακας 3.2 : Παραγωγή και αξία υδατοκαλλιέργειας κρατών μελών της ΕΕ 2013

Χώρες	Παραγωγή (σε τόνους)	Αξία (εκατομμύρια ευρώ)	Συνεισφορά στο μέγεθος (%)	Συνεισφορά στην αξία (%)
Αυστρία	2946	16	0,24	0,41
Βέλγιο	173	0,7	0,01	0,02
Βουλγαρία	11244	23	0,93	0,57
Γαλλία	200332	693	16,5	17
Γερμανία	23287	70	1,76	1,92
Δανία	31790	98	2,6	2,4
Ελλάδα	145373	639	12	16
Εσθονία	733	1,5	0,04	0,04
Ηνωμένο Βασίλειο	203250	896	17	22
Ιταλία	140879	393	11,6	9,8
Ιρλανδία	34200	114	2,8	2,8
Ισπανία	226222	429	18,6	10,7
Κροατία	13720	78	1,1	1,9
Κύπρος	5339	29	0,44	0,73
Λετονία	644	1,6	0,05	0,04
Λιθουανία	3840	8,3	0,3	0,2
Μάλτα	9077	106	0,7	2,6
Ολλανδία	46605	93	3,8	2,7
Ουγγαρία	14383	25	1,2	0,6
Πολωνία	31258	75	2,6	1,9
Πορτογαλία	9611	53,8	0,7	1,2
Ρουμανία	10146	21	0,8	0,5
Σλοβακία	1085	3	0,09	0,08
Σλοβενία	1084	3	0,09	0,07
Σουηδία	13366	44	1,1	1,1
Τσεχία	19360	35	1,60	0,88
Φιλανδία	13613	56	1,1	1,2

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία στοιχείων από : EC, 2016, Summary of the 27 Multiannual National Aquaculture Plans

Η υδατοκαλλιεργητική παραγωγή στην ΕΕ παρουσίασε αύξηση μεταξύ 2014 και 2015 (4% αύξηση στο μέγεθος και 8% στην αξία της παραγωγής) με τη θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια στους 1.31 δις τόνους (EC, 2017a). Τα αριθμητικά στοιχεία για την συνολική παραγωγή στην ΕΕ σημείωσαν αύξηση και για την επόμενη περίοδο (1.42 εκατομμύρια τόνοι παραγωγής για το 2016,+1.3% συγκριτικά με το 2015), ενώ η αξία της ευρωπαϊκής παραγωγής υδατοκαλλιέργειας ανήλθε σε 4.89 και 5,6 δισεκατομμύρια ευρώ το 2016 και 2017 αντίστοιχα (EC, 2019a). Ο αριθμός των απασχολούμενων παρέμεινε σταθερός (περίπου 75.000) με συνεχή αυξητική όμως τάση στους μόνιμα απασχολούμενους (από 36.000 το 2013 σε 44.000 το 2016).

Ειδικότερα σε ότι αφορά την συνεισφορά κάθε κ-μ της ΕΕ για το 2017, οι βασικοί παραγωγοί υδατοκαλλιέργειας ήταν η Ισπανία (21%), η Γαλλία (15%), το Ηνωμένο Βασίλειο (14%), η Ιταλία (14%) και η Ελλάδα (10%), που από κοινού αντιστοιχούσαν περίπου στο 74% της συνολικής παραγωγής υδατοκαλλιέργειας. Ωστόσο, αν ληφθεί υπόψη η αξία της παραγωγής, το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν ο κύριος παραγωγός (21%) και ακολουθούσαν η Γαλλία (16%), η Ισπανία (13%) η Ελλάδα (12%) και η Ιταλία (11%). Τα δίθυρα μαλάκια (μύδια, στρείδια και κυδώνια) κυριαρχούν στην Ισπανία, τη Γαλλία και την Ιταλία. Το Ηνωμένο Βασίλειο παρήγε κυρίως σολομό, ενώ η Ελλάδα παρήγε κυρίως λαβράκι και τσιπούρα (ΕΚ, 2020α). Ειδικότερα δε στη Μεσόγειο με τη χαμηλή φυσική παραγωγικότητα, η υπεραλίευση και η σχετική εξάντληση σημαντικών αλιευτικών πεδίων, σε συνδυασμό με την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των Ευρωπαίων καταναλωτών αλλά και την αυξανόμενη τάση για υγιεινή διατροφή, οδήγησαν στην μεγάλη ανάπτυξη των θαλάσσιων υδατοκαλλιεργειών.⁴⁴

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, είναι φανερό πως η προώθηση της ανάπτυξης βιώσιμων δραστηριοτήτων υδατοκαλλιέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί βασικό στόχο της ΚΑΛΠ, διότι συμβάλλει στην εξασφάλιση και ασφάλεια των επισιτιστικών πόρων, στη διατήρηση του δυναμικού παραγωγής τροφίμων σε βιώσιμη βάση σε όλη την Ε.Ε., καθώς επίσης και στην ανάπτυξη και απασχόληση για τους πολίτες της Ε.Ε. (ΥΠΑΑΤ, 2014). Η προώθηση της υδατοκαλλιέργειας παράλληλα, συνιστά μακροπρόθεσμη στρατηγική της «Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής», ενώ

---

⁴⁴ ΥΠΑΑΤ <http://www.alieia.minagric.gr>

αναγνωρίζεται ως ένας τομέας με υψηλό πλέον δυναμικό για βιώσιμες θέσεις απασχόλησης και ανάπτυξης στη Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης (EC, 2019b)⁴⁵. Το 2018, στην πρώτη ετήσια αναφορά για τη Γαλάζια Ανάπτυξη, σημειώνεται ότι ο ταχύτατα αυτός αναπτυσσόμενος τομέας που αντιπροσωπεύει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στη θάλασσα και στις παράκτιες περιοχές, δημιουργεί στην ΕΕ πάνω από 560δισ ετησίως (EC, 2018). Αντίστοιχα αυξάνεται με ταχύ ρυθμό η ζήτηση του χώρου στις παράκτιες και θαλάσσιες ζώνες από τις ποικίλες και συχνά ανταγωνιστικές χρήσεις - αλιείας, υδατοκαλλιέργειών, υποδομών, όπως καλωδίων-αγωγών-πλωτών οδών, εγκαταστάσεων πετρελαίου και αερίου, αιολικών πάρκων- (Στεφανή κ.ά., 2016). Το πρόβλημα των πιέσεων από τον έντονο ανταγωνισμό των χρήσεων είχε αναγνωρισθεί ως ειδικό χαρακτηριστικό των παράκτιων ζωνών από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 (Camhis and Coccossis, 1972). Ο χωροταξικός σχεδιασμός μειώνει τις συγκρούσεις μεταξύ των χρήσεων γης, αυξάνει τη συνέργεια, προσελκύει νέες επενδύσεις (Στεφανή και Τσιλιμίγκας, 2015, Stefani, 2015) και προσφέρει μεγαλύτερη επενδυτική εμπιστοσύνη και ασφάλεια (Zervaki, 2016).

Η αποδελτίωση των περιλήψεων των πολυετών Εθνικών Στρατηγικών Σχεδίων για την ανάπτυξη των υδατοκαλλιέργειών για την περίοδο 2014-2020 (EC, 2016) ως προς τον βασικό άξονα προτεραιότητας της ΚΑΛΠ που αφορά στην ενσωμάτωση των δραστηριοτήτων υδατοκαλλιέργειας στον θαλάσσιο και παράκτιο χωροταξικό σχεδιασμό αναδεικνύει τις επιδιώξεις-προτάσεις των κ-μ.

Ενδεικτικά καταγράφεται:

- η βελτίωση του χωροταξικού σχεδιασμού που προτείνεται από τη Γαλλία για την υποστήριξη των υδατοκαλλιέργειών σε κατάλληλες περιοχές και η επιδίωξη αύξησης της γνώσης για τη συνέργεια με άλλες δραστηριότητες σε περιφερειακό επίπεδο στα πλαίσια ολοκλήρωσης της περιφερειακής ανάπτυξης,⁴⁶
- η εφαρμογή του υφισταμένου Χωροταξικού Πλαισίου Υδατοκαλλιέργειών που προτάθηκε από την Ελλάδα,⁴⁷

---

⁴⁵ Η Γαλάζια Ανάπτυξη είναι μακροπρόθεσμη στρατηγική που υποστηρίζει την βιώσιμη ανάπτυξη στο θαλάσσιο περιβάλλον και στους παραγωγικούς τομείς των θαλασσών (Stefani κ.ά., 2018-2019).

⁴⁶ France: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

⁴⁷ Greece: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

- ο καθορισμός κοινών κριτηρίων αναγνώρισης περιοχών ενδιαφέροντος ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών στις διάφορες αυτόνομες περιφέρειες που προτάθηκε από την Ισπανία,⁴⁸
- η σύνταξη ενός χωροταξικού πλαισίου υδατοκαλλιέργειών σε περιφερειακό επίπεδο, που προτάθηκε από τη Φιλανδία (όπως προαναφέρθηκε ως παράδειγμα), με αναγνώριση των καταλληλότερων παραγωγικών ζωνών και την ενσωμάτωση του στον εθνικό θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό,⁴⁹
- η σύνταξη εθνικού χωροταξικού σχεδίου και περιφερειακών χωροταξικών σχεδίων για τα θαλάσσια και τα εσωτερικά ύδατα με καθορισμό ζωνών προτεραιότητας ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών που προτάθηκε από τη Δανία,⁵⁰
- ο καθορισμός περιοχών προτεραιότητας για πολυτροφικές υδατοκαλλιέργειες στη Βαλτική στα χωροταξικά αναπτυξιακά σχέδια σε επίπεδο ομοσπονδιακού κράτους που προτάθηκε από τη Γερμανία,⁵¹
- ο σχεδιασμός εθνικών οδηγιών για τις ζώνες υδατοκαλλιέργειας που προτάθηκε από την Ιταλία στα πλαίσια ενίσχυσης των Περιφερειών στην υιοθέτηση των θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων,⁵²
- η πρόταση για καθορισμό νέων περιοχών ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών που προτάθηκε από την Ελλάδα, Κύπρο, τη Μάλτα, την Πορτογαλία, τη Σλοβενία και τη Σουηδία^{53 54 55 56}

Σε όλα τα κ-μ ο χωροταξικός σχεδιασμός αναμένεται να διαδραματίσει ένα απαραίτητο εργαλείο που θα χρησιμοποιηθεί από τις αρμόδιες αρχές με συμμετοχική διαδικασία τόσο για την θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια όσο και την υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων.

---

⁴⁸ Spain: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

⁴⁹ Finland: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

⁵⁰ Denmark: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

⁵¹ Germany: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

⁵² Italy: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

⁵³ Cyprus: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

⁵⁴ Malta: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

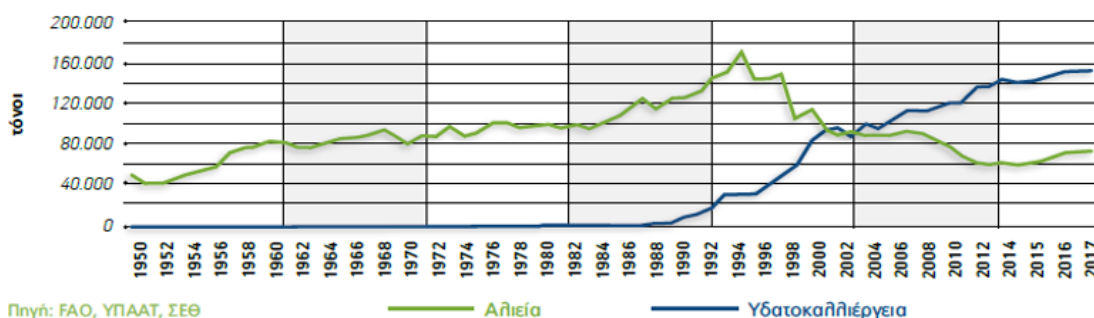
⁵⁵ Slovenia: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

⁵⁶ Sweden: summary of multiannual strategic plan for aquaculture

3.1.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980, στην Ελλάδα ο κλάδος των υδατοκαλλιέργειών περιλάμβανε τις ιχθυοκαλλιέργειες εκτατικής μορφής των λιμνοθαλασσών⁵⁷ και τις εντατικές ιχθυοκαλλιέργειες εσωτερικών υδάτων, κυρίως πέστροφας και μυδοκαλλιέργειας (διάγραμμα 3.4).

Διάγραμμα 3.4 Αλιευτικά προϊόντα στην Ελλάδα, 1950-2017

Πηγή: FAO, ΥΠΑΑΤ, ΣΕΘ

Αλιεία

Υδατοκαλλιέργεια

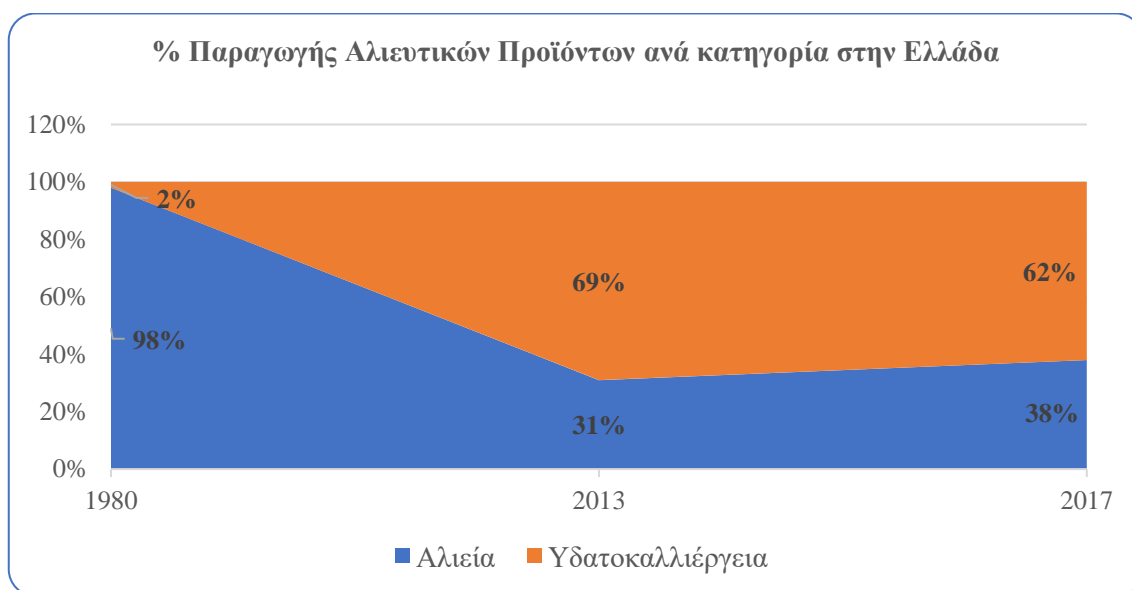
Πηγή : Ελληνική Υδατοκαλλιέργεια 2019, Ετήσια Έκθεση ΣΕΘ 2019,ΥΠΑΑΤ

Η θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια είχε μόνο 12 μονάδες και 100 τόνους παραγωγή (ΥΠΑΑΤ, 2014). Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 30-35 χρόνων όμως η Ελλάδα κατέγραψε μια θεαματική ανάπτυξη στον κλάδο. Το 2003, χρονιά ορόσημο, η προσφορά αλιευτικών προϊόντων από την υδατοκαλλιέργεια ξεπέρασε για πρώτη φορά την αντίστοιχη προσφορά από την αλιεία. Είναι αξιοσημείωτη η ταχύτητα αυξανόμενη συμμετοχή της υδατοκαλλιέργειας στην εγχώρια παραγωγή αλιευτικών προϊόντων. Από μόλις 2% το 1980 , έφτασε το 69% και 62% αντίστοιχα για τα έτη 2013 και 2017 αντίστοιχα (Διάγραμμα 3.5). Ο θαλάσσιος ελληνικός χώρος έχει μια σειρά συγκριτικών πλεονεκτημάτων που συμπεριλαμβάνουν μια εκτεταμένη νησιωτική και ηπειρωτική παράκτια ακτογραμμή, ποικιλία προστατευόμενων περιοχών, καθαρότητα παράκτιων υδάτων και ιδανικές ωκεανογραφικές συνθήκες θερμοκρασίας, αλατότητας και ανανέωσης υδάτων. Τα πλεονεκτήματα αυτά ευνοούν την θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια που αναπτύχθηκε και εξελίσσεται σε έναν από τους πιο παραγωγικούς τομείς της Ελληνικής οικονομίας της χώρας (Stefani κ.ά., 2018-2019). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ διαχρονικά τα υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα (2006, 2017) καταλαμβάνουν σε

⁵⁷ Στον εκτατικό τύπο οι οργανισμοί καλλιεργούνται σε φυσικά υδάτινα οικοσυστήματα (π.χ. μικρές λίμνες ή λιμνοθάλασσες) και εξαρτώνται σχεδόν αποκλειστικά από τροφή που υπάρχει στο φυσικό περιβάλλον με ελάχιστη ή και καμία ανθρώπινη παρέμβαση αλλά με συχνή απαίτηση διαφόρων τεχνικών και διαχειριστικών έργων (Βουλτσιάδου κ.α., 2015)

εξαγωγές στον τομέα των τροφίμων τη 2η θέση. Οι εξαγωγές αγγίζουν το 80% της συνολικής παραγωγής. Στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο παράγεται σχεδόν το 30% της συνολικής παραγωγής θαλασσιών μεσογειακών ειδών λαβρακιού και τσιπούρας παγκοσμίως και το 60% σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση τόσο σε όγκο παραγωγής όσο και στους μεσογειακούς ιχθύες /τσιπούρα και λαβράκι (ΥΠΑΑΤ, 2014).

Διάγραμμα 3.5 : Αλιευτικά Προϊόντα στην Ελλάδα, 1980, 2013, 2017

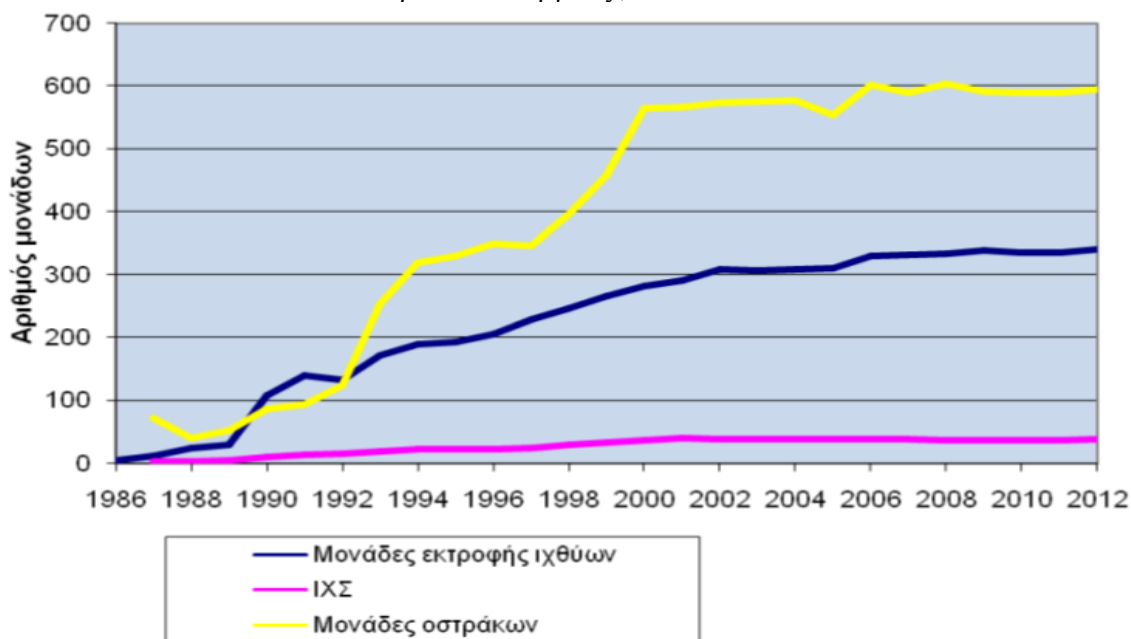
Πηγή: Ιδία επεξεργασία από στοιχεία Ετήσιας Έκθεσης 2019, Ελληνικής Υδατοκαλλιέργειας

Η υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα στον ελληνικό χώρο διακρίνεται στις επιμέρους κατηγορίες με βάση τα παραγόμενα προϊόντα και τις χρησιμοποιούμενες μονάδες παραγωγής: στην θαλάσσια ιχθυοκαλλιέργεια, στην οστρακοκαλλιέργεια, στην υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων και στην υδατοκαλλιέργεια λιμνοθαλασσών.

Θαλάσσια ιχθυοκαλλιέργεια

Η πιο δυναμική κατηγορία της θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας είναι οι ιχθυοκαλλιέργειες. Η κυριότερη μέθοδος εκτροφής των ιχθύων αυτών είναι σε πλωτούς δικτυοκλωβούς. Η ραγδαία αύξηση της θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας σε παραγωγικότητα και αριθμό μονάδων τα τελευταία 30-35 χρόνια από το 1985 και μετά είναι ενδεικτική όπως εμφανίζεται στα ακόλουθα διαγράμματα (3.6, 3.7).

Διάγραμμα 3.6 Χρονική εξέλιξη αριθμού μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας και οστρακοκαλλιέργειας, 1986-2012

Πηγή: Πολυετές Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών στην Ελλάδα 2014-2020

Οστρακοκαλλιέργεια

Η οστρακοκαλλιέργεια συγκριτικά παρουσιάζει πολύ μικρότερη ανάπτυξη στο μέγεθος παραγωγής παρά τον υψηλό αριθμό μονάδων.

Καλλιέργεια στις λιμνοθάλασσες

Ιδιαίτερη περίπτωση θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας αποτελεί η καλλιέργεια στις λιμνοθάλασσες, που διαφοροποιείται στη μέθοδο διαχείρισης που είναι εκτατική/ ημικτατική μορφή. Η εκμετάλλευση στις λιμνοθάλασσες, που αποτελούν οικοσυστήματα υγροβιότοπων, ιδιαίτερης σημασίας, αρκετά από τα οποία προστατεύονται από τη Διεθνή Συμφωνία της Ramsar, περιλαμβάνονται στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000 και είναι συνιστώσες Εθνικών Περιβαλλοντικών Πάρκων με περιορισμούς όσον αφορά τη διαχείρισή τους, αποτελεί μια σημαντική δραστηριότητα του πρωτογενούς τομέα.⁵⁸ Η εκμετάλλευση των λιμνοθαλασσών γίνεται με εκμίσθωση με δημοπρασία, σε αλιευτικούς συνεταιρισμούς με απ' ευθείας σύμβαση,

⁵⁸ ΥΠΑΑΤ, <http://www.alieia.minagric.gr>

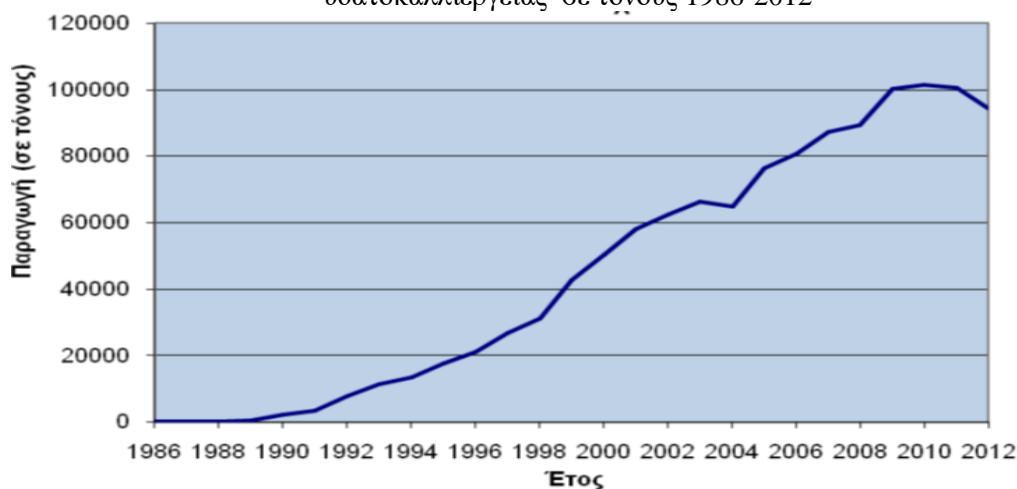

και με απ' ευθείας εκμετάλλευση από το Δημόσιο και Παραχώρηση της εκμετάλλευσης σε επιχειρήσεις των Ο.Τ.Α.⁵⁹

Υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων

Εκτός από τις θαλάσσιες υδατοκαλλιέργειες, ιδιαίτερη θέση κατέχει η υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων, η οποία αποτελεί κύρια ή συμπληρωματική απασχόληση κατοίκων ορεινών και απομακρυσμένων ηπειρωτικών περιοχών. Οι 80 περίπου μονάδες που λειτουργούν στη χώρα αναπτύσσονται σε μικρές εκτάσεις κατάλληλες για το σκοπό αυτό, κυρίως σε περιοχές στην Ήπειρο, Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα (ΠΕ Ευρυτανίας) και Πελοπόννησο. Τα τελευταία χρόνια, ο κλάδος έχει στραφεί και σε νέα είδη με πολύ έντονο ενδιαφέρον, όπως για παράδειγμα στη σπιρουλίνα κ.λπ., τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε ως συμπληρώματα διατροφής, είτε ως πρώτη ύλη στη βιομηχανία καλλυντικών, ως βιοκαύσιμα κ.λπ. (ΥΠΑΑΤ, 2014).

Διάγραμμα 3.7 : Χρονική εξέλιξη της Παραγωγής θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας σε τόνους 1986-2012

Πηγή: Πολυετές Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη των Υδατοκαλλιέργειών στην Ελλάδα, 2014-2020

Παράλληλα η χωροθέτηση των χερσαίων συνοδών και υποστηρικτικών εγκαταστάσεων (παραγωγής γόνου, συσκευαστήρια) της θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας καθώς και εγκαταστάσεων υδατοκαλλιέργειών των εσωτερικών υδάτων είναι απαραίτητη και σημαντική για την ανάπτυξη του κλάδου.

⁵⁹ ΥΠΑΑΤ, <http://www.alieia.minagric.gr>

Συγκριτικά την περίοδο 2011-2017 η θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια διαδραματίζει εξέχοντα ρόλο στην παραγωγή σε τόνους μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών (Πίνακας 3.3) παρά τον σταθερό αριθμό των μονάδων (Διάγραμμα 3.8).

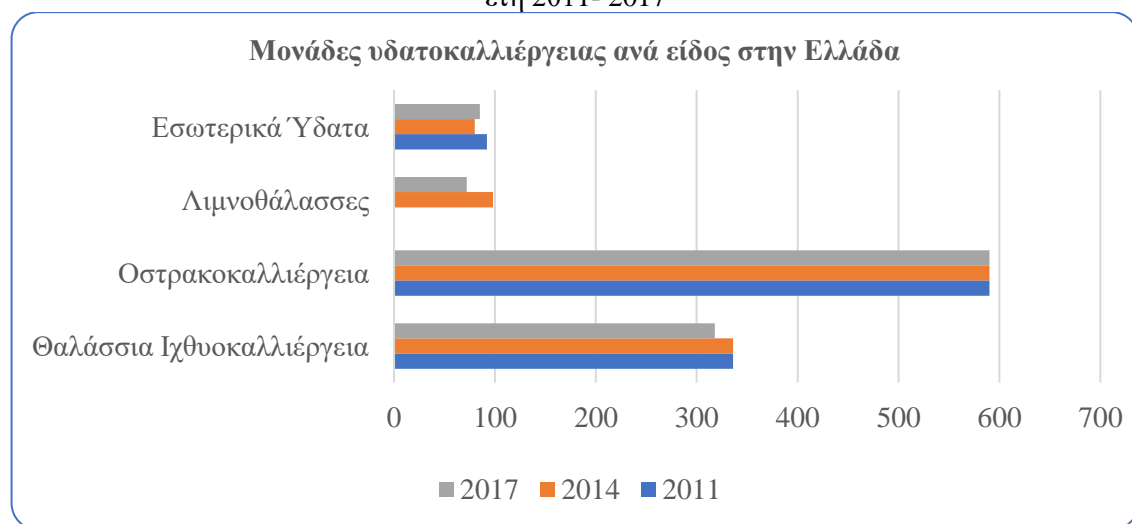
Πίνακας 3.3 Ετήσια παραγωγή υδατοκαλλιέργειας στην Ελλάδα κατά κατηγορία για τα έτη 2011 - 2017

ΕΤΗΣΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	2011 τόνοι	2011 %	2014 τόνοι	2014 %	2017 τόνοι	2017 %
ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	100532	83,05	115830	85,2	122825	84,75
ΟΣΤΡΑΚΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	18603	15,37	16680	12,3	19173	13,20
ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ	-	-	1225	0,9	650	0,45
ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΥΔΑΤΑ	1902	1,6	2.261	1,6	2278	1,55
ΣΥΝΟΛΟ	121037	100	135927	100	144926	100

- Μη διαθέσιμα στοιχεία

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στη βάση στοιχείων από ΣΕΘ και ΥΠΑΑΤ

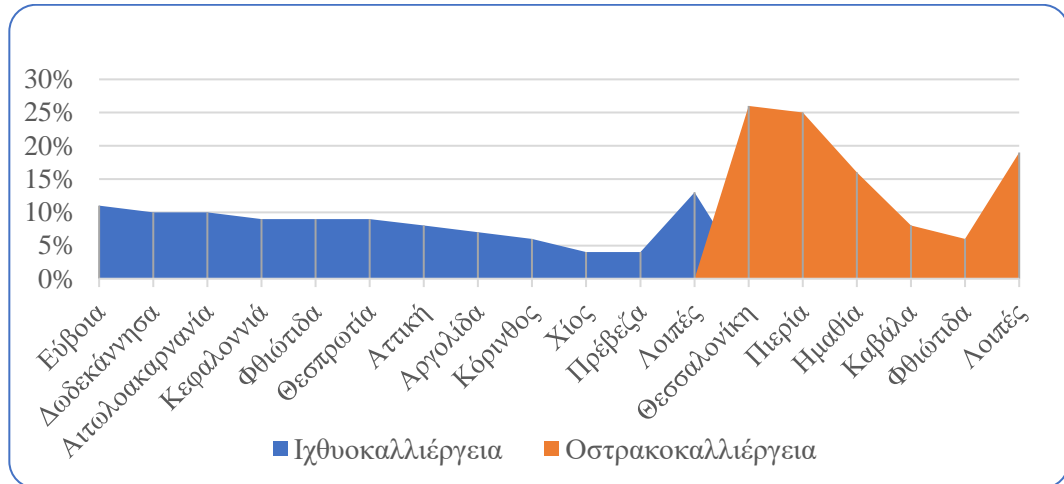
Διάγραμμα 3.8: Μονάδες υδατοκαλλιέργειας στην Ελλάδα κατά κατηγορία για τα έτη 2011- 2017

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στη βάση στοιχείων από ΣΕΘ και ΥΠΑΑΤ

Οι περισσότερες μονάδες εκτροφής ιχθυοκαλλιέργειας κατανέμονται κυρίως στις 10 Περιφερειακές Ενότητες της Εύβοιας, Δωδεκανήσου, Αιτωλοακαρνανίας, Κεφαλονιάς, Φθιώτιδας, Θεσπρωτίας, Αργολίδας, Κορίνθου, Χίου και Πρέβεζας (και της Περιφέρειας Αττικής), ενώ οι μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις οστρακοκαλλιέργειας απαντώνται στη Θεσσαλονίκη, Πιερία, Ημαθία, Καβάλα και Φθιώτιδα (Διάγραμμα 3.9).

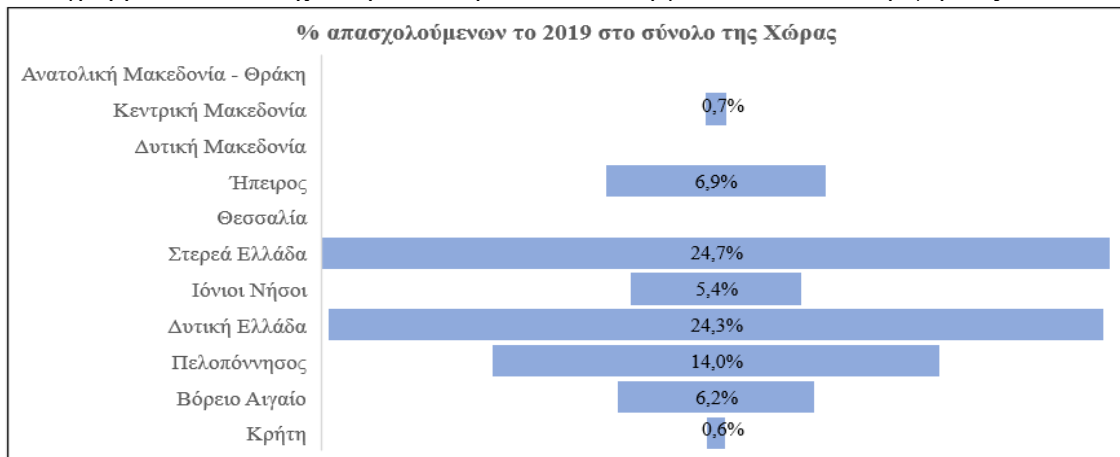
Διάγραμμα 3.9: Κατανομή μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας και οστρακοκαλλιέργειας ανά ΠΕ το 2019

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στη βάση στοιχείων από την Ετήσια έκθεση ΣΕΘ, 2019

Σε επίπεδο απασχόλησης, στην Ελλάδα καταγράφεται ένα από τα υψηλότερα ποσοστά επί του συνόλου των απασχολούμενων στον κλάδο της υδατοκαλλιέργειας στην Ε.Ε. με την θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια (ψάρια και μύδια) να δημιουργεί το 85% των άμεσων θέσεων απασχόλησης, την καλλιέργεια σε υφάλμυρα νερά να δημιουργεί το 8%, ενώ η καλλιέργεια εσωτερικών υδάτων αντιστοιχεί στο 7% (ΣΕΘ, 2019). Στον κλάδο απασχολούνται άμεσα και έμμεσα περίπου 12.000 εργαζόμενοι διαφόρων ειδικοτήτων (επιστημονικό, τεχνικό και εργατικό προσωπικό). Ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στις Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου (Διάγραμμα 3.10).

Διάγραμμα 3.10: Απασχολούμενοι στην υδατοκαλλιέργεια σε επίπεδο Περιφέρειας το 2019

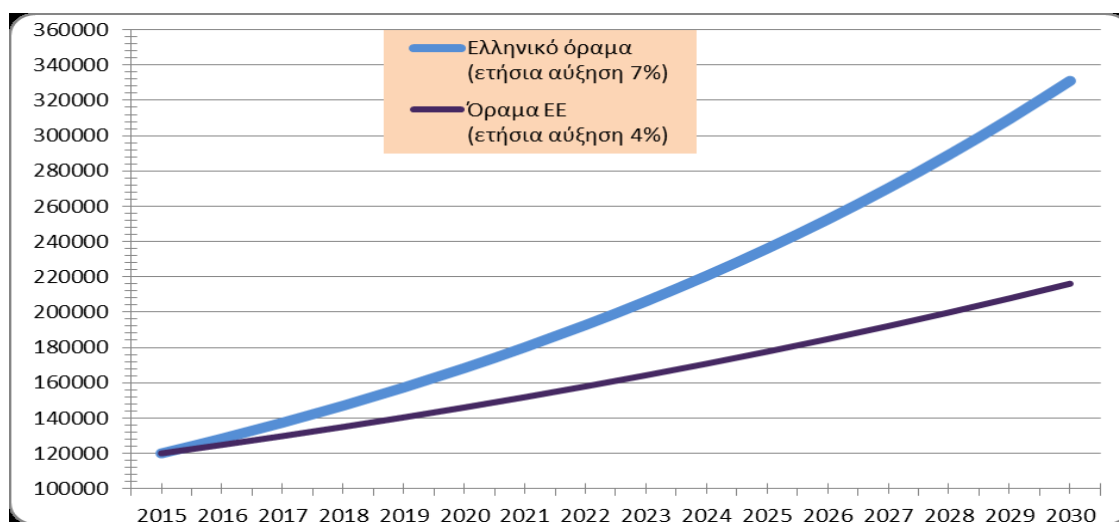
Πηγή: Ίδια επεξεργασία με βάση στοιχεία από την Ετήσια έκθεση ΣΕΘ 2019

3.1.3 ΠΟΛΥΕΤΕΣ ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2014-2020

3.1.3.1 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΑΜΑ 2014-2030

Η δημοσιονομική και χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα επηρέασε αρνητικά και τον κλάδο των ελληνικών υδατοκαλλιέργειών, με συνέπεια τη μείωση των ρυθμών ανάπτυξης και την ετήσια παραγωγή. Η επιτακτική ανάγκη ανάκαμψης του κλάδου για την ενίσχυση της εθνικής οικονομίας και τη διατήρηση της χώρας σε ανταγωνιστική κυρίαρχη θέση μεταξύ των μεσογειακών κρατών, οδήγησε στον καθορισμό ως στρατηγικών στόχων, τη βιώσιμη ανάπτυξη αυτού και την αύξηση της παραγωγής, η οποία θα οδηγήσει σε αύξηση της απασχόλησης και του ΑΕΠ. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, τέθηκε ως εθνικός ποσοτικός στόχος για την ελληνική υδατοκαλλιέργεια για την επόμενη δεκαπενταετία η μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής κατά 7%, καθώς η ετήσια αύξηση κατά 4%, που είχε έχει τεθεί από την ΕΕ, εκτιμήθηκε ότι δεν αρκεί για την περίπτωση της ελληνικής υδατοκαλλιέργειας (Διάγραμμα 3.11). Η παραγωγή για το 2020 είχε εκτιμηθεί στους 170 χιλιάδες τόνους (μεσογειακοί ιχθύες, όστρακα, διεύρυνση με νέα είδη κυρίως του θαλασσινού νερού συμπεριλαμβανομένων των φυκιών) (ΥΠΑΑΤ,2014). Η αύξηση αυτή είχε σαφή προϋπόθεση την βελτίωση της παραγωγικότητας των υφιστάμενων μονάδων με παράλληλη επέκταση της δραστηριότητας και της παραγωγικής καινοτομίας καθώς και ίδρυση νέων μονάδων.

Διάγραμμα 3.11: Στοχοθεσία Ελλάδα και ΕΕ για το 2020-2030

Πηγή: ΥΠΑΑΤ,2014 , Πολυετές Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη των υδατοκαλλιέργειών

3.1.3.2 ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

Οι βασικοί άξονες του Πολυετούς Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών στην Ελλάδα την περίοδο 2014-2020, λαμβάνοντας υπόψη αφενός τις εθνικές ιδιαιτερότητες και χαρακτηριστικά του κλάδου, βασίσθηκε στις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της νέας ΚΑΛΠ 2013, όπως θεσπίστηκε με τον κανονισμό αριθ. 1380/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και αφορούν (Στεφανή, 2018):

- στην απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών,
- την ολοκλήρωση του χωροταξικού σχεδιασμού, με στόχο την ορθολογική και βιώσιμη ανάπτυξη του κλάδου και σε αρμονική συνύπαρξη με άλλες δραστηριότητες
- την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας
- την καθιέρωση ισότιμων όρων ανταγωνισμού

Είναι χαρακτηριστικό, ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός αναδεικνύεται ως κρίσιμος παράγοντας-καταλύτης για την περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου και την διατήρηση της χώρας μεταξύ των ισχυρών στην ΕΕ και στο μεσογειακό χώρο. Ο χωροταξικός σχεδιασμός και η εφαρμογή του συγκαταλέγονται στα δυνατά σημεία της SWOT ANALYSIS του εθνικού στρατηγικού σχεδιασμού. Ως αδύνατο σημείο όμως, τονίζεται ο χαμηλός ρυθμός προσαρμογής στο θεσμοθετημένο χωροταξικό σχεδιασμό, ενώ ως ευκαιρία καταγράφεται η τροποποίηση του χωροταξικού σχεδιασμού με σκοπό την ανάπτυξη νέων Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ).

Στο Πολυετές Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο υπογραμμίζεται ότι οι χωρικές ανάγκες της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας στη θάλασσα, είναι πολύ περιορισμένες σε σχέση με το μήκος των ακτών της χώρας και συγκριτικά με τις ανάγκες ανάπτυξης των άλλων δραστηριοτήτων κυρίως της οικιστικής και του τουρισμού. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η ολική μισθωμένη θαλάσσια έκταση των μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας ανέρχεται μόλις σε 8 τετραγωνικά χιλιόμετρα (ΥΠΑΑΤ,2014). Τονίζεται ότι η βιώσιμη υδατοκαλλιέργεια μπορεί να συνυπάρχει με τις ζώνες “*Natura 2000*” και μπορεί υπό προϋποθέσεις να συμβάλλει θετικά στη διαχείρισή τους στις περιπτώσεις που το επιτρέπουν οι στόχοι προστασίας και τα διαχειριστικά σχέδια της κάθε περιοχής. Για την επίτευξη του στόχου υλοποίησης του εθνικού οράματος για μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής κατά 7% και

των κατευθυντήριων γραμμών, τέθηκαν εθνικές προτεραιότητες⁶⁰ με σκοπό τη διασφάλιση της συνοχής της εθνικής πολιτικής και των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ). Μεταξύ των εθνικών προτεραιοτήτων οι οποίες αποτέλεσαν και τον πρωτογενή καθορισμό των βασικών αξόνων και δράσεων των χρηματοδοτικών ενισχύσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, συμπεριλαμβάνονται: η αύξηση των δυναμικών των ζωνών υδατοκαλλιέργειας με εντοπισμό και χαρτογράφηση των κατάλληλων περιοχών για την ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας, ο καθορισμός νέων μονάδων, η βελτίωση και η ανάπτυξη βοηθητικών εγκαταστάσεων και υποδομών, η μετατροπή των συμβατικών παραγωγικών μεθόδων υδατοκαλλιέργειας σε μεθόδους βιολογικής υδατοκαλλιέργειας και τέλος η ανάδειξη μεθόδων που θα συμβάλουν στη διατήρηση και στη βελτίωση του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας και στη διαχείριση του τοπίου.

3.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

3.2.1 ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2011

Ο κλάδος της υδατοκαλλιέργειας που κατέστησε την Ελλάδα βασικό πυλώνα της παραγωγής ιχθυοκαλλιέργειας της ΕΕ και ενίσχυσε σημαντικά το εξαγωγικό προϊόν της

---

⁶⁰ Εθνικές προτεραιότητες για την προώθηση της περιβαλλοντικά βιώσιμης, αποδοτικής ως προς τους πόρους, ανταγωνιστικής και βασιζόμενης στη γνώση υδατοκαλλιέργειας (ΥΠΑΑΤ, 2014)

- i. Ενθάρρυνση των παραγωγικών επενδύσεων,
- ii. Ενίσχυση της έρευνας για την ανάπτυξη και την καινοτομία,
- iii. Αύξηση των δυναμικών των ζωνών υδατοκαλλιέργειας,
- iv. Μετατροπή των συμβατικών παραγωγικών μεθόδων υδατοκαλλιέργειας σε μεθόδους βιολογικής υδατοκαλλιέργειας, κ.λπ.
- v. Διασφάλιση της προστασίας της δημόσιας υγείας και της υγείας και καλής διαβίωσης των ζώων,
- vi. Ασφάλιση αποθεμάτων,
- vii. Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και υπηρεσιών διαχείρισης,
- viii. Ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου και της δικτύωσης,
- ix. Προώθηση στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης
- x. Στήριξη δράσεων σχετικά με την εμπορία,
- xi. Χρηματοδότηση επενδύσεων για τη μεταποίηση,
- xii. Συνοδευτικά μέτρα για την εφαρμογή των κανόνων της ΚΑΛΠ,
- xiii. Στήριξη στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης,
- xiv. Μέτρα για την ενίσχυση της εφαρμογής των δράσεων στο πλαίσιο της ΟΘΠ

χώρας αναπτύχθηκε για μεγάλη χρονική περίοδο με την απουσία εγκεκριμένων χωροταξικών ή ρυθμιστικών σχεδίων και κατά συνέπεια σημειακά και όχι σε οργανωμένους υποδοχείς. Η χωρική τους οργάνωση βασιζόταν στο αδειοδοτικό σύστημα για κάθε μεμονωμένη μονάδα με κεντρικό άξονα την Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Τα πρώτα ΠΠΧΣΑΑ του 2003, 2004 περιορίζονταν σε μικρές αναφορές συχνά γενικόλογες και ασαφείς μη παρέχοντας κατευθύνσεις για τη χωροθέτηση των μονάδων, μετακυλίνοντας ουσιαστικά τις προτάσεις σε άλλη μελέτη (π.χ. στο ΠΠΧΣΑΑ της ΑΜΘ προτεινόταν γενικές ζώνες χωροθέτησης υδατοκαλλιεργειών). Οι υδατοκαλλιεργητικές δραστηριότητες αναπτύσσονταν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας με κριτήριο επιλογής των θαλάσσιων εκτάσεων ανάπτυξης τους, την προσβασιμότητα στα κέντρα διακίνησης των προϊόντων αλλά και τα φυσικά χαρακτηριστικά.

Η χωροθέτηση των μονάδων πριν την θεσμοθέτηση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Υδατοκαλλιεργειών (ΕΧΠ-Υ) το 2011 γινόταν κατόπιν της «προέγκρισης χωροθέτησης», σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν.1650/1986, για τις υδατοκαλλιεργείες, ως έργα της πρώτης κατηγορίας κατ' εφαρμογή της ισχύουσας σχετικής νομοθεσίας (ΑΡΚ κ.ά., 2009). Η προσθήκη του ν. 2242/1994 (ΦΕΚ 160 Α), απαίτησε την εναρμόνιση της αιτούμενης προέγκρισης χωροθέτησης με τις γενικές και τις ειδικές κατευθύνσεις της χωροταξικής πολιτικής που προκύπτουν από τυχόν εγκεκριμένα χωροταξικά σχέδια και προγράμματα, καθώς και με τις χρήσεις και τις λειτουργίες της ευρύτερης περιοχής που προβλέπονται από τα εγκεκριμένα ρυθμιστικά και πολεοδομικά σχέδια ή άλλα σχέδια χρήσεων γης (βλ. και μεταγενέστερες νομοθετικές διατάξεις).⁶¹ Μετά την έκδοση του ν. 3010/2002, «Εναρμόνιση ν.1650/86 με τις Οδηγίες

---

⁶¹ (παρ. 2, άρθρου 6 Ν.2242/1994), «Σε περίπτωση που δεν έχουν εγκριθεί τέτοια σχέδια και προγράμματα και μέχρι της εγκρίσεως αυτών, και κατ' ανώτατο χρονικό διάστημα τριών (3) ετών από της ενάρξεως ισχύος του παρόντος, η προέγκριση χωροθέτησης γίνεται μετά από συνεκτίμηση στοιχείων χωροταξικού σχεδιασμού της ευρύτερης περιοχής και ιδίως της συμβατότητας της αιτούμενης εγκατάστασης με άλλες υφιστάμενες ή προγραμματιζόμενες χρήσεις και λειτουργίες, της προστασίας των ανανεώσιμων ή μη φυσικών πόρων, των κατευθύνσεων των περιφερειακών και τομεακών αναπτυξιακών προγραμμάτων και της ανάγκης προστασίας της απασχόλησης, ούτως ώστε να τεκμηριώνεται η καταλληλότητα του τόπου εγκατάστασης της αιτούμενης δραστηριότητας και να διασφαλίζεται η βιώσιμη ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής". Μετά την παρέλευση του ανώτατου αυτού χρονικού διαστήματος των τριών (3) ετών της παραπάνω διάταξης, αυτή επαναφέρθηκε με το άρθρο 18 του ν.2732/1999, χωρίς να ορίζεται εκ νέου το χρονικό όριο των τριών (3) ετών, ή οποιοδήποτε άλλο χρονικό όριο, για την ισχύ της διάταξης. Εξάλλου με τη διάταξη του άρθρου 18 παράγραφος 4 του ν. 2742/99, καταργείται «αφ' ής ίσχυσε» το χρονικό όριο των τριών (3) ετών της διάταξης του ν. 2242/1994 (ΑΡΚ κ.ά., 2009:93-95). Με απόφαση του Ε' τμήματος του Σ.τ.Ε. αριθ. 2692/2004, κρίθηκε ότι

97/11 Ε.Ε. και 96/61 Ε.Ε.», η χωροθέτηση των μονάδων γινόταν κατόπιν της προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης της Προμελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΑΡΚ, κ.ά.,2009).

Η ανάπτυξη του κλάδου με τη συγκέντρωση μονάδων υδατοκαλλιέργειας, ταυτόχρονα πυροδότησε συγκρούσεις μεταξύ των εγκαταστάσεων του κλάδου και άλλων όμορων χρήσεων και κυρίως με την παραθεριστική κατοικία και με τον τουρισμό (οι οποίες είχαν συνεχή τάση διεύρυνσης και διάχυσης) και τελικά προσφυγές κατά του κλάδου στο ΣτΕ. Από την πλευρά του το ΣτΕ, με μια σειρά αποφάσεων κατέστησε σαφές ότι η εγκατάσταση ιχθυοτροφικών μονάδων είναι επιτρεπτή μόνο σε περιοχές που εκ των προτέρων έχουν καθορισθεί ως περιοχές προοριζόμενες για την ανάπτυξη της δραστηριότητας αυτής στα πλαίσια της αειφορίας⁶².

3.2.2 ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΙ ΥΠΟΔΟΧΕΙΣ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ

Στο πεδίο των μηχανισμών εφαρμογής, ελέγχου και υποστήριξης του χωροταξικού σχεδιασμού, οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων πρωτογενούς, δευτερογενούς ή τριτογενούς τομέα, καθώς και δραστηριοτήτων ή επιχειρηματικών πρωτοβουλιών πειραματικού χαρακτήρα, αφορούν σε θαλάσσιες εκτάσεις και χερσαίες περιοχές (άρθρο 10 ν.2742/99 που αποτελεί αρχική αναφορά με τροποποιήσεις στο άρθρο 24 του ν. 1650/1986) (Στεφανή κ.α., 2016). «Οι περιοχές αυτές μπορεί να εξειδικεύονται κατά κλάδο δραστηριότητας ή τομέα παραγωγής ή είδος και προορισμό λειτουργίας και να διακρίνονται σε περιοχές αποκλειστικής χρήσης, στις

οι διατάξεις του άρθρου 18 παράγραφος 4 του ν.2742/1999, δεν μπορούν να εφαρμοστούν μετά την 3/10/1997, ημερομηνία συμπλήρωσης των τριών (3) ετών από την ισχύ της διάταξης του ΕΧΠ -Υ. Η Ολομέλεια του ΣτΕ με την απόφαση αριθ. 2489/2006 έκρινε κατά πλειοψηφία ότι, «αντίκειται στο Σύνταγμα η δυνατότητα επ' αόριστο χρήσεως της ευχέρειας της προέγκρισης χωροθέτησης, σε περίπτωση που δεν έχουν εγκριθεί χωροταξικά σχέδια και προγράμματα και μέχρι εγκρίσεως αυτών» η οποία (ευχέρεια χρήσεως) θεσπίστηκε αρχικά με το άρθρο 18 του ν.2732/1999 και στη συνέχεια με το άρθρο 18 παρ. 4 του ν.2742/1999, όπως προαναφέρθηκε. Με βάση την κρίση της αυτή η Ολομέλεια του ΣτΕ έκανε δεκτή και αίτηση ακύρωσης πράξεων της προέγκριση χωροθέτησης μονάδας ιχθυοκαλλιέργειας που έγινε κατ' εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 18 του ν.2732/1999 (ΑΡΚ, κ.ά.,2009:93-95)

⁶² «Δεν επιτρέπεται η έκδοση πράξεων με τις οποίες εγκρίνονται απευθείας περιβαλλοντικοί όροι ιχθυοτροφικής μονάδας κατά τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 1650/1986, χωρίς, δηλαδή, η καταρχήν εγκατάστασή της σε ορισμένη θέση να συνιστά υλοποίηση ήδη υφισταμένου εγκεκριμένου σχεδίου, ώστε να διασφαλίζεται η τήρηση της συνταγματικής επιταγής της βιώσιμης ανάπτυξης και αειφορίας.-Αποφάσεις ΣτΕ Ολομέλεια, 2489/2006, ΣτΕ 907/2017, 942/2016, 4052/2015, 3834/2013, 2917/2012-» (Φοβάκης, 2017)

οποίες απαγορεύεται κάθε άλλη δραστηριότητα εκτός από εκείνη στην οποία αποβλέπει ο χαρακτηρισμός τους και σε περιοχές κύριας χρήσης, όπου επιτρέπονται και άλλες δραστηριότητες υπό όρους». Λειτουργούν δε υπό ένα φορέα διαχείρισης που μπορεί να είναι οποιασδήποτε νομικής μορφής και τον οποίο συνιστούν ή στον οποίο συμμετέχουν φυσικά ή νομικά πρόσωπα του ιδιωτικού δικαίου, νομικά πρόσωπα του ευρύτερου δημόσιου τομέα καθώς και ενώσεις Σύνδεσμοι ή Κοινοπραξίες των ανωτέρω.

Για την προώθηση των οργανωμένων υδατοκαλλιεργητικών υποδοχέων εκδόθηκε η Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ Η.Π. 17239/2002, «Περί καθορισμού δικαιολογητικών, διαδικασίας και προϋποθέσεων χωροθέτησης ΠΟΑΥ», τα οποία και καλύπτουν την χωροταξική, περιβαλλοντική και αναπτυξιακή διάσταση της εξεταζόμενης παραγωγικής δραστηριότητας. Παρά τη νομοθετική δυνατότητα καθορισμού και οριοθέτησης οργανωμένων υποδοχέων από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, υπήρξε μεγάλη αδράνεια και η εφαρμογή της έτυχε πολύ μεγάλης καθυστέρησης και δυσπιστίας για τη χρησιμότητα και την ώθηση ανάπτυξης του κλάδου με σαφή προτίμηση στη μεμονωμένη ανάπτυξη των μονάδων. Χαρακτηριστική ήταν η υποβολή μέχρι το 2011, μόνο τριών αιτημάτων υποβολής χαρακτηρισμού και οριοθέτησης ΠΟΑΥ.

Η σειρά όμως των ακυρωτικών αποφάσεων του ΣτΕ με σκεπτικό την αναγκαιότητα χωροθέτησης των δραστηριοτήτων εντός οργανωμένων υποδοχέων υδατοκαλλιεργειών δημιούργησε την περίοδο εκείνη μεγάλη ανησυχία για τον κίνδυνο συρρίκνωσης του κλάδου και απώλειας θέσεων απασχόλησης και μεγάλων κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων (βλ. σχετικά στο Κεφάλαιο 2).

3.2.3 ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ

Η θέσπιση το 2011 του ΕΧΠ-Υ αποτέλεσε σημαντική κατάκτηση για τον σύνολο των εμπλεκόμενων φορέων, δημιουργώντας το απαραίτητο υπόβαθρο για την επίλυση χρόνιων προβλημάτων (Οικονόμου, 2017). Η θέσπιση ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού για τις υδατοκαλλιέργειες σε εθνικό επίπεδο, θέτει ένα σαφές πλαίσιο κατευθύνσεων ανάπτυξης για τις αρμόδιες αρχές αδειοδότησης και τις επιχειρήσεις, προκειμένου να προσανατολιστούν στις κατάλληλες από χωροταξική άποψη θέσεις, να περιοριστούν κατά το δυνατόν οι συγκρούσεις που αναφέρονται στο πεδίο και να προστατευθεί το περιβάλλον (ΥΠΑΑΤ, 2014). Το ΕΧΠ -Υ αποτελεί το κυριότερο

εργαλείο ανάπτυξης του κλάδου και εντάσσεται στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού της χώρας που έχει ως στόχο την θέσπιση αρχών, οργάνων και διαδικασιών για την αειφόρο ανάπτυξη κατοχυρώνοντας παράλληλα την προστασία του περιβάλλοντος (ΣΕΘ, 2016). Το ΕΧΠ-Υ καθορίζει το εθνικό Πρότυπο Χωροταξικής Οργάνωσης της Υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας με εξειδίκευση ανά τύπο καλλιέργειας (θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας, οστρακοκαλλιέργειας, υδατοκαλλιέργειες εσωτερικών γλυκών υδάτων -λίμνες, ποτάμια, πηγές κ.λπ.- και καλλιέργειες σε φυσικά υφάλμυρα οικοσυστήματα -λιμνοθάλασσες και λοιποί υδάτινοι σχηματισμοί-). Θέτει κατευθύνσεις με σκοπό την προώθηση ενός χωρικού προτύπου ανάπτυξης που θα διασφαλίζει την ενίσχυση του τομέα και την αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος των ελληνικών θαλασσών, με ταυτόχρονη ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής συνιστώσας δημιουργώντας πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο (Στεφανή κ.α. 2016). Στους στόχους του συγκαταλέγεται: α) η προώθηση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής συνιστώσας στη χωρική διάρθρωση της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας, β) η στήριξη της οικονομικής βιωσιμότητας των επιχειρήσεων του τομέα δημιουργώντας σταθερό αναπτυξιακό πλαίσιο και συγκεκριμένους κανόνες λειτουργίας με καλύτερο συντονισμό των πολιτικών που έχουν χωρική διάσταση και αφορούν την υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα, γ) η εξασφάλιση αναγκαίου χώρου για την ανάπτυξη του τομέα και την κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν για την ανάπτυξη νέων μονάδων, για επεκτάσεις ή μετεγκαταστάσεις και εκσυγχρονισμούς υφισταμένων μονάδων, δ) η διασφάλιση των χωρικών προϋποθέσεων για την αύξηση της εθνικής παραγωγής προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και ε) η συνδυασμένη ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών, επαγγελματικής αλιείας και τουρισμού κυρίως στα εσωτερικά και υφάλμυρα ύδατα (λιμνοθάλασσες – λίμνες – ποτάμια), στο πλαίσιο προώθησης της πολυδραστηριότητας και των ενεργειών για τη χωρική διάρθρωση, εξειδίκευση και εξασφάλιση της συμπληρωματικότητας των τομέων παραγωγής (ΥΠΑΑΤ,2014).

Ειδικότερα στο εθνικό Πρότυπο Χωροταξικής οργάνωσης των υδατοκαλλιεργειών προσδιορίζονται οι κατευθύνσεις για το καθεστώς και τους όρους χωροθέτησης μονάδων και υποδοχέων υδατοκαλλιέργειας, τα κριτήρια και οι συμβατότητες χωροθέτησης νέων εγκαταστάσεων υδατοκαλλιεργειών ή εγκαταστάσεων άλλων δραστηριοτήτων πλησίον αυτών. Οι μονάδες θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας αναπτύσσονται σε επιλεγμένες

ευρύτερες θαλάσσιες περιοχές, τις Περιοχές Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΑΥ), οι οποίες αποτελούν ευρύτερες περιοχές αναζήτησης που κρίνονται κατάλληλες και/ή πληρούν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά για τη χωροθέτηση οργανωμένων υποδοχέων και μεμονωμένων μονάδων. Οι ΠΑΥ συνιστούν ζώνες χωροταξικού χαρακτήρα, χωρίς σαφή οριοθέτηση, που περιλαμβάνουν πληθώρα άλλων δραστηριοτήτων και εξειδικεύονται από το χωρικό σχεδιασμό κατώτερων χωρικών επιπέδων με βασικό προορισμό να περιορίσουν τις περιοχές, όπου μπορεί να αναπτύσσεται η υδατοκαλλιέργεια (Φοβάκης, 2017). Οι ΠΑΥ προέκυψαν μετά από μελέτη αξιολόγησης των χαρακτηριστικών τους (χωροταξικών–περιβαλλοντικών–αναπτυξιακών), λαμβάνοντας υπόψη και τις υφιστάμενες συγκεντρώσεις μονάδων υδατοκαλλιέργειας.⁶³

Από χωροταξική άποψη, οι ΠΑΥ του θαλάσσιου χώρου, κατατάσσονται σε πέντε κατηγορίες (Α έως Ε) που χαρακτηρίζονται από:

- (Α) περιοχές ιδιαίτερα αναπτυγμένες που χρήζουν παρεμβάσεων βελτίωσης, εκσυγχρονισμού των μονάδων και των υποδομών, προστασίας και αναβάθμισης του περιβάλλοντος,
- (Β) περιοχές με σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης των θαλάσσιων υδατοκαλλιεργειών,
- (Γ) δυσπρόσιτες περιοχές με σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης των θαλάσσιων υδατοκαλλιεργειών,
- (Δ) περιοχές με ιδιαίτερη ευαισθησία, ως προς το φυσικό περιβάλλον στις οποίες απαιτείται προσαρμογή των όρων εγκατάστασης και λειτουργίας των μονάδων υδατοκαλλιέργειας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του χώρου και του περιβάλλοντος,
- (Ε) περιοχές με κατάλληλα χαρακτηριστικά, τα οποία ευνοούν την ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών, αλλά με ιδιαιτερότητες, που δεν επιτρέπουν τη δημιουργία συγκεντρώσεων και οργανωμένων ζωνών.

---

⁶³ Επίσης όπως αναφέρει η εγκριθείσα ΣΜΠΕ του Ειδικού Πλαισίου, «ο καθορισμός των ΠΑΥ δεν στηρίχθηκε ούτε αποκλειστικά, ούτε κυρίως στην υφιστάμενη πραγματική κατάσταση, η οποία, ωστόσο, δεν μπορούσε να αγνοηθεί για λόγους χρηστής διοίκησης και με δεδομένη την επί 25ετία ανάπτυξη του τομέα και τις ήδη εγκατεστημένες και λειτουργούσες επιχειρήσεις υδατοκαλλιέργειας στο σύνολο σχεδόν της Ελληνικής Επικράτειας. Ο επίμαχος σχεδιασμός βασίστηκε στην εκ νέου αξιολόγηση των περιοχών βάσει επιστημονικών κριτηρίων, προς το σκοπό της εξυπηρέτησης των αρχών της ορθολογικής χωροταξίας και όχι για τη νομιμοποίηση υφιστάμενων πραγματικών καταστάσεων, οι οποίες, άλλωστε, δεν ήταν αυθαίρετες, αλλά, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους επρόκειτο για ατομικές χωροθετήσεις βάσει νομίμων κριτηρίων» (ΣΤΕ 4982-6/2014)

Οι ενδεικτικές ζώνες των ΠΑΥ αποτυπώνονται στο συνοδευόντα χάρτη «Εθνικό Πρότυπο Χωροταξικής Οργάνωσης της Υδατοκαλλιεργητικής Δραστηριότητας».

Βασικό εργαλείο για την εφαρμογή του Ειδικού Πλαισίου αποτελεί η πρόβλεψη ότι μέσα στις ΠΑΥ θα δημιουργούνται οι ΠΟΑΥ, με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, δηλαδή οργανωμένων θαλάσσιων εκτάσεων εντός των οποίων θα χωροθετούνται μονάδες υδατοκαλλιέργειας. Η επακριβής επιθυμητή χωροθέτηση των οργανωμένων ζωνών -ΠΟΑΥ- πραγματοποιείται σε υποκείμενο επίπεδο σχεδιασμού. Το Ειδικό Πλαίσιο προωθεί την οργανωμένη ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας στις καθορισμένες ευρύτερες ζώνες, θέτει κριτήρια χωροθέτησης ανά τύπο υδατοκαλλιέργειας, κριτήρια χωροθέτησης των μεμονωμένων μονάδων (ελάχιστες αποστάσεις μεταξύ μονάδων, ελάχιστα βάθη εκτροφής, κ.λπ.), κριτήρια μετεγκατάστασης, ρυθμίσεις για τη συνύπαρξη της υδατοκαλλιέργειας με άλλες χρήσεις, θέτει τις απαραίτητες αποστάσεις από άλλες δραστηριότητες και προβλέπει την συμβατότητα με ειδικά θεσμικά καθεστάτα, όπως η προστασία των ενάλιων αρχαιοτήτων και των περιοχών Natura 2000, κ.λπ.

Ενισχύεται σαφώς η οργανωμένη λειτουργία των μονάδων έναντι της σημειακής χωροθέτησης. Δίδεται η δυνατότητα για μεμονωμένη χωροθέτηση εντός ή εκτός ΠΑΥ, υπό προϋποθέσεις θεσπίζοντας ειδικούς όρους και περιορισμούς.

Για τις υδατοκαλλιεργητικές δραστηριότητες εσωτερικών υδάτων, προβλέπεται η μεμονωμένη χωροθέτηση κατά το δυνατόν εγγύτερα πλησίον πηγών τροφοδότησης με νερό, όπως λίμνες, ποτάμια, πηγές νερού με τη δυνατότητα δημιουργίας ΠΟΑΥ, ειδικά στις περιοχές με μεγάλη συγκέντρωση μονάδων αλλά χωρίς καθορισμό ΠΑΥ από το Ειδικό Πλαίσιο. Για τις υδατοκαλλιέργειες στις λιμνοθάλασσες, προβλέπεται η άσκηση σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται από το καθεστώς προστασίας τους.

Περαιτέρω, παρέχονται κατευθύνσεις: για τη διαδικασία ίδρυσης ΠΟΑΥ, για τις επιτρεπόμενες συνοδές και υποστηρικτικές χερσαίες εγκαταστάσεις της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας, για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό.

3.2.4 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

Στο κεφάλαιο Γ του ΕΧΠ -Υ «Κατευθύνσεις για Διάφορες Κατηγορίες Σχεδιασμού και Χωρικών Πολιτικών» και συγκεκριμένα στο άρθρο 8 για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, σημειώνεται ρητά ότι: «Για να ολοκληρωθεί η χωρική οργάνωση του τομέα των υδατοκαλλιεργειών, θα πρέπει ο υποκείμενος χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός να εναρμονιστεί με τις κατευθύνσεις του παρόντος Ειδικού Πλαισίου». Ειδικότερα δε για τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού, προβλέπεται ότι κατά την αναθεώρηση τους οφείλουν να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα που σχετίζονται με τη χωροθέτηση μονάδων και ζωνών υδατοκαλλιεργειών, κατά τρόπο που να υποστηρίζουν τις κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου.

Επίσης τα ΠΧΠ πρέπει να προβλέψουν τον προσδιορισμό σε διαγράμματα κατάλληλης κλίμακας και τυχόν νέων Περιοχών Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών -ΠΑΥ-, επιπλέον των προβλεπόμενων από το παρόν Πλαίσιο, λαμβάνοντας υπ' όψη τα κριτήρια χωροθέτησης που παρέχει το Ειδικό πλαίσιο. Περαιτέρω, στα νέα ΠΧΠ πρέπει να αποτυπωθούν ειδικά οι θεσμοθετημένες ΠΟΑΥ και στις προτάσεις τους να συμπεριληφθεί η υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα (θαλάσσια, χερσαία, συνοδές και υποστηρικτικές εγκαταστάσεις), τόσο σε ότι αφορά στην ανάπτυξη της ίδιας, όσο και αναφορικά με κατευθύνσεις για την ανάπτυξη άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Σημειώνεται περαιτέρω, ότι θα πρέπει να εξετασθούν ειδικότερα οι περιπτώσεις όπου έχουν εντοπιστεί προβλήματα ανταγωνισμού των υδατοκαλλιεργειών με άλλες χρήσεις γης (τουρισμό, παραθερισμό, αλιεία κ.λπ.). Τέλος, ο υποκείμενος χωρικός σχεδιασμός πρέπει να υποδεικνύει περιοχές κατ' αρχήν κατάλληλες για τις απαραίτητες υποδομές ανάπτυξης του τομέα – συνοδές και υποστηρικτικές εγκαταστάσεις-, για την εγκατάσταση χερσαίων μονάδων παραγωγής.

Η εφαρμογή του ΕΧΠ-Υ πλαισίου κατέστη κρίσιμη στις αδειοδοτικές διαδικασίες και στις περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις. Επανακινητοποίησε επίσης τις ενέργειες προώθησης των ΠΟΑΥ που είχαν μείνει στάσιμες το προηγούμενο χρονικό διάστημα. Με τη χρονική παράταση που δόθηκε για την υποβολή αιτήματος ΠΟΑΥ κατά προτεραιότητα στις ΠΑΥ Α των σχετικών προβλεπόμενων στο άρθρο 6 του ΕΧΠ -Υ , δόθηκε δυνατότητα σύνταξης και κατάθεσης φακέλων προώθησης ΠΟΑΥ βάσει της

νομοθεσίας.⁶⁴ Στα πλαίσια αυτά και σε συνάφεια με το Πολυετές Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών στην Ελλάδα, 2014-2020 (ΥΠΑΑΤ, 2014) και τις προβλέψεις/δεσμεύσεις που προβλέπει για τον χωροταξικό σχεδιασμό, χρηματοδοτήθηκε αριθμός μελετών οργανωμένων υποδοχέων από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας (ΕΠΑΛ) 2007-2013.

3.2.5 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΛΙΕΙΑΣ (ΕΠΑΛ) 2007-2013

Το ΕΠΑΛ 2007 – 2013 (ΥΠΑΑΤ,2007), αποτέλεσε σημαντικό εργαλείο ώθησης και επίτευξης των στόχων ανάπτυξης της βιώσιμης υδατοκαλλιέργειας με έμφαση στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η ανάγκη ανάπτυξης του τομέα των Υδατοκαλλιεργειών στη χώρα μας και η χωροθέτηση τους σε Οργανωμένες Περιοχές άσκησης της Υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας, υποστηρίχθηκε από το ΕΠΑΛ 2007-2013 και για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων οριοθέτησης και χαρακτηρισμού ΠΟΑΥ έναντι του θεσμικού πλαισίου. Η Δράση «Χωροταξικός Σχεδιασμός, οριοθέτηση και χαρτογράφηση των περιοχών που προορίζονται για Υδατοκαλλιέργεια (ΠΟΑΥ) του μέτρου 3.1 «Συλλογικές δράσεις», στον τομέα των υδατοκαλλιεργειών του άξονα προτεραιότητας 3, «Μέτρα κοινού ενδιαφέροντος», του (ΥΠΑΠΕΝ, 2015), αποτέλεσε σε πρακτικό επίπεδο σημαντική ενέργεια οικονομικής ενίσχυσης και διασύνδεσης μεταξύ του αναπτυξιακού τομειακού σχεδιασμού και του χωροταξικού σχεδιασμού. Στην Δράση αυτή που αφορούσε την σύνταξη των απαραίτητων φακέλων και μελετών για την χωροθέτηση ΠΟΑΥ στον ελληνικό χώρο, εντάχθηκαν 13 Περιοχές με αντίστοιχες πράξεις (ΥΠΑΑΤ, 2017) και συγχρηματοδοτήθηκαν (βλ. Πίνακα 5.4). Σημαντική ήταν επίσης η πρόβλεψη του, για

---

⁶⁴ ν.4366/2016, άρθρο δεύτερο.

"Κατά προτεραιότητα στις ΠΑΥ τύπου Α, αλλά και σε όσες πληρούνται οι προϋποθέσεις καθορισμού ΠΟΑΥ, θα πρέπει σε διάστημα έξι (6) ετών από την ημερομηνία ισχύος του ΕΠΧΣΑΑΥ να υποβληθεί σχετικό αίτημα, συνοδευόμενο από τα προβλεπόμενα του ν.2742/1999 (Α` 207) και της Υπ. Απόφασης ΥΠΕΧΩΔΕ 17239/1175Β/2002, όπως εκάστοτε ισχύουν. Η ολοκλήρωση της διαδικασίας θεσμοθέτησης θα πρέπει να ολοκληρωθεί εντός οκταετίας (δετίας) από την ημερομηνία ισχύος του ΕΠΧΣΑΑΥ"

ν.4638/2019, άρθρο 14

"Η προθεσμία για την ολοκλήρωση της διαδικασίας θεσμοθέτησης Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ), που προβλέπεται στο εδάφιο δεύτερο της περίπτωσης α` της παραγράφου 1 του άρθρου 15 της από 30.12.2015 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (Α` 184), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο δεύτερο του ν.4366/2016 (Α` 18), παρατείνεται κατά δύο έτη".

τη χρηματοδότηση με αυξημένη ένταση οικονομικής ενίσχυσης των απομακρυσμένων ελληνικών νησιών⁶⁵.

Πίνακας 3.4: Περιφερειακές ενότητες (ΠΕ) που εντάχθηκαν στο ΕΠΑΛ 2007-13 για χρηματοδότηση μελετών οργανωμένων υποδοχέων υδατοκαλλιεργειών

Περιφέρειες ένταξης πράξεων στο ΕΠΑΛ 2007-2013 χωροθέτησης ΠΟΑΥ (αναφέρονται μόνο οι εξεταζόμενες Περιφέρειες της έρευνας)	Πράξεις Ένταξης	Περιφερειακή ενότητα (ΠΕ)
Κ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1	Χαλκιδικής
ΗΠΕΙΡΟΥ	1	Θεσπρωτίας
ΗΠΕΙΡΟΥ & Δ.ΕΛΛΑΔΑΣ	1	Πρέβεζας, Άρτας, Αιτωλοακαρνανίας
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ & Δ.ΕΛΛΑΔΑΣ	2	α. Κεφαλονιάς β. Αιτωλοακαρνανίας
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	1	Κεφαλλονιάς
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	2	α. Εύβοιας, Βοιωτίας β. Φωκίδας, Βοιωτίας
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	1	Κορινθίας, Αργολίδας

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2017 και ίδια επεξεργασία

3.3 Α΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ.

3.3.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η εξέταση της αξιολόγησης των ΠΧΠ για τον κλάδο των υδατοκαλλιεργειών γίνεται στη βάση της μεθοδολογίας του Κεφαλαίου 1, σε τρία στάδια. Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται τα δύο πρώτα στάδια, ενώ το τρίτο στάδιο εξετάζεται στο τελευταίο κεφάλαιο των συμπερασμάτων. Σκοπός του πρώτου σταδίου είναι η αξιολόγηση των κατευθύνσεων του κάθε ΠΧΠ σε αναπτυξιακό, χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο για τις υδατοκαλλιεργητικές δραστηριότητες, ενώ του δεύτερου σταδίου, είναι η συγκριτική συνθετική εικόνα για τις υδατοκαλλιεργείες μεταξύ των ΠΧΠ.

⁶⁵ Περιφέρειας Βορείου και Νοτίου Αιγαίου, Σαμοθράκης, Θάσου, Βορείων Σποράδων, Σκύρου, Σκυροπούλας, Κυθήρων και Αντικυθήρων, Γαύδου, Γαυδοπούλας, Παξιμαδίων, Χρυσής, Κουφονησίου, Παξιμάδας, Δραγονάδας, Διονυσάδων, Δίας, Ελάσας, Οθωνών, Ερεϊκούσας, Μαρθακίου, Παξών, Αντίπαζων, Στροφάδων, Σαπιέντζας, Σχίζας και Εχινάδων

Αναλυτικά για το πρώτο στάδιο, συντάχθηκαν οι Πίνακες Π1-Υ ως Π11-Υ αξιολόγησης για κάθε Περιφέρεια ως προς τον παραγωγικό κλάδο των υδατοκαλλιέργειών (βλ. Παράρτημα), με άξονες:

α) τις κατευθύνσεις ανά κεφάλαιο, άρθρο και εδάφιο που δίδει το κάθε ΠΧΠ για τις υδατοκαλλιεργητικές δραστηριότητες (κατακόρυφος άξονας) και
β) τους δείκτες αξιολόγησης όπως διαμορφώνονται για τον κλάδο των υδατοκαλλιέργειών με βάση την μεθοδολογική προσέγγιση του σταδίου Α, (οριζόντιος άξονας), οι οποίοι είναι:

- Οι διατάξεις που συνιστούν Αναπτυξιακή Προτεραιότητα του κάθε ΠΧΠ για τις υδατοκαλλιέργειες
- Η πρόταση συνέργειας για τις υδατοκαλλιέργειες με τις όμορες Περιφέρειες
- Οι διατάξεις που συνιστούν Χωροταξική Προτεραιότητα για τις υδατοκαλλιέργειες
- Οι διατάξεις που συνιστούν προτεραιότητα μικτού χαρακτήρα (Αναπτυξιακού και Χωροταξικού) για τις υδατοκαλλιέργειες
- Οι προτάσεις Εξειδίκευσης/Συμπλήρωσης του ΕΧΠ-Υ
- Η Συμβατότητα/ Αντίθεση των διατάξεων με τις διατάξεις του ΕΧΠ-Υ
- Οι προτάσεις που συνιστούν Ανάδραση προς τα ΕΧΠ-Υ και αναγράφονται ή όχι
- Η Εφαρμογή/Δεσμευτικότητα των διατάξεων στον πολεοδομικό σχεδιασμό
- Η Κανονιστική Πυκνότητα των διατάξεων
- Η Σαφήνεια των διατάξεων

Βασικά κεφάλαια και άρθρα εξέτασης της αξιολόγησης συνιστούν για κάθε Περιφέρεια:

- οι στόχοι και προτεραιότητες που δίδονται από τα ΠΧΠ

- το αναπτυξιακό πρότυπο,

- οι ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες (που υποδεικνύουν περιοχές που διαθέτουν δυναμική στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων συγκεκριμένων κλάδων και επομένως, προτεραιότητα στην αξιοποίηση ως προς αυτούς τους κλάδους, χωρίς να αποκλείουν όμως την ύπαρξη δυναμικών δραστηριοτήτων και άλλων κλάδων, εφόσον δεν παρατηρούνται αρνητικές αλληλεπιδράσεις) (Γιαννακού, 2015),

- οι κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης,

- οι στρατηγικές κατευθύνσεις στις ευρύτερες χωρικές ενότητες όπως και η εξειδίκευση αυτών,

-η χωρική διάρθρωση εξειδίκευση και συμπληρωματικότητα των παραγωγικών δραστηριοτήτων για τις περιοχές ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα και
- το πρόγραμμα δράσης.

Για το δεύτερο στάδιο αξιολόγησης επεξεργάστηκαν τα προαναφερόμενα στοιχεία των πινάκων Π1-Υ ως Π11-Υ ανά Περιφέρεια και συντάχθηκαν τρεις συνθετικοί πίνακες και τρία διαγράμματα για την συγκριτική εκτίμηση της προσέγγισης της υδατοκαλλιέργειας από το σύνολο των ερευνώμενων ΠΧΠ. Το δεύτερο αυτό στάδιο όπου γίνεται η συνθετική συγκριτική αξιολόγηση όλων των ΠΧΠ για τον υδατοκαλλιεργητικό κλάδο (ως προς το αναπτυξιακό μοντέλο και τις χωροταξικές κατευθύνσεις, ως προς την εφαρμογή τους σε πολεοδομικό επίπεδο και ως προς τον τρόπο διατύπωσης των κατευθύνσεων/ρυθμίσεων) και αναδεικνύονται τα επιμέρους συμπεράσματα, παρουσιάζεται στην ενότητα 3.4.

Ακόλουθα παρουσιάζεται η αξιολόγηση του κλάδου των υδατοκαλλιεργειών για κάθε ΠΧΠ του σταδίου Α της μεθοδολογικής προσέγγισης.

3.3.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.3.2.1 ΠΧΠ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ –ΘΡΑΚΗΣ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Οι υδατοκαλλιέργειες είναι ο μόνος κλάδος του πρωτογενή τομέα που δεν εμπεριέχεται στο αναπτυξιακό πρότυπο του ΠΧΠ ΑΜΘ, ενώ αντίθετα περιλαμβάνεται η αλιεία (αντίστοιχος κλάδος του πρωτογενή τομέα στο θαλάσσιο χώρο). Επιπλέον, δεν σημειώνεται διακριτά ως μία δραστηριότητα που σε συνέργεια με τους λοιπούς παραγωγικούς τομείς και ειδικότερα με τον τουρισμό, μπορεί να ενισχύσει την αυτοδύναμη ανάπτυξη και να συμμετέχει στην εξωστρέφεια της Περιφέρειας. Οι κατευθύνσεις που δίδονται αφορούν στον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας στις παράκτιες περιοχές των λιμνοθαλασσών των Εθνικών Πάρκων ΑΜΘ και Δέλτα Έβρου. Χαρακτηριστική είναι η προώθηση της οστρακοκαλλιέργειας έναντι της ιχθυοκαλλιέργειας, καθώς προτείνεται στις τέσσερις από τις πέντε ΠΑΥ του Ειδικού Πλαισίου⁶⁶. Η ιχθυοκαλλιέργεια προκρίνεται μόνο σε

---

⁶⁶ συγκεκριμένα στις Περιοχές με περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης ΠΑΥ Β-ΠΑΥ Β12, Στρυμωνικού κόλπου, ΠΕ Σερρών Καβάλας, ΠΑΥ Β13 Ηρακλείτσας Νέας Περάμου, ΠΕ Καβάλας, ΠΑΥ Β14 Αγιάσματος Κεραμωτής, ΠΕ Καβάλας - Ξάνθης, ΠΑΥ Β15 Μαρώνειας,

μία ΠΑΥ⁶⁷. Η προώθηση της κατηγορίας των οστρακοκαλλιέργειών έναντι της ιχθυοκαλλιέργειας που γίνεται στη βάση αιτιολόγησης των φυσικογεωγραφικών χαρακτηριστικών της περιοχής και η δυνατότητα μικρής ανάπτυξης της ιχθυοκαλλιέργειας λόγω των χωρικών περιορισμών που θέτει στις χωροταξικές κατευθύνσεις έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου που προβλέπουν ανάπτυξη παράλληλα χωρίς αποκλεισμό σε όλες τις ΠΑΥ και των δύο κατηγοριών (οστρακοκαλλιέργειών και ιχθυοκαλλιέργειών). Η καταγραφή των διατάξεων αυτών ως εξειδίκευσης του Ειδικού Πλαισίου και όχι ως ανάδραση κατά την εξέταση της αναθεώρησης αυτού, αφενός οδηγούν σε προβλήματα εφαρμοσιμότητας τους και αφετέρου θέτουν εμπόδια στην περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Το πρότυπο χωρικής οργάνωσης χαρακτηρίζεται από την απουσία καθορισμού χωρικών ενοτήτων ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών ενώ υπάρχει διακριτός καθορισμός για όλους τους άλλους κλάδους του πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία- υλοτομία, εξορυκτικές πρώτες ύλες). Οι υδατοκαλλιέργειες εμπεριέχονται χωρικά στις ενότητες παράκτιας οικοανάπτυξης που αφορά στις παραλιακές ζώνες που εντάσσονται στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών των Εθνικών Πάρκων ΑΜΘ και Δέλτα Έβρου. Ο θαλάσσιος χώρος των ΠΑΥ του Ειδικού Πλαισίου απεικονίζεται χαρτογραφικά στον αντίστοιχο συνοδευόντα χάρτη του χωρικού προτύπου ως περιοχή φυσικής κληρονομιάς (συμπεριλαμβανομένου και του όμορου παράκτιου χώρου). Ο χρησιμοποιούμενος όρος «περιοχή φυσικής κληρονομιάς», δεν έχει σαφές περιεχόμενο στη νομοθεσία και δεν αντιστοιχεί σε κάποια από τις θεσμοθετημένες κατηγορίες προστασίας της φύσης.

Στον χωρικό προσδιορισμό των βιώσιμων αναπτυξιακών ενοτήτων, είναι ο μόνος κλάδος που δεν σημειώνεται, παρά την υπάρχουσα παραγωγική δραστηριότητα και τη δυνατότητα που δίδεται από τις κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου για τις αναπτυξιακές ενότητες της Περιφέρειας⁶⁸. Οι οργανωμένοι υποδοχείς προωθούνται τόσο στο θαλάσσιο χώρο και στην περιοχή των λιμνοθαλασσών όσο και στα γλυκά ύδατα όπου προτείνεται η ίδρυση μικρών ΠΟΑΥ σε περιοχές σημαντικών συγκεντρώσεων μονάδων (όπως η ευρύτερη περιοχή της Δράμας και οι ποταμοί του Βόρειου Έβρου). Η χωρική εξειδίκευση της θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας που απεικονίζεται και χαρτογραφικά στον

ΠΕ Ροδόπης - Έβρου και στην περιοχή με ιδιαίτερη ευαισθησία ως προς το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον, την ΠΑΥ Δ2, Βιστωνικού κόλπου, ΠΕ Ξάνθης - Ροδόπης

⁶⁷ στην ΠΑΥ Β15 Μαρώνας (ΠΕ Ροδόπης - Έβρου)

⁶⁸ της Καβάλας, του Παγγαίου, του Νέστου, της Θάσου, της Αλεξανδρούπολης και των Αβδήρων

συνοδεύοντα χάρτη της χωροταξικής οργάνωσης της Περιφέρειας περιορίζει σημαντικά την έκταση της ΠΑΥ Β του Ειδικού Πλαισίου στην περιοχή της Μαρώνιας καθώς στις παράκτιες ζώνες που γειτνιάζουν με την θαλάσσια έκταση της ΠΑΥ προκρίνεται ο τουρισμός και παραθερισμός. Για τις χερσαίες εγκαταστάσεις προτείνονται κοινές εγκαταστάσεις γεγονός που εγείρει ερωτήματα ως προς την εφικτότητα υλοποίησης του, λόγω του μεγάλου μήκους του παράκτιου μετώπου και των μεγάλων θαλάσσιων αποστάσεων.

γ. *Σύνοψη.* Οι κατευθύνσεις του ΠΧΠ ΑΜΘ περιγράφονται με καλή/μέτρια σαφήνεια. Χαρακτηρίζονται από μέτρια κανονιστική πυκνότητα, ενώ οι ρυθμίσεις με άμεση εφαρμοσιμότητα αγγίζουν το 1/3 περίπου και αντιστοιχούν σε διατάξεις αντίθετες του Ειδικού Πλαισίου που αναφέρονται ως εξειδίκευση, χωρίς να σημειώνεται ότι αφορά στοιχείο ανάδρασης. Παρότι η πλειονότητα των κατευθύνσεων είναι συμβατές με το ΕΧΠ-Υ, ένα 20% αυτών βρίσκονται σε πλήρη αντίθεση με αυτό, μειώνοντας σημαντικά τις δυνατότητες ανάπτυξης του κλάδου. Οι διατάξεις του ΠΧΠ της ΑΜΘ στον πολεοδομικό σχεδιασμό κυμαίνεται μεταξύ της μέτριας και υψηλής εφαρμογής. Η υψηλή εφαρμογή αφορά στις προαναφερόμενες ρυθμίσεις που σημειώνονται ως εξειδίκευση του Ειδικού Πλαισίου χωρίς την αναγραφή τους ως ανάδραση. Συνοψίζοντας, ο κλάδος της θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας δεν υποστηρίζεται σε ικανοποιητικό βαθμό στην ΑΜΘ, περιορίζοντας σημαντικά τη δυναμικότητα που δίνει το Ειδικό Πλαίσιο στις περιοχές με περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης. Αντίθετα, υποστηρίζεται η οστρακοκαλλιέργεια στις λιμνοθάλασσες και η ιχθυοκαλλιέργεια στα εσωτερικά ύδατα. Οι οργανωμένοι υποδοχείς προωθούνται συνολικά στο θαλάσσιο χώρο, στις λιμνοθάλασσες και στα εσωτερικά γλυκά ύδατα.

3.3.2.2 ΠΧΠ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Βασική στρατηγική αναπτυξιακή προτεραιότητα του ΠΧΠ Κεντρικής Μακεδονίας είναι η ανασυγκρότηση του παραγωγικού ιστού μέσα από στοχευμένες επενδύσεις που αξιοποιούν τα συγκριτικά και ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα, με υιοθέτηση και αξιοποίηση της καινοτομίας και τη διασύνδεση των επιχειρήσεων της Περιφέρειας με ολοκληρωμένα διεθνή συστήματα παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών, σε κάθε τομέα. Ειδικότερα για τον κλάδο των υδατοκαλλιέργειών, δίδει σαφή κατεύθυνση ενίσχυσης των προβλεπόμενων περιοχών με περαιτέρω περιθώρια ανάπτυξης των υδατοκαλλιέργειών του Ειδικού Πλαισίου (ΠΑΥ

Β) όπως η δημιουργία ΠΟΑΥ. Η ένταξη στην ευρύτερη αναπτυξιακή ζώνη των υδατοκαλλιεργειών πέραν των θαλάσσιων περιοχών των ΠΑΥ του ΕΧΠ-Υ και των έναντι παράκτιων ζωνών συντείνει στην περαιτέρω ενίσχυση του κλάδου. Υπάρχει σαφής ενίσχυση της ανάπτυξης στις θαλάσσιες υδατοκαλλιέργειες αλλά καταγράφεται υστέρηση στην αναφορά στην ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών εσωτερικών υδάτων.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Κεντρικό άξονα των χωροταξικών κατευθύνσεων αποτελεί η χωρική οργάνωση σε τρεις πυρήνες της ευρύτερης Αναπτυξιακής Ζώνης των υδατοκαλλιεργειών⁶⁹, που αποτελούν τις θαλάσσιες περιοχές των ΠΑΥ του ΕΧΠ-Υ⁷⁰. Ισχυρή χωροταξική κατεύθυνση είναι η δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ). Η χωρική ένταξη στην ευρύτερη αναπτυξιακή ζώνη υδατοκαλλιεργειών πέραν των θαλάσσιων περιοχών των ΠΑΥ του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου και των έναντι παράκτιων ζωνών, δίδει σαφή κατεύθυνση πρόβλεψης ένταξης των χερσαίων εγκαταστάσεων του κλάδου στην οργάνωση των χρήσεων γης της παράκτιας ζώνης στον πολεοδομικό σχεδιασμό ενώ διασφαλίζει παράλληλα τις εγκαταστάσεις κατά τις διαδικασίες αδειοδότησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Σε εφαρμογή των διατάξεων του ΕΧΠ-Υ για την ολοκλήρωση της χωρικής οργάνωσης του τομέα των υδατοκαλλιεργειών και ειδικότερα του άρθρου 8 (κατευθύνσεις προς τον υποκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό), σύμφωνα με τις οποίες τα νέα ΠΧΠ πρέπει να προβλέψουν και τυχόν νέες ΠΑΥ επιπλέον των προβλεπόμενων από το Ειδικό Πλαίσιο, προτείνεται νέα περιοχή ΠΑΥ κατηγορίας Ε, η οποία συγκεντρώνει δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης (και τα χαρακτηριστικά που προσδιορίζονται στο άρθρο 5 παρ. Ε του ΕΧΠ-Υ) για τον εκσυγχρονισμό και επέκταση υφιστάμενων μονάδων, ή τη δημιουργία νέων υπό προϋποθέσεις, εκτός οργανωμένων συγκεντρώσεων και ζωνών⁷¹. Η αντιμετώπιση των τυχόν συγκρούσεων μεταξύ των χρήσεων των υδατοκαλλιεργειών και του τουρισμού ή της εξόρυξης σε χωροταξικό επίπεδο, συνιστά τη λήψη των ιδιαιτεροτήτων των τριών κλάδων με σταθμισμένο τρόπο χωρίς κατ' αρχήν αποκλεισμό συνύπαρξής τους σε κατάλληλες αποστάσεις. Δίδεται δε ρητή κατεύθυνση στον

⁶⁹ το βορειοδυτικό μυχό του Θερμαϊκού Κόλπου, τον Στρυμονικό Κόλπο και τη χερσόνησο Σιθωνίας

⁷⁰ Ο πρώτος πυρήνας αφορά στις ιδιαίτερα αναπτυγμένες ΠΑΥ του Θερμαϊκού κόλπου και της Χαλάστρας Μηχανιώνας (ΠΑΥ Α16 και ΠΑΥ Α17 αντίστοιχα) και οι δύο άλλοι πυρήνες, τις ΠΑΥ με περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης της Ιερισσού, Στρυμονικού κόλπου και Αμπέλου Σιθωνίας (Β11, Β12 και Β10, αντίστοιχα).

⁷¹ η βόρειο-ανατολική ακτή της χερσονήσου του Αγίου Όρους (με τήρηση του αυτοδιοίκητου χαρακτήρα του Αγίου Όρους)

πολεοδομικό σχεδιασμό για τη ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των κλάδων της υδατοκαλλιέργειας, του τουρισμού και της εξόρυξης με τον κατάλληλο καθορισμό των χρήσεων γης.

γ. *Σύνοψη.* Στην Κεντρική Μακεδονία ενισχύεται η ανάπτυξη της θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας με οργανωμένους υποδοχείς σε συμβατότητα με το Ειδικό Πλαίσιο, ενώ προβλέπεται και νέα ΠΑΥ Ε. Δίδεται ρητή κατεύθυνση στον πολεοδομικό σχεδιασμό για τη ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των κλάδων της υδατοκαλλιέργειας, του τουρισμού και της εξόρυξης με τον κατάλληλο καθορισμό των χρήσεων γης. Δεν γίνεται αναφορά στην ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών εσωτερικών υδάτων. Η πλειοψηφία των κατευθύνσεων χαρακτηρίζεται από καλή/μέτρια σαφήνεια. Οι συμβατές στο σύνολό τους κατευθύνσεις με το ΕΧΠ -Υ είναι κυρίως μέτριας κανονιστικής πυκνότητας, ενώ η ρύθμιση για την νέα ΠΑΥ Ε χαρακτηρίζεται από υψηλή κανονιστική πυκνότητα άμεσης εφαρμογής. Μεγάλο ποσοστό των κατευθύνσεων τυγχάνει υψηλής και μέτριας εφαρμογής στον πολεοδομικό σχεδιασμό.

3.3.2.3 ΠΧΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Ενισχύεται ο κλάδος των υδατοκαλλιεργειών, όπου αυτό είναι εφικτό, η σύνδεσή του με τοπικά προϊόντα ποιότητας, η διαφοροποίηση προς νέα είδη και είδη με καλές προοπτικές, η προώθηση επενδύσεων βιολογικών υδατοκαλλιεργειών και η ενίσχυση του με μεταποίηση και εμπορία των προϊόντων όπως με ίδρυση συνεταιρισμών και δημιουργία μεταποιητικών σταθμών.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Η κύρια χωροταξική κατεύθυνση αφορά στην δημιουργία Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ), εφόσον παρατηρηθεί συγκέντρωση μονάδων σε κάποιες περιοχές και σε συμβατότητα με το Ειδικό Πλαίσιο. Για τη χωροθέτηση μεμονωμένων μονάδων δίδεται ρητή κατεύθυνση τήρησης των διατάξεων του Ειδικού Πλαισίου.

γ. *Σύνοψη.* Οι κατευθύνσεις του σχεδίου ΥΑ Δ. Μακεδονίας είναι συμβατές με τον υπερκείμενο χωρικό σχεδιασμό ενώ έχουν χαμηλή κυρίως εφαρμογή στον υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό και χαρακτηρίζονται από χαμηλή κανονιστική πυκνότητα και μέτρια σαφήνεια στις διατάξεις. Συνοπτικά η ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών στην Δ. Μακεδονία αφορά στα εσωτερικά ύδατα καθώς είναι η μόνη Περιφέρεια της Ελλάδας χωρίς παράκτιο μέτωπο, σε πλήρη συμβατότητα με το Πλαίσιο και πρόκριση δημιουργίας ΠΟΑΥ εσωτερικών υδάτων όπου είναι εφικτό.

3.3.2.4 ΠΧΠ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Το αναπτυξιακό μοντέλο αφορά στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των υδατοκαλλιεργειών με κύρια υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα την οστρακοκαλλιέργεια.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Η κύρια χωροταξική κατεύθυνση αφορά στον καθορισμό ευρύτερης ζώνης αγροτικών δραστηριοτήτων όπου εντάσσονται οι θαλάσσιες περιοχές ανάπτυξης υδατοκαλλιεργειών, με διατήρηση της προτεινόμενης ΠΑΥ από το Ειδικό Πλαίσιο ⁷² που αφορά σε περιοχή με σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας. Σημειώνεται έλλειψη της πρόβλεψης ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειας εσωτερικών υδάτων για πεστροφοκαλλιέργεια παρά τον σημαντικό αριθμό οικοσυστημάτων.

γ. *Σύνοψη.* Οι κατευθύνσεις του νέου ΠΧΠ της Θεσσαλίας χαρακτηρίζονται από καλή σαφήνεια, είναι συμβατές με τον υπερκείμενο χωρικό σχεδιασμό έχουν υψηλή εφαρμογή στον υποκείμενο σχεδιασμό και χαρακτηρίζονται από μέτρια κανονιστική πυκνότητα. Συμπερασματικά δίδεται μέτρια έμφαση αποκλειστικά στην ανάπτυξη θαλάσσιων υδατοκαλλιεργειών σε πλήρη συμβατότητα με το Ειδικό Πλαίσιο

3.3.2.5 ΠΧΠ ΗΠΕΙΡΟΥ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Σύμφωνα με την αναπτυξιακή προοπτική και εξέλιξη της Περιφέρειας, οι υδατοκαλλιέργειες εμπεριέχονται ως επιμέρους κλάδος του πρωτογενή τομέα παραγωγής, για τον οποίο τίθεται ως βασική προτεραιότητα να ενισχυθεί, να εκσυγχρονισθεί και να προβληθεί, χωρίς όμως να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα μεταξύ των λοιπών κλάδων του πρωτογενή τομέα. Προτεραιότητα αποτελεί η κατοχύρωση των προϊόντων και η μεταποίηση τους που παρουσιάζουν συγκριτικό πλεονέκτημα. Πρόσθετη αναπτυξιακή επιλογή συνιστά η διασύνδεση των τοπικών διατροφικών προϊόντων με την τουριστική δραστηριότητα. Σαφείς αναπτυξιακές κατευθύνσεις δίδονται για την ανάπτυξη ποτάμιων υδατοκαλλιεργειών (πεστροφοκαλλιέργεια κ.λπ.). Το ΠΧΠ της Ηπείρου προωθεί όπως και το ΕΧΠ-Υ τις μικτές καλλιέργειες των υδατοκαλλιεργειών (ιχθύων και οστράκων) σε ωφέλεια και των δύο μορφών εκμετάλλευσης με την παραγωγή ποιοτικότερων αλιευμάτων και της φιλικότερης με το περιβάλλον άσκησης της δραστηριότητας.

---

⁷² στην περιοχή του Δέλτα του Πηνειού (περιοχή Β.9 «Στόμιο»)

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Η χωρική οργάνωση του παραγωγικού συστήματος προωθεί την ιχθυοκαλλιέργεια στην ΠΑΥ Α της Περιφέρειας⁷³ μόνο στα σημεία όπου η συγκεκριμένη δραστηριότητα δεν συγκρούεται με την τουριστική χρήση. Η χωροταξική αυτή κατεύθυνση έρχεται γενικά σε αντίφαση με τις διατάξεις του ΕΧΠ-Υ (ενώ όπως επισημαίνεται στο ΕΧΠ-Υ υπάρχουν κανονιστικές διατάξεις που διασφαλίζουν την συνύπαρξη διαφορετικών μορφών παραγωγικών δραστηριοτήτων). Η περαιτέρω αποτύπωση των προαναφερομένων κατευθύνσεων του κειμένου και στους συνοδεύοντες χάρτες, με σημαντική μείωση της προτεινόμενης ζώνης όπου μπορεί να αναπτυχθεί ΠΟΑΥ συγκριτικά με το ΕΧΠ-Υ (και χωρίς αναγραφή της ανάδρασης), δημιουργεί κανονιστική διάταξη που έρχεται σε αντίθεση με τις κατευθύνσεις αυτού. Για την ΠΑΥ Δ της Περιφέρειας⁷⁴ η οποία εμφανίζεται στους χάρτες με συρρίκνωση της ζώνης, σε αντίθεση με το ΕΧΠ-Υ, προτείνεται η ενιαία αντιμετώπισή της ως υποδοχέα ΠΟΑΥ με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και η ήπια ανάδειξη – αξιοποίησή του ως αξιόλογου οικοσυστήματος. Το ΠΧΠ Ηπείρου δίδει επίσης κατεύθυνση αποφυγής νέων χωροθετήσεων ή επεκτάσεων μεμονωμένων μονάδων υδατοκαλλιεργειών. Οι προτεινόμενες αναφερόμενες κατευθύνσεις και διατάξεις του ΠΧΠ Ηπείρου που δεν συνάδουν και έρχονται σε αντίθεση με το Ειδικό Πλαίσιο, όπως η σημαντική απομείωση των εκτάσεων των ΠΑΥ η οποία μπορεί να ερμηνευθεί λανθασμένα ως εξειδίκευση σε συνδυασμό με τις μεταβατικές διατάξεις, δημιουργεί ασάφεια στην οργάνωση του κλάδου, σύγχυση στις αδειοδοτικές διαδικασίες και εν τέλει υστέρηση στην ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών. Ειδικές χωροταξικές κατευθύνσεις σε συνάφεια με τις διατάξεις του ΕΧΠ-Υ, συνιστούν οι κατευθύνσεις για περαιτέρω ανάπτυξη των ποτάμιων υδατοκαλλιεργειών (εκμετάλλευση πέστροφας), με σαφή κατεύθυνση για τη χωροθέτηση ΠΟΑΥ στο χερσαίο χώρο, στην πεδινή και ημιορεινή χώρα, με πρόταση χωρικής εξειδίκευσης, που σημειώνεται τόσο στο κείμενο όσο και στους συνοδεύοντες χάρτες.

γ. *Σύνοψη.* Οι περισσότερες κατευθύνσεις έχουν παράλληλα χωρικό και αναπτυξιακό χαρακτήρα. Χαρακτηρίζονται από μέτρια κανονιστική πυκνότητα ενώ καταγράφονται και διατάξεις υψηλής κανονιστικής πυκνότητας. Οι κατευθύνσεις που εξειδικεύουν το Ειδικό Πλαίσιο και είναι αντίθετες με αυτό (περίπου το 30% των συνολικών), αποτελούν μεγάλο τμήμα των διατάξεων υψηλής εφαρμογής στον πολεοδομικό σχεδιασμό ενώ δεν

⁷³στη λωρίδα της Σαγιάδας

⁷⁴ τον κόλπο του Εθνικού Πάρκου Αμβρακικού

σημειώνονται ως στοιχείο ανάδρασης. Συμπερασματικά, δημιουργείται αντίφαση μεταξύ του αναπτυξιακού εκφραζόμενου μοντέλου που προσδίδει μεγάλη σημασία στην προώθηση της υδατοκαλλιέργειας και των χωροταξικών κατευθύνσεων που απομειώνουν σημαντικά τις θαλάσσιες εκτάσεις των ΠΑΥ στο θαλάσσιο χώρο. Επιπλέον, οι αντίθετες με το πνεύμα του Ειδικού πλαισίου διατάξεις παρουσιάζονται ως εξειδικεύσεις αυτού χωρίς να καταγράφονται ως ανάδραση. Το σημείο αυτό σε συνδυασμό με τις μεταβατικές διατάξεις, μεγεθύνουν το πρόβλημα της εφαρμοσιμότητας τους και δημιουργούν ασάφεια και εμπλοκή στην ανάπτυξη του κλάδου. Ως σημαντική καταγράφεται η προτεινόμενη συνέργεια με την Περιφέρεια της Δ. Ελλάδας.

3.3.2.6 ΠΧΠ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Το ΠΧΠ προωθεί την ανάπτυξη της θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας και της εκτατικής υδατοκαλλιέργειας στις λιμνοθάλασσες και προκρίνει τον καθορισμό και οργάνωση των οργανωμένων υποδοχέων. Ο κλάδος συμπεριλαμβάνεται τόσο στις δραστηριότητες που παρουσιάζουν δυνατότητες υποδοχής μεγάλων επενδύσεων (σημειακών παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας) όσο και σε αυτές που αναπτύσσονται στον κοινωνικο-οικονομικό ιστό των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών για την ανάδειξη του ρόλου της Περιφέρειας στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο. Για την περαιτέρω ενίσχυση του κλάδου προτείνεται η ανάπτυξη νέων συστημάτων υδατοκαλλιέργειών (ενοποιημένη πολυτροφική υδατοκαλλιέργεια), ενώ δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη βιολογικών μεθόδων παραγωγής και τη σταδιακή προώθηση τους σε όλες τις μονάδες ιχθυοκαλλιέργειών.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Κύρια χωροταξική κατεύθυνση είναι η οργάνωση του κλάδου σε οργανωμένους υποδοχείς (ΠΟΑΥ). Σύμφωνα με τη χωρική διάρθρωση των περιοχών ανάπτυξης πρωτογενούς τομέα, οι χωρικές ενότητες υδατοκαλλιέργειών αφορούν τις ΠΑΥ του ΕΧΠ-Υ και τις λιμνοθάλασσες εκτατικής ιχθυοκαλλιέργειας. Στον χερσαίο χώρο, για την απαραίτητη υποστήριξη του κλάδου, προτείνεται η πρόβλεψη για δημιουργία/ανάπτυξη μεταποιητικών μονάδων και συσκευαστηρίων αλιευμάτων καθώς και μονάδων υδατοκαλλιέργειών κλειστού ή ανοικτού τύπου ανακύκλωσης νερού. Οι κατευθύνσεις αυτές οφείλονται να λαμβάνονται υποχρεωτικά υπόψη από τον υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό, ενώ παρέχουν “χωροταξική ομπρέλα” και στις αδειοδοτήσεις και εγκρίσεις ΑΕΠΟ. Οι χωρικές όμως εξειδικεύσεις του Ειδικού Πλαισίου για τις

υδατοκαλλιεργητικές δραστηριότητες στο θαλάσσιο χώρο, αφορούν σε σημαντικό περιορισμό της χωρικής έκτασης της ΠΑΥ του Ειδικού Πλαισίου (και κατά συνέπεια και των προς ανάπτυξη ΠΟΑΥ) αλλά και κατάργηση δύο περιοχών ΠΑΥ αυτού, με συνέπεια την μεγάλη αρνητική επίπτωση στην παραγωγή⁷⁵. Ειδικότερα, οι εξειδικεύσεις οι οποίες δεν αναγράφονται ως ανάδραση κατά την εξέταση αναθεώρησης του ΕΧΠ-Υ σε συνδυασμό με τις οριζόντιες μεταβατικές διατάξεις, δημιουργεί κανονιστικές διατάξεις άμεσης εφαρμοσιμότητας αντίθετες με το πνεύμα του. Επιπρόσθετα η καθολική απαγόρευση ανάπτυξης υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας σε θαλάσσιο χώρο της Περιφέρειας⁷⁶ έρχεται επίσης σε αντίθεση με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου. Η πρόταση για διερεύνηση ΠΑΥ στις νοτιοδυτικές ακτές της ΠΕ Ζακύνθου - σε συμβατότητα με τις προβλέψεις του Ειδικού Πλαισίου για τη δυνατότητα συμπλήρωσης περιοχών ΠΑΥ από τα ΠΧΠ - αποτελεί θετική, αλλά ημιτελή κατεύθυνση, καθώς δεν προσδιορίζεται χωρικά όπως προβλέπεται από τις διατάξεις αυτού.

γ. *Σύνοψη.* Οι κατευθύνσεις του νέου ΠΧΠ Ιονίων Νήσων είναι κυρίως χωρικές με ένα μικρό ποσοστό αναπτυξιακών κατευθύνσεων και χαρακτηρίζονται από μέτρια κυρίως σαφήνεια, μέτρια κανονιστική πυκνότητα ενώ καταγράφονται και διατάξεις υψηλής κανονιστικής πυκνότητας (οι οποίες στην πλειοψηφία τους αποτελούν αν και δεν σημειώνονται στοιχείο ανάδρασης). Οι διατάξεις που εξειδικεύουν το ΕΧΠ-Υ συνιστούν και το μεγαλύτερο ποσοστό υψηλής εφαρμογής στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Συμπερασματικά, για την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων που αποτελεί κρίσιμο χώρο ανάπτυξης του κλάδου των υδατοκαλλιεργειών τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο, καταγράφεται αντίφαση μεταξύ αναπτυξιακών και χωρικών κατευθύνσεων. Η εξειδίκευση στο θαλάσσιο χώρο με τη σημαντική μείωση αλλά και κατάργηση περιοχών ΠΑΥ συντείνει προς την κατεύθυνση μείωσης της θαλάσσιας παραγωγής υδατοκαλλιέργειας, με ενίσχυσή της μόνο στα εσωτερικά ύδατα - λιμνοθάλασσες της Περιφέρειας.

3.3.2.7 ΠΧΠ Δ. ΕΛΛΑΔΑΣ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Το σχέδιο ΥΑ Δυτικής Ελλάδας αναγνωρίζει την υδατοκαλλιέργεια ως το δυναμικότερο κλάδο της πρωτογενούς παραγωγής της περιοχής,

---

⁷⁵ χωρικός περιορισμός στο σύμπλεγμα των Εχινάδων (ΠΑΥ Α3) και κατάργηση των Περιοχών ΠΑΥ του Ειδικού Πλαισίου στις Νοτιοανατολικές ακτές Κεφαλονιάς (ΠΑΥ Β2) και στις Νοτιοδυτικές ακτές Ιθάκης (Β 1.2)

⁷⁶ στο θαλάσσιο χώρο των νήσων Παξών και Μεγανησίου

με τα προϊόντα της εντατικής υδατοκαλλιέργειας να αποτελούν το δεύτερο εξαγωγικό προϊόν της. Σύμφωνα δε με το Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης, η υδατοκαλλιέργεια συγκαταλέγεται μεταξύ των κλάδων του πρωτογενή τομέα που αποτελούν προτεραιότητα για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, ώστε να καταστεί σταδιακά η Δυτική Ελλάδα περιοχή βιώσιμης ανάπτυξης. Πέραν της σημασίας που έχει για την τοπική ανάπτυξη, τονίζεται ότι η εξειδίκευση της υδατοκαλλιέργειας στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, συνεισφέρει σε εθνικό επίπεδο και εκτιμάται ότι πρέπει να ενισχυθεί ειδικότερα για τον εκσυγχρονισμό του πρωτογενή τομέα. Χαρακτηριστική είναι όμως είναι η μη συμπερίληψη του τομέα της υδατοκαλλιέργειας στο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα Δράσης (μέχρι το 2020), αλλά στο μακροπρόθεσμο ορίζοντα αυτού (ενέργειες και δράσεις έως το 2030 που είτε χαρακτηρίζονται ως δεύτερης προτεραιότητας, είτε δεν είναι δυνατόν να προγραμματισθούν/υλοποιηθούν μέχρι το 2020). Πρόσθετη αναπτυξιακή επιλογή του σχεδίου ΥΑ ΠΧΠ Δ. Ελλάδας σύμφωνη με το Ειδικό Πλαίσιο, συνιστά η ενίσχυση της εκτατικής υδατοκαλλιέργειας γλυκών υδάτων και λιμνοθαλασσών, η στροφή και εστίαση σε προϊόντα αναγνωρισμένης ποιότητας και προέλευσης και η διασύνδεση των τοπικών διατροφικών προϊόντων με την τουριστική δραστηριότητα. Στα πλαίσια της συνέργειας με όμορες Περιφέρειες σημειώνεται ως βασική αναπτυξιακή στρατηγική των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας, η συνεργασία με τις γειτονικές χωρικές ενότητες των Ιονίων Νήσων και κυρίως με τις ΠΕ Κεφαλληνίας, Ιθάκης και Λευκάδας.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Η χωρική οργάνωση του κλάδου των υδατοκαλλιεργειών αποτελεί κεντρικό άξονα. Οι κατευθύνσεις για τη χωροθέτηση της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας αφορούν τόσο στην θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια όσο και στην υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων. Στη χωρική οργάνωση του παραγωγικού συστήματος σημειώνονται οι δυναμικές ζώνες υδατοκαλλιέργειας⁷⁷ αλλά η εξειδίκευση των κατευθύνσεων στις ανθρωπογεωγραφικές ενότητες του παράκτιου χώρου, περιορίζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την χωρική έκταση ανάπτυξης των υδατοκαλλιεργειών όπως αυτές καθορίζονται στο ΕΧΠ-Υ (ΠΑΥ Α και ΠΑΥ Δ), σε

---

⁷⁷ τις δυναμικές ζώνες υδατοκαλλιέργειας συνιστούν οι περιοχές των δυτικών ακτών της Αιτωλοακαρνανίας και του Αμβρακικού, (Δ. Ι.Π. Μεσολογγίου, οι ακτές των δήμων Ξηρομέρου και Άκτιου - Βόνιτσας στην ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, στο δήμο Ανδραβίδας – Κυλλήνης, στην ΠΕ Ηλείας), οι περιοχές των εσωτερικών υδάτων στην Αιτωλοακαρνανία και στην Ηλεία και οι περιοχές των λιμνών (τεχνητές λίμνες της Αχαΐας και δευτερευόντως η λίμνη Καϊάφα, στην ΠΕ Αχαΐας).

αντίθεση με αυτό και η οποία δεν σημειώνεται ως ανάδραση. Η μη συμβατότητα των ορίων των ΠΑΥ με το ΕΧΠ-Υ και επομένως ο ευρύς περιορισμός ανάπτυξης των οργανωμένων υποδοχέων επεκτείνεται και στην απεικόνιση των περιοχών στους συνοδευόντες χάρτες του ΠΧΠ (της Χωροταξικής οργάνωσης της Περιφέρειας και του Προτύπου Χωρικής Οργάνωσης). Η χαρτογραφική σήμανση περιοχών προς ανάπτυξη υδατοκαλλιέργειών που εκτείνεται πέραν των διοικητικών ορίων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, στην όμορη Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων, εμφανίζει διαφορετική έκταση από την αντίστοιχη έκταση στους συνοδευόντες χάρτες του ΠΧΠ Ιονίων Νήσων και υποδεικνύει αναρμοδίως κατευθύνσεις για θέματα άλλης Περιφέρειας. Επιπλέον, δεν προβλέπεται η προώθηση ΠΟΑΥ ή η διατήρηση των υφιστάμενων μονάδων σε συγκεκριμένη περιοχή της ΠΕ Αχαΐας. Επιπρόσθετα, η κατεύθυνση χρησιμοποίησης αναρμοδίων από τη νομοθεσία μηχανισμών καθορισμού ΠΟΑΥ (όπως των ειδικών χωροταξικών μελετών (ΕΧΜ) ή των Ειδικών Χωρικών Σχεδίων (ΕΧΣ)), στα πλαίσια του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, δημιουργεί περαιτέρω ασάφειες και σύγχυση. Ειδικές χωροταξικές κατευθύνσεις σε συνάφεια με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου συνιστά η ενίσχυση της υδατοκαλλιέργειας των γλυκών υδάτων με χωρική εξειδίκευση στις λιμνοθάλασσες της Περιφέρειας⁷⁸.

γ. *Σύνοψη.* Η μεγάλη αναπτυξιακή προτεραιότητα που δίδει το ΠΧΠ Δ. Ελλάδας για την υδατοκαλλιέργεια, αναιρείται από τις αντίθετες κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης τους, οι οποίες περιορίζουν αντί να ενισχύουν την τιθέμενη προαναφερόμενη δυναμική και καθιστούν ασαφή την μελλοντική ανάπτυξη του κλάδου. Παρότι η πλειοψηφία των διατάξεων του ΠΧΠ παρουσιάζει συμβατότητα με το ΕΧΠ-Υ, το 12% των χωρικών κατευθύνσεων υψηλής εφαρμογής στον υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό, έρχεται σε αντίθεση με αυτό και ανατρέπει σε σημαντικό βαθμό τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις. Οι διατάξεις του χαρακτηρίζονται από χαμηλή/μέτρια κανονιστική πυκνότητα. Δημιουργείται επιπλέον πρόβλημα ως προς την εφαρμοσιμότητα τους, καθώς οι εξειδικεύσεις του σχεδίου ΥΑ του ΠΧΠ που είναι αντίθετες με το πνεύμα του Ειδικού Πλαισίου, δεν καταγράφονται για εξέταση κατά την αναθεώρηση αυτού και σε συνδυασμό με τις μεταβατικές διατάξεις, οδηγούν σε αβεβαιότητα των επενδύσεων ακυρώνοντας τους αναπτυξιακούς στόχους που τίθενται από το ίδιο το περιφερειακό χωροταξικό πλαίσιο. Τέλος, στα πλαίσια της συνέργειας με όμορες Περιφέρειες σημειώνεται η συνεργασία με την όμορη Περιφέρεια των Ιονίων νήσων.

---

⁷⁸ ΠΕ Αχαΐας, ΠΕ Ηλείας και οι τεχνητές λίμνες της χωρικής ενότητας Αγρινίου και Θέρμου.

3.3.2.8 ΠΧΠ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Σύμφωνα με την αναπτυξιακή προοπτική και εξέλιξη του ΠΧΠ, οι υδατοκαλλιέργειες εμπεριέχονται ως επιμέρους κλάδος στον πρωτογενή τομέα που προβλέπεται να αποτελέσει πρωταρχικό εργαλείο εξωστρεφούς ανάπτυξης, εκμεταλλευόμενος τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας. Η διασύνδεση των τοπικών διατροφικών προϊόντων με τον τουρισμό των χωρικών ενοτήτων, αποτελεί αναπτυξιακή επιλογή, παρά το ότι εμπεριέχεται μόνο ως ειδική κατεύθυνση διαχείρισης στις κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης του παραγωγικού συστήματος. Σημειώνεται έλλειμα στις κατευθύνσεις για την ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών εσωτερικών υδάτων (πεστροφοκαλλιέργεια κ.λπ.) και λιμναίων οικοσυστημάτων και στις οποίες αναπτύσσεται /ή και υπάρχει σχετικό ενδιαφέρον για συγκεκριμένες περιοχές⁷⁹.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Η χωρική οργάνωση του παραγωγικού συστήματος για τον πρωτογενή τομέα, περιλαμβάνει στον κυρίαρχο κορμό της τη θαλάσσια υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα εντός οργανωμένων υποδοχέων, με ολοκλήρωση της θεσμοθέτησης των ΠΟΑΥ και προώθηση κοινών εγκαταστάσεων υποστηρικτικών δομών και συσκευασίας σε βέλτιστο χώρο για τις εκμεταλλεύσεις και τις λοιπές χρήσεις του παράκτιου χώρου. Προσδιορίζονται οι χωρικές ενότητες ανάπτυξης θαλάσσιων υδατοκαλλιεργειών⁸⁰ υπό το πρίσμα μιας έντονα αειφορικής διαχείρισης, ιδίως στα ευαίσθητα παράκτια οικοσυστήματα⁸¹, μη συμπεριλαμβανομένων όμως, όλων των σημαντικών περιοχών⁸². Περαιτέρω, σε ότι αφορά την χωρική οργάνωση του παράκτιου και νησιωτικού χώρου και ειδικότερα για τις επιτρεπόμενες χρήσεις των συνοδών έργων των υδατοκαλλιεργειών, προστίθεται περιοριστική διάταξη -ως εξειδίκευση χωρίς την επισήμανση ως ανάδραση- για το τμήμα της παράκτιας ζώνης πλάτους ως 50 μ. (αναφερόμενη ως Κρίσιμη Ζώνη), με επιτρεπόμενες μόνο τις ελαφρές/προσωρινές εγκαταστάσεις των συνοδών έργων. Αντίθετα οι διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου προβλέπουν τη δυνατότητα εγκατάστασης των συνοδών χερσαίων εκτάσεων των υδατοκαλλιεργειών στον παράκτιο χώρο για την εξυπηρέτηση τόσο των απαραίτητων θαλάσσιων εγκαταστάσεων αυτών όσο και των συνοδευτικών (προβλήτες, αποθήκες, φυλάκια, συστήματα άντλησης θαλασσινού νερού κ.α.), με συγκεκριμένες εξαιρέσεις.

⁷⁹ ΠΕ Ευρυτανίας, ΠΕ Φωκίδας, ΠΕ Βοιωτίας

⁸⁰ οι περιοχές του Μαλιακού Κόλπου – Διαύλου Ωρεών και του Βορείου Ευβοϊκού Κόλπου

⁸¹ ακτές Natura, μυχού του Μαλιακού Κόλπου και Αταλαντονήσια

⁸² νότιος Ευβοϊκός, Ακτές Βοιωτίας και Φωκίδας

Επιπλέον πρόσθετη διάταξη στο Ειδικό Πλαίσιο αφορά στην οριζόντια ελάχιστη απόσταση των υδατοκαλλιεργειών (500μ.) από όλες τις θεσμοθετημένες ακτές κολύμβησης, ενώ το Ειδικό πλαίσιο αναφέρει την ίδια απόσταση από παραλίες κολύμβησης που βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με τουριστικές εγκαταστάσεις ή οικιστικές περιοχές. Οι προαναφερόμενες διατάξεις των κατευθύνσεων του ΕΧΠ-Υ από το ΠΧΠ, οι οποίες δεν αναγράφονται ως εξέταση κατά την μελλοντική τροποποίηση / αναθεώρηση του, έχουν άμεση εφαρμοσιμότητα.

γ. *Σύνοψη.* Συμπερασματικά, στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας οι υδατοκαλλιέργειες θαλασσιών υδάτων σε οργανωμένους υποδοχείς προωθούνται ως σημαντικός κλάδος για την ενίσχυση της Περιφέρειας και ως πρωταρχικό εργαλείο εξωστρεφούς ανάπτυξης. Πρόσθετες διατάξεις στο Ειδικό Πλαίσιο εισάγονται ως εξειδικεύσεις για τις χερσαίες εγκαταστάσεις των Υ/Δ στον παράκτιο χώρο και για την ελάχιστη απόσταση από παραλίες κολύμβησης. Χωροταξική θετική κατεύθυνση συνιστά η προώθηση διασύνδεσης των τοπικών διατροφικών προϊόντων με τον τουρισμό. Οι κατευθύνσεις του νέου ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας είναι κυρίως μέτριας σαφήνειας και χαμηλής εφαρμογής στον υποκείμενο σχεδιασμό. Χαρακτηρίζονται από μέτρια κυρίως κανονιστική πυκνότητα, ενώ καταγράφονται και διατάξεις υψηλής κανονιστικής πυκνότητας, που αφορούν εξειδικεύσεις στις χωροθετήσεις θαλάσσιων και χερσαίων υδατοκαλλιεργητικών εγκαταστάσεων κυρίως μη συμβατές με το ΕΧΠ-Υ (οι οποίες συνιστούν αν και δεν σημειώνονται ως στοιχείο ανάδρασης).

3.3.2.9 ΠΧΠ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Σύμφωνα με το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης ο αγροτικός τομέας όπου συγκαταλέγεται και η υδατοκαλλιέργεια (ιχθυοκαλλιέργεια και οστρακοκαλλιέργεια) κατέχει σημαντική θέση στην παραγωγική διαδικασία και στην προοπτική και εξέλιξη της Περιφέρειας. Στις προτεραιότητες όμως της αυτοδύναμης ανάπτυξης και ενίσχυσης της εξωστρέφειας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου αλλά και στους στόχους του ΠΧΠ, δεν συγκαταλέγεται διακριτά ο κλάδος των υδατοκαλλιεργειών (παρά μόνο η γεωργία, η κτηνοτροφία, η αλιεία, ο τουρισμός και η παραγωγή «πράσινης» ενέργειας). Έμφαση δίδεται στην μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων, (όπου μετέχει και η υδατοκαλλιέργεια), στη δημιουργία συνεταιρισμών και στις σημαντικές προοπτικές και την προστιθέμενη αξία από την επεξεργασία και τυποποίηση τους. Ενισχύεται η συνέργεια με τον τουρισμό και τα κίνητρα και η τεχνική

υποστήριξη στους απασχολούμενους του πρωτογενούς τομέα για τη διαφοροποίηση/ή και αναδιάρθρωση της παραγωγής, τη στροφή σε δυναμικές καλλιέργειες με δυνατότητες εξαγωγής των προϊόντων. Σημαντική τέλος αναπτυξιακή συνιστώσα αποτελεί η διερεύνηση της ενιαίας προώθησης προϊόντων σε συνεργασία με την Περιφέρεια Νότιου Αιγαίου.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Η κύρια χωροταξική κατεύθυνση αφορά στον καθορισμό περιοχών ανάπτυξης υδατοκαλλιεργειών με μείωση όμως των προβλεπόμενων από το Ειδικό Πλαίσιο τόσο στο κείμενο, όσο και στους συνοδεύοντες χάρτες, χωρίς σαφή αναφορά στην διαδικασία της ανάδρασης και εξέτασης της πρότασης κατά τη διαδικασία αναθεώρησης αυτού. Επιπλέον, απουσιάζουν οι κατευθύνσεις για τις απαραίτητες χερσαίες συνοδές εγκαταστάσεις όπως εγκαταστάσεις ελλειμνισμού κ.λπ. Η αναπτυξιακή προτεραιότητα για την τυποποίηση και επεξεργασία των υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων χωρικά προωθείται μόνο σε μία ΠΕ⁸³.

γ. Σύνοψη. Συνοψίζοντας το ΠΧΠ Β. Αιγαίου, δίδει έμφαση στην ανάπτυξη οργανωμένων υποδοχέων μόνο σε δύο νησιά της Περιφέρειας⁸⁴, μειώνοντας μάλιστα κατά μια ζώνη ΠΑΥ των προβλεπόμενων από το ΕΧΠ-Υ. Προωθεί τη μεταποίηση των ιχθυοκαλλιεργητικών προϊόντων, προκρίνοντας χωρικά μόνο μια ΠΕ (τη Λέσβο), ενώ σημαντικά αναπτυξιακή είναι η προώθηση συνεργασίας για τον κλάδο με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Οι κατευθύνσεις του περιγράφονται με καλή/μέτρια σαφήνεια. Καταγράφεται μικρός αριθμός διατάξεων υψηλής κανονιστικής πυκνότητας, ενώ οι περισσότερες κατευθύνσεις είναι μέτριας κανονιστικής πυκνότητας. Χαρακτηρίζονται από υψηλή εφαρμογή στην πλειοψηφία τους στον υποκείμενο σχεδιασμό. Σημειώνονται διατάξεις και κατευθύνσεις συμβατές αλλά και αντίθετες με το ΕΧΠ-Υ, καθώς περιορίζουν ως εξειδίκευση την δυνατότητα ανάπτυξης οργανωμένων υποδοχέων που δίδεται από το Ειδικό Πλαίσιο. Οι διατάξεις αυτές δημιουργούν σύγχυση με βάση τις διατυπώσεις και την αντίστοιχη έλλειψη απεικόνισης στους συνοδεύοντες χάρτες.

3.3.2.10 ΠΧΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Προτεραιότητα του ΠΧΠ της Πελοποννήσου είναι η θεσμοθέτηση οργανωμένων υποδοχέων υδατοκαλλιεργείας στις περιοχές των ΠΕ που

---

⁸³ τη Λέσβο εξαιρώντας τα λοιπά νησιά τη Χίο, τη Λήμνο, τη Σάμο.

⁸⁴ τη Λέσβο και τη Χίο

έχουν προσδιορισθεί από το ισχύον ΕΧΠ-Υ⁸⁵ ως περιοχές ιδιαίτερα αναπτυγμένες. Προάγεται επίσης η δραστηριότητα της υδατοκαλλιέργειας σε λίμνες – ποταμούς, σε συνδυασμό με εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Επισημαίνεται ότι η δυνατότητα ίδρυσης νέων ΠΑΥ είναι εφικτή μόνο μετά την ενεργοποίηση των προαναφερόμενων ΠΟΑΥ του Ειδικού Πλαισίου, διάταξη που έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις του τελευταίου και θέτει εμπόδια στην περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Σύμφωνα με το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης των ζωνών παραγωγικών δραστηριοτήτων, προωθείται η θεσμοθέτηση ΠΟΑΥ στις ΠΕ που έχουν προσδιορισθεί από το ισχύον ΕΧΠ-Υ, χωρίς όμως να προβλέπονται κατευθύνσεις για τις απαραίτητες χερσαίες συνοδές εγκαταστάσεις όπως εγκαταστάσεις ελλιμενισμού κ.λπ. σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο. Προτείνει την ενίσχυση της υδατοκαλλιέργειας εσωτερικών υδάτων με δημιουργία εκτροφείων πέστροφας⁸⁶ και τη σύνδεσή τους με εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

γ. Σύνοψη. Συμπερασματικά, το σχέδιο ΥΑ ΠΧΠ Πελοποννήσου προωθεί την ανάπτυξη οργανωμένων υποδοχέων θαλάσσιων υδατοκαλλιέργειών σε συμφωνία με το Ειδικό Πλαίσιο και ενισχύει την υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα σε λίμνες – ποταμούς. Η μόνη αντίθετη διάταξη αφορά στην δυνατότητα ίδρυσης νέων ΠΑΥ μόνο μετά την ενεργοποίηση των αναφερομένων στο ειδικό και περιφερειακό σχεδιασμό ΠΟΑΥ. Οι κατευθύνσεις του σχεδίου ΥΑ περιγράφονται με καλή κυρίως αλλά και μέτρια σαφήνεια, είναι μέτριας σε πρώτο και χαμηλής σε δεύτερο βαθμό κανονιστικής πυκνότητας, όπως και κυρίως χαμηλής με μέτρια εφαρμογή στον πολεοδομικό σχεδιασμό.

3.3.2.11 ΠΧΠ ΚΡΗΤΗΣ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Το αναπτυξιακό μοντέλο αφορά στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των υδατοκαλλιέργειών με περιβαλλοντικά συμβατές μεθόδους, μέσω της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων για τις ανάγκες της δραστηριότητας εστίασης που μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμους κρίκους στην αλυσίδα αύξησης της τοπικής προστιθέμενης αξίας. Δεν σημειώνονται όμως περαιτέρω δυνατότητες ανάπτυξης που παρέχονται από το ΕΧΠ υδατοκαλλιέργειών για την περιοχή της Κρήτης, ούτε και κατευθύνσεις σχετικά με νέες εκτροφές και δυνατότητα ανάπτυξής τους για τις οποίες παρουσιάζεται πρόσφατο ενδιαφέρον όπως η καλλιέργεια σπιρουλίνας.

⁸⁵ ΠΕ Κορινθίας, Αργολίδας και Αρκαδίας

⁸⁶ στους ποταμούς Λάδωνα, Λούσιο και Τουθόα

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Η κύρια χωροταξική κατεύθυνση αφορά στη διασφάλιση της χωρικής συμβατότητας με τις άλλες χρήσεις. Από το ΠΧΠ δεν προκύπτει σύγκρουση μεταξύ των δραστηριοτήτων τουρισμού και υδατοκαλλιέργειας. Η Κρήτη σύμφωνα με το ΕΧΠ Υδατοκαλλιέργειών εντάσσεται σε ΠΑΥ Κατηγορίας Ε, που αφορούν περιοχές με κατάλληλα χαρακτηριστικά, τα οποία ευνοούν την ανάπτυξη υδατοκαλλιέργειών, αλλά με ιδιαιτερότητες, που δεν επιτρέπουν τη δημιουργία συγκεντρώσεων και οργανωμένων ζωνών. Σε αυτές τις περιοχές επιτρέπεται ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση των υφιστάμενων μονάδων. Προβλέπονται σε ενδεικτικά εντοπισμένες θέσεις στο χερσαίο χώρο, εγκαταστάσεις ιχθυογεννητικού σταθμού και συσκευασίας αλιευτικών προϊόντων⁸⁷ και η λειτουργία πιλοτικής μονάδας θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας, για παραγωγή νέων ειδών, η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών ιχθυοκαλλιέργειας, σε κλειστούς κόλπους αλλά και στην ανοικτή θάλασσα⁸⁸. Δεν σημειώνονται όμως περαιτέρω δυνατότητες θαλάσσιας ανάπτυξης που παρέχονται από το ΕΧΠ για την περιοχή της Κρήτης. Σημαντική επίσης είναι η απουσία κατευθύνσεων για την υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων.

γ. *Σύνοψη.* Συμπερασματικά, στο ΠΧΠ της Κρήτης δίδεται μικρή έμφαση στην ανάπτυξη των θαλάσσιων υδατοκαλλιέργειών και μηδενική αναφορά στην ανάπτυξη στα εσωτερικά ύδατα. Οι κατευθύνσεις του χαρακτηρίζονται από καλή σαφήνεια, είναι συμβατές με τον υπερκείμενο χωρικό σχεδιασμό και χαρακτηρίζονται από μέτρια κυρίως και σε δεύτερο βαθμό χαμηλή κανονιστική πυκνότητα. Δεν υπάρχει διάταξη με άμεση εφαρμοσιμότητα, ενώ έχουν κυρίως χαμηλή και μέτρια εφαρμογή στον πολεοδομικό σχεδιασμό.

---

⁸⁷ ανάπτυξη εκκολαπτηρίων γόνου στο Ηράκλειο και στον κόλπο της Σητείας και εγκαταστάσεων συσκευασίας και παραγωγής μη μεταποιημένων αλιευτικών προϊόντων σε Ιεράπετρα, Τυμπάκι, Άδελε και Γεράνι.

⁸⁸ του ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. στη Σούδα

3.4 Β' ΣΤΑΔΙΟ.**ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ*****3.4.1 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΩΝ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ***

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η συνθετική αξιολόγηση του αναπτυξιακού και χωροταξικού μοντέλου για τις υδατοκαλλιέργειες στον εθνικό χώρο, όπως εκφράζεται μέσα από τα ΠΧΠ. Με βάση τα στοιχεία του πρώτου σταδίου (Παράρτημα) και τη μεθοδολογική προσέγγιση, συντάχθηκαν τρεις πίνακες συνθετικής αξιολόγησης των ΠΧΠ ως προς τις αναπτυξιακές προτεραιότητες για τον κλάδο, τις προβλέψεις για τις χερσαίες εγκαταστάσεις αυτού, τις χωροταξικές κατευθύνσεις για την θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια και τις χωροταξικές κατευθύνσεις για τα εσωτερικά ύδατα (Σ1-Υ, Σ2-Υ, Σ3-Υ) καθώς και τρία Διαγράμματα (Δ1-Υ, Δ2-Υ, Δ3-Υ) ως προς τον βαθμό εφαρμογής τους σε πολεοδομικό επίπεδο, τον βαθμό της κανονιστικής πυκνότητας και σαφήνειας των κατευθύνσεων τους (βλ. ενότητα 3.4.2).

Ειδικότερα συντάχθηκαν:

α) ο πίνακας Σ1-Υ που αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων των ΠΧΠ για την υδατοκαλλιέργεια και τις χερσαίες εγκαταστάσεις αυτών με δείκτες :

- την αναπτυξιακή προτεραιότητα που δίνουν για τον κλάδο τα ΠΧΠ, σε διεθνές, εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο (Δ, Ε, Π)
- τη συνέργεια μεταξύ όμορων Περιφερειών ως πολύ σημαντικού θεματικού πεδίου στο αναπτυξιακό μοντέλο που επηρεάζει και τον εθνικό χώρο (όπως αναφέρθηκε για τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας κ.λπ.)
- την σύνδεση με τον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, παράμετρο σημαντική στην ενίσχυση του αγροδιατροφικού μοντέλου που συνδέεται και με το αναπτυξιακό εξεταζόμενο εργαλείο της RIS3
- τις κατευθύνσεις για τις χερσαίες εγκαταστάσεις και την τυχόν χωρική εξειδίκευση αυτών

Πίνακας Σ1-Υ: Συνθετική αξιολόγηση των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων των ΠΧΠ για την υδατοκαλλιέργεια και τις χερσαίες εγκαταστάσεις αυτών

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αναπτυξιακή Προτεραιότητα (Δ, Ε, Π)	Συνέργεια μεταξύ Περιφερειών	Σύνδεση με τουρισμό/ μεταποίηση	Χερσαίες Εγκαταστάσεις Αναφορά
ΑΜΘ	Π	-	-	ν
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Π	-	-	ν
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Π	-	ν	-
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Π	-	-	-
ΗΠΕΙΡΟΣ	Π, Ε	ν	ν	-
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	Ε,Π	-	-	ν
Δ. ΕΛΛΑΔΑ	Δ,Ε	ν	ν	-
ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑ	Π,Ε	-	ν	-
Β. ΑΙΓΑΙΟ	Π	ν	ν	-
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-	-	ν	-
ΚΡΗΤΗ	Π	-	ν	ν
ΥΠΟΜΝΗΜΑ Δ= Διεθνής Αναπτυξιακή Προτεραιότητα Ε= Εθνική Αναπτυξιακή Προτεραιότητα Π= Περιφερειακή Αναπτυξιακή Προτεραιότητα				

Ιδία επεξεργασία

β) ο πίνακας Σ2-Υ που αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ ως προς την υδατοκαλλιέργεια στο θαλάσσιο χώρο, δεδομένης της πολύ μεγάλης παραγωγής και σημαντικότητας της για τον κλάδο, έναντι της υδατοκαλλιέργειας εσωτερικών υδάτων με δείκτες :

- την προώθηση των οργανωμένων υποδοχέων υδατοκαλλιέργειας (ΠΟΑΥ),
- την εξειδίκευση του ΕΧΠ-Υ και τη συμβατότητα με αυτό,
- την εξειδίκευση του ΕΧΠ-Υ σε αντίθεση με αυτό,
- την ανάδραση και την αντίστοιχη ή μη καταγραφή της και
- τις προτάσεις για νέες ΠΑΥ

Σημειώνεται ότι η υδατοκαλλιέργεια στις λιμνοθάλασσες συμπεριλαμβάνεται στην εξέταση σε αυτόν τον πίνακα, καθώς ανήκει στα ιχθυοτρόφα ύδατα⁸⁹

Πίνακας Σ2-Υ: Συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ για την υδατοκαλλιέργεια στο θαλάσσιο χώρο

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Πρόωθηση Οργανωμένων υποδοχέων	Εξειδίκευση συμβατή με το Ειδικό Πλαίσιο	Εξειδίκευση αντίθετη με το Ειδικό Πλαίσιο	Ανάδραση	Πρόταση για νέες ΠΑΥ
ΑΜΘ	ν	-	ν	-	-
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ν	-	-	-	ν
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ν	-	-	-	-
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ν	-	-	-	-
ΉΠΕΙΡΟΣ	ν	-	ν	-	-
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	ν	-	ν	ν	ν
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	-	-	ν	-	-
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ν	-	-	-	
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ν	-	ν	-	-
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ν	-	-	-	-
ΚΡΗΤΗ	ΠΑΥ Ε	-	-	-	-

Ίδια επεξεργασία

γ) ο πίνακας Σ3-Υ που αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ ως προς την υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων (πολύ μικρότερης παραγωγής αλλά με δυνατότητες ανάπτυξης για τον κλάδο), με δείκτες:

- την πρόκριση που δίδουν τα ΠΧΠ για την ανάπτυξη εσωτερικών υδάτων
- την εξειδίκευση του ΕΧΠ-Υ και τη συμβατότητα με αυτό,
- την εξειδίκευση του ΕΧΠ-Υ σε αντίθεση με αυτό,
- την ανάδραση και την αντίστοιχη ή μη καταγραφή της και

⁸⁹ Σύμφωνα με το ΥΠΑΑΤ, <http://www.alieia.minagric.gr>

Πίνακας Σ3-Υ: Συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ για την υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Ανάπτυξη εσωτερικών υδάτων	Προώθηση οργανωμένων υποδοχέων	Εξειδίκευση Συμβατή με το πλαίσιο	Εξειδίκευση αντίθετη με το Ειδικό Πλαίσιο	Ανάδραση
ΑΜΘ	ν	ν	ν	-	-
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-	-	-	-	-
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ν	ν	ν	-	-
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	-	-	-	-	-
ΗΠΕΙΡΟΣ	ν	ν	ν	-	-
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	ν	-	ν	-	-
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	ν	-	ν	-	-
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	-	-	-	-	-
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	-	-	-	-	-
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ν	-	ν	-	-
ΚΡΗΤΗ	-	-	-	-	-

Ίδια επεξεργασία

Με βάση τα παραπάνω, αναπτυξιακή προτεραιότητα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο καταγράφεται σε τέσσερα ΠΧΠ και συγκεκριμένα της Δυτικής Ελλάδας, της Ηπείρου, των Ιονίων Νήσων και της Στερεάς Ελλάδας, ενώ στα υπόλοιπα δίδεται προτεραιότητα περιφερειακού επιπέδου (πλην της Πελοποννήσου που δεν σημειώνεται αναπτυξιακή προτεραιότητα).

Αναφορά στις χερσαίες εγκαταστάσεις των υδατοκαλλιεργειών γίνεται σε λιγότερο από τα μισά ΠΧΠ, παρότι απαραίτητη για τον κλάδο και αναγκαία ως κατεύθυνση για τον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό. Ένα σημαντικό ποσοστό πάνω από 60% των ΠΧΠ κάνει ιδιαίτερη μνεία στη σύνδεση των υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων με τον δευτερογενή τομέα (μεταποίηση) και τη σύνδεση με τον τουρισμό (κυρίως εναλλακτικό). Η συνέργεια μεταξύ των όμορων Περιφερειών δεν αντιμετωπίζεται με επάρκεια (σημείωση ρητή για συνέργεια καταγράφεται μόνο σε τρεις Περιφέρειες).

Επτά ΠΧΠ παρουσιάζουν συνοχή μεταξύ των αναπτυξιακών και χωρικών κατευθύνσεων, ένα μερική συνοχή και τρία αντίφαση. Η αντίφαση σημειώνεται σε τρεις όμορες Περιφέρειες (Ηπείρου, Ιονίων Νήσων και Δ. Ελλάδας) καθώς η αναπτυξιακή διάσταση που δίδεται, δεν υποστηρίζεται από τις χωροταξικές κατευθύνσεις και ρυθμίσεις, γεγονός που δημιουργεί ασάφεια συνολική ως προς τον κλάδο και την περαιτέρω ανάπτυξη αυτού. Οι αντιφάσεις δημιουργούνται κατά κύριο λόγο από τη σημαντική μείωση των εκτάσεων των θαλάσσιων ζωνών των ΠΑΥ του ΕΧΠ-Υ (ενώ χαρτογραφικά παρουσιάζεται μόνο σε ένα ΠΧΠ και με ασαφή όρια), η οποία δεν αντισταθμίζεται εκτός μιας μόνο προτεινόμενης περιγραφικά νέας ΠΑΥ στην Περιφέρεια Ιονίων νήσων (αλλά για την οποία δεν δίδεται χωρική έκταση). Το σύνολο σχεδόν των ΠΧΠ δεν προτείνει νέες περιοχές ΠΑΥ αν και υπάρχει ρητή εξουσιοδότηση όπως προαναφέρθηκε από το ΕΧΠ-Υ γι' αυτό. Μία Περιφέρεια ακόμη αυτή της Κ. Μακεδονίας προτείνει νέα ΠΑΥ κατηγορίας Ε, ενισχύοντας τον κλάδο σε περιοχή που έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

Οι οργανωμένοι υποδοχείς προωθούνται ρητά από το σύνολο σχεδόν των ΠΧΠ με την εξαίρεση μόνο της Περιφέρειας Δ. Ελλάδας καθώς και της Περιφέρειας Κρήτης (η οποία εμπίπτει σε ΠΑΥ Ε, όπου δεν επιτρέπεται η δημιουργία συγκεντρώσεων και οργανωμένων ζωνών από το ΕΧΠ-Υ και δεν προτείνει αιτιολογημένα την ίδρυση ΠΟΑΥ). Ένα ΠΧΠ (της Πελοποννήσου) σημειώνει ότι ίδρυση νέων ΠΑΥ είναι δυνατή μόνο μετά την ενεργοποίηση των ΠΟΑΥ σε αντίθεση με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου.

Οι καταγεγραμμένες χωρικές εξειδικεύσεις αναφέρονται σε περιορισμούς των εκτάσεων των ζωνών των ΠΑΥ του Ειδικού Πλαισίου, στη βάση αντιμετώπισης της σύγκρουσης με τη χρήση του τουρισμού-παραθερισμού και της ευαισθησίας των φυσικών πόρων. Οι εξειδικεύσεις αυτές αφορούν έξι ΠΧΠ, δεν είναι σύμφωνες με τις προβλέψεις του ΕΧΠ-Υ και θα πρέπει να αντιμετωπισθούν κατά την αναθεώρηση αυτού ως στοιχεία ανάδρασης και εξέτασης τους. Ωστόσο, δεν αναγράφεται σε κανένα ΠΧΠ ότι αφορά ανάδραση. Η παρατήρηση αυτή σε συνδυασμό με την οριζόντια μεταβατική διάταξη των ΠΧΠ όπου επισημαίνεται ότι: «Οι τυχόν αντιφάσεις ή αποκλίσεις του παρόντος περιφερειακού χωροταξικού πλαισίου σε σχέση με τα υπερκείμενα εν ισχύ Γενικό και Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια, οι οποίες δεν αποτελούν εξειδικεύσεις / συμπληρώσεις

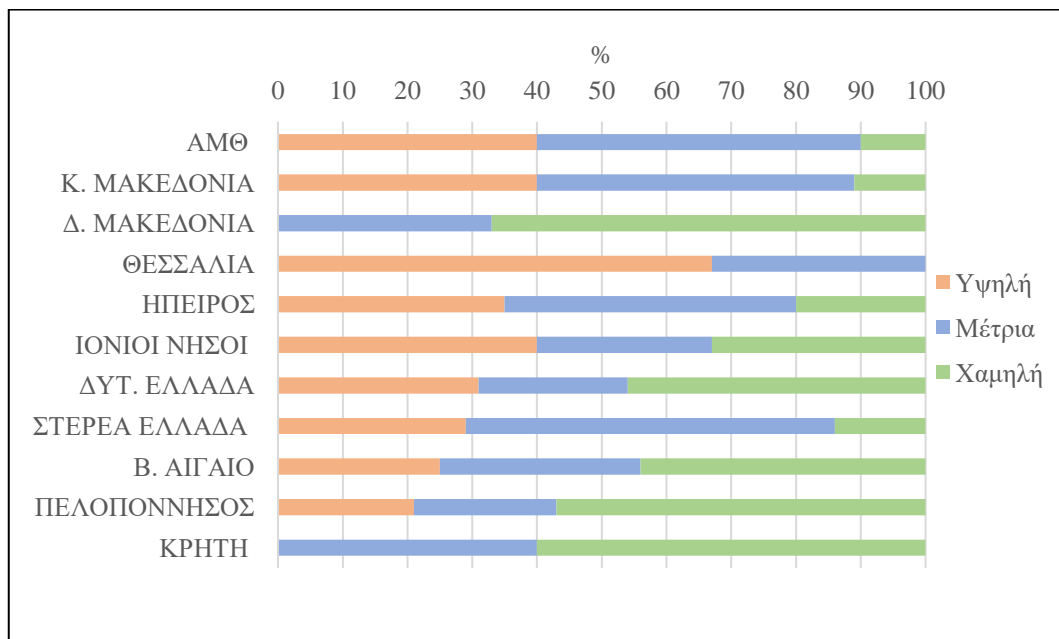
αυτών, ισχύουν υπό τον όρο ενσωμάτωσης τους στα Πλαίσια», οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι εξειδικεύσεις αυτές παρότι αντίθετες με το πνεύμα του ΕΧΠ-Υ, μπορεί να θεωρηθούν λανθασμένα άμεσα εφαρμόσιμες, με υψηλή κανονιστική ισχύ, γεγονός που θα δημιουργήσει πρόβλημα τόσο στον υποκείμενο σχεδιασμό όσο και στις αδειοδοτήσεις και στις περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις οδηγώντας σε επενδυτική ανασφάλεια και εμπλοκή στην ανάπτυξη του κλάδου. Στην προαναφερόμενη οριζόντια μεταβατική διάταξη, ενώ σημειώνεται η διαδικασία, δεν προσδιορίζεται σε κάθε ΠΧΠ ποιες από τις αναφερόμενες διατάξεις αποτελούν εξειδικεύσεις/συμπληρώσεις και ποιες θεωρούνται αντίθετες και οφείλουν να εξετασθούν στα πλαίσια της αναθεώρησης του Ειδικού Πλαισίου ως ανάδραση. Επισημαίνεται περαιτέρω, ότι οι εξειδικεύσεις αυτές στην περίπτωση και μόνο που δεν θα ερχόντουσαν σε αντίθεση με το πνεύμα του ΕΧΠ-Υ θα ήταν άμεσα δεσμευτικές για τους ιδιώτες και το δημόσιο είτε ως κατευθύνσεις είτε ως διατάξεις ανάλογα με την κανονιστική ισχύ τους.

Σε ότι αφορά στα εσωτερικά ύδατα/λιμνοθάλασσες, πάνω από το 50% των ΠΧΠ προτείνουν ανάπτυξη και με πρόταση χωρικής εξειδίκευσης, ενώ τρία εξ 'αυτών προωθούν και τους οργανωμένους υποδοχείς σε αυτά.

3.4.2. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥΣ

Τα ακόλουθα διαγράμματα Δ1-Υ, Δ2-Υ, Δ3-Υ αφορούν στη συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ ως προς τον βαθμό εφαρμογής τους σε πολεοδομικό επίπεδο, τον βαθμό της κανονιστικής πυκνότητας των κατευθύνσεων τους και το βαθμό της σαφήνειας περιγραφής των διατάξεων τους αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι το ποσοστό στους ακόλουθους πίνακες έχει υπολογισθεί στη βάση του πλήθους των διατάξεων και όχι στη σημαντικότητα που έχουν στην εφαρμογή των ΠΧΠ.

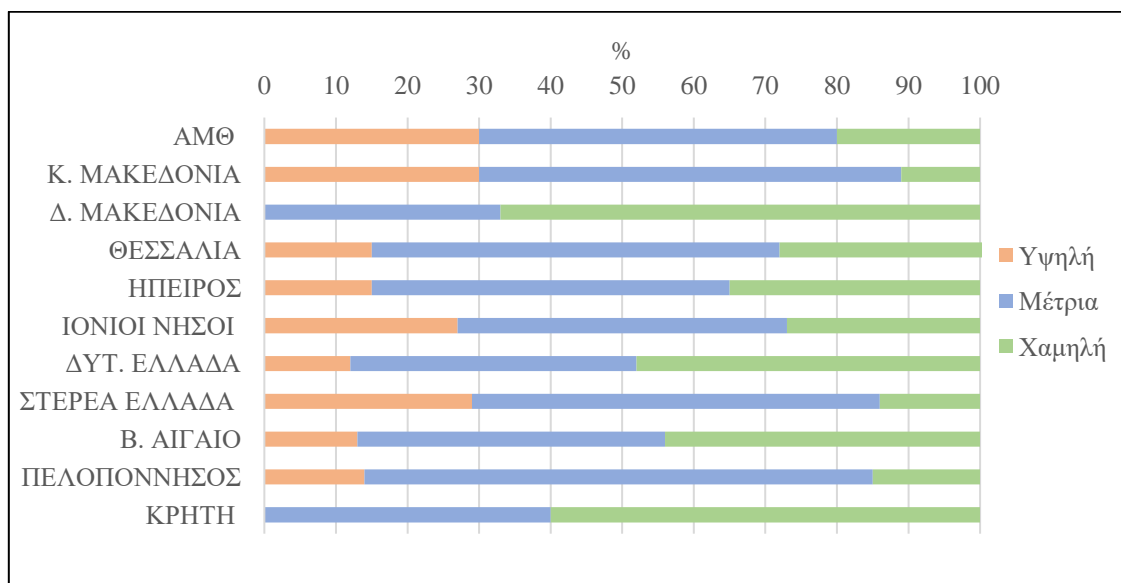
Διάγραμμα Δ1-Υ: Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για τις Υδατοκαλλιέργειες σε Πολεοδομικό επίπεδο

Ίδια επεξεργασία

Ανομοιομορφία μεταξύ των Περιφερειών καταγράφεται στην εφαρμογή των διατάξεων στον πολεοδομικό σχεδιασμό με ποικιλία μεταξύ της χαμηλής, μέτριας και υψηλής εφαρμογής. Οι διατάξεις που έχουν υψηλή εφαρμογή στον πολεοδομικό σχεδιασμό είναι οι λιγότερες συγκριτικά και αφορούν α) τον προσδιορισμό των περιοχών ανάπτυξης του κλάδου και β) αυτές για τις οποίες προτείνεται μείωση της έκτασης των ΠΑΥ του ΕΧΠ-Υ και δεν αναφέρονται στην πλειοψηφία τους ως ανάδραση αλλά ως εξειδίκευση, με αποτέλεσμα σε συνδυασμό με την οριζόντια μεταβατική διάταξη να έχουν άμεση εφαρμοσιμότητα.

Διάγραμμα Δ2-Υ: Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για τις Υδατοκαλλιέργειες

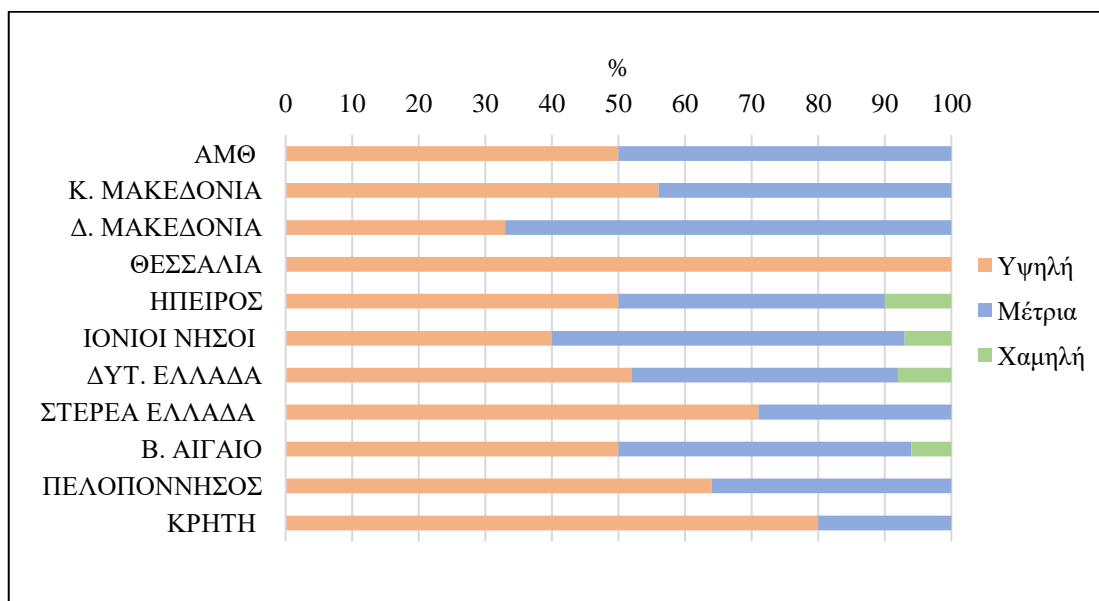

Ίδια επεξεργασία

Η υψηλή κανονιστική πυκνότητα είναι σχετικά μικρή (κάτω του 1/3 των διατάξεων σε όλες τις Περιφέρειες), ενώ υπάρχουν και Περιφέρειες με μηδενικές κανονιστικές διατάξεις. Οι Περιφέρειες αυτές αντιστοιχούν σε περιοχές του ελληνικού χώρου με μικρή δυναμικότητα στον κλάδο των υδατοκαλλιέργειών (είτε πρόκειται για τη Δυτική Μακεδονία που είναι η μόνη περιφέρεια της Ελλάδας χωρίς παράκτιο μέτωπο και η οποία ανάπτυξη αφορά αποκλειστικά στα εσωτερικά ύδατα είτε στην Κρήτη όπου και σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο εντάσσεται σε ΠΑΥ Ε, όπου δεν προκρίνονται οι οργανωμένοι υποδοχείς). Οι κανονιστικές διατάξεις αφορούν είτε σε καθορισμό περιοχών ανάπτυξης του κλάδου, είτε σε επαναλαμβανόμενες διατάξεις του ΕΧΠ-Υ (όπως οι αποστάσεις των υδατοκαλλιεργητικών εγκαταστάσεων από παραλίες κολύμβησης), είτε σε μείωση της χωρικής έκτασης των ΠΑΥ του Ειδικού Πλαισίου η οποία απεικονίζεται και χαρτογραφικά κ.λπ.

Διάγραμμα Δ3-Υ : Σαφήνεια κατευθύνσεων ΠΧΠ για τις Υδατοκαλλιέργειες

Ίδια επεξεργασία

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι διατάξεις των ΠΧΠ συνολικά διέπονται από καλή ως μέτρια σαφήνεια. Μικρό συγκριτικά και συνολικά είναι το ποσοστό των διατάξεων με χαμηλή σαφήνεια, ενώ καταγράφεται σημαντικός αριθμός Περιφερειών με μηδενικές ασαφείς διατάξεις (όπως της Κ. Μακεδονίας, της Θεσσαλίας, της Δ. Μακεδονίας, της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου).

3.4.3 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

Συμπερασματικά, η θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια προωθείται δυναμικά προσδίδοντας ένα βαθμό εξειδίκευσης που στηρίζει την περιφερειακή οικονομία σε τρεις Περιφέρειες, την Κεντρική Μακεδονία, τη Στερεά Ελλάδα και την Πελοπόννησο, σε δεύτερο βαθμό στις Περιφέρειες Ηπείρου, Ιονίων Νήσων, Δ. Ελλάδας και Β. Αιγαίου, ενώ σε χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης σε σχέση με άλλους κλάδους του πρωτογενή τομέα στις Περιφέρειες της Θεσσαλίας, της ΑΜΘ, της Κρήτης και Δ. Μακεδονίας. Ιδιαίτεροι προβληματισμοί εγείρονται για την αντίφαση αναπτυξιακών και χωροταξικών κατευθύνσεων σε τρεις Περιφέρειες με σημαντική παραγωγή υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων, της Δ. Ελλάδας, της Ηπείρου και των Ιονίων Νήσων καθώς οι συγκεκριμένες χωρικές κατευθύνσεις δεν υποστηρίζουν στην πράξη την ενίσχυση των υδατοκαλλιεργειών, ακυρώνοντας τους κλαδικούς περιφερειακούς στόχους ανάπτυξης.

Επισημαίνεται η αμφισημία που δημιουργεί η μη ρητή αναφορά των εξειδικεύσεων/ συμπληρώσεων που είναι συμβατές με το πνεύμα του ΕΧΠ-Υ, αλλά κυρίως η μη ρητή αναφορά των κατευθύνσεων που δεν συνάδουν με τις διατάξεις του και οι οποίες μπορούν να ερμηνευθούν μόνο ως ανάδραση προς τον υπερκείμενο σχεδιασμό και οφείλουν να εξετασθούν στα πλαίσια της αναθεώρησης του. Σε αυτό το στάδιο θα συνεκτιμηθούν μεταξύ άλλων για την αποδοχή τους ή μη και θα ισχύσουν μετά την σχετική τροποποίηση αυτού. Αντίθετα, η οριζόντια μεταβατική διάταξη όλων των ΠΧΠ που σημειώνει ότι *«Οι τυχόν αντιφάσεις ή αποκλίσεις του παρόντος περιφερειακού χωροταξικού πλαισίου σε σχέση με τα υπερκείμενα εν ισχύ Γενικό και Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια, οι οποίες δεν αποτελούν εξειδικεύσεις / συμπληρώσεις αυτών, ισχύουν υπό τον όρο ενσωμάτωσης τους στα Πλαίσια»*, δημιουργεί σύγχυση ως προς την άμεση δεσμευτικότητα των διατάξεων και την εφαρμογή τους για τους ιδιώτες και το δημόσιο ανάλογα με την κανονιστική ισχύ τους. Η ασάφεια αυτή δημιουργεί προβλήματα στην ανάπτυξη του κλάδου τόσο σε Περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο καθώς καταγράφεται σε Περιφέρειες με σημαντική ετήσια δυναμικότητα .

Η πρόταση για νέες ΠΑΥ από τα ΠΧΠ είναι σχεδόν μηδενική πλην δύο εξαιρέσεων, παρά τη ρητή κατεύθυνση που δίδει το Ειδικό πλαίσιο και την δυνατότητα που έχουν τα περιφερειακά για τέτοια εκτίμηση.

Η υδατοκαλλιέργεια εσωτερικών υδάτων αναγνωρίζεται ως υφιστάμενη και μελλοντική αναπτυξιακή προοπτική από πολλές Περιφέρειες με πρόταση κατά περίπτωση και για μικρούς οργανωμένους υποδοχείς (ΠΟΑΥ). Η αναφορά συνολικά στις χερσαίες συνοδές και υποστηρικτικές εγκαταστάσεις δεν είναι ισχυρή. Η σύνδεση της υδατοκαλλιέργειας με την μεταποίηση του δευτερογενούς τομέα και τον τουρισμό, βασική συνιστώσα της συνδυασμένης προώθησης της ανάπτυξης, δεν καταγράφεται ισχυρά, παρά τη σημασία που έχει στο αγροδιατροφικό πρότυπο και την ανάπτυξη τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Τέλος συνεργασία σε αναπτυξιακό επίπεδο μεταξύ όμορων Περιφερειών επισημαίνεται μόνο σε τρεις Περιφέρειες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΑΠΕ)

4.1 ΟΙ ΑΠΕ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

4.1.1. ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η εξάντληση των ορυκτών καυσίμων και η άμβλυνση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής αποτελούν πλέον σημαντικές προκλήσεις για τις κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο τα τελευταία τουλάχιστον 40 χρόνια (Ποτόλιας, 2014). Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού αλλά και της ενεργειακής κατανάλωσης σε παγκόσμιο επίπεδο μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο καλύφθηκε κυρίως από το πετρέλαιο, έναν μη ανανεώσιμο φυσικό πόρο. Οι διεθνείς γεωπολιτικές εντάσεις και οικονομικές σκοπιμότητες που δημιούργησαν τις πετρελαϊκές κρίσεις των δεκαετιών του 1970 και 1980, σε συνδυασμό με την ανησυχία εξάντλησης των αποθεμάτων των ορυκτών καυσίμων που σπαταλήθηκαν υπέρμετρα, προκάλεσαν την κινητοποίηση των κρατών στη διαμόρφωση διαφορετικής ενεργειακής στρατηγικής για τη διασφάλιση του εφοδιασμού και επάρκειας τους. Το επόμενο διάστημα σημειώθηκε αδιάλειπτη αύξηση της ενεργειακής ζήτησης από τις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ αναδύθηκε ταυτόχρονα έντονα η περιβαλλοντική προστασία και η έμφαση στην αειφόρο ανάπτυξη. Η ενεργειακή ασφάλεια απασχολεί από τότε ως σήμερα όλες τις χώρες και ιδιαίτερα τις αναπτυγμένες, αφού για το μεγαλύτερο μέρος της πρωτογενούς παραγωγής ενέργειας χρησιμοποιούνται ορυκτά καύσιμα, για τα οποία υπάρχει εξάρτηση από εισαγωγές αλλά και αστάθεια τιμών (Γουργιώτης Α. και Τσιλιμίγκας, 2011:1).

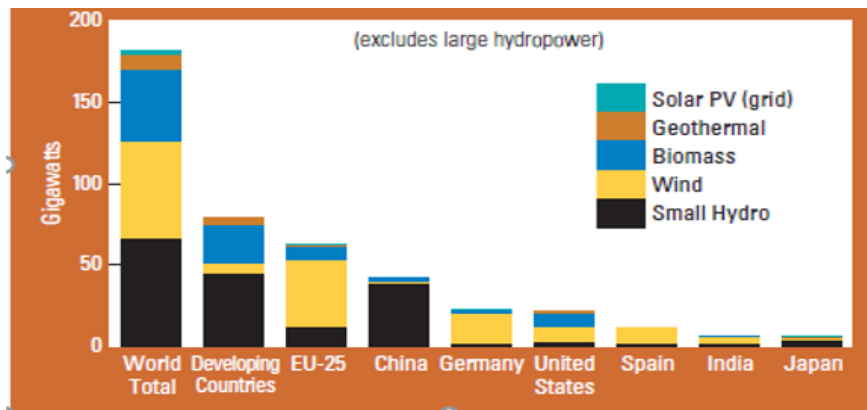
Οι επακόλουθες διεθνείς συζητήσεις έθεσαν νομικά δεσμευτικούς στόχους και υποχρεώσεις για τα κράτη που τις υπέγραψαν, σε ό,τι αφορά το ποσοστό των ρύπων του

θερμοκηπίου που μπορούν να παράγουν (Σεντελές, 2015, Διμέλλη, 2008). Η εκκίνηση έγινε με την Διάσκεψη του Ρίο το 1992, όπου θεσπίστηκε το πλαίσιο αρχών σχετικά με την κλιματική πολιτική πρόληψης για τη μείωση και σταθεροποίηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα και την ενέργεια. Μετέπειτα, το Πρωτόκολλο του Κιότο το 1997, αποτελεί το πρώτο διεθνές σχετικό νομοθέτημα για τη μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου για την περίοδο 2008 - 2012 σε ποσοστό περίπου 5% συγκριτικά με αυτές του 1990. Επόμενο σημαντικό σταθμό αποτελεί η διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, το 2002, όπου επιτεύχθηκε συμφωνία αύξησης του μεριδίου των ΑΠΕ στο παγκόσμιο ενεργειακό ισοζύγιο (χωρίς να τίθεται ωστόσο ειδικότερος στόχος). Το 2004 στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τις ΑΠΕ, τονίστηκε η σημασία της προώθησής τους ως μέσο για την πρόληψη της κλιματικής αλλαγής, την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και τη μείωση της φτώχειας. Οι προαναφερόμενοι παράμετροι συνέβαλαν στην διαφοροποίηση της ενεργειακής πολιτικής με στροφή στις ανανεώσιμες μορφές παραγωγής ενέργειας.

Η συμβατική ενέργεια παράγεται από μη ανανεώσιμους πεπερασμένους πόρους, σε αντιδιαστολή με τους ανανεώσιμους πόρους παραγωγής ενέργειας που ισοδυναμούν με πρακτικά ανεξάντλητους πόρους, καθώς τα αποθέματα τους ανανεώνονται από τη φύση, ενώ η ενέργεια αναπληρώνεται την ίδια ώρα που χρησιμοποιείται. Μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι το πετρέλαιο, η πυρηνική ενέργεια, ο άνθρακας και το φυσικό αέριο. Οι ΑΠΕ διακρίνονται κυρίως σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, στην παραγωγή ενέργειας για θέρμανση και ψύξη, στην παραγωγή καυσίμων και στην κάλυψη ενεργειακών αναγκών κυρίως σε αγροτικές και εκτός δικτύου περιοχές.

Το 2006, η συμμετοχή των ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο ανερχόταν μόλις σε 16,7% έναντι των συμβατικών μορφών ενέργειας (ποσοστό 80,6%) και της συμμετοχής από πυρηνική ενέργεια (2,7%). Στο μερίδιο εισφοράς των ΑΠΕ το 50% προερχόταν από την παραδοσιακή βιομάζα και μόνο το λοιπό 8% από νέες μορφές ΑΠΕ. Οι αιολικές εγκαταστάσεις κατέχουν μεγάλο μερίδιο τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι χώρες που κατατάσσονται στις πρώτες θέσεις στην ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ για το έτος 2005 ήταν η Κίνα, η Γερμανία, οι ΗΠΑ, η Ισπανία και η Ινδία (Διάγραμμα 4.1).

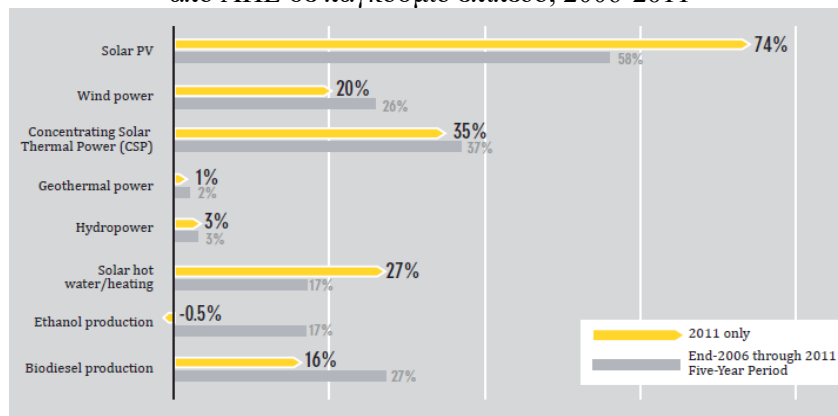
Διάγραμμα-4.1: 2005, Συμμετοχή κατηγοριών ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο στην παραγωγή ενέργειας

Πηγή : Renewables Global Status Report 2005

Το χρονικό διάστημα 2006-2011 οι ΑΠΕ παρουσίασαν σημαντική αύξηση (Διάγραμμα 4.2) με χαρακτηριστική την αύξηση της ηλιακής και της αιολικής ενέργειας.

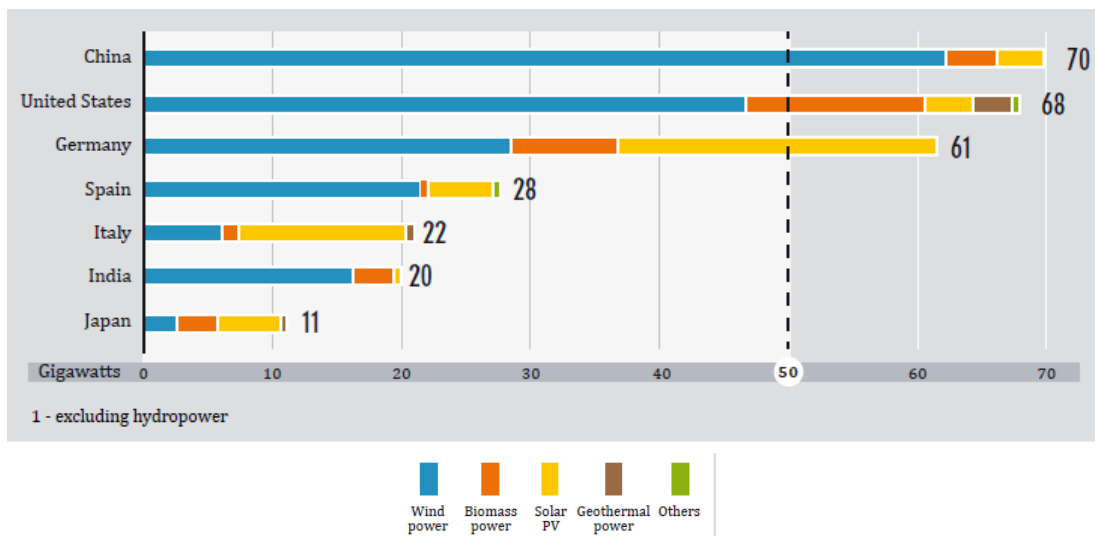
Διάγραμμα 4.2: Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ σε παγκόσμιο επίπεδο, 2006-2011

Πηγή : Renewables Global Status Report, 2012

Στις χώρες με τη μεγαλύτερη συμμετοχή για το 2011 συγκαταλέγονται η Κίνα, οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Ινδία και η Ιαπωνία (Διάγραμμα 4.3).

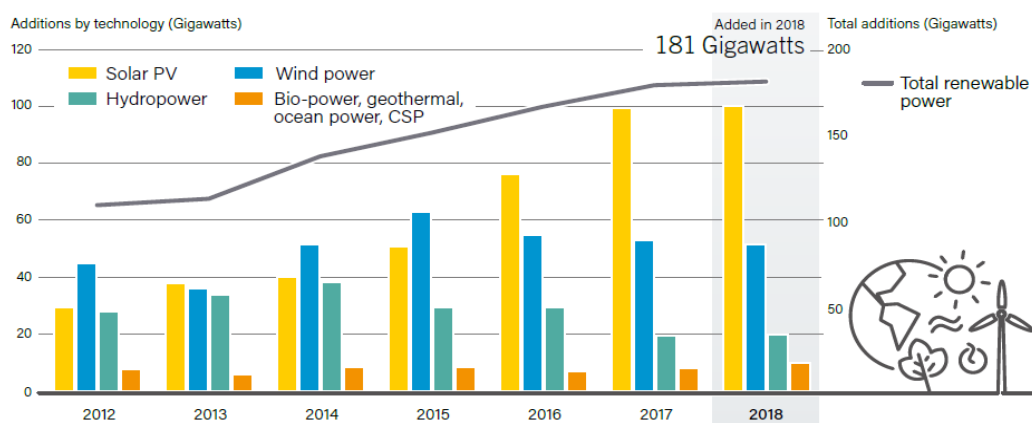
Διάγραμμα 4.3: Οι επτά πρώτες χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ, 2011

Πηγή : Renewables Global Status Report, 2012

Την επόμενη περίοδο 2012-2018 σημειώθηκε περαιτέρω παγκόσμια αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ με κυρίαρχη την ηλιακή ενέργεια (Φ/β), την αιολική, ενώ σημαντική ήταν και η αύξηση της υδροηλεκτρικής ενέργειας (Διάγραμμα 4.4).

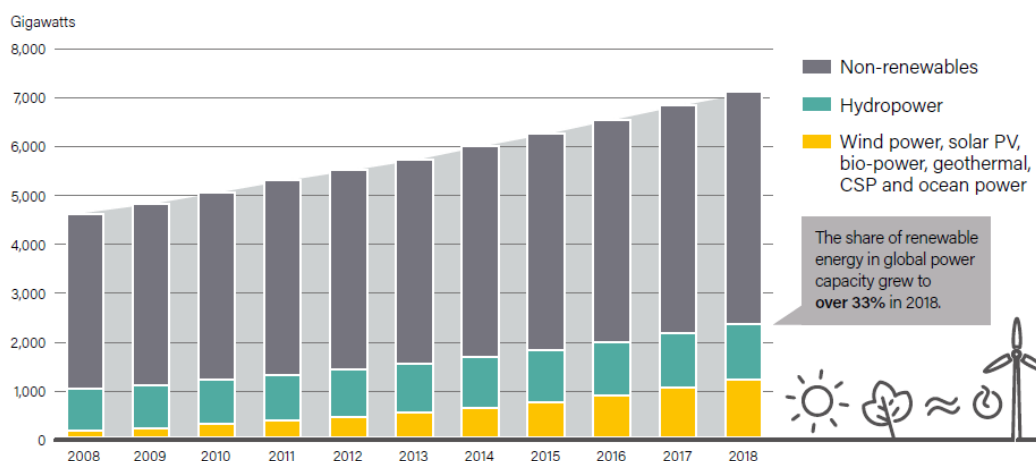
Διάγραμμα 4.4: Ετήσια προσθήκη συμμετοχής ΑΠΕ στην παραγωγή Ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο ανά μορφή ΑΠΕ, 2008-2018

Πηγή : Renewables Global Status Report, 2019

Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας σημείωσε αύξηση την δεκαετία 2008-2018 με αντίστοιχη αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ (Διάγραμμα 4.5). Παρόλο που οι ΑΠΕ κερδίζουν συνεχώς έδαφος σε πολλές χώρες, εντούτοις αντιμετωπίζουν προκλήσεις στην επίτευξη μεγαλύτερου μεριδίου στο παγκόσμιο σύνολο.

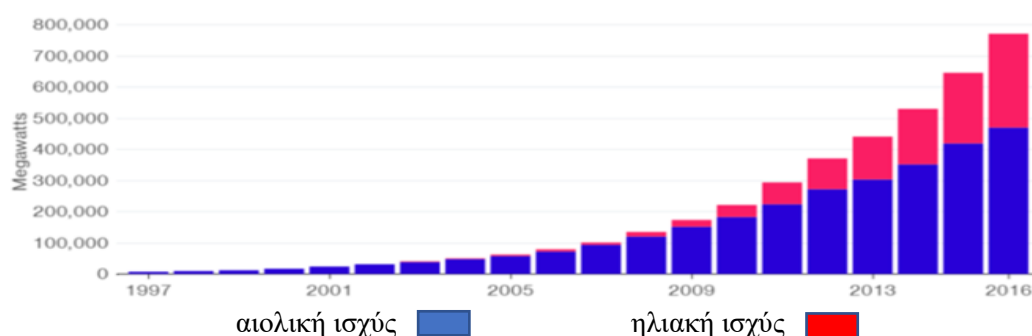
Διάγραμμα 4.5 : Η συμμετοχή των ΑΠΕ στην παγκόσμια παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ανά μορφή

Πηγή : Renewables Global Status Report, 2019

Στο επόμενο διάγραμμα 4.6 καταγράφεται η αύξηση της αιολικής και ηλιακής ενέργειας την εικοσαετία 1997-2016.

Διάγραμμα 4.6 : Αύξηση της εγκατεστημένης παγκόσμιας αιολικής και ηλιακής ενέργειας , 1997-2016

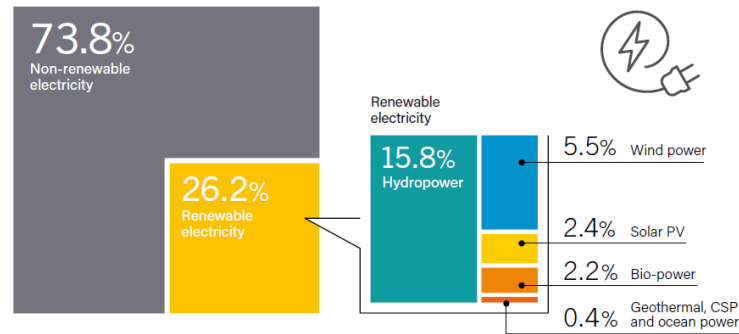

Πηγή: BP Statistical Review of World Energy

Η συμμετοχή των ΑΠΕ στο σύνολο της παγκόσμιας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ανέρχεται το 2018 στο 26,2% με κύρια την συμμετοχή της υδροηλεκτρικής ενέργειας με

ποσοστό 15,8% , της αιολικής ενέργειας με ποσοστό 5,5% και της ηλιακής ενέργειας (Φ/Β) με ποσοστό 2,4% (Γράφημα 4.1).

Γράφημα 4.1 : Εκτιμώμενη παγκόσμια Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και η συμμετοχή των ΑΠΕ για το 2018

Πηγή : Renewables Global Status Report, 2019

Οι χώρες με τη μεγαλύτερη συμμετοχή για το 2018 παραμένουν συγκριτικά με το 2011 όπως προαναφέρθηκε η Κίνα, οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Ινδία και η Ιαπωνία, ενώ η Ισπανία έχασε την 4^η προηγούμενη θέση της και αντικαταστάθηκε από την Αγγλία (REN , 2019). Οι χώρες με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην παραγωγή ηλιακής ενέργειας (Φ/Β) για το διάστημα 2008-2018, είναι η Κίνα, οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία η Γερμανία και η Ινδία. Στην ηλιοθερμική ενέργεια το προβάδισμα έχει αντίστοιχα η Ισπανία και οι ΗΠΑ. Οι χώρες με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην παραγωγή αιολικής ενέργειας είναι η Κίνα, οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Ινδία, η Ισπανία και η Αγγλία. Σε ότι αφορά ειδικότερα την θαλάσσια αιολική ενέργεια από την ισχύ του πρώτου θαλάσσιου αιολικού πάρκου που δημιουργήθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1980 στην Δανία μέχρι σήμερα, η παγκόσμια υπεράκτια αιολική ενέργεια σημείωσε επιτυχημένη ανάπτυξη στην Ευρώπη με ιδιαίτερα αυξητική τάση.

Η ανάπτυξη αυτή των ΑΠΕ ενίσχυσε και την αντίστοιχη απασχόληση σε παγκόσμιο επίπεδο με εκτιμώμενο αριθμό άμεσης και έμμεσης απασχόλησης τα 11 εκατομμύρια άτομα (Γράφημα 4.2).

Γράφημα 4.2 : Παγκόσμια απασχόληση ανά μορφή ΑΠΕ, 2018

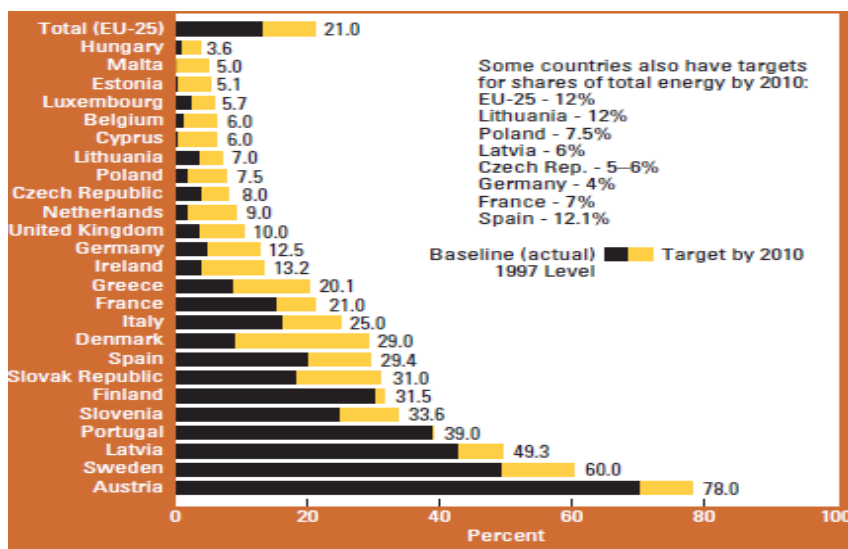
Πηγή : Renewables Global Status Report, 2019

4.1.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΕ

Η ανάπτυξη των ΑΠΕ αποτελεί σήμερα βασική προτεραιότητα στην ΕΕ, στόχος της οποίας είναι η προστασία του περιβάλλοντος σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Κιότο, αλλά και η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού των χωρών μελών (Γουργιώτης Α. και Τσιλιμίγκας, 2011:1). Η συνεχής αύξηση των ενεργειακών αναγκών της ΕΕ και η εξάρτηση από τις εισαγωγές (καθώς αποτελεί το μεγαλύτερο εισαγωγέα πετρελαίου), με στάθμιση των γεωπολιτικών συνθηκών, κατέστησαν αναγκαία τη στροφή προς μια διαφορετική οπτική. Για τους προαναφερόμενους λόγους, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προτείνει μία βιώσιμη και ανταγωνιστική ενεργειακή κλιματική πολιτική, με στόχο η Ευρώπη να γίνει ένα πρότυπο βιώσιμης ανάπτυξης για τον 21ο αιώνα (Ποτόλιας, 2014). Διαμορφώνεται με βάση τους άξονες που αφορούν την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, το μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας. Βασικό πυλώνα της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ενέργεια τόσο για την ενεργειακή ασφάλεια όσο και για την μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου αλλά και την αύξηση της απασχόλησης, συνιστά η προώθηση των ΑΠΕ. Το πρώτο βήμα αποτέλεσε το 1996 η έκδοση της Πράσινης Βίβλου για την «Ευρωπαϊκή Στρατηγική για αειφόρο, ανταγωνιστική και ασφαλή ενέργεια» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1996), για την προώθηση ανεξάρτησης των κ-μ από συμβατικές μορφές ενέργειας, και αύξησης της χρήσης των ΑΠΕ σε ποσοστό 12% για το έτος στόχο 2010. Στη συνέχεια η Λευκή Βίβλος για την «Ενέργεια για το μέλλον: ανανεώσιμες πηγές ενέργειας - Λευκή Βίβλος για κοινοτική στρατηγική και σχέδιο δράσης» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1997), στόχευσε στην διασφάλιση του εφοδιασμού, στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανταγωνιστικότητα και στην αύξηση της χρήσης των ΑΠΕ ως κοινοτικό στόχο σε ποσοστό 12% για το έτος 2010. Η Οδηγία 2001/77/ΕΚ που εκδόθηκε σε εφαρμογή της

Πράσινης και Λευκής Βίβλου έθεσε τις βάσεις προώθησης της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ και υποχρέωσε τα κ-μ στον καθορισμό εθνικών προς επίτευξη στόχων για το 2010 της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ. Στο Διάγραμμα 4.7 εμφανίζεται η στοχοθεσία κάθε κ-μ της ΕΕ για το έτος 2010 με έτος βάσης το 1997.

Διάγραμμα 4.7 :ΕΕ, Στοχοθεσία συμμετοχής των ΑΠΕ στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας για το 2010

Πηγή : - Renewables Global Status Report, 2005

Ακόλουθα, η Οδηγία 2003/54/ΕΚ ρύθμισε την παραγωγή, τη μεταφορά, τη διανομή και την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ. Στη Συνθήκη της Λισαβώνας (2007) σημειώνεται πως η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Στρατηγική επιδιώκει την διασφάλιση της λειτουργίας της αγοράς ενέργειας, την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, την προώθηση των ΑΠΕ και την διασύνδεση των δικτύων. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2007, στα πλαίσια της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη πρότεινε την αύξηση του μεριδίου των ΑΠΕ στην τελική ενεργειακή κατανάλωση σε 20%, την μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% με έτος βάσης το 1990 και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20%. Για την επίτευξη των προηγούμενων στόχων, γνωστών ως 20-20-20 προτάθηκε το επόμενο έτος η δεσμευτική νομοθεσία για το κλίμα και την ενέργεια από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και συμφωνήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο.

Ειδικότερα για το σύνολο των κ-μ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέχρι το 2020, προβλεπόταν:
 α) 20% μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου σε σχέση με τα επίπεδα του

1990 σύμφωνα με την Οδηγία 2009/29/ΕΚ, β) 20% διείσδυση των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας σύμφωνα με την Οδηγία 2009/28/ΕΚ και γ) 20% εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας. Ειδικά για την Ελλάδα, ο στόχος για τις εκπομπές αερίων ρύπων του θερμοκηπίου ήταν μείωση κατά 4% σε σχέση με τα επίπεδα του 2005 στους τομείς εκτός εμπορίας και 18% διείσδυση των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση. Η Ελληνική κυβέρνηση στο πλαίσιο υιοθέτησης συγκεκριμένων αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών πολιτικών, με το ν. 3851/2010 προχώρησε στην αύξηση του εθνικού στόχου συμμετοχής των ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας στο 20%, ο οποίος και εξειδικεύεται σε 40% συμμετοχή των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή, 20% σε ανάγκες θέρμανσης-ψύξης και 10% στις μεταφορές. Έτσι το 2009 εκδόθηκε η Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009 σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2009), η οποία μεταξύ άλλων :

- θέσπισε το κοινό πλαίσιο για την προώθηση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, με το μερίδιο των ΑΠΕ να ανέρχεται σε τουλάχιστον 20% έως το 2020 και έθεσε δεσμευτικούς εθνικούς στόχους για το συνολικό μερίδιο ενέργειας από ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας το 2020⁹⁰

- έκανε υποχρεωτική τη σύνταξη και δημοσίευση εθνικών σχεδίων δράσης για την ανανεώσιμη ενέργεια σχετικά με το ποσοστό της ενέργειας από ΑΠΕ που καταναλίσκονται στις μεταφορές, στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας, της θέρμανσης και της ψύξης

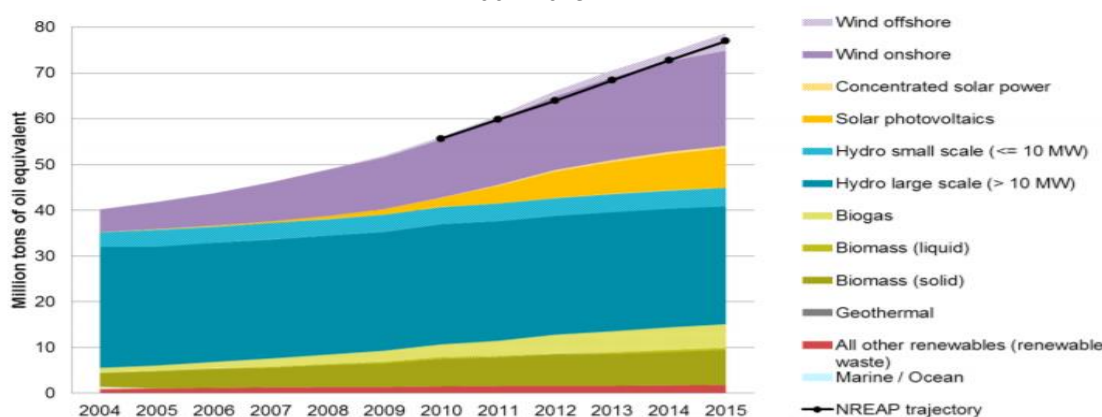
Η οδηγία του 2009 για τις ΑΠΕ αποτελεί κύριο οδηγό για την παροχή καθαρής ενέργειας σε όλους τους Ευρωπαίους πολίτες (EC, 2017b), ώστε να κατακτήσει η Ευρώπη την πρώτη δύναμη στις ΑΠΕ σε παγκόσμιο επίπεδο. Το 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισήγαγε μια φιλόδοξη πολιτική κλιματικής αλλαγής για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση που στοχεύει να καταστήσει την Ευρώπη την πρώτη ήπειρο με ουδέτερο ισοζύγιο άνθρακα μέχρι το 2050 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015). Η υλοποίηση αυτής της πολιτικής προϋποθέτει θεμελιώδη μετασχηματισμό του ενεργειακού μας συστήματος (EC, 2015b). Η Ενεργειακή Ένωση αποτελεί το βασικό πολιτικό εργαλείο μεταφοράς αυτού του μετασχηματισμού που έχει ως σκοπό να μεταφέρει ασφαλή, βιώσιμη, ανταγωνιστική,

---

⁹⁰ Παράρτημα I: Εθνικοί συνολικοί στόχοι για το μερίδιο ενέργειας από ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας το 2020 (L 140/46 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 5.6.2009)

προσιτή ενέργεια σε όλους τους Ευρωπαίους καταναλωτές (κάτοικους και επιχειρήσεις). Η ενεργειακή αυτή στρατηγική της Ένωσης έχει αμοιβαίως ενισχυόμενες και στενά αλληλένδετες διαστάσεις, με στόχο την εξασφάλιση μεγαλύτερης ενεργειακής ασφάλειας, βιωσιμότητας και ανταγωνιστικότητας. Η επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου, την εξοικονόμηση ενέργειας, την ενεργειακή ασφάλεια δίνουν μια νέα πολιτική διάσταση στο θέμα της ενέργειας (Γουργιώτης Α. και Τσιλιμίγκας, 2011:1). Το 2005 οι κυρίαρχες χώρες στις ΑΠΕ ήταν η Αυστρία, η Σουηδία, η Λετονία και η Πορτογαλία. Η αύξηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ ήταν συνεχής την δεκαετία 2004-2015. Με την εξαίρεση της υδροηλεκτρικής ενέργειας μεγάλης κλίμακας (>10MW) που συμμετέχει διαχρονικά με το μεγαλύτερο ποσοστό στην παραγωγή ενέργειας χωρίς ωστόσο να σημειώνει αύξηση αλλά μικρή μείωση (Διάγραμμα 4.8), μεγάλη ανάπτυξη παρουσίασε η αιολική και ηλιακή ενέργεια, μικρότερη αύξηση παρουσίασε η βιομάζα, ενώ μηδενική αύξηση κατέγραψε η υδροηλεκτρική ενέργεια μικρής κλίμακας (<10MW).

Διάγραμμα 4.8 : ΕΕ Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κατά μορφή ΑΠΕ, 2004-2015

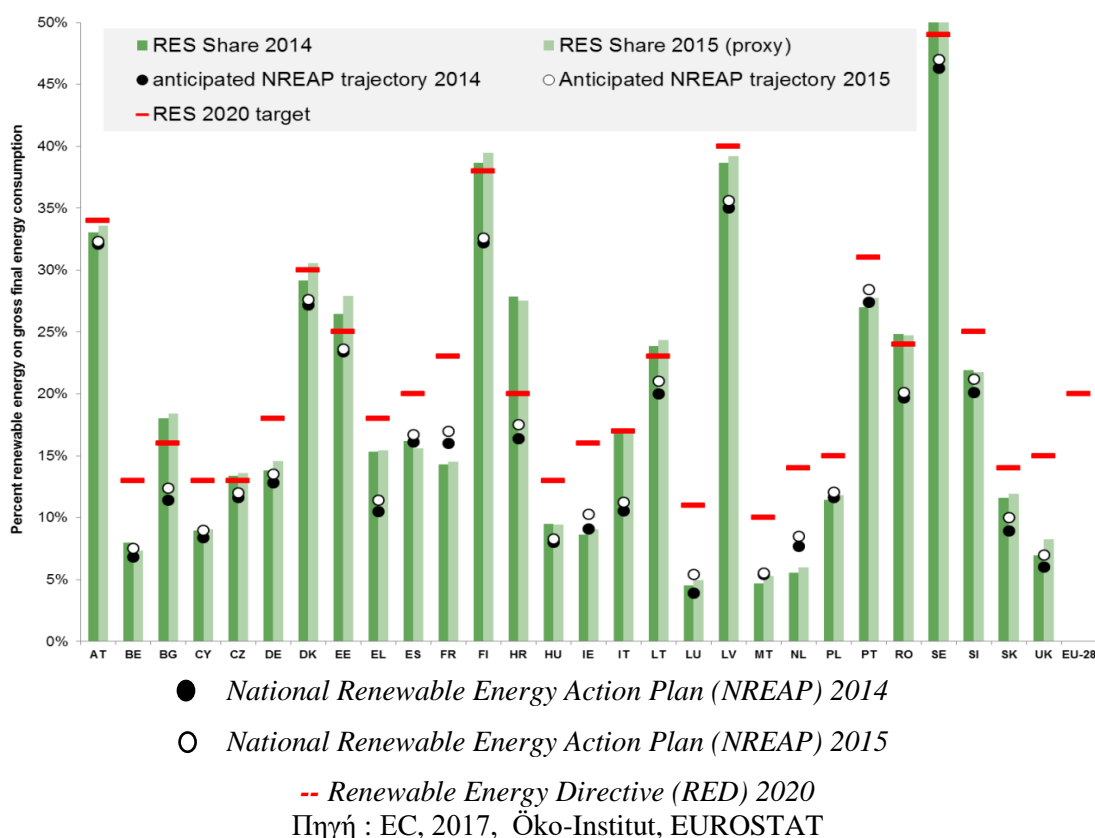
Πηγή: EC 2017b, EUROSTAT, Öko-Institut

Ειδικότερα την περίοδο 2014-2015, η αιολική ενέργεια υπερδιπλασιάστηκε αγγίζοντας το 1/3 περίπου της παραγωγής των ΑΠΕ με κυρίαρχες χώρες την Γερμανία και την Ισπανία. Τα υπεράκτια όμως αιολικά πάρκα παρουσίασαν βραδύτερη πρόοδο από το αναμενόμενο, κυρίως λόγω των αρχικά υψηλών δαπανών και των προβλημάτων διασύνδεσης στο δίκτυο. Κυρίαρχες χώρες οι οποίες και ξεπέρασαν τον προβλεπόμενο στόχο ήταν η Σουηδία, η Αγγλία, η Γερμανία, η Δανία και το Βέλγιο (EC,2017b). Η ανάπτυξη της υπεράκτιας αιολικής ενέργειας επιταχύνθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια στην ΕΕ, γεγονός που έχει δημιουργήσει έντονο ενδιαφέρον και ισχυρή ανοδική

τάση (REN 2019). Χαρακτηριστική είναι η αύξηση στο 100% στην ΕΕ για το πρώτο εξάμηνο του 2017. Το 90% της παγκόσμιας παραγωγής από υπεράκτια αιολική ενέργεια παράγεται στις Ευρωπαϊκές χώρες (EC,2017). Η ηλιακή ενέργεια από φωτοβολταϊκά (solar- PV) παρουσίασε ραγδαία αύξηση, με κυρίαρχες χώρες την Γερμανία, την Ιταλία και την Ισπανία. Σημαντικό είναι στα πλαίσια της διαπεριφερειακής συνεργασίας το σύμφωνο συνεργασίας αμοιβαίου ανοίγματος των δημοπρασιών για ηλιακές-φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις μεταξύ Δανίας και Γερμανίας.

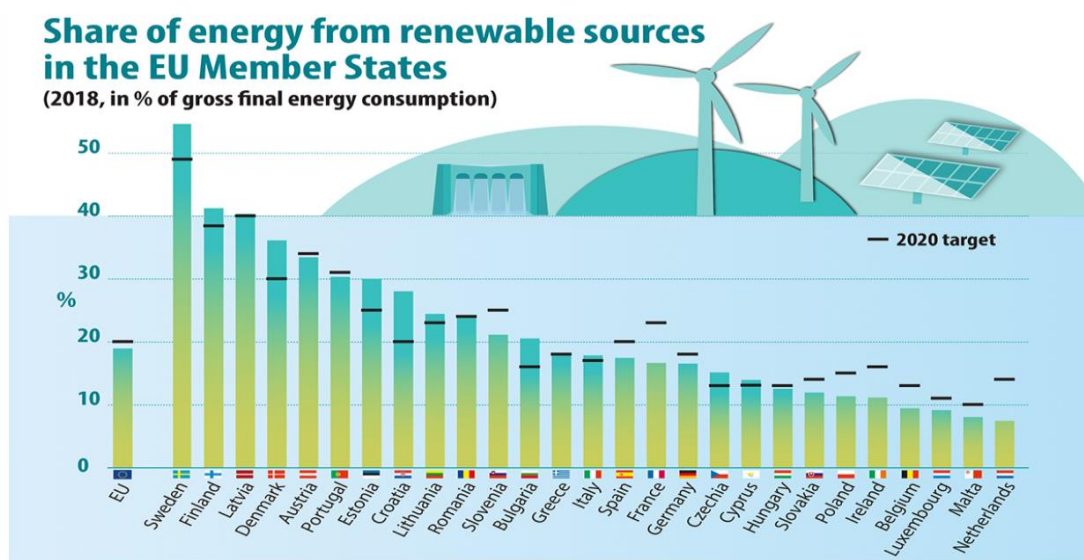
Η επίτευξη της στοχοθεσίας από την Ευρωπαϊκή Οδηγία για τα έτη 2013-2014 και 2014-2015 σε επίπεδο κ-μ, καταγράφει επίτευξη ή ακόμη και υπερκερασμό των τιθέμενων αντίστοιχων στόχων, ενώ σημαντική είναι η επίτευξη του στόχου για το 2020 ήδη από το 2014, 2015 για επτά χώρες, τη Σουηδία, τη Φινλανδία, τη Δανία, το Βέλγιο, την Ιταλία τη Λιθουανία και τη Ρουμανία (Διάγραμμα 4.9). Στον αντίποδα της μεγαλύτερης υστέρησης για τα έτη 2013-2015 και χαμηλότερης συμμετοχής των ΑΠΕ από τον τιθέμενο στόχο, βρίσκονται τρία κ-μ, η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο και η Γαλλία.

Διάγραμμα 4.9 : Πρόοδος κ-μ σε σχέση με την εθνική στοχοθεσία για την περίοδο 2013-2015 και σε σύγκριση με την στοχοθεσία για το 2020 (της Οδηγίας του 2009)

Το 2018, το μερίδιο της συμμετοχής των ΑΠΕ στην κατανάλωση ενέργειας αυξήθηκε από το 2014 ως το 2018 από 9.6 % σε 18.9 %. Ο στόχος για το 2020 ήταν 20% και για το έτος 2030 είναι 32%. Το υπόλοιπο μερίδιο καλύπτεται από εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου, αλλά και την πυρηνική ενέργεια. Τα κ-μ που είναι πρωταγωνιστές στη συμμετοχή των ΑΠΕ είναι η Σουηδία με ποσοστό 54.6%, η Φινλανδία με ποσοστό 41.2% και η Λετονία με ποσοστό 40.3%. Δεκατέσσερα κ-μ διπλασίασαν μάλιστα τη συμμετοχή τους μεταξύ του 2004 και 2018. Τη μικρότερη συμμετοχή εξακολουθεί να έχει η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο, ενώ προστέθηκε και η Μάλτα (Διάγραμμα 4.10).

Διάγραμμα 4.10 : 2018, Μερίδιο συμμετοχής ενέργειας από τις ΑΠΕ στα κ-μ σε σχέση με το στόχο του 2020

Πηγή: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-4c.html>

Η συμμετοχή των ΑΠΕ στο σύνολο της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ για το 2018 αποτελεί το μεγαλύτερο μερίδιο με ποσοστό 34% έναντι της πυρηνικής ενέργειας (30.9%), του πετρελαίου (21.6%), του φυσικού αερίου (9.3%) και του αργού πετρελαίου (4%). Η διαφοροποίηση μεταξύ των κ-μ διαφέρει όμως πολύ (πχ. στη Γαλλία η πυρηνική ενέργεια φτάνει το 78% της συνολικής παραγόμενης ενέργειας, στο Βέλγιο το 65% και στη Σλοβακία το 63%). Οι ΑΠΕ αποτελούν την κυρία πηγή παραγωγής ενέργειας με ποσοστό πάνω από 90% σε μια σειρά χωρών όπως η Λετονία, η Κύπρος, η Πορτογαλία και η Λιθουανία. Τα στερεά καύσιμα έχουν μεγάλη σπουδαιότητα στην Πολωνία, την

Εσθονία, την Ελλάδα και την Τσεχία ενώ το φυσικό αέριο είναι η κύρια παραγωγική πηγή στην Ολλανδία (76%) και το αργό πετρέλαιο στη Δανία (41%)⁹¹.

Τα πλεονεκτήματα της χρήσης των ΑΠΕ συνιστούν επιπλέον πηγή οικονομικής ανάπτυξης, με αύξηση της απασχόλησης για τους ευρωπαίους πολίτες - με πάνω από 1 εκατ. απασχολούμενους για το 2018, - ενώ ο εκτιμώμενος αριθμός ατόμων άμεσης και έμμεσης απασχόλησης στις ΑΠΕ φτάνει σε 1.235.000- (EC, 2019b). Η ενέργεια των ωκεανών και θαλασσών αποτελεί τον πρώτο από τους πέντε τομείς - κλειδιά στους οποίους εστιάζει η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Γαλάζια ανάπτυξη.⁹² Τα θαλάσσια αιολικά πάρκα αποτελούν τον ταχύτερα αναπτυσσόμενο κλάδο (EC, 2017b).

4.1.3 ΟΙ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η διασφάλιση του εφοδιασμού και επάρκειας των ενεργειακών αναγκών της χώρας, ο περιορισμός των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, η μείωση των επιπτώσεων στην υγεία των πολιτών και η διεύρυνση της εδαφικής συνοχής, συνιστά κύριο σκοπό της ελληνικής ενεργειακής πολιτικής. Η είσοδος των ΑΠΕ και του φυσικού αερίου διαφοροποίησε το ενεργειακό σύστημα της χώρας όπου για πολλές δεκαετίες μονοπωλούσε ως βασική πηγή ηλεκτρικής ενέργειας ο λιγνίτης (λόγω των πλούσιων πεδίων στην Δ. Μακεδονία και στην Πελοπόννησο).

Η πρώτη νομοθετική πράξη για τις ΑΠΕ στην Ελλάδα ήταν ο ν.1559/1985 περί "Ρύθμισης θεμάτων εναλλακτικών μορφών ενέργειας και ειδικών θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από συμβατικά καύσιμα», ο οποίος έδωσε τη δυνατότητα δραστηριοποίησης της ΔΕΗ και των ΟΤΑ στις ΑΠΕ. Στη συνέχεια με τους ν.2244/1994 και ν. 2773/1999 «Ρύθμιση θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις» και «Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας» αντίστοιχα, καθορίστηκε η τιμολογιακή πολιτική που σε συνδυασμό με αναπτυξιακά κίνητρα προσέλκυσε σημαντικό αριθμό επενδυτών

---

⁹¹ (<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-1.html>)

⁹² Η προώθηση της γαλάζιας ανάπτυξης στις Περιφέρειες, συνεισφέρει στην ανάπτυξη και στην αύξηση των θέσεων εργασίας, στοχεύει σε ένα υγιές θαλάσσιο και παράκτιο οικοσύστημα και σε μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία. Η γαλάζια ανάπτυξη καλύπτοντας όλες τις δραστηριότητες που χρησιμοποιούν τους θαλάσσιους πόρους (από την αλιεία, υδατοκαλλιέργεια, τις ΑΠΕ, τη βιοτεχνολογία και τον τουρισμό) στοχεύει να διπλασιάσει το ρυθμό της οικονομίας ως το 2030 (<https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy>)

ενέργειας, θεσμοθετήθηκε η απελευθέρωση της εσωτερικής αγοράς δίνοντας τη δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε ιδιώτες παραγωγούς (Τσαλέμης, 2009), ως ανεξάρτητους ηλεκτρικής και εισήχθησαν οι φορείς της ΡΑΕ⁹³ και της ΔΕΣΜΗΕ⁹⁴.

Ο ν.2941/2001 «Απλοποίηση διαδικασιών ίδρυσης εταιρειών, αδειοδότηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας», αντιμετώπισε το θέμα της χωροθέτησης εγκαταστάσεων ΑΠΕ σε δασικές εκτάσεις, ενώ ο ν. 3175/2003 «Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση» εδραιώνει την έρευνα, εκμετάλλευση και αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού μέσω κανόνων. Ο ακόλουθος ν.3468/2006 «Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαραγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης» αποτέλεσε βασικό νόμο για την ανάπτυξη των ΑΠΕ στην Ελλάδα, καθορίζοντας το μερίδιο των ΑΠΕ στη συνολική παραγωγή ηλεκτρισμού μέχρι το 2020, απλοποιώντας την αδειοδότηση των μονάδων ΑΠΕ και ενισχύοντας την πραγματοποίηση επενδύσεων με εισαγωγή νέας ελκυστικής τιμολογιακής πολιτικής για τις ΑΠΕ. Με το ν.3468/2006 «Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαραγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης και λοιπές διατάξεις», ενσωματώνεται στο ελληνικό δίκαιο η Κοινοτική Οδηγία 2001/77/ΕΚ και θεσμοθετείται ως εθνικός στόχος για την προαγωγή ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, το ποσοστό 20,1% για το 2010 και 29% για το 2020. Παράλληλα, προωθείται κατά προτεραιότητα η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από μονάδες ΑΠΕ.

Ο ν. 3851/2010 «Επιτάχυνση της Ανάπτυξης των ΑΠΕ για την Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής», μείωσε και απλοποίησε τον απαιτούμενο χρόνο αδειοδότησης των ΑΠΕ, καθώς η χρονοβόρα αδειοδότηση τους περιόριζε κατά τον νομοθέτη τις αναπτυξιακές διαδικασίες (Αρίφη, 2020). Η εναρμόνιση της Εθνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2009/28/ΕΚ σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες

---

⁹³ Η (ΡΑΕ) Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας είναι επιφορτισμένη με την παρακολούθηση και τον έλεγχο λειτουργίας της αγοράς ενέργειας, την αδειοδότηση εγκαταστάσεων ΑΠΕ, την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των έργων ΑΠΕ και την αξιολόγηση του συνόλου των αιτήσεων (με την υποστήριξη του Κέντρου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας-ΚΑΠΕ).

⁹⁴ Ο Διαχειριστής του Συστήματος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας (ΔΕΣΜΗΕ Α.Ε.) είναι επιφορτισμένος με τη λειτουργία, εκμετάλλευση, συντήρηση και ανάπτυξη του συστήματος μεταφοράς σε όλη τη χώρα, καθώς και των διασυνδέσεων του με άλλα δίκτυα

πηγές έγινε με την Απόφαση της Υπουργού Ανάπτυξης Α.Υ./Φ1/οικ.19598 (ΦΕΚ Β'1630/2010) όπου καθορίζονται οι εθνικοί στόχοι για τη συμμετοχή των ΑΠΕ ως το 2020 και ειδικότερα:

- Συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας σε ποσοστό 20%, (από 18% που καθόριζε η Οδηγία)
- Συμμετοχή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας σε ποσοστό τουλάχιστον 40% (βλ. Πίνακα 4.1 με επιδιωκόμενη αναλογία εγκατεστημένης ισχύος ανά κατηγορία ΑΠΕ)
- Συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην τελική κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση και ψύξη σε ποσοστό τουλάχιστον 20% και
- Συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην τελική κατανάλωση ενέργειας στις μεταφορές σε ποσοστό τουλάχιστον 10%.

Πίνακας 4.1: Όρια εγκατεστημένης ισχύος (MW) ανά τεχνολογία Α.Π.Ε. και κατηγορία παραγωγού

	2014	2020
Υδροηλεκτρικά	3700	4650
Μικρά (0-15MW)	300	350
Μεγάλα (0-15MW)	3400	4300
Φωτοβολταϊκά	1500	2200
Εγκαταστάσεις από επαγγελματίες αγρότες της περίπτωσης (β) της παρ. 6 του άρθ. 15 του ν.3851/2010	500	750
Λοιπές Εγκαταστάσεις	1000	1450
Ηλιοθερμικά	120	250
Αιολικά (περιλαμβανομένων θαλασσίων)	4000	7500
Βιομάζα	200	350

Πηγή: Υπ' αριθ.19598/2010 Απόφαση

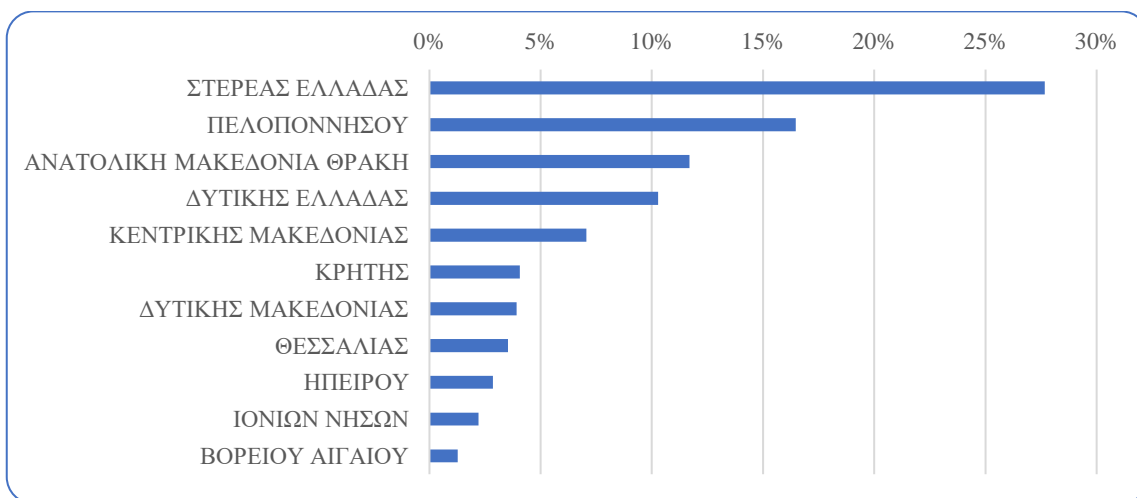
Η ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές αφορά την αιολική, την ηλιακή και τη γεωθερμική ενέργεια, την ενέργεια κυμάτων, την παλιρροϊκή ενέργεια, την υδραυλική ενέργεια, τα αέρια τα εκλυόμενα από χώρους υγειονομικής ταφής, από εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού και τα βιοαέρια.

Η ανασκόπηση καταδεικνύει τον μετασχηματισμό στο μίγμα της ηλεκτρικής ενέργειας διαχρονικά από το 1995 και μετά. Έτσι ενώ μέχρι το 1995 είχαν εγκατασταθεί για τις ΑΠΕ συνολικά 27 MW, μετέπειτα και ιδιαίτερα από το 2000 και μετά, καταγράφεται συνεχής αύξηση της εγκατεστημένης ισχύος των ΑΠΕ για όλες τις μορφές αυτών. Συγκεκριμένα, η ηλεκτρική ενέργεια της χώρας για το 2008 καλυπτόταν σε ποσοστό 50,5% από τον λιγνίτη, σε ποσοστό 13% από το πετρέλαιο (κύρια για τα μη διασυνδεδεμένα νησιά), σε ποσοστό 22,5% από το εισαγόμενο φυσικό αέριο, σε ποσοστό 6% από την υδραυλική ενέργεια και μόνο στο υπόλοιπο ποσοστό 4,3% συνολικά από την αιολική ενέργεια, τα μικρά υδροηλεκτρικά έργα, τη βιομάζα και τα φωτοβολταϊκά (ΥΠΕΚΑ, 2009). Για το 2009 σε ότι αφορά στην εγκατεστημένη ισχύ ανά μορφή ΑΠΕ, τα αιολικά πάρκα να φτάνουν τα 1.149,6 MW, τα ΜΗΥΕ τα 180,35 MW και τα Φ/Β τα 34,94M (Δαγκαλίδης, 2010). Σε ότι αφορά την γεωγραφική κατανομή, οι Περιφέρειες με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση ήταν η Στερεά Ελλάδα (25,4% του συνόλου, με την Εύβοια να κατέχει περίπου 23%), η Πελοπόννησος (23,3%), η ΑΜΘ (20,6%, κυρίως στη Θράκη) και η Κρήτη (14,7%) (Δαγκαλίδης, 2010).

Μετά τον καθορισμό της εθνικής στοχοθεσίας, το ποσοστό συμμετοχής του λιγνίτη στην ηλεκτρική ενέργεια της χώρας το 2013 παρουσίασε μικρή κάμψη (Γουργιώτης Α. και Τσιλιμίγκας 2011), ενώ η συμμετοχή των ΑΠΕ αυξήθηκε και έφτασε το έτος 2015 το 15,5%. Σύμφωνα με τη Eurostat, η Ελλάδα την περίοδο 2004-2012 υπερδιπλασίασε τη συμμετοχή των ΑΠΕ στην κάλυψη της ζήτησης ενέργειας από 7,2% το 2004 σε 15,1% το 2012. Η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής της χώρας ανερχόταν το 2017 περίπου σε 16672 MW με υψηλή τη συμμετοχή των ΑΠΕ και του φυσικού αερίου και παράλληλη μείωση του λιγνίτη. Η συμμετοχή των μορφών ΑΠΕ είναι κατά σειρά (εξαιρουμένων των μεγάλων υδροηλεκτρικών μονάδων) η αιολική ενέργεια (με ποσοστό πάνω από 45%) τα Φ/Β με ποσοστό κοντά στο 42% , τα Φ/Β σε στέγες με ποσοστό 71%, τα ΜΥΗΣ με ποσοστό 4% και η βιομάζα με ποσοστό 1,1%.

Η γεωγραφική κατανομή των ΑΠΕ τον Οκτώβριο του 2020 όπως παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 4.11, αναδεικνύει τον κυρίαρχο ρόλο της Στερεάς Ελλάδας με ποσοστό που ανέρχεται περίπου σε 27,7%, και ακολουθούν οι Περιφέρειες Πελοποννήσου, ΑΜΘ, Δυτικής Ελλάδας και Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ μικρή συμμετοχή έχουν τα νησιά του Ιονίου και Βορείου Αιγαίου με ποσοστό 2,2% αντίστοιχα.

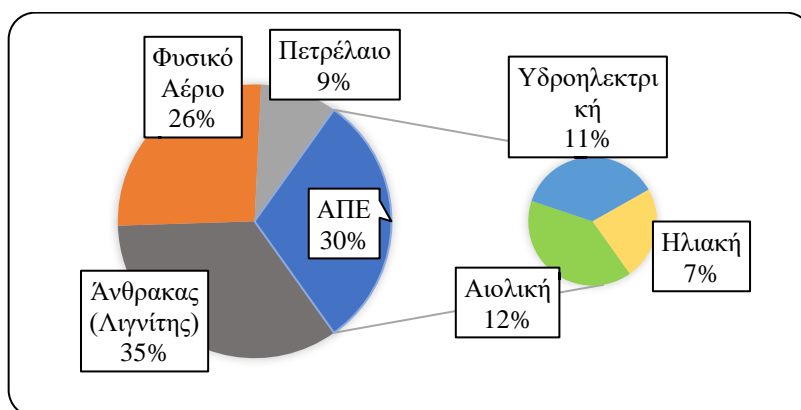
Διάγραμμα 4.11 : Ποσοστό Συμμετοχής των Περιφερειών στην εγκατεστημένη ισχύ ΑΠΕ του συνόλου της επικράτειας, Οκτώβριος 2020

Ίδια επεξεργασία από ΡΑΕ, rae.geportal

Το 2018, η Ελλάδα συνέχισε την σημαντική πρόοδο όσον αφορά την ανάπτυξη των ΑΠΕ, διπλασιάζοντας από το 2009 τη συμμετοχή τους στο ενεργειακό μίγμα και φτάνοντας το 13% της συνολικής παραγωγής πρωτογενούς ενέργειας. Εντούτοις, εξακολουθεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πετρέλαιο και τον άνθρακα (Lacy, OECD, 2020). Στο σύνολο της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για το 2018 οι ΑΠΕ άγγιξαν το 30% , ενώ στην επιμέρους συμμετοχή ανά μορφή ΑΠΕ κυριαρχεί η αιολική ενέργεια με ποσοστό 12%, η υδραυλική ενέργεια με ποσοστό 11% και η ηλιακή με χρήση φωτοβολταϊκών με ποσοστό 7% (Lacy OECD,2020) (Γράφημα 4.3).

Γράφημα 4.3 : Ελλάδα 2018, Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας

Πηγή : Lacy OECD, 2020, ίδια επεξεργασία

Ειδικότερα σε ότι αφορά την κατανομή των ΑΠΕ ανά μορφή στις Περιφέρειες σύμφωνα με την επεξεργασία των στοιχείων της ΡΑΕ, καταγράφονται τα ακόλουθα:

Σε ότι αφορά τις αιολικές εγκαταστάσεις, αυτές κατανέμονται στο σύνολο των Περιφερειών, με μεγαλύτερο αριθμό αδειών σε λειτουργία κατά σειρά, την Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο, την Κρήτη, την ΑΜΘ και το Β. Αιγαίο, ενώ τον μικρότερο αριθμό σταθμών συγκεντρώνουν η Ήπειρος και η Θεσσαλία (Πίνακας 4.2).

Πίνακας 4.2: Αιολικοί Σταθμοί με άδεια λειτουργίας ανά Περιφέρεια, κατά φθίνουσα σειρά, Οκτώβριος 2020

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΛΗΘΟΣ (% στο σύνολο της χώρας)	ΙΣΧΥΣ (mw)	ΙΣΧΥΣ (mw) (% στο σύνολο της χώρας)
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ* ¹	30,56	1157,78	32,73
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ* ²	12,15	641,15	18,12
ΑΜΘ	8,33	458,55	12,96
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ* ³	5,56	310,85	8,79
ΚΡΗΤΗ	12,85	196,65	5,56
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ* ⁴	2,78	143,10	4,05
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,74	122,50	3,46
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	2,08	108,80	3,08
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	8,33	28,78	0,81
ΘΕΣΣΑΛΙΑ* ⁵	0,69	18,60	0,53
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,35	3,00	0,08

*^{1,2} : Συμπεριλαμβάνονται και οι κοινοί με Αττική,

*³ : Συμπεριλαμβάνονται και οι κοινοί με Στερεά Ελλάδα,

*⁴ : Συμπεριλαμβάνονται και οι κοινοί με Δ. Μακεδονία,

*⁵ : Συμπεριλαμβάνονται και οι κοινοί με Στερεά Ελλάδα και Ήπειρο

Πηγή : Ιδία επεξεργασία από ΡΑΕ, rae.geoportat

Οι Περιφέρειες με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση Φ/Β >1mwp με άδεια λειτουργίας είναι η Πελοπόννησος, η Στερεά Ελλάδα, η Δυτική Ελλάδα, η ΑΜΘ και η Κ. Μακεδονία, ενώ για τα μικρά Φ/Β (<1mwp) οι Περιφέρειες του Β. Αιγαίου, Ν. Αιγαίου, Πελοποννήσου και Κ. Μακεδονίας (Πίνακας 4.3).

Πίνακας 4.3 : Φωτοβολταϊκοί Σταθμοί με άδεια λειτουργίας ανά Περιφέρεια, Οκτώβριος 2020

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΦΒ >1 mwp		ΦΒ <1 mwp	
	ΠΛΗΘΟΣ	ΙΣΧΥΣ (mwp)	ΠΛΗΘΟΣ	ΙΣΧΥΣ (mwp)
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	50	136,23	240	25,26
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	46	119,16	120	12,6
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	42	110,01	125	12,73
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	32	90,55	218	22,35
ΑΜΘ	38	94,8	114	13,64
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	28	83,85	107	10,62
ΗΠΕΙΡΟΣ	14	33,05	46	5,18
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0	0	312	34,23
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	8	22,8	70	7,43
ΚΡΗΤΗ	0	0	35	3,37
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	266	716,6	1708	179,11

Πηγή : Ιδία επεξεργασία από ΡΑΕ, rae.geportal

Οι Περιφέρειες με τα περισσότερα ΜΥΗΕ με άδεια λειτουργίας είναι η Κ. Μακεδονία, η Στερεά Ελλάδα, η Ήπειρος και η Δ. Ελλάδα, ενώ εγκαταστάσεις βιομάζας απαντώνται μόνο σε τρεις Περιφέρειες -Θεσσαλία, Ήπειρος και Κ. Μακεδονία- (Πίνακες 4.4, 4.5).

Πίνακας 4.4: Μικροί Υδροηλεκτρικοί Σταθμοί (ΜΥΗΕ) με άδεια λειτουργίας ανά Περιφέρεια, Οκτώβριος 2020

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΛΗΘΟΣ (% στο σύνολο της χώρας)	ΙΣΧΥΣ (mw) (% στο σύνολο της χώρας)
ΗΠΕΙΡΟΥ	15,79	21,70
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	29,82	19,37
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	16,23	17,26
Δ.ΕΛΛΑΔΑ	11,84	16,80
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	8,77	10,98
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	10,09	9,32
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	2,63	2,20
ΑΜΘ	3,95	2,15
ΚΡΗΤΗ	0,44	0,07

Πηγή: Ιδία επεξεργασία από ΡΑΕ, rae.geportal

Πίνακας 4.5 : Εγκαταστάσεις βιομάζας με άδεια λειτουργίας ανά Περιφέρεια, Οκτώβριος 2020

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΛΗΘΟΣ (% στο σύνολο της χώρας)	ΙΣΧΥΣ (mw) (% στο σύνολο της χώρας)
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	36,36	20,92
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	18,18	12,16
ΗΠΕΙΡΟΣ	18,18	7,35

Πηγή: Ιδία επεξεργασία από ΡΑΕ, gae geoportat

Στα επόμενα διαγράμματα παρουσιάζεται η συνθετική και συγκριτική εικόνα της κατανομής στις εξεταζόμενες Περιφέρειες ανά μορφή ΑΠΕ ανάλογα με το ποσοστό ισχύος (mw), αλλά και το πλήθος των εγκαταστάσεων (Διαγράμματα 4.12, 4.13).

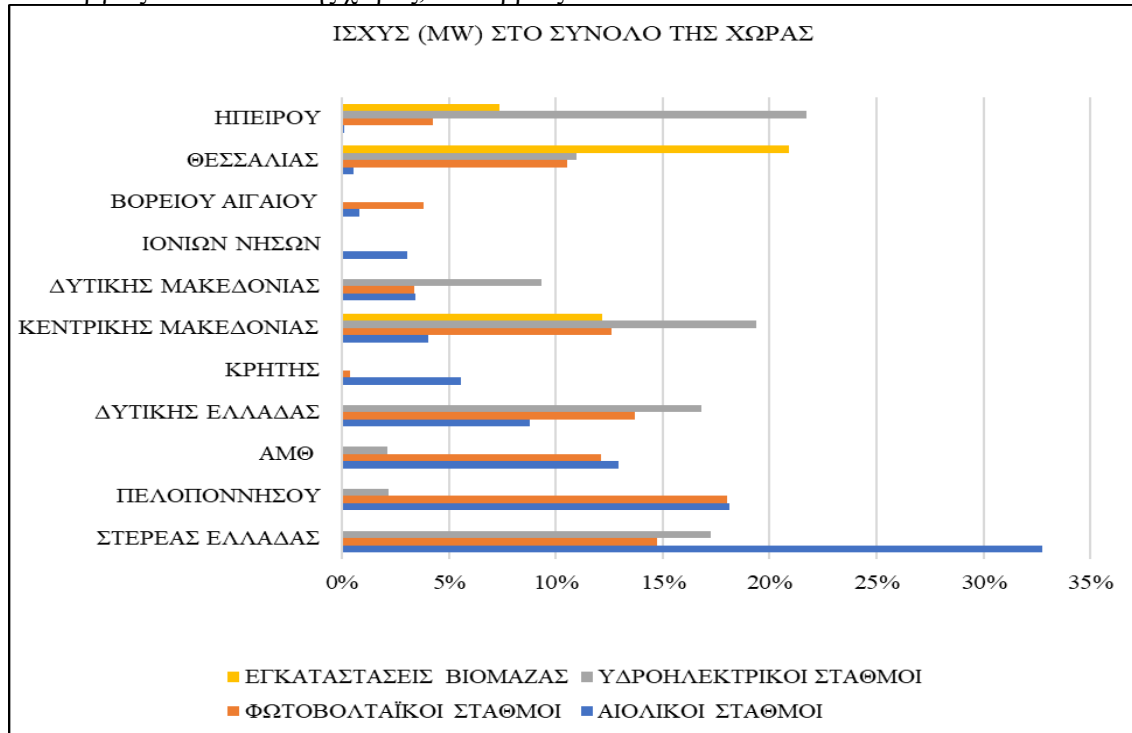
Τέλος, οι θέσεις απασχόλησης στις ΑΠΕ από το 2009 ως το 2018 παρουσιάζουν σταδιακή αύξηση (Πίνακας 4.6).

Πίνακας 4.6 : Ελλάδα, Άμεσες και έμμεσες θέσεις απασχόλησης στις ΑΠΕ

Απασχολούμενοι	2009	2010	2012	2013	2017	2018
Φ/Β	1.350	4.250	10.500	12.000	1.300	1.800
Αιολικά	1.340	1.570	1.500	1.400	3.100	5.100
Μικρά Υ/Η	500	550	1.250	1.250	2.000	2.400
Βιομάζα	3.000	3.000	3.000	2.700	2.600	2.400
Βιοαέριο	0	0	100	100	1.300	800
Γεωθερμία	<100	<100	150	150	<100	<100
Σύνολο ΑΠΕ	6.290	9.570	16.500	17.600	10.400	12.600

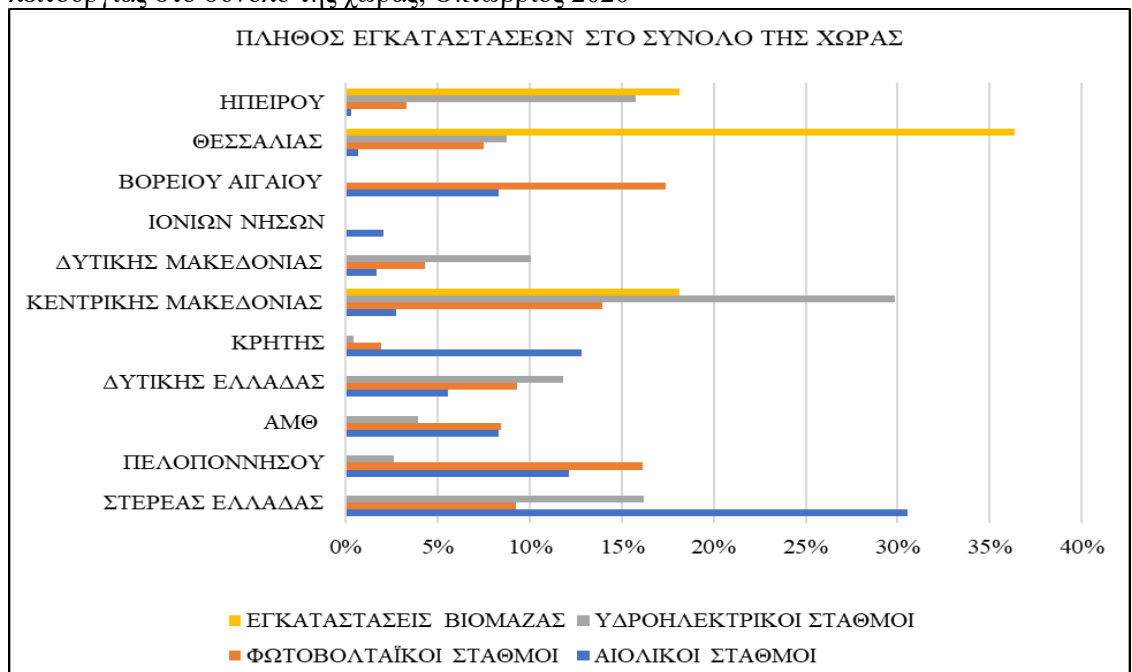
Πηγή : Ιδία επεξεργασία , EurObserv'ER, 2010 ως 2019

Διάγραμμα 4.12: Ποσοστό ισχύος (mw) ανά Περιφέρεια και ανά κατηγορία ΑΠΕ με άδεια λειτουργίας στο σύνολο της χώρας, Οκτώβριος 2020

Πηγή: Ιδία επεξεργασία από ΡΑΕ, rae.geportal

Διάγραμμα 4.13: Ποσοστό πλήθους ανά Περιφέρεια και ανά κατηγορία ΑΠΕ με άδεια λειτουργίας στο σύνολο της χώρας, Οκτώβριος 2020

Πηγή: Ιδία επεξεργασία από ΡΑΕ, rae.geportal

4.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΠΕ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

4.2.1 ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2008

Στην Ελλάδα, το θεσμικό πλαίσιο για τις ΑΠΕ αρχικά έδωσε έμφαση στην παροχή οικονομικών κινήτρων με τη μορφή εγγυημένων τιμολογίων καθώς και στη διευκόλυνση της αδειοδότησης προβλέποντας μια απλοποιημένη διαδικασία, σε σχέση με την ισχύουσα για τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις (Γουργιώτης Α. και Τσιλιμίγκας 2011:5). Παρόλα αυτά, η αυξανόμενη διείσδυση των ΑΠΕ στο ηλεκτρικό ενεργειακό ισοζύγιο της Ελλάδας, από το 1995 ως το 2010 υστερούσε ως προς την επίτευξη του τιθέμενου από την Ε.Ε. στόχου για το 2010. Η προώθηση των ΑΠΕ παρουσίασε αρκετές δυσκολίες και εμπόδια που δυσχέραιναν το κλίμα και καθυστερούσαν τη συστηματική ανάπτυξη τους. Στους κύριους λόγους, συμπεριλαμβάνονται η περιορισμένη ικανότητα απορρόφησης ενέργειας των δικτύων μεταφοράς και διανομής σε συνδυασμό με την πληθώρα και το μεγάλο μέγεθος σε MW των αιτήσεων, τα προβλήματα σύνδεσης των αιολικών σταθμών στο σύστημα, οι αδυναμίες κατά την εξέλιξη της υλοποίησης της αδειοδοτικής διαδικασίας και η έλλειψη κατευθύνσεων από το χωρικό σχεδιασμό για τις ΑΠΕ. Παρά το γεγονός ότι η χωροθέτηση των εγκαταστάσεων ΑΠΕ συνιστά όχι μόνο βασικό σημείο της πραγματοποίησης του εθνικού στόχου για την συμμετοχή των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή αλλά και της περιβαλλοντικής προστασίας, στην Ελλάδα η χωρική οργάνωση τους στηριζόταν για μεγάλο χρονικό διάστημα μόνο στο πλαίσιο της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης με κεντρικό άξονα την Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.⁹⁵

---

⁹⁵ Σχετικά : 1) Με το ν. 2941/2001 «Απλοποίηση διαδικασιών ίδρυσης εταιρειών, αδειοδότηση ΑΠΕ, ρυθμίστηκε το θέμα της χωροθέτησης εγκαταστάσεων ΑΠΕ σε δάση και δασικές εκτάσεις 2) Με την ΚΥΑ 1726/2003 "Διαδικασία προκαταρκτικής εκτίμησης και αξιολόγησης, έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, καθώς και έγκρισης επέμβασης ή παραχώρησης δάσους ή δασικής έκτασης στα πλαίσια της έκδοσης άδειας εγκατάστασης σταθμών ηλεκτροπαραγωγής, από ΑΠΕ" (ΦΕΚ Β' 552) καθορίστηκαν οι γνωμοδοτούντες φορείς για την εγκατάσταση μονάδων ΑΠΕ και η μείωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών. 3) Με την ΚΥΑ οικ. 104247/ΕΥΠΕ/ΥΠΕΧΩΔΕ 25.5.2006 (ΦΕΚ Β' 663):«Διαδικασία Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης (Π.Π.Ε.Α.) και Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (Ε.Π.Ο.) έργων ΑΠΕ, σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 1650/1986, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 του ν. 3010/2002», καθορίστηκε η διαδικασία ΠΠΕΑ και ΕΠΟ 4) Με την ΚΥΑ οικ. 104248/ΕΥΠΕ/ΥΠΕΧΩΔΕ 25.5.2006(ΦΕΚ Β' 663): «Περιεχόμενο, δικαιολογητικά και λοιπά στοιχεία των Προμελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Π.Π.Ε.), των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.), καθώς και συναφών μελετών περιβάλλοντος, έργων ΑΠΕ» καθορίστηκαν τα σχετικά περιβαλλοντικά θέματα.

Η προσέγγιση αυτή αν και έδινε τη δυνατότητα εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από κάθε συγκεκριμένη εγκατάσταση, δεν διασφάλιζε - εξαιτίας του σημειακού πεδίου αναφοράς - την αναγκαιότητα συμβατότητας με συνολικά αποδεκτά κριτήρια χωροθέτησης ΑΠΕ. Το γεγονός ότι τα πολεοδομικά σχέδια (ΖΟΕ, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ) λόγω της παλαιότητάς τους δεν περιελάμβαναν ρυθμίσεις/κατευθύνσεις για τις ΑΠΕ, είχε ως συνέπεια την κατάθεση προσφυγών στο ΣτΕ, την πρόκληση γραφειοκρατικών εμπλοκών και επιβραδύνσεων κατά την αδειοδοτική διαδικασία αλλά και τη δημιουργία επενδυτικής αβεβαιότητας.

Όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο 2, σε εφαρμογή του χωροταξικού νόμου 2742/1999 θεσμοθετήθηκαν το 2003 και 2004 τα πρώτα ΠΧΠ στην Ελλάδα. Με την έκδοση αυτών των νομοθετικών ρυθμίσεων καλύφθηκε το κενό που είχε εντοπίσει η εν τω μεταξύ εκδοθείσα Απόφαση του Σ.τ.Ε. 2569/2004⁹⁶ (Γουργιώτης Α. & Τσιλιμίγκας 2011). Επειδή όμως οι αναφορές για τις ΑΠΕ στα ΠΧΠ ήταν συχνά γενικόλογες και δεν έδιναν ειδικότερες σαφείς κατευθύνσεις, ενώ συχνά έκαναν και αναφορά σε διεξαγωγή άλλων κατάλληλων μελετών για το θέμα, κρίθηκε αναγκαία η κατάρτιση Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τις ΑΠΕ (ΕΧΠ-ΑΠΕ), ώστε να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά και ολοκληρωμένα το ζήτημα του χωροταξικού σχεδιασμού αυτών.

4.2.2 ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΠΕ

Στα πλαίσια της επίτευξης των ευρωπαϊκών στόχων και της εθνικής πολιτικής για τις ΑΠΕ, θεσπίστηκε το 2008 κατόπιν ειδικής μελέτης, το «Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας», για την άρση των προαναφερόμενων προβλημάτων. Το ΕΧΠ-ΑΠΕ, σε συμφωνία με το χωροταξικό ν. 2742/1999 έχει στρατηγικό χαρακτήρα

---

⁹⁶ Με την απόφαση 2569/2004 του Ε' τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας ακυρώθηκε έγκριση περιβαλλοντικών όρων για την εγκατάσταση και λειτουργία αιολικού πάρκου ισχύος 4,8 MW στη Λακωνία σε περιοχές υπέρ-συσσώρευσης, λόγω της μη ύπαρξης προηγούμενου χωροταξικού σχεδιασμού. Ειδικότερα η σκέψη σημειώνει ότι: «Άδεια εγκατάστασης αιολικού σταθμού σε περιοχή για την οποία έχει εκδοθεί μεγάλος αριθμός παρόμοιων αδειών ή εκκρεμεί, για τον ίδιο σκοπό, μεγάλος αριθμός αιτήσεων, χορηγείται μόνον εάν έχει προηγηθεί η σύνταξη των κατά τα άρθρα 7 και 8 του ν. 2742/1999 Ειδικών ή Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης ή ο χαρακτηρισμός της περιοχής ως Περιοχής Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων, σύμφωνα με το άρθρο 10 του νόμου αυτού. Έως ότου ολοκληρωθεί η διαδικασία αυτή, η χορήγηση της άδειας εγκατάστασης επιτρέπεται μόνον εάν έχει προηγηθεί σε επίπεδο νομού ή σχετικώς ευρείας διοικητικής περιφέρειας σχετική συνολική μελέτη»

και δίδει ρυθμίσεις/κατευθύνσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη και χωρική οργάνωση σε εθνικό επίπεδο. Σκοπός του είναι η διαμόρφωση πολιτικών χωροθέτησης έργων ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ ανά μορφή και κατηγορία χώρου, με την καθιέρωση ρυθμίσεων και κριτηρίων χωροθέτησης. Δίνει κατευθύνσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη και οργάνωση του εθνικού χώρου, όσον αφορά στη χωρική διάρθρωση της ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ, ως κλάδου παραγωγικής δραστηριότητας και ως υποδομής εθνικής σημασίας και κοινής ωφέλειας, με βαρύνουσα σημασία για την προστασία του περιβάλλοντος και την αρμονική ένταξή τους στο τοπίο. Παρέχει κατευθύνσεις και ρυθμίσεις για τη χωροθέτηση των έργων ηλεκτροπαραγωγής διαφόρων μορφών ΑΠΕ και συγκεκριμένα των αιολικών εγκαταστάσεων, των μικρών υδροηλεκτρικών έργων, των εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης ηλιακής ενέργειας, ενέργειας από βιομάζα ή βιοαέριο και γεωθερμικής ενέργειας. Εξαιρούνται από τη ρυθμιστική του εμβέλεια τα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα (>15MW), λόγω των ιδιομορφιών που παρουσιάζουν, οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που εξαιρούνται από την υποχρέωση λήψης αδείας παραγωγής και αδείας εγκατάστασης και λειτουργίας, σύμφωνα με το ν. 3468/2006, οι εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που χαρακτηρίζονται ως μη οχλούσες εγκαταστάσεις, σύμφωνα με την υπ' αριθμ.19500/2004 ΚΥΑ και τα σταθερά φωτοβολταϊκά συστήματα στις στέγες όλων των κτιρίων και στους ακάλυπτους χώρους των οικοπέδων.

Το Πλαίσιο στοχεύει στην ασφαλή επιλογή των κατάλληλων από χωροταξικής άποψης περιοχών υποδοχής εγκαταστάσεων ΑΠΕ για την ελαχιστοποίηση των αβεβαιοτήτων, την μείωση των συγκρούσεων χρήσεων γης, την άρση της επενδυτικής ανασφάλειας τόσο σε επίπεδο κρατικών υπηρεσιών όσο και σε επενδυτικό επίπεδο, την απλοποίηση των χρονοβόρων διαδικασιών, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την περιβαλλοντική προστασία.

Ειδικότερα ο χωροταξικός σχεδιασμός, για τις αιολικές εγκαταστάσεις όπου δίδεται και ιδιαίτερη βαρύτητα, αποσκοπεί:

- α) στον εντοπισμό, με βάση τα στοιχεία αιολικού δυναμικού, κατάλληλων περιοχών που θα επιτρέπουν ανάλογα με τις χωροταξικές και περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες τους τη λειτουργία αιολικών εγκαταστάσεων
- β) στην καθιέρωση κανόνων και κριτηρίων χωροθέτησης που θα επιτρέπουν αφενός την δημιουργία βιώσιμων εγκαταστάσεων αιολικής ενέργειας και αφετέρου την αρμονική ένταξή τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και στο τοπίο και

γ) στη δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού χωροθέτησης των αιολικών εγκαταστάσεων, ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή ανταπόκριση στους στόχους των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών.

Λαμβάνοντας υπόψη το αιολικό δυναμικό και τα ιδιαίτερα χωροταξικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά, γίνεται διάκριση του εθνικού χώρου σε τέσσερις κατηγορίες και ειδικότερα α) της Ηπειρωτικής χώρας (συμπεριλαμβανομένης της Εύβοιας, β) της Αττικής, λόγω του μητροπολιτικού της χαρακτήρα, γ) των κατοικημένων Νησιών του Ιονίου, του Αιγαίου και της Κρήτης, δ) του υπεράκτιου θαλάσσιου χώρου και των ακατοίκητων νησίδων.

Η ηπειρωτική χώρα περιλαμβάνει περιοχές, οι οποίες διακρίνονται σε Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας (ΠΑΠ), σε περιοχές, δηλαδή, που διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα για την εγκατάσταση αιολικών σταθμών και προσφέρονται για την επίτευξη των χωροταξικών στόχων, και στις λοιπές Περιοχές Αιολικής Καταλληλότητας (ΠΑΚ), σε περιοχές, δηλαδή, που διαθέτουν ικανοποιητικό εκμεταλλεύσιμο αιολικό δυναμικό (Φοβάκης, 2017) και κρίνονται από την Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) κατά το άρθρο 3 παρ. 1.δ του ν. 3468/2006, ως ενεργειακά αποδοτικές. Ορίζονται τρεις περιοχές ΠΑΠ, η πρώτη στην Περιφέρεια ΑΜΘ (τμήμα πρώην νομών Έβρου και Ροδόπης), η δεύτερη περιοχή που εκτείνεται στις Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδος- το μεγαλύτερο τμήμα της ζώνης- (τμήμα των ΠΕ Ευβοίας, Βοιωτίας, Φθιώτιδας, Φωκίδας και Ευρυτανίας), της Περιφέρειας Θεσσαλίας (τμήμα της ΠΕ Καρδίτσας) και της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (τμήμα της ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας) και η τρίτη στην Περιφέρεια Πελοποννήσου (τμήμα των ΠΕ Αρκαδίας και Λακωνίας). Στις περιοχές ΠΑΠ προσδιορίζεται η φέρουσα ικανότητα εγκατάστασης αιολικών έργων, που ισοδυναμεί με τη χωρητικότητα, δηλαδή την εκτίμηση μέγιστης δυνατότητας χωροθέτησης αιολικών εγκαταστάσεων (του μέγιστου αριθμού τυπικών Α/Γ ⁹⁷ που επιτρέπεται να εγκατασταθούν σε μια ενότητα χώρου).

---

⁹⁷ Ως Τυπική ανεμογεννήτρια ορίζεται από το ΕΧΠ-ΑΠΕ η (Α/Γ) ή ισοδύναμη αυτής: Η ανεμογεννήτρια με διάμετρο ρότορα $D=85m$. Ο υπολογισμός της ισοδύναμης Α/Γ προκύπτει από τον τύπο $(N_{iso})= D / D_t$, (όπου N_{iso} είναι ο ισοδύναμος αριθμός τυπικών Α/Γ, D η διάμετρος του ρότορα της εγκατεστημένης Α/Γ και D_t η διάμετρος του ρότορα της τυπικής Α/Γ).

Για τις τέσσερις κατηγορίες χώρου προσδιορίζονται ρητά οι περιοχές αποκλεισμού και οι ζώνες ασυμβατότητας χωροθέτησης αιολικών εγκαταστάσεων, ενώ διακριτά για κάθε μία καθορίζονται ειδικά κριτήρια χωροθέτησης αιολικών μονάδων. Συγκεκριμένα για τη χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων στις ΠΑΠ και ΠΑΚ της ηπειρωτικής χώρας λαμβάνεται υπόψη το ειδικό κριτήριο της μέγιστης επιτρεπόμενης πυκνότητας αιολικών εγκαταστάσεων σε επίπεδο πρωτοβάθμιου ΟΤΑ, και το κριτήριο της ένταξης των αιολικών εγκαταστάσεων στο τοπίο. Ειδικά, κριτήρια χωροθέτησης τίθενται επίσης για τις αιολικές εγκαταστάσεις του νησιωτικού χώρου, του θαλάσσιου χώρου, των ακατοίκητων νησίδων και της Αττικής. Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο καθορισμός κανονιστικών κριτηρίων για τη διασφάλιση της συνέργειας των αιολικών εγκαταστάσεων με οικιστικές δραστηριότητες, περιοχές ή στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς, περιοχές περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και αποστάσεων για τη διασφάλιση της λειτουργικότητας και απόδοσης των αιολικών εγκαταστάσεων από άλλες παραγωγικές δραστηριότητες, χρήσεις γης και περιοχές περιβαλλοντικής προστασίας. Η ύπαρξη σύνθετων κριτηρίων ένταξης των αιολικών εγκαταστάσεων στο τοπίο με διαβάθμιση, καταγράφει την σημασία που δίδεται για την εναρμόνιση των εγκαταστάσεων με το ανθρωπογενές και φυσικό τοπίο για την ελαχιστοποίηση της οπτικής επίπτωσης από την εγκατάσταση και λειτουργία τους. Επιπρόσθετα σημειώνεται το στάδιο και η αρμόδια αρχή ελέγχου των κανόνων και κριτηρίων χωροθέτησης κατά την αδειοδότηση μεμονωμένων αιολικών εγκαταστάσεων.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός των ΜΥΗΕ αποσκοπεί:

- α. Στον εντοπισμό υδατικών διαμερισμάτων με εκμεταλλεύσιμο υδραυλικό δυναμικό και όπως καταγράφεται μεγάλη πυκνότητα εκμεταλλεύσιμου δυναμικού παρουσιάζουν τα υδατικά διαμερίσματα της Ηπείρου, της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, της Δυτικής Μακεδονίας, της ΑΜΘ και της Δυτικής και Βόρειας Πελοποννήσου.
- β. Στον προσδιορισμό περιοχών ασυμβατότητας ή αποκλεισμού, χωροθέτησης των ΜΥΗΕ και των συνοδευτικών τους έργων
- γ. Στον καθορισμό κριτηρίων για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας των υποδοχέων ΜΥΗΕ, δηλαδή τη μέγιστη δυνατότητα εγκατάστασης μικρών υδροηλεκτρικών έργων στην ίδια γραμμή ύπαρξης υδροδυναμικού, τη συνύπαρξή τους με άλλες χρήσεις και τη διατήρηση των υδροβιολογικών και οικολογικών χαρακτηριστικών των υποδοχέων
- δ. Στον καθορισμό κριτηρίων χωροθέτησης τους

ε. Στην εφαρμογή των αρχών διαχείρισης των υδάτων και την Οδηγία για τις πλημμύρες 2007/60.

Περαιτέρω, στο ΕΧΠ-ΑΠΕ, παρατίθενται οι αντίστοιχοι κανόνες για τις λοιπές μορφές ΑΠΕ, κυρίως την ηλιακή, την ενέργεια από βιομάζα και τη γεωθερμική. Ως περιοχές προτεραιότητας για τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης της γεωθερμικής ενέργειας ορίζονται οι περιοχές της χώρας που έχει εντοπισθεί γεωθερμικό δυναμικό υψηλής ενθαλπίας, όπως ιδίως η Πολυχνίτος της Λέσβου, η Μήλος και η Νίσυρος.

Οι κατευθύνσεις του ΕΧΠ ΑΠΕ προς τον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό επισημαίνουν ότι κατά την ανωτέρω διαδικασία εναρμόνισης, τα ΓΠΣ και τα ΣΧΟΟΑΠ δεν μπορούν να εισάγουν περιοριστικές ρυθμίσεις για την ανάπτυξη έργων ΑΠΕ πέραν των όσων ήδη προβλέπονται με τις διατάξεις του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, εκτός της εξάιρεσης χορηγούμενης παρέκκλισης κατόπιν τεκμηριωμένης πρότασης της οικείας περιφέρειας εισήγησης της Διεύθυνσης Χωροταξίας και σύμφωνης γνώμης του Γενικού Γραμματέα ΥΠΕΧΩΔΕ. Επιπρόσθετα σημειώνει ότι κατά την αναθεώρηση ή τροποποίηση των σχεδίων πολεοδομικού επιπέδου, λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την αναδιατύπωση των ρυθμίσεων εκείνων που ενδέχεται να δημιουργούν αντιθέσεις ή αντιφάσεις προς τις κατευθύνσεις του παρόντος Ειδικού Πλαισίου. Δίδονται μάλιστα ειδικές κατευθύνσεις τροποποίησης των ΖΟΕ του νησιωτικού χώρου ώστε να παρασχεθεί η δυνατότητα χορήγησης ΑΠΕ σε περιοχές της Σάμου, Τήνου, Μυκόνου, Σίφνου και Πάρου στα πλαίσια της εναρμόνισής τους με τις ρυθμίσεις του Ειδικού Πλαισίου, καθώς είναι προγενέστερες αυτού και δεν είχε μελετηθεί κατά την κατάρτισή τους το ζήτημα της χωροθέτησης έργων ΑΠΕ. Αναφέρεται επίσης, ότι η εκπόνηση των υποκείμενων χωροταξικών και πολεοδομικών πλαισίων ή σχεδίων βαίνει παράλληλα προς την υλοποίηση του Ειδικού Πλαισίου και δεν αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή του.

Ο ν. 3651/2010 περιέλαβε στη συνέχεια ρύθμιση σε σχέση με την ανάπτυξη των ΑΠΕ ιδιαίτερα για την εφαρμογή του χωροταξικού πλαισίου των ΑΠΕ. Συγκεκριμένα σημειώνει πως η εγκατάσταση έργων ΑΠΕ θα γίνεται σύμφωνα με τα εγκεκριμένα χωροταξικά, πολεοδομικά, ρυθμιστικά ή άλλα σχέδια χρήσεων γης που είναι συμβατά με το ΕΠΧΣΑΑ των ΑΠΕ. «Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν εγκεκριμένα σχέδια ή υπάρχουν και δεν είναι συμβατά με το ΕΠΧΣΑΑ των ΑΠΕ γίνεται άμεση και αποκλειστική εφαρμογή του Ειδικού Πλαισίου» (παρ. 2, άρθρο 9).

4.2.3 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

Στο κεφάλαιο Ε του Ειδικού Πλαισίου «Κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό» και συγκεκριμένα του άρθρου 21, σημειώνεται ρητά ότι: «τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, πρέπει να εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις των Ειδικών Πλαισίων, ενώ παράλληλα οφείλουν να εξειδικεύουν και να συμπληρώνουν τις επιλογές και ρυθμίσεις τους». Επιπλέον, καθιερώνεται όπως προαναφέρθηκε αντίστοιχη υποχρέωση εναρμόνισης και για τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Η εφαρμογή του ΕΧΠ-ΑΠΕ κατέστη κρίσιμη τόσο στις αδειοδοτικές διαδικασίες και στις περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις.

4.3 ΑΪΣΤΑΔΙΟ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΕ

4.3.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η εξέταση της αξιολόγησης των ΠΧΠ για τις ΑΠΕ, γίνεται στη βάση της μεθοδολογίας του πρώτου κεφαλαίου, σε τρία στάδια. Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται τα δύο πρώτα στάδια, ενώ το τρίτο στάδιο εξετάζεται στο τελευταίο κεφάλαιο των συμπερασμάτων. Στο πρώτο στάδιο αξιολογούνται και εκτιμώνται οι διατάξεις του κάθε ΠΧΠ για τις ΑΠΕ και στο δεύτερο στάδιο γίνεται συνθετικά η συγκριτική εξέταση μεταξύ των ΠΧΠ.

Αναλυτικά για το πρώτο στάδιο, συντάχθηκαν οι Πίνακες αξιολόγησης για κάθε Περιφέρεια ως προς τις ΑΠΕ (Π1-ΑΠΕ ως Π11-ΑΠΕ) στη βάση κοινού πίνακα (βλ. Παράρτημα) με άξονες:

- α) τις κατευθύνσεις ανά κεφάλαιο, άρθρο και εδάφιο που δίδει το κάθε ΠΧΠ για τις ΑΠΕ (κατακόρυφο άξονα) και
- β) τους δείκτες αξιολόγησης όπως διαμορφώνονται ειδικά για τον κλάδο των ΑΠΕ με βάση την μεθοδολογική προσέγγιση του σταδίου Α⁹⁸ (οριζόντιο άξονα) οι οποίοι είναι:
  - Οι διατάξεις που συνιστούν Αναπτυξιακή Προτεραιότητα του κάθε ΠΧΠ για τις ΑΠΕ

⁹⁸ βλ. Κεφάλαιο 1

- Οι προτεινόμενες κατηγορίες ΑΠΕ (μορφές ΑΠΕ, αιολική ενέργεια, θαλάσσια αιολικά πάρκα, ηλιακή ενέργεια (Φ/Β), ΜΥΗΕ, βιομάζα, γεωθερμία)
- Η πρόταση συνέργειας για τις ΑΠΕ με τις όμορες Περιφέρειες
- Οι διατάξεις που συνιστούν Χωροταξική Προτεραιότητα για τις ΑΠΕ
- Οι διατάξεις που συνιστούν προτεραιότητα μικτού χαρακτήρα (Αναπτυξιακού και Χωροταξικού) για τις ΑΠΕ
- Οι προτάσεις Εξειδίκευσης/Συμπλήρωσης του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού των ΑΠΕ
- Η Συμβατότητα/ Αντίθεση των διατάξεων με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού των ΑΠΕ
- Οι προτάσεις που συνιστούν Ανάδραση προς τα Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και αναγράφονται ή όχι
- Η Εφαρμογή/Δεσμευτικότητα των διατάξεων στον πολεοδομικό σχεδιασμό
- Η Κανονιστική Πυκνότητα των διατάξεων
- Η Σαφήνεια των διατάξεων

Για το δεύτερο στάδιο επεξεργάστηκαν τα προαναφερόμενα στοιχεία των πινάκων Π1-Π11 ανά Περιφέρεια και συγκροτήθηκαν τέσσερις συνθετικοί πίνακες και τρία διαγράμματα. Στη βάση αυτών, έγινε η κριτική προσέγγιση του χωρικού και αναπτυξιακού προτύπου των ΑΠΕ μεταξύ των εξεταζόμενων Περιφερειών. Το δεύτερο στάδιο για τις ΑΠΕ όπου γίνεται η συνθετική συγκριτική αξιολόγηση όλων των ΠΧΠ (ως προς το αναπτυξιακό μοντέλο και τις χωροταξικές κατευθύνσεις, ως προς την εφαρμογή τους σε πολεοδομικό επίπεδο και ως προς τον τρόπο διατύπωσης των κατευθύνσεων/ρυθμίσεων) και αναδεικνύονται τα επιμέρους συμπεράσματα για τις ΑΠΕ παρουσιάζεται στην ενότητα 4.4.

Ακόλουθα παρουσιάζεται η αξιολόγηση για κάθε ΠΧΠ του σταδίου Α της μεθοδολογικής προσέγγισης με βάση την αποδελτίωση των αναλυτικών πινάκων Π1-ΑΠΕ ως Π11-ΑΠΕ του παραρτήματος (όπως αναφέρθηκαν προηγουμένως στην ενότητα της μεθοδολογικής προσέγγισης):

4.3.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

4.3.2.1 ΠΧΠ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ – ΘΡΑΚΗΣ

α. *Αναπτυξιακό πρότυπο.* Στους βασικούς στόχους του ΠΧΠ ΑΜΘ συγκαταλέγεται η προτεραιότητα στην ανάπτυξη των ΑΠΕ για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της κλιματικής αλλαγής και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στον τομέα της ενέργειας. Η αύξηση της ενεργειακής κάλυψης σε ΑΠΕ θα ενισχύσει τον ρόλο της Περιφέρειας στον εθνικό χώρο. Κύριο άξονα του αναπτυξιακού προτύπου για την ενεργό ένταξη της Περιφέρειας στα διεθνή ενεργειακά δίκτυα συνιστά η αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων, ιδιαίτερα της γεωθερμίας με αξιοποίηση των εντοπισμένων πλούσιων γεωθερμικών πεδίων και της βιομάζας.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις αποτελούν: α) ο ενδεικτικός καθορισμός δύο χωρικών ενοτήτων ανάπτυξης ενέργειας από ΑΠΕ (όπως εμφανίζονται στο συνοδευόντα χάρτη Δικτύων και Μονάδων τεχνικής υποδομής, β) ο ενδεικτικός καθορισμός ευρείας ζώνης ανάπτυξης γεωθερμίας στα βεβαιωμένα γεωθερμικά πεδία (όπως εμφανίζεται στο συνοδευόντα χάρτη Χωροταξικής Οργάνωσης της Περιφέρειας). Η μία χωρική ενότητα ανάπτυξης ενέργειας από ΑΠΕ συμπίπτει με την Περιοχή Αιολικής Προτεραιότητας (ΠΑΠ) 1 του ΕΧΠ ΑΠΕ⁹⁹, ενώ η δεύτερη ενότητα αναπτύσσεται δυτικά, στα όρια με την Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας¹⁰⁰. Στις δύο αυτές χωρικές ενότητες προωθείται συστηματικά και κατά προτεραιότητα η ανάπτυξη αιολικών πάρκων. Η πλειονότητα των κατευθύνσεων του ΠΧΠ της ΑΜΘ εναρμονίζονται με το ΕΧΠ- ΑΠΕ και είναι γενικής φύσεως. Μικρό ποσοστό αυτών που αναφέρονται ως εξειδίκευση του ΕΧΠ ΑΠΕ θα μπορούσαν να αμφισβητηθούν υπό την έννοια ότι αποτελούν τροποποίηση του ΕΧΠ, είναι ασύμβατες με αυτό και θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο ανάδρασης και να εξετασθούν κατά την αναθεώρηση αυτού. Συγκεκριμένα: α) η διάταξη που αναφέρει την προώθηση της εξειδίκευσης όρων και περιορισμών εγκατάστασης αιολικών πάρκων για την καλύτερη δυνατή οργάνωση της δραστηριότητας και τη βέλτιστη αντιμετώπιση των συνεργιστικών επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον και ιδίως στην ορνιθοπανίδα (παρ. 9, Άρθρο 6, Κεφ. Γ'), χωρίς να σημειώνει το επίπεδο χωροταξικού σχεδιασμού όπου πρέπει να εξετασθεί η εξειδίκευση όπως και β) η διάταξη που δίδει κατεύθυνση για τη σωρευτική εκτίμηση των επιπτώσεων

⁹⁹ στο ανατολικό τμήμα του ορεινού όγκου της Ροδόπης και στις ορεινές περιοχές της Π.Ε. Έβρου
¹⁰⁰ και ειδικότερα περιλαμβάνει σημαντικό τμήμα του Φαλακρού Όρους στην Π.Ε. Δράμας

από τα αιολικά πάρκα και την αποφυγή της χωροθέτησης των ανεμογεννητριών σε παράλληλες λοφοσειρές, για τη μη δημιουργία επάλληλων φραγμών στις μετακινήσεις των πουλιών και εξασφάλισης ασφαλών ζωνών διέλευσης τους (παρ. 1, Άρθρο 15, Κεφ. Α), οδηγεί σε ασάφεια άμεσης ή μη εφαρμοσιμότητας και δεσμευτικότητας των κατευθύνσεων, με ενδεχόμενο κατά περίπτωση ερμηνείας τόσο στον πολεοδομικό σχεδιασμό όσο και στις περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις.

γ. *Σύνοψη.* Η προτεραιότητα στη ανάπτυξη των ΑΠΕ συνιστά στόχο για την Περιφέρεια της ΑΜΘ. Οι κατηγορίες των ΑΠΕ που δίδεται έμφαση αφορούν στην αιολική, στην ηλιακή ενέργεια, στη γεωθερμία και στη βιομάζα. Οι χωροταξικές κατευθύνσεις του ΠΧΠ ΑΜΘ υποστηρίζουν τον αναπτυξιακό στόχο εξειδικεύοντας και χωρικά την ανάπτυξη των ΑΠΕ με καθορισμό ενδεικτικών ζωνών και διακριτά και αντίστοιχη ζώνη για την γεωθερμία. Οι διατάξεις περιγράφονται με καλή και μέτρια σαφήνεια, χαρακτηρίζονται από χαμηλή/μέτρια κανονιστική πυκνότητα και μέτρια/χαμηλή εφαρμογή στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Το μεγαλύτερο ποσοστό είναι συμβατό με τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ. Σημειώνεται όμως ότι η πλειοψηφία των διατάξεων με ισχυρή δεσμευτικότητα και άμεση εφαρμοσιμότητα αντιστοιχούν σε κατευθύνσεις μη συμβατές με το Ειδικό Πλαίσιο και αναφέρονται ως εξειδίκευση χωρίς να σημειώνεται ότι αφορούν στοιχεία ανάδρασης.

4.3.2.2 ΠΧΠ Κεντρικής Μακεδονίας

α. *Αναπτυξιακό πρότυπο.* Οι δυνατότητες αξιοποίησης διαφόρων μορφών ΑΠΕ εντάσσονται στις δραστηριότητες για τις οποίες υπάρχουν σαφείς τάσεις εξωστρέφειας και συγκριτικού πλεονεκτήματος για τη διαμόρφωση ενός διαπεριφερειακού ενεργειακού συμπλέγματος εθνικής και διεθνούς εμβέλειας σε συνεργασία με την όμορη Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας. Στα πλαίσια της πρόληψης και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή ενισχύεται η εφαρμογή των βέλτιστων διαθέσιμων πρακτικών και τεχνολογιών για την αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας. Η χρήση της γεωθερμίας και των σημαντικών γεωθερμικών πόρων είναι απόλυτης προτεραιότητας για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη συμβολή της για την αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Προτεραιότητα της χωρικής οργάνωσης της ενέργειας σύμφωνα με την χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, αποτελεί η αξιοποίηση του σημαντικού αιολικού δυναμικού και η χωρική υποστήριξη

της αύξησης της παραγωγής και χρήσης ενέργειας που προέρχεται από ΑΠΕ. Βασική χωροταξική επιλογή συνιστά ο καθορισμός της Ευρύτερης Αναπτυξιακής Ζώνης Αιολικών Εγκαταστάσεων και ΜΥΗΣ και η συμπλήρωση του ΕΧΠ ΑΠΕ με πρόταση διερεύνησης προσθήκης νέων περιοχών ΠΑΠ, στα πλαίσια της ανάδρασης όπως ρητά σημειώνεται. Οι περιοχές αυτές προσδιορίζονται χωρικά με καταγραφή συγκεκριμένων ΔΕ στα όρια με τις περιφέρειες Δ. Μακεδονίας και ΑΜΘ. Η εκμετάλλευση των ΑΠΕ συνιστά στρατηγικό στόχο του προτύπου χωρικής ανάπτυξης, ειδικά για την ορεινή /ημιορεινή ευρύτερη ζώνη, προς όφελος της τοπικής ανάπτυξης και υπό τους όρους πλήρους διατήρησης της βιοποικιλότητας και της αξίας του τοπίου. Σε ότι αφορά την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών και λόγω της διαθεσιμότητας υπερπληθώρας περιοχών κατάλληλων για την εγκατάσταση αυτόνομων μονάδων Φ/Β, σε εφαρμογή των διατάξεων του ΕΧΠ ΑΠΕ¹⁰¹, δίδεται αρνητική χωροταξική κατεύθυνση, στην εγκατάστασή τους στις σημαντικές ζώνες τοπίου του ΠΧΠ, καθώς και στις περιοχές που περιλαμβάνονται στην ΕΑΖ Τουρισμού. Ειδικότερα η στρατηγική του ΠΧΠ Κ. Μακεδονίας για το τοπίο, δίδει κατευθύνσεις αποφυγής περαιτέρω χωροθέτησης μονάδων φωτοβολταϊκών σε γεωργική γη, με συγκεκριμένη μάλιστα αναφορά στις κρισιμότερες περιοχές. Επιπλέον στις κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων σημειώνεται ότι η εγκατάσταση αιολικών πάρκων και Φ/Β πρέπει να αποφεύγεται εντός των ζωνών προστασίας του αγροτικού τοπίου, εντός των εθνικών πάρκων και γενικότερα περιοχών προστασίας (Natura 2000, δασικές περιοχές). Οι δύο αυτές διατάξεις αποτελούν εξειδίκευση του ΕΧΠ και η χρήση του όρου της διάταξης «πρέπει να αποφεύγεται» και όχι «απαγορεύεται», σημαίνει ότι κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση οποιαδήποτε απόκλιση από το ΕΧΠ των ΑΠΕ πρέπει να τεκμηριώνεται απόλυτα.

γ. *Σύνοψη* . Συνοψίζοντας, στην Κεντρική Μακεδονία ενισχύεται η ανάπτυξη των ΑΠΕ με στόχο την διαμόρφωση ενός διαπεριφερειακού (με τη Δ. Μακεδονία) ενεργειακού συμπλέγματος εθνικής και διεθνούς εμβέλειας. Προτεραιότητα δίνεται στην αιολική ενέργεια, στα ΜΥΗΕ και στη γεωθερμία, ενώ προτείνονται ως νέες περιοχές ΠΑΠ οι αναπτυξιακές ευρύτερες ζώνες αιολικής ενέργειας. Οι διατάξεις χαρακτηρίζονται σχεδόν

---

¹⁰¹ όπου σημειώνονται ως περιοχές προτεραιότητας για τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης της ηλιακής ενέργειας οι περιοχές που είναι άγονες ή δεν είναι υψηλής παραγωγικότητας και κατά προτίμηση αθέατες από πολυσύχναστους χώρους, και με δυνατότητες διασύνδεσης με το Δίκτυο ή το Σύστημα

στην πλειονότητά τους από υψηλή σαφήνεια, υψηλή και μέτρια κανονιστική πυκνότητα και υψηλή και μέτρια εφαρμογή στον πολεοδομικό σχεδιασμό.

4.3.2.3 ΠΧΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

α. Αναπτυξιακό πρότυπο. Βασική προτεραιότητα του αναπτυξιακού προτύπου αποτελεί η διατήρηση και η ενίσχυση του διεθνούς ρόλου της Περιφέρειας ως ενεργειακού κέντρου με την αξιοποίηση και την αύξηση των ανανεώσιμων και εν γένει καινοτόμων πηγών ενέργειας λόγω και των δυνατοτήτων που παρουσιάζει λόγω της μακροχρόνιας εξειδίκευσης της στην ενέργεια. Ο στόχος αυτός ενισχύεται διαμορφώνοντας τις χωρικές, οικονομικές, θεσμικές και άλλες προϋποθέσεις ανάπτυξης των ΑΠΕ και των συναφών με αυτές επενδύσεων και συνδέεται με την κλιματική αλλαγή. Στις κατηγορίες των ΑΠΕ προς ανάπτυξη έμφαση δίδεται στην αιολική ενέργεια, στην ηλιακή, στα ΜΥΗΕ και στην αξιοποίηση της βιομάζας.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Οι κατευθύνσεις του σχεδίου ΥΑ για το ΠΧΠ της Δυτικής Μακεδονίας, υιοθετούν πλήρως τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ ΑΠΕ, χωρίς περαιτέρω εξειδικεύσεις και καθορισμό αναπτυξιακών ζωνών ΑΠΕ. Ειδικότερα για τα ΜΥΗΕ που παρουσιάζουν πυκνότητα συγκεντρώσεων στην Περιφέρεια δίδεται η κατεύθυνση εναρμόνισης με τις διαπιστώσεις και τις προβλέψεις του Σχεδίου Διαχείρισης των Υδάτων των Λεκανών Απορροής της Περιφέρειας για την αποφυγή προβλημάτων σύγκρουσης χρήσεων και τη διασφάλιση της επάρκειας νερού σε υφιστάμενες αστικές.

γ. Σύνοψη. Το ΠΧΠ της Δ. Μακεδονίας προωθεί την ανάπτυξη των ΑΠΕ (αιολικά συστήματα, φωτοβολταϊκά συστήματα, ΜΥΗΕ, αξιοποίηση γεωθερμίας, αξιοποίηση βιομάζας) σε πλήρη εναρμόνιση με το ΕΧΠ, με στόχο τη διατήρηση και την ενίσχυση του διεθνούς ρόλου της Περιφέρειας ως ενεργειακού κέντρου. Οι κατευθύνσεις του χαρακτηρίζονται κυρίως από χαμηλή κανονιστική πυκνότητα, καλή/μέτρια σαφήνεια και χαμηλή εφαρμογή στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό.

4.3.2.4 ΠΧΠ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

α. Αναπτυξιακό πρότυπο. Η προώθηση των ΑΠΕ προβλέπεται με στόχο την πρόληψη και την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή. Στις κατηγορίες των ΑΠΕ προς ανάπτυξη έμφαση δίδεται στην αιολική ενέργεια, στα ΜΥΗΕ και στην ηλιακή ενέργεια.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Προσδιορίζονται Ευρύτερες ζώνες ΑΠΕ σύμφωνα με το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης (άρθρο 5), και συγκεκριμένα:

- α) περιοχές με δυνατότητα χωροθέτησης αιολικών εγκαταστάσεων και ΜΥΗΕ¹⁰² και
- β) μικρότερες περιοχές με δυνατότητα χωροθέτησης αιολικών εγκαταστάσεων - αιολικού δυναμικού¹⁰³

Ειδικότερα σύμφωνα με τις κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης (άρθρο 10), για τις Αιολικές εγκαταστάσεις καθορίζονται ΠΑΠ και ΠΑΚ στις οποίες ισχύουν οι αντίστοιχες κατά περίπτωση κατευθύνσεις του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου των ΑΠΕ. Οι περιοχές αυτές σημειώνεται ενδεικτικά και στο Χάρτη Χωροταξικής Οργάνωσης¹⁰⁴

Ο προσδιορισμός συγκεκριμένων περιοχών ΠΑΚ, εξειδικεύει μεν το ΕΧΠ ΑΠΕ, αυξάνει όμως τις περιοχές αποκλεισμού των ΑΠΕ πέραν των οριζόντιων κριτηρίων αποκλεισμού του Ειδικού Πλαισίου, χωρίς να σημειώνεται ως ανάδραση προς το Ειδικό Πλαίσιο. Το γεγονός αυτό δημιουργεί ασάφεια ως προς την άμεση εφαρμοσιμότητα της διάταξης τόσο στον σχεδιασμό του υποκείμενου χωρικού σχεδιασμού όσο και κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση.

γ. *Σύνοψη.* Το ΠΧΠ της Θεσσαλίας προωθεί την ανάπτυξη των ΑΠΕ ιδιαίτερα τα αιολικά συστήματα, τα ΜΥΗΕ και τα Φωτοβολταϊκά συστήματα με στόχο την πρόληψη και την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή. Εξειδικεύει σε μεγάλο βαθμό τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ ΑΠΕ, σε πλήρη εναρμόνιση για τα ΜΥΗΕ και τις Φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις, αλλά σε μερική συμβατότητα για τις αιολικές εγκαταστάσεις. Οι κατευθύνσεις του χαρακτηρίζονται από υψηλή και μέτρια κανονιστική πυκνότητα, καλή σαφήνεια και υψηλή εφαρμογή στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό.

¹⁰² στη δυτική Θεσσαλία, με γεωγραφική συνέχεια προς τις όμορες Περιφέρειες Ηπείρου και Στερεάς Ελλάδας

¹⁰³ στην ορεινή περιμετρική ζώνη της Περιφέρειας στο νότιο Όλυμπο, την Όσσα, το νότιο Πήλιο και την Όθρυ με γεωγραφική συνέχεια προς τις όμορες Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, κεντρικής Μακεδονίας και Στερεάς Ελλάδας

¹⁰⁴ Ως ΠΑΠ καθορίζεται το δυτικό ορεινό τμήμα της ΠΕ Καρδίτσας, στις ΔΕ Καλλιφώνου, Μενελαΐδας, Ρεντίνης και Ιτάμου.

Ως ΠΑΚ αναγνωρίζονται οι παρακάτω περιοχές:

- βορείως της ΠΑΠ, στην Πίνδο, στις ορεινές περιοχές των Δήμων Καλαμπάκας, Πύλης, Αργιθέας, Μουζακίου και Λίμνης Πλαστήρα
- στο ορεινό, βορειοδυτικό τμήμα του Δ. Ελασσόνας
- στο όρος Όσσα, στους Δ. Αγιάς και Τεμπών
- στο νότιο τμήμα του Δ. Νοτίου Πηλίου
- στο όρος Όθρυς στο Δ. Αλμυρού

4.3.2.5 ΠΧΠ ΗΠΕΙΡΟΥ

α. Αναπτυξιακό πρότυπο. Η ανάπτυξη των ΑΠΕ δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των στρατηγικών κατευθύνσεων για την ανάδειξη της περιφέρειας στο διεθνές και εθνικό χωρικό σύστημα. Στις κατηγορίες των ΑΠΕ προς ανάπτυξη έμφαση δίδεται στην αιολική ενέργεια, στα ΜΥΗΕ, στην ηλιακή ενέργεια, στην βιομάζα και στη γεωθερμία.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης του ΠΧΠ της Ηπείρου προωθεί τις ΑΠΕ σε ευρύτερες χωρικές ενότητες, παρουσιάζοντας γεωγραφική εξειδίκευση σε συγκεκριμένες περιοχές της πεδινής, ημιορεινής και ορεινής ενδοχώρας. Σημειώνει ότι οι κατευθύνσεις του στοχεύουν στην ανάδειξη ευρείων ζωνών με συγκριτικά πλεονεκτήματα για τη χωροθέτηση νέων εγκαταστάσεων ανά κατηγορία ΑΠΕ, λαμβάνοντας υπόψη τις ισχύουσες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις καθώς και τις συγκρούσεις με άλλες χρήσεις και προτεινόμενες αναπτυξιακές ζώνες. Ειδικότερα εξειδικεύει σε μεγάλο βαθμό το ΕΧΠ ΑΠΕ προσδιορίζοντας χωρικές ενότητες αναζήτησης ανάπτυξης αιολικών εγκαταστάσεων¹⁰⁵, χωρικές ενότητες αναζήτησης ανάπτυξης ΜΗΥΕ¹⁰⁶ και χωρικές ενότητες αναζήτησης ανάπτυξης Αιολικών & ΜΗΥΕ. Στο συνοδευόντα χάρτη Δικτύων και Μονάδων Τεχνικής Υποδομής απεικονίζονται χαρτογραφικά και οι περιοχές συγκέντρωσης εγκαταστάσεων ΑΠΕ (αιολικών, φωτοβολταϊκών και ΜΥΗΕ). Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή χωρικής εστίασης σε περιοχές κατάλληλες να υποδεχθούν ΑΠΕ, χωρίς την αναφορά ανάδρασης, δημιουργεί ασάφεια, καθώς μπορεί να ερμηνευθεί ως άμεσα εφαρμόσιμη δυνατότητα αποκλειστικής ανάπτυξης των ΑΠΕ και όχι ως προτεραιότητα ανάπτυξης που δεν εξαιρεί τις λοιπές περιοχές που δύναται να υποδεχθούν ΑΠΕ σύμφωνα με τις διατάξεις του ΕΧΠ ΑΠΕ. Σε παράλληλο πλαίσιο, η εξαίρεση της ανάπτυξης αιολικών εγκαταστάσεων από τις κορυφογραμμές των ορεινών όγκων των ΠΕ που γειτνιάζουν με τις ευρείες ζώνες τουριστικής ανάπτυξης και οι οποίες δεν αποτελούν περιοχές αποκλεισμού σύμφωνα με το ΕΧΠ, θα πρέπει να εξετασθούν στο πλαίσιο της ανάδρασης και δεν έχουν άμεση εφαρμογή. Περαιτέρω, η έννοια της τοπικής φέρουσας ικανότητας που σημειώνεται για τη δυνατότητα ανάπτυξης των ΑΠΕ σε συγκεκριμένες περιοχές, δημιουργεί σύγχυση στον τρόπο υπολογισμού και εφαρμογής της, καθώς δεν προτείνεται αντίστοιχη μεθοδολογία στο ΠΧΠ, ούτε είναι σαφές αν η κατεύθυνση αυτή αφορά στην

---

¹⁰⁵ οι οροσειρές στα Ανατολικά της Π.Ε. Άρτας, οι ορεινοί όγκοι της ενδοχώρας της Π.Ε. Θεσπρωτίας και Πρεβέζης

¹⁰⁶ ιδίως στην ευρύτερη περιοχή της Πίνδου από την Κόνιτσα έως και το Βουλγαρέλι

προβλεπόμενη φέρουσα ικανότητα του ΕΧΠ ΑΠΕ σε σχέση με τη μέγιστη πυκνότητα ανεμογεννητριών ανά ΟΤΑ.

γ. *Σύνοψη.* Το ΠΧΠ της Ηπείρου προωθεί την ανάπτυξη των ΑΠΕ και εξειδικεύει σε μεγάλο βαθμό τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ ΑΠΕ, για τα αιολικά συστήματα, τα ΜΥΗΕ, τα φωτοβολταϊκά συστήματα, τις εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας από βιομάζα ή βιοαέριο όπως και της γεωθερμικής ενέργειας, λαμβάνοντας υπόψη τις συγκρούσεις με άλλες χρήσεις και προτεινόμενες αναπτυξιακές ζώνες. Οι κατευθύνσεις του χαρακτηρίζονται τόσο από υψηλή αλλά και χαμηλή κανονιστική πυκνότητα, υψηλή σαφήνεια και μέτρια/υψηλή εφαρμογή στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό. Η μη αναφορά των γεωγραφικών εξειδικεύσεων που έρχονται σε αντίθεση με το ΕΧΠ των ΑΠΕ ως κατεύθυνση εξέτασης κατά την αναθεώρηση αυτού σε συνδυασμό με τις μεταβατικές διατάξεις δημιουργεί ασάφεια στην εφαρμογή τόσο των περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων όσο και του υποκείμενου χωρικού σχεδιασμού.

4.3.2.6 ΠΧΠ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

α. *Αναπτυξιακό πρότυπο.* Το ΠΧΠ Ιονίων Νήσων προωθεί την χρήση ΑΠΕ ως στήριξη της μετάβασης προς μια τοπική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Η αναφορά στις ΑΠΕ έναντι των άλλων τομέων απουσιάζει όμως από τους στρατηγικούς στόχους και τα κύρια θέματα χωρικής ανάπτυξης. Στις κατηγορίες των ΑΠΕ προς ανάπτυξη, έμφαση δίδεται κυρίως στην αιολική ενέργεια και στην ηλιακή ενέργεια και μικρότερη στα ΜΥΗΕ και στη βιομάζα. Σημαντική είναι η ειδική αναφορά στα θαλάσσια αιολικά πάρκα για τη συμβολή τους στην αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Οι ευρείες ζώνες ανάπτυξης των ΑΠΕ όπως εμφανίζονται στον συνοδευόντα χάρτη Δικτύων και Μονάδων Τεχνικής υποδομής του ΠΧΠ Ιονίων Νήσων, εξειδικεύουν γεωγραφικά τις κατάλληλες περιοχές της Περιφέρειας για ανάπτυξη των ΑΠΕ, λαμβάνοντας υπόψη όπως σημειώνεται τις τουριστικές δραστηριότητες στον παράκτιο και θαλάσσιο χώρο, τη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή, το ιδιαίτερα αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό τοπίο και τη ναυσιπλοΐα. Σημαντικός είναι ο ενδεικτικός εντοπισμός των χωρικών ενοτήτων ανάπτυξης υπεράκτιων αιολικών πάρκων στο θαλάσσιο χώρο¹⁰⁷, λαμβάνοντας υπόψη παραμέτρους

---

¹⁰⁷ κατά προτεραιότητα στην Π.Ε. Κέρκυρας και συγκεκριμένα στην θαλάσσια ζώνη μεταξύ των Διαπόντιων Νησιών

που σχετίζονται με τη ναυσιπλοΐα και τις τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές (άρθρο 11). Οι αναφερόμενες διατάξεις για την υποστήριξη της χρήσης των ΑΠΕ σε απόλυτη συμβατότητα με το ΕΧΠ των ΑΠΕ (άρθρα 4.1, 7β, 11 κ.λπ.), αναιρείται από τις διατάξεις των γεωγραφικών εξειδικεύσεων, που δεν εναρμονίζονται με αυτό. Ειδικότερα για την αιολική ενέργεια:

α) η κατεύθυνση προώθησης της ανάπτυξης υπεράκτιων αιολικών πάρκων αντί των παράκτιων, δεν εναρμονίζεται με το ΕΧΠ, το οποίο δίδει ειδικά κριτήρια χωροθέτησης αιολικών μονάδων στο θαλάσσιο χώρο και τις ακατοίκητες νησίδες (άρθρο 10, ΕΧΠ), δίχως προτεραιοποίηση των υπεράκτιων έναντι των παράκτιων αιολικών εγκαταστάσεων. Η αξιολόγηση του πρόσθετου αυτού στοιχείου για την προστασία της τουριστικής δραστηριότητας της Περιφέρειας, κατά την αναθεώρηση του ειδικού χωροταξικού θα αυξήσει ενδεχομένως την απόσταση χωροθέτησης αιολικών πάρκων από το παράκτιο μέτωπο. Επιπρόσθετα, σημειώνεται ότι ο παράκτιος χώρος κρίνεται ακατάλληλος για την ανάπτυξη αιολικών πάρκων για λόγους προστασίας της τουριστικής δραστηριότητας.

β) η κατεύθυνση εναρμόνισης των εγκαταστάσεων ΑΠΕ με το νησιωτικό τοπίο προστίθεται επιπλέον των προβλεπόμενων στο ΕΧΠ ΑΠΕ κριτηρίων αποκλεισμού ένταξης των αιολικών εγκαταστάσεων στο τοπίο και αξιολόγησης αυτών από χρήσεις γης, από περιοχές και στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς και από παραδοσιακούς οικισμούς. Η εξέταση της παραμέτρου αυτής προσθέτει περαιτέρω μη προσδιοριζόμενα κριτήρια χωροθέτησης των εγκαταστάσεων σε σχέση με το νησιωτικό τοπίο

γ) η γεωγραφική εξειδίκευση των χωρικών ενοτήτων ΑΠΕ στις ορεινές ζώνες των Δ. Κέρκυρας, Κεφαλονιάς και Ζακύνθου που ορίζεται στο κεφάλαιο των κατευθύνσεων χωρικής οργάνωσης, μπορεί να ερμηνευθεί ως άμεσος αποκλεισμός των λοιπών περιοχών για ανάπτυξη των ΑΠΕ

δ) η ρύθμιση στο κεφάλαιο των κατευθύνσεων χωρικής οργάνωσης και ειδικότερα της χωρικής διάρθρωσης, εξειδίκευσης και συμπληρωματικότητας των παραγωγικών δραστηριοτήτων που ορίζει ως επιτρεπόμενες ζώνες ανάπτυξης ΑΠΕ τις χέρσες και χορτολιβαδικές εκτάσεις των προτεινόμενων χωρικών ενοτήτων ΑΠΕ του χερσαίου χώρου όπου περιλαμβάνονται κατά προτεραιότητα οι ημιορεινές και ορεινές περιοχές της ενδοχώρας των μεγάλων νησιών με κριτήριο την ένταξη στο τοπίο και την προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας, οδηγεί σε αυστηροποίηση των κριτηρίων χωροθέτησης του ΕΧΠ ΑΠΕ

ε) η κατεύθυνση για την χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων που σημειώνει ότι ο υποκείμενος σχεδιασμός θα προσδιορίσει τις περιοχές αποκλεισμού των ΑΠΕ με βάση τις παραμέτρους του ιδιαίτερα αξιόλογου φυσικού και πολιτιστικού τοπίου, τη μικρή κλίμακα του νησιωτικού χώρου, τη γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας και την ανεπτυγμένη τουριστική δραστηριότητα, δεν είναι συμβατή με τις διατάξεις του ΕΧΠ ΑΠΕ και συγκεκριμένα με την παράγραφο 2α του άρθρου 22 όπου αναφέρεται ότι ο υποκείμενος χωρικός σχεδιασμός - ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ- δεν μπορεί να εισάγει περιοριστικές ρυθμίσεις για την ανάπτυξη έργων ΑΠΕ πέραν των όσων ήδη προβλέπονται με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου.

Συγκεντρωτικά, τα προαναφερόμενα σημεία αν και αποτελούν μεγάλη εξειδίκευση του ΕΧΠ ΑΠΕ, συνιστούν σημεία αντίθεσης με αυτό, θέτοντας μια σειρά περιοριστικών παραγόντων στη χωροθέτηση των αντίστοιχων εγκαταστάσεων, χωρίς να σημειώνεται ρητά ότι αποτελούν στοιχεία ανάδρασης. Η μη επισήμανση αυτή δημιουργεί ασάφεια ως προς την άμεση εφαρμοσιμότητα τους.

γ. *Σύνοψη.* Το ΠΧΠ Ιονίων Νήσων δίδει έμφαση κυρίως στην αιολική ενέργεια, στην θαλάσσια αιολική ενέργεια, στην ηλιακή ενέργεια και σε μικρότερο βαθμό στα ΜΥΗΕ και στη βιομάζα. Οι διατάξεις του χαρακτηρίζονται από υψηλή σαφήνεια, υψηλή κανονιστική πυκνότητα και υψηλή/μέτρια εφαρμογή στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό. Η υψηλή κανονιστική πυκνότητα και σαφήνεια των διατάξεων οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με το ΕΧΠ των ΑΠΕ και δεν επισημαίνονται ως ανάδραση προς αυτό, οδηγούν σε σύγχυση στην εφαρμογή τους κατά τις διαδικασίες αδειοδότησης (συμπεριλαμβανομένων και των περιβαλλοντικών) και τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Ο συνδυασμός τους με τις μεταβατικές διατάξεις του ΠΧΠ μπορεί να ερμηνευθεί περαιτέρω ως υψηλής δεσμευτικότητας και άμεσης εφαρμοσιμότητας.

4.3.2.7 ΠΧΠ Δ. ΕΛΛΑΔΑΣ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Στους στρατηγικούς στόχους και κατευθύνσεις, περιλαμβάνεται η αναβάθμιση της χωρικής ένταξης της Περιφέρειας στο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο, ως ενεργειακού παραγωγικού πόλου με αξιοποίηση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, του πλούσιου υδάτινου δυναμικού και των ΑΠΕ. Η προώθηση όλων των μορφών ΑΠΕ (αιολική ενέργεια, ηλιακή ενέργεια, ΜΥΗΕ, γεωθερμία και βιομάζα), αποτελεί επίσης στρατηγικό στόχο του ΠΧΠ Δ. Ελλάδας για την προστασία και

ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και των τοπίων της Περιφέρειας αλλά και μέσο για την προστασία του κλίματος.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Το ΠΧΠ Δ. Ελλάδας δεν καθορίζει Ευρύτερες Αναπτυξιακές Ζώνες ΑΠΕ. Η εξειδίκευση για την ανάπτυξη των ΑΠΕ είναι μικρή και σημειώνεται μόνο στην εξειδίκευση των κατευθύνσεων στις χωρικές Περιφερειακές υποενότητες¹⁰⁸. Στο συνοδευόντα χάρτη των Δικτύων και Μονάδων Τεχνικής Υποδομής, σημειώνονται οι περιοχές ΠΑΠ του ΕΠΧ των ΑΠΕ και με διακριτή σήμανση, μόνο οι συγκεντρώσεις μονάδων παραγωγής ΑΠΕ (αιολικών πάρκων, Φωτοβολταϊκών, υδροηλεκτρικών έργων). Οι διατάξεις του προωθούν την ανάπτυξη των ΑΠΕ σε συμβατότητα με το ΕΧΠ των ΑΠΕ, αλλά είναι αποκλειστικά στρατηγικού χαρακτήρα. Η μόνη διάταξη που αποτελεί ανάδραση στο ΕΧΠ των ΑΠΕ αλλά δεν αναγράφεται ως τέτοια, είναι αυτή που σημειώνεται ως κατεύθυνση πολιτικής και διαχειριστικών μέτρων για τα ΓΠΣ και τις ΜΠΕ (στο Ειδικό Τεύχος του τοπίου-εκτός Σχεδίου ΥΑ) για τον προσδιορισμό της φέρουσας ικανότητας εγκατάστασης αιολικών πάρκων στους ορεινούς όγκους της ΠΕ Αχαΐας και Ηλείας¹⁰⁹, διότι ήδη υπάρχει εγκατεστημένο μεγάλο αιολικό πάρκο¹¹⁰.

γ. Σύνοψη. Η προώθηση όλων των μορφών ΑΠΕ αποτελεί στρατηγικό στόχο του ΠΧΠ Δ. Ελλάδας για την αναβάθμιση της θέσης της Περιφέρειας σε διεθνές και εθνικό επίπεδο και για την προστασία του κλίματος. Η γεωγραφική εξειδίκευση αναπτύσσεται σε μικρό βαθμό ενώ οι διατάξεις του παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαμηλή κανονιστική πυκνότητα, μέτρια και καλή σαφήνεια αλλά και χαμηλή εφαρμογή σε πολεοδομικό επίπεδο.

4.3.2.8 ΠΧΠ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Η ανάπτυξη των ΑΠΕ με σχεδιασμό τίθεται ως στρατηγικός στόχος τόσο για την προσαρμογή στις επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή, όσο και για την ενίσχυση της γεωπολιτικής και οικονομικής θέσης και ρόλου της Περιφέρειας στον εθνικό χώρο. Δίδει μεγάλη προτεραιότητα στην ανάπτυξη των λοιπών μορφών ενέργειας πέραν της αιολικής και ηλιακής και ειδικότερα των ΜΥΗΕ, της γεωθερμίας

---

¹⁰⁸ και ειδικότερα στις κατευθύνσεις για την ενδοπεριφερειακή αναπτυξιακή χωρική ενότητα Δήμων Αγρινίου και Θέρμου, Δήμων Ακτίου–Βόνιτσας και Αμφιλοχίας ενότητα Δήμου Ναυπακτίας

¹⁰⁹ στο όρος Παναχαϊκό και στο όρος Ερύμανθο

¹¹⁰ το αιολικό πάρκο του Παναχαϊκού

και της βιομάζας αλλά και των υβριδικών τεχνολογιών. Για την αιολική και ηλιακή ενέργεια δίδεται κατεύθυνση ορθολογικής ανάπτυξης νέων εγκαταστάσεων ΑΠΕ.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Σύμφωνα με τις κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας δίδεται μεγάλη εξειδίκευση περιοχών ανά τεχνολογία ΑΠΕ, οι οποίες εμφανίζονται και χαρτογραφικά στο συνοδευόντα χάρτη Δικτύων και μονάδων τεχνικής υποδομής. Προτείνονται περιοχές για μεγάλα Φ/Β, για αιολικά Πάρκα, για ΜΥΗΕ, για παραγωγή ενέργειας από γεωθερμία και βιοκαύσιμα. Για την αιολική και ηλιακή ενέργεια προτείνονται εξειδικεύσεις συμβατές με το ΕΧΠ ΑΠΕ αλλά και διατάξεις μη συμβατές με αυτό, οι οποίες αναγράφονται κατά περίπτωση ως ανάδραση. Ειδικότερα, η προτεραιότητα στην ανάπτυξη αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων στις περιοχές ανενεργών λατομείων ή εξορύξεων αποτελεί εξειδίκευση συμβατή με το ΕΧΠ των ΑΠΕ. Η κατεύθυνση, που προκρίνει την ανάπτυξη των ΑΠΕ μέσω ΜΥΗΕ και της αξιοποίησης της βιομάζας με χρήση των ηπιότερων τεχνολογιών και εγκαταστάσεων στον ευαίσθητο οικολογικά και αναπτυξιακά ορεινό χώρο των υψηλών δασικών και αλπικών οικοσυστημάτων και των κατολισθαινουσών περιοχών τους και ιδίως στην Π.Ε. Ευρυτανίας λόγω παρουσίας όλων των ανωτέρω παραμέτρων, αποτελεί εξειδίκευση για τις περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές, η οποία όμως δεν προβλέπεται από το ΕΧΠ και δεν αναγράφεται ως ανάδραση. Σε αντιδιαστολή, η κατεύθυνση της μείωσης των περιοχών ΠΑΠ του ΕΧΠ και συγκεκριμένα της έγκαιρης εξαίρεσης συνολικά της ΠΕ Ευρυτανίας και τμημάτων των ορεινών όγκων¹¹¹ της Περιφέρειας από τις περιοχές ΠΑΠ του ΕΧΠ των ΑΠΕ, σημειώνεται ρητά ως πρόταση ανάδρασης για τον υπερκείμενο σχεδιασμό, ο οποίος κατά την αναθεώρησή του θα την αξιολογήσει και στη συνέχεια μπορεί να την αποδεχθεί ή όχι. Η κατεύθυνση διατήρησης των υπαρχουσών αναπτύξεων εγκαταστάσεων ΑΠΕ καθώς και η ορθολογική ανάπτυξη νέων σταθμών πλησίον υφιστάμενων, δεδομένου ότι τα συνοδά έργα που προϋποθέτουν σημαντικές παρεμβάσεις στο περιβάλλον (οδικά δίκτυα, ηλεκτρικά δίκτυα)- είναι ήδη κατασκευασμένα, χαρακτηρίζεται κατ' αρχήν συμβατή εξειδίκευση με το ΕΧΠ ΑΠΕ, αλλά αν αναγνωσθεί υπό διαφορετικό πρίσμα μπορεί να αποτελέσει άμεσα δεσμευτική ρύθμιση, η οποία έρχεται σε αντίθεση με τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ.

γ. Σύνοψη. Η ανάπτυξη των ΑΠΕ τίθεται ως στόχος του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας με ειδικότερη αναφορά στην ορθολογική ανάπτυξη της αιολικής και ηλιακής ενέργειας και προώθηση ανάπτυξης των ΜΥΗΕ, της γεωθερμίας της βιομάζας και σε μικρότερο βαθμό

---

¹¹¹ της Οίτης - Βαρδουσίων - Γκιώνας και Ελικώνα και τμημάτων της Εύβοιας

και των υβριδικών συστημάτων. Δίδεται μεγάλη χωρική εξειδίκευση ανά τεχνολογία ΑΠΕ σημειούμενη και χαρτογραφικά. Σημειώνονται προτάσεις εξειδίκευσης που συνιστούν ανάδραση προς το ΕΧΠ των ΑΠΕ κυρίως σε ότι αφορά την μείωση των περιοχών ΠΑΠ του ΕΧΠ των ΑΠΕ στην ορεινή περιοχή και την εξαίρεση όλης της ΠΕ Ευρυτανίας ως περιοχές ευαίσθητες περιβαλλοντικά. Οι εξειδικεύσεις που δεν σημειώνονται ως ανάδραση θα δημιουργήσουν ενδεχομένως πρόβλημα στην εφαρμογή τους. Οι διατάξεις του χαρακτηρίζονται από καλή σε μεγάλο ποσοστό σαφήνεια αλλά χαμηλή κανονιστική πυκνότητα και εφαρμογή στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό.

4.3.2.9 ΠΧΠ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Ο ρόλος των ΑΠΕ για την Περιφέρεια Β. Αιγαίου κρίνεται σημαντικός καθώς η ανάπτυξη εγκαταστάσεων ΑΠΕ που θα αξιοποιούν τους πλούσιους πόρους της περιοχής (αιολικό δυναμικό, ήλιος, κύματα, βιομάζα-βιοαέριο, γεωθερμία κ.λπ.) μπορεί να αναβαθμίσει το ρόλο της Περιφέρειας στον ενεργειακό χάρτη της χώρας. Στους στρατηγικούς στόχους του ΠΧΠ συγκαταλέγονται η ισόρροπη ανάπτυξη της παραγωγικής βάσης με έμφαση στην παραγωγή «πράσινης» ενέργειας και η αξιοποίηση και ανάδειξη του θαλάσσιου χώρου του Β. Αιγαίου που αποτελεί ζωτικό χώρο για την Περιφέρεια σε παραγωγικό πόρο. Η αξιοποίηση και ανάδειξη των σημαντικών προοπτικών του θαλάσσιου χώρου που περιβάλλει τα νησιά της Περιφέρειας, όπως η πράσινη ενέργεια, θα επιτευχθεί με τη χωρική ρύθμιση αυτού. Επισημαίνεται η αξιοποίηση των λοιπών ΑΠΕ πέραν της αιολικής, όπως η ηλιακή, η βιομάζα-βιοαέριο, η γεωθερμία και η κυματική ενέργεια, ή και ο συνδυασμός αυτών. Ιδιαίτερα, επισπεύδονται η αξιοποίηση του γεωθερμικού πεδίου της Περιφέρειας¹¹² και η δημιουργία υβριδικών ενεργειακών έργων για την παραγωγή ενέργειας και χρήση «ενεργειακού μίγματος» που θα στηρίζεται στην ηλιακή και αιολική ενέργεια καθώς και στη βιοενέργεια (βιομάζα) σε συνδυασμό με τη δημιουργία μικρών ή μεγάλων ταμιευτήρων ή και λοιπών συστημάτων αποθήκευσης.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Πέραν των προαναφερομένων στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΧΠ Β. Αιγαίου βασική χωροταξική κατεύθυνση για την ανάπτυξη των ΑΠΕ, συνιστά η συμβατότητα με τις διατάξεις του ΕΧΠ ΑΠΕ. Η εξειδίκευση στο περιφερειακό επίπεδο είναι μικρή, καθώς δεν καθορίζονται ευρείες ζώνες ανάπτυξης ΑΠΕ όπως για τους λοιπούς παραγωγικούς πόρους, παρά μόνο σημειώνονται στο χάρτη

¹¹² π.χ. Λέσβος, Χίος

ενδεικτικά σημειακά οι θέσεις των υφισταμένων και μελλοντικών αιολικών εγκαταστάσεων και τα γεωθερμικά πεδία. Η μικρή συμπλήρωση στα κριτήρια χωροθέτησης των ΑΠΕ που αφορούν τη συμπερίληψη των κατευθύνσεων για τα τοπία διεθνούς και εθνικής εμβέλειας του ΠΧΠ αποτελεί ανάδραση που δεν καταγράφεται. Επιπρόσθετες διατάξεις ανάδρασης του ΕΧΠ των ΑΠΕ που δεν καταγράφονται όμως ως τέτοιες, σημειώνονται στην Περιβαλλοντική έγκριση του περιφερειακού χωροταξικού πλαισίου (άρθρο 16). Συγκεκριμένα, α) η ασαφής χωρίς προσδιορισμό αναφορά για περαιτέρω εξέταση των επιπτώσεων στο τοπίο εκτός των προβλέψεων του Ειδικού Πλαισίου και β) η μεμονωμένη εξέταση των αιτημάτων για αιολικές εγκαταστάσεις από τις αρμόδιες αρχαιολογικές υπηρεσίες, ιδιαίτερα στη δυτική Λέσβο και τη Λήμνο, όπου διασώζεται πλήθος ορατών αρχαίων μνημείων, συνιστούν σημείο ανάδρασης του σχετικού παραρτήματος του ΕΧΠ που αφορά στην έκδοση γνωμοδότησης της αρμόδιας περιβαλλοντικής αρχής. Σημαντική κρίνεται η πρόκριση κατασκευής θαλάσσιων αιολικών πάρκων που σημειώνεται στην χωρική οργάνωση των βασικών δικτύων τεχνικής υποδομής. Εντούτοις, η συμπλήρωση και εξειδίκευση η οποία προκρίνεται με πρόσθετες προϋποθέσεις χωροθέτησης¹¹³, συνιστά ανάδραση του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού η οποία δεν καταγράφεται.

γ. *Σύνοψη.* Η ανάπτυξη των ΑΠΕ τίθεται ως στόχος του ΠΧΠ Β. Αιγαίου για την αναβάθμιση του ρόλου της Περιφέρειας στον ενεργειακό χάρτη της χώρας σε συμβατότητα με το ΕΧΠ ΑΠΕ. Προάγεται η αξιοποίηση εκτός από την αιολική ενέργεια και της ηλιακής, της βιομάζας, της γεωθερμίας, της κυματικής ενέργειας και των υβριδικών ενεργειακών έργων. Σημαντική κρίνεται η αναφορά στην εγκατάσταση θαλάσσιων αιολικών πάρκων. Οι διατάξεις του χαρακτηρίζονται από καλή σαφήνεια και χαμηλή κυρίως κανονιστική πυκνότητα και εφαρμογή στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό. Η εξειδίκευση σε Περιφερειακό χωροταξικό επίπεδο είναι μικρή καθώς δεν καθορίζει ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες, ενώ οι πρόσθετες συμπληρώσεις στις διατάξεις του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού συνιστούν θέματα ανάδρασης που δεν καταγράφονται ως τέτοια.

---

¹¹³ σημειώνεται ότι η διερεύνηση κατασκευής θαλάσσιων αιολικών πάρκων πρέπει να λαμβάνει υπόψη επιπλέον των διατάξεων του Ειδικού Πλαισίου, τα τοπία που αξιολογούνται ως Διεθνούς και Εθνικής εμβέλειας από το ΠΧΠ και τις περιοχές που εντάσσονται στο εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών

4.3.2.10 ΠΧΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Προωθείται η συνέχιση της παραγωγής ενέργειας από αιολικά πάρκα, που χωροθετούνται σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ-ΑΠΕ. Γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην αιολική και ηλιακή ενέργεια και αναφορά στην διερεύνηση αξιοποίησης των γεωθερμικών πεδίων της Περιφέρειας.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Το σχέδιο ΥΑ της Περιφέρειας Πελοποννήσου προβλέπει ότι για την χωροθέτηση των ΑΠΕ εφαρμόζονται οι κατευθύνσεις του ΕΧΠ των ΑΠΕ. Στο Χάρτη «Δίκτυα και Μονάδες Τεχνικής Υποδομής» σημειώνονται ενδεικτικά οι περιοχές ΠΑΠ του ΕΧΠ ΑΠΕ καθώς και οι συγκεντρώσεις μονάδων παραγωγής από ΑΠΕ, αλλά δεν προτείνονται ευρείες αναπτυξιακές ζώνες. Η περαιτέρω εξειδίκευση του ΕΧΠ των ΑΠΕ τόσο για την ηλιακή ενέργεια όσο και για την αιολική αφορά: α) για την ηλιακή ενέργεια προτείνεται η επέκταση απαγόρευσης εγκατάστασης Φ/Β μονάδων σε περιοχές στις οποίες το αγροτικό τοπίο αποτελεί στοιχείο αναγνωρισιμότητας και έλξης δραστηριοτήτων τουρισμού και αναψυχής ενώ αναδεικνύει την αναγκαιότητα εξειδίκευσης των κατευθύνσεων για τα Φ/Β σε περιοχές αρχαιολογικών πόρων διεθνούς σημασίας και σε τοπία διεθνούς σημασίας, β) για την αιολική ενέργεια προτείνεται η μείωση της έντασης των Α/Γ σε ΟΤΑ με σημαντικές αρχαιολογικές περιοχές και εξειδίκευση μετά από ειδική μελέτη των κανόνων χωροθέτησης Α/Γ του ισχύοντος ΕΧΠ-ΑΠΕ σε ζώνες τοπίων διεθνούς σημασίας. Αναλυτικότερα, σημειώνεται η εξέταση της δυνατότητας εφαρμογής του χαμηλού ποσοστού 4% και σε άλλες περιοχές με ιδιαίτερο πολιτιστικό και περιβαλλοντικό απόθεμα που έχουν, ή μπορεί να αποκτήσουν και υψηλό δείκτη τουριστικής ανάπτυξης (κατά το πρότυπο της ΔΕ Μονεμβασίας).¹¹⁴ Επίσης για το σύνολο σχεδόν της Περιφέρειας¹¹⁵ προτείνεται η διερεύνηση μείωσης της έντασης των Α/Γ σε ΟΤΑ με σημαντικές αρχαιολογικές περιοχές (ενδεικτικά: μείωση του επιτρεπόμενου ποσοστού 5% για τις ΠΑΠ του ισχύοντος ΕΧΠ-ΑΠΕ, υπολογισμός επιτρεπόμενου ποσοστού επί της έκτασης του ΟΤΑ μετά την αφαίρεση των περιοχών αποκλεισμού, κ.λπ.) και η εξειδίκευση, μετά από ειδική μελέτη, των κανόνων χωροθέτησης Α/Γ του ισχύοντος Ειδικού σε τοπία διεθνούς σημασίας και σε περιοχές αρχαιολογικών πόρων διεθνούς

¹¹⁴ Περιοχές που θα μπορούσαν να εξετασθούν στην κατεύθυνση αυτή είναι το Γύθειο-Μάνη (ΔΕ Γυθείου, Οιτύλου, Ανατ. Μάνης), ο ορεινός όγκος Μαινάλου με τους παραδοσιακούς οικισμούς, η ορεινή Κορινθία όπου επίσης διαμορφώνονται ευνοϊκές συνθήκες τουριστικής αξιοποίησης, οι ευρύτεροι αρχαιολογικοί χώροι των μνημείων του καταλόγου UNESCO, κ.λπ.

¹¹⁵ ΠΕ Αρκαδίας, Αργολίδας Κορινθίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας

σημασίας. Για τα θαλάσσια αιολικά πάρκα η κατεύθυνση που δίδεται είναι ότι δεν προκύπτει προοπτική χωροθέτησης τους στο θαλάσσιο χώρο της Πελοποννήσου. Όλες οι προαναφερόμενες εξειδικεύσεις αναγράφεται ρητά πως συνιστούν προτάσεις ανάδρασης προς το σχεδιασμό εθνικού επιπέδου.

γ. *Σύνοψη.* Το σχέδιο ΥΑ ΠΧΠ Πελοποννήσου προωθεί την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε εναρμόνιση με το ΕΧΠ ΑΠΕ, δίνοντας έμφαση στην αιολική και ηλιακή ενέργεια καθώς και στη διερεύνηση της γεωθερμίας, χωρίς να προτείνει ευρείες ζώνες ανάπτυξης από ΑΠΕ. Προτείνει εξειδικεύσεις που αφορούν περιορισμούς για αιολικές και Φ/Β εγκαταστάσεις (σε περιοχές αρχαιολογικών χώρων και τοπίων διεθνούς σημασίας κ.λπ.) ως προτάσεις ανάδρασης στο υπερκείμενο εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό. Οι κατευθύνσεις του σχεδίου ΥΑ είναι υψηλής σαφήνειας ενώ χαρακτηρίζονται από χαμηλή κανονιστική πυκνότητα και εφαρμογή στον πολεοδομικό σχεδιασμό.

4.3.2.11 ΠΧΠ ΚΡΗΤΗΣ

α. *Αναπτυξιακό πρότυπο.* Το αναπτυξιακό πρότυπο συνίσταται στην ενεργειακή αναβάθμιση της Κρήτης, στη διασύνδεση της με το ηπειρωτικό σύστημα μεταφοράς και στην περαιτέρω αύξηση της χρήσης ΑΠΕ με ελεγχόμενη ανάπτυξη επιδεικτικών πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών ΑΠΕ. Προωθούνται οι οργανωμένοι υποδοχείς αλλά με ισορροπημένη εκμετάλλευση του αιολικού και του ηλιακού δυναμικού του νησιού με ταυτόχρονη διατήρηση των φυσικών και μορφολογικών ιδιοτεροτήτων του. Γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην αιολική και ηλιακή ενέργεια, μικρή αναφορά στην βιομάζα και απλή αναφορά στα ΜΥΗΕ. Αναπτυξιακή κατεύθυνση ταυτόχρονα ισχυρή και για την περιβαλλοντική αδειοδότηση των εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας από βιομάζα-βιοαέριο- βιορευστά αποτελεί η αποκλειστική χρήση της πρώτης ύλης που παράγεται στην Κρήτη, με σύγχρονη εφαρμογή των προβλέψεων του εγκεκριμένου ΠΕΣΔΑ της Περιφέρειας, αλλά και του νέου ΕΣΔΑΚ.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Κύρια χωροταξική κατεύθυνση αποτελεί η προτεινόμενη εξειδίκευση των ευρείων ζωνών ανάπτυξης ΑΠΕ, στις οποίες δίνεται χωρική προτεραιότητα στην χωροθέτηση ΑΠΕ χωρίς όμως να αποκλείεται η εγκατάσταση μονάδων ΑΠΕ σε περιοχές εκτός αυτών. Από το ΠΧΠ επισημαίνεται ότι η εξειδίκευση αυτή αποτελεί ανάδραση προς το ΕΧΠ ΑΠΕ. Οι ζώνες ευρείας ανάπτυξης ΑΠΕ ορίζονται ενδεικτικά στους συνοδευόντες χάρτες του Προτύπου χωρικής

Ανάπτυξης, της Χωροταξικής οργάνωσης της Περιφέρειας και των Δικτύων και Μονάδων τεχνικής υποδομής, κυρίως σε ημιορεινές περιοχές με αποφυγή των μεγάλων υψομέτρων χωρίς να έρχονται σε σύγκρουση με τις αντίστοιχες ζώνες ευρείας ανάπτυξης άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων όπως της γεωργίας και του τουρισμού (πλην ελαχίστων εξαιρέσεων). Η κατεύθυνση που δίνεται στο ίδιο άρθρο και αναφέρει πως η οριοθέτηση των ευρέων ζωνών αναζήτησης για εγκαταστάσεις ΑΠΕ δύναται να εξειδικεύεται καταλλήλως από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού συνιστά ασυμβατότητα μεταξύ του εθνικού και περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού με βάση την νομοθεσία και τα εργαλεία εφαρμογής της, δεδομένου ότι σύμφωνα με την παράγραφο 2α του άρθρου 22 του ΕΧΠ -ΑΠΕ, ο υποκείμενος χωρικός σχεδιασμός (ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ) δεν μπορεί να εισάγει περιοριστικές ρυθμίσεις για την ανάπτυξη έργων ΑΠΕ πέραν όσων ήδη προβλέπονται με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου» και θα πρέπει να εξετασθεί στο πλαίσιο της αναθεώρησης αυτού. Οι λοιπές χωροταξικές κατευθύνσεις και επιλογές του ΠΧΠ Κρήτης παρουσιάζουν κατά σημεία αντιφάσεις μεταξύ τους, είναι ασύμβατες με τις διατάξεις του ΕΧΠ ΑΠΕ και δεν αναφέρονται ως ανάδραση κατά την εξέταση αναθεώρησης αυτού. Συγκεκριμένα, μία σοβαρή αντίφαση που αφορά τη δυνατότητα ανάπτυξης εγκαταστάσεων ΑΠΕ στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000, επισημαίνεται στο άρθρο των χωρικών ενοτήτων ανάπτυξης ενέργειας από ΑΠΕ (άρθρο 6.3 ΠΧΠ). Καταγράφονται δύο διαφορετικές εκδοχές όπου η πρώτη σημειώνει ότι η εγκατάσταση μονάδων ΑΠΕ και ειδικότερα των Αιολικών Πάρκων σε περιοχές NATURA 2000 υπόκειται στο σύνολο των ισχυουσών περιβαλλοντικών διατάξεων (διατάγματα προστασίας, εγκρίσεις χωροθέτησης, πράξεις έγκρισης ειδικότερων περιβαλλοντικών όρων και λοιπά) ενώ η δεύτερη εκδοχή ως υποστηρικτικό εργαλείο της αρχής της συγκεντρωμένης ανάπτυξης, αλλά και ως επιπρόσθετο μέτρο για την προστασία του ευαίσθητου περιβάλλοντος του νησιού, καταγράφει την εξαίρεση των περιοχών του δικτύου NATURA 2000 και των λοιπών προστατευόμενων περιοχών από την εγκατάσταση Αιολικών και Ηλιοθερμικών Πάρκων. Για δε τα Ηλιοθερμικά Πάρκα, λόγω του εκτατικού χαρακτήρα τους και της σημαντικής περιβαλλοντικής υποβάθμισης που προκαλούν, συνίσταται η αποφυγή όποιας περαιτέρω αδειοδότησης εγκατάστασή τους σε όλη την Κρήτη. Οι κατευθύνσεις αυτές διευρύνουν τις περιοχές αποκλεισμού και τις ζώνες ασυμβατότητας χωροθέτησης ΑΠΕ/αιολικών εγκαταστάσεων του υπερκείμενου εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού, έρχονται σε αντίθεση με αυτόν και ερμηνεύονται ως εξειδίκευση καθώς δεν σημειώνονται ως στοιχείο ανάδρασης. Με

βάση τις διατάξεις του ΕΧΠ ΑΠΕ (άρθρο 6), ο αποκλεισμός της χωροθέτησης αιολικών εγκαταστάσεων αφορά μόνο τις περιοχές απολύτου προστασίας της φύσης και προστασίας της φύσης που καθορίζονται από τις διατάξεις των άρθρων 19 παρ.1,2 και 21 του ν.1650/1986, των ορίων των υγροτόπων διεθνούς σημασίας (Ramsar), των πυρήνων εθνικών δρυμών, των κηρυγμένων μνημείων της φύσης, των αισθητικών δασών και των οικοτόπων προτεραιότητας που έχουν ενταχθεί ως τόποι κοινοτικής σημασίας στο δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 (ΕΕ L259). Η χωροθέτηση των αιολικών εγκαταστάσεων εντός των ζωνών Ειδικής προστασίας (ΖΕΠ), επιτρέπεται κατόπιν σύνταξης Ειδικής Οικολογικής αξιολόγησης.¹¹⁶ Η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός δασών δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων επιτρέπεται, επίσης σύμφωνα με τα άρθρα 45 και 58 του ν. 998/1979 και άρθρου 13 του ν. 1734/ 1987 όπως ισχύουν (με την επιφύλαξη των περιοχών απολύτου προστασίας της φύσης, προστασίας της φύσης, των πυρήνων εθνικών δρυμών και κηρυγμένων μνημείων της φύσης και των αισθητικών δασών των οικοτόπων προτεραιότητας) υπό την προϋπόθεση της λήψης ιδιαίτερης μέριμνας για τον περιορισμό της βλάβης της δασικής βλάστησης.

Στο άρθρο 20 που αναφέρεται στην έγκριση της ΣΜΠΕ, των όρων, περιορισμών και κατευθύνσεων για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος, δίδεται ένας ακόμη περιορισμός στις ζώνες ανάπτυξης δραστηριοτήτων ΑΠΕ στους αρχαιολογικούς χώρους (ορατούς και μη ορατούς) και μνημεία. Σύμφωνα όμως με το ΕΧΠ ΑΠΕ, περιοχές αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας για αιολικές εγκαταστάσεις αποτελούν μόνο οι αρχαιολογικές ζώνες προστασίας Α, τα κηρυγμένα διατηρητέα μνημεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και άλλα μνημεία μείζονος σημασίας. Η διεύρυνση αποκλεισμού τόσο των ζωνών προστασίας Β' όσο και όλων των λοιπών αρχαιολογικών χώρων και μνημείων δεν σημειώνεται ως ανάδραση προς το Ειδικό Πλαίσιο ως όφειλε καθώς έρχεται σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα αυτού. Επιπρόσθετα, στο ίδιο άρθρο στα πλαίσια προστασίας του τοπίου, η κατεύθυνση της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της

---

¹¹⁶ Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 6 του ΕΧΠ ΑΠΕ (όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο δέκατο τρίτο του ν.4296/2014-Α' 214) «η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων επιτρέπεται εντός των ζωνών Ειδικής προστασίας (ΖΕΠ) της ορνιθοπανίδας και των Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά (ΣΠΠ) της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ύστερα από την απαιτούμενη κατά το άρθρο 10 του ν. 4014/2011 Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση (ΕΟΑ) και βάσει των σχετικών διατάξεων της ΥΑ οικ. 170225/2014 (Β' 135) και της ΥΑ 52983/1952/2013 (Β' 2436) για τα έργα των κατηγοριών Α' και Β' του ν. 4014/ 2011, αντίστοιχα. Οι ειδικότερες προϋποθέσεις και περιορισμοί για την υλοποίηση των ανωτέρω αιολικών εγκαταστάσεων καθορίζονται στην οικεία απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για τα έργα κατηγορίας Α' του ν. 4014/2011, ή στην απόφαση έγκρισης της ΕΟΑ για τα έργα κατηγορίας Β' του ίδιου νόμου».

συνοδευτικής Μελέτης τοπίου είναι ασαφής κατεύθυνση καθώς δεν καταγράφει σε ποιο επίπεδο χωρικού σχεδιασμού θα εξετασθεί, ενώ δεν σημειώνεται ούτε ως στοιχείο ανάδρασης. Σύμφωνα και με τα προαναφερόμενα, δεν δίδεται η δυνατότητα να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα της μελέτης από τον υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό.

γ. Σύνοψη. Το ΠΧΠ της Κρήτης προωθεί την ανάπτυξη των ΑΠΕ σε οργανωμένους υποδοχείς με ελεγχόμενη ανάπτυξη και ισορροπημένη εκμετάλλευση του αιολικού και του ηλιακού δυναμικού. Καθορίζονται ενδεικτικά ευρείες ζώνες ανάπτυξης ΑΠΕ στις οποίες δίνεται χωρική προτεραιότητα στην χωροθέτηση ΑΠΕ χωρίς όμως να αποκλείεται η εγκατάσταση μονάδων ΑΠΕ σε περιοχές εκτός αυτών. Οι κατευθύνσεις του νέου ΠΧΠ της Κρήτης για τις ΑΠΕ χαρακτηρίζονται από μέτρια σαφήνεια και κανονιστική πυκνότητα και υψηλή κυρίως εφαρμογή στον υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό. Εγείρονται όμως προβλήματα ασάφειας και κατά συνέπεια επενδυτικής ανασφάλειας που άπτονται της άμεσης εφαρμοσιμότητας των ρυθμίσεων αποκλεισμού περιοχών χωροθέτησης εγκαταστάσεων ΑΠΕ (αιολική και ηλιακή) πέραν των προβλεπόμενων από το ΕΧΠ ΑΠΕ και οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με αυτό και παρουσιάζονται ως εξειδίκευση χωρίς την ρητή επισήμανση της ανάδρασης.

4.4 Β' ΣΤΑΔΙΟ

ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΕ

4.4.1 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η συνθετική αξιολόγηση του αναπτυξιακού και χωροταξικού μοντέλου για τις ΑΠΕ στον εθνικό χώρο όπως εκφράζεται μέσα από τα ΠΧΠ στη βάση των στοιχείων του πρώτου σταδίου (Παράρτημα) και τη μεθοδολογική προσέγγιση, συντάχθηκαν οι ακόλουθοι τέσσερις συνθετικοί πίνακες αξιολόγησης, Σ1-ΑΠΕ (για το σύνολο των μορφών ΑΠΕ) και Σ2-ΑΠΕ, Σ3-ΑΠΕ και Σ4-ΑΠΕ (ανά μορφή ΑΠΕ, για την αιολική ενέργεια, για την ηλιακή ενέργεια και για τα ΜΥΗΕ, τη βιομάζα, τη γεωθερμία αντίστοιχα).

Ειδικότερα:

α) ο πίνακας Σ1-ΑΠΕ αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ για το σύνολο των μορφών ΑΠΕ, με δείκτες:

- την αναπτυξιακή προτεραιότητα που δίδεται από κάθε ΠΧΠ για τις ΑΠΕ (διεθνές/ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο),
- τον προσδιορισμό /ή μη για ευρείες αναπτυξιακές ζώνες ΑΠΕ
- τις προτεινόμενες μορφές ενέργειας (αιολική, ηλιακή, ΜΥΗΕ, βιομάζα, γεωθερμία)
- την αναγραφόμενη/ή μη πρόταση πρόληψης για την κλιματική αλλαγή

β) ο πίνακας Σ2-ΑΠΕ αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ ως προς την αιολική ενέργεια με δείκτες:

- τον προσδιορισμό /ή μη ευρείων ζωνών ανάπτυξης ΑΠΕ
- τον προσδιορισμό /ή μη νέων ΠΑΠ και ανάπτυξης των θαλάσσιων αιολικών πάρκων
- τις προτάσεις εξειδίκευσης του ΕΧΠ-ΑΠΕ από τα ΠΧΠ, τη συμβατότητα ή μη με αυτό και την αναγραφόμενη τυχόν ανάδραση
- τη συνέργεια με τις όμορες Περιφέρειες

Πίνακας Σ1-ΑΠΕ :Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για όλες τις μορφές ΑΠΕ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αναπτυξιακή Προτερ/τητα (Δ, Ε, Π)	Κλιματική αλλαγή	Ευρείες ζώνες	Αιολική	Ηλιακή	ΜΥΗΕ	Βιομάζα	Γεωθερμία
ΑΜΘ	Ε,Π	v	v	v	v	v	v	v
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Δ, Ε, Π	v	v	v	v	v	-	v
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Δ, Π	v	-	v	v	v	v	v
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Π	v	v	v	v	v	-	-
ΉΠΕΙΡΟΣ	-	-	v	v	v	v	v	v
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	Π		v	v	v	v	v	-
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	Δ, Ε,Π	v	-	v	v	v	v	v
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	Ε, Π	v	v	v	v	v	v	v
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	Ε		-	v	v	-	v	v
ΠΕΛΟ ΠΟΝΝΗΣΟΣ	-	-	-	v	v	v	v	v
ΚΡΗΤΗ	Π	-	v	v	v	v	v	-
ΥΠΟΜΝΗΜΑ (-) :Δεν προσδιορίζεται Δ : Αναπτυξιακή προτεραιότητα σε διεθνές επίπεδο Ε: Αναπτυξιακή προτεραιότητα: σε εθνικό επίπεδο Π: Αναπτυξιακή προτεραιότητα: σε περιφερειακό επίπεδο v:Υψηλή Προτεραιότητα v : Μέτρια Προτεραιότητα								

Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας Σ2-ΑΠΕ :Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για την Αιολική Ενέργεια

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Ευρείες ζώνες	Νέες ΠΑΠ	Θαλάσσια Αιολικά Πάρκα	Εξειδίκευση συμβατή με το Ειδικό Πλαίσιο	Εξειδίκευση Αντίθετη με το Ειδικό Πλαίσιο	Ανάδραση	Σύνδεση με άλλες Περιφέρειες
ΑΜΘ	v	-	-	v	v	x	-
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	v	v	-	v	-	v	v
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-	-	-	-	-	-	-
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	v	-	-	v	v	x	-
ΗΠΕΙΡΟΣ	v	-	-	v	v	x	-
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	v	-	v	v	v	x	-
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	-	-	-	v	v	x	v
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	v	-	-	-	v	v	-
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	-	-	v	v	v	x	-
ΠΕΛΟ ΠΟΝΝΗΣΟΣ	-	-	ο	-	v	v	-
ΚΡΗΤΗ	v	-	-	v	v	x	-

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
 (-) :Δεν προσδιορίζεται
 x: Συνιστά ανάδραση αλλά δεν αναγράφεται
 ο : αρνητική κατεύθυνση

Ιδία επεξεργασία

γ) ο πίνακας Σ3-ΑΠΕ αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ ως προς την ηλιακή ενέργεια με δείκτες εκτίμησης:

- τον προσδιορισμό /ή μη ευρείων αναπτυξιακών ζωνών ΑΠΕ
- την εξειδίκευση με το Ειδικό Πλαίσιο, τη συμβατότητα ή μη της εξειδίκευσης με αυτό και την αναγραφόμενη τυχόν ανάδραση
- τη συνέργεια με τις όμορες Περιφέρειες

Πίνακας Σ3-ΑΠΕ :Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για την Ηλιακή Ενέργεια

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Ευρείες ζώνες	Εξειδίκευση συμβατή με το Ειδικό πλαίσιο	Εξειδίκευση αντίθετη με το Ειδικό	Ανάδραση	Σύνδεση με άλλες Περιφέρειες
ΑΜΘ	v	v	v	x	-
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	v -	v	-	-	-
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-	-	-	-	-
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	-	v	-	-	-
ΉΠΕΙΡΟΣ	-	-	-	-	-
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	v	v	-	-	-
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	-	v	-	-	v
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	v	v	-	-	-
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	-	v	-	-	-
ΠΕΛΟ ΠΟΝΝΗΣΟΣ	-	v	v	v	-
ΚΡΗΤΗ	v	v	v	x, v	-
ΥΠΟΜΝΗΜΑ (-): Δεν προσδιορίζεται x: ανάδραση που δεν αναγράφεται					

Ιδία επεξεργασία

δ) ο πίνακας Σ4-ΑΠΕ αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ ως προς τις λοιπές μορφές ενέργειας με κοινούς δείκτες εκτίμησης με τον πίνακα Σ3-ΑΠΕ

Πίνακας Σ4-ΑΠΕ :Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τα ΜΥΗΕ , τη Γεωθερμία και τη Βιομάζα

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Ευρείες ζώνες	ΜΥΗΕ	Γεωθερμία	Βιομάζα	Εξειδίκευση συμβατή	Εξειδίκευση Αντίθετη	Ανάδραση	Σύνδεση με άλλες Περιφέρειες
ΑΜΘ	v	v	v	v	v	-	-	-
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΜΥΗΕ	v	v	-	v	-	-	v
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-	v	-	-	-	-	-	-
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΜΥΗΕ	v	-	-	v	-	-	-
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΜΥΗΕ	v	v	v	v	-	-	-
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	-	v	v	v	-	-	-	-
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	-	v	v	v	v	-	-	v
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΜΥΗΕ Γεωθερμία	v	v	v	v	-	-	-
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	-	-	v	v	-	-	-	-
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-	v	v	v	-	-	-	-
ΚΡΗΤΗ	-	**	-	**	-	-	-	-

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
 (-): Δεν προσδιορίζεται
 ** Ασαφές αν εμπεριέχονται στις ευρείες αναπτυξιακές ζώνες αιολικής και ηλιακής ενέργειας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Με βάση τα παραπάνω, μεγαλύτερη αναπτυξιακή προτεραιότητα στις ΑΠΕ δίδεται σε τρία ΠΧΠ (Κ. Μακεδονία, Δ. Μακεδονία και Δ. Ελλάδα), ενώ αναπτυξιακή προτεραιότητα δεν σημειώνεται σε δύο ΠΧΠ. Η συνθετική και συγκριτική αξιολόγηση καταγράφει στο μεγαλύτερο βαθμό συνοχή μεταξύ των αναπτυξιακών και χωρικών κατευθύνσεων (με τη μεγαλύτερη απόκλιση να εμφανίζει το ΠΧΠ Ιονίων Νήσων).

Ως προς τις μορφές ανάπτυξης των ΑΠΕ, έμφαση δίδεται στο σύνολο των ΠΧΠ στην αιολική ενέργεια και στην ηλιακή ενέργεια. Τα ΜΥΗΕ αναφέρονται ως μορφή ΑΠΕ παντού εκτός της Περιφέρειας του Β. Αιγαίου, ενώ αναφέρονται με μικρότερη συγκριτικά έμφαση στα ΠΧΠ της ΑΜΘ και των Ιονίων Νήσων. Για τη γεωθερμία έμφαση μεγάλη δίδεται στα ΠΧΠ της ΑΜΘ, της Ηπείρου, της Δυτικής Ελλάδας, της

Στερεάς Ελλάδας και της Κ. Μακεδονίας, μικρότερη έμφαση στα ΠΧΠ Δ. Μακεδονίας, Β. Αιγαίου και Πελοποννήσου, ενώ αυτή δεν αναφέρεται σε δύο ΠΧΠ (θα πρέπει να συσχετισθεί όμως με την απουσία/παρουσία του πόρου λόγω της ιδιαιτερότητας του). Η βιομάζα αναφέρεται με έμφαση σε πέντε ΠΧΠ: ΑΜΘ, Ηπείρου, Δ. Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας και Κρήτης και με μικρότερη έμφαση στα ΠΧΠ Δ. Μακεδονίας, Β. Αιγαίου, Ιονίων Νήσων και Πελοποννήσου. Η αναφορά για τα θαλάσσια αιολικά πάρκα είναι μικρή καθώς μόνο δύο ΠΧΠ, των Ιονίων Νήσων και του Β. Αιγαίου, αναφέρονται στην ανάπτυξη της θαλάσσιας αιολικής ενέργειας, ενώ το σχέδιο ΥΑ ΠΧΠ Πελοποννήσου απορρίπτει την ανάπτυξη τους.

Σημαντική είναι η διασύνδεση της ανάπτυξης των ΑΠΕ με την πρόληψη και αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή (πάνω από τα μισά ΠΧΠ ΑΜΘ, Κ. Μακεδονίας, Δ. Μακεδονία, Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Δυτικής Ελλάδας).

Οι οργανωμένοι υποδοχείς προωθούνται ρητά σε δύο ΠΧΠ, της ΑΜΘ και Κρήτης. Ευρείες ζώνες ανάπτυξης ΑΠΕ προτείνονται σε μεγάλο ποσοστό των ΠΧΠ με την εξαίρεση της Δυτικής Ελλάδας, της Πελοποννήσου, της Δυτικής Μακεδονίας και του Β. Αιγαίου. Ο καθορισμός των ευρείων ζωνών διαφοροποιείται όμως μεταξύ των ΠΧΠ. Έτσι, κάποια ΠΧΠ δεν προσδιορίζουν σε ποιες μορφές ΑΠΕ αναφέρονται οι ευρείες ζώνες ΑΠΕ και εμμέσως συνάγεται το συμπέρασμα ότι αφορούν όλες τις μορφές, κάποια αναφέρουν περισσότερες των μια μορφών ΑΠΕ (όπως αιολική ενέργεια και ΜΥΗΕ) και ένα ΠΧΠ έχει διαφορετική ζώνη ανά μορφή ΑΠΕ. Ευρείες ζώνες για την αιολική ενέργεια καθορίζουν επτά ΠΧΠ, ενώ για την ηλιακή πέντε. Ειδικότερα για την αιολική ενέργεια, επισημαίνεται πως μόνο ένα ΠΧΠ αυτό της Κ. Μακεδονίας, προτείνει νέες περιοχές ΠΑΠ ως πρόταση ανάδρασης προς το ΕΧΠ των ΑΠΕ.

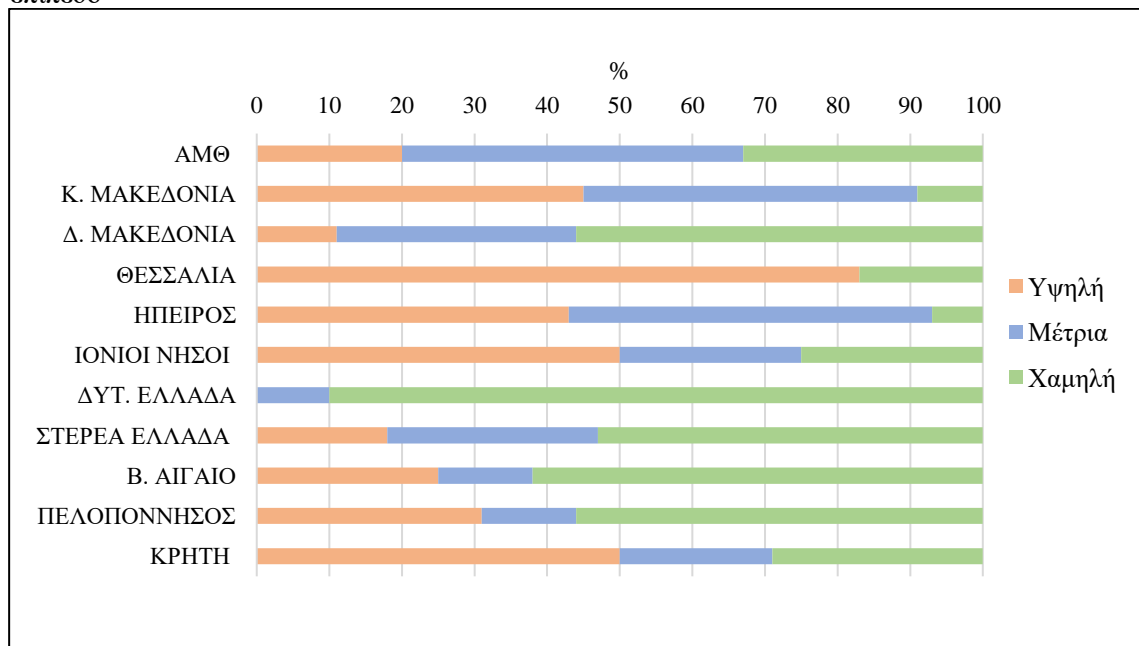
Σημειώνονται χωρικές εξειδικεύσεις των διατάξεων του ΕΧΠ-ΑΠΕ συμβατές με αυτό, αλλά διαπιστώνονται σε μεγάλο ποσοστό και χωρικές εξειδικεύσεις ασύμβατες. Οι εξειδικεύσεις των ΠΧΠ που είναι ασύμβατες με το ΕΧΠ των ΑΠΕ, αφορούν οι περισσότερες την αιολική ενέργεια και καταγράφονται σε εννέα ΠΧΠ. Τονίζεται πως μόνο σε ένα ΠΧΠ οι εξειδικεύσεις δεν έρχονται σε αντιδιαστολή με το ΕΧΠ-ΑΠΕ (Κ. Μακεδονία). Χωρικές εξειδικεύσεις για την ηλιακή ενέργεια δίδουν όλα τα ΠΧΠ πλην δύο, ενώ η αντίφαση με το ΕΧΠ των ΑΠΕ είναι πολύ περιορισμένη. Εξειδικεύσεις για

τις άλλες μορφές ΑΠΕ γίνονται σε έξι ΠΧΠ και αφορούν κυρίως τα ΜΥΗΕ. Οι εξειδικεύσεις αυτές είναι συμβατές στο σύνολό τους με το ΕΧΠ - ΑΠΕ. Τέλος, η σύνδεση με όμορες Περιφέρειες προτείνεται μόνο σε δύο ΠΧΠ, της Κ. Μακεδονίας και της Δυτικής Ελλάδας.

4.4.2 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥΣ

Τα ακόλουθα διαγράμματα Δ1-ΑΠΕ, Δ2-ΑΠΕ και Δ3-ΑΠΕ, αφορούν τη συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ ως προς τον βαθμό εφαρμογής τους στο πολεοδομικό επίπεδο, τον βαθμό της κανονιστικής πυκνότητας των διατάξεων τους και το βαθμό της σαφήνειας περιγραφής τους αντίστοιχα.

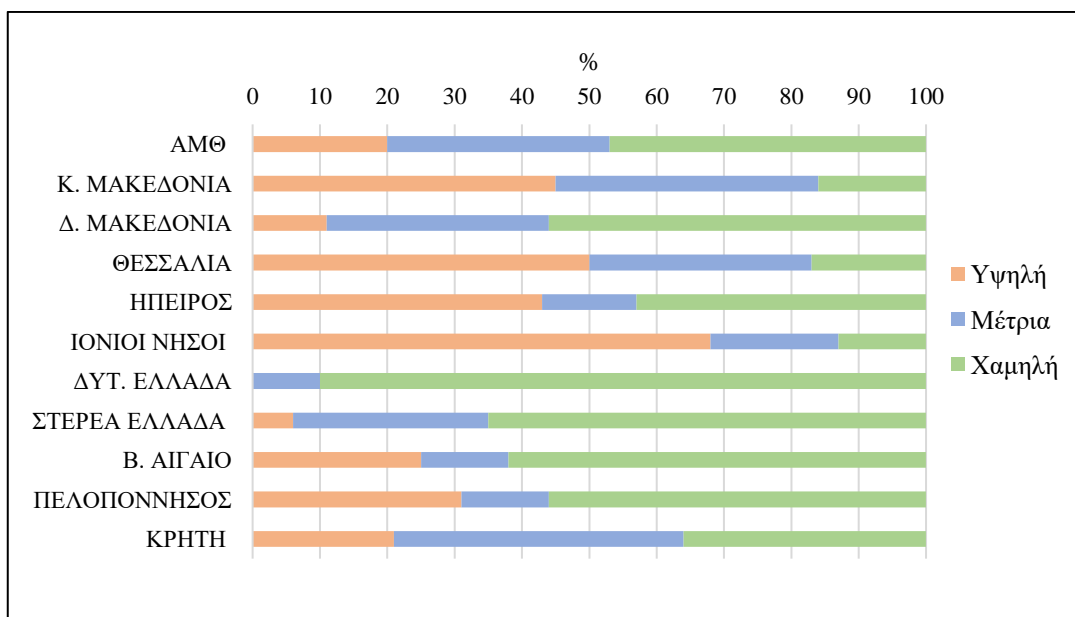
Διάγραμμα Δ1-ΑΠΕ : Εφαρμογή των διατάξεων των ΠΧΠ για τις ΑΠΕ σε πολεοδομικό επίπεδο

Ίδια επεξεργασία

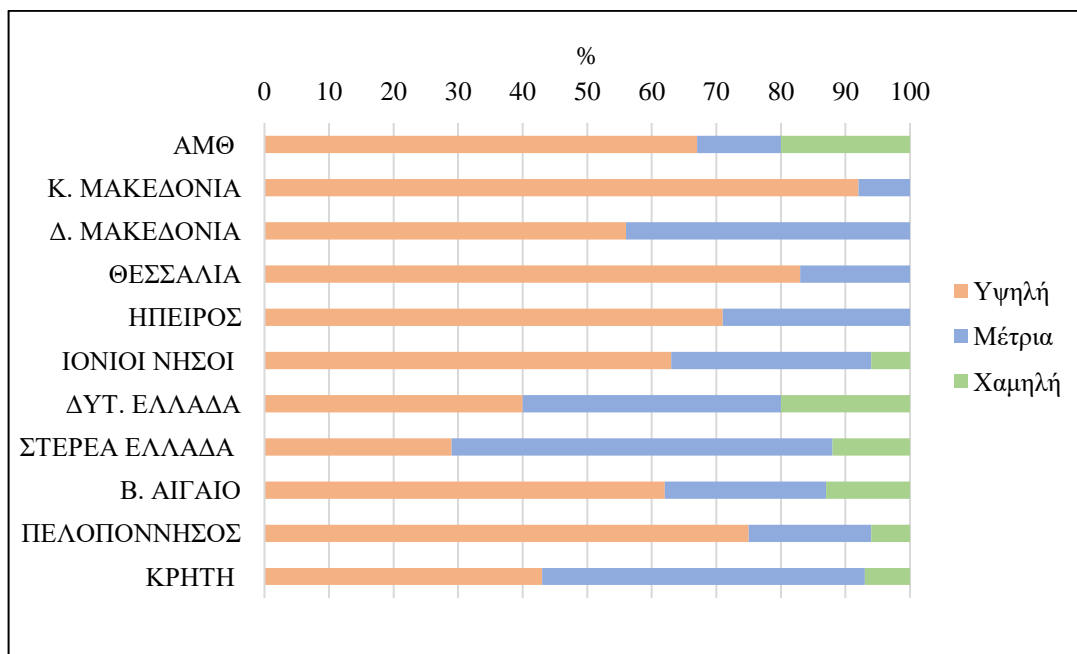

Διάγραμμα Δ2-ΑΠΕ : Κανονιστική πυκνότητα των διατάξεων των ΠΧΠ για τις ΑΠΕ

Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα Δ3-ΑΠΕ : Σαφήνεια των διατάξεων των ΠΧΠ για τις ΑΠΕ

Ίδια επεξεργασία

Οι διατάξεις των ΠΧΠ συνολικά διέπονται από κυρίως χαμηλή κανονιστική πυκνότητα, υψηλή σαφήνεια και χαμηλή εφαρμογή σε πολεοδομικό επίπεδο. Οι διατάξεις με υψηλή κανονιστική πυκνότητα παρουσιάζουν και υψηλή συνήθως εφαρμογή σε πολεοδομικό επίπεδο και αφορούν είτε σε επαναλαμβανόμενες διατάξεις του ΕΧΠ των ΑΠΕ, είτε σε διατάξεις που εξειδικεύουν χωρικά το ΕΧΠ σε αναπτυξιακές ζώνες και εξειδικεύσεις που θέτουν πρόσθετους περιορισμούς στην ανάπτυξη των ΑΠΕ, χωρίς να σημειώνονται ως στοιχεία ανάδρασης προς αυτό, με αποτέλεσμα την ερμηνεία της άμεσης εφαρμοσιμότητας τους και την καταγραφή ασάφειας και προβλημάτων εφαρμογής τους.

4.4.3 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Τα ΠΧΠ παρουσιάζουν ανομοιογένεια στον τρόπο καθορισμού των ζωνών ανάπτυξης ΑΠΕ. Οι ΑΠΕ προωθούνται αναπτυξιακά σε μεγάλο βαθμό από τα ΠΧΠ Κεντρικής Μακεδονίας, Δ. Μακεδονίας και Δ. Ελλάδας. Η πρόταση για νέες ΠΑΠ από τα ΠΧΠ είναι σχεδόν μηδενική, πλην μιας εξαίρεσης, αυτής του ΠΧΠ Κ. Μακεδονίας, ενώ η ανάπτυξη των θαλάσσιων αιολικών πάρκων προτείνεται μόνο στα περιφερειακά χωροταξικά του νησιωτικού χώρου (Β. Αιγαίου και Ιονίων Νήσων). Αντίθετα, σε δύο από τις τρεις ΠΑΠ του ΕΧΠ των ΑΠΕ προτείνεται μείωση της έκτασης αυτών, για λόγους ευαισθησίας των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων και του τοπίου, ενώ η προοπτική ανάπτυξης των θαλάσσιων αιολικών πάρκων απορρίπτεται από το ΠΧΠ Πελοποννήσου. Η μείωση της ζώνης ΠΑΠ στα δυο ΠΧΠ της Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου σημειώνεται ως στοιχείο ανάδρασης ενώ στα λοιπά ΠΧΠ όχι. Σημαντική σε αντιδιαστολή είναι η ώθηση που δίδεται στα ΜΥΗΕ και στη γεωθερμία από τα περισσότερα ΠΧΠ.

Η χωροταξική πολιτική διαφοροποιείται τόσο ανά ΠΧΠ όσο και ανά μορφή ΑΠΕ αλλά κυρίως για την αιολική ενέργεια, με ιδιαίτερη επισήμανση της μείωσης της ζώνης ΠΑΠ του ΕΧΠ των ΑΠΕ χωρίς εναλλακτική πρόταση και ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που δεν σημειώνεται ως στοιχείο ανάδρασης. Η παρατήρηση αυτή πρέπει να αξιολογηθεί σε συσχέτιση με την ανταπόκριση στους στόχους της χώρας και την ακολουθούμενη ευρωπαϊκή πολιτική με στάθμιση της ανάπτυξης των άλλων μορφών ΑΠΕ, της δυνατότητας παραγωγής αντίστοιχης ισχύος και της εξεύρεσης εναλλακτικών λύσεων.

Η συνέργεια μεταξύ των όμορων Περιφερειών δεν αντιμετωπίζεται με επάρκεια (σημείωση ρητή για συνέργεια γίνεται μόνο σε δύο μόνο ΠΧΠ). Ιδιαίτερο θέμα ανακύπτει στην εφαρμογή των περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων και στον πολεοδομικό σχεδιασμό όπου σημειώνεται παράλειψη αναφοράς της ανάδρασης στο ΕΧΠ των ΑΠΕ των διατάξεων των ΠΧΠ που δεν εναρμονίζονται με αυτό, σε συνδυασμό με την μη καταγραφή των εξειδικεύσεων/ συμπληρώσεων που είναι συμβατές με το πνεύμα του. Η απουσία σαφήνειας, με περιθώρια ερμηνείας ως προς την άμεση εφαρμοσιμότητα τους θα δημιουργήσει προβλήματα στην ανάπτυξη των ΑΠΕ τόσο στον υποκείμενο σχεδιασμό όσο και στην έκδοση αδειοδοτήσεων, ιδιαίτερα των ΑΕΠΟ και επιπρόσθετη επενδυτική ανασφάλεια.

Οι κατευθύνσεις και ρυθμίσεις της χωροταξικής οργάνωσης παρέχονται σε διαφορετικές ενότητες και άρθρα όπως στο Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης, στις ευρείες αναπτυξιακές ζώνες, στην αναπτυξιακή προοπτική, στη χωρική οργάνωση και διάρθρωση των ΑΠΕ, στη χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων τεχνικής υποδομής, στις χωρικές ενότητες αλλά και στις προτεραιότητες για την περιβαλλοντική προστασία. Συχνή είναι η συμπερίληψη ίδιων κατευθύνσεων σε πολλές από τις προαναφερόμενες ενότητες. Η σύνθετη δομή της ΥΑ, απόρροια των προδιαγραφών, αιτιολογεί το φαινόμενο, αλλά δεν αναιρεί την ενδεχόμενη δυσκολία και καθυστέρηση που ενδεχομένως προκύψει από την εφαρμογή του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού.

Ο βαθμός πληρότητας που βασίζεται στην ανταπόκριση στα ζητούμενα των προδιαγραφών του 2011 και του ΕΧΠ των ΑΠΕ ποικίλει μεταξύ των ΠΧΠ, καθώς καθορίζεται με διαφορετικό βαθμό η χωροταξική οργάνωση και οι κατευθύνσεις ανάλογα με την μορφή ΑΠΕ. Υστέρηση παρουσιάζεται στον καθορισμό ευρείων ζωνών ανάπτυξης, με κάποια ΠΧΠ να μην ακολουθούν τις προδιαγραφές και να επιλέγουν τη σημειακή ενδεικτική αποτύπωση των υφιστάμενων συγκεντρώσεων ΑΠΕ. Ο τρόπος συνολικά της εξειδίκευσης του ΕΧΠ ΑΠΕ δεν είναι ομοιογενής .

Το έλλειμα στην πληρότητα συνολικά των Περιφερειακών χωροταξικών Πλαισίων για τις ΑΠΕ αφορά την ανομοιογένεια της προσέγγισης των ζωνών ευρείας ανάπτυξης όπως και των μορφών ΑΠΕ, τις προτάσεις για νέες ΠΑΠ και τα θαλάσσια αιολικά πάρκα, αλλά

και το σημειακό προσδιορισμό στους συνοδευόντες χάρτες είτε του Χωρικού Προτύπου, είτε της Χωροταξικής Οργάνωσης, είτε των Δικτύων υποδομής.

Οι χωροταξικές κατευθύνσεις που δίδει ο νέος περιφερειακός χωροταξικός σχεδιασμός για τις ΑΠΕ δεν συμβαδίζουν συνολικά με την ανάπτυξη που καταγράφηκε στην αντίστοιχη ενότητα του παρόντος κεφαλαίου. Συνολικά η επάρκεια θα κριθεί ως συνδυασμός της πληρότητας με τη δεσμευτικότητα των κατευθύνσεων αλλά και τη δυνατότητα επίτευξης του εθνικού και ευρωπαϊκού στόχου αύξησης των ΑΠΕ .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

5.1 Η ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

5.1.1. Η ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η βιομηχανία έχει αποτελέσει ιστορικά τη βάση της οικονομικής ανάπτυξης του ανεπτυγμένου κόσμου και της Ευρώπης (Τσακίρης κ.α.,2007), διαδραματίζοντας κομβικό ρόλο στην οικονομία, στην απασχόληση και στη βελτίωση του επιπέδου ζωής. Η διαφοροποίηση όμως στην απασχόληση της μεταποίησης μεταξύ των διαφόρων χωρών της Ευρώπης τη δεκαετία του 1970 ήταν χαρακτηριστική. Συγκεκριμένα το 1977 η Γερμανία ήταν η πρώτη χώρα με ποσοστό 35%, των απασχολούμενων στη μεταποίηση ενώ ακολουθούσε το Ηνωμένο Βασίλειο με 30.4%, η Αυστρία με 29,9 %, η Γαλλία και η Ιταλία με ποσοστά 27,8 και 27,3 % αντίστοιχα, το Βέλγιο με 27,4%, η Σουηδία και η Ολλανδία με ποσοστά γύρω στα 25%. Το ποσοστό της Ελλάδας αντίστοιχα κυμαινόταν σε 21.5% (Γραφείο Δοξιάδη,1980β).

Από τη δεκαετία του 1980, η απασχόληση στη μεταποίηση παρουσίασε φθίνουσα πορεία ενώ αντίθετα καταγράφεται συνεχής αύξηση του τομέα των υπηρεσιών. Ωστόσο η διασύνδεση μεταξύ των δύο είναι ισχυρή καθώς τροφοδοτεί η μία την άλλη. Το επιτελικό τμήμα της σύγχρονης βιομηχανίας έχει σήμερα σημαντική εξάρτηση από λειτουργίες του τριτογενή τομέα και ιδίως του νέου τριτογενή τομέα και σε πολλές περιπτώσεις επιβάλλεται και η γεωγραφική τους συνύπαρξη (Τσακίρης κ.α., 2007). Παρά την μείωση

όμως της απασχόλησης, η μεταποίηση εξακολουθεί να αποτελεί βασική συνιστώσα με ισχυρή παραγωγικότητα, συμμετοχή στο ΑΕΠ και στις επενδύσεις.

Αρχικά η ευρωπαϊκή πολιτική των ευρωπαϊκών κοινοτήτων μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης που δημιουργήθηκε το 1975, παρείχε ενισχύσεις στους τομείς της βιομηχανίας και βιοτεχνίας που δημιουργούσαν θέσεις απασχόλησης ή διατηρούσαν τις ήδη υπάρχουσες στα πλαίσια άμβλυνσης των οικονομικών ανισοτήτων που παρουσιάζονται μεταξύ διαφόρων περιφερειών. Η ειδική κλαδική πολιτική για τη βιομηχανία απέβλεπε είτε στην αναδιάρθρωση των βιομηχανιών που βρίσκονται σε κρίση ώστε να καταστούν ανταγωνιστικές σε διεθνές επίπεδο είτε στην παραγωγή ορισμένων κλάδων που έχουν ιδιαίτερες δυνατότητες για ανάπτυξη. Έμφαση δινόταν στο χάλυβα, στα υφάσματα-ενδύματα, στη ναυπηγική βιομηχανία, στα υποδήματα, ενώ τίθεντο στόχοι για νέους κλάδους όπως η αεροναυπηγική βιομηχανία, οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα φαρμακευτικά προϊόντα (Γραφείο Δοξιάδη, 1980 β).

Οι βασικές αρχές της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ καθορίστηκαν σε ανακοίνωση που εκδόθηκε το 1990 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1990), με σκοπό τη δημιουργία των απαραίτητων βασικών συνθηκών για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Το 1993 στη Λευκή Βίβλο για την ανάπτυξη, την απασχόληση και την ανταγωνιστικότητα, έμφαση δόθηκε στη σημασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των νέων τεχνολογιών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1993). Το 1994 με την ανακοίνωση της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας, τονίστηκε η αναγκαιότητα της βιομηχανικής συνεργασίας (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 1994). Το 2000, το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβώνας, επεσήμανε πως η δημιουργία συνεργειών μεταξύ της βιομηχανικής πολιτικής και της πολιτικής έρευνας και ανάπτυξης είναι στοιχεία απαραίτητα για την ανταγωνιστικότητα (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2000). Ιδιαίτερη προσοχή έπρεπε να δοθεί σε τρεις κρίσιμους παράγοντες: τη γνώση, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002). Για μεγάλο διάστημα η διαφορά στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας μεταξύ της ΕΕ και άλλων αναπτυσσόμενων οικονομιών (και κυρίως των ΗΠΑ) ήταν εμφανής, λόγω της σύνθεσης της βιομηχανίας καθώς οι τομείς Τεχνολογιών, Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) αναπτύσσονταν ταχύτερα και αποτελούσαν μεγαλύτερο ποσοστό του συνόλου άλλων οικονομιών από ότι στην ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή

Επιτροπή με ανακοίνωσή της το 2004, σημείωνε ότι την ευρωπαϊκή βιομηχανία επηρέαζαν διαθρωτικές αλλαγές και όχι γενικευμένη διαδικασία αποβιομηχάνισης καλώντας για δράση σε μεγαλύτερη κινητοποίηση όλων των πολιτικών της ΕΕ για την προώθηση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς όπως η έρευνα, η κατάρτιση, οι κανόνες ανταγωνισμού και η περιφερειακή ενίσχυση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2004).

Το 2005 καθορίστηκε για πρώτη φορά ολοκληρωμένη προσέγγιση της βιομηχανικής πολιτικής στη βάση της «Εφαρμογής του κοινοτικού προγράμματος της Λισαβόνας: Πλαίσιο πολιτικής για την ενίσχυση του μεταποιητικού τομέα της ΕΕ — προς μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση της βιομηχανικής πολιτικής», για την ανακάλυψη των νέων ευκαιριών που απορρέουν από την τεχνολογική πρόοδο και την παγκοσμιοποίηση, δεδομένου του αυξανόμενου ανταγωνισμού των αναδύμενων οικονομιών όπως η Κίνα και η Ινδία, με συγκεκριμένο πρόγραμμα εργασίας διατομεακών και τομεακών πρωτοβουλιών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005).

Το 2010, τέσσερις από τις εμβληματικές πρωτοβουλίες της νέας στρατηγικής «Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» που αντικατέστησε τη στρατηγική της Λισαβόνας και ειδικότερα η «Ένωση καινοτομίας», το «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη, η «Ολοκληρωμένη βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης» και οι «Νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας» ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής μεταποίησης εστιάζοντας σε συγκεκριμένες δράσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2010). Το 2012 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε σε νέα ανακοίνωση για τη Βιομηχανική Πολιτική με σκοπό την ενίσχυση των δραστηριοτήτων σε έξι τομείς κύριας προτεραιότητας που αφορούν τις προηγμένες τεχνολογίες κατασκευής για καθαρή παραγωγή, τις βασικές τεχνολογίες ευρείας εφαρμογής, τα προϊόντα βιολογικής προέλευσης, τη βιώσιμη βιομηχανική και κατασκευαστική πολιτική, τα καθαρά οχήματα και σκάφη και τα έξυπνα δίκτυα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012).

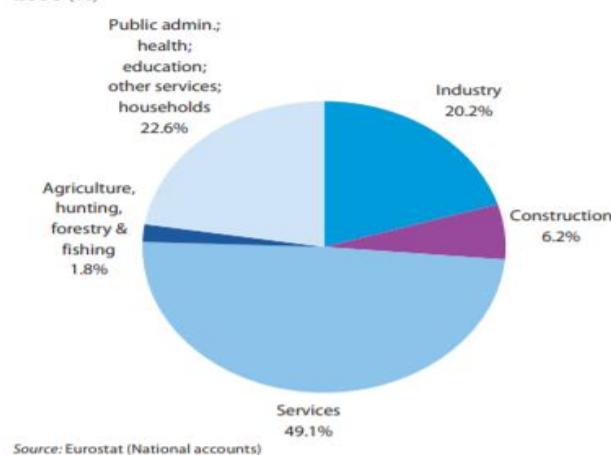
Τον Ιανουάριο του 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με βάση και την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, έθεσε ως στόχο την αύξηση του μεριδίου της μεταποίησης στο 20% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ έως το 2020 (από 13,9% το 2014 και 14,4% το 2016) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014). Η ανακοίνωση του 2014 «Για μια Ευρωπαϊκή Βιομηχανική

Αναγέννηση», εστίασε στη μη βιομηχανική εγκατάλειψη της Ευρώπης, στην ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό μετά την κρίση, με αναγνώριση της κεντρικής σημασίας της βιομηχανίας για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και ανάπτυξης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Το 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε μια «ανανεωμένη στρατηγική της ΕΕ για τη βιομηχανική πολιτική για την ενίσχυση της βιομηχανίας και της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης», επαναβεβαιώνοντας την προσήλωσή της στην επίτευξη του στόχου για αύξηση του μεριδίου της μεταποίησης στο 20% (κατά μέσο όρο) του ευρωπαϊκού ΑΕΠ έως το 2020 (Παπαδούλης, 2004). Η βιομηχανία αντιπροσωπεύει πάνω από το 20% της οικονομίας της ΕΕ (Γράφημα 5.1) απασχολώντας περίπου 35 εκατομμύρια άτομα κυρίως σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις (που αποτελούν και το 99% των επιχειρήσεων) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017). Σημαντική είναι η αύξηση που σημείωσε η ΑΠΑ της βιομηχανίας κατά 6,4% την περίοδο 2009-2016 (ΕΕ27), ενώ ειδικότερα για τη μεταποίηση, η αύξηση ήταν της τάξης του 25% και συνοδεύτηκε ιδιαίτερα από το 2013 και μετά, από μια ισχυρή αύξηση της απασχόλησης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017). Το 2015 η συμβολή της μεταποίησης στο ΑΕΠ της ΕΕ έφτασε το 14.3% (συγκριτικά η συμβολή της μεταποίησης στο ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν το ίδιο έτος 8%).

Γράφημα 5.1 : Κατανομή προστιθέμενης αξίας στην ΕΕ (2006)

Figure 1.1: Share of value added in the total economy, EU-27, 2006 (%)

Πηγή: Eurostat, 2020

Η Ευρωπαϊκή βιομηχανία προωθεί την ενσωμάτωση της στις παγκόσμιες και διεθνοποιημένες αλυσίδες για την αντιμετώπιση των πιέσεων του διεθνούς ανταγωνισμού και των επιδράσεων της κρίσης με πιο αποτελεσματικό τρόπο και τη δημιουργία θέσεων εργασίας που απαιτούν ανθρώπινο δυναμικό με υψηλά εκπαιδευτικά προσόντα και δεξιότητες (ΣΕΒ 2020α, Ευστράτογλου & Κριτικήδης, 2020). Η βιομηχανική πολιτική της ΕΕ έχει οριζόντιο χαρακτήρα και αποσκοπεί στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τον ρόλο της ως κινητήριας δύναμης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την απασχόληση στην Ευρώπη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020α). Οι στόχοι για την επίτευξη του σκοπού είναι η επιτάχυνση της προσαρμογής της βιομηχανίας στις διαρθρωτικές μεταβολές, η προαγωγή ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων στο σύνολο της Ένωσης ιδίως των ΜΜΕ που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ευρωπαϊκής οικονομίας, -καθώς εννέα στις δέκα επιχειρήσεις είναι ΜΜΕ¹¹⁷, παράγοντας δύο στις τρεις θέσεις εργασίας προωθώντας την οικονομική ανάπτυξη και εξασφαλίζοντας την κοινωνική σταθερότητα- (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020β).

Οι θεμελιώδεις παράγοντες που καταδεικνύουν το εύρος του μελλοντικού μετασχηματισμού της Ευρώπης είναι μια βιομηχανία ανταγωνιστική και πρωτοποριακή σε παγκόσμιο επίπεδο, μια βιομηχανία που προετοιμάζει το έδαφος για την κλιματική ουδετερότητα, μια βιομηχανία που διαμορφώνει το ψηφιακό μέλλον της Ευρώπης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020α). Η βιομηχανία έχει κεντρική σημασία για τη πρόοδο και ευημερία της Ευρώπης στο μέλλον. Το διακύβευμα είναι η κυριαρχική θέση της Ευρώπης και για αυτό πρέπει να αξιοποιηθεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό και η τοπική διάσταση ως ευκαιρία (Council of the European Union, 2019)

Τόσο η Ευρώπη όσο και οι ΗΠΑ έχουν ενσωματώσει και υλοποιούν πολιτικές ενίσχυσης της μεταποίησης, για την αποφυγή της μείωσης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας τους αλλά και την διατήρηση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής (ΣΕΒ, 2020α). Οι μεταποιητικές δραστηριότητες για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας τους στο

---

¹¹⁷ *«Η κατηγορία των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 10, 50 και 250 εργαζόμενους αντίστοιχα και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 2,10 και 50 εκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα» (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2003 & Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006)

απαιτητικό διεθνές οικονομικό περιβάλλον, στοχεύουν στην παραγωγή αναβαθμισμένων πρωτότυπων και ποικίλων προϊόντων.

Παράλληλα με την αναπτυξιακή ευρωπαϊκή βιομηχανική πολιτική, πολλές χώρες κυρίως της Δυτικής Ευρώπης υιοθέτησαν πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης με στόχο την βελτίωση της χωρικής κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων και την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων στις ευκαιρίες εισοδήματος και απασχόλησης (Παπαδούλης κ.α.,2004).

Για το λόγο αυτό, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο στην χωρική οργάνωση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων των χωρών της κεντρικής Ευρώπης. Στη Γαλλία ο χωροταξικός σχεδιασμός με κύριο αντικείμενο την οργάνωση των οικονομικών δραστηριοτήτων αποκτά σημαντικό πολιτικό ρόλο, καθώς πρωταρχικό μέλημα του κράτους ήταν να σταματήσει την αναπτυξιακή ανισορροπία ανάμεσα στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού και των λοιπών περιοχών της χώρας (Γουργιώτης Λ.,2012). Στη Γερμανία την ίδια περίοδο, την κύρια μέριμνα αποτελούσε η εξισορρόπηση της άνισης βιομηχανικής ανάπτυξης ανάμεσα στις βόρειες και νότιες περιφέρειες της χώρας ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο, βασική χωροταξική πολιτική με στόχο τη δημιουργία θέσεων εργασίας στις φθίνουσες και παρακμάζουσες ζώνες, αποτέλεσε η εξισορρόπηση των περιφερειακών ανισοτήτων ως προς τη βιομηχανική δομή της χώρας (Γουργιώτης Λ.,2012).

Η κρατική παρέμβαση τόσο σε αναπτυξιακό, δημοσιονομικό αλλά και χωροταξικό επίπεδο, ήταν απαραίτητη διαχρονικά για την αντιμετώπιση ιδιαίτερα των περιόδων ύφεσης (δεκαετία 70, τέλος δεκαετίας 2000). Κυρίαρχος επίσης είναι ο ρόλος της τοπικής ανάπτυξης σε σύνδεση με το διεθνές επίπεδο στα πλαίσια ενίσχυσης του οικονομικού ανταγωνισμού της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής. Η εδαφική συνοχή που αναδύθηκε ως έννοια στα τέλη της δεκαετίας του 1990, είναι 'συνώνυμη' του χωροταξικού σχεδιασμού και συναρτήθηκε με την εξασφάλιση πρόσβασης στις υποδομές σε όλες τις περιοχές του ευρωπαϊκού χώρου (Γουργιώτης Λ.,2012). Συμπερασματικά, ένας συνδυασμός ποικίλων παραγόντων όπως η γεωγραφική θέση, η αναπτυξιακή πολιτική, η χωρική πολιτική, η φορολογική πολιτική και η ενίσχυση των υποδομών και των δικτύων μεταφοράς στήριξαν διαχρονικά την μεταποίηση ώστε να είναι ανταγωνιστική σε διεθνές επίπεδο. Η χωροταξική οργάνωση της σε συνδυασμό με την αναπτυξιακή και

δημοσιονομική πολιτική βοηθούν στην επίτευξη των στόχων της βιομηχανικής πολιτικής σε συνάρτηση με τις λοιπές ευρωπαϊκές πολιτικές.

5.1.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

Η βιομηχανική ανάπτυξη στην Ελλάδα εξαιτίας των ιστορικών συνθηκών σημείωσε μεγάλη χρονική υστέρηση συγκριτικά με το διεθνές και ευρωπαϊκό ρεύμα των αρχών του 20ου αιώνα. Σε αντίθεση με την κεντρική και βόρεια Ευρώπη που η βιομηχανική παραγωγή μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο σημείωσε μεγάλη αύξηση, η Ελλάδα την πρώτη μεταπολεμική περίοδο παρουσίασε ελάχιστη βιομηχανική ανάπτυξη, αποκλειστικά στραμμένη στην μεταποίηση παραδοσιακών προϊόντων. Η βιομηχανική ανάπτυξη στην Ελλάδα ξεκίνησε ουσιαστικά από το 1960 και μετέπειτα, με σταδιακή ικανοποίηση των αυξανόμενων εγχώριων αναγκών στα κλαδικά βιομηχανικά-βιοτεχνικά προϊόντα, με αύξηση στη συμμετοχή του ΑΕΠ και της απασχόλησης όπως και στις εξαγωγές της χώρας. Η μεταποίηση, ως ο διαχρονικά κύριος κλάδος του ευρύτερου βιομηχανικού τομέα της χώρας, αποτέλεσε έναν ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα αναφορικά με τη διαμόρφωση του παραγωγικού μοντέλου της χώρας (Ευστράτογλου και Κριτικίδης, 2020). Οι αναπτυξιακές δυνατότητες του τομέα όμως παρουσίαζαν έντονο έλλειμμα καθώς η Ελλάδα δεν είχε τη δυνατότητα αξιοποίησης οικονομιών κλίμακας στη βιομηχανική παραγωγή και διακρατικών σχέσεων με τις όμορες χώρες. Εμπόδια στις συνεργασίες με τις μεγάλες αγορές των χωρών της Δυτικής Ευρώπης αποτελούσαν αφενός το σημαντικό κόστος μεταφοράς λόγω της περιμετρικής γεωγραφικής θέσης της Ελλάδας σε σχέση με την κεντρική και βόρεια Ευρώπη και αφετέρου το γεγονός ότι επρόκειτο για οικονομικές σχέσεις μεταξύ άνισων εταίρων, καθώς μια σειρά από ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά έδιναν στις αγορές της Δυτικής Ευρώπης μια σχετική υπεροχή (Γουργιώτης Λ., 2012). Τα πολύμορφα αυτά προβλήματα αυτά σε συνδυασμό με την μικρή εγχώρια αγορά της ελληνικής μεταποίησης οδήγησαν στην περιορισμένη σε μέγεθος βιομηχανική παραγωγή και δραστηριότητα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Έτσι, η βιομηχανία στην Ελλάδα αναπτύχθηκε σε ένα κλειστό περιβάλλον χωρίς όμορες αγορές αλλά και με μικρή εσωτερική αγορά. Στροφή του προσανατολισμού στα προηγμένα τεχνολογικά προϊόντα άρχισε να γίνεται στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Την περίοδο αυτή διαφοροποιήθηκαν οι εξωτερικές ευρωπαϊκές συνθήκες (άνοιγμα συνόρων χωρών ανατολικής Ευρώπης, άρση περιορισμών μεταξύ των κ-μ). Τα κυριότερα προβλήματα προκαλούντο και από τη δυσμενή κλαδική διάρθρωση, το μέγεθος των

επιχειρήσεων (μεγάλος αριθμός ΜΜΕ και ταυτόχρονα μικρός αριθμός μεγάλων επιχειρήσεων) και την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων. Για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, με την ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων νομών και περιφερειών της χώρας, χρησιμοποιήθηκαν διάφορες πολιτικές στήριξης της βιομηχανικής δραστηριότητας (Παπαδούλης 2004, Γιαννίτσης, 1985). Οι αναπτυξιακοί νόμοι παρείχαν από την δεκαετία του 1960 και μετέπειτα μια σειρά κινήτρων (δημοσιονομικά, χρηματοδοτικά κίνητρα με την μορφή της επιδότησης επιτοκίου, φορολογικά, περιφερειακής ανάπτυξης – δημοσίων επενδύσεων, αποκέντρωσης δημοσίων υπηρεσιών και οργανισμών κ.λπ.) για την ενίσχυση της μεταποίησης. Η πολιτική των κινήτρων ήταν μάλλον κοινωνική παρά αναπτυξιακή, με πρόθεση αποκατάστασης μια κοινωνικής χωρικής ισορροπίας (Βασενχόβεν, 1994). Η πολιτική των κινήτρων αποσκοπούσε στην κάλυψη των δημιουργούμενων κάθε φορά νέων συνθηκών διευρύνοντας τον αρχικό εκσυγχρονισμό της παραγωγικής μηχανής με αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των επιχειρήσεων, με συνεργασία σε μονιμότερη βάση των ομοειδών και συμπληρωματικών δραστηριοτήτων με ευέλικτη λειτουργία και διαχείριση (Παπαδούλης κ.α., 2004).

Η βιομηχανική παραγωγή παρουσίασε έντονες διακυμάνσεις από το 1961 ως σήμερα. Κατέγραψε χαμηλά ποσοστά σε χρονικά ορόσημα της ελληνικής και Ευρωπαϊκής ιστορίας όπως το 1974 (πετρελαϊκή κρίση), το 1981 (ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ), το 1992 (συνθήκη του Μάαστριχτ), το 2001 (ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ) και το 2010 (χρηματοοικονομική κρίση της Ελλάδας δυο χρόνια μετά την έναρξη της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ύφεσης) (ΣΕΒ, 2020β).

Η εικόνα της διαχρονικής εξέλιξης της μεταποίησης καταγράφεται μέσα από τις κύριες συνιστώσες της απασχόλησης, της παραγωγικότητας, των επενδύσεων και του ΑΕΠ. Κατά την περίοδο 1963-1978 στον τομέα της μεταποίησης¹¹⁸ οι εξελίξεις ήταν ευνοϊκές. Η αύξηση των τιμών όλων των δεικτών επιβεβαίωσε τη διαφοροποίηση του οικογενειακού βιοτεχνικού προτύπου καθώς στο σύνολό τους οι μεταποιητικές μονάδες εκσυγχρονίστηκαν, η ιπποδύναμη και η απασχόληση η αυξήθηκαν (με ποσοστά 11,08%

---

¹¹⁸ Η μελέτη του Γραφείου Δοξιάδη συμπεριέλαβε στον τομέα της μεταποίησης τις κατηγορίες : βιομηχανία ή μεγάλη μεταποίηση (> 50 ατόμων), βιοτεχνία ή μικρομεσαία μεταποίηση, χειροτεχνία, οικοτεχνία και καλλιτεχνική βιοτεχνία

και 2.77% αντίστοιχα) όπως και ο αριθμός των μονάδων -σε μικρότερο βαθμό ,0.12%- (Γραφείο Δοξιάδη,1980β).

Η συμμετοχή της βιομηχανίας στο ελληνικό ΑΕΠ ήταν διαχρονικά μικρότερη της αντίστοιχης Ευρωπαϊκής στο ΑΕΠ και την εικοσαετία 1985-2005 μειώθηκε συγκριτικά σε ποσοστό πολύ μεγαλύτερο (33,3% για την Ελλάδα σε σχέση με το 2,5% της αντίστοιχης συμμετοχής στο Ευρωπαϊκό ΑΕΠ). Η μείωση της συμμετοχής της μεταποίησης στο ελληνικό ΑΕΠ την περίοδο 1995-2014, ήταν μικρότερη και κυμάνθηκε στο 25% (Τσακίρης κ.ά., 2007, Ελληνική Παραγωγή, 2020) .

Οι απασχολούμενοι στον τομέα, μειώθηκαν αντίστοιχα για την ίδια περίοδο (1985-2005), κατά επτά ποσοστιαίες μονάδες (από 18.49% σε 11,98% ακολουθώντας σε συμφωνία την ευρωπαϊκή εικόνα (μείωση από 23,22% σε 16,37%). Στον αντίποδα οι βιομηχανικές ελληνικές επενδύσεις σημείωσαν αύξηση κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες έναντι της μείωσης κατά δυο ποσοστιαίες μονάδες που παρουσίασε ο μέσος όρος της ΕΕ (από 7.72% σε 10,72% έναντι των από 14,4 σε 12,98%) (Τσακίρης, Οικονόμου, 2007). Είναι δε χαρακτηριστικό πως και στην επόμενη περίοδο 2009-2014 της έντονης ελληνικής οικονομικής κρίσης, οι επενδύσεις στη μεταποίηση παρέμειναν σταθερές με μικρή μάλιστα αύξηση από 2533 εκατ. ευρώ σε 2547 εκατ. ευρώ, με μερίδιο 87% στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας και συμμετοχή περί του 8,6% του ΑΕΠ, και τη συνολική εισφορά της απασχόλησης να αγγίζει το 1.200.000 εργαζόμενους (άμεση, έμμεση και προκαλούμενη επίδραση), που αντιστοιχεί σε ποσοστό 31% (Ελληνική παραγωγή, 2020).

Το 2017, οι απασχολούμενοι στη βιομηχανία έφτασαν τους 388.5 χιλ., εκ των οποίων 330 χιλ. στη μεταποίηση (πλην πετρελαιοειδών), και παρήγαν το 14,8% και 9,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της οικονομίας αντιστοίχως (ΣΕΒ, 2020β). Τα ίδια μεγέθη διατηρήθηκαν και το 2019 (389 χιλ. απασχολούμενοι, 330 χιλ. στη μεταποίηση -πλην πετρελαιοειδών-(ΣΕΒ, 2020β).

Η κλαδική διάρθρωση της μεταποίησης χαρακτηριζόταν διαχρονικά από την κυριαρχία των κλάδων παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων (τρόφιμα-ποτά, κ.λπ.). Η περιοδολογική αναφορά της κλαδικής εξειδίκευσης για το 1978, κατέγραψε ως

μεταποιητικούς κλάδους με τις περισσότερες μονάδες και απασχολούμενους τους κλάδους ενδυμασίας και υπόδησης, τροφίμων και μεταφορικών μέσων και στον αντίποδα τους κλάδους με το μικρότερο αριθμό μονάδων και απασχολουμένων της βασικής μεταλλουργίας, καπνοβιομηχανίας και χαρτοβιομηχανίας (Πίνακας 5.1) .

Πίνακας 5.1 : 1978, Μεταποιητικοί κλάδοι με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση μονάδων και απασχόλησης

ΚΛΑΔΟΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΝΑΔΩΝ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
Ενδυμασίας και υπόδησης	+	+
Τροφίμων	+	+
Μεταφορικών μέσων	+	+
Τελικών προϊόντων από μέταλλο	+	
Επεξεργασίας ξύλου και φελλού	+	
Επιπλοποιίας	+	
Υφαντουργίας		+
ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ	71%	47%
Βασικής μεταλλουργίας	-	-
Καπνοβιομηχανίας	-	-
Χαρτοβιομηχανίας	-	-

Πηγή : Γραφείο Δοξιάδη 1980β, Ιδία επεξεργασία

Την χρονική περίοδο 1980-2000 οι τρεις κλάδοι που συγκεντρώνουν τα υψηλότερα ποσοστά με μεγάλη διαφορά έναντι των υπολοίπων, είναι τα τρόφιμα, το ένδυμα και η μεταλλουργία (71%,67% και 64% για τα έτη 1980,1990,2000 αντίστοιχα), (Πίνακας 5.2).

Πίνακας 5.2: Κλαδική κατανομή του βιομηχανικού ΑΕΠ σε Ελλάδα και ΕΕ-15, 1980, 1990, 2000

	1980		1990		2000	
	ΕΛΛΑ	ΕΕ-15	ΕΛΛΑ	ΕΕ-15	ΕΛΛΑ	ΕΕ-15
	ΔΑ		ΔΑ		ΔΑ	
Τρόφιμα	23,86	12,81	26,22	12,09	30,43	12,29
Κλωστοϋφαντουργία, Ένδυμα, Δέρμα	35,03	8,41	30,09	6,86	23,28	5,51
Ξυλεία	3,45	3,26	3,40	3,14	3,55	3,03
Χαρτί, Εκδόσεις & Εκτυπώσεις	6,22	8,55	5,11	8,24	5,51	7,95
Πετρελαιοειδή	1,26	2,84	1,26	3,15	1,26	3,39
Χημικά	2,26	7,99	3,29	8,85	4,40	9,51
Ελαστικά & Πλαστικά	1,35	2,71	1,16	3,00	1,16	3,22
Μη Μεταλλικά Ορυκτά	2,12	10,18	4,03	9,81	4,35	9,46
Επεξεργασμένα Μεταλλικά Προϊόντα	11,03	12,62	11,90	12,16	11,34	11,73
Μηχανές (εκτός Ηλεκτρικών)	3,40	10,59	3,39	10,20	3,72	9,84
Ηλεκτρικές Μηχανές & Οπτικό Υλικό	3,41	9,52	3,32	11,38	4,02	12,73
Υλικό Μεταφορών	4,51	9,31	4,76	9,93	5,82	10,20
Λοιποί Κλάδοι Μεταποίησης	2,10	1,22	2,07	1,18	1,16	1,14
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ	100	100	100	100	100	100
Κλάδοι έντασης εργασίας *	70,66	34,25	66,89	31,51	63,93	29,91

Πηγή: Τσακίρης κ.ά., 2007

Αντιστροφή καταγράφεται όμως για τον κυρίαρχο κλάδο, καθώς ενώ το 1980 υπερτερούσε ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης στη συνέχεια παρουσίασε σημαντική μείωση κατά 12 ποσοστιαίες μονάδες και παρουσίασε αύξηση ο κλάδος των τροφίμων κατακτώντας την πρώτη θέση το 2000.

Η συγκριτική εικόνα μεταξύ των δύο παραγωγικών προτύπων της ΕΕ και της Ελλάδας σημειώνει μεταξύ τους αποκλίσεις. Στο παραγωγικό πρότυπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης η κατανομή των κλάδων είναι πιο ομοιόμορφη χωρίς τις μεγάλες αποκλίσεις του ελληνικού προτύπου. Σε ότι αφορά την κλαδική εξειδίκευση υπάρχει ταύτιση στους δύο κυρίαρχους κλάδους των τροφίμων και των επεξεργασμένων μεταλλικών προϊόντων με διαφορετικά ποσοστιαία μεγέθη στη βάση της προαναφερόμενης παρατήρησης. Στην ΕΕ οι βασικοί επιπλέον κλάδοι αφορούν τα μη μεταλλικά ορυκτά, τις μηχανές (εκτός ηλεκτρικών), τις ηλεκτρικές μηχανές, το υλικό μεταφορών/μηχανές (εκτός ηλεκτρικών),

τις ηλεκτρικές μηχανές & οπτικό υλικό, το υλικό μεταφορών, τα χημικά, τα ελαστικά και πλαστικά.

Την δεκαετία 1995-2005, οι κυρίαρχοι κλάδοι συμβολής της μεταποίησης στο εγχώριο ΑΕΠ και στη συνολική βιομηχανική απασχόληση ήταν η βιομηχανία τροφίμων και ποτών, η παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών, η κατασκευή ειδών ένδυσης, κατεργασίας και βαφής γουναρικών, η παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων, η κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά και η παραγωγή βασικών μετάλλων. Την περίοδο 2000-2008, η συνολική απασχόληση στις μεταποιητικές βιομηχανίες σημείωσε κάμψη με ποσοστό. Ιδιαίτερα αρνητικός ήταν ο ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης για τους κλάδους παραγωγής προϊόντων καπνού, και ενδύματος ενώ οι κλάδοι της παραγωγής βασικών μετάλλων, κατασκευών εξοπλισμού ραδιοφώνου/τηλεόρασης και εκδόσεων & αναπαραγωγής ήχου σημείωσαν αύξηση. Αντίθετα με ό τι συμβαίνει στην βιομηχανική απασχόληση η παραγωγή, χαρακτηρίζεται από άνοδο. Από παραγωγικής απόψεως πιο ισχυροί κλάδοι ήταν οι εκδόσεις, οι εκτυπώσεις, η εγγραφή ήχου, εικόνας, μέσων πληροφορικής κ.λπ.

Την δεκαετία του 2010-2020 η κλαδική εξειδίκευση της μεταποίησης ως προς μεγέθη της απασχόλησης και των μονάδων (Διαγράμματα 5.1 και 5.2) αναδεικνύει και πάλι πρώτο τον κλάδο των τροφίμων, με μεγάλη διαφορά έναντι των λοιπών κατά σειρά κλάδων, των βασικών μετάλλων, των μεταλλικών προϊόντων, άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων, της κατασκευής ειδών ένδυσης, της επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού, κ.λπ. (Ευστράτογλου & Κριτικήδης, 2020). Όλοι οι προαναφερόμενοι κλάδοι το 2010-2020 παρουσίασαν μείωση της απασχόλησης εκτός του κλάδου των τροφίμων που σημείωσε αύξηση. Η κλαδική εξειδίκευση της μεταποίησης χαρακτηρίζεται από άνιση κατανομή του προϊόντος και της απασχόλησης, με έμφαση στην εξαιρετικά περιορισμένη παρουσία κλάδων υψηλής τεχνολογικής εξειδίκευσης και την υψηλή παρουσία κλάδων χαμηλής και μέσης προς χαμηλή τεχνολογικής εξειδίκευσης (Ευστράτογλου & Κριτικήδης, 2020).

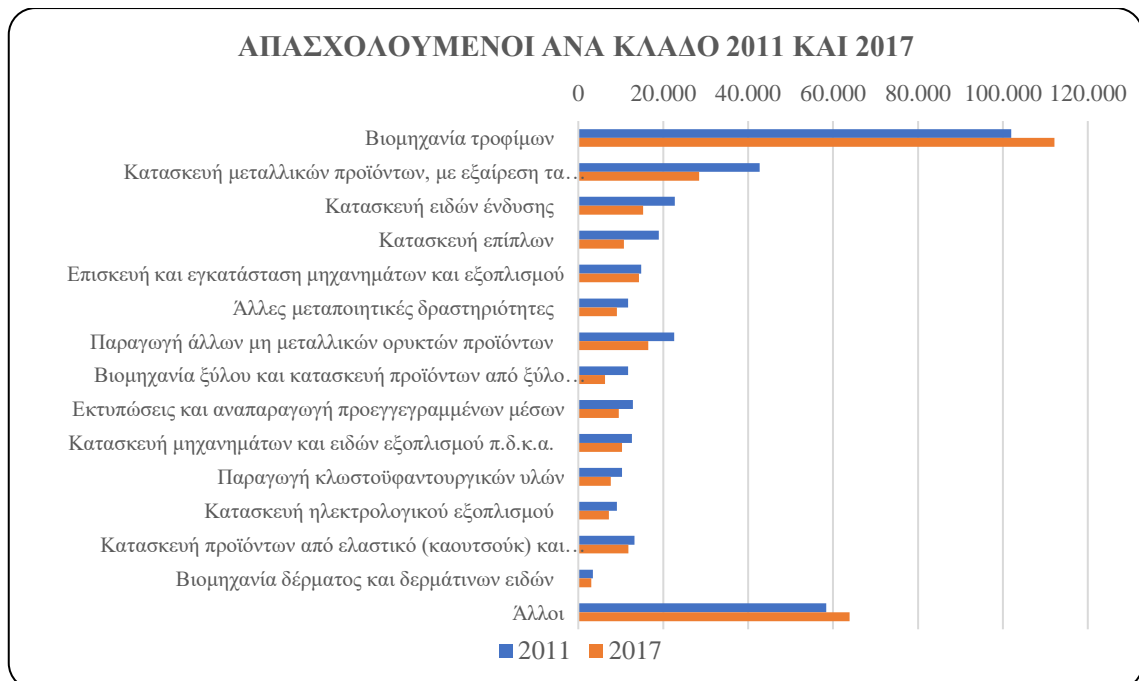

Διάγραμμα 5.1: Μονάδες μεταποίησης ανά κλάδο για τα έτη 2011 και 2017

Πηγή: ίδια επεξεργασία από ΕΛ ΣΤΑΤ, Στατιστικό μητρώο επιχειρήσεων για τα έτη 2011, 2015, 2017

Διάγραμμα 5.2: Απασχολούμενοι στη μεταποίηση ανά κλάδο για τα έτη 2011 και 2017

Πηγή: ίδια επεξεργασία από ΕΛ ΣΤΑΤ, Στατιστικό μητρώο επιχειρήσεων για τα έτη 2011, 2015, 2017

Η διαχρονική χωρική κατανομή με βάση τους δείκτες της μεταποιητικής απασχόλησης και παραγωγής σε περιφερειακό επίπεδο, καταδεικνύει την υπεροχή των δυο μητροπολιτικών κέντρων. Την περίοδο 1963-1978 ο Νομός Αττικής (σημερινή Περιφέρεια Αττικής) κατείχε την πρώτη θέση τόσο στη συγκέντρωση της μεταποιητικής δραστηριότητας συγκεντρώνοντας το 38% των μεταποιητικών μονάδων, το 52% της απασχόλησης και το 45% της ιπποδύναμης και ο νομός Θεσσαλονίκης (σημερινή ΠΕ) τη δεύτερη θέση (Δοξιάδης, 1980β). Σε επίπεδο αντιστοίχισης σημερινής Περιφέρειας και ΠΕ, οι Περιφέρειες που κατείχαν τις επόμενες ισχυρότερες θέσεις ήταν η Περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας (με τις ΠΕ Βοιωτίας και Εύβοιας) και η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (ΠΕ Αχαΐας), αντίστοιχα, ενώ διακρίνονται και οι ΠΕ Μαγνησίας και Λάρισας (Δοξιάδης, 1980). Η χωρική κατανομή παρουσιάζει ιδιομορφίες καθώς πολλοί κλάδοι της μεταποίησης παρουσιάζουν συγκεντρώσεις σε νομούς (νυν ΠΕ) διαφορετικούς από εκείνους που συγκεντρώνεται η μεταποίηση συνολικά. Η μεγαλύτερη διαφοροποίηση καταγράφηκε στους κλάδους επεξεργασίας δερμάτων και γουναρικών και καπνοβιομηχανίας ενώ η μεγαλύτερη ταύτιση με τη συνολική εικόνα της μεταποίησης καταγράφηκε στους κλάδους της ενδυμασίας και υπόδησης, επιπλοποιίας, τελικών προϊόντων από μέταλλο και υφαντουργίας.

Οι Περιφέρειες των μητροπολιτικών κέντρων κατέχουν διαχρονικά ως σήμερα τις πρώτες θέσεις στην μεταποιητική απασχόληση με την σημαντική υπεροχή της Περιφέρειας Αττικής. Κατεγράφησαν όμως σημαντικές διακυμάνσεις ανόδου και ύφεσης -φθίνουσα πορεία την περίοδο 1993-2015 και ανοδική την διετία 2015-2017- (Πίνακας 5.3, Διάγραμμα 5.3, Διάγραμμα 5.4). Είναι χαρακτηριστικό ότι η αύξηση της απασχόλησης στην μεταποίηση την τελευταία διετία στο σύνολο των Περιφερειών της χώρας, δεν οφείλεται σε αντίστοιχη αύξηση του αριθμού των μονάδων αυτής - καθώς αυτές σημειώνουν πτώση- αλλά προφανώς σε αύξηση της παραγωγικότητας και των επενδύσεων. Από τις λοιπές Περιφέρειες, αυτές της Στερεάς Ελλάδας, της ΑΜΘ, της Θεσσαλίας, της Πελοποννήσου και της Δυτικής Ελλάδας έχουν υψηλά ποσοστά απασχόλησης της μεταποίησης.

Πίνακας 5.3: Διαχρονική εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στη μεταποίηση και της εξέλιξης του ποσοστού κάθε Περιφέρειας στο σύνολο του εργατικού δυναμικού στη μεταποίηση της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	1993	1993 (%)	2005	2005(%)	Μεταβολή 93-05
ΑΜΘ	28.549	4,9%	31.270	5,6%	9,5%
Κεντρική Μακεδονία	128.916	22,2%	122.621	21,9%	-4,9%
Πολ.Συγ. Θεσσαλονίκης			66.177	11,8%	-15,7%
Δυτική Μακεδονία	17.451	3,0%	11.621	2,1%	-33,4%
Ήπειρος	8.441	1,5%	12.977	2,3%	53,7%
Θεσσαλία	28.488	4,9%	34.456	6,1%	20,9%
Ιόνιοι Νήσοι	κ6.161	1,1%	4.260	0,8%	-30,9%
Δυτική Ελλάδα	16.959	2,9%	22.932	4,1%	35,2%
Στερεά Ελλάδα	29.190	5,0%	34.965	6,2%	19,8%
Πελοπόννησος	17.461	3,0%	20.548	3,7%	17,7%
Βόρειο Αιγαίο	4.261	0,7%	5.066	0,9%	18,9%
Κρήτη	15.953	2,8%	19.370	3,5%	21,4%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	579.499	100,0%	560.322	100,0%	-3,3%

Πηγή: Τσακίρης κ.ά., 2007, ΕΣΥΕ, Ετήσιες Έρευνες Απασχόλησης

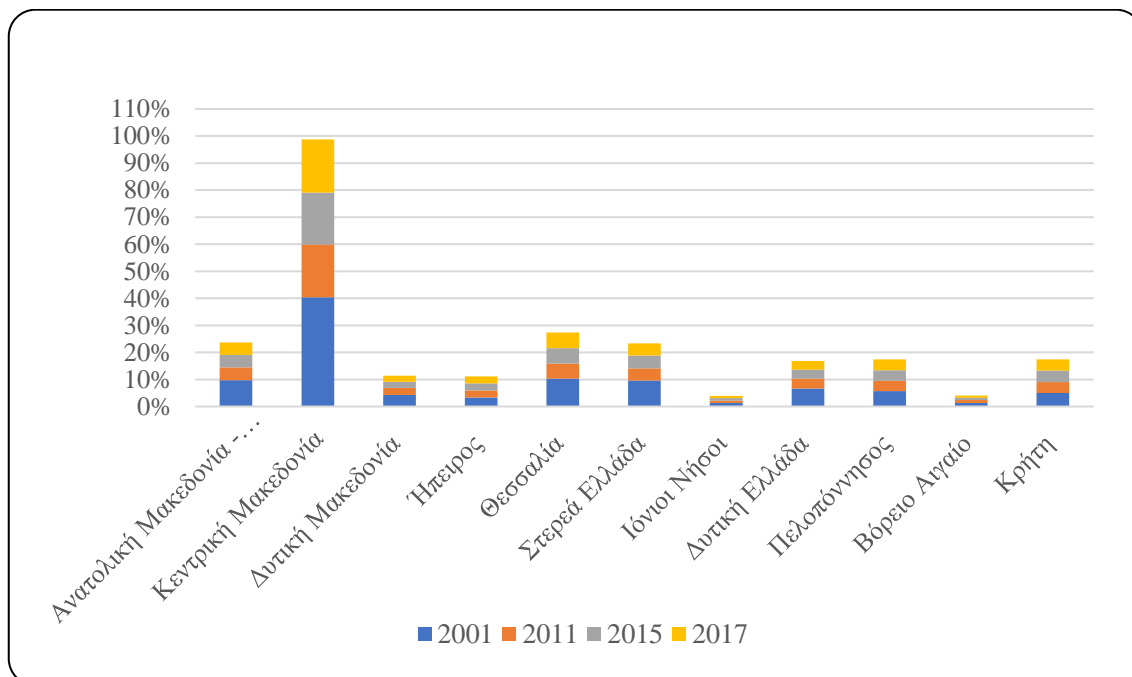
Πίνακας 5.4: 2011-2017: Διαχρονική εξέλιξη των μονάδων και των απασχολουμένων στη μεταποίηση σε περιφερειακό επίπεδο

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	2001	2011		2015		2017	
	A	M	A	M	A	M	A
ΑΜΘ	28.998	3.769	17.895	3.080	14.495	2.934	14.892
Κ. Μακεδονία	120.051	15.332	74.919	11.730	59.289	10.987	63.896
Δ. Μακεδονία	12.798	3.214	9.868	2.334	7.162	2.092	7.281
Ήπειρος	9.815	2.353	10.110	1.923	8.105	1.797	8.580
Θεσσαλία	30.588	5.236	21.280	4.358	17.733	3.993	18.831
Στερεά Ελλάδα	28.722	3.606	17.195	3.055	14.521	2.869	14.625
Ιόνιοι Νήσοι	3.923	1.570	3.436	1.339	2.617	1.314	2.762
Δυτική Ελλάδα	19.901	4.094	13.901	3.368	10.308	3.221	10.247
Πελοπόννησος	17.002	4.308	14.499	3.652	12.218	3.483	12.848
Βόρειο Αιγαίο	3.956	1.475	3.891	1.217	2.847	1.180	2.648
Κρήτη	14.786	4.503	15.324	3.913	13.148	3.925	13.607

A= Απασχολούμενοι, M= Μονάδες

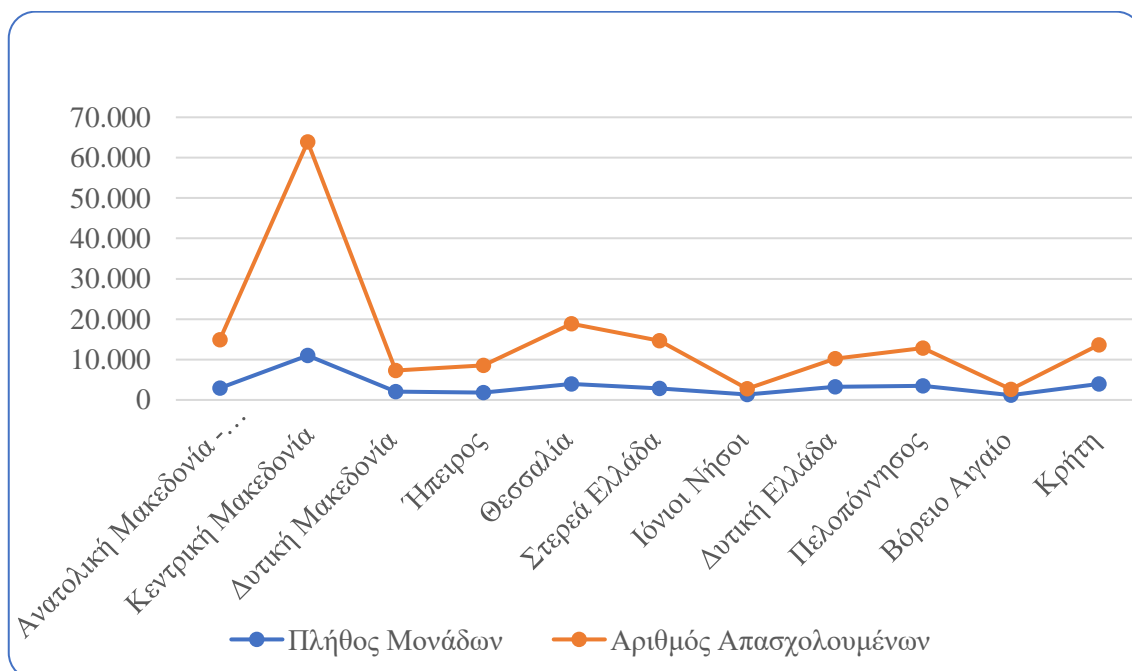
Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων ΕΛ ΣΤΑΤ απογραφής 2001, 2011 και στατιστικής εταιρειών

Διάγραμμα 5.3: Διαχρονική εξέλιξη των απασχολούμενων στη μεταποίηση σε περιφερειακό επίπεδο την περίοδο 2001-2017 (ποσοστό στο σύνολο της χώρας)

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων ΕΛ ΣΤΑΤ απογραφής 2001, 2011 και στατιστικής εταιρειών

Διάγραμμα 5.4: Μονάδες και απασχολούμενοι στη μεταποίηση σε περιφερειακό επίπεδο το 2017

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων ΕΛ ΣΤΑΤ 2017 στατιστικής εταιρειών

Οι κύριοι μεταποιητικοί κλάδοι της χώρας με φθίνουσα σειρά για το 2011, αφορούν στη βιομηχανία τροφίμων και στην κατασκευή μεταλλικών προϊόντων (εκτός μηχανημάτων), στην ένδυση και στην κατασκευή επίπλων. Η βιομηχανία τροφίμων και η κατασκευή μεταλλικών προϊόντων απαντάται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό σε όλες τις Περιφέρειες (Πίνακας 5.5) Η περιορισμένη σε εύρος κλάδων εξειδίκευση στο σύνολο των 23 κατηγοριών της μεταποίησης, χαρακτηρίζει τις περισσότερες Περιφέρειες. Οι περιμετρικές Περιφέρειες της χώρας όπως η ΑΜΘ, η Δυτική Μακεδονία, η Ήπειρος, το Βόρειο Αιγαίο, το Νότιο Αιγαίο, και η Κρήτη αναπτύσσουν έντονη κλαδική ειδίκευση.

Πίνακας 5.5: Κυρίαρχοι κλάδοι μεταποίησης σε περιφερειακό επίπεδο για το 2011

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Βιομηχανία τροφίμων	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, εκτός μηχανημάτων	Παραγωγή βασικών μετάλλων	Κατασκευή ειδών ένδυσης	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	Κατασκευή επίπλων	Ποιοποιεία	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές ύλες
ΑΜΘ	X	X			X			X
ΚΜ	X	X		X		X		
Δ. Μακεδονία	X	X		X		X		
Ήπειρος	X	X			X	X		
Θεσσαλία	X	X	X		X			
Στερεά Ελλάδα	X	X	X				X	
Ιόνιοι Νήσοι	X	X						
Δυτική Ελλάδα	X	X			X		X	
Πελοπόννησος	X	X			X		X	
Β Αιγαίο	X	X					X	
Κρήτη	X	X			X	X		
Ν Αιγαίο	X	X						X
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	X	X		X		X		

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων απογραφής 2011, ΕΛ ΣΤΑΤ

5.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

5.2.1 ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2008

Αρχικά στα πλαίσια ενίσχυσης του επιπέδου διαβίωσης του πληθυσμού της χώρας μέσω της βελτίωσης και ανόδου του βιομηχανικού τομέα, στόχος της περιόδου μέχρι το 1960, ήταν η ανάπτυξη της βιομηχανίας σε κάθε υποανάπτυκτη περιοχή (όπου κυριαρχούσε ο πρωτογενής τομέας, ή οι παραδοσιακοί και φθίνοντες μεταποιητικοί κλάδοι), άσχετα με το που θα εγκαθίσταντο οι βιομηχανικές μονάδες. Χωρικά αυτό μεταφράστηκε σε διασπορά μεν της βιομηχανικής δραστηριότητας αλλά με τάσεις υπερβολικής συγκέντρωσης, με αποτέλεσμα τη δημιουργία πολλών προβλημάτων. Το γεγονός αυτό οδήγησε στη δεύτερη φάση της προσπάθειας ολοκληρωμένης αποκέντρωσης από την δεκαετία του 1960 και έπειτα, με ενίσχυση της βιομηχανικής δραστηριότητας σε επιλεγμένους πόλους ανάπτυξης (Γραφείο Δοξιάδη, 1980β).

Οργανωμένοι υποδοχείς βιομηχανίας¹¹⁹

Ο θεσμός των ΒΙΠΕ στην Ελλάδα άρχισε να εφαρμόζεται στα μέσα του '60 καθώς τότε, η χώρα δέχθηκε έντονες επιδράσεις από την περιφερειακή οικονομική πολιτική που είχε ήδη αναπτυχθεί, σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης (Λαϊνάς 2019, Κακαουνάκη, 1991). Νομοθετικά οι ΒΙΠΕ ρυθμίστηκαν με το ν.4458/65 με φορέα οργάνωσης, εκμετάλλευσης και εκπόνησης πολεοδομικών και ρυμοτομικών μελετών την Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως. Από το 1966 με τις πρώτες δυο ΒΙΠΕ στην Θεσσαλονίκη και το Βόλο, ως το 1977 είχαν καθορισθεί εννέα ΒΙΠΕ σε πόλεις όπου υπήρχε βιομηχανική συγκέντρωση ή είχαν εγγύτητα σε εθνικές πύλες εισόδου (επιπλέον στο Ηράκλειο, στην Πάτρα, στην Καβάλα, στα Χανιά, στην Πρέβεζα, στην Κομοτηνή και στην Λάρισα).

¹¹⁹ Οι Οργανωμένοι Χώροι Υποδοχής επιχειρήσεων, λόγω οικονομικών κλίμακας, απλούστευσης αδειοδοτικών διαδικασιών και ασφάλειας δικαίου, αποτελούν μια ιδιαίτερα κρίσιμη τυπολογική περίπτωση βιομηχανικών χρήσεων γης, αφού μεταξύ άλλων συμβάλλουν:

- Στη μείωση των εδαφικών εκτάσεων που καταλαμβάνονται τόσο για την εγκατάσταση των επιχειρήσεων όσο και για την κατασκευή των έργων εξωτερικής υποδομής.
- Στη βελτίωση του κόστους λειτουργίας και συντήρησης των υποστηρικτικών υποδομών των επιχειρήσεων.
- Στη μείωση της απαιτούμενης δυναμικότητας των έργων υποδομής.
- Στον καλύτερο έλεγχο της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων των επιχειρήσεων.

Με το ν.742/77 που μεταξύ άλλων όριζε ότι οι βιομηχανικές περιοχές πρέπει να καθορίζονται στο πλαίσιο υφιστάμενων Σχεδίων και Προγραμμάτων Χωροταξίας, μετατράπηκαν σε ΒΠΠΕ οι βιομηχανικές ζώνες που καθορίζονταν από το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημοσίων Έργων και Βιομηχανίας & Ενέργειας σε 13 πόλεις της Ελλάδος, ενώ ορίστηκαν και νέες επτά σε πόλεις-έδρες. Μέχρι και το 1985 λειτουργούσαν σε ολόκληρη τη χώρα 16 συνολικά ΒΠΠΕ, ενώ με το ΠΔ 136/1986 νομοθετήθηκε η δυνατότητα ίδρυσης ΒΠΠΕ σε κάθε νομό της χώρας. Με τις διατάξεις των προαναφερόμενων νομοθετημάτων, ιδρύθηκαν συνολικά 35 ΒΠΠΕ με στόχο την αποκέντρωση των μεταποιητικών δραστηριοτήτων και την ενίσχυση των αστικών κέντρων σε όλη τη χώρα.

Με τις διατάξεις του ν.2545/1997 θεσμοθετήθηκε ο όρος των Βιομηχανικών Επιχειρηματικών Περιοχών (ΒΕΠΕ) που περιλαμβάνει τεσσάρων ειδών οργανωμένους υποδοχείς, τη Βιομηχανική Περιοχή (ΒΠΠΕ), το Βιομηχανικό Πάρκο (ΒΠΠΑ), το Βιοτεχνικό Πάρκο (ΒΙΟΠΑ) και την Τεχνόπολη, ιδρύθηκαν συνολικά 18 ΒΕΠΕ (ΓΓΒ, 2018). Στο νόμο αυτόν επίσης δόθηκε βαρύτητα στην πολεοδομική οργάνωση των οργανωμένων υποδοχέων. Οι ΒΠΠΕ και ΒΕΠΕ συνέβαλαν μερικώς στην αποκέντρωση και ενίσχυση της βιομηχανικής υποδομής της Περιφέρειας, καθώς δεν δημιουργήθηκαν ισχυρά δίκτυα επιχειρήσεων και συμπλεγμάτων ούτε και προσελκύστηκαν μεγάλες μονάδες που θα έδιναν μεγαλύτερη ώθηση.

Με τον επόμενο νόμο 3982/2011, θεσμοθετήθηκε ο όρος Επιχειρηματικό Πάρκο (ΕΠ), σημειώνοντας ότι τα Πάρκα αυτά προσδιορίζουν Οργανωμένους Υποδοχείς Μεταποιητικών και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων (ΟΥΜΕΔ) οι οποίοι διαθέτουν πολεοδομική οργάνωση, έργα υποδομής, κανονισμό λειτουργίας και Εταιρεία Διαχείρισης που εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη λειτουργία των επιχειρήσεων που εγκαθίστανται σ' αυτά (ΧΩΡΟΒΑΤΗΣ, 2018). Μέχρι σήμερα έχει ιδρυθεί πολύ μικρός αριθμός υποδοχέων καθώς παρά την αναμφίβολη θετική συμβολή του νόμου στην ανάπτυξη και στην επιχειρηματικότητα, εντοπίζονται σημεία που δημιουργούν εμπόδια στην εφαρμογή του και άπτονται των κανονιστικών εμποδίων και του διοικητικού βάρους της αδειοδοτικής διαδικασίας, του ελλείματος χρηματοδοτικών ενισχύσεων και της ασυμβατότητας μεταξύ των προβλέψεων του νόμου και της πολιτικής για τις χρήσεις γης (ΣΕΒ, 2016).

Τα δημοσιονομικά, φορολογικά κ.λπ. κίνητρα που δόθηκαν διαχρονικά κυρίως μετά το 1960 και οι ενισχύσεις σε περιοχές προτεραιότητας της επικράτειας με κατηγοριοποίηση ανάλογα των προβλημάτων και των δυνατοτήτων τους, είχε ως αποτέλεσμα τις διακυμάνσεις στη χωρική διάσταση της αναπτυξιακής πολιτικής, με μεγαλύτερες ή μικρότερες χωρικές διαφοροποιήσεις εξαιτίας των επιχορηγήσεων (π.χ. των τεσσάρων περιοχών κινήτρων), άλλοτε ενισχύοντας τις δραστηριότητες στην Περιφέρεια και άλλοτε χωρίς καμία διάκριση στη χωρική διάσταση. Η πολιτική των κινήτρων συνέβαλε στην εγκατάσταση ή μετεγκατάσταση περιορισμένου αριθμού βιομηχανικών μονάδων και αντίστοιχων θέσεων απασχόλησης στις Περιφέρειες της χώρας, όχι όμως και των αντίστοιχων κέντρων αποφάσεων, αλλά δεν οδήγησε και στην δημιουργία ολοκληρωμένων κυκλωμάτων παραγωγής ή ευρύτερων αναπτυξιακών ωθήσεων (Αγγελίδης, 1984). Η κυριαρχία αυτών των αναπτυξιακών πολιτικών χωρίς στρατηγικές χωρικές κατευθύνσεις, επέφερε σε μακροπρόθεσμο διάστημα προβλήματα τόσο περιβαλλοντικού όσο και κοινωνικοοικονομικού χαρακτήρα.

Πέραν των έμμεσων χωρικών επιπτώσεων της περιφερειακής και αναπτυξιακής πολιτικής τόσο των κινήτρων όσο και της προώθησης των οργανωμένων υποδοχέων, οι λοιπές χωρικές ρυθμίσεις της μεταποίησης μέχρι τη δεκαετία του 2010 ήταν αποσπασματικές και αφορούσαν το τοπικό πολεοδομικό επίπεδο. Συγκεκριμένα οι ρυθμίσεις είτε αφορούσαν τις περιοχές εντός του πολεοδομικού αστικού ιστού (περιοχές ΒΙΠΑ- ΒΙΟΠΑ από τα ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ), είτε τις βιομηχανικές ζώνες στις ΖΟΕ, είτε τις διατάξεις της εκτός σχεδίου δόμησης, είχαν ως αποτέλεσμα όχι μόνο την αδυναμία αντιμετώπισης των προβλημάτων και ενίσχυσης της ανάπτυξης, αλλά τη δημιουργία συχνά πρόσθετων αρνητικών επιπτώσεων. Οι ιδιαίτερα ελκυστικοί όροι δόμησης της εκτός σχεδίου δόμησης για τη βιομηχανία δημιούργησαν απρογραμμάτιστα πολλές διάσπαρτες άτυπες βιομηχανικές συγκεντρώσεις. Τον κύριο μηχανισμό περιορισμού της χωροθέτησης των μεταποιητικών δραστηριοτήτων στις εκτός σχεδίου δόμησης περιοχές συνιστά η Έγκριση περιβαλλοντικών όρων κατόπιν της αντίστοιχης ΜΠΕ, με απουσία ολοκληρωμένου χωρικού σχεδιασμού. Η χωροθέτηση των μεταποιητικών δραστηριοτήτων επηρεάστηκε από την περιφερειακή πολιτική των κινήτρων και των οργανωμένων υποδοχέων, απουσία χωροταξικής πολιτικής για τη χωρική οργάνωση της μεταποίησης αλλά και της μεγάλης έλλειψης καθορισμού χρήσεων γης στον περιαστικό και εξωαστικό χώρο. Η αποκέντρωση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων

επιτεύχθηκε μερικά, παρά τη συνεχή κυριαρχία των δυο μητροπολιτικών κέντρων ιδιαίτερα της Αττικής και τη μεγάλη χωρική διασπορά στους όμορους νομούς των μητροπολιτικών κέντρων, αλλά δεν ήρε σε μεγάλο βαθμό τις περιφερειακές ανισότητες. Επιπρόσθετα, παρά το ότι ο αριθμός των οργανωμένων υποδοχέων βιομηχανικών δραστηριοτήτων είναι ικανοποιητικός στο σύνολό τους και παρά τη διαχρονική προσπάθεια θεσμικής ενίσχυσης τους, των οικονομικών κινήτρων που λειτούργησαν συμπληρωματικά και το όφελος που επέφεραν για τα αστικά κέντρα της περιφέρειας, μια σειρά παραγόντων όπως το χαμηλότερο κόστος γης της εκτός σχεδίου δόμησης, οι ελκυστικοί όπως προαναφέρθηκε όροι δόμησης αυτής και η μη καλή πρόσβαση σε κάποιες περιοχές ανάπτυξης οργανωμένων υποδοχέων, είχαν ως αποτέλεσμα την περιορισμένη συμμετοχή στην επιλογή των βιομηχανιών για χωροθέτηση.

Επιπλέον, τα σχετικά μικρά μεγέθη απέτρεψαν τον σχηματισμό οικονομιών κλίμακας στην βιομηχανική παραγωγή και τη δημιουργία επαρκών προϋποθέσεων για την ενδογενή βιομηχανική ανάπτυξη στις περισσότερες Περιφέρειες και ΠΕ της Ελλάδας. Τα δυσμενή αυτά αποτελέσματα του αναπτυξιακού κρατικού παρεμβατισμού για τις βιομηχανικές δραστηριότητες και η έλλειψη συνεκτικού χωρικού σχεδιασμού, οδήγησαν στην ανάγκη άρσης του μοντέλου της κυρίαρχης διάσπαρτης άναρχης χωροθέτησης της βιομηχανίας και στην ανάγκη κρατικού παρεμβατισμού για το χωρικό σχεδιασμό της.

Η οργάνωση της βιομηχανίας γινόταν χωρίς ουσιαστικά χωροταξικές κατευθύνσεις μέχρι τη θεσμοθέτηση των πρώτων ΠΧΠ. Χαρακτηριστική είναι και η νομολογία του ΣτΕ όπου σημειώνει ότι οι μεταποιητικές δραστηριότητες επιτρέπονται μόνο σε εκ των προτέρων καθορισμένες περιοχές με βάση νόμιμα κριτήρια ούτως ώστε η ανάπτυξη που επιδιώκεται με την εγκατάσταση της επιχειρηματικής μονάδος να παραμένει στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας (και όχι μόνο εκεί που δεν υπάρχει ρητή απαγόρευση), καθώς από τη φύση τους οι βιομηχανικές δραστηριότητες προκαλούν οχλήσεις και για τις οικιστικές περιοχές και για το περιβάλλον (Φοβάκης, 2017). Η νομολογία ανέφερε την δυνατότητα εγκατάστασης βιομηχανικής δραστηριότητας μόνο σε εγκεκριμένο ρυθμιστικό ή χωροταξικό ή πολεοδομικό σχέδιο ή σε ζώνη οικιστικού ελέγχου ή με την πρόβλεψη βιομηχανικής ή βιοτεχνικής ζώνης, η μόνο σε περιοχές οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων, (ΠΟΑΠΔ) καθοριζόμενες κατά το άρθρο 24

του ν. 1650/1986, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 10 παρ. 1 του ν. 2742/1999 ως την έγκριση χωροταξικών σχεδίων (βλ. ΣτΕ 2468/2011, 3825/2010, 3460/2009, 2269/2007, 2319/2002) (Φοβάκης, 2017).¹²⁰

Τα πρώτα εργαλεία χωροταξικού σχεδιασμού που έδωσαν κατευθύνσεις στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού ήταν τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια του 2003-2004. Τα πρώτα ΠΠΧΣΑΑ του 2003 και 2004 δεδομένου και του γεγονότος του πρώτου εγχειρήματος θεσμοθέτησης χωροταξικών πλαισίων στον ελληνικό χώρο, ήταν ανεπαρκή ως στρατηγικά σχέδια για τη χωρική οργάνωση της μεταποίησης με βασικά κενά και δεν συνείσφεραν ουσιαστικά στην οργάνωση και ρύθμιση της βιομηχανικής δραστηριότητας στην κάθε Περιφέρεια με βάση τις ιδιαιτερότητες της (Τσακίρης, κ.ά, 2007).

5.2.3 ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία θεσμοθετήθηκε το 2009 και αποτελεί το πρώτο στρατηγικό κείμενο με θεσμική υπόσταση, το οποίο δίνει κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση της βιομηχανικής δραστηριότητας στον ελληνικό χώρο και τη χωροθέτηση των εγκαταστάσεων της σε τοπικό επίπεδο.

Βασικότεροι στόχοι του Ειδικού Πλαισίου αποτελούν η εξασφάλιση επαρκούς και κατάλληλης γης για τις βιομηχανικές ανάγκες σε περιφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο και η πριμοδότηση της οργανωμένης έναντι της σημειακής και διάσπαρτης χωροθέτησης με απώτερο σκοπό την περιφερειακή ανάπτυξη μέσω της ενίσχυσης της βιομηχανίας και την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής συνιστώσας στη χωρική διάρθρωση του κλάδου. Άλλοι στόχοι που τίθενται, εξίσου σημαντικοί, είναι η αποσαφήνιση των σχέσεων της βιομηχανίας με άλλους κλάδους ή δραστηριότητες ανταγωνιστικούς ή συνεργατικούς και η απλούστευση και οργάνωση των διαδικασιών για τις βιομηχανικές επενδύσεις.

---

¹²⁰ Από τον κανόνα αυτό μπορούν να εξαιρεθούν στοιχειώδεις μόνο, ως προς την κλίμακα και τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον, παραγωγικές δραστηριότητες χαμηλής οχλήσεως, εφόσον η συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι σχετική με τις παραδοσιακές καλλιέργειες της περιοχής ή την αναπτυσσόμενη σ' αυτήν κτηνοτροφία ή δασοπονία (ΣτΕ 3825/2010, 3175/2009, ΣτΕ 2468/2011).

Οι κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου για τη βιομηχανία διαρθρώνονται σε:

- Κατευθύνσεις για τη χωρική διάσταση της βιομηχανικής πολιτικής στον εθνικό χώρο. Ιεραρχεί τους εθνικούς πόλους ανάπτυξης, οριοθετεί τις περιοχές εντατικοποίησης, επέκτασης, ποιοτικής αναδιάρθρωσης και στήριξης της βιομηχανίας και τις κατηγορίες του χώρου που λόγω των γεωμορφολογικών κριτηρίων χρήζουν συγκεκριμένων προτεραιοτήτων για την ανάπτυξη της βιομηχανίας (ορεινός, παράκτιος, νησιωτικός χώρος πλην Εύβοιας και Κρήτης).

- Κατευθύνσεις και προτεραιότητες για τη χωρική διάσταση της βιομηχανίας σε περιφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο.

Στο Παράρτημα I παρουσιάζεται για κάθε Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα όλες εκείνες οι συνιστώσες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε έναν καθολικό σχεδιασμό, όπως ιδίως η σύνδεση με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό (ΕΣΠΑ 2007-2013), το χωροταξικό πρότυπο της βιομηχανίας, η οργανωμένη χωροθέτηση, οι κλαδικές προτεραιότητες, η πολιτική για τις χρήσεις γης και τη διάσπαρτη χωροθέτηση της βιομηχανίας, η σχέση της με άλλες δραστηριότητες και η πολιτική για περιοχές με χαμηλή παρουσία βιομηχανίας.

- Κατευθύνσεις κλαδικού και ειδικού χαρακτήρα για τη στρατηγική χωρική οργάνωση της βιομηχανίας.

Κατηγοριοποιούνται οι βιομηχανικές δραστηριότητες με βάση τη χωροθετική τους εξάρτηση από αγροτικές πρώτες ύλες, από πρώτες ύλες προερχόμενες από εξόρυξη, σε αυτές με ανάγκη χωροθέτησης σε άμεση επαφή με το θαλάσσιο μέτωπο, τις μεγάλες υφιστάμενες βιομηχανικές επιχειρήσεις κρίσιμες για την τοπική οικονομία, για τις οποίες εγκρίνεται επιχειρηματικό σχέδιο διάσωσης και αναδιάρθρωσης, στις επενδύσεις υψηλής τεχνολογίας, βιομηχανικές επενδύσεις μείζονος σημασίας για την εθνική οικονομία και τις μονάδες της οδηγίας Seveso.

- Κατευθύνσεις για τη μεταρρύθμιση του καθεστώτος και των όρων οργανωμένης χωροθέτησης της βιομηχανίας

Προβλέπονται οι υποδοχείς γενικού χαρακτήρα που αφορούν σε καθεστώτα οργανωμένης χωροθέτησης της βιομηχανίας με πολεοδόμηση, οι υποδοχείς

εξυγίανσης που αφορούν στην πολεοδόμηση περιοχών άτυπων συγκεντρώσεων βιομηχανικών μονάδων, οι υποδοχείς χωροθέτησης μεμονωμένων μεγάλων μονάδων που αφορούν σε μονάδα κλίμακας ενός οργανωμένου υποδοχέα και δεν πολεοδομούνται, σε υποδοχείς με «ενδιάμεσο» βαθμό οργάνωσης που αφορούν σε ζώνες εγκατάστασης βιομηχανικών δραστηριοτήτων που διατηρούν το καθεστώς εκτός σχεδίου αλλά διασφαλίζουν ένα επαρκές επίπεδο εσωτερικής οργάνωσης. Αναλύονται οι χωροταξικές προϋποθέσεις δημιουργίας τους, οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης, οι πολεοδομικοί όροι και τα κίνητρα για την ελκυστικότητα τους. Επιπλέον στο παράρτημα II εκτιμώνται οι απαιτούμενες εκτάσεις σε περιφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο. Τέλος δίδονται κριτήρια χωροθέτησης ανά υποδοχέα που συνδέονται με τα χαρακτηριστικά της περιοχής χωροθέτησης.

- Κατευθύνσεις για τη μεταρρύθμιση του καθεστώτος και των όρων δόμησης της βιομηχανίας σε εκτός σχεδίου περιοχές
Τίθενται αντικίνητρα για τη σημειακή χωροθέτηση της βιομηχανίας στον εξωαστικό χώρο, όπως μείωση του συντελεστή δόμησης σε 0,6 και του συντελεστή όγκου σε 2,4, κατάργηση των παρεκκλίσεων της αρτιότητας κ.α.
- Κατευθύνσεις κατηγοριών χώρου που συνδέονται με ειδικά θεσμικά καθεστώτα
Δίδονται κατευθύνσεις για τις δασικές εκτάσεις, τη γη υψηλής παραγωγικότητας, τις περιοχές Natura, την κρίσιμη παραθαλάσσια ζώνη, τις περιοχές τουριστικής προτεραιότητας και για τις περιαστικές ζώνες.
- Κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό
Δίδονται κατευθύνσεις προς τα ΠΧΠ, τα Ρυθμιστικά Σχέδια Αθήνας και Θεσσαλονίκης, τον πολεοδομικό σχεδιασμό και γενικές κατευθύνσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Περαιτέρω προτείνονται κατευθύνσεις για τροποποιήσεις και συμπληρώσεις σε χωροταξικό και αναπτυξιακό προγραμματισμό, καθώς και μηχανισμοί παρακολούθησης και ελέγχου της χωρικής ανάπτυξης της βιομηχανίας.

5.2.4 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

Στο κεφάλαιο Ε του Ειδικού Πλαισίου «Κατευθύνσεις για διάφορες κατηγορίες σχεδιασμού και χωρικών πολιτικών» και συγκεκριμένα στο άρθρο 9 για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, αναφέρεται ότι τα Περιφερειακά Πλαίσια θα πρέπει να προβλέψουν περιοχές αναζήτησης οργανωμένων υποδοχέων, θα πρέπει να κατατάξουν τους ΟΤΑ της εκάστοτε Περιφέρειας σε βαθμίδες προτεραιότητας¹²¹ στη βάση της κατάταξης των Νομών του Παραρτήματος Ι. Επίσης σημειώνεται ρητά ότι «Κατά τον εναρμονισμό των Περιφερειακών Πλαισίων με το Ειδικό Πλαίσιο πρέπει να ληφθούν ιδιαίτερα υπόψη οι ανά Περιφέρεια κατευθύνσεις του Παραρτήματος Ι του παρόντος, με τις αναγκαίες εξειδικεύσεις ή προσθήκες».

5.3 Α΄ΣΤΑΔΙΟ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

5.3.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η εξέταση της αξιολόγησης των ΠΧΠ για τη μεταποίηση γίνεται στη βάση της μεθοδολογίας του πρώτου Κεφαλαίου, σε τρία στάδια. Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται τα δύο πρώτα στάδια, ενώ το τρίτο στάδιο εξετάζεται στο τελευταίο κεφάλαιο των συμπερασμάτων. Το πρώτο στάδιο έχει ως σκοπό την αξιολόγηση της διαμόρφωσης συνεκτικής και συνεπούς πολιτικής του κάθε ΠΧΠ για την μεταποίηση σε χωροταξικό, αναπτυξιακό και πολεοδομικό επίπεδο, ενώ το δεύτερο στάδιο έχει ως σκοπό τη συνθετική συγκριτική εικόνα για τη μεταποίηση μεταξύ των ΠΧΠ.

---

¹²¹ Η προτεραιότητα μπορεί να συνδέεται είτε με ισχυρή υφιστάμενη βιομηχανική βάση ή τάση ανάπτυξης της, είτε με προγραμματική επιλογή για την ενίσχυση της βιομηχανίας σε εξειδίκευση περιφερειακών ή νομαρχιακών κατευθύνσεων. Κριτήρια για την κατάταξη σε βαθμίδες προτεραιότητας πρέπει να είναι: τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της υφιστάμενης βιομηχανικής βάσης και οι τάσεις εξέλιξής της, οι προγραμματικές επιλογές για τη βιομηχανία με βάση το παρόν και λοιπά υπερκείμενα πλαίσια σχεδιασμού ή προγραμματισμού, η καταλληλότητα του χώρου για χωροθέτηση βιομηχανικών δραστηριοτήτων, και ο ρόλος της βιομηχανίας στη συνολική οικονομική βάση και τις προοπτικές του Ο.Τ.Α

Για το πρώτο στάδιο συντάχθηκαν οι Πίνακες κριτικής προσέγγισης και εκτίμησης των κατευθύνσεων για κάθε Περιφέρεια ως προς τη μεταποίηση Π1-Μ ως Π11-Μ (βλ. Παράρτημα) με άξονες:

α) τις διατάξεις ανά κεφάλαιο, άρθρο και εδάφιο που δίδει το κάθε ΠΧΠ για την μεταποίηση (κατακόρυφος άξονας) και
β) τους δείκτες αξιολόγησης όπως διαμορφώνονται για την μεταποίηση με βάση την μεθοδολογική προσέγγιση του σταδίου Α (οριζόντιος άξονας), οι οποίοι είναι :

- τις διατάξεις που συνιστούν Αναπτυξιακή Προτεραιότητα του κάθε ΠΧΠ για τη μεταποίηση
- την πρόταση συνέργειας για τη μεταποίηση με τις όμορες Περιφέρειες
- τις διατάξεις που συνιστούν Χωροταξική Προτεραιότητα για τη μεταποίηση
- τις διατάξεις που συνιστούν προτεραιότητα μικτού χαρακτήρα (Αναπτυξιακού και Χωροταξικού) για τη μεταποίηση
- τις προτάσεις Εξειδίκευσης/Συμπλήρωσης του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού της μεταποίησης
- τη Συμβατότητα/ Αντίθεση των διατάξεων με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού της μεταποίησης
- τις προτάσεις που συνιστούν Ανάδραση προς τα Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και αναγράφονται ή όχι
- την εφαρμογή/Δεσμευτικότητα των διατάξεων στον πολεοδομικό σχεδιασμό
- την κανονιστική Πυκνότητα των διατάξεων
- την σαφήνεια των διατάξεων

Για το δεύτερο στάδιο της αξιολόγησης επεξεργάστηκαν τα προαναφερόμενα στοιχεία των πινάκων Π1-Μ ως Π11-Μ και συντάχθηκαν δύο συνθετικοί πίνακες και τρία διαγράμματα για τον σχηματισμό εύληπτης συγκριτικής εικόνας της προσέγγισης της μεταποίησης από το σύνολο των εξεταζόμενων ΠΧΠ. Οι συνθετικοί πίνακες και τα διαγράμματα του σταδίου Β' που παρουσιάζονται στην ενότητα 5.4, αναδεικνύουν τη συγκριτική εικόνα μεταξύ των Περιφερειών για την αντιμετώπιση της μεταποίησης στο σύνολο του εθνικού χώρου και στη δυνατότητα σύγκρισης τους με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό σε Περιφερειακό αλλά και συνολικά σε εθνικό επίπεδο.

Ακόλουθα παρουσιάζεται η αξιολόγηση για κάθε ΠΧΠ για τη μεταποίηση με βάση την αποδελτίωση των αναλυτικών πινάκων Π1-Μ ως Π11-Μ που συντάχθηκαν στη βάση του πρότυπου Πίνακα του Παραρτήματος.

5.3.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

5.3.2.1. ΠΧΠ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ –ΘΡΑΚΗΣ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Στους βασικούς άξονες του αναπτυξιακού προτύπου του ΠΧΠ σημειώνεται η ενίσχυση του ενδογενούς αναπτυξιακού δυναμικού της Περιφέρειας στη βάση της παραγωγικότητας της, σε συνδυασμό με τις δυνατότητες καθετοποίησης της παραγωγής και με τη στοχευμένη προσέλκυση αναπτυξιακών δραστηριοτήτων και επενδύσεων. Ως βασική κατεύθυνση του αναπτυξιακού προτύπου αναφέρεται ρητά η ανασυγκρότηση του δευτερογενή τομέα και ο μετασχηματισμός της ΑΜΘ σε σημαντικό βιομηχανικό πόλο, με αναγνώριση κλάδων διασύνδεσης με τον πρωτογενή τομέα, περιφερειακής εξειδίκευσης και εξαγωγικού χαρακτήρα. Κλαδική όμως προτεραιότητα δίνεται μόνο στον αγροτο-βιομηχανικό κλάδο και σε μικρό βαθμό στα χημικά προϊόντα και σε επιχειρήσεις έρευνας και καινοτομίας.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Στο ΠΧΠ ΑΜΘ η μεταποιητική δραστηριότητα προτείνεται σε τέσσερις συγκεκριμένες χωρικές ενότητες,¹²² οι οποίες ταυτίζονται με τις περιοχές εντατικοποίησης και επέκτασης του Ειδικού Πλαισίου (και αποτυπώνονται στο χάρτη του Προτύπου Χωρικής Ανάπτυξης). Οι χωροταξικές κατευθύνσεις στις περιοχές αυτές συνιστώνται: α) στη διατήρηση, περιβαλλοντική εξυγίανση και λειτουργική αναβάθμιση των δυναμικών συγκεντρώσεων μεταποιητικών δραστηριοτήτων, β) στην προώθηση της εγκατάστασης αγροτοβιομηχανικών μονάδων, γ) στον έλεγχο της εκτός σχεδίου και της γραμμικής ανάπτυξης, δ) στην ενδυνάμωση των υφισταμένων βιομηχανικών περιοχών και ε) στην προώθηση νέων οργανωμένων υποδοχέων¹²³.

¹²² οι οποίες είναι α) η περιοχή κατά μήκος του άξονα της παλαιάς εθνικής οδού Καβάλας – Ξάνθης, β) η περιοχή κατά μήκος του άξονα Καβάλας - Δράμας- Προσοτσάνης, γ) η περιοχή κατά μήκος του άξονα Ιάσμου - Κομοτηνής- Σαπών – Αλεξανδρούπολης και δ) η περιοχή Βόρειου Έβρου

¹²³ Προάγεται η θεσμοθέτηση οργανωμένων υποδοχέων δραστηριοτήτων μεταποίησης αγροτικών προϊόντων στις περιοχές του Διδυμότειχου, της Δράμας, της Καβάλας και του Σουφλίου, η υλοποίηση των ΒΙΟΠΑ που έχουν θεσμοθετηθεί από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού στους Δήμους Ιάσμου και Καλαμπακίου, η δημιουργία ΒΙΟΠΑ στην περιοχή του Κάτω Νευροκοπίου, η οργάνωση ΠΟΑΠΔ στον Δήμο Παγγαίου και στον Δήμο Νέστου και η δημιουργία Τεχνολογικού Πάρκου στην περιοχή της Ξάνθης.

Περαιτέρω δίδονται κατευθύνσεις και για περιοχές εκτός των παραπάνω χωρικών ενοτήτων και ειδικότερα στον παράκτιο χώρο, όπου προτείνεται η αποφυγή μεταποιητικών εγκαταστάσεων στην εκτός σχεδίου δόμηση αλλά και στον ορεινό χώρο, όπου ενισχύεται η εγκατάσταση μικρών μονάδων επεξεργασίας και τυποποίησης τοπικών προϊόντων του πρωτογενούς τομέα. Δεν εντοπίζονται άμεσοι περιορισμοί στους όρους της εκτός σχεδίου δόμησης για τη μεταποίηση στη βάση αυτών που προτείνει το Ειδικό Πλαίσιο, παρά μόνο γενικές κατευθύνσεις για αποτροπή χωροθέτησης εκτός σχεδίου από τον πολεοδομικό σχεδιασμό και η σύσταση της αποφυγής της εκτός σχεδίου δόμησης μεταποιητικών εγκαταστάσεων στον παράκτιο χώρο. Δίδονται ειδικές κατευθύνσεις για την κατάρτιση ΣΑΤΑΜΕ στις περιοχές που υπάρχουν μονάδες Seveso¹²⁴.

γ. *Σύνοψη.* Οι αναπτυξιακές κατευθύνσεις του ΠΧΠ της ΑΜΘ για τη μεταποίηση είναι σαφείς, ενώ οι χωροταξικές κατευθύνσεις είναι συμβατές με το εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό για τη μεταποίηση όπως επίσης και οι εξειδικεύσεις αυτών. Προωθούνται η οργανωμένη χωροθέτηση των μεταποιητικών δραστηριοτήτων, η κατά περίπτωση πρόταση αποφυγής χωροθέτησης στην εκτός σχεδίου περιοχή από τον υποκείμενο σχεδιασμό, η διασύνδεση με τον πρωτογενή τομέα, η περιβαλλοντική τους εξυγίανση και ο μετασχηματισμός της μεταποιητικής βάσης σε επιχειρήσεις και υποδομές διαχείρισης, έρευνας και καινοτομίας. Καταγράφεται έλλειμμα ως προς την ικανοποίηση των προβλεπόμενων απαιτήσεων του ΕΧΠ - Β για τον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό, αφενός γιατί η κλαδική αναφορά είναι ελάχιστη καθώς δεν εξειδικεύονται, ούτε συμπληρώνονται οι κατευθύνσεις αυτού και αφετέρου δεν προτείνονται με σαφήνεια οι ΟΤΑ προτεραιότητας της μεταποίησης. Είναι αρκετά σαφείς με μέτρια ως επί το πλείστο κανονιστική ισχύ και μέτρια αξιολόγηση ως προς την εφαρμογή τους στον υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό.

5.3.2.2. ΠΧΠ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

α. *Αναπτυξιακό πρότυπο.* Η στρατηγική αναπτυξιακή προτεραιότητα του Περιφερειακού Πλαισίου της Κεντρικής Μακεδονίας για τη μεταποίηση συνίσταται στην αντιστροφή της αποβιομηχάνισης και στην ανάδυση τομέων και δικτύων μέσα από την αναβάθμιση

---

¹²⁴ στα ανατολικά παράλια της Καβάλας λόγω ύπαρξης και στην ευρύτερη περιοχή ανατολικά του λιμένα Αλεξανδρούπολης για τον έλεγχο της συμβατότητας των υφιστάμενων εγκαταστάσεων Seveso σε σχέση με τις αστικές χρήσεις

των «παραδοσιακών» κλάδων προς υψηλότερη προστιθέμενη αξία, μέσα από την πρόκριση αγροτοβιομηχανικών μονάδων πρώτης μεταποίησης¹²⁵, μέσα από την αναβάθμισή της προς κλάδους υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και μέσα από τη δημιουργία προϋποθέσεων για σχηματισμό μιας κατά το δυνατόν ολοκληρωμένης κλαδικής διάρθρωσης της βιομηχανίας της Περιφέρειας, με ισχυρή τη συνιστώσα της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης¹²⁶. Η αναπτυξιακή προτεραιότητα είναι εθνικού επιπέδου καθώς η μεταποίηση δεν συμπεριλαμβάνεται στις δραστηριότητες υπερεθνικής εμβέλειας στήριξης του διεθνή προσανατολισμού της Περιφέρειας. Στόχοι του αναπτυξιακού προτύπου της Περιφέρειας αποτελούν η ανασυγκρότηση της μεταποίησης και η ανάδειξη δυναμικών τομέων και δικτύσεων, η ενίσχυση συγκεκριμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων σε συμπληρωματικότητα με όμορες περιφέρειες, με σκοπό να ενισχυθεί ο διαπεριφερειακός ρόλος της Κεντρικής Μακεδονίας. Ειδικότερα, η Δυτική Μακεδονία, η ΑΜΘ και η Θεσσαλία μπορούν να αποτελέσουν τους συμπληρωματικούς πόλους για την ανάπτυξη των εξαγωγικών αγροτικών βιομηχανιών. Η απολιγνιτοποίηση επίσης στη Δυτική Μακεδονία έχει τις προοπτικές να οδηγήσει στην ανάπτυξη διακλαδικών σχέσεων στον τομέα της μεταποίησης με την Κεντρική Μακεδονία. Οι μεγάλες επενδύσεις εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας που αφορούν στη μεταποίηση και στις παραγωγικές αλυσίδες, στην καινοτομία και στην εφοδιαστική αλυσίδα είναι σκόπιμο να προωθηθούν μέσω κατάλληλων χωρικών ρυθμίσεων για την ανάπτυξη του κλάδου στην Περιφέρεια.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Στο ΠΧΠ ΚΜ η ευρύτερη αναπτυξιακή ζώνη της μεταποίησης καθορίζεται χωρικά στο κεντρικό και δυτικό τμήμα της και συνίσταται από

---

¹²⁵ Ο νομός Θεσσαλονίκης συγκεντρώνει τα 2/3 των μεταποιητικών μονάδων της περιφέρειας ενώ η πόλη της Θεσσαλονίκης αποτελεί το δεύτερο μετά την Αττική βιομηχανικό κέντρο της χώρας. Οι νομοί Πέλλας και Ημαθίας συγκεντρώνουν μεταποιητικές δραστηριότητες μεγάλης ειδίκευσης

¹²⁶ Η 4^η βιομηχανική επανάσταση δεν συνίσταται σε μία μεμονωμένη τεχνολογία αλλά στη σύγκλιση και τον συνδυασμό περισσοτέρων. Συνιστά μια σύμπτυξη τεχνολογιών (τεχνητή νοημοσύνη, νανοτεχνολογία, φωτονική, προηγμένα υλικά, βιοτεχνολογία, μικρο-νανο ηλεκτρονική, πληροφορική) και ταυτόχρονα μια ισχυρή διασύνδεση τομέων (νέα υλικά, βιολογία, πληροφορική). Παράλληλα, πέρα από τον μετασχηματισμό υφιστάμενων παραγωγικών δραστηριοτήτων που τροφοδοτεί, οδηγεί και στην ανάδυση αμιγώς νέων τεχνολογικών και παραγωγικών οικοσυστημάτων, γεγονός που επαναπροσδιορίζει τις στρατηγικές αλυσίδες αξίας που θα επιτρέψουν στην Ευρώπη να ανακτήσει τη θέση της στον διεθνή ανταγωνισμό (Λαμπριανίδης, 2019). Όπως η 1η βιομηχανική επανάσταση μηχανοποίησε την παραγωγή με την ατμομηχανή, η 2η την μαζικοποίησε με την ηλεκτρική ενέργεια και η 3η την αυτοματοποίησε με την πληροφορική, η 4η διασυνδέει ανθρώπους και μηχανές με ευφυείς τεχνολογίες (ΣΕΒ, 2019).

τρεις επιμέρους ζώνες¹²⁷. Στις ζώνες αυτές εντοπίζονται και μικρότερες χωρικές ενότητες, για τις οποίες δίδονται επιμέρους κατευθύνσεις για την χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του μεταποιητικού κλάδου της Περιφέρειας. Προτείνονται, επιπλέον, μια νέα ζώνη επέκτασης στην περιοχή των Σερρών και η επέκταση της ΒΠΠΕ Σίνδου προς τα δυτικά, συμπληρωματικά αυτών του Ειδικού Πλαισίου που αποτελεί πρόταση ανάδρασης. Οι ευρύτερες αυτές αναπτυξιακές ζώνες μεταποίησης συνιστούν περιοχές καταλληλότητας χωροθέτησης μονάδων ή υποδοχέων των αντίστοιχων κλάδων. Ορίζονται πόλοι του οικιστικού δικτύου με προοπτικές ανάπτυξης της μεταποίησης πέραν του μητροπολιτικού κέντρου της Θεσσαλονίκης¹²⁸. Γενικότερες κατευθύνσεις του χωρικού σχεδιασμού στα πλαίσια αντιστροφής της αποβιομηχάνισης αποτελούν: α) ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση των υφιστάμενων μεγάλων εγκαταστάσεων και κορεσμένων Βιομηχανικών Πάρκων, β) η στήριξη της μεταποίησης εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας στις σημερινές ζώνες συγκέντρωσης, γ) η εξυγίανση των υφιστάμενων άτυπων βιομηχανικών ζωνών, δ) η δημιουργία νέων οργανωμένων υποδοχέων μεταποιητικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, ε) η υποστήριξη clusters όπου εμφανίζεται αντίστοιχη δυναμική και στ) η συνέργεια με τον πρωτογενή τομέα και την εφοδιαστική. Ειδικότερα όσον αφορά την εγκατάσταση των νέων οργανωμένων υποδοχέων, το ΠΧΠ προκρίνει την υιοθέτηση των κατευθύνσεων του ΕΧΠ-Β, αλλά λόγω του μεγάλου διαστήματος που έχει παρέλθει από τη θεσμοθέτηση αυτού, η αναζήτηση και χωροθέτηση νέων περιοχών θεωρείται αποδεκτή υπό την προϋπόθεση τήρησης των χωρικών προτεραιοτήτων του ΠΧΠ. Η ρύθμιση αυτή σε εφαρμογή της προβλεπόμενης συμπλήρωσης του Ειδικού Πλαισίου, δίνει τη δυνατότητα στον πολεοδομικό σχεδιασμό και στις αδειοδοτικές διαδικασίες έργων ή δραστηριοτήτων να υιοθετήσουν τις προτάσεις συμπλήρωσης με τήρηση των λοιπών προϋποθέσεων του ΠΧΠ. Ο περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης συνιστά βασική κατεύθυνση χωρικής οργάνωσης διατρέχοντας το σώμα των αντίστοιχων άρθρων της ΥΑ για την χωρική οργάνωση της μεταποίησης. Επιπλέον στο ειδικό άρθρο του ΠΧΠ για τις κατευθύνσεις προς τον υποκείμενο σχεδιασμό, δίδονται γενικές κατευθύνσεις για περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης και αναφέρονται διατάξεις παροχής πολεοδομικών αντικινήτρων στα πλαίσια μείωσης της ελκυστικότητας χωροθέτησης των παραγωγικών

¹²⁷ α) τη δυτική περιφερειακή ζώνη Θεσσαλονίκης, β) τη ζώνη Κιλκίς και γ) τη ζώνη πολυπολικού συμπλέγματος Δυτικής - Κεντρικής Μακεδονίας

¹²⁸ ορίζονται οι Σέρρες, η Βέροια, τα Γιαννιτσία και η Νάουσα

δραστηριοτήτων στην εκτός σχεδίου περιοχή. Εξειδικεύοντας χωρικά στην περιοχή της Μητροπολιτικής Περιοχής Θεσσαλονίκης, καθορίζει την άμεση εφαρμογή του περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης α) με προώθηση οργανωμένων υποδοχέων στις ΔΕ με σημαντική παρουσία μεταποίησης ή με πιέσεις τουριστικής ανάπτυξης καθώς και στις ΔΕ με σημαντικό περιθώριο οικιστικής χωρητικότητας εντός σχεδίου και εντός οικισμών, β) με προώθηση ισχυρότερης μείωσης των δυνατοτήτων της εκτός σχεδίου δόμησης, γ) με αισθητή αύξηση της κατά κανόνα αρτιότητας και δ) με μείωση των συντελεστών δόμησης ή της μέγιστης εκμετάλλευσης. Σε ορισμένες από τις Αναπτυξιακές Χωρικές ενότητες (ΑΧΕ) της ευρύτερης πεδινής ζώνης (ΑΧΕ 9,10, 8) δίνεται κατεύθυνση να εξετάζεται η δυνατότητα εγκατάστασης αγροτοβιομηχανικών μονάδων πρώτης μεταποίησης και τυποποίησης των αγροτικών προϊόντων έως και μέσης όχλησης, υπό τον όρο ότι δεν πρόκειται για εγκατάσταση σε εκτάσεις αρδευόμενες ή με σημαντικά εγγειοβελτιωτικά έργα. Τέλος, παρέχει σαφείς κατευθύνσεις για θέματα αντιμετώπισης κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης σε εγκαταστάσεις ή μονάδες στη βάση της οδηγίας SEVESO III.

γ. *Σύνοψη.* Συμπερασματικά οι κατευθύνσεις του ΠΧΠ Κεντρικής Μακεδονίας για την μεταποίηση, είναι κυρίως μέτριας κανονιστικής πυκνότητας, έχουν ως επί το πλείστο καλή εφαρμογή στον υποκείμενο σχεδιασμό και χαρακτηρίζονται από σαφήνεια. Δίδεται έμφαση στην οργανωμένη χωροθέτηση, στον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης, ενώ προτείνονται νέοι υποδοχείς, ορίζονται περιοχές επέκτασης της μεταποίησης και ενθαρρύνεται η διαπεριφερειακή συνεργασία σε τομείς της μεταποίησης, ιδίως με τη Δυτική Μακεδονία. Δίδεται κατεύθυνση βασικής κλαδικής εξειδίκευσης χωρίς ωστόσο αναλυτικότερη χωρική αναφορά.

5.3.2.3. ΠΧΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

α. *Αναπτυξιακό πρότυπο.* Ο δευτερογενής τομέας κατέχει σημαντικό ρόλο στην Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας με πρωτοπόρες ΠΕ της Καστοριάς και της Κοζάνης. Για τη διαμόρφωση μιας δυναμικής περιφερειακής οικονομίας προωθείται κατεξοχήν ο εξαγωγικός και με ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα κλάδος της γουνοποιίας, με ενίσχυση των εξωστρεφών δράσεων. Ενδυναμώνεται ο ρόλος της Καστοριάς ως βιοτεχνικού-κέντρου της Περιφέρειας. Επίσης προάγεται: α) η βιομηχανία-βιοτεχνία του αγροδιατροφικού τομέα και ο αναπροσανατολισμός της μεταποιητικής δραστηριότητας «παραδοσιακών» κλάδων προς κλάδους και προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας,

β) η υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικής παρουσίας των επιχειρήσεων και των προϊόντων που παράγουν στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά, γ) η ενίσχυση συστάδων επιχειρήσεων εξωστρεφούς προσανατολισμού και νέων καινοτομικών επιχειρήσεων με έμφαση στα τοπικά προϊόντα και τις υπηρεσίες και δ) η ανάπτυξη νέων προϊόντων ή η διαφοροποίηση με έμφαση στην ποιοτική αναβάθμιση, στην τυποποίηση και στην πιστοποίηση των προϊόντων και επιχειρήσεων. Οι αναπτυξιακοί στόχοι για τη δημιουργία ΠΟΑΠΔ δημόσιου ή ιδιωτικού χαρακτήρα, δίδουν έμφαση στην προώθηση τοπικών προϊόντων ποιότητας και στην ανάπτυξη έρευνας-καινοτομίας και τεχνογνωσίας, στον αναπροσανατολισμό της μεταποιητικής δραστηριότητας «παραδοσιακών» κλάδων προς κλάδους και προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και στη δημιουργία επιχειρηματικών μονάδων συγκέντρωσης (cluster), για την ανάπτυξη τεχνογνωσίας και εξειδίκευσης. Επιπλέον προτείνονται επενδυτικά κίνητρα για τους οργανωμένους υποδοχείς και ολοκλήρωση των απαιτούμενων έργων και υποδομών τους.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Το χωρικό πρότυπο της μεταποιητικής δραστηριότητας του δευτερογενούς τομέα αποτυπώνεται σε δύο ευρείες ζώνες ανάπτυξης αυτού, τις ζώνες βιομηχανίας- βιοτεχνίας και τις ζώνες γουνοποιίας (όπως εμφανίζονται στον αντίστοιχο χάρτη Π1 του χωρικού προτύπου σε εξειδίκευση και συμπλήρωση των ζωνών του ΕΧΠ-Β)¹²⁹. Οι κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις για τις ζώνες αυτές αφορούν την ενίσχυση, ενεργοποίηση και αξιοποίηση των ήδη θεσμοθετημένων και υπό θεσμοθέτηση χώρων ΒΕΠΕ, καθώς και την εγκατάσταση βιομηχανικών δραστηριοτήτων κατά προτεραιότητα σε υφιστάμενο απόθεμα με σχετική πρόταση προς τον υποκείμενο σχεδιασμό. Βασικές χωροταξικές κατευθύνσεις για τις ζώνες γουνοποιίας που ταυτίζονται με τις ζώνες εκτροφής γουνοφόρων ζώων, συνιστούν η ενίσχυση, ενεργοποίηση και αξιοποίηση των υφιστάμενων χώρων ΒΙΟΠΑ. Προτείνονται ενδεικτικά νέες θέσεις νέων οργανωμένων υποδοχέων¹³⁰ σε συμβατότητα και εξειδικεύοντας τον υπερκείμενο χωρικό σχεδιασμό, ενώ πέραν αυτών, παρέχεται η δυνατότητα δημιουργίας και άλλων υπό τις χωρικές προϋποθέσεις που θέτει το ΠΧΠ

¹²⁹ Οι ζώνες βιομηχανίας-βιοτεχνίας αναπτύσσονται στην περιοχή των ΑΗΣ της ΔΕΗ, σε όλες τις θεσμοθετημένες ή υπό θεσμοθέτηση ΒΕΠΕ, καθώς και στις ζώνες αστικών λειτουργιών των αστικών και των δυναμικών ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας (Κοζάνη, Καστοριά-Άργος Ορεστικό, Φλώρινα, Πτολεμαΐδα, Γρεβενά, Σιάτιστα).

¹³⁰ με προτεραιότητα στον άξονα Καστοριάς – Κοζάνης, και στα Γρεβενά, τη Φλώρινα, Καστοριά, Πτολεμαΐδα και Δεσκάτη

(όπως της προτεραιότητας των αντίστοιχων ζωνών παραγωγικών δραστηριοτήτων, της επανάχρησης περιοχών εγκαταλελειμμένης αστικής γης ή βιομηχανικών εγκαταστάσεων, της εξασφάλισης της πρόσβασης τους στις πρώτες ύλες και της εγγύτητας σε μεταφορικούς άξονες και κόμβους, της εξαίρεσης της γεωργικής γης πρώτης προτεραιότητας). Δίδεται δυνατότητα χωροθέτησης ΠΟΑΠΔ με εγκαταστάσεις μεταποίησης αγροτικών προϊόντων συναφών με την τοπική παραγωγή και στις ευρείες ζώνες ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα (με την προαναφερόμενη εξαίρεση τις περιοχές γεωργικής γης πρώτης προτεραιότητας). Δεν δίνονται όμως κατευθύνσεις για την εκτός σχεδίου δόμηση και την οργάνωση βιομηχανιών Seveso - πλην αυτής για περιορισμό της διάσπαρτης χωροθέτησης νέων βιομηχανικών μονάδων με την αποτροπή της παρόδιας ανάπτυξης των παραγωγικών δραστηριοτήτων στους μη κλειστούς αυτοκινητοδρόμους και το λοιπό βασικό οδικό δίκτυο- . Τέλος, αξιοσημείωτη είναι η κατεύθυνση ανάδρασης προς το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού ώστε να αναβαθμιστεί η Καστοριά σε Εθνικό Πόλο με περιφερειακή και διαπεριφερειακή εμβέλεια ενισχύοντας τον κλάδο της γουνοποιίας .

γ. *Σύνοψη* . Συνοπτικά, οι κατευθύνσεις του σχεδίου ΥΑ για τη μεταποίηση στη Δυτική Μακεδονία είναι σύμφωνες με το ΕΧΠ-Β, εξειδικεύοντας το και συμπληρώνοντας το, με αρκετές διατάξεις να αποτελούν χρήσιμο εργαλείο για τον υποκείμενο σχεδιασμό, κυρίως όμως χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας και μέτριας σαφήνειας. Η μεταποίηση στη Δυτική Μακεδονία εστιάζεται γύρω από το δυναμικό κλάδο της γουνοποιίας και την καθετοποίηση αγροτικών πιστοποιημένων προϊόντων τοπικής εξειδίκευσης. Ενισχύεται η οργανωμένη χωροθέτηση, προτείνονται νέες περιοχές αυτής, προτείνεται η σύνδεση με τον πρωτογενή τομέα με την ίδρυση ΠΟΑΠΔ και Επιχειρηματικών Πάρκων πρωτογενούς τομέα με εξειδίκευση στα τοπικά αγροτικά προϊόντα (κρόκος, οπωροπαραγωγή και οινοποιεία) και με έμφαση στη μεταποίηση αυτών. Έλλειμμα καταγράφεται στις κατευθύνσεις για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης και των βιομηχανιών SEVESO.

5.3.2.4. ΠΧΠ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

α. *Αναπτυξιακό πρότυπο*. Η σταθεροποίηση αρχικά, με προοπτική αισθητής ανάκαμψης του δευτερογενούς τομέα αποτελεί αναπτυξιακό στόχο του ΠΧΠ. Προς αυτό το σκοπό δίδονται κατευθύνσεις ανάπτυξης και οργάνωσης του τομέα της βιομηχανίας όπως μεταξύ άλλων και η αξιοποίηση των υπαρχόντων υποδοχέων βιομηχανίας και η πρόταση

νέων. Η κλαδική εξειδίκευση που υποστηρίζεται είναι ο αγροδιατροφικός τομέας και οι κλάδοι που παραδοσιακά υφίστανται.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Βασική χωροταξική κατεύθυνση που συμπεριλαμβάνεται στους βασικούς στόχους του ΠΧΠ Θεσσαλίας είναι ο περιορισμός της διάσπαρτης δόμησης, η χωροθέτηση οργανωμένων υποδοχέων και η αποφυγή συγκρούσεων γης. Σύμφωνα με το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης, προσδιορίζονται ευρύτερες ζώνες ανάπτυξης της βιομηχανίας¹³¹. Ειδικότερα, στη χωρική οργάνωση του παραγωγικού συστήματος δίδονται κατευθύνσεις για την ενίσχυση και προώθηση των οργανωμένων υποδοχέων στην Περιφέρεια και την εξυγίανση περιοχών με άτυπη χωροθέτηση μεταποιητικών δραστηριοτήτων¹³². Υποστηρίζονται οι κλάδοι που έχουν σχέση με την τοπική αγροτική παραγωγή και που παραδοσιακά δραστηριοποιούνται στην περιοχή με παροχή δυνατότητας χωροθέτησης των αντίστοιχων βιομηχανικών μονάδων χαμηλής ή/και μέσης όχλησης. Προτείνεται συμπληρωματικά σε σχέση με το Ειδικό Πλαίσιο η δημιουργία οργανωμένου υποδοχέα με προοπτική εξέλιξης σε υποδοχέα μεταποίησης εθνικής εμβέλειας¹³³. Δεν προκρίνεται, ωστόσο, κάποιος ιδιαίτερος κλάδος της μεταποίησης πλην του υφιστάμενου παραδοσιακού μοντέλου της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία νέων Οργανωμένων Υποδοχέων με αναζήτηση κατά προτεραιότητα στις περιοχές εντατικοποίησης – επέκτασης για την μετεγκατάσταση των επιχειρήσεων που λειτουργούν διάσπαρτα σε ασύμβατες θέσεις. Δίνεται ισχυρή κατεύθυνση για την τήρηση των περιορισμών που θέτει το ΕΧΠ-Β για την εκτός σχεδίου δόμηση. Εξαίρεση δίδεται μόνο -σε συμβατότητα με τις προβλέψεις του Ειδικού Πλαισίου- για τη χωροθέτηση μεταποιητικών μονάδων χαμηλής ή/και μέσης όχλησης, που έχουν σχέση με την τοπική αγροτική παραγωγή για την υποστήριξη των κλάδων που παραδοσιακά δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Επιπλέον, προτείνονται αυστηρότεροι όροι αρτιότητας για τη μεταποίηση στις περιοχές όπου ασκείται έντονη πίεση οικιστικής ή τουριστικής ανάπτυξης. Εν τούτοις, δεν παρέχονται κατευθύνσεις για την οργάνωση μονάδων Seveso.

γ. Σύνοψη. Δίδεται υψηλή έμφαση στην οργανωμένη ανάπτυξη της μεταποίησης,

---

¹³¹ το δίπολο Λάρισα-Βόλος χαρακτηρίζεται ως πόλος ανάπτυξης και επέκτασης της βιομηχανίας η ευρύτερη περιοχή του ως περιοχή εντατικοποίησης και στήριξης της βιομηχανίας και ως περιοχή επέκτασης ορίζεται η ευρύτερη περιοχή του άξονα Τρικάλων - Καρδίτσας

¹³² όπως ΠΕΟ Λάρισας - Αθηνών, επαρχιακός δρόμος Λάρισας – Συκουρίου, τρίγωνο Γιάννουλη - Αμπελώνας - Τύρναβος, Ομορφοχώρι

¹³³ στα παράλια του Αλμυρού, ο οποίος συγκεντρώνει μεγάλες βιομηχανικές μονάδες με λιμενικές εγκαταστάσεις

τονίζοντας την ανάγκη για δημιουργία νέων οργανωμένων υποδοχέων για την εξυγίανση περιοχών που φέρουν άτυπη και ασύμβατη με τις χρήσεις γης συγκέντρωση μεταποιητικών εγκαταστάσεων. Αντίστοιχα δίδεται έμφαση στην μείωση της εκτός σχεδίου δόμησης. Η κλαδική εξειδίκευση είναι μικρή. Οι κατευθύνσεις του νέου ΠΧΠ της Θεσσαλίας είναι σε υψηλό βαθμό συμβατές με αυτές του ΕΧΠ-Β. Πολλές εξειδικεύονται ή συμπληρώνονται πάντα όμως στο πνεύμα του Ειδικού Πλαισίου. Οι κατευθύνσεις του είναι σαφείς, πολλές από αυτές έχουν υψηλή εφαρμογή στον υποκείμενο σχεδιασμό, ενώ η κανονιστική τους πυκνότητα χαρακτηρίζεται κυρίως μέτρια.

5.3.2.5. ΠΧΠ ΗΠΕΙΡΟΥ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Στους γενικούς στόχους του ΠΧΠ της Ηπείρου, συμπεριλαμβάνεται η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, του εκσυγχρονισμού και της ενίσχυσης των μεταποιητικών επιχειρήσεων και η σύνδεσή τους με την έρευνα και την καινοτομία. Το μοντέλο ανάπτυξης για τη μεταποιητική βιομηχανία που αποτελείται στην πλειοψηφία του από μικρές μονάδες περιφερειακής εμβέλειας και προκρίνεται στα πλαίσια της ανάδειξης της περιφέρειας στο διεθνές και εθνικό χωρικό σύστημα, περιλαμβάνει : α) την υποστήριξη της λειτουργίας των υφισταμένων μονάδων προκειμένου να αποφευχθεί η συρρίκνωση της μεταποιητικής δραστηριότητας της περιοχής, β) τον εκσυγχρονισμό και την καθετοποίηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, την προβολή και κατοχύρωση των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα της Ηπείρου και τη σύνδεσή τους με την μεταποίηση και την τουριστική δραστηριότητα, γ) τη στοχευμένη υποστήριξη της μεταποιητικής δραστηριότητας, ώστε να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα και να ενισχυθεί η εξωστρέφεια του τομέα, μέσω της σύνδεσης της με την έρευνα και την καινοτομία στη βάση της αξιοποίησης των τοπικών πόρων, δ) την χωρικά και παραγωγικά στοχευμένη προσέλκυση επενδύσεων και ε) την προώθηση οργανωμένων υποδοχέων παραγωγικών δραστηριοτήτων ως σημαντικό αναπτυξιακό μοχλό. Το ΠΧΠ δεν δίδει ισχυρές κλαδικές εξειδικεύσεις για τη μεταποίηση πλην αυτής της μεταποίησης προϊόντων του πρωτογενή τομέα.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης του ΠΧΠ της Ηπείρου προωθεί τη μεταποίηση σε ευρύτερες χωρικές ενότητες, παρουσιάζοντας γεωγραφική εξειδίκευση σε συγκεκριμένες περιοχές της πεδινής και ημιορεινής

ενδοχώρας¹³⁴. Αυτές οι περιοχές προτείνεται να φιλοξενήσουν τον κύριο όγκο των δραστηριοτήτων του δευτερογενούς τομέα (μεταποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, λοιπές μονάδες) δίνοντας παράλληλα κατεύθυνση για σταδιακή συγκέντρωσή τους σε οργανωμένους υποδοχείς ή για τον εκσυγχρονισμό τους και αυστηρή τήρηση των περιβαλλοντικών όρων. Δεν προκρίνεται η διεύρυνση των υφιστάμενων υποδοχέων μεταποίησης,¹³⁵ καθώς εκτιμάται ότι επαρκούν τα θεσμοθετημένα όρια. Δεν καθορίζονται επίσης ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες μεταποίησης παρά επισημαίνεται μόνο η δημιουργία δέκα νέων Επιχειρηματικών Πάρκων¹³⁶. Ο εκτεταμένος αυτός σχεδιασμός οργανωμένων υποδοχέων δεν βρίσκεται σε απόλυτη συνάφεια με το Ειδικό Πλαίσιο το οποίο εκτιμά μέση ανάγκη αύξησης του ποσοστού των υφιστάμενων υποδοχέων για τις τρεις από τις τέσσερις ΠΕ.¹³⁷ Εμπεριέχεται επίσης ως γενικός στόχος ο έλεγχος της εκτός σχεδίου δόμησης και η διαχείριση των οχλουσών χρήσεων, χωρίς όμως να δίνονται συγκεκριμένοι περιορισμοί στους όρους της εκτός σχεδίου δόμησης για τη μεταποίηση. Σημειώνεται μόνο η αυστηροποίηση των διατάξεων του υποκείμενου σχεδιασμού με στόχο την αποτροπή της παρόδιας ανάπτυξης μονάδων στους μη κλειστούς αυτοκινητόδρομους και το λοιπό βασικό οδικό δίκτυο καθώς και η άρση των παρεκκλίσεων της παρόδιας δόμησης όπως και η αποτροπή της χωροθέτησης νέων μονάδων στην περιοχή μελέτης του Ρυθμιστικού Σχεδίου Ιωαννίνων και στις περιαστικές ζώνες των αστικών κέντρων σε θέσεις εκτός οργανωμένων υποδοχέων. Επίσης, αν και αποτυπώνονται χαρτογραφικά η ύπαρξη μονάδων Seveso, δεν δίδονται ειδικές κατευθύνσεις οργάνωσής τους. Αναφέρεται η απαίτηση θέσπισης αντικινήτρων (έλεγχος χρήσεων, κατάργηση παρεκκλίσεων, παρόδιες δεσμεύσεις κ.λπ.) για τη χωροθέτηση των μονάδων μεταποίησης εκτός των υποδοχέων και αντίστοιχα κινήτρων για τη σταδιακή μεταφορά των υφιστάμενων μονάδων σε οργανωμένους υποδοχείς.

γ. *Σύνοψη*. Οι κατευθύνσεις του ΠΧΠ Ηπείρου εξειδικεύουν και συμπληρώνουν το Ειδικό Πλαίσιο σε συμβατότητα κυρίως με αυτό. Χαρακτηριστική είναι η πρόταση

---

¹³⁴ στα δυτικά του άξονα Άρτα - Ιωάννινα - Κακκαβιά

¹³⁵ Στην Περιφέρεια υπάρχουν τρεις υφιστάμενοι βιομηχανικοί υποδοχείς (ΒΙΠΕ Ιωαννίνων, Πρέβεζας και ΒΙΟΠΑ Θεσπρωτίας), τρία προγραμματιζόμενα ΒΙΟΠΑ (ένα στη Θεσπρωτία και δύο στην Πρέβεζα) και δύο θεσμοθετημένες ζώνες από ΓΠΣ για υποδοχείς βιομηχανικών δραστηριοτήτων στην Πρέβεζα

¹³⁶ προτείνονται η δημιουργία πέντε ΕΠ διαφόρων τύπων στην ΠΕ Ιωαννίνων, ενός στην ΠΕ Θεσπρωτίας, δύο στην ΠΕ Πρέβεζας και δύο στην ΠΕ Άρτας.

¹³⁷ με τη συνεκτίμηση του μεγάλου χρονικού διαστήματος από την έγκριση του

ανάπτυξης μεγάλου αριθμού Επιχειρηματικών Πάρκων, παρά την χαμηλή/μέση πληρότητα των υφισταμένων και σε σχέση με τους εκτιμώμενους στο Ειδικό Πλαίσιο. Έλλειμα σημειώνεται ως προς τις κατευθύνσεις για την εκτός σχεδίου δόμηση, στον καθορισμό ευρείων αναπτυξιακών ζωνών, στην κλαδική εξειδίκευση και στις κατευθύνσεις για τις μονάδες Seveso. Χαρακτηρίζονται αρκετά σαφείς με κυρίως χαμηλή κανονιστική πυκνότητα και μέτρια προς χαμηλή χρησιμότητα στον υποκείμενο σχεδιασμό.

5.3.2.6. ΠΧΠ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

α. Αναπτυξιακό πρότυπο. Το αναπτυξιακό πρότυπο που προτείνει το ΠΧΠ Ιονίων Νήσων για τον δευτερογενή τομέα είναι η σύνδεση του με τον πρωτογενή και με την τουριστική αγορά, με σύγχρονους και περιβαλλοντικούς όρους, ώστε από κοινού να ενισχύσουν την ενδογενή ανάπτυξη. Προτείνεται, επίσης, η ένταξη της Περιφέρειας στο αγροτικό δίκτυο της Μακροπεριφέρειας Αδριατικής – Ιονίου με σκοπό την συνεργασία σε θέματα τεχνογνωσίας, κοινών αγροτικών προϊόντων, ανταλλαγής ειδών και εμπορίας αυτών. Η ενίσχυση του δευτερογενούς τομέα, που η πλειοψηφία του απαρτίζεται από βιοτεχνικές μονάδες προωθείται με την παραγωγή και προώθηση ποιοτικών προϊόντων του νησιωτικού χώρου και την τόνωση συλλογικών δράσεων (δημιουργία συνεταιρισμών ή ομάδων παραγωγών ή επαγγελματικών κλαδικών συνεταιρισμών ή προμηθευτικών συνεταιρισμών). Ως υφιστάμενη ισχυρή κλαδική κατεύθυνση στη μεταποιητική δραστηριότητα της Περιφέρειας δίνεται η καθετοποίηση των τοπικών αγροτικών προϊόντων, η οποία προτείνεται να υποστηριχθεί και να ενισχυθεί. Προκρίνονται, ωστόσο, δευτερευόντως και άλλοι κλάδοι απαραίτητοι για τη βιώσιμη νησιωτική τοπική οικονομία, όπως τα οικοδομικά υλικά, η βιομηχανία ξύλου και προϊόντων ξύλου, οι εκδοτικές και εκτυπωτικές δραστηριότητες και λοιπές μονάδες κ.α. Συστήνεται ο περιορισμός των επιτρεπόμενων κλάδων μεταποίησης στους απαραίτητους για την βιώσιμη νησιωτική τοπική οικονομία, διάταξη μη συμβατή με τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Β όπου για τα Ιόνια νησιά δεν τίθενται κλαδικός περιορισμός, αντίθετα αναφέρεται η μέγιστη δυνατή προσπάθεια διατήρησης βιομηχανικού -βιοτεχνικού ιστού.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Το ΠΧΠ Ιονίων Νήσων λαμβάνει υπόψη την κλίμακα και την ιδιαιτερότητα του νησιωτικού χώρου και προωθεί ως χωρική οργάνωση της μεταποιητικής δραστηριότητας, τη μικρή και ποιοτική παραγωγή τοπικών προϊόντων. Προσδιορίζει τις χωρικές ενότητες των παραγωγικών δραστηριοτήτων ανά ΠΕ χωρίς την

αντίστοιχη όμως ενδεικτική αποτύπωση στον χάρτη Χωροταξικής Οργάνωσης ή Χωρικού Προτύπου.¹³⁸ Δίδεται ρητή κατεύθυνση στον πολεοδομικό σχεδιασμό για απαγόρευση της διάσπαρτης χωροθέτησης και της παρόδιας ανάπτυξης δραστηριοτήτων μεταποίησης στα μεγάλα νησιά, με την εξαίρεση των χωρικών ενοτήτων του πρωτογενούς τομέα, στις οποίες επιτρέπεται η σημειακή ανάπτυξη μονάδων συσκευαστηρίων / τυποποιητηρίων των κατά τύπους παραγόμενων αγροτικών προϊόντων. Στα μικρά νησιά¹³⁹ αντίθετα, προκρίνεται ανάπτυξη της μεταποίησης, συσκευασίας και τυποποίησης των τοπικών παραγόμενων αγροτικών προϊόντων. Οι προαναφερόμενες κατευθύνσεις συνάδουν με το ΕΧΠ-Β και το εξειδικεύουν. Η διάταξη όμως που καθορίζει στην Περιφέρεια βιομηχανικό πόλο με ειδικό εθνικό ρόλο¹⁴⁰ δεν συνάδει με το ΕΧΠ-Β σύμφωνα με το οποίο στο χωροταξικό πρότυπο της βιομηχανίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων προκρίνεται η πολυκεντρική χωρική οργάνωση της με βιομηχανίας μικρές συγκεντρώσεις, καθώς δεν υπάρχουν προϋποθέσεις ισχυρών πόλων. Όσον αφορά την οργάνωση των μονάδων Seveso, η σχετική διάταξη δημιουργεί ασάφεια, καθώς προτείνεται η διατήρηση των υφιστάμενων στην Κέρκυρα και ταυτόχρονα η διερεύνηση μετεγκατάστασης τους σε νέα θέση που θα προσδιοριστεί από τον υποκείμενο σχεδιασμό. Επιπλέον, προτείνεται η διερεύνηση δημιουργίας ζωνών υποδοχής μονάδων Seveso και σε άλλες ΠΕ (με εξαίρεση τα μικρά νησιά και τις βραχονησίδες), χωρίς όμως περαιτέρω κατευθύνσεις.

γ. *Σύνοψη.* Συμπερασματικά, το νέο ΠΧΠ των Ιονίων Νήσων προκρίνει την ανάπτυξη της οργανωμένης χωροθέτησης της μεταποίησης, (πλην των μικρών νησιών που επιτρέπει τη σημειακή χωροθέτηση τυποποίησης και μεταποίησης αγροτικών προϊόντων) και τη συνεργασία με τον πρωτογενή και τριτογενή τομέα. Περιορίζει όμως την κλαδική εξειδίκευση. Εξειδικεύει και συμπληρώνει το ΕΧΠ -Β, αλλά δεν απεικονίζει τις χωρικές ζώνες της μεταποίησης, δεν εξειδικεύει τις κατευθύνσεις για τον περιορισμό στην εκτός σχεδίου δόμηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, και παρέχει ασαφή κατεύθυνση προς τον υποκείμενο σχεδιασμό για τις μονάδες Seveso. Επίσης δεν προτείνονται ως σημεία ανάδρασης οι διατάξεις που διαφοροποιούνται από το πνεύμα αυτού. Οι κατευθύνσεις του είναι στην πλειοψηφία τους σαφείς, με αρκετά καλή

---

¹³⁸ Καθορίζεται ως βιομηχανικός πόλος ανάπτυξης με ειδικό εθνικό ρόλο η περιστατική περιοχή του Αργοστολίου και προτείνονται η χωροταξική οργάνωση με ΕΠ περιφερειακής εμβέλειας στις Έδρες των λοιπών ΠΕ (Κέρκυρα, Λευκάδα, Ζάκυνθος)

¹³⁹ Κάλαμος, Καστός κ.λπ.

¹⁴⁰ της περιοχής του Αργοστολίου

εφαρμογή στον υποκείμενο σχεδιασμό, ενώ η κανονιστική τους πυκνότητα χαρακτηρίζεται κατά μέσο όρο μέτρια.

5.3.2.7. ΠΧΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Αναπτυξιακή επιλογή για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος για την ανάκαμψη από την αποβιομηχάνιση,¹⁴¹ αποτελεί ο εκσυγχρονισμός, η τεχνολογική ανάπτυξη και η ενίσχυση της καινοτομίας στους πλεονασματικούς κλάδους αυτής, ιδιαίτερα για τις επιχειρήσεις μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Επιπλέον, ως προς την οικονομική φυσιολογία και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του δευτερογενή τομέα, προκρίνεται η σχεδιασμός σε οργανωμένα Επιχειρηματικά Πάρκα και ο περιορισμός της διάσπαρτης εντός ή εκτός οικιστικών περιοχών δραστηριότητας του δευτερογενή τομέα. Τα ισχυρά στοιχεία της μεταποίησης αποτελούν οι ΠΕ της Αχαΐας που λόγω του πρωτεύοντος αναπτυξιακού πόλου της ευρύτερης περιοχής Πατρών παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα στον δευτερογενή τομέα σε συνδυασμό με τις αυξημένες δυνατότητες στην έρευνα και τεχνολογία και της Αιτωλοακαρνανίας που έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα στην μεταποίηση κτηνοτροφικών προϊόντων. Έμφαση δίδεται στις αναπτυξιακές δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει η προσέλκυση καινοτόμων επενδυτικών δραστηριοτήτων λόγω των σημαντικών υποδομών του Πανεπιστημίου Πατρών και του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Προτείνεται επίσης η παροχή ειδικών κινήτρων για την ενίσχυση και δημιουργία μεταποιητικών επιχειρήσεων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Περιφέρειας όπως ο καθορισμός υψηλότερων ποσοστών επιδότησης στο ΕΣΠΑ 2014-2020 από τα καθοριζόμενα στο ΕΣΠΑ 2007-2013 για τη λειτουργία μεταποιητικών εγκαταστάσεων στις ευρύτερες περιοχές των ορεινών οικισμών. Η κατεύθυνση αυτή κρίνεται μεν σωστή αναπτυξιακά αλλά έχει χαμηλή κανονιστική πυκνότητα ως προς την υλοποίησή της και θα αποδειχθεί με τη διασταύρωση εξέτασης με τις προκηρύξεις Έργων ΕΣΠΑ (τομεακά η περιφερειακά). Δίδεται συστηματική κλαδική εξειδίκευση με κυρίαρχους σε εθνικό επίπεδο τους μεταποιητικούς κλάδους των ειδών διατροφής και ξύλου και στις τρεις ΠΕ όπως και των μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων (στην Ηλεία και Αχαΐα), των μεταλλικών προϊόντων (σε Αχαΐα και Αιτωλοακαρνανία) και των ειδών ένδυσης (σε Αχαΐα, Αιτωλοακαρνανία). Η ΠΕ της Αχαΐας που έχει την υψηλότερη μεταποιητική δραστηριότητα παρουσιάζει επίσης κλαδική εξειδίκευση σε περιφερειακό επίπεδο στην ποτοποιία, στις εκτυπώσεις, στις

---

¹⁴¹ που έπληξε κυρίως την Πάτρα, μια πόλη με έντονη μεταποιητική παράδοση

κλωστοϋφαντουργικές ύλες, στο δέρμα, στα χημικά βασικά μέταλλα, στο χαρτί, στα μηχανήματα και είδη εξοπλισμού και στον ηλεκτρικό εξοπλισμό.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Οι ευρείες ζώνες ανάπτυξης της μεταποίησης αποτυπώνονται στους συνοδευόντες χάρτες Χωροταξικής Οργάνωσης της Περιφέρειας και Χωρικού Προτύπου. Βασικές χωροταξικές κατευθύνσεις συνιστούν: α) η προτεραιότητα στη χωροθέτηση επιχειρηματικών πάρκων στις ευρύτερες περιοχές των αστικών κέντρων της Περιφέρειας, β) η ενεργοποίηση της ΝΑΒΠΕ Πλατυγαλίου Αστακού ως δεύτερου και κύριου πόλου της Περιφέρειας, γ) η αποφυγή της διάσπαρτης χωροθέτησης της μεταποίησης και δ) ο δραστικός περιορισμός της χωροθέτησης μεταποιητικών μονάδων στις παράκτιες ζώνες και ιδίως σε αυτές που προτείνονται για ανάπτυξη του τουρισμού. Σημαντική επίσης είναι η χωρική ενίσχυση της καθετοποίησης της παραγωγής και της προώθησης της έξυπνης εξειδίκευσης των πιστοποιημένων τοπικών προϊόντων με τη δυνατότητα εγκατάστασης μεταποιητικών δραστηριοτήτων σε θέσεις με χωροθετική εξάρτηση από αγροτικές πρώτες ύλες (με βάση τους όρους και περιορισμούς του ΕΧΠ-Β), όπως και η προώθηση της καινοτομίας με τη δυνατότητα χωροθέτησης μεμονωμένων εγκαταστάσεων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας. Προσθέτει όμως διάταξη, επιπλέον των σχετικών αναφερομένων στο ΕΧΠ-Β που θέτει απαραίτητη τη θέσπιση επιτρεπτής χωροθέτησης εγκαταστάσεων για τη μεταποίηση προϊόντων, με χωροθετική εξάρτηση από αγροτικές πρώτες ύλες, χωρίς να σημειώνεται ως ανάδραση προς αυτό. Δεν παρέχονται περαιτέρω συγκεκριμένες κατευθύνσεις, στη βάση του Ειδικού Πλαισίου, για την εκτός σχεδίου δόμηση ούτε και ειδικές κατευθύνσεις για την οργάνωση μονάδων Seveso.

γ. Σύνοψη. Συμπερασματικά οι εξειδικεύσεις του σχεδίου ΥΑ της Δυτικής Ελλάδας συνάδουν στην πλειοψηφία με αυτές του ΕΧΠ-Β, ενώ συμπληρώνουν και προτάσεις για οργανωμένους υποδοχείς¹⁴² πέραν των περιοχών επέκτασης αυτού. Δίδεται προτεραιότητα στους οργανωμένους υποδοχείς αλλά δεν παρέχονται ειδικότερες κατευθύνσεις περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης πέραν της γενικής σύστασης. Η κλαδική εξειδίκευση παρουσιάζει υψηλό βαθμό ανάλυσης. Οι διατάξεις είναι καλής σαφήνειας, χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας και μετρίως αξιοποιήσιμες από τον υποκείμενο σχεδιασμό.

---

¹⁴² Αμφιλοχία, Ναύπακτος

5.3.2.8. ΠΧΠ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Το αναπτυξιακό μοντέλο της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας στον τομέα της μεταποίησης για την ενίσχυση της θέσης της στον εθνικό χώρο προβλέπει τη διατήρηση και επέκταση της σημαντικής οικονομικής θέσης της περιφέρειας στους τομείς των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων (μεταλλουργία, βιομηχανία τροφίμων) και την ανάδειξη της σε νέες αναδύμενες ειδικεύσεις. Για την ενίσχυση της γεωπολιτικής και οικονομικής της θέσης, προβλέπονται διακλαδικές συνδέσεις του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα με τους τομείς - κλειδιά του τριτογενή και ειδικά του τουρισμού, της ενέργειας από ΑΠΕ, των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και του περιβάλλοντος. Διατηρείται ο δευτερογενής τομέας ως κεντρικός πυρήνας στη νέα αναπτυξιακή προσπάθεια της Περιφέρειας αυξάνοντας τη βιώσιμη ενδοτομεακή παραγωγική και χωρική ανασυγκρότηση. Δίδεται ως προτεραιότητα σε όλους τους παραγωγικούς τομείς η «έξυπνη» εξειδίκευση και η διασύνδεση με την «πράσινη οικονομία», καθώς και η περιβαλλοντική βιομηχανία ως εξειδίκευση της Περιφέρειας και αγαθό ανταλλαγής με την όμορη Περιφέρεια της Αττικής. Η κλαδική προτεραιότητα δίδεται: α) στη μεταλλουργία και στις επεκτάσεις της, β) στην παραγωγή και επεξεργασία διατροφικών προϊόντων φυτικής και ζωικής ΠΟΠ, υψηλής ποιότητας με εξαγωγικό προσανατολισμό και γ) στην εμφάνιση νέων βιομηχανικών προηγμένων υλικών, βιοτεχνολογίας και βιοϋλικών. Ο δευτερογενής τομέας προβλέπεται να αποτελέσει επίσης το κλειδί για την αναβάθμιση των τομέων της έρευνας και της τεχνολογίας.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Ως στρατηγική χωροταξική κατεύθυνση προβλέπεται η από κοινού με την Αττική ικανοποιητική ένταξη στο χωρικό σύστημα της Περιφέρειας των δορυφορικού χαρακτήρα βιομηχανικών συγκεντρώσεων στη βιομηχανική περιοχή Οινοφύτων - Σχηματαρίου - Θήβας και της επέκτασής τους στον άξονα Ριτσώνα – Χαλκίδα. Προς το σκοπό αυτό προωθείται η δημιουργία ΠΕΧΠ στην ως άνω περιοχή, με στόχο τη διερεύνηση των βιομηχανικών εξειδικεύσεων, των μεγεθών των εγκατεστημένων χρήσεων και τον καθορισμό μηχανισμών που θα επιτρέψουν την εξυγίανση και ποιοτική αναβάθμισή της. Δίδεται ισχυρή κατεύθυνση για οργανωμένη χωροθέτηση της βιομηχανίας καταδεικνύοντας οργανωμένους υποδοχείς σύνθετου περιεχομένου και λειτουργίας με σκοπό την προώθηση της σύζευξης του δευτερογενούς με τον πρωτογενή και τριτογενή τομέα. Αποτυπώνονται, ωστόσο και μεμονωμένοι βιομηχανικοί πόλοι μεγάλης κλίμακας¹⁴³ οι οποίοι αναγνωρίζονται και στο Ειδικό

¹⁴³ Όπως Λάρυμνα, Άσπρα Σπίτια, Δερβενοχώρια κ.λπ.

Πλαίσιο. Οι ευρείες ζώνες ανάπτυξης της βιομηχανίας εξειδικεύονται σε σχέση με το Ειδικό Πλαίσιο χωρίς να ακολουθούνται με πλήρη συμβατότητα οι κατευθύνσεις του. (με αλλαγή χαρακτήρα τμημάτων ή μείωση αυτών).¹⁴⁴ Περαιτέρω, δίδεται υψηλή κανονιστική κατεύθυνση για απόλυτη απαγόρευση χωροθέτησης νέων βιομηχανικών εγκαταστάσεων ή οργανωμένων υποδοχέων στη Γη Υψηλής Παραγωγικότητας (αρδευόμενη, αρδεύσιμη και γη σε αναδασμό) καθώς και σε περιοχές NATURA 2000, πλην των αγροτοβιομηχανικών ή υφιστάμενων υποδοχέων ή της εξυγίανσης υφιστάμενων υποδοχέων με περιβαλλοντικό έλεγχο ως προς την ρύπανση των γεωργικών εδαφών. Η διάταξη αυτή δημιουργεί προβλήματα στην εφαρμογή της καθώς χωρίς να σημειώνεται ως ανάδραση, προστίθεται αυστηροποίηση του Ειδικού Πλαισίου το οποίο προβλέπει τη χωροθέτηση βιομηχανικών εγκαταστάσεων υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που προκύπτουν από τα νομικά καθεστώτα των περιοχών προστασίας και προσδιορίζει συγκεκριμένα τις περιοχές απαγόρευσης (Εθνικοί Δρυμοί, οικότοποι προτεραιότητας κ.λπ.). Η απαγόρευση πέραν των περιοχών με σημαντική περιβαλλοντική υποβάθμιση όπως τα Οινόφυτα, επεκτείνεται οριζόντια, δημιουργώντας εμπόδιο στην ανάπτυξη φθινουσών και με προβλήματα ανεργίας περιοχών (ορεινές περιοχές κ.λπ.). Δίδονται επίσης γενικές κατευθύνσεις προς τα υποκείμενα σχέδια για περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης στο περιοριστικό πνεύμα του Ειδικού Πλαισίου, δεν προτείνονται, ωστόσο, συγκεκριμένοι περιορισμοί στην αρτιότητα και στο συντελεστή δόμησης, ενώ δεν δίδονται ειδικές κατευθύνσεις και για την οργάνωση μονάδων Seveso.

γ. *Σύνοψη.* Η αναπτυξιακή προτεραιότητα στον δευτερογενή τομέα και ειδικότερα στη μεταποίηση προκρίνεται με στόχευση την κλαδική εξειδίκευση, την ενίσχυση ενσωμάτωσης της υψηλής τεχνολογίας, την προώθηση της έξυπνης εξειδίκευσης και την προώθηση των οργανωμένων υποδοχέων. Οι κατευθύνσεις του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας είναι υψηλής σαφήνειας, μέτριας κανονιστικής πυκνότητας και μετρίως αξιοποιήσιμες από τον υποκείμενο σχεδιασμό. Εξειδικεύονται αρκετά οι κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου, τις περισσότερες φορές σε σύμπνοια με αυτό. Εντοπίζονται όμως και κατευθύνσεις που δεν είναι απολύτως συμβατές, όπως ο χαρακτήρας και η έκταση των ευρείων ζωνών ανάπτυξης της μεταποίησης και οι κατευθύνσεις για την πλήρη

---

¹⁴⁴ Συγκεκριμένα, η ζώνη ποιοτικής αναδιάρθρωσης στο ΠΧΠ περιλαμβάνει και τις περιοχές Αντίκυρα & Ιτέα, οι οποίες σύμφωνα με το ΕΧΠ-Β εμπίπτουν σε περιοχή ενίσχυσης. Επιπλέον οι δύο προτεινόμενες από το Ειδικό περιοχές επέκτασης (Λαμία και Λειβαδιά - Ορχομενός) απομειώνονται σημαντικά στο ΠΧΠ.

απαγόρευση μεταποιητικών εγκαταστάσεων στις περιοχές Natura χωρίς να σημειώνονται ως στοιχείο ανάδρασης, δημιουργώντας ασάφειες ως προς την εφαρμογή τους τόσο στον υποκείμενο σχεδιασμό όσο και στις αδειοδοτήσεις (περιβαλλοντικές κ.λπ.).

5.3.2.9. ΠΧΠ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

α. Αναπτυξιακό πρότυπο. Η ισόρροπη ανάπτυξη των παραγωγικών τομέων σε σταθερή και αειφόρο χωρική βάση αποτελεί άξονα προτεραιότητας του ΠΧΠ Πλαισίου του Βορείου Αιγαίου, με ειδικότερη κατεύθυνση την ενδυνάμωση της μεταποίησης των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα και ιδιαίτερα των ΠΟΠ, την προστιθέμενη αξία από την επεξεργασία, την τυποποίηση και διείσδυση τους στην αγορά του τουρισμού. Η κλαδική εξειδίκευση περιορίζεται στην μεταποίηση των τοπικών προϊόντων και στην κατασκευή μεταλλικών προϊόντων.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Παρά το γεγονός ότι στο ΕΧΠ-Β προτείνονταν υποδοχείς μικρής κλίμακας και χαρακτήρα για τη συγκέντρωση υπαρχουσών μονάδων, στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου δεν υπάρχουν οργανωμένοι χώροι υποδοχής βιομηχανικών δραστηριοτήτων¹⁴⁵. Στο ΠΧΠ, δεν προτείνονται ευρείες ζώνες ανάπτυξης για τη μεταποίηση, ούτε και οργανωμένοι υποδοχείς με την έννοια των Επιχειρηματικών Πάρκων. Αντ' αυτών, για την οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων προωθείται η ενεργοποίηση του μηχανισμού των ΠΟΑΠΔ (του άρθρου 24 του ν. 1650/1986). Ειδικότερα, προτείνονται χωρίς όμως να προσδιορίζονται χαρτογραφικά οι ΠΟΑΠΔ :
α) καθετοποίησης αγροτικών προϊόντων γύρω από τις περιοχές με γεωργική παραγωγή,
β) καθετοποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων (ΠΟΠ) σε περιοχές με σχετική παραγωγή,
γ) καθετοποίησης προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας στις παράκτιες περιοχές των ΠΟΑΥ. Για τις λοιπές δραστηριότητες του δευτερογενούς τομέα δίδεται κατεύθυνση για συγκέντρωσή τους σε εκτός σχεδίου περιοχή, που να πληροί όμως βασικές προϋποθέσεις και με τη δυνατότητα μετεξέλιξης της εφόσον παρατηρηθεί ικανή συγκέντρωση μονάδων σε Βιοτεχνικό Πάρκο (ΒΙΟΠΑ). Άλλες χωρικές κατευθύνσεις που δίνονται από το ΠΧΠ σε συμβατότητα με το ΕΧΠ-Β, είναι η αποφυγή της χωροθέτησης βιομηχανικών μονάδων στην κρίσιμη παραθαλάσσια ζώνη κυρίως στις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές και ο δραστηκός περιορισμός της παρόδιας ανάπτυξης των μονάδων μεταποίησης κατά μήκος των βασικών οδικών αξόνων. Δεν προσδιορίζεται περαιτέρω

---

¹⁴⁵ με τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις να παρουσιάζονται στη Μυτιλήνη και στη Χίο

αυστηροποίηση των όρων δόμησης για τις εκτός σχεδίου περιοχές όπως τίθενται στο ΕΧΠ-Β (μείωση αρτιότητας, σ.δ.), ούτε και κατευθύνσεις για τις μονάδες Seveso.

γ. *Σύνοψη.* Συμπερασματικά, οι κύριες προοπτικές της Περιφέρειας Β. Αιγαίου, αφορούν στην μεταποίηση των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα και προτείνεται η οργανωμένη χωροθέτηση τους μέσω ΠΟΑΠΔ. Οι κατευθύνσεις του ΠΧΠ είναι σε υψηλή συσχέτιση με αυτές του ΕΧΠ-Β, οι εξειδικεύσεις του σε χωροταξικό επίπεδο είναι μικρές και μη καθορισμένες χαρτογραφικά, καθώς δεν προσδιορίζονται οι ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες, ούτε οι προτεινόμενες ΠΟΑΠΔ. Δεν περιλαμβάνονται επίσης κατευθύνσεις για τον περιορισμό των όρων δόμησης στις εκτός σχεδίου περιοχές. Οι κατευθύνσεις του χαρακτηρίζονται από σαφήνεια, μέτρια κανονιστική πυκνότητα και εφαρμογή στον υποκείμενο σχεδιασμό.

5.3.2.10. ΠΧΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Στο Σχέδιο ΥΑ του ΠΧΠ Πελοποννήσου δεν περιγράφεται σαφές αναπτυξιακό μοντέλο για την μεταποίηση, ενώ δεν σημειώνεται παρά μικρή μόνο κλαδική εξειδίκευση που αφορά τη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων στην ΠΕ Κορινθίας. Προτείνονται κίνητρα μετεγκατάστασης προς οργανωμένους υποδοχείς και δίνεται προτεραιότητα στην ολοκλήρωση της κατασκευής των έργων υποδομής στις υφιστάμενες ΒΙΠΕ.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Δίνεται ισχυρή κατεύθυνση για την στροφή στην οργανωμένη χωροθέτηση των βιομηχανικών επιχειρήσεων και ιδιαίτερα για την επιβαρυσμένη περιοχή των Αγ. Θεοδώρων – Κορίνθου. Οι κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις που δίδονται με απουσία όμως καθορισμού ευρείων αναπτυξιακών ζωνών μεταποίησης είναι οι εξής: α) περιβαλλοντική εξυγίανση της άτυπης βιομηχανικής συγκέντρωσης στην περιοχή Αγ. Θεόδωροι – Κορίνθου που είναι λειτουργικά ενσωματωμένη με την Μητροπολιτική Περιοχή της Αθήνας μέσω του μηχανισμού της οριοθέτησης Επιχειρηματικών Πάρκων Εξυγίανσης και Ενδιάμεσου Βαθμού Οργάνωσης, β) επεκτάσεις και ολοκλήρωση των θεσμοθετημένων βιομηχανικών περιοχών, δημιουργία ΕΠ¹⁴⁶ ε) θεσμοθέτηση και πολεοδομική ενεργοποίηση των ζωνών παραγωγικών δραστηριοτήτων σε όλες τις έδρες των ΠΕ, καθώς και στις έδρες των ΟΤΑ

---

¹⁴⁶ επέκταση της ΒΙΠΕ Τρίπολης λόγω κορεσμού, ολοκλήρωση των υποδομών της ΒΙΠΕ Μελιγαλά, ενεργοποίηση και ολοκλήρωση των ήδη θεσμοθετημένων ΒΙΠΕ – ΒΙΟΠΑ Καλαμάτας, Άργους, δημιουργία ΕΠ στην ευρύτερη περιοχή Σπάρτης)

(κατεύθυνση προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό). Το ΠΧΠ σημειώνει ως ανάδραση προς το ΕΧΠ-Β, την πρόβλεψη για νέους οργανωμένους υποδοχείς στην Περιφέρεια λαμβάνοντας υπόψη τους τις κατευθύνσεις του Περιφερειακού και τους προγραμματιζόμενους υποδοχείς από τα εγκεκριμένα ΓΠΣ. Προτείνει δραστικό περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης και ανέγερσης νέων παραγωγικών μονάδων στις περιοχές όπου υφίστανται υλοποιημένοι υποδοχείς, ενώ αντίθετα προτείνει τη χωροθέτηση παραγωγικών δραστηριοτήτων σύμφωνα με τη γενική νομοθεσία της εκτός σχεδίου δόμησης για τις ΠΕ όπου δεν υπάρχουν οργανωμένοι υποδοχείς, για ένα μεταβατικό χρονικό διάστημα, κατά το οποίο θα αρχίσει η αναθέρμανση της οικονομίας. Αυτό αποτελεί μη συμβατή διάταξη με το ΕΧΠ-Β και θα έπρεπε να σημειωθεί ως ανάδραση. Ειδικά όμως για τις βιομηχανίες με χωροθετική εξάρτηση από αγροτικές πρώτες ύλες, σημειώνει ότι λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Βιομηχανίας. Τέλος, δεν δίδει ειδικές κατευθύνσεις για την οργάνωση των μονάδων Seveso.

γ. *Σύνοψη*. Το σχέδιο ΥΑ του ΠΧΠ της Πελοποννήσου δίδει έμφαση στην οργανωμένη χωροθέτηση, παρουσιάζει όμως έλλειμα καθορισμού σαφούς αναπτυξιακού προτύπου, ευρείων ζωνών ανάπτυξης της μεταποίησης και κλαδικής εξειδίκευσης. Σε συμπλήρωση και ως ανάδραση του ΕΧΠ -Β προτείνει νέους οργανωμένους υποδοχείς. Σε αντίθεση όμως με το ΕΧΠ-Β προκρίνει τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης μόνο στις περιοχές όπου υπάρχουν οργανωμένοι υποδοχείς. Οι κατευθύνσεις του είναι υψηλής σαφήνειας, μη άμεσης εφαρμοσιμότητας, αλλά μέτριας ως υψηλής εφαρμογής για τον πολεοδομικό σχεδιασμό.

5.3.2.11. ΠΧΠ ΚΡΗΤΗΣ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο*. Οι αναπτυξιακές προτεραιότητες του ΠΧΠ αφορούν στην οργάνωση διακρατικών επιχειρηματικών δράσεων για τη σύνδεση της παραγωγής, της τυποποίησης και της μεταποίησης γεωργο-περιβαλλοντικών προϊόντων υψηλής διατροφικής αξίας, με στόχο την συμβολή στην ολοκληρωμένη ένταξη της Περιφέρειας στο σύνολο των χωρικών συστημάτων που την περιβάλλουν. Προκρίνεται περαιτέρω η προώθηση και ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων νέας και υψηλής τεχνολογίας, οι ερευνητικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες και οι θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων. Η κλαδική εξειδίκευση εστιάζει στους δύο προαναφερόμενους τομείς,

στην ανάπτυξη μονάδων μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και στις δραστηριότητες νέας και υψηλής τεχνολογίας όπως και των θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Η προώθηση της συγκεντρωμένης ανάπτυξης των χρήσεων γης και των δραστηριοτήτων στον χώρο, αποτελεί κύριο στόχο του ΠΧΠ. Η μετεγκατάσταση όλων των διάσπαρτων μονάδων και η εγκατάσταση νέων σε υποδοχείς οργανωμένης μεταποιητικής δραστηριότητας, συνιστά στρατηγική κατεύθυνση του προτύπου χωρικής ανάπτυξης. Δεν καθορίζονται ευρείες ζώνες ανάπτυξης της μεταποίησης, αλλά ορίζονται σημειακά οργανωμένοι υποδοχείς (θεσμοθετημένοι και προγραμματιζόμενοι) σε συγκεκριμένες περιοχές (περιοχές αναζήτησης υποδοχέων βιομηχανίας - βιοτεχνίας, για μονάδες κυρίως γεωργικής, αλλά και γενικής δραστηριότητας) σε εναρμόνιση αλλά και συμπλήρωση του ΕΧΠ-Β,¹⁴⁷ ενώ προβλέπεται η δημιουργία ειδικών ΒΕΠΕ για την μετεγκατάσταση ή και εγκατάσταση των επικίνδυνων και οχλουσών μονάδων. Η θέσπιση αυστηρότερων όρων και περιορισμών από τον υποκείμενο σχεδιασμό για τις μεταποιητικές δραστηριότητες στην εκτός σχεδίου δόμηση επισημαίνεται ως σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη του στόχου, χωρίς όμως να θεσπίζονται μεγαλύτερες αρτιότητες, σε περιφερειακό επίπεδο και ειδικότερα σε ευαίσθητες κατηγορίες χώρου (παράκτιες εκτάσεις, γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, κ.λπ.).

γ. Σύνοψη. Συμπερασματικά το ΠΧΠ της Κρήτης, δίδει έμφαση στη μεταποίηση των γεωργο-περιβαλλοντικών προϊόντων και στην ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων νέας και υψηλής τεχνολογίας. Οι κατευθύνσεις του είναι ως επί το πλείστο σαφείς, συμβατές με τον υπερκείμενο χωρικό σχεδιασμό και χαρακτηρίζονται από μέτρια και χαμηλή κανονιστική πυκνότητα. Οι περισσότερες διατάξεις δίδονται ως κατεύθυνση για εφαρμογή στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Έλλειμμα παρουσιάζεται ως προς τον καθορισμό ευρείων αναπτυξιακών ζωνών μεταποίησης.

---

¹⁴⁷ Ειδικότερα προωθείται η ίδρυση και λειτουργία νέου ΒΙΟΠΑ Ηρακλείου, ΒΙΠΑ Καστελίου και ΕΠ στα Χανιά. Επίσης ως περιοχές αναζήτησης υποδοχέων βιομηχανίας - βιοτεχνίας, για μονάδες μέσης και υψηλής οχλήσεως ορίζονται η περιοχή του Κορακιά - Φόδελε στα όρια των ΠΕ Ηρακλείου και Ρεθύμνου, η περιοχή στο Πέρα Πλατάκι Δήμου Χανίων και η ευρύτερη περιοχή του Αθρινόλακκου

5.4. Β΄ ΣΤΑΔΙΟ

ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ - ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.4.1. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η συνθετική αξιολόγηση του αναπτυξιακού και χωροταξικού προτύπου για τη μεταποίηση στον εθνικό χώρο, όπως εκφράζεται μέσα από τα ΠΧΠ. Με βάση τα στοιχεία του πρώτου σταδίου για τη μεταποίηση (Πίνακας Παραρτήματος για τη μεταποίηση για τα 11 ΠΧΠ) και τη μεθοδολογική προσέγγιση, συντάχθηκαν δύο πίνακες συνθετικής αξιολόγησης των ΠΧΠ ως προς τις αναπτυξιακές και χωροταξικές προτεραιότητες για τη μεταποίηση (Σ1-Μ, Σ2-Μ) καθώς και τρία διαγράμματα (Δ1-Μ, Δ2-Μ, Δ3-Μ) ως προς τον βαθμό εφαρμογής τους σε πολεοδομικό επίπεδο, τον βαθμό της κανονιστικής πυκνότητας και σαφήνειας των κατευθύνσεων τους (βλ. ενότητα 5.4.2).

Ειδικότερα συντάχθηκαν:

α) ο πίνακας Σ1-Μ που αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των αναπτυξιακών και χωροταξικών προτεραιοτήτων των ΠΧΠ για την μεταποίηση με δείκτες:

- την αναπτυξιακή προτεραιότητα που δίνει το κάθε ΠΧΠ για τη μεταποίηση σε διεθνές, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο (Δ, Ε, Π),
- τις προτάσεις για κλαδική εξειδίκευση στον τομέα της μεταποίησης,
- η σύνδεση με τον πρωτογενή τομέα, μέσω της τυποποίησης των αγροτικών προϊόντων, παράμετρος που συνδέεται με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό και το εργαλείο της έξυπνης εξειδίκευσης
- τη συνέργεια μεταξύ όμορων Περιφερειών, ως πολύ σημαντικού θεματικού πεδίου στο αναπτυξιακό μοντέλο που επηρεάζει και τον εθνικό χώρο
- την προώθηση της οργανωμένης χωροθέτησης έναντι της σημειακής ή διάσπαρτης ως κοινής συνιστώσας αναπτυξιακού και χωρικού σχεδιασμού

Πίνακας Σ1-Μ: Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τη μεταποίηση

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αναπτυξιακή Προτεραιότητα (Δ, Ε, Π)	Κλαδική εξειδίκευση	Σύνδεση με πρωτογενή (μεταποίηση)	Συνέργεια μεταξύ Περιφερειών	Προώθηση οργανωμένων υποδοχέων
ΑΜΘ	Π	✓	✓	-	✓
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Ε	✓	✓	✓	✓
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Ε	✓	✓	-	✓
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Π	-	✓	-	✓
ΗΠΕΙΡΟΣ	Ε,Π	-	✓	-	✓
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	Δ	✓	✓	-	✓
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	Ε,Π	✓ μεγάλη	✓	-	✓
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	Ε	✓	✓	✓	✓
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	Π	✓	✓	-	✓
ΠΕΛΟΠ/ΝΗΣΟΣ	-	-	✓	✓	✓
ΚΡΗΤΗ	-	✓	✓	-	✓
ΥΠΟΜΝΗΜΑ (-): Δεν προσδιορίζεται					

Ιδία Επεξεργασία

β) ο πίνακας Σ2-Μ που αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των χωροταξικών προτεραιοτήτων των ΠΧΠ για την μεταποίηση με δείκτες :

- την υπόδειξη ευρείων ζωνών χωροθέτησης των εγκαταστάσεων και της χαρτογραφικής αποτύπωσής
- την εξειδίκευση των κατευθύνσεων του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Βιομηχανίας και τη συμβατότητα με αυτό
- την συμπλήρωση του των κατευθύνσεων του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Βιομηχανίας και τη συμβατότητα με αυτό,

- τις προτάσεις ανάδρασης προς το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο και την αντίστοιχη ή μη αναγραφή τους
- την αντιμετώπιση της εκτός σχεδίου δόμησης για τις μεταποιητικές εγκαταστάσεις,
- την αντιμετώπιση της εκτός σχεδίου δόμησης για τις μεταποιητικές δραστηριότητες αγροτικών προϊόντων (άξονας που συναρτάται άμεσα με τον άξονα προτεραιότητας του αγροδιατροφικού στοιχείου)
- τη χωρική αντιμετώπιση των βιομηχανιών Seveso

Πίνακας Σ2-Μ: Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τη μεταποίηση

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Ευρείες ζώνες	Εξειδίκευση Ειδικού Πλαισίου	Συμπλήρωση σε σχέση με το Ειδικό Πλαίσιο	Ανάδραση	Εκτός σχεδίου δόμηση	Μεταποίηση αγροτικών προϊόντων και εκτός σχεδίου δόμηση	Μονάδες Seveso
ΑΜΘ	✓	✓	-	-	✓	-	✓
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	✓	✓	✓	-	-	-	-
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	✓	✓	✓	-	✓	✓	-
ΗΠΕΙΡΟΣ	-	x	✓	x	✓	-	-
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	✓*	✓	✓	x	✓	✓	✓
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	-	✓	✓	x	✓	✓	-
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	✓	x	x	x	✓	-	-
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	-	✓	-	-	-	-	-
ΠΕΛΟΠ/ΝΝΗΣΟΣ	-	✓	✓	✓	✓	✓	-
ΚΡΗΤΗ	-	✓	-	-	✓	-	✓
ΥΠΟΜΝΗΜΑ (-) : Δεν προσδιορίζεται (x) : Κατεύθυνση μη συμβατή με το Ειδικό Πλαίσιο Βιομηχανίας (x) : Διάταξη που συνιστά ανάδραση που όμως δεν αναγράφεται ✓* Για το ΠΧΠ Ιονίων Νήσων οι ευρείες ζώνες αναφέρονται ως χωρικές ενότητες παραγωγικών δραστηριοτήτων και περιγράφονται μόνο στο κείμενο χωρίς ενδεικτική χαρτογραφική							

Ίδια Επεξεργασία

Με βάση τις εκτιμήσεις των πινάκων Σ1-Μ και Σ2-Μ συνθετικής αξιολόγησης των ΠΧΠ για τη μεταποίηση, αναδεικνύονται οι ακόλουθες παρατηρήσεις:

Σαφείς στρατηγικές αναπτυξιακές προτεραιότητες για τη μεταποίηση δίδονται σε πέντε ΠΧΠ (Κεντρικής Μακεδονίας, ΑΜΘ, Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας, Ηπείρου), σε μικρότερο βαθμό σε δύο ΠΧΠ (Δ. Μακεδονίας και Δ. Ελλάδας), ενώ ένα ΠΧΠ δεν σημειώνει καμία αναπτυξιακή προτεραιότητα για τη μεταποίηση (σχέδιο ΥΑ Πελοποννήσου). Η αναπτυξιακή πολιτική των Περιφερειών Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας όπως και της Στερεάς Ελλάδας αναφέρεται σε εθνικό επίπεδο, ενώ των λοιπών ΠΧΠ σε περιφερειακό επίπεδο.

Στην κλαδική εξειδίκευση κυριαρχεί η μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων. Μεγάλη κλαδική εξειδίκευση δίδεται από ένα ΠΧΠ (Δ. Ελλάδας), ενώ μικρή κλαδική εξειδίκευση παρουσιάζουν τρία ΠΧΠ και ελάχιστη ως μηδενική άλλα τρία. Επισημαίνεται η ενθάρρυνση για νέες δραστηριότητες της 4ης βιομηχανικής επανάστασης που δίνεται από ένα περιφερειακό (Κ. Μακεδονίας) και η προτεραιότητα στην έξυπνη εξειδίκευση που δίνεται από δύο ΠΧΠ (Στερεάς Ελλάδας και Δ. Ελλάδας).

Η σύνδεση της μεταποίησης με τον πρωτογενή τομέα μέσω της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων, αποτελεί κοινή κατεύθυνση του συνόλου των ΠΧΠ, ενώ σε μικρότερο βαθμό καταγράφεται η σύνδεση με τον τριτογενή τομέα (κυρίως μέσω της παραδοσιακής βιοτεχνίας όπως οικοτεχνία κ.λπ.).

Υστέρηση αποτυπώνεται στην αναπτυξιακή συνέργεια μεταξύ των Περιφερειών. Συγκεκριμένα μόνο τρία ΠΧΠ κάνουν μνεία για συνεργασία με όμορες Περιφέρειες (η Κ. Μακεδονία με διαπεριφερειακή με τη Δ. Μακεδονία και σε μικρότερο βαθμό με την ΑΜΘ και Θεσσαλία, ενώ η Στερεά Ελλάδα και η Πελοπόννησος με την Μητροπολιτική περιοχή της Αττικής).

Όλα τα ΠΧΠ προωθούν το μοντέλο της οργανωμένης χωροθέτησης της μεταποίησης είτε προτείνοντας ευρείες ζώνες χωροθέτησης της παραγωγής είτε προωθώντας συγκεκριμένους οργανωμένους υποδοχείς (ΕΠ, ΒΙΟΠΑ κ.λπ.). Ευρείες ζώνες ανάπτυξης της βιομηχανίας, ζητούμενο των προδιαγραφών των ΠΧΠ, καθορίζονται ωστόσο τόσο

στο κείμενο όσο και χαρτογραφικά, μόνο σε τέσσερα ΠΧΠ, άλλα δύο καθορίζουν ζώνες μόνο περιγραφικά στο κείμενο, ενώ πέντε σε αντιδιαστολή με τα υπόλοιπα, σημειώνουν σημειακά συγκεκριμένους οργανωμένους υποδοχείς (ΕΠ, ΒΠΑ κ.λπ.). Σημειώνεται επιπρόσθετα πως η κατεύθυνση που δίδουν πολλά ΠΧΠ για μετατροπή των περιοχών άτυπων συγκεντρώσεων ή άλλων υποδοχέων σε ΕΠ είναι χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας, δεδομένου ότι με βάση το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο δεν εξαρτάται αποκλειστικά από το κράτος η προώθηση ενός ΕΠ.

Το σύνολο των ΠΧΠ εξειδίκευσε ή και συμπλήρωσε τις κατευθύνσεις που συστήνονται από το Ειδικό Πλαίσιο, με βάση τις ιδιαιτερότητες του περιφερειακού επιπέδου σε συνάφεια στην πλειοψηφία τους με αυτό. Υιοθετήθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό οι κατευθύνσεις ανά ομάδα κατηγορίας περιοχών (κυρίως αυτές των περιοχών εντατικοποίησης, επέκτασης και ποιοτικής αναδιάρθρωσης και σε μικρότερο βαθμό των περιοχών στήριξης), δόθηκαν στην πλειονότητα των Περιφερειακών Πλαισίων κατευθύνσεις προτεραιότητας για την ανάπτυξη της βιομηχανίας στις ειδικές κατηγορίες χώρου (ορεινός, παράκτιος, νησιωτικός) και στις περιοχές με ειδικά καθεστάτα (κυρίως γη υψηλής παραγωγικότητας), αξιοποιήθηκαν οι κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση της βιομηχανίας κλαδικού και ειδικού χαρακτήρα (κυρίως αυτές με χωροθετική εξάρτηση από αγροτικές πρώτες ύλες, εγγύτητα με θαλάσσιο μέτωπο και υψηλής τεχνολογίας και λιγότερο για τις μονάδες Seveso) και τέλος προωθήθηκαν συγκεκριμένες κατηγορίες υποδοχέων, κυρίως γενικού χαρακτήρα αλλά και υποδοχείς εξυγίανσης, και τεχνοπόλεις. Στο σχέδιο ΥΑ ΠΧΠ της Δ. Μακεδονίας αναφέρονται μάλιστα κριτήρια χωροθέτησης των οργανωμένων υποδοχέων (ΠΟΑΠΔ, ΕΠ). Σε πέντε ΠΧΠ και σε συνολικά μικρό ποσοστό, υπάρχουν εξειδικεύσεις ή συμπληρώσεις που αποκλίνουν από το πνεύμα των κατευθύνσεων του ΕΧΠ-Β και που δεν αναγράφονται ως ανάδραση. Αυτές αφορούν τις προτεινόμενες ζώνες αναζήτησης χωροθέτησης για τη μεταποίηση ή και την προώθηση πλήθους οργανωμένων υποδοχέων για τους οποίους δεν προκύπτει η αναγκαιότητα τους ή ακόμη και κατευθύνσεις για τη χωροθέτηση μεταποιητικών μονάδων σε καθεστάτα προστασίας (γη υψηλής παραγωγικότητας, περιοχές Natura). Το σχέδιο ΥΑ της Πελοποννήσου είναι το μόνο που αναφέρεται ρητά στην απαιτούμενη ανάδραση για τα σημεία τροποποίησης που προτείνει.

Ο γενικός προσανατολισμός του Ειδικού Πλαισίου για αύξηση της οργανωμένης χωροθέτησης και η γενική κατεύθυνση για τον περιορισμό της διάσπαρτης χωροθέτησης έτυχε σημαντικής αποδοχής ως κατεύθυνση για τον υποκείμενο σχεδιασμό από όλα τα ΠΧΠ. Σαφείς κατευθύνσεις για τον περιορισμό της δόμησης για την μεταποίηση στην εκτός σχεδίου περιοχή παρέχουν πέντε ΠΧΠ (σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό), σε άλλα τρία γίνεται μια γενική αναφορά, σε δύο μηδενική σχεδόν αναφορά, ενώ το σχέδιο ΥΑ της Πελοποννήσου διαφοροποιούμενο, υποστηρίζει την παροχή δυνατότητας για χωροθέτηση δραστηριοτήτων σύμφωνα με τη γενική νομοθεσία της εκτός σχεδίου δόμησης στις ΠΕ όπου δεν υπάρχουν υποδοχείς και μέχρι τη θεσμοθέτηση των πολεοδομικών σχεδίων για ένα μεταβατικό χρονικό διάστημα, κατά το οποίο θα αρχίσει η αναθέρμανση της οικονομίας. Τονίζεται, ότι δύο ΠΧΠ (Κ. Μακεδονίας και Θεσσαλίας), υιοθετούν δραστική πολιτική στην κανονιστική βάση του ΕΧΠ-Β περί περιορισμού του συντελεστή δόμησης, κατάργησης των παρεκκλίσεων και αύξησης της αρτιότητας για την αρρύθμιστη εξωαστική χωροθέτηση των βιομηχανικών εγκαταστάσεων. Ειδικότερα το ΠΧΠ της Κ. Μακεδονίας, δίδει ρητή κατεύθυνση στον πολεοδομικό σχεδιασμό για τον ισχυρό περιορισμό της διάσπαρτης χωροθέτησης των παραγωγικών δραστηριοτήτων μέσω της γενικής νομοθεσίας περί εκτός σχεδίου δόμησης, ιδιαίτερα σε περιοχές (ΔΕ ή ευρύτερες) με σημαντική παρουσία μεταποίησης με άμεση μάλιστα δεσμευτικότητα και εφαρμογή στην Μητροπολιτική Περιοχή Θεσσαλονίκης. Στο ίδιο πνεύμα και το ΠΧΠ της Στερεάς Ελλάδας επισημαίνει την άμεση κατάργηση των παρεκκλίσεων της εκτός σχεδίου δόμησης και τη σταδιακή κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης όπως και την αντίστοιχη αναθεώρηση των υπαρχόντων γενικών πολεοδομικών σχεδίων. Τα ΠΧΠ επίσης της Θεσσαλίας, της Ηπείρου και της Δ. Ελλάδας δίδοντας ιδιαίτερη βαρύτητα, περιλαμβάνουν τον έλεγχο της εκτός σχεδίου δόμησης στους γενικούς σκοπούς της Υπουργικής Απόφασης (και του σχεδίου ΥΑ αντίστοιχα).

Σε ότι αφορά τη δυνατότητα εγκατάστασης αγροτοβιομηχανικών δραστηριοτήτων πρώτης μεταποίησης και τυποποίησης των αγροτικών προϊόντων στις περιοχές με χωροθετική εξάρτηση από πρώτες ύλες, λιγότερα από τα μισά ΠΧΠ παρέχουν προβλέψεις για τη δυνατότητα κατ' εξαίρεση ανάπτυξής τους, δύο αναφέρουν την ανάγκη ένταξής τους σε οργανωμένους υποδοχείς και τα λοιπά μη αναφέροντας διακριτά το ζήτημα χωροθέτησης στη γεωργική γη, οδηγούν επαγωγικά στις γενικές διατάξεις

περιορισμού της διάσπαρτης δόμησης.¹⁴⁸ Τέσσερα ΠΧΠ κάνουν ιδιαίτερη αναφορά στη δραστική μείωση της παρόδιας ανάπτυξης των μονάδων μεταποίησης στα πλαίσια της μείωσης των αρνητικών επιπτώσεων από την ανεξέλεγκτη διάχυση των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Τέλος, σε τέσσερα μόνο ΠΧΠ προωθούνται κατευθύνσεις χωροθέτησης για μονάδες Seveso (με μη σαφείς διατάξεις στο ένα εξ αυτών) .

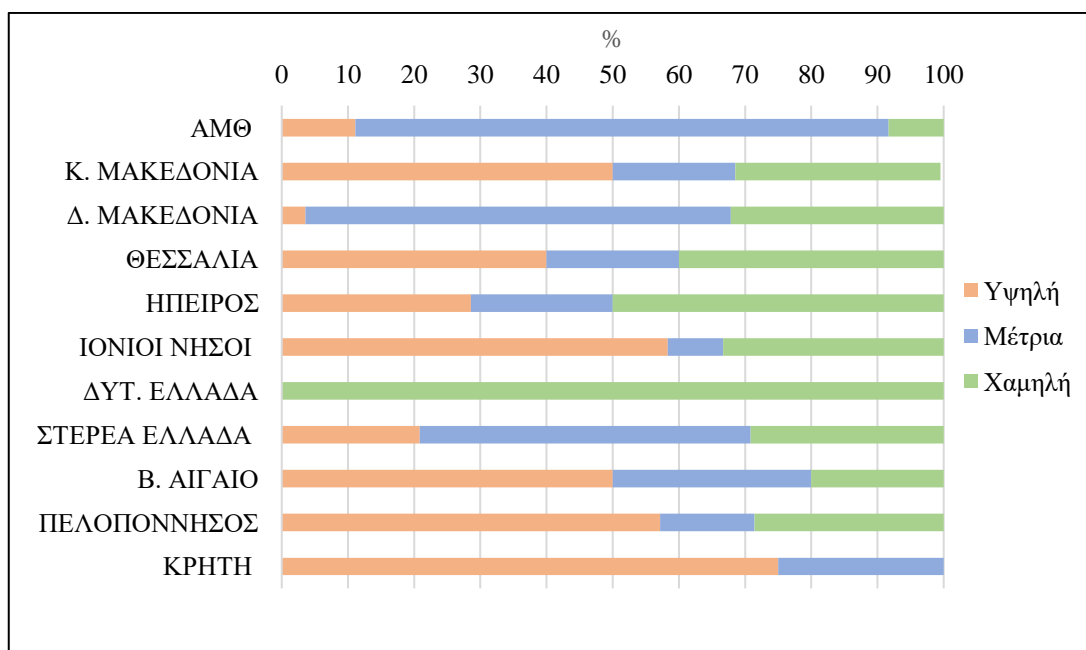
5.4.2. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥΣ

Στην ενότητα αυτή αυτό επιχειρείται η αξιολόγηση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων με βάση τους συγκεκριμένους δείκτες της της εφαρμογής τους σε πολεοδομικό επίπεδο της κανονιστικής πυκνότητας καθώς και σαφήνειας. Στη βάση των προαναφερομένων δεικτών συντάχθηκαν τα ακόλουθα διαγράμματα Συνθετικής αξιολόγησης Δ1-Μ, Δ2-Μ, Δ3-Μ.

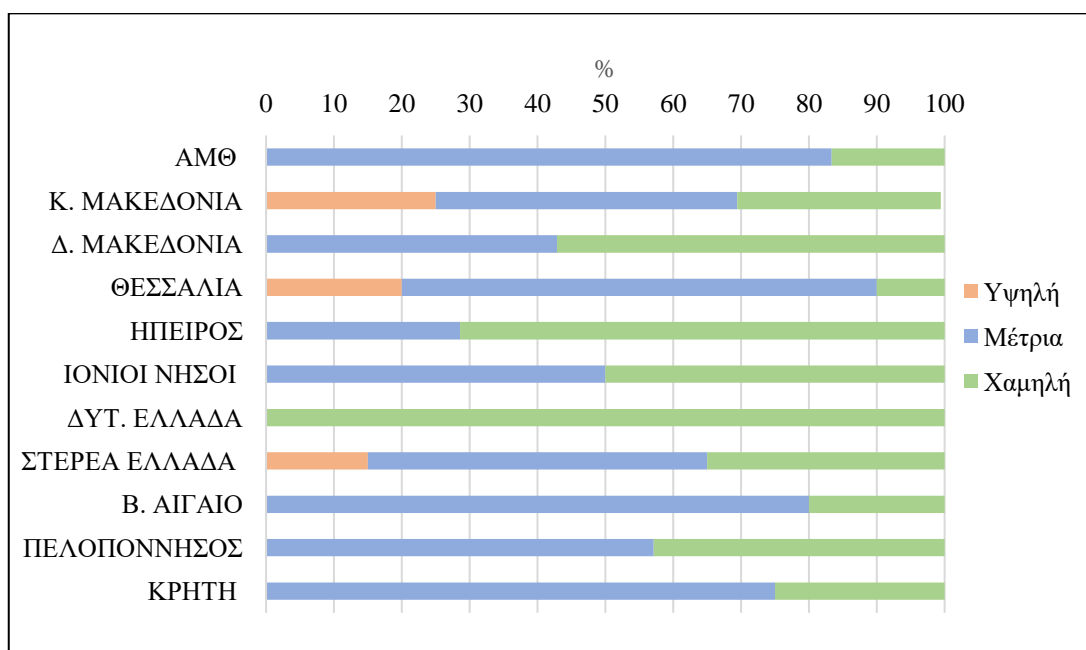
¹⁴⁸ Σημειώνεται πως σε κάποια ΠΧΠ αναφέρεται ο όρος γεωργική γη πρώτης προτεραιότητας δημιουργώντας σύγχυση στην εφαρμογή καθώς διαφοροποιείται από την γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας. Ειδικότερα η διαφύλαξη της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας αποτελεί προτεραιότητα με βάση την παρ. 5 του άρθρου 1 του ν. 1337/1983. Σύμφωνα δε με την υπ. αριθ. 153929/1983 εγκύκλιο του Υπουργείου Γεωργίας δεν επιτρέπονται επεκτάσεις, βιομηχανικές ζώνες κ.λπ. λαμβάνοντας υπόψη μεταξύ άλλων ότι η γεωργική γη αποτελεί μη ανανεώσιμο εθνικό πόρο. Ως Γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας σύμφωνα με την εγκύκλιο, χαρακτηρίζονται εκτάσεις στις οποίες έχουν γίνει ή έχουν προγραμματισθεί εγγειοβελτιωτικά έργα από οποιοδήποτε φορέα και ανεξάρτητα από τη μορφή της εκμετάλλευσης, υφιστάμενες ή μελλοντικές εκτάσεις από επιφανειακά ή υπόγεια νερά, εκτάσεις υφισταμένων ή προγραμματιζόμενων αναδασμών, εκτάσεις παραδοσιακών ή ειδικών καλλιεργειών (κρόκος Κοζάνης κ.λπ.), που δημιουργούν φυσικές ενότητες με τοπικά χαρακτηριστικά κ.λπ.

Διάγραμμα Δ1-Μ: Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για τη μεταποίηση σε πολεοδομικό επίπεδο

Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα Δ2-Μ: Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για τη μεταποίηση

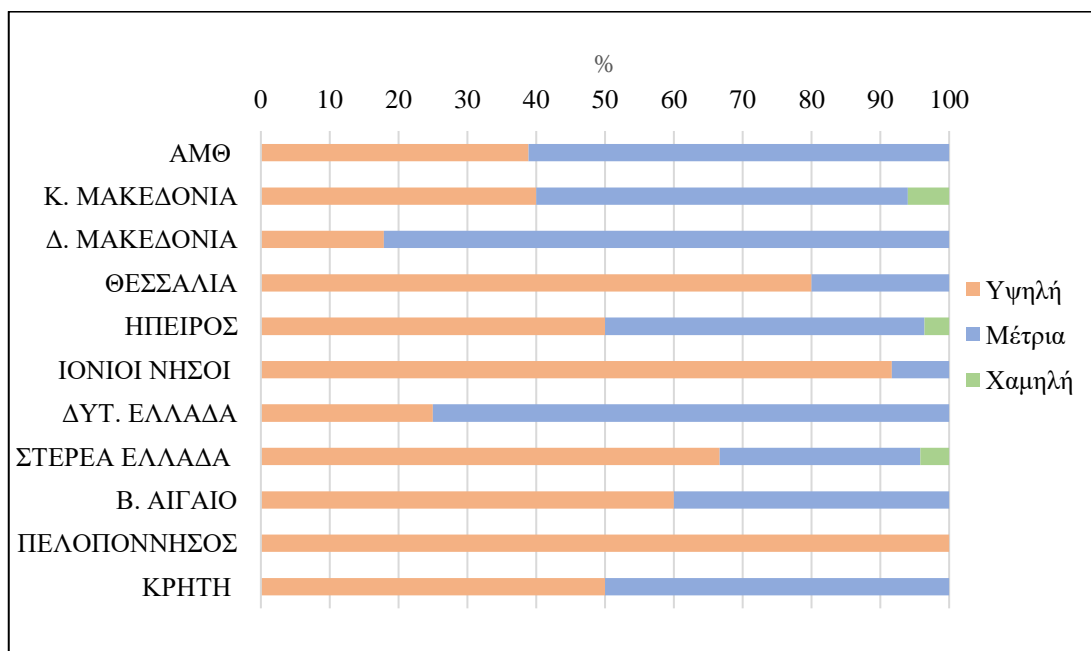

Ίδια επεξεργασία

Από το ως άνω διάγραμμα προκύπτει ότι η πλειονότητα των κατευθύνσεων των Περιφερειακών Πλαισίων για τις περισσότερες Περιφέρειες δεν έχουν άμεση εφαρμογή αφού χαρακτηρίζονται από μέτρια και χαμηλή κανονιστική πυκνότητα. Μικρές

εξαιρέσεις εντοπίζονται στην Περιφέρεια Θεσσαλίας και Κεντρικής Μακεδονίας και Στερεάς Ελλάδας .

Διάγραμμα Δ3-Μ: Σαφήνεια κατευθύνσεων ΠΧΠ για τη μεταποίηση

Ίδια επεξεργασία

Οι κατευθύνσεις για τη μεταποίηση των Περιφερειακών Πλαισίων διαφαίνονται από το παραπάνω διάγραμμα να είναι αρκετά σαφείς στην πλειοψηφία των ΠΧΠ.

Η πλειονότητα των Περιφερειακών Πλαισίων δίνουν κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση του κλάδου της μεταποίησης, οι οποίες βρίσκουν εφαρμογή στον υποκείμενο σχεδιασμό.

5.4.3 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

Τα ΠΧΠ παρουσιάζουν ανομοιομορφία στον τρόπο διατύπωσης των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων ενίσχυσης της μεταποίησης, ενώ σε κάποια οι αναπτυξιακές προτεραιότητες συμπεριλαμβάνονται στα άρθρα της χωροταξικής οργάνωσης. Η σύνδεση με τον πρωτογενή τομέα και η μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων αποτελεί ισχυρό κοινό σημείο της αναπτυξιακής πολιτικής των ΠΧΠ, που απαντάται ακόμη και στις Περιφέρειες με ισχυρή και ποικίλη κλαδική παρουσία. Η πληρότητα των ΠΧΠ ως

προς τις αναπτυξιακές προτεραιότητες διαφαίνεται μέτρια με έντονες διακυμάνσεις μεταξύ των ΠΧΠ, συμπεριλαμβανομένης και της προτεινόμενης κλαδικής εξειδίκευσης.

Η χωροταξική πολιτική που προωθούν στο σύνολό τους τα ΠΧΠ, αφορά την πρόκριση της οργανωμένης δόμησης των δραστηριοτήτων της μεταποίησης έναντι της διάσπαρτης δόμησης και την προώθηση των οργανωμένων υποδοχέων. Η πολιτική αυτή που πηγάζει ως κύρια κατεύθυνση από το ΕΧΠ-Β εξειδικεύεται και συμπληρώνεται περαιτέρω σε περιφερειακό επίπεδο.

Η εξειδίκευση ή συμπλήρωση των διατάξεων του ΕΧΠ-Β είναι στην πλειοψηφία τους συμβατές με αυτό, με καταγεγραμμένες όμως αποκλίσεις οι οποίες κατά περίπτωση σημειώνονται ως ανάδραση. Η χρονική απόσταση μεταξύ των δύο πλαισίων εθνικού και περιφερειακού επιπέδου δικαιολογεί τις διαφορετικές συνθήκες και ανάγκες και τους χωρικούς μετασχηματισμούς που έχουν εν τω μεταξύ επέλθει. Η μη καταγραφή των σημείων ανάδρασης στα θέματα μη συνάφειας με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου, αποτελεί επίσης έλλειμα πληρότητας ως προς τον υπερκείμενο σχεδιασμό με αρνητική συνέπεια την δυσκολία ερμηνείας και εφαρμογής και κατ' επέκταση την χρονική καθυστέρηση από τις αρμόδιες υπηρεσίες ελέγχου των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και Περιφερειών τόσο κατά τη διαδικασία αδειοδοτήσεων όσο και του πολεοδομικού σχεδιασμού.

Οι κατευθύνσεις και ρυθμίσεις της χωροταξικής οργάνωσης παρέχονται σε διαφορετικές ενότητες και άρθρα και αφορούν στο Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης, στις ευρείες αναπτυξιακές ζώνες, στους πόλους και άξονες ανάπτυξης, στη χωρική οργάνωση της μεταποίησης και στις χωρικές ενότητες. Συχνή είναι η μερική επανάληψη ή μερική αναδιατύπωση κατευθύνσεων του ίδιου χαρακτήρα στις ενότητες αυτές. Η σύνθετη δομή με τη διάκριση επικαλυπτόμενων πεδίων χωρικού σχεδιασμού δικαιολογεί εν μέρει το αποτέλεσμα της απαντώμενης μη ευδιάκριτης εικόνας.

Τα περισσότερα ΠΧΠ ανταποκρίθηκαν στα ζητούμενα των προδιαγραφών του 2011. Ο βαθμός πληρότητας με βάση την ανταπόκριση στις προδιαγραφές εμφανίζεται στο σύνολό του σχετικά καλός, καθώς καθορίζονται σε όλα τα ΠΧΠ η χωροταξική οργάνωση της μεταποίησης, οι πόλοι ανάπτυξης αυτής, οι χωρικές κατευθύνσεις

(ανεξάρτητα της διακύμανσης στη σαφήνεια, στην κανονιστική πυκνότητα και στην εφαρμογή τους στον πολεοδομικό σχεδιασμό). Υστέρηση παρουσιάζεται στον καθορισμό ευρείων ζωνών ανάπτυξης της μεταποίησης με ένα αριθμό ΠΧΠ να μην ακολουθεί τις προδιαγραφές και να επιλέγει τον σημειακό ενδεικτικό προσδιορισμό των οργανωμένων υποδοχέων ή την απλή περιγραφή μόνο στο κείμενο της υπουργικής απόφασης χωρίς αντίστοιχη χαρτογραφική εμφάνιση. Αναντιστοιχία διαπιστώθηκε επιπλέον σε μικρό βαθμό μεταξύ κειμένου και χαρτών.

Οι χωροταξικές κατευθύνσεις που δίδει ο νέος περιφερειακός χωροταξικός σχεδιασμός για τη μεταποίηση στηρίζουν σε γενικό βαθμό τις αναπτυξιακές προτεραιότητες που θέτει το κάθε ΠΧΠ. Η επάρκεια όμως των ρυθμίσεων των ΠΧΠ ως συνδυασμός της πληρότητας με τη δεσμευτικότητα των κατευθύνσεων διαφοροποιείται από Περιφερειακό σε Περιφερειακό ως συνισταμένη του βαθμού πληρότητας και του τρόπου διατύπωσης αυτών.

Το έλλειμα στην πληρότητα συνολικά των ΠΧΠ για τη μεταποίηση αφορά την ανομοιογένεια της χαρτογραφικής απεικόνισης των ζωνών ευρείας ανάπτυξης όπως και του σημειακού προσδιορισμού τους στους συνοδευόντες χάρτες Χωρικού Προτύπου και Χωροταξικής Οργάνωσης αλλά και τη μη χωρική συνέργεια μεταξύ των όμορων Περιφερειών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

6.1 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

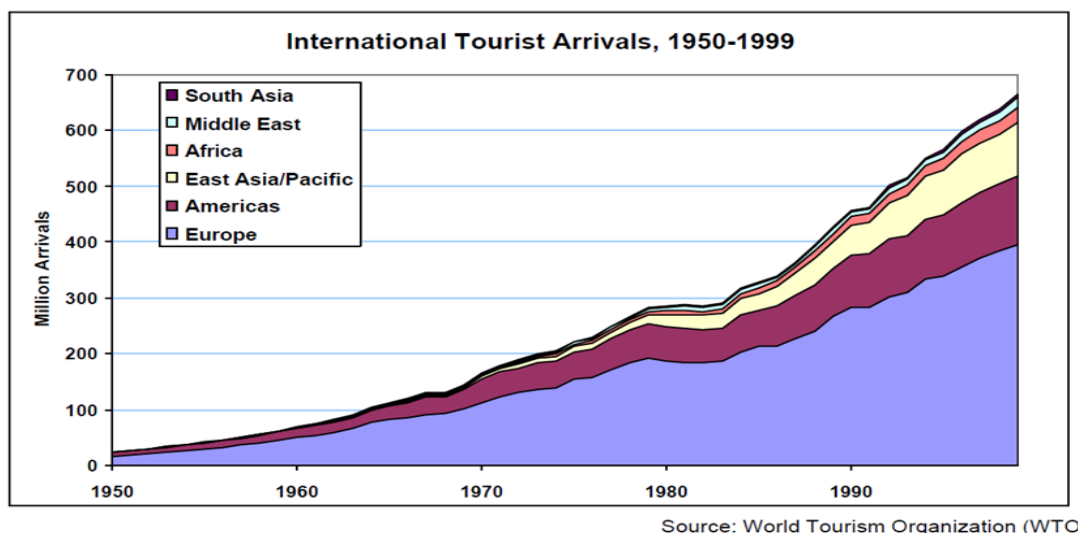
6.1.1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Ο τουρισμός αποτελεί ένα κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο με δυναμική εξέλιξη τις τελευταίες δεκαετίες παγκοσμίως. Η πολυδιάστατη φύση του και η αύξηση τουριστικών ροών έχει ως αποτέλεσμα τη διαχρονική μετεξέλιξη του σε δυναμικό παραγωγικό πολυκλάδο στη σύγχρονη οικονομία (Ζαχαράτος, 1999). Ως οικονομική δραστηριότητα αποτελεί μια «βιομηχανία» με παγκόσμιες διαστάσεις, η οποία αναπτύσσεται διαρκώς με ταχύτατους ρυθμούς (Σαράτσης και Πολύζος, 2015). Ως κοινωνικό φαινόμενο έχει σημαντικές επιδράσεις στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ζωή των διαφόρων χωρών ή περιφερειών (Πολύζος και Τσιώτας, 2017). Στο πεδίο της οικονομίας, ο τουρισμός από τομέας χωρίς ιδιαίτερη οικονομική και παραγωγική σημασία μέχρι τη δεκαετία του 1970, μετατρέπεται σταδιακά σε έναν τομέα καθοριστικό στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη (Τσάρτας, 1998). Ο θετικός του ρόλος στη δημιουργία απασχόλησης και εισοδήματος και το γεγονός ότι συχνά παρουσιάζεται ως η μόνη ή/και η κύρια επιλογή σε ορισμένες περιοχές που “υστερούν” αναπτυξιακά έχουν συνδέσει τις τουριστικές δραστηριότητες με αυξημένες προσδοκίες τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης (Μελισσουργός, 2008).

Στην τουριστική δραστηριότητα συμμετέχει κάθε χρόνο ολοένα και μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού. Στο διάστημα 1950 με 2000 ο αριθμός των διεθνών τουριστικών

αφίξεων¹⁴⁹ εξελίχθηκε από 25 εκατομμύρια σε 681 εκατομμύρια αντιστοιχώντας σε μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης ίσο με 7%. (UNWTO, 2000). Ταυτόχρονα την τελευταία 70ετία αποτελεί έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους πολυκλάδους της οικονομίας (Διάγραμμα 6.1).

Διάγραμμα 6.1 : Διεθνείς τουριστικές αφίξεις, 1950-1999

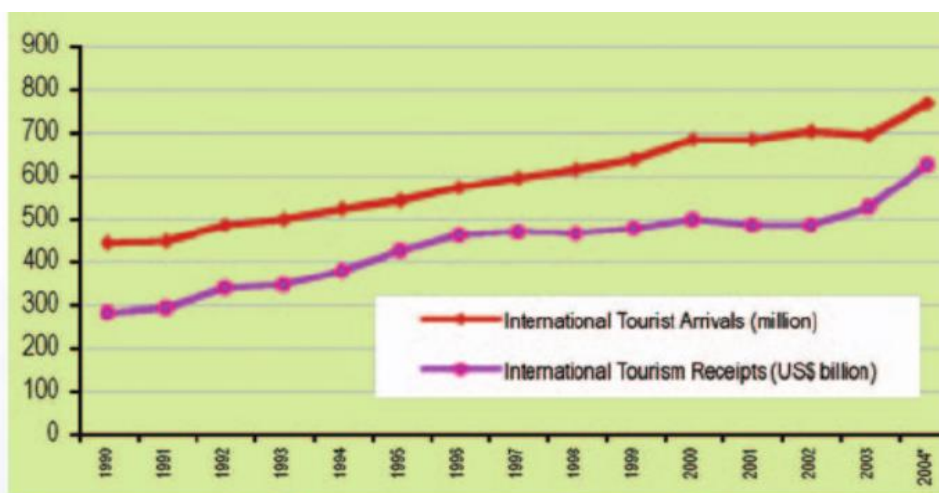
Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO), 2000

Επιπρόσθετα της πολύ δυναμικής επέκτασης, η τουριστική 'μοντέρνα' ανάπτυξη χαρακτηρίστηκε από εξελισσόμενη γεωγραφική διάχυση. Μεγάλος αριθμός χωρών επέτυχαν όχι μόνο την να προσελκύσουν μεγάλο αριθμό τουριστών αλλά ταυτόχρονα να καταστήσουν τον τουρισμό πηγή ευημερίας. Οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις και τα αντίστοιχα έσοδα από το 1990 μέχρι το 2004 σημείωσαν σταθερή ανοδική πορεία. (Διάγραμμα 6.2).

¹⁴⁹ Ο παγκόσμιος τουρισμός παραδοσιακά αποτιμάται από τις διεθνείς τουριστικές αφίξεις και τα αντίστοιχα τουριστικά έσοδα. Άλλοι δείκτες κλίμακας της τουριστικής δραστηριότητας αφορούν α) το μέγεθος της τουριστικής δραστηριότητας (αριθμός διανυκτερεύσεων, ποσοστό αλλοδαπών τουριστών στο σύνολο των διανυκτερεύσεων, αριθμός των ξενοδοχειακών κλινών, αριθμός των ξενοδοχειακών καταλυμάτων, β) τη μορφή της τουριστικής δραστηριότητας (όπως το ποσοστό των ξενοδοχειακών καταλυμάτων υψηλών κατηγοριών στο σύνολο των καταλυμάτων) γ) στη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας (ποσοστό αριθμού διανυκτερεύσεων στο σύνολο της χώρας/Περιφέρειας, ΠΕ, αντίστοιχα ποσοστό ξενοδοχειακών καταλυμάτων και κλινών, δ) την ένταση της τουριστικής δραστηριότητας (αριθμός τουριστικών κλινών ανά μόνιμο κάτοικο, αριθμός τουριστικών κλινών ανά επιφάνεια (τ.χλμ.) αριθμός διανυκτερεύσεων ανά μόνιμο κάτοικο, μέση διάρκεια παραμονής (Αυγερινού κ.ά., 2012)

Η αύξηση των διεθνών τουριστικών αφίξεων και εσόδων δημιούργησε οφέλη τόσο στις αναπτυσσόμενες όσο και στις προηγμένες οικονομικά χώρες. Η ένταση αυτή του τουριστικού φαινομένου συνοδεύτηκε από ένα ευρύ φάσμα επιπτώσεων σε κοινωνικοοικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο αναδεικνύοντας τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του (Βογιατζής, 2013).

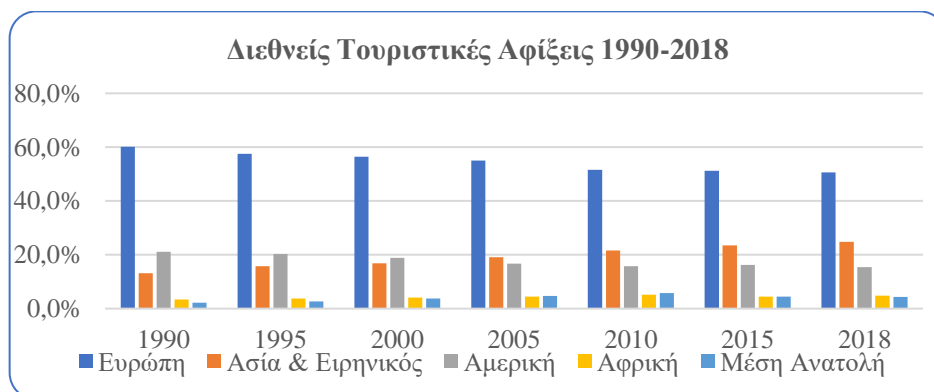
Διάγραμμα 6.2: Εισερχόμενος παγκόσμιος τουρισμός 1990-2004

Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO), 2005

Οι αφίξεις τουριστών σε διεθνές επίπεδο την δεκαετία 1990-2004 αυξήθηκαν κατά 73%, αγγίζοντας το 2004 τα 763 εκατομμύρια. Η Ευρώπη κατείχε διαχρονικά το μεγαλύτερο ποσοστό (πάνω από 50%), σημειώνοντας όμως σταθερή πτωτική τάση (Διάγραμμα 6.3). Αντίστοιχη μείωση σημείωσε και η Αμερική χάνοντας τη 2^η θέση της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς που κατείχε από το 1990 από την Ασία και τον Ειρηνικό. Η Αφρική και η μέση ανατολή αύξησαν τη μικρή συνολικά συμμετοχή τους (Διάγραμμα 6.3).

Διάγραμμα 6.3 : Διεθνείς τουριστικές αφίξεις 1990-2018

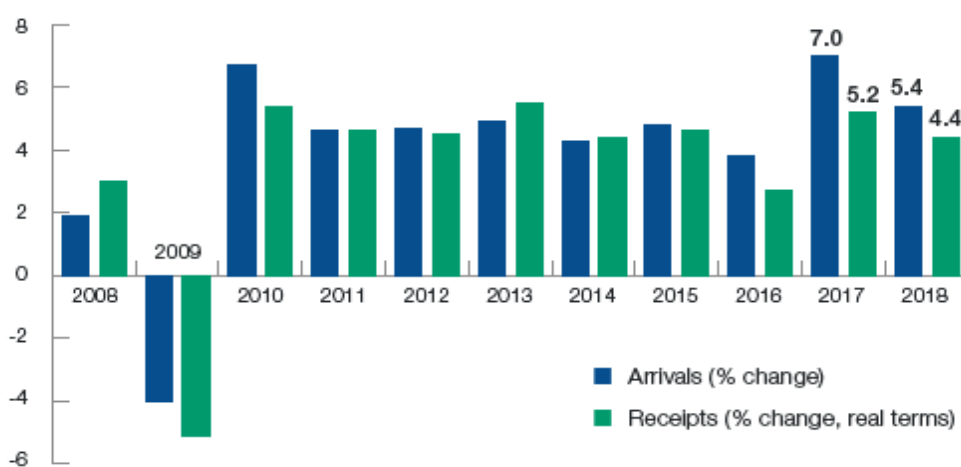
Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων για τα έτη 2000, 2005, 2010, 2015, 2019 του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO)

Το 2007 και 2008 η αύξηση στις τουριστικές αφίξεις σε διεθνές επίπεδο συνεχίστηκε (901 εκατ. και 919 εκατ. αντίστοιχα), ακόλουθα όμως υπό την επίδραση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και της ακόλουθης οικονομικής ύφεσης, οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις ελαττώθηκαν κατά 4,2% με 880 εκατ. τουρίστες (UNWTO, 2010). Από αυτή την μείωση επηρεάστηκε περισσότερο η Ευρώπη και η Αμερική ενώ η Αφρική σε αντιδιαστολή σημείωσε μικρή αύξηση (Διάγραμμα 6.3). Από το 2010 και μετά οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις επανήλθαν στους προηγούμενους ρυθμούς ανάπτυξης φτάνοντας τα 949 εκατ. και το 2013 τα 1087 εκατ. (UNWTO 2011,2014), το 2015 τα 1186 εκατ. και το 2018 τα 1401 εκατ. τουρίστες (UNWTO, 2015,2019).

Διαχρονικά ο τουρισμός σημειώνει συνεχή αύξηση παρά τις περιστασιακές περιπτώσεις έντονης ύφεσης (Διάγραμμα 6.4), δηλώνοντας την δύναμη και ανθεκτικότητα του.

Διάγραμμα 6.4: Διεθνείς τουριστικές αφίξεις και έσοδα , 2008-2018

Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO)

Η παγκόσμια τουριστική αγορά παρουσιάζει μεταβολές με την παρακμή των παραδοσιακών προορισμών και την ανάδειξη νέων. Αξιοσημείωτη είναι η διαφοροποίηση που σημειώθηκε στους τουριστικούς προορισμούς με την Ασία, τη Β. Αφρική, τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική να αποτελούν τους αναδυόμενους προορισμούς. Το 1950 μόνο 15 χώρες υποδέχθηκαν τα 25 εκατ. τουριστών. Το 1999 ήταν πάνω από 70 χώρες και περιφέρειες που υποδέχθηκαν πάνω από ένα εκατομ. τουρίστες.

(διεθνείς τουριστικές αφίξεις). Μέχρι το 1999 οι πρώτοι 15 κορυφαίοι τουριστικοί προορισμοί είδαν το μερίδιό τους στη διεθνή τουριστική αγορά να μειώνεται από νεοεισερχόμενες χώρες από την Ασία και την κεντρική/Ανατολική Ευρώπη. Στους δημοφιλέστερους παγκόσμιους τουριστικούς προορισμούς από το 1999 συγκαταλέγονται η Γαλλία, η Ισπανία, η Αμερική, η Κίνα, η Ιταλία, η Αγγλία, το Μεξικό (Πίνακας 6.1). Η Γερμανία και η Τουρκία αποτέλεσαν δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς μετά το 1999, ενώ παρουσιάστηκαν νέες εισροές με χώρες όπως η Μαλαισία και η Ταϊλάνδη. Η Ελλάδα το 1999 αποτελούσε τον 15^ο κατά σειρά παγκόσμιο τουριστικό πρόγραμμα (UNWTO,2000).

Πίνακας 6.1: Δημοφιλέστεροι παγκόσμιοι προορισμοί 1999,2014,2018

ΕΤΗ			
1999	2009	2014	2018
Γαλλία	Γαλλία	Γαλλία	Γαλλία
Ισπανία	Αμερική	Ισπανία	Ισπανία
Αμερική	Ισπανία	Αμερική	Αμερική
Ιταλία	Κίνα	Κίνα	Κίνα
Κίνα	Ιταλία	Ιταλία	Ιταλία
Αγγλία,	Αγγλία	Τουρκία	Τουρκία
Καναδάς	Τουρκία	Γερμανία	Μεξικό
Μεξικό	Γερμανία	Αγγλία	Γερμανία
ΕΣΣΔ	Μαλαισία	Ρωσία	Ταϊλάνδη
Πολωνία	Μεξικό	Μεξικό	Αγγλία

Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO 2010,2015,2019), ίδια επεξεργασία

Παράλληλα, η τουριστική αγορά χαρακτηρίζεται από την εμφάνιση νέων μορφών τουρισμού και καινοτομικών τουριστικών προϊόντων, με στόχο την ικανοποίηση των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών και απαιτήσεων των σύγχρονων πολυκινητρικών τουριστών (Τσάρτας, 1996, Σαράτσης και Πολύζος 2015). Παρόλο που ο μαζικός τουρισμός παραμένει ο κυρίαρχος τύπος τουρισμού άλλοι τύποι τουρισμού όπως πολιτιστικός τουρισμός, οικολογικός, εκπαιδευτικός, θρησκευτικός, υγείας κ.λπ. Ειδικότερα σε ότι αφορά το σκοπό του τουριστικού ταξιδιού η πλειοψηφία των τουριστικών αφίξεων αφορά διαχρονικά σε ταξίδια αναψυχής, ξεκούρασης και διακοπών και ακολουθούν τα ταξίδια για επίσκεψη σε φίλους και συγγενείς, ο θρησκευτικός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας (Πίνακας 6.2), ενώ ο τουρισμός για επαγγελματικούς

λόγους κυμαίνεται διαχρονικά περίπου στο 15%. Το μερίδιο των ταξιδιών αναψυχής και ξεκούρασης από 52% το 2004 έφτασε το 56% το 2018.

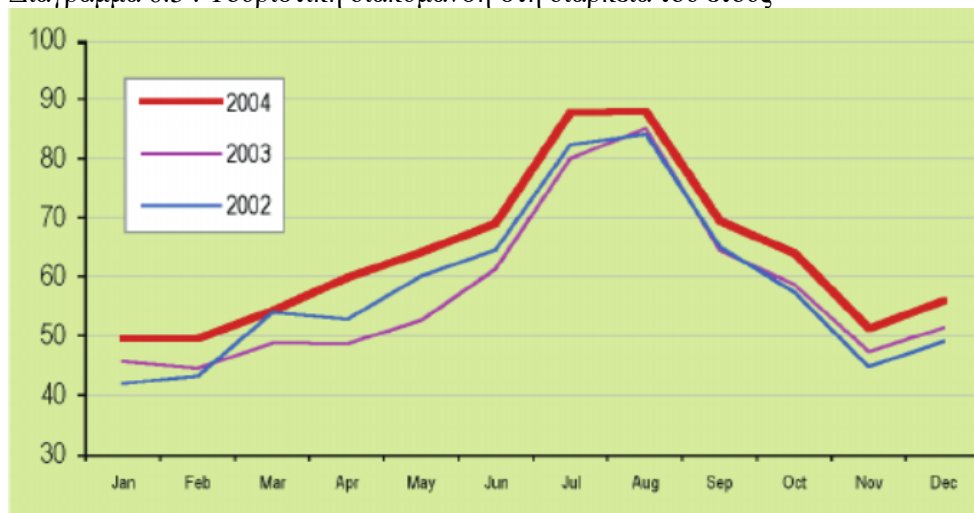
Πίνακας 6.2 : Εξωτερικός τουρισμός και σκοπός ταξιδιού

ΣΚΟΠΟΣ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	ΕΤΗ		
	2004	2009	2018
	%	%	%
Αναψυχή , ξεκούραση και διακοπές	52	51	56
Επίσκεψη σε φίλους συγγενείς, θρησκευτικός τουρισμός, τουρισμός υγείας κ.λπ.	24	27	27
Τουρισμός για επαγγελματικούς λόγους	16	15	13
Λοιποί μη προσδιορισμένοι σκοποί	8	7	4

Πηγή: UNWTO 2005, 2011, 2019, ίδια επεξεργασία

Η τουριστική διακύμανση μέσα στη διάρκεια του έτους παρουσιάζει διακυμάνσεις με τη μεγαλύτερη αιχμή την θερινή περίοδο -από Ιούνιο ως Σεπτέμβριο-(Διάγραμμα 6.5).

Διάγραμμα 6.5 : Τουριστική διακύμανση στη διάρκεια του έτους

Πηγή: UNWTO, 2005

Ο τουρισμός σε παγκόσμιο επίπεδο έχει αναπτυχθεί σε μία από τις κυριότερες βιομηχανίες. Το 2017 κατείχε την 3η θέση στους εξαγωγικούς κλάδους μετά από τα χημικά και τα καύσιμα και μπροστά από τα προϊόντα της αυτοκινητοβιομηχανίας και των τροφίμων (UNWTO, 2019). Λόγω της μεγάλης διάχυσής του, και της διαφοροποίησης των προσφερόμενων προϊόντων του, προσφέρει οικονομικά οφέλη και οφέλη

απασχόλησης σε πολλούς τομείς της οικονομίας (π.χ. κατασκευές, μεταφορές, εμπόριο τροφίμων και ποτών κ.α.) και επιδρά σε πολλά και διαφορετικά μέρη του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού των χωρών (Γκκος, 2020). Παράλληλα οι ανάγκες του τουρισμού αλληλεπικαλύπτονται με εκείνες της προστασίας του περιβάλλοντος αποτελώντας ένα ιδιαίτερα σημαντικό αλλά σύνθετο θέμα για την περιβαλλοντική πολιτική (Merkel, 1997). Η κατασπατάληση των φυσικών πόρων υπονομεύει την οικονομική βάση του τουρισμού καθώς ο τουρισμός εξαρτάται πολύ από την ύπαρξη παρθένας φύσης και τοπίων. Η δήλωση του Βερολίνου (The "Berlin Declaration") το 1997, αντανάκλα για πρώτη φορά το παγκόσμιο ενδιαφέρον για τις αρχές του βιώσιμου τουρισμού με σεβασμό στο περιβάλλον και στη φύση. Οι κύριες αρχές που διατυπώθηκαν ήταν : α) ο βιώσιμος τουρισμός συμβάλει στην διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας , β) η ανάπτυξη του τουρισμού πρέπει με σχεδιασμό να παραμείνει βιώσιμη, γ) αποφυγή μαζικού τουρισμού στις περιβαλλοντικά και πολιτιστικές ευαίσθητες περιοχές, δ) ενθάρρυνση του ιδιωτικού τομέα στην απόκτηση ταυτοτήτων ποιότητας, ε) ιδιαίτερη προσοχή στο τοπικό επίπεδο το οποίο είναι υπεύθυνο για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού αλλά και ωφελείται από αυτόν (Berlin, 1997). Βιώσιμος τουρισμός είναι ο τουρισμός που λαμβάνει πλήρως υπόψη τις τρέχουσες και μελλοντικές του οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καλύπτει τις ανάγκες των επισκεπτών, της βιομηχανίας, του περιβάλλοντος και των περιοχών υποδοχής (UNWTO).

Οι σημαντικοί παράγοντες που συνετέλεσαν στην αύξηση του τουρισμού ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία σε παγκόσμιο επίπεδο είναι η αλματώδης ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας, η ευκολία ανεύρεσης πτήσεων χαμηλού κόστους (low cost carriers), η ανάπτυξη των βραχυχρόνιων μισθώσεων κατοικιών (π.χ. Airbnb) αλλά και η διαρκής αύξηση των εξερχόμενων ταξιδιών από τις αγορές της Κίνας, της Ινδίας, της Ρωσίας (Γκκος, 2019). Μεγάλος αριθμός χωρών πέτυχαν να προσελκύσουν σημαντικό αριθμό τουριστών και να μετατρέψουν τον τουρισμό σε πηγή ευημερίας.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο τουρισμός σήμερα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς της ευρωπαϊκής οικονομίας, με ιδιαίτερη συμβολή στη διαμόρφωση του ΑΕΠ των κρατών-μελών, στη δημιουργία απασχόλησης και την ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών (Κραμποκούκης κ.α., 2018:844). Αρχικά όμως η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είχε δώσει για μεγάλο διάστημα ιδιαίτερο βάρος στον

τουρισμό καθώς είχε μικρότερο μερίδιο στην οικονομία έναντι των άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων αλλά και ειδικότερα γιατί τα αρχικά κ-μ της Βόρειας Ευρώπης (πλην της Ιταλίας) είχαν μικρότερη εξάρτηση από την τουριστική δραστηριότητα. Σταδιακά ο τουρισμός άρχισε να τίθεται στο πεδίο των πολιτικών της. Ειδικότερα, στο 5^ο πρόγραμμα περιβαλλοντικής δράσης της ΕΕ ο τουρισμός περιλαμβάνεται στους στόχους προτεραιότητας για δράση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1993). Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων το 1995, δημοσίευσε την Πράσινη Βίβλο για το ρόλο της ένωσης στο πεδίο του τουρισμού (CEC, 1995)¹⁵⁰ και ίδρυσε το 1996 το δίκτυο ECONETT, ένα δίκτυο για τον τουρισμό και το περιβάλλον (EC, 1997).

Με την συνθήκη της Λισαβώνας ο τουρισμός περιλαμβάνεται ρητά μεταξύ των τομέων για τις οποίες η Ένωση έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις για να υποστηρίξει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών. Ειδικότερα σημειώνεται η προαγωγή της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της Ένωσης στον τομέα αυτόν, με στόχους την ενθάρρυνση δημιουργίας ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη τους και την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών, ιδίως με την ανταλλαγή ορθών πρακτικών.

Στο Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999), ο τουρισμός και ειδικότερα ο περιβαλλοντικός και πολιτιστικός τουρισμός, επισημαίνεται ως δυνατότητα για διαφορετική αξιοποίηση των οικονομικών δυνατοτήτων για την εξέλιξη των αγροτικών περιοχών ως ενός από τα τέσσερα πεδία τα οποία αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και ασκούν σημαντικές πιέσεις στη χωροταξική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο "πράσινος τουρισμός", προωθείται επίσης ως επιλογή για τη νέα σχέση πόλης υπαίθρου στον ευρωπαϊκό και κοινοτικό χώρο για την επίλυση των διαρθρωτικών αδυναμιών της υπαίθρου και την εστίαση της προσοχής στην ενδογενή ανάπτυξή της, μεταξύ των πολιτικών στόχων και επιλογών.

Στο 6ο πρόγραμμα Δράσης «Περιβάλλον 2010, Το μέλλον μας, η επιλογή μας», Ο τουρισμός αναγνωρίζεται ρητά στη προτεραιότητα στρατηγικής δράσης που αφορά στην

---

¹⁵⁰ με δράσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού, την απασχόληση σε αυτόν, τις απαραίτητες αλλαγές για τις τουριστικές επιχειρήσεις, τη συνεισφορά του τουρισμού στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ένωσης, τη συνεισφορά στην προώθηση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης κ.λπ.

ενθάρρυνση του καλύτερου σχεδιασμού των χρήσεων γης και διαχειριστικών αποφάσεων και ειδικότερα την ανάπτυξη των δικτύων σε τουριστικούς προορισμούς, τις ορθές πρακτικές για βιώσιμες μορφές τουρισμού και, επιπλέον, την ενεργό συμμετοχή για αειφόρο τουρισμό. Η έννοια της τοπικότητας ενσωματώθηκε στη συνέχεια στην ευρωπαϊκή τουριστική πολιτική. Γενικότερες πολιτικές όπως πχ. το «Ευρωχωροταξικό» (ESDP) η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» και η Εδαφική Ατζέντα περιλάμβαναν κατευθύνσεις που αφορούσαν εξ αντικειμένου τον τουρισμό. Η ευρωπαϊκή πολιτική τουρισμού προωθεί την ανταγωνιστικότητα αυτού με βάση τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης (Υπουργείο Τουρισμού, 2020). Βασικό στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον τουρισμό συνιστά η διασφάλιση της ενίσχυσης της οικονομικής ανάπτυξης της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας. Η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη έχει ως στόχους (UNWTO, 2013):

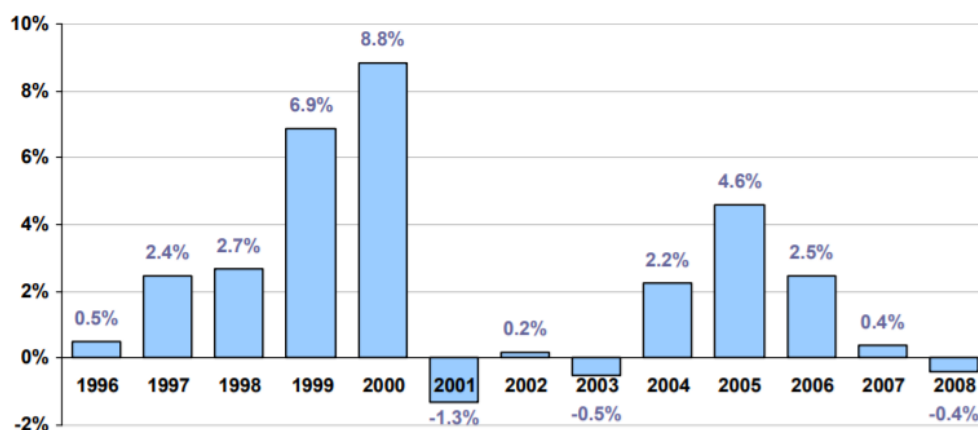
- τη βέλτιστη χρήση των περιβαλλοντικών πόρων που αποτελούν βασικό στοιχείο της τουριστικής ανάπτυξης,
- τον σεβασμό της κοινωνικοπολιτισμικής αυθεντικότητας των κοινοτήτων υποδοχής και της συμβολής στη διατήρηση της διαπολιτισμικότητας
- στην εξασφάλιση βιώσιμων, μακροπρόθεσμων οικονομικών δράσεων, παρέχοντας κοινωνικοοικονομικά οφέλη σε όλους τους ενδιαφερόμενους συμπεριλαμβανομένων της απασχόλησης και του εισοδήματος, συμβάλλοντας στην ανακούφιση της φτώχειας.
- στην διασφάλιση της ευρείας συμμετοχής συμμετοχή όλων των σχετικών ενδιαφερομένων, και της οικοδόμησης της συναίνεσης
- στην συνεχή παρακολούθηση των επιπτώσεων, εισάγοντας τα απαραίτητα προληπτικά και / ή διορθωτικά μέτρα όποτε είναι απαραίτητο
- στην διασφάλιση διατήρησης υψηλού επιπέδου ικανοποίησης των τουριστών και μιας σημαντικής εμπειρίας στους τουρίστες, με παράλληλη αύξηση της ευαισθητοποίησή τους σε θέματα βιωσιμότητας

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Γενικής Διεύθυνσης Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο τουρισμός για το έτος 2008 αντιπροσώπευε περίπου το 4% (ή 500 δισεκατομμύρια ευρώ) του ΑΕΠ της Κοινότητας. Τα στατιστικά στοιχεία του 2010 έδειξαν ότι οι απασχολούμενοι στα τουριστικά καταλύματα έφτασαν τα 2.3 εκατομμύρια άτομα, ενώ η συνολική απασχόληση στην τουριστική βιομηχανία εκτιμήθηκε σε 12 -14 εκατομμύρια απασχολούμενους. Αντίστοιχα το 2016 μία στις δέκα

επιχειρήσεις (2,4 εκατομμύρια επιχειρήσεις) στη μη χρηματοοικονομική επιχειρηματική οικονομία της Ευρώπης ανήκαν στον τουρισμό όπου κατ' εκτίμηση απασχολούνταν 13,6 εκατομμύρια άτομα (Eurostat, 2018).

Ο τουρισμός στις χώρες της ΕΕ παρουσίασε διαχρονικά σημαντική άνοδο. Οι διανυκτερεύσεις (από κατοίκους και μη κατοίκους των κ-μ) την περίοδο από το 1995 ως το 2008 αυξήθηκαν σε ποσοστό 32% από 1.74 σε 2.3 δισεκατομμύρια τουρίστες, που αντιστοιχεί σε ετήσια αύξηση 2.2% (Eurostat, 2010). Στο χρονικό αυτό διάστημα σημειώθηκαν δύο φορές αρνητικοί ρυθμοί αύξησης λόγω εξωγενών παραγόντων, το 2001 μετά την τρομοκρατική επίθεση στη Ν. Υόρκη και το 2008 μετά την οικονομική κρίση (-0.4%) (Eurostat, Tourism Statistics, 2020).

Διάγραμμα 6.6 : Εξέλιξη του αριθμού των τουριστικών διανυκτερεύσεων, ΕΕ-27, 1995-2008 (% μεταβολή σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, διανυκτερεύσεις σε συλλογικά τουριστικά καταλύματα)

Πηγή : Eurostat, Tourism Statistics, 2010

Το 2010, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων στην ΕΕ άρχισε να ανακάμπτει και, το 2018, έφτασε στο υψηλότερο επίπεδό του, δηλαδή στα 2,8 δισεκατομμύρια διανυκτερεύσεις, σημειώνοντας αύξηση κατά 2,7 % σε σύγκριση με το 2017 (Eurostat, Tourism Statistics, 2020). Το μέγεθος αυτό της ΕΕ των 27 κ-μ αντιστοιχεί σε μέγεθος μεγαλύτερο του ενός τρίτου του παγκόσμιου συνόλου των διεθνών τουριστικών αφίξεων.

Το 2018 εκτιμάται ότι 600.000 τουριστικά καταλύματα δραστηριοποιούνταν εντός της ΕΕ των 27 με συνολικό αριθμό κλινών περίπου σε 28,3 εκατομμύρια κλίνες. Περισσότερο από το ένα τρίτο του συνόλου των κλινών στην ΕΕ ήταν συγκεντρωμένες σε μόλις δύο κ-μ, συγκεκριμένα στην Ιταλία και στη Γαλλία (5,1 εκατομμύρια κλίνες η

καθεμία), ενώ ακολουθούσαν η Ισπανία και η Γερμανία -3,6 και 3,5 εκατομμύρια κλίνες αντίστοιχα- (Πίνακας 6.3, Eurostat, Tourism Statistics, 2020).

Ενδιαφέρον αποτελεί ότι η μεγάλη πλειοψηφία των Ευρωπαίων τουριστών επιλέγει να επισκεφθεί χώρα της Ευρώπης. Παρόλα αυτά η τουριστική ανάπτυξη παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις στις Ευρωπαϊκές χώρες (Coccosis κ.ά.,2002). Το 2008 οι πρώτοι δέκα προορισμοί των Ευρωπαίων πολιτών στην ΕΕ για τουρισμό αναψυχής σε χώρα εκτός μόνιμης διαμονής ήταν κατά σειρά η Ισπανία (με ποσοστό 19%), η Γαλλία (με ποσοστό 13,7%) , η Ιταλία (με ποσοστό 11.8%), η Αυστρία (με ποσοστό 9.4%), η Γερμανία (με ποσοστό 6.3%), η Ελλάδα (με ποσοστό 5.1%), το Ηνωμένο Βασίλειο (με ποσοστό 4.7%), η Ολλανδία (με ποσοστό 4.2 %), η Πορτογαλία (με ποσοστό 3.4%) και η Τσεχία (με ποσοστό 3.2%) (Eurostat, 2010).

Πίνακας 6.3: ΕΕ, 2018: Τουριστικοί προορισμοί - διανυκτερεύσεις μη μόνιμων κατοίκων σε τουριστικά καταλύματα, διανυκτερεύσεις μόνιμων και μη μόνιμων κατοίκων στη χώρα σε τουριστικά καταλύματα, τουριστικές εγκαταστάσεις, τουριστικά καταλύματα ύπνου (με κριτήριο την φθίνουσα σειρά στον αριθμό κλινών)

ΕΕ: κ-μ	Διανυκτερεύσεις μη μόνιμων κατοίκων σε τουριστικά καταλύματα	Διανυκτερεύσεις μόνιμων και μη μόνιμων κατοίκων σε τουριστικά καταλύματα	Τουριστικές μονάδες	Κλίνες
Ιταλία	14,7%	13,6%	31,5%	16,0%
Γαλλία	9,6%	14,1%	4,3%	16,0%
Αγγλία	9,6%	11,3%	12,3%	12,2%
Ισπανία	20,5%	14,8%	7,5%	11,3%
Γερμανία	5,9%	13,3%	7,3%	11,0%
Ολλανδία	3,2%	3,7%	1,3%	4,4%
Ελλάδα	7,0%	3,9%	5,6%	4,1%
Κροατία	5,7%	2,8%	15,8%	3,4%
Αυστρία	6,1%	4,0%	3,1%	3,1%
Πολωνία	1,2%	2,8%	1,6%	2,5%
Σουηδία	1,1%	1,9%	0,6%	2,5%
Τσεχία	1,8%	1,8%	1,4%	2,2%
Πορτογαλία	3,4%	2,4%	0,9%	1,9%
Βέλγιο	1,4%	1,3%	1,3%	1,3%
Ουγγαρία	1,0%	1,0%	0,8%	1,3%
Δανία	0,9%	1,1%	0,2%	1,3%
Βουλγαρία	1,2%	0,9%	0,5%	0,9%
Φιλανδία	0,5%	0,7%	0,2%	0,9%

ΕΕ: κ-μ	Διανυκτερεύσεις μη μόνιμων κατοίκων σε τουριστικά καταλύματα	Διανυκτερεύσεις μόνιμων και μη μόνιμων κατοίκων σε τουριστικά καταλύματα	Τουριστικές μονάδες	Κλίνες
Ρουμανία	0,4%	0,9%	1,1%	0,9%
Ιρλανδία	1,1%	1,1%	0,5%	0,6%
Σλοβακία	0,4%	0,5%	0,5%	0,6%
Σλοβενία	0,8%	0,5%	0,5%	0,3%
Κύπρος	1,1%	0,5%	0,1%	0,3%
Λιθουανία	0,3%	0,3%	0,5%	0,3%
Εσθονία	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%
Λουξεμβούργο	0,2%	0,1%	0,1%	0,2%
Λετονία	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%
Μάλτα	0,7%	0,3%	0,0%	0,1%

Πηγή : ίδια επεξεργασία στοιχείων Eurostat 2018

Το 2018 οι τέσσερις δημοφιλέστεροι προορισμοί σε χώρα εκτός μόνιμης διαμονής ήταν η Ισπανία (με 301 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις ή 22,6 % του συνόλου της ΕΕ των 27), η Ιταλία (με 217 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις), η Γαλλία (με 141 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις) και η Ελλάδα (με 103 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις), προορισμοί οι οποίοι, μαζί, αντιπροσώπευαν περισσότερο από το ήμισυ (57,2 %) του συνόλου των διανυκτερεύσεων μη μόνιμων κατοίκων στην ΕΕ των 27 (Eurostat, 2018). Από τα προαναφερόμενα στοιχεία φαίνεται πως ο τουρισμός στη βόρεια Μεσόγειο Θάλασσα συγκαταλέγεται ανάμεσα στις πιο δυναμικές σε ένταση και έκταση περιοχές του κόσμου και της Ευρώπης. Η σημασία της τουριστικής ανάπτυξης στη Μεσόγειο είναι μεγαλύτερη συγκριτικά με την υπόλοιπη ΕΕ (Coccossis κ.ά., 2002). Η Γαλλία, η Ισπανία η Ιταλία και η Ελλάδα παραμένουν οι κυρίαρχοι διεθνείς τουριστικοί προορισμοί.

Σε περιφερειακό επίπεδο χαρακτηριστικό είναι ότι σχεδόν 7 στις 10 διανυκτερεύσεις συγκεντρώνονται σε τρεις περιφέρειες της Ισπανίας -Κανάριοι Νήσοι, Βαlearίδες Νήσοι και Καταλονία- (Eurostat, Tourism Statistics, 2018). Στην Ελλάδα σημαντικός αριθμός διανυκτερεύσεων συγκεντρώνεται στην Περιφέρεια της Κρήτης και στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων.

6.1.2 Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα ξεκίνησε περί τα τέλη της δεκαετίας του 1950 αρχές δεκαετίας του '60 παρουσιάζοντας χρονική υστέρηση σε σύγκριση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς οικονομικούς κλάδους της χώρας με βασική επίπτωση στη διαμόρφωση της κοινωνικής και οικονομικής δομής των Περιφερειών και περιοχών οι οποίες από τη δεκαετία του 50 και μετά παρουσίασαν ταχύτατη και σταθερά αναπτυσσόμενη διαχρονικά ανάπτυξη (Polyzos and Sdrolias,2006:12). Η ποικιλότητα και η διαφοροποίηση των πολιτιστικών και φυσικών πόρων της χώρας, η πολυνησιωτικότητα, το εκτεταμένο παράκτιο μέτωπο, το εύκρατο κλίμα, αποτέλεσαν διαχρονικά τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας στον παγκόσμιο και ευρωπαϊκό τουριστικό χάρτη που τη βοήθησαν παρά το μικρό της μέγεθος να πετύχει τη δική της θέση στην παγκόσμια αγορά τουρισμού. Γι' αυτό και η ορθολογική οργάνωσή του στον χώρο έχει ιδιαίτερη σημασία από πολλές πλευρές θεώρησης (Κοκκώσης,2017).

Η Ελλάδα ως ένας από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς της Ευρώπης και της μεσογείου θάλασσης παρουσίασε διαχρονικά αύξηση των τουριστικών εγκαταστάσεων από το 2000. Ειδικότερα οι τουριστικές εγκαταστάσεις σημείωσαν αύξηση από το 2000 ως το 2005 κατά 8.3% (από 8343 μονάδες σε 9036 μονάδες) και αντίστοιχα ο αριθμός των κλινών αύξηση κατά 12,3% (από 607614 κλίνες σε 682050 κλίνες). Το 2004 χρονιά των Ολυμπιακών αγώνων ο αριθμός των ξενοδοχείων παρουσίασε αύξηση κατά 2.4%, των κλινών κατά 3.6% ενώ το 2005, ένα χρόνο μετά, ο αριθμός των ξενοδοχείων παρουσίασε αύξηση κατά 1,5% και των κλινών αύξηση κατά 2.1% (Eurostat,2008). Ο αριθμός των τουριστικών αφίξεων στο σύνολο της Ελλάδας υπερδιπλασιάστηκε από το 2000 ως το 2019, καταγράφοντας ποσοστιαία αύξηση ίση με 252,4 % (Πίνακας 6.4), ενώ το μερίδιο αγοράς στις διεθνείς αφίξεις τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρουσιάζει μικρές αυξομειώσεις κυμαινόμενο περί το 1,8%-2% και 3.1%-3.3% αντίστοιχα, καταγράφοντας την αντίστοιχη άνοδο σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι υψηλότερες ποσοστιαίες αυξήσεις την περίοδο 2013-2018, καταγράφονται στις Περιφέρειες Ιονίων Νήσων, ΑΜΘ, Θεσσαλίας, Ηπείρου, Νοτίου Αιγαίου και Βορείου Αιγαίου (ΣΕΤΕ, 2019). Οι χαμηλότερες ποσοστιαίες αυξήσεις σημειώθηκαν στις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Στερεάς Ελλάδας (ΣΕΤΕ, 2019).

Η συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ της χώρας και στη συνολική απασχόληση είναι πολύ σημαντική αγγίζοντας για το 2019 ποσοστά της τάξης του 20.8% και 21,7% αντίστοιχα. Όμοια ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε κατά 20% (Πίνακας 6.4), μειώνοντας το αρνητικό αποτύπωμα της οικονομικής κρίσης της τελευταίας δεκαετίας.

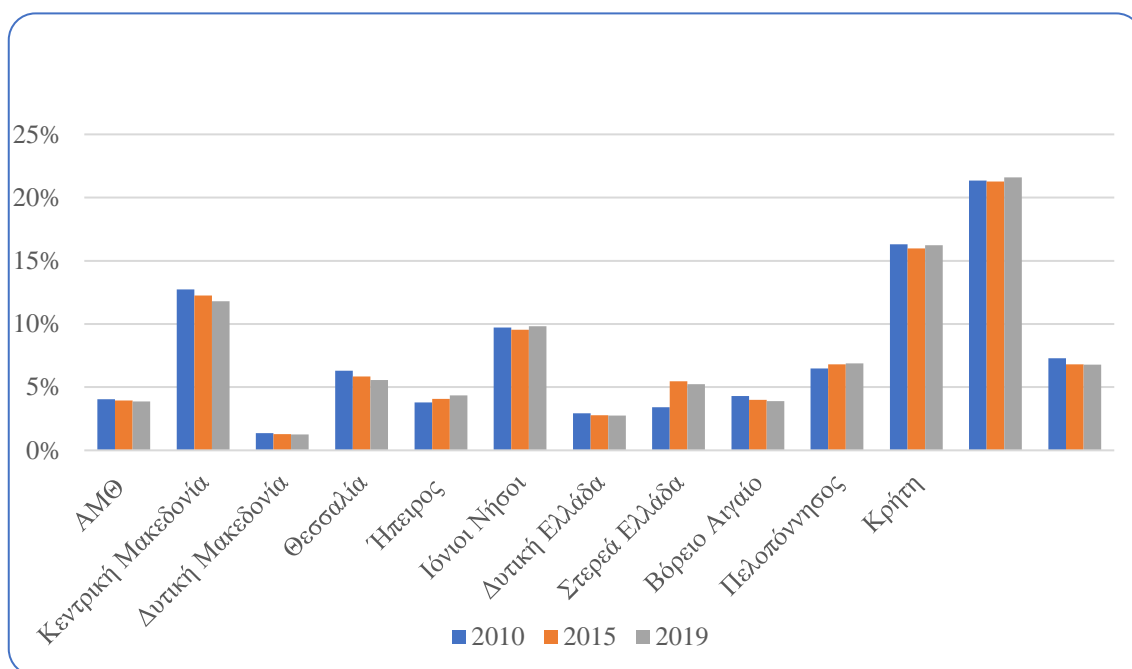
Πίνακας 6.4 Βασικά μεγέθη ελληνικού τουρισμού, 2000-2019

	2000	2005	2010	2015	2019
Κατάταξη - Διεθνείς Αφίξεις	12η θέση	18η θέση	17η θέση	Δεν βρέθηκαν στοιχεία	Δεν βρέθηκαν στοιχεία
Διεθνείς Αφίξεις (εκατ.)	12,4	14,4	15	23,6	31,3
Αφίξεις : Μεριδίο αγοράς (σε παγκόσμιο επίπεδο)	1,8%	1,8%	1,6%	2%	Δεν βρέθηκαν στοιχεία
Αφίξεις : Μεριδίο αγοράς (σε ευρωπαϊκό επίπεδο)	3,2%	3,3%	3,1%	3,1%	Δεν βρέθηκαν στοιχεία
Συμμετοχή στο ΑΕΠ	16,6%	17,6%	16%	18,5%	20,8%
Συμμετοχή στην απασχόληση	19,2% της συνολικής απασχόλησης	19,5% της συνολικής απασχόλησης	17,8% της συνολικής απασχόλησης	23,1% της συνολικής απασχόλησης	21,7% της συνολικής απασχόλησης
Συνολική Απασχόληση	788.300	855.100	786.000	821.900	946.200
Top 5 αεροδρόμια (σε αφίξεις αλλοδαπών)	Αθήνα (2.802.397), Ηράκλειο (2.068.485), Ρόδος (1.368.015), Κέρκυρα (971.927), Κω (682.650)	Αθήνα (3.541.832), Ηράκλειο (1.962.993), Ρόδος (1.205.510), Κέρκυρα (847.528), Θεσσαλονίκη (646.634)	Αθήνα (3.092.195), Ηράκλειο (1.914.820), Ρόδος (1.416.991), Θεσσαλονίκη (758.772), Κέρκυρα (722.699)	Αθήνα (4.158.330), Ηράκλειο (2.559.805), Ρόδος (1.902.051), Θεσσαλονίκη (1.569.224), Κέρκυρα (1.092.647)	Αθήνα (8.121.761), Ηράκλειο (3.319.392), Ρόδος (2.362.308), Θεσσαλονίκη (2.162.117), Κέρκυρα (1.509.219)

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων ΣΕΤΕ 2000,2005,2010,2015,2019

Σε ότι αφορά την συγκέντρωση και κατανομή των τουριστικών καταλυμάτων και κλινών ανά Περιφέρεια την τελευταία δεκαετία παρατηρούνται τα ακόλουθα για τις εξεταζόμενες Περιφέρειες (Διαγράμματα 6.7,6.8, 6.9):

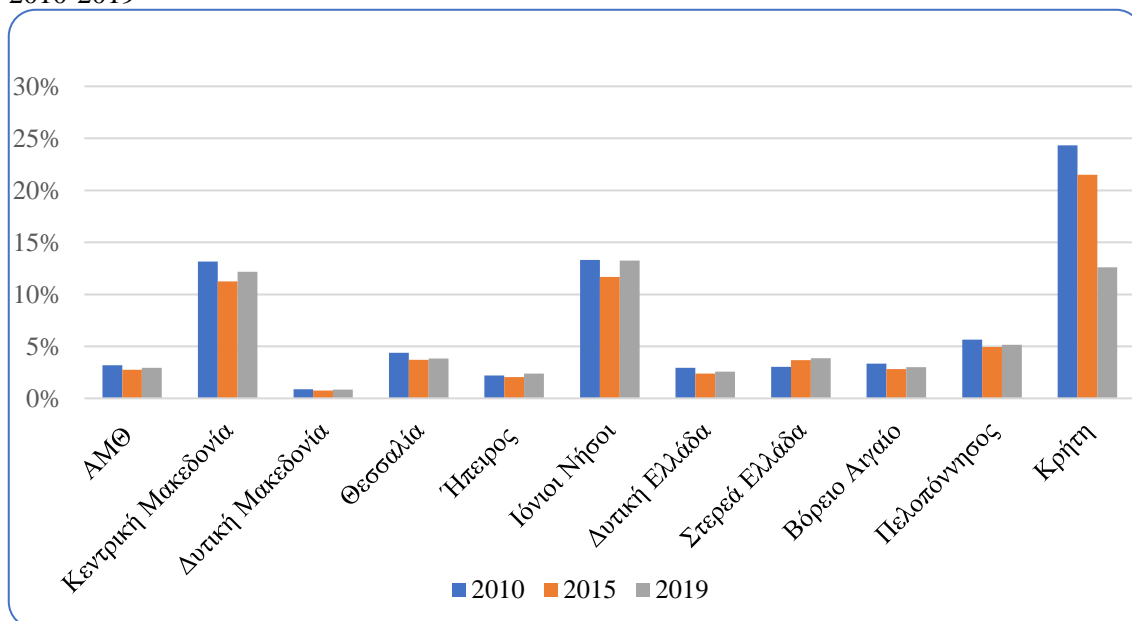
Διάγραμμα 6.7: Ποσοστό ξενοδοχείων ανά Περιφέρεια στη Χώρα για την περίοδο, 2010-2019

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων INSETE 2020

Η Περιφέρεια της Κρήτης συγκεντρώνει διαχρονικά το μεγαλύτερο ποσοστό καταλυμάτων διαχρονικά και ακολουθούν η Κεντρική Μακεδονία και τα Ιόνια Νησιά. Από τις λοιπές Περιφέρειες διακρίνεται η Πελοπόννησος, η Θεσσαλία και η Στερεά Ελλάδα, ενώ το μικρότερο ποσοστό στο σύνολο κατέχει η Δυτική Μακεδονία. Το ποσοστό των καταλυμάτων στις Περιφέρειες δεν παρουσίασε διαχρονικά διακυμάνσεις.

Διάγραμμα 6.8: Ποσοστό ξενοδοχειακών κλινών ανά Περιφέρεια στη Χώρα για την περίοδο 2010-2019

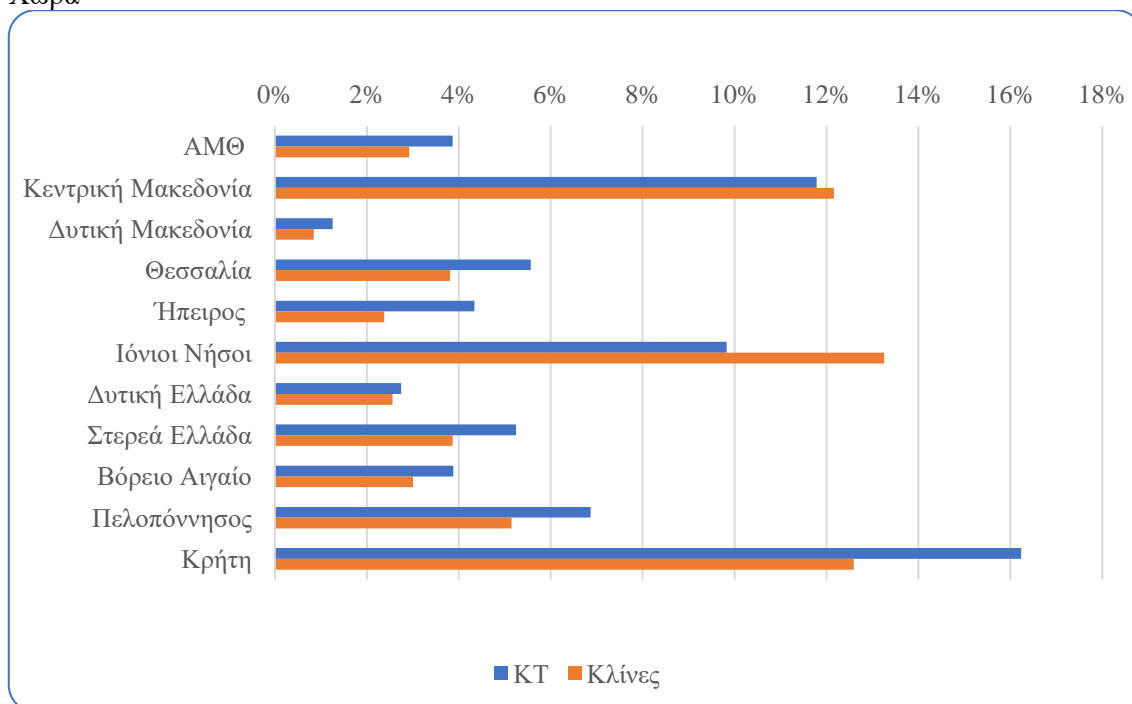

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων INSETE 2020

Σε ότι αφορά στον αριθμό κλινών η Περιφέρεια Κρήτης συγκεντρώνει επίσης διαχρονικά το μεγαλύτερο ποσοστό σε κλίνες και ακολουθούν τα Ιόνια Νησιά και η Κεντρική Μακεδονία. Από τις λοιπές Περιφέρειες διακρίνεται η Πελοπόννησος, η Θεσσαλία και η Στερεά Ελλάδα, ενώ το μικρότερο ποσοστό στο σύνολο κατέχει η Δυτική Μακεδονία. Η περιοδολόγηση όμως δείχνει ότι από το 2010 ως το 2019 ο αριθμός των κλινών στην Κρήτη μειώνεται αισθητά, ενώ στις λοιπές Περιφέρειες δεν παρατηρείται αντίστοιχα έντονη μείωση.

Οι Περιφέρειες της Κρήτης, των Ιονίων νήσων και της Κ. Μακεδονίας προηγούνται έναντι των υπολοίπων στην τουριστική υποδομή.

Διάγραμμα 6.9: 2019, ποσοστό ξενοδοχειακών κλινών και ξενοδοχείων ανά Περιφέρεια στη Χώρα

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων INSETE 2020

Ενδιαφέρον παρουσιάζει όμως η συγκριτική εικόνα που δίνει αν προσμετρηθεί ανά Περιφέρεια ο αριθμός των ενοικιαζόμενων δωματίων και των δωματίων όπως και συνολικά των κλινών τους, όπου παρατηρείται διαφοροποίηση της προηγούμενης ιεραρχίας στην τουριστική υποδομή. Η Κεντρική Μακεδονία μαζί με τα Ιόνια νησιά καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις έναντι της Κρήτης με υψηλό αριθμό ενοικιαζόμενων δωματίων (Πίνακας 6.5). Η σύγκριση αυτή εξετάστηκε καθώς συσχετίζεται με την χωροταξική πολιτική οργάνωσης και τις κατευθύνσεις για τη διάσπαρτη τουριστική δόμηση η οποία θα πρέπει να είναι στο σύνολο των ειδών των καταλυμάτων και όχι μόνο των ξενοδοχειακών κλινών ώστε να μην αναιρείται με έμμεσο τρόπο η τουριστική διάχυση σε βάρος αφενός της προσφερόμενης μακροχρόνια ποιότητας υπηρεσιών και υποβάθμισης των φυσικών πόρων (και ως παράγοντα προσέλκυσης τουριστών) και αφετέρου της μείωσης της δυναμικής του ξενοδοχειακού κλάδου.

Πίνακας 6.5: 2019, Ποσοστό καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων & αντίστοιχων κλινών στο σύνολο της Χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΤ %	Κλίνες ΚΤ %	Ενοικιαζόμενα δωμάτια %	Κλίνες Ενοικιαζόμενων δωματίων %	ΣΥΝΟΛΟ αριθμού ΚΤ και Ενοικιαζόμενων %	ΣΥΝΟΛΟ κλινών ΚΤ και Ενοικιαζόμενων %
ΑΜΘ	3,9	2,9	4,1	4,6	4,1	3,5
Κ. Μακεδονία	11,8	12,2	14,6	18,5	13,9	14,2
Δ. Μακεδονία	1,3	0,8	0,3	0,4	0,6	0,7
Θεσσαλία	5,6	3,8	6,1	6,9	6,0	4,8
Ήπειρος	4,3	2,4	4,8	5,2	4,7	3,3
Ιόνιοι Νήσοι	9,8	13,3	15,3	16,8	13,9	14,4
Δυτική Ελλάδα	2,7	2,6	1,0	1,1	1,4	2,1
Στερεά Ελλάδα	5,2	3,9	4,6	5,1	4,7	4,3
Βόρειο Αιγαίο	3,9	3,0	3,4	3,9	3,6	3,3
Πελοπόννησος	6,9	5,1	4,6	5,1	5,2	5,1
Κρήτη	16,2	12,6	12,0	15,1	13,1	13,4
Λοιπές Περιφέρειες	28,4	37,5	29,1	17,4	28,9	30,9

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων INSETE 2020

Στον πίνακα 6.6 παρουσιάζονται οι ΠΕ που έχουν τη μεγαλύτερη τουριστική υποδομή σε κάθε Περιφέρεια.

Πίνακας 6.6 : 2019, οι κυρίαρχες Περιφερειακές Ενότητες σε αριθμό καταλυμάτων και κλινών

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Τουριστικά καταλύματα, Κλίνες	Ενοικιαζόμενα Δωμάτια Κλίνες
ΑΜΘ	Θάσος, Καβάλα	Θάσος, Καβάλα
Κεντρική Μακεδονία	Χαλκιδική, Πιερία	Χαλκιδική, Πιερία
Δυτική Μακεδονία	Καστοριά, Γρεβενά, Φλώρινα	Καστοριά, Γρεβενά, Φλώρινα
Θεσσαλία	Μαγνησία, Τρίκαλα	
Ήπειρος	Ιωάννινα, Πρέβεζα	Πρέβεζα, Θεσπρωτία
Ιόνιοι Νήσοι	Κέρκυρα, Ζάκυνθος	
Δυτική Ελλάδα	Αχαΐα, Ηλεία	
Στερεά Ελλάδα	Εύβοια, Φθιώτιδα	Εύβοια, Φθιώτιδα
Βόρειο Αιγαίο	Σάμος, Λέσβος,	Λέσβος, Σάμος
Πελοπόννησος	Μεσσηνία	
Κρήτη	Χανίων, Ηρακλείου	Χανίων, Ηρακλείου

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων INSETE 2020

Εξετάζοντας περαιτέρω τις αφίξεις τουριστών ανά Περιφέρεια την τελευταία τετραετία, οι κυρίαρχες κατά σειρά Περιφέρειες είναι της Κρήτης, της Κ. Μακεδονίας, των Ιονίων Νήσων και της Πελοποννήσου -όπου ξεπερνά τη δυναμικότητα της Θεσσαλίας σε τουριστική υποδομή (Πίνακας 6.7, Διάγραμμα 6.10).

Πίνακας 6.7: Αφίξεις τουριστών στις Περιφέρειες την περίοδο 2010-2019

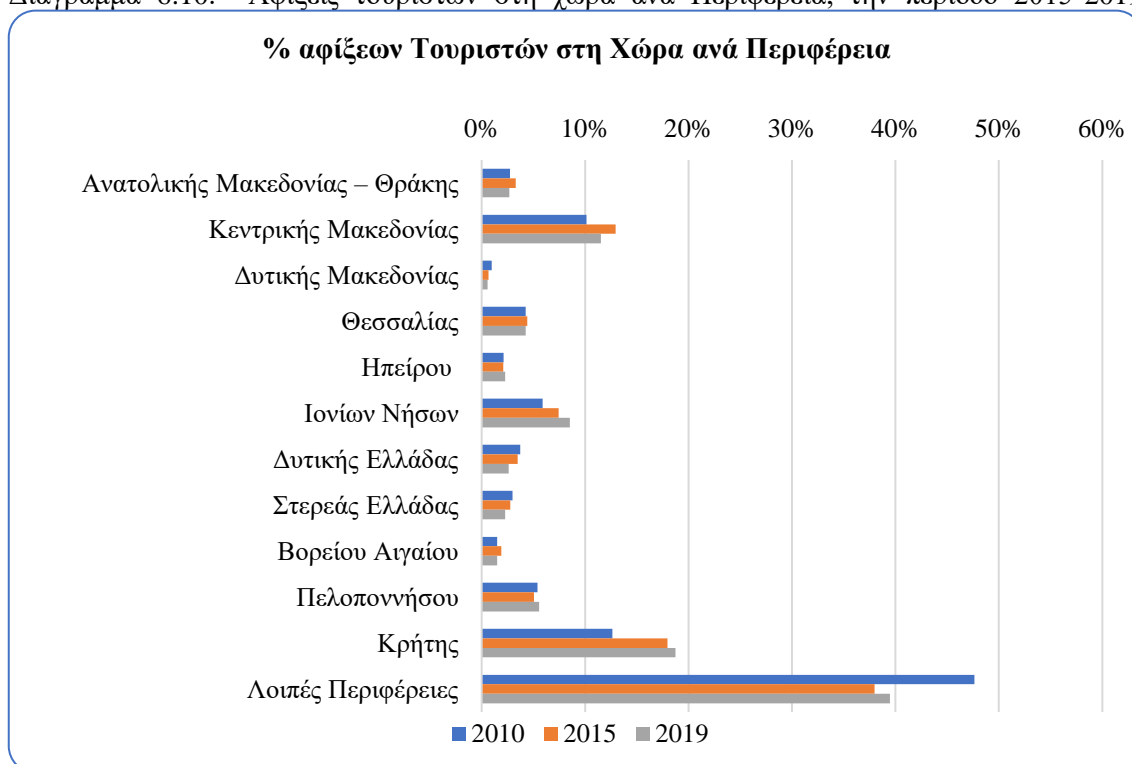
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	2010	2015	2019
	Αφίξεις αλλοδαπών Α και ημεδαπών Η	Αφίξεις αλλοδαπών και ημεδαπών	Αφίξεις αλλοδαπών και ημεδαπών
	Σύνολο =19.338.247	Σύνολο =18.478.701	Σύνολο =26.856.092
Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης	A 114.937	A 270.610	A 356.595
	H 416.784	H 336.095	H 363.602
	Σ 531.721	Σ 606.705	Σ 720.197
Κεντρικής Μακεδονίας	A 839.356	A 1.345.235	A 1.875.158
	H 1.118.831	H 1.046.867	H 1.217.009
	Σ 1.958.187	Σ 2.392.102	Σ 3.092.167
Δυτικής Μακεδονίας	A 20.119	A 16.311	A 24.002
	H 168.151	H 106.624	H 128.496
	Σ 188.270	Σ 122.935	Σ 152.498
Θεσσαλίας	A 228.369	A 311.891	A 504.240
	H 593.007	H 502.765	H 641.474
	Σ 821.376	Σ 814.656	Σ 1.145.714
Ηπείρου	A 58.205	A 82.801	A 195.595
	H 352.690	H 302.886	H 415.864
	Σ 410.895	Σ 385.687	Σ 611.459
Ιονίων Νήσων	A 795.059	A 1.190.929	A 1.988.004
	H 345.088	H 184.550	H 302.206
	Σ 1.140.147	Σ 1.375.479	Σ 2.290.210
Δυτικής Ελλάδας	A 253.290	A 260.656	A 294.102
	H 470.178	H 385.112	H 410.490
	Σ 723.468	Σ 645.768	Σ 704.592
Στερεάς Ελλάδας	A 166.225	A 186.657	A 287.405
	H 408.580	H 326.943	H 322.324
	Σ 574.805	Σ 513.600	Σ 609.729
Βορείου Αιγαίου	A 139.609	A 251.213	A 263.527
	H 150.905	H 102.151	H 138.263
	Σ 290.514	Σ 353.364	Σ 401.790
Πελοποννήσου	A 308.490	A 325.450	A 655.289
	H 734.712	H 609.690	H 837.452
	Σ 1.043.202	Σ 935.140	Σ 1.492.741
Κρήτης	A 2.037.597	A 2.982.814	A 4.573.656

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	2010	2015	2019
	Αφίξεις αλλοδαπών Α και ημεδαπών Η		Αφίξεις αλλοδαπών και ημεδαπών
	Σύνολο =19.338.247	Σύνολο =18.478.701	Σύνολο =26.856.092
	Η 407.204	Η 333.590	Η 460.130
	Σ 2.444.801	Σ 3.316.404	Σ 5.033.786
Λοιπές Περιφέρειες	Α 6.289.773	Α 5.510.000	Α 8.586.597
	Η 2.921.088	Η 1.506.861	Η 2.014.612
	Σ 9.210.861	Σ 7.016.861	Σ 10.601.209

Πηγή : Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΙΝΣΕΤΕ 2020

Διάγραμμα 6.10: Αφίξεις τουριστών στη χώρα ανά Περιφέρεια, την περίοδο 2015-2019

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων ΙΝΣΕΤΕ 2020

Τα προαναφερόμενα στοιχεία δείχνουν πως η τουριστική ανάπτυξη συγκεντρώνεται κυρίως στον παράκτιο και νησιωτικό χώρο της χώρας. Τα νησιά συνιστούν σημαντικό τουριστικό προορισμό με αυξανόμενη ζήτηση που δημιουργεί ευκαιρίες απασχόλησης και εισοδήματος, βελτίωσης υποδομών και υπηρεσιών αλλά και κίνδυνο αρνητικών επιπτώσεων στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Τα μικρά νησιά παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω των περιορισμένων πόρων και της ιδιαίτερα εύθραυστης ισορροπίας μεταξύ κοινωνίας οικονομίας και περιβάλλοντος (Coccossis, 1998).

6.1.3. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η έλλειψη συγκεκριμένου προσανατολισμού και προγραμματισμού σε κεντρικό επίπεδο για την ανάπτυξη του τουρισμού κατά τις τελευταίες δεκαετίες είχε ως αποτέλεσμα να αναπτυχθεί ένα τουριστικό προϊόν με εγγενείς αδυναμίες και σοβαρά προβλήματα (Μάρακα, 2011:52). Η πολιτική ενίσχυσης των τουριστικών επενδύσεων με τους αναπτυξιακούς νόμους διαμόρφωσαν ένα πλαίσιο για τον ελληνικό τουρισμό με παροχή κινήτρων. Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής κατέδειξε τη συγκέντρωση των επενδυτικών κεφαλαίων στις Περιφέρειες που ήδη ήταν αναπτυγμένες τουριστικά και αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς (Ν. Αιγαίο, Ιόνιοι νήσοι, Κρήτη, Κ. Μακεδονία) (Χατζηνικολάου,2011).

Στα πλαίσια της προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και της προσέλκυσης τουριστών προτάθηκαν σχεδιασμοί ανάπτυξης του τουρισμού και προβολής της χώρας. Οι μελέτες του ΕΟΤ για την τουριστική ανάπτυξη των Περιφερειών της χώρας (ΕΟΤ,2003), περιείχαν προτάσεις και μέτρα στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης, που εφαρμόστηκαν επιχειρησιακά σε μικρό βαθμό.

Τα κύρια διαρθρωτικά προβλήματα του τουρισμού στην Ελλάδα είναι η συγκέντρωση της τουριστικής προσφοράς σε συγκεκριμένες περιοχές και η εποχικότητα της ζήτησης (Ζεϊκού, 2011). Η συγκέντρωση των αλλοδαπών τουριστών στο μεγαλύτερο ποσοστό κατά τη θερινή περίοδο επιφέρει αρνητικές συνέπειες στην κλαδική απασχόληση του τουρισμού, στη βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων και στους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Οι αρνητικές επιπτώσεις στις περιοχές υποδοχής από την επικράτηση του μοντέλου του μαζικού τουρισμού επηρεάζουν πλέον τους ίδιους τους πόρους στους οποίους ο τομέας στηρίζεται και αναδεικνύουν τα περιορισμένα οφέλη των τοπικών κοινωνιών (Μάρακα, 2011:52). Για τούς λόγους αυτούς, πάγιες επιδιώξεις της τουριστικής πολιτικής την τελευταία δεκαετία αποτελούν η αποκέντρωση και η άμβλυνση της εποχικότητας (Ζεϊκού, 2011:57). Το 2011 η πρόταση του ΣΕΤΕ για το νέο αναπτυξιακό μοντέλο του Ελληνικού τουρισμού για το 2020, έθετε ως στόχο την παραγωγή ενός διαφοροποιημένου, ελκυστικού και ανταγωνιστικού τουριστικού προϊόντος που θα προβάλλεται δυναμικά και θα ανταποκρίνεται στην μεταβαλλόμενη παγκόσμια ζήτηση, ενώ ανέφερε ότι για την αύξηση της ζήτησης ο τουρισμός πρέπει να δημιουργήσει συνέργειες και οικονομίες φάσματος με τομείς/κλάδους όπως: ο

πολιτισμός, ο αθλητισμός, η εκπαίδευση, οι ιατρικές υπηρεσίες και η γαστρονομία (ΣΕΤΕ,2011). Σημειώνει επίσης ότι η τουριστική κατοικία διακοπών - αναψυχής είναι ανάμεσα στους πέντε σημαντικότερους λόγους για τους οποίους ταξιδεύουν οι Ευρωπαίοι και πρέπει να αποτελέσει αναπτυξιακή-επενδυτική προτεραιότητα για τον ελληνικό τουρισμό (ΣΕΤΕ,2011).

Βασικοί στόχοι που έθεσε η προγραμματική περίοδος 2014-2020 για τον τουρισμό ήταν η επέκταση σε νέες αγορές (νέες χώρες προέλευσης επισκεπτών και νέες ομάδες κοινού), η επέκταση της τουριστικής περιόδου και η αύξηση της δαπάνης ανά επισκέπτη. Για την επίτευξη του στόχου αναγκαία είναι η κάλυψη των κύριων αναπτυξιακών αναγκών που αφορούν στην αναβάθμιση του κλασσικού προϊόντος «ήλιος & θάλασσα» και στην διαφοροποίηση του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος με νέες κατά προτεραιότητα μορφές θεματικού τουρισμού, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των φυσικών, πολιτιστικών και αγροδιατροφικών πόρων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι επιλογές αφορούν στον επαναπροσδιορισμό της εθνικής στρατηγικής με κυριότερες συνιστώσες:

- α) τη μετάβαση σε σύνθετο μίγμα προϊόντος με υψηλή εγχώρια προστιθέμενη αξία,
  - β) τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με έμφαση στην ποιοτική αναβάθμιση και στην προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού με πιστοποίηση των μονάδων (όπως φυσιολατρικός, γαστρονομικός, τουρισμός – υγείας πολιτιστικός, θρησκευτικός, συνεδριακός κλπ.), συμπληρωματικά της κυρίαρχης μορφής μαζικού τουρισμού και του τουρισμού ήλιου-θάλασσας,
  - γ) την ανάπτυξη των στρατηγικής σημασίας κρίσιμων έργων υποδομής για την εύρυθμη και ασφαλή λειτουργία της τουριστικής αγοράς (προσβάσεις, πράσινες υποδομές),
  - δ) την ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού μέσω μικρότερου μεγέθους επενδύσεων σε εξοπλισμούς και υποδομές προς όφελος των ΜΜΕ,
  - ε) την ανάπτυξη του έμψυχου δυναμικού και
  - στ) την ανάπτυξη συνεργιών μεταξύ των τομέων του τουρισμού, του πολιτισμού, του περιβάλλοντος, της επιχειρηματικότητας και της εκπαίδευσης/κατάρτισης (ΕΣΠΑ 2014).
- Επισημαίνεται περαιτέρω ότι ο τουρισμός συγκαταλέγεται στους παραγωγικούς ανταγωνιστικούς και εν δυνάμει εξωστρεφείς κλάδους με κεντρικό ρόλο και σημαντικό μερίδιο στην κατανομή πόρων και επενδύσεων στο πλαίσιο της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, στρατηγικής που αφορά την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της

εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), με αιχμή την καινοτομία και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξία.

6.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ 2013

Ο χωρικός σχεδιασμός του τουρισμού είναι μία είναι εξαιρετικά σύνθετη διαδικασία, η οποία οφείλει να λαμβάνει υπ' όψη όλες τις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές παραμέτρους αλλά και τα στοιχεία που απαρτίζουν το τουριστικό προϊόν δηλαδή, το σύνολο των τουριστικών πόρων, των τουριστικών εγκαταστάσεων και υπηρεσιών στον επισκέπτη/τουρίστα (Κοκκώσης Χ., 2017). Ο χώρος αποτελεί βασικό αποδέκτη των επιπτώσεων της τουριστικής δραστηριότητας που τον μετασχηματίζει σε πολλαπλά επίπεδα, αλλά και μήτρα, τα πολιτιστικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της οποίας καθορίζουν σε ένα βαθμό το είδος και την ένταση της τουριστικής δραστηριότητας (Σαραντάκου, 2010). Η ευρεία γεωγραφική βάση της τουριστικής δραστηριότητας και η επίκλησή της ως “αναπτυξιακής ατμομηχανής” δεν αναιρεί όμως τον άνισο χαρακτήρα της τουριστικής ανάπτυξης αλλά ούτε και τις αρνητικές της επιπτώσεις (Μελισσουργός, 2008).

6.2.1. ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2013

Οι παράκτιες περιοχές αποτέλεσαν από την δεκαετία του 1960 τους πρώτους τουριστικούς προορισμούς, ενώ σταδιακά πολλές από αυτές διαμορφώθηκαν σε τουρισμό διακοπών μαζικού χαρακτήρα, με αποτέλεσμα η ανάπτυξη του τουρισμού να χαρακτηρίζεται από χωρικές ανισότητες. Οι παραθαλάσσιες περιοχές της ηπειρωτικής και νησιωτικής χώρας επηρεάστηκαν από την διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας και της παραθεριστικής κατοικίας γεγονός που είχε ως συνέπεια σε πολλές περιπτώσεις την περιβαλλοντική υποβάθμιση των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων και του τοπίου στους οποίους βασίζεται η βιωσιμότητα του τουρισμού και τον κίνδυνο μείωσης της ανταγωνιστικότητας του. Οι αρνητικές αυτές συνέπειες δημιουργήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τους υψηλούς όρους δόμησης για τις χρήσεις του τουρισμού και της παραθεριστικής κατοικίας της εκτός σχεδίου δόμησης, το ελκυστικό εξωαστικό φυσικό περιβάλλον και τη φθηνή συγκριτικά γη με τις εντός σχεδίου περιοχές. Το χωρικό πρότυπο άναρχης δόμησης των τουριστικών καταλυμάτων και της παραθεριστικής

κατοικίας προκάλεσε ανταγωνισμό στην εντός σχεδίου ή οργανωμένη τουριστική ανάπτυξη. Παρά τις απόπειρες να τεθούν εξειδικευμένες χωρικές παράμετροι, ώστε να ελεγχθεί και να περιοριστεί η υπερσυγκέντρωση στην προσφορά τουριστικών καταλυμάτων, στη διαμόρφωση κριτηρίων άμβλυνσης της εποχικότητας και αύξησης της ανταγωνιστικότητας, ο ελληνικός τουρισμός διατήρησε γενικά τα αρχικά χαρακτηριστικά της χωρικής συμπεριφοράς του (Αυγερινού, 2011:82) που αφορούν στη γεωγραφική ανισοκατανομή, στην εποχικότητα, στην συχνά απαντούμενη «μονοκαλλιέργεια» τουριστικού προϊόντος.

Για την αντιμετώπιση των προαναφερόμενων προβλημάτων των εποχικών πιέσεων και περιφερειακών ασυμμετριών διαμορφώθηκε σε εθνικό επίπεδο μια πάγια τουριστική πολιτική, με κύριους άξονες την άμβλυνση των χωρικών συγκεντρώσεων και την ανάπτυξη νέων περιοχών για την εξισορρόπηση της χωρικής κατανομής της τουριστικής δραστηριότητας, τον εμπλουτισμό και την ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος για την άμβλυνση της εποχικότητας, τη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη τη διάρκεια του έτους (Καλοκάρδου, 2011). Υπό αυτό το πρίσμα ενισχύθηκε η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιου τουρισμού, χιονοδρομικού τουρισμού, ιαματικού, αγροτουρισμού, γκολφ, συνεδριακού τουρισμού, κ.λπ.). Παράλληλα, εκδόθηκε μια σειρά νόμων αναπτυξιακής πολιτικής για τον τουρισμό με ταυτόχρονες όμως χωρικές ρυθμίσεις από το τομεακό Υπουργείο (ν.2160/93 για την κατάταξη των τουριστικών καταλυμάτων και Σύνθετων Τουριστικών Καταλυμάτων (ΣΤΚ), ν.2545/97 για την ανάπτυξη των περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, ν. 4002/2011 για τα ΣΤΚ κ.λπ., 4179/2013, 4269/14, 4276/14 κ.λπ.), όπως και οι νομοθετικές ρυθμίσεις για την επιτάχυνση και την επενδυτική ασφάλεια των μεμονωμένων μεγάλων επενδύσεων (στρατηγικές επενδύσεις ν.3894/10, ΕΣΧΑΔΑ, ΕΣΧΑΣΕ).

Για πρώτη φορά χωροταξικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού και τις τουριστικές δραστηριότητες σε περιφερειακό επίπεδο δόθηκαν από τα πρώτα ΠΠΧΣΑΑ. Ωστόσο οι κατευθύνσεις ήταν ανομοιογενείς μεταξύ των διαφόρων ΠΠΧΣΑΑ και με μικρή χωρική εξειδίκευση.

Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΕΠΧΣΑΑ) εγκρίθηκε για πρώτη φορά το 2009¹⁵¹ και καθόριζε χωρικές ενότητες τουριστικής ανάπτυξης, παρείχε κατευθύνσεις, κανόνες και κριτήρια για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων υποστηρικτικών υποδομών του. Αναφερόταν επίσης σε ειδικές μορφές τουρισμού (συνεδριακό, αστικό, θαλάσσιο, πολιτισμικό, θρησκευτικό, αθλητικό -όπου περιλαμβάνονταν και άλλες μορφές αθλητικού τουρισμού όπως γκολφ, ο χιονοδρομικός και καταδυτικός τουρισμός-, ιαματικός και θεραπευτικός, τουρισμός φύσης, γεωτουρισμός κ.λπ.) ενώ εισήγαγε την έννοια των σύνθετων και ολοκληρωμένων υποδομών μικτής χρήσης. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, η εξασφάλιση της προστασίας και της βιωσιμότητας των πόρων που ενδιαφέρουν τον τουρισμό (προϋπόθεση για την επιβίωση και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τομέα), η ενίσχυση των πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης καθώς και η διαμόρφωση ενός σαφέστερου πλαισίου κατευθύνσεων προς τον υποκείμενο σχεδιασμό, τις αδειοδοτούσες αρχές και τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις συνιστούσαν τις κύριες επιδιώξεις. Η ακύρωση του όμως επιδιώχθηκε το ίδιο έτος στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

Με νεώτερη όμως πράξη του 2013 τροποποιήθηκε το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού για τον τουρισμό¹⁵² κατόπιν σχετικής έκθεσης αξιολόγησης αυτού (2012). Με την αντικατάσταση του 2013 ρυθμίσθηκε εκ νέου το σύνολο των ζητημάτων που αποτέλεσαν αντικείμενο της προσβληθείσας ενώπιον του ΣτΕ απόφασης του 2009, κατόπιν εκπόνησης νέας Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και νέας διαδικασίας διαβούλευσης (Φλώρου, 2017). Το Πλαίσιο του 2013 επιδίωκε την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας στον τουρισμό παράλληλα με την αειφορική διαχείριση του χώρου, με βάση τις δυνατότητες και ιδιαιτερότητες του χώρου (όπως αναλύεται διεξοδικά στην επόμενη ενότητα). Όμως περιβαλλοντικές οργανώσεις και λοιποί φορείς αυτή τη φορά προσέφυγαν εναντίον του Χωροταξικού Πλαισίου του 2013 στο ΣτΕ όπου και κατέπεσε για τυπικούς λόγους¹⁵³ με την Απόφαση του ΣτΕ3632/2015.

---

¹⁵¹ ΦΕΚ 1138 Β/2009

¹⁵² ΦΕΚ 3155 Β/2013

¹⁵³ Κρίθηκε ότι το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης του ν. 2742/1999 γνωμοδότησε μεν θετικά για την αναγκαιότητα της τροποποίησης του Ειδικού

Στη συνέχεια λόγω της σημειούμενης αδράνειας¹⁵⁴ με την 519/2017 απόφαση του Ε' Τμήματος του ΣτΕ ακυρώθηκε και το προγενέστερο Χωροταξικό Πλαίσιο του τουρισμού του 2009, καθώς κρίθηκε ότι η ΚΥΑ της έγκρισής του έχει πλήρως αντικατασταθεί με την ΚΥΑ του τουρισμού του 2013 και δεν αναβίωσε μετά την ακύρωση της αποφάσεως (με την ΣτΕ3632/2015) που την αντικατέστησε, παύει δε να ισχύει και να επιφέρει έννομες συνέπειες (Απόφαση ΣτΕ, 2017). Το διάστημα μεταξύ των δύο προαναφερόμενων αποφάσεων του ΣτΕ η διοίκηση λάμβανε υπόψη για τις αδειοδοτήσεις και τις ΑΕΠΟ το Ειδικό Πλαίσιο τουρισμού του 2009. Κατόπιν όμως και της απόφασης του 2017 του ΣτΕ η μόνη χωροταξική «ομπρέλα» συνίσταται πλέον στις διατάξεις του εν ισχύ περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού. Η έγκριση του υποκείμενου χωρικού σχεδιασμού (ΓΠΣ, ΤΧΣ, ΕΧΣ,ΕΠΣ) όπως και η ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων (περιβαλλοντικές κ.λπ. αδειοδοτήσεις) από το 2017 στηρίζεται στις διατάξεις των ΠΠΧΣΑΑ και των νέων ΠΧΠ και στις διατάξεις της ισχύουσας τουριστικής νομοθεσίας¹⁵⁵.

6.2.2 ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 2013

Η αναθεώρηση του Ειδικού Πλαισίου για τον Τουρισμό θεσμοθετήθηκε το 2013 και κύριοι στόχοι του αποτέλεσαν:

- η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας στον τουρισμό παράλληλα με την αειφορική διαχείριση του χώρου, λαμβάνοντας πρόνοιες, ώστε ο ρυθμός και η μορφή της ανάπτυξης να σέβονται τις ανάγκες των προορισμών και τις δυνατότητες και ιδιαιτερότητες του χώρου,
- ο περιορισμός της διάσπαρτης δόμησης τουριστικών εγκαταστάσεων σε περιοχές εκτός σχεδίων πόλεων και ορίων οικισμών μέσω της θεσμοθέτησης ζωνών με χρήση γης «τουρισμός - αναψυχή» και οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων,

---

Πλαισίου για τον Τουρισμό, αλλά αυτή η γνωμοδότηση δεν προέκυψε κατόπιν ψηφοφορίας των μελών όπως ορίζουν οι κανόνες λειτουργίας των συλλογικών οργάνων

¹⁵⁴ Η διοίκηση μπορούσε να εκκινήσει ξανά τη διαδικασία και να τηρηθεί η νομιμότητα κατά το στάδιο της σύνταξης και υποβολής της γνωμοδότησης του Εθνικού Συμβουλίου προς την Επιτροπή Συντονισμού.

¹⁵⁵ Όπως αυτή ισχύει μετά τον πρόσφατο νόμο ν.4759/2020 «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας»

- η μετάβαση από ένα μαζικό, αδιαφοροποίητο, μονοθεματικό και χαμηλής οικονομικής απόδοσης τουρισμό σε έναν ποιοτικό, διαφοροποιημένο και πολυθεματικό τουρισμό, οικονομικά αποδοτικότερο, που απευθύνεται σε κοινό με υψηλότερες απαιτήσεις, που δεν αρκείται στο καθιερωμένο τουριστικό πρότυπο «ήλιος -θάλασσα»,
- η άμβλυνση της εποχικότητας του τουρισμού της χώρας και η αύξηση της μέσης δαπάνης ανά επισκέπτη μέσω της προώθησης ξενοδοχειακών καταλυμάτων υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και υποδομών και της προώθησης σύγχρονων τουριστικών προϊόντων, όπως η τουριστική κατοικία (σύνθετα τουριστικά καταλύματα),

Πιο συγκεκριμένα, με το Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό του 2013:

- ομαδοποιείται ο εθνικός χώρος βάσει κριτηρίων α) ένταση τουριστικής ανάπτυξης (ανεπτυγμένες, αναπτυσσόμενες και περιοχές με περιθώρια εναλλακτικού τουρισμού), β) γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών (νησιωτικός, παράκτιος, ορεινός, Πεδινές και ημιορεινές), γ) ευαισθησίας περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων (Προστατευόμενες Περιοχές, εγκαταλελειμμένοι οικισμοί, Αρχαιολογικοί χώροι, ιδιαίτερου χαρακτήρα) και δίδονται κατευθύνσεις για τον τουρισμό για κάθε μία από αυτές
- εισάγονται νέα τουριστικά προϊόντα όπως οι οργανωμένοι υποδοχείς τουριστικών δραστηριοτήτων και τα σύνθετα τουριστικά καταλύματα ήπιας ανάπτυξης, καθώς και οι οργανωμένοι υποδοχείς τουριστικών δραστηριοτήτων προτύπου χαρακτήρα
- περιορίζεται η δημιουργία νέων τουριστικών καταλυμάτων υψηλότερου αριθμού αστερών (4 και 5) στις αναπτυγμένες περιοχές και 3, 4 & 5 αστερών στις υπόλοιπες
- δίδονται κατευθύνσεις για αναβάθμιση υφισταμένων τουριστικών καταλυμάτων σε σύνθετα τουριστικά καταλύματα και παρέχονται κίνητρα για εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση υφιστάμενων καταλυμάτων
- η εγκατάσταση οργανωμένων υποδοχέων ήπιας ανάπτυξης σε περιοχές, που εντάσσονται στο σύστημα προστατευόμενων περιοχών του ν. 3937/2911, υλοποιείται έπειτα από κατάρτιση Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης στην περίπτωση που δεν έχουν καθορισθεί ακόμη ειδικές διατάξεις για την προστασία τους
- αυξάνεται η αρτιότητα στις εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές και μειώνεται ο αριθμός κλινών ανά στρέμμα. Ειδικότερα στις αναπτυγμένες περιοχές η

- αρτιότητα αυξάνεται στα 20 στρέμματα, στις αναπτυσσόμενες περιοχές στα 10 και στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού στα 15 στρέμματα
- διευρύνονται και επικαιροποιούνται οι ειδικές – εναλλακτικές μορφές τουρισμού (ενσωμάτωση τουρισμού «κρουαζιέρας», «σκαφών αναψυχής», «αλιευτικού» κλπ),
  - εξειδικεύονται κατευθύνσεις για την επίλυση συγκρούσεων του τουρισμού με άλλες χρήσεις και ειδικότερα με τους τομείς της εξόρυξης, της βιομηχανίας, των ΑΠΕ και της υδατοκαλλιέργειας
  - αποτρέπεται η τουριστική ανάπτυξη στις βραχονησίδες και σε νησιά κάτω των 300 στρ, ενώ δίδονται κατευθύνσεις για τα ακατοίκητα νησιά άνω των 300 στρεμμάτων υπο συγκεκριμένες προϋποθέσεις (απόσταση από το ηπειρωτικό τμήμα ή από τα θαλάσσια σύνορα της χώρας
  - ορίζεται ως ορεινός χώρος οι περιοχές εκείνες που εκτείνονται σε υψόμετρο άνω των 800 μ. και δίδονται κατευθύνσεις ανάπτυξης του τουρισμού

6.2.3 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

Δεν δίδονται ειδικές κατευθύνσεις προς τον υποκείμενο σχεδιασμό και δη τα Περιφερειακά Πλαίσια από το Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό του 2013 πλην της αναγκαιότητας, όπως αναφέρεται στο πρόγραμμα δράσης του, να ληφθούν υπόψη οι κατευθύνσεις του στα υπό εκπόνηση Περιφερειακά Πλαίσια.

6.3 Α΄ ΣΤΑΔΙΟ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

6.3.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η εξέταση της αξιολόγησης των ΠΧΠ για τον τουρισμό γίνεται στη βάση της μεθοδολογίας του πρώτου Κεφαλαίου, σε τρία στάδια. Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται τα δύο πρώτα στάδια, ενώ το τρίτο στάδιο εξετάζεται στο τελευταίο κεφάλαιο των συμπερασμάτων. Το πρώτο στάδιο έχει ως σκοπό την αξιολόγηση της διαμόρφωσης συνεκτικής και συνεπούς πολιτικής του κάθε ΠΧΠ για τον τουρισμό σε χωροταξικό, αναπτυξιακό και πολεοδομικό επίπεδο, ενώ το δεύτερο στάδιο έχει ως σκοπό τη συνθετική συγκριτική εικόνα για τον τουρισμό μεταξύ των ΠΧΠ.

Για το πρώτο στάδιο συντάχθηκαν Πίνακες κριτικής προσέγγισης και ποιοτικής εκτίμησης των κατευθύνσεων ως προς τον τουρισμό για κάθε Περιφέρεια (Π 1-Τ ως Π11-Τ) (βλ. Παράρτημα), με άξονες:

α) τις κατευθύνσεις ανά κεφάλαιο, άρθρο και εδάφιο που δίδει το κάθε ΠΧΠ για τον τουρισμό (κατακόρυφος άξονας) και
β) τους δείκτες αξιολόγησης όπως διαμορφώνονται για τον τουρισμό με βάση την μεθοδολογική προσέγγιση του σταδίου Α(οριζόντιος άξονας), οι οποίοι είναι :

- οι διατάξεις που συνιστούν Αναπτυξιακή Προτεραιότητα του κάθε ΠΧΠ για τον τουρισμό
- οι προτάσεις συνέργειας για τον τουρισμό με τις όμορες Περιφέρειες
- οι διατάξεις που συνιστούν Χωροταξική Προτεραιότητα για τον τουρισμό
- οι διατάξεις που συνιστούν προτεραιότητα μικτού χαρακτήρα (Αναπτυξιακού και Χωροταξικού) για τον τουρισμό
- οι προτάσεις Εξειδίκευσης/Συμπλήρωσης του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού του τουρισμού του 2013
- η Συμβατότητα/ Αντίθεση των διατάξεων με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού του τουρισμού
- οι προτάσεις που συνιστούν Ανάδραση προς τα Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και αναγράφονται ή όχι
- η Εφαρμογή/Δεσμευτικότητα των διατάξεων στον πολεοδομικό σχεδιασμό
- η Κανονιστική Πυκνότητα των διατάξεων
- η Σαφήνεια των διατάξεων

Βασικά κεφάλαια και άρθρα εξέτασης της αξιολόγησης συνιστούν για κάθε Περιφέρεια:

- οι στόχοι και προτεραιότητες που δίδονται από τα ΠΧΠ
- το αναπτυξιακό πρότυπο,
- οι ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες,
- οι κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης,
- οι στρατηγικές κατευθύνσεις στις ευρύτερες χωρικές ενότητες όπως και η εξειδίκευση αυτών,
- η χωρική διάρθρωση, εξειδίκευση και συμπληρωματικότητα των παραγωγικών δραστηριοτήτων για τις περιοχές ανάπτυξης του τουρισμού και
- το πρόγραμμα δράσης.

Για το δεύτερο στάδιο επεξεργάστηκαν τα προαναφερόμενα στοιχεία των πινάκων Π1-Τ- Π11-Τ ανά Περιφέρεια και συντάχθηκαν δύο συνθετικοί πίνακες και τρία διαγράμματα για την συγκριτική εικόνα της προσέγγισης του τουρισμού από το σύνολο του στρατηγικού περιφερειακού χωρικού σχεδιασμού. Το δεύτερο αυτό στάδιο όπου γίνεται η συνθετική συγκριτική αξιολόγηση όλων των ΠΧΠ για τον τουρισμό (ως προς το αναπτυξιακό μοντέλο και τις χωροταξικές κατευθύνσεις, ως προς την εφαρμογή τους σε πολεοδομικό επίπεδο και ως προς τον τρόπο διατύπωσης των κατευθύνσεων/ρυθμίσεων) και αναδεικνύονται τα επιμέρους συμπεράσματα, παρουσιάζεται στην ενότητα 6.4.

Αναλυτικά παρατίθεται η αξιολόγηση των διατάξεων για τον τουρισμό, ξεχωριστά για κάθε ΠΧΠ, με βάση την αποδελτίωση των αναλυτικών πινάκων Π1-Τ – Π11-Τ του Παραρτήματος).

6.3.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.3.2.1. ΠΧΠ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ –ΘΡΑΚΗΣ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Οι αναπτυξιακοί στόχοι που τίθενται από το ΠΧΠ είναι η μεγέθυνση του τουριστικού προϊόντος, η στροφή του σε ένα ποιοτικό και θεματικά διαφοροποιημένο τουρισμό και η προώθηση ειδικών μορφών ήπιου και εναλλακτικού τουρισμού (ιαματικού, θαλάσσιου, αθλητικού, οινοτουρισμού κ.λπ.). Κύρια επιδίωξη συνιστά η τόνωση αφενός του υφιστάμενου τουριστικού ρεύματος από την ανατολική και νοτιοανατολική Ευρώπη και την Τουρκία, και αφετέρου η αναθέρμανση του εσωτερικού τουρισμού και κοινωνικού τουρισμού μέσω της ανάπτυξης διαπεριφερειακής και διασυνοριακής συνεργασίας στον τομέα. Ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος της ΑΜΘ με την ανάπτυξη ενός πολυκεντρικού πολυθεματικού τουριστικού δικτύου αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ενεργοποίηση του αναπτυξιακού δυναμικού της και την απόκτηση ισχυρής ταυτότητας στο διεθνή χώρο. Σε εθνικό επίπεδο, επιδιώκεται η ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού του τουριστικού προϊόντος αυτής προς τις υπόλοιπες Περιφέρειες και ιδίως προς τη λοιπή Βόρεια Ελλάδα. Προκρίνεται η συνέργεια με την όμορη Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και ειδικότερα ως προς την εισροή

αστικού τουρισμού από τη Θεσσαλονίκη και ως προς και τον παραθερισμό, κυρίως στις παράκτιες περιοχές της Καβάλας και στη Θάσο.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Οι κύριοι υποδοχείς τουριστικής ανάπτυξης του παράκτιου και νησιωτικού χώρου είναι οι χωρικές ενότητες τουρισμού-παραθερισμού και οι περιοχές παράκτιας οικοανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ενώ στον ορεινό χώρο ενισχύονται οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Τα μεγάλα αστικά κέντρα της ΑΜΘ καθορίζονται ως κέντρα αστικού τουρισμού αυτής. Οι χωροταξικές κατευθύνσεις του ΠΧΠ ακολουθούν κατά κανόνα την κατηγοριοποίηση του ΕΧΠ Τουρισμού του 2013, τόσο ως προς το κριτήριο της έντασης της τουριστικής ανάπτυξης (ανεπτυγμένες, αναπτυσσόμενες και περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού), όσο και ως προς το κριτήριο των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών (παράκτιος, ορεινός και νησιωτικός χώρος). Ως προς τις ευρείες ζώνες του τουρισμού σε σχέση με το κριτήριο της έντασης τουριστικής ανάπτυξης σημειώνονται διαφοροποιήσεις σε σχέση με το ΕΧΠ Τουρισμού 2013, που συνίστανται: α) σε εξαιρέσεις τμημάτων από αυτές (από τις ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές και από τις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού) με συνέπεια να ακολουθούνται οι γενικές διατάξεις για την εκτός σχεδίου δόμηση σε αυτές, β) σε αλλαγή χαρακτήρα (όπως ένταξη των παράκτιων ζωνών των Εθνικών Πάρκων ΑΜΘ και Δέλτα Έβρου στην κατηγορία Γ1 «Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού – Οικοτουριστικές περιοχές» από την κατηγορία Α2 «Ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές» γ) σε μείωση τμηματικά της δυνατότητας ανάπτυξης καταλυμάτων 3 αστέρων και προτεραιοποίηση εγκατάστασης ξενοδοχειακών μονάδων υψηλών προδιαγραφών (4 και 5 αστέρων). Το ΠΧΠ της ΑΜΘ περιορίζει χωρικά την ανάπτυξη των μεγάλων τουριστικών μονάδων¹⁵⁶ και προκρίνει για την ανάπτυξη των οργανωμένων υποδοχέων μόνο τον μηχανισμό των ΠΟΑΠΔ και των ΠΕΡΠΟ, αποκλείοντας κατά αυτόν τον τρόπο τις ΠΟΤΑ (δυνατότητα μόνο στον ημιορεινό χώρο υπό την προϋπόθεση ανάπτυξης ειδικών τουριστικών υποδομών), τα ΕΣΧΑΔΑ και τα ΕΣΧΑΣΕ. Σε ότι αφορά στα ΣΤΚ, δεν γίνεται καμμία αναφορά για την ενίσχυση και χωροθέτηση αυτών, ούτε και ως προς την κατεύθυνση που έδινε το Ειδικό Πλαίσιο για αναβάθμιση και μετατροπή υφιστάμενων ξενοδοχειακών καταλυμάτων σε ΣΤΚ. Όλες οι παραπάνω κατευθύνσεις έρχονται σε αντίθεση με τις κατευθύνσεις του

¹⁵⁶ Ειδικότερα, δυτικά της Αλεξανδρούπολης έως τον αρχαιολογικό χώρο της Ζώνης, δυτικά της Καβάλας, σε τμήματα της Θάσου και παράλια του Δήμου Μαρώνειας - Σαπών στην ΠΕ Ροδόπης

ΕΧΠ Τουρισμού 2013, το οποίο προκρίνει την ενίσχυση των οργανωμένων υποδοχέων και των σύνθετων καταλυμάτων (ήπιας και πρότυπης μορφής).

Όσον αφορά τον περιορισμό της διάσπαρτης δόμησης, δίνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις, όπως ιδίως η απαγόρευση δόμησης νότια του οδικού δικτύου του παραλιακού μέτωπου¹⁵⁷ και η κατάργηση των παρεκκλίσεων αρτιότητας και κατάτμησης κατά μήκος όλων των κατηγοριών του οδικού δικτύου σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες¹⁵⁸. Στα πλαίσια ενίσχυσης της προστασίας του τοπίου, δίδεται κατεύθυνση προς τον υποκείμενο σχεδιασμό για τον περιορισμό της δόμησης στις παράκτιες περιοχές της Θάσου που συνιστά τον υψηλότερο τουριστικό προορισμό της Περιφέρειας αλλά χαρακτηρίζεται από άναρχη εξάπλωση των τουριστικών δραστηριοτήτων. Για την ανάπτυξη της παραθεριστικής κατοικίας τίθενται περιορισμοί ως προς την απόστασή τους από το παραλιακό μέτωπο. Ειδικότερα για τη σημειακή χωροθέτηση τουριστικών εγκαταστάσεων στις εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, ακολουθούνται οι κατευθύνσεις του ΕΧΠ Τουρισμού 2013 για τους όρους αρτιότητας, επιτρεπόμενων κατηγοριών ξενοδοχείων (σε αστέρια) και κλινών/κατηγορία ξενοδοχείου. Όλες οι παραπάνω κατευθύνσεις αποτελούν εξειδίκευση του ΕΧΠ Τουρισμού 2013 και είναι σε συμβατότητα με τη γενική κατεύθυνση του για τον περιορισμό της διάσπαρτης δόμησης και της προστασίας του τοπίου.

Για τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, δίδονται στοχευμένες χωρικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού,¹⁵⁹ του ιαματικού τουρισμού μέσω των ιαματικών φυσικών πόρων, του αθλητικού τουρισμού στις περιοχές με υποδομές χειμερινού τουρισμού, του θαλάσσιου τουρισμού, του οινοτουρισμού σε συνδυασμό με πόρους φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Κατευθύνσεις σχετικά με τις συγκρούσεις άλλων χρήσεων γης σε σχέση με τον τουρισμό τίγονται στο Περιφερειακό Πλαίσιο σε σχέση με τις υδατοκαλλιέργειες όπου αναφέρεται

---

¹⁵⁷ στις περιοχές νότια της παλαιάς Ε.Ο. στην παράκτια ζώνη από τον αρχαιολογικό χώρο της Ζώνης - Μεσημβρίας έως την παραλία και την ευρύτερη αρχαιολογική ζώνη της Μαρώνειας, νότια του δρόμου στην παράκτια ζώνη από την παραλία Μαρώνειας έως το λιμάνι του Ιμέρου και στο παραλιακό μέτωπο μεταξύ της παραλίας Δικέλλων και του λιμανιού του Αγίου Χαράλαμπου

¹⁵⁸ στην Περιοχή δυτικά της Αλεξανδρούπολης έως και την παραλία Δικελλών,

¹⁵⁹ -αθλητικού τουρισμού ιδιαίτερα στις περιοχές του Φαλακρού και του Παγγαίου Όρους, -θαλάσσιου τουρισμού με κέντρο την Καβάλα και σε συνδυασμό με την Αλεξανδρούπολη και τις παράκτιες περιοχές της Περιφέρειας, τη Θάσο, τη Σαμοθράκη, τη Λήμνο και τον Άγιο Ευστράτιο
-οινοτουρισμού ιδιαίτερα γύρω από τη Δράμα και τον Δήμο Παγγαίου.

ότι ενθαρρύνονται οι δυνατότητες εναλλακτικού τουρισμού στις περιοχές των λιμνοθαλασσών ή των εσωτερικών υδάτων, χωρίς να διαταράσσεται η παραγωγική τους ικανότητα. Επίσης, επισημαίνεται ότι καθορίσθηκε ζώνη εξόρυξης στα σημεία που εντοπίσθηκαν συγκρούσεις με τις τουριστικές δραστηριότητες και σημαντική επιβάρυνση του τοπίου.¹⁶⁰

γ. *Σύνοψη.* Το ΠΧΠ της ΑΜΘ, δίνει υψηλή αναπτυξιακή προτεραιότητα στη μεγέθυνση του τουριστικού προϊόντος σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, μέσω στροφής σε ένα ποιοτικό και θεματικά διαφοροποιημένο τουρισμό (ειδικές μορφές τουρισμού). Αποτελεί ένα στρατηγικό πλαίσιο με την πλειονότητα των κατευθύνσεων να είναι χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας, μέτριας εφαρμογής στον υποκείμενο σχεδιασμό αλλά υψηλής σαφήνειας. Εξειδικεύει κυρίως γεωγραφικά το ΕΧΠ-Τ 2013, ενώ αρκετές από τις εξειδικεύσεις αυτές έρχονται σε αντίθεση με τις κατευθύνσεις αυτού, όπως αυτές που αφορούν τον περιορισμό ανάπτυξης κατηγοριών οργανωμένων υποδοχέων (μη πρόκριση ΣΤΚ, ΠΟΤΑ, ΕΣΧΑΔΑ, ΕΣΧΑΣΕ) και τους όρους της σημειακής χωροθέτησης στις περιοχές που τροποποιεί ως προς τον χαρακτήρα της τουριστικής έντασης.

6.3.2.2. ΠΧΠ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

α. *Αναπτυξιακό πρότυπο.* Αναπτυξιακή πολιτική για την Περιφέρεια Κ. Μακεδονίας αποτελεί η στόχευση του τουρισμού ως δραστηριότητα υπερεθνικής εμβέλειας, με υψηλής ποιότητας ζήτηση μέσα από την ποιοτική αναβάθμιση του. Η βελτιστοποίηση των υφισταμένων μορφών τουρισμού όπως και η ανάπτυξη νέων μορφών συνιστούν το κυρίαρχο αναπτυξιακό χωρικό πρότυπο. Νέες μορφές οι οποίες παρουσιάζουν συγκριτικό πλεονέκτημα και προτείνεται να αναδειχθούν σε νέους πυλώνες του διεθνούς ρόλου της Περιφέρειας, είναι ο τουρισμός κρουαζιέρας, ο οικοτουρισμός, η τουριστική κατοικία και οι λοιπές εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Σημαντική επιπλέον διεθνή αναπτυξιακή προοπτική συνιστά η συνέργεια του τουρισμού με το πολιτιστικό απόθεμα της Κεντρικής Μακεδονίας. Σε εθνικό επίπεδο, η αναπτυξιακή προτεραιότητα εστιάζει στην ανάδειξη των τουριστικών πόρων μέσω της ενίσχυσης διαπεριφερειακών διαδρομών (με Θεσσαλία - Ήπειρο – Δυτική Μακεδονία – ΑΜΘ - Άγιον Όρος) ιδίου είδους θεματικού τουρισμού (θρησκευτικού, ορεινού, οικοτουρισμού κ.λπ.), αλλά και

---

¹⁶⁰ ιδιαίτερα στη Θάσο και στο Φαλακρό Όρος

μέσω των δικτύσεων των μορφών τουρισμού (όπως τουρισμού κρουαζιέρας και πολιτιστικού).

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Καθορίζεται ευρύτερη αναπτυξιακή ζώνη τουρισμού με τρεις επιμέρους βασικές ζώνες σε σύμπνοια με την κατηγοριοποίηση των τουριστικών ζωνών του ΕΧΠ-Τ 2013, τόσο ως προς το κριτήριο της έντασης της τουριστικής ανάπτυξης (ανεπτυγμένες, αναπτυσσόμενες και περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού) όσο και ως προς το κριτήριο των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών (παράκτιος και ορεινός χώρος). Ενθαρρύνονται οι οργανωμένες μορφές ανάπτυξης του τουρισμού, ο εμπλουτισμός των περιοχών και μονάδων με ειδικές τουριστικές υποδομές και η ανάπτυξη της οργανωμένης τουριστικής κατοικίας, μέσω των ΣΤΚ. Όσον αφορά, ειδικότερα, την παραθεριστική κατοικία, προωθούνται εργαλεία σχεδιασμού οργανωμένης δόμησης της. Εστιάζεται χωρικά η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού (τουρισμός φύσης, οικοτουρισμός, περιπατητικός, γαστρονομικός, θρησκευτικός, πολιτιστικός, χιονοδρομικός, city break, συνεδριακός, ιατρικός, θαλάσσιος) ¹⁶¹.

Το ΠΧΠ Κεντρικής Μακεδονίας δίδει προτεραιότητα στον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης και κατάργησης των παρεκκλίσεων, εξειδικεύοντας χωρικά με συγκεκριμένες κατευθύνσεις τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ- Τ 2013 σε συμβατότητα με αυτό. Ειδικότερα, δίδονται κατευθύνσεις α) περιορισμού της τουριστικής ανάπτυξης για την προστασία του περιβάλλοντος σε ευαίσθητα καθεστάτα προστασίας όπως ειδικές κατηγορίες παράκτιων περιοχών (εκβολές ποταμών και ρεμάτων, καλαμιώνες και μικρούς υγροτόπους), β) ελέγχου των τουριστικών πιέσεων και λήψης μέτρων για την οργάνωση της εκτός σχεδίου περιοχής για την προστασία και ανάδειξη του τοπίου (Περιοχή Ολύμπου, Παραμεθόρια ζώνη – χιονοδρομικά κέντρα), γ) κατάργησης των παρεκκλίσεων αρτιότητας περί εκτός σχεδίου δόμησης για την προστασία της Αναπτυξιακής Ζώνης Γεωργίας και δ) ισχυρής μείωσης των δυνατοτήτων δόμησης εκτός σχεδίου κατά τον υποκείμενο σχεδιασμό με αύξηση αρτιότητας και μείωση συντελεστών δόμησης στις ΔΕ

¹⁶¹ -ο θρησκευτικός τουρισμός με μείζονα κόμβο το Άγιο Όρος,
 -ο πολιτιστικός τουρισμός (επίκεντρα: Βέροια -Νάουσα, Δίον – Πέλλα – Βεργίνα, Ολύνθου, Ποτίδαια, Στάγειρα),
 -ο τουρισμός φύσης (Ολύμπος, δυτικό τμήμα της Κεντρικής Μακεδονίας σε ενιαίο σύστημα με περιοχές της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, Βέρμιο - Βόρας, Βόλβη - Κορώνεια- Βερτίσκου),
 - ο τουρισμός city break στη Θεσσαλονίκη σε συνδυασμό με τον συνεδριακό και ιατρικό τουρισμό

με σημαντικό περιθώριο οικιστικής χωρητικότητας εντός σχεδίου και στις ΔΕ με πιέσεις τουριστικής ανάπτυξης. Η τελευταία κατεύθυνση για την εκτός σχεδίου δόμηση, ορίζεται ως ρύθμιση άμεσης εφαρμοσιμότητας για την Μητροπολιτική Περιοχή Θεσσαλονίκης αποδίδοντας ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτή (η κατεύθυνση αυτή συμπεριλαμβάνεται στο ειδικό άρθρο διατάξεων προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό). Περαιτέρω για τη σημειακή χωροθέτηση των τουριστικών εγκαταστάσεων στην εκτός σχεδίου περιοχή, καθορίζεται οριζόντια για όλες τις κατηγορίες, αύξηση της αρτιότητας στα 10 στρέμματα, μη ακολουθώντας τις ρυθμίσεις του ΕΧΠ-Τ 2013.

Όσον αφορά τις κατευθύνσεις για την επίλυση των συγκρούσεων άλλων χρήσεων γης με την τουριστική δραστηριότητα, αναφέρεται ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τον υποκείμενο σχεδιασμό με σταθμισμένο τρόπο οι ιδιαιτερότητες των κλάδων του τουρισμού, της ιχθυοκαλλιέργειας και της εξόρυξης, χωρίς κατ' αρχήν αποκλεισμό συνύπαρξής τους σε κατάλληλες αποστάσεις. Ειδικότερα και στο πνεύμα του ΕΧΠ-Τ 2013, δεν προβλέπονται κατ' αρχήν δεσμεύσεις για άλλες δραστηριότητες στις περιοχές εκμετάλλευσης ΟΠΥ, ενώ δίνεται αρνητική χωροταξική κατεύθυνση, για εγκατάσταση των ΑΠΕ στις περιοχές που περιλαμβάνονται στην ΕΑΖ Τουρισμού. Δίδεται επίσης ειδική κατεύθυνση για διευθέτηση των συγκρούσεων στα τμήματα γειτνίασης με το δίκτυο των προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 και ως προς τις περιοχές ΠΑΥ του ΕΧΠ -Υ. Οι κατευθύνσεις και ρυθμίσεις του ΠΧΠ Κ. Μακεδονίας έχουν άμεση ισχύ όπως σημειώνεται στην παρ. 8 του εισαγωγικού τμήματος του ΦΕΚ με δεδομένη την ακύρωση του ΕΧΠ Τουρισμού¹⁶².

γ. *Σύνοψη.* Στόχος του ΠΧΠ Κεντρικής Μακεδονίας είναι να καταστεί ο τουρισμός δραστηριότητα υπερεθνικής εμβέλειας μέσω της ποιοτικής βελτίωσης και διεύρυνσης του με νέες μορφές τουρισμού και χωρικές δικτυώσεις. Δίνει ισχυρή κατεύθυνση για την οργανωμένη δόμηση και παράλληλα στοχευμένες κατευθύνσεις για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης. Συμπληρώνει και εξειδικεύει τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ- Τ 2013, τόσο χωρικά όσο και θεματικά (με κατευθύνσεις τουριστικής ανάπτυξης για την προστασία του περιβάλλοντος και την κλιματική αλλαγή). Το επίπεδο σαφήνειας των

---

¹⁶² Στην υπ' αριθμ. ΥΠΕΝ/ΔΧΩΡΣ/73483/85/2020 ΥΑ «Έγκρισης αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και Περιβαλλοντικής Έγκρισης αυτού» (Δ' 485) αναφέρεται ότι: «Δεδομένης της ακύρωσης του Ειδικού Πλαισίου ΧΣΑΑ για τον Τουρισμό οι σχετικές κατευθύνσεις του παρόντος ορίζονται πρωτογενώς και δεν έχουν χαρακτήρα ανάδρασης αλλά κατεύθυνσης που ισχύει αμέσως με την έγκριση του παρόντος».

κατευθύνσεών του είναι υψηλό και δευτερευόντως μέτριο σε ποσοστό 50% αντίστοιχα. Οι κυρίως στρατηγικού χαρακτήρα και χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας κατευθύνσεις του, υπερτερούν έναντι των υπολοίπων, αλλά σημαντικό είναι το ποσοστό των διατάξεων με υψηλή κανονιστική πυκνότητα. Αξιολογείται στο μεγαλύτερο ποσοστό ως μέτρια και υψηλή η εφαρμογή των διατάξεων του από τον υποκείμενο σχεδιασμό.

6.3.2.3. ΠΧΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

α. Αναπτυξιακό πρότυπο. Οι αναπτυξιακές πολιτικές για την προώθηση του ρόλου της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας στο διεθνή και Ευρωπαϊκό χώρο συνίστανται στη διεύρυνση της εμβέλειας του περιφερειακού τουριστικού προϊόντος, στην προώθηση ολοκληρωμένων σχεδίων χωρικής ανάπτυξης, συνεργασίας και ολοκλήρωσης στο διασυνοριακό χώρο, στην υποστήριξη δικτύων τουρισμού και στην προώθηση δράσεων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, όπως ιδίως την προώθηση επιλεγμένων ειδικών μορφών τουρισμού, την προβολή της πλούσιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, την ανάδειξη των σημαντικών πόλων τουριστικού ενδιαφέροντος (χιονοδρομικά κέντρα, ορειβατικά Ευρωπαϊκά μονοπάτια κ.ά.). Δεν σημειώνονται κατευθύνσεις για συνέργεια με όμορες Περιφέρειες στον τομέα.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Στο σχέδιο ΥΑ του ΠΧΠ Δυτικής Μακεδονίας αποτυπώνονται ευρείες ζώνες ανάπτυξης του τουρισμού σε περιοχές με αξιόλογους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, στις οποίες υπάρχουν περιθώρια ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού. Οι ζώνες αυτές αποτελούν εξειδίκευση των περιοχών ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού του ΕΧΠ-Τ 2013, με μείωση της προτεινόμενης γεωγραφικής επιφάνειάς τους. Συμπληρωματικά, προτείνονται επίσης και νέες περιοχές που εμπίπτουν στις ευρείες ζώνες ανάπτυξης ειδικών εναλλακτικών μορφών τουρισμού¹⁶³, αλλά και τα δύο χιονοδρομικά κέντρα που απουσίαζαν από το ΕΧΠ 2013¹⁶⁴. Το χωροταξικό πρότυπο του τουρισμού συμπληρώνεται με κατευθύνσεις ανά ειδική χωρική ενότητα για τον ορεινό και παραλίμνιο χώρο. Δίδονται κατευθύνσεις χωρικά εντοπισμένες για την προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού, όπως ιδίως για τον χιονοδρομικό τουρισμό, τον αγροτουρισμό, τον περιηγητικό, πεζοπορικό, πολιτιστικό, φυσιολατρικό τουρισμό και τον θερμαλιστικό - ιαματικό τουρισμό¹⁶⁵.

¹⁶³ Ειδική Χωρική Ενότητα Βούρινου – Ασκίου και Δυτικού Κορησού, Πόλη των Γρεβενών, περιοχή Βλάστης, Ειδική Χωρική Ενότητα Δεσκάτης, περιοχή Σιάτιστας, περιοχή Νεστορίου

¹⁶⁴ Κέντρα Βιτίου και Βασιλίτσας

¹⁶⁵ Στην Αγραπιδιά και Όντρια

Έλλειμα παρουσιάζεται ως προς τις κατευθύνσεις για την ενίσχυση χωροθέτησης των οργανωμένων υποδοχέων και των ΣΤΚ (και για τα ήπιας ή πρότυπης μορφής), ή για μετατροπή ξενοδοχείων σε ΣΤΚ. Παράλληλα δεν δίδονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης τουριστικών καταλυμάτων ούτε μέσω του περιορισμού των παρεκκλίσεων αλλά ούτε και με περιορισμό των όρων δόμησης των σημειακών χωροθετήσεων τους. Δίδονται ωστόσο γενικές κατευθύνσεις για προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης, κυρίως εντός των ορίων των οικισμών. Απουσιάζουν επίσης οι κατευθύνσεις για την επίλυση των συγκρούσεων γης μεταξύ του τουρισμού και άλλων χρήσεων.

γ. *Σύνοψη.* Το υπό αναθεώρηση ΠΧΠ της Δυτικής Μακεδονίας, αποτελεί κατ' εξοχήν ένα στρατηγικό πλαίσιο με γεωγραφική κυρίως εξειδίκευση. Η πλειονότητα των κατευθύνσεων του είναι σε εναρμόνιση με το ΕΧΠ-Τ 2013, εκλείπουν όμως βασικές κατευθύνσεις του Πλαισίου, όπως η ενίσχυση της χωροθέτησης των οργανωμένων υποδοχέων, των ΣΤΚ, της σημειακής χωροθέτησης τουριστικών καταλυμάτων σε αυτή, της επίλυσης συγκρούσεων γης. Η πλειονότητα των κατευθύνσεων χαρακτηρίζονται από υψηλή σαφήνεια, έχουν όμως χαμηλή κανονιστική πυκνότητα και είναι μη άμεσα εφαρμόσιμες ενώ είναι μέτρια η αξιοποίηση τους κατά την κατάρτιση του υποκείμενου σχεδιασμού.

6.3.2.4. ΠΧΠ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

α. *Αναπτυξιακό πρότυπο.* Η επιδίωξη διαπεριφερειακών συνεργασιών στον τομέα του τουρισμού αποτελεί βασική προτεραιότητα του αναπτυξιακού προτύπου για την διεύρυνση της θέσης και του ρόλου της Περιφέρειας Θεσσαλίας στα ευρύτερα χωρικά σύνολα. Ειδικότερα επιδιώκεται η διαπεριφερειακή συνεργασία για την τουριστική αξιοποίηση της Πίνδου και του Ολύμπου, δίδοντας έμφαση σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Αναπτυξιακούς στόχους αποτελούν η αξιοποίηση των μηχανισμών οργανωμένων υποδοχέων και ΣΤΚ, η ανάδειξη και επαναχρησιμοποίηση των παραδοσιακών συνόλων και των διατηρητέων κτιρίων όπως και η προστασία και η προώθηση των επωνύμων /τοπικών προϊόντων ποιότητας, για την ωφέλεια της τοπικής οικονομίας, ιδιαίτερα στην προσπάθεια ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού στις ορεινές και προβληματικές περιοχές. Προωθούνται ειδικές μορφές τουρισμού όπως κρουαζιέρας, πολιτιστικός, αγροτουρισμός, αθλητικός, περιηγητικός, κ.λπ.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Καθορίζονται τρεις ζώνες τουριστικής ανάπτυξης, οι αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές (Α), οι περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Β)- σε ακολουθία της γραμμής του ΕΧΠ-Τ 2013-, ενώ προστίθεται μία νέα κατηγορία, αυτή των «περιοχών ιδιαίτερου χαρακτήρα», όπου περιλαμβάνονται περιοχές της ηπειρωτικής Περιφέρειας με ιδιαίτερα εξέχοντα χαρακτηριστικά καθώς και όσες νησιωτικές περιοχές δεν περιλαμβάνονται στις κατηγορίες Α και Β (εκτός των μικρών νησιωτικών περιοχών)¹⁶⁶. Ο καθορισμός των ζωνών τουριστικής ανάπτυξης δεν ακολουθεί πλήρως αυτή του Ειδικού Πλαισίου, αλλά γίνονται εξειδικεύσεις και αλλαγή χαρακτήρα των ζωνών¹⁶⁷. Βασική χωροταξική κατεύθυνση αποτελεί η πρόταξη των μηχανισμών των οργανωμένων υποδοχέων και των ΣΤΚ για τις αναπτυσσόμενες και αντίστοιχα των υποδοχέων των ΣΤΚ «ήπιας ανάπτυξης» για τις εναλλακτικού τουρισμού περιοχές, έναντι της σημειακής χωροθέτησης. Για όλες τις ζώνες ανάπτυξης του τουρισμού δίνεται κατεύθυνση προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό για δραστικό περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης, με αύξηση της αρτιότητας και κατάργηση των παρεκκλίσεων δόμησης για όσες χρήσεις κρίνεται σκόπιμο να περιοριστούν μέσα στους οικιστικούς υποδοχείς. Κατευθύνσεις για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης δίδονται επίσης και σε συγκεκριμένες γεωμορφολογικές περιοχές, όπως ιδίως σε παράκτιες – νησιωτικές, σε ορεινές και σε ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές. Η σημειακή χωροθέτηση των τουριστικών καταλυμάτων στην εκτός σχεδίου περιοχή ακολουθεί τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ 2013¹⁶⁸, πλην της πρόσθετης νέας κατηγορίας των «περιοχών με ιδιαίτερο χαρακτήρα»,

¹⁶⁶ Στην περιοχή αυτή περιλαμβάνονται το Πήλιο, η περιοχή της Αργιθέας, τα Μετέωρα, η ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα

¹⁶⁷ η περιοχή του Στομίου της Λάρισας και η παράκτια ζώνη της ευρύτερης περιοχής του Αλμυρού ως την περιοχή της Αγριάς Βόλου απεντάσσονται από τις αναπτυσσόμενες περιοχές, η ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα και των Μετεώρων, αποχαρακτηρίζονται από περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και εντάσσονται στη νέα προαναφερόμενη περιοχή ιδιαίτερου χαρακτήρα

¹⁶⁸ Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές (Α): περιορισμός της κατασκευής νέων καταλυμάτων σε κατηγορίες 3, 4 και 5 αστέρων. Σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δέκα (10) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστέρων, αντιστοίχως. Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Β): περιορισμός της κατασκευής νέων καταλυμάτων σε κατηγορίες 3, 4 και 5 αστέρων. Σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δεκαπέντε (15) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστέρων, αντιστοίχως. Για τη σημειακή χωροθέτηση τουριστικών καταλυμάτων σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές που εμπίπτουν στις Γ περιοχές (η κατηγορία συμπλήρωσης του ΠΧΠ), ισχύουν οι κατευθύνσεις που προβλέπονται για τις τουριστικές

όπου σύμφωνα με το Ειδικό πλαίσιο κάποιες περιοχές εντάσσονταν στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού είτε σε καμία κατηγορία τουριστικής ανάπτυξης. Σημειώνεται ότι οι περιοχές οι οποίες στο ΕΧΠ- Τ 2013 ανήκαν στην ζώνη με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, εντασσόμενες στο ΠΧΠ στην νέα κατηγορία, έχουν πλέον μικρότερη αρτιότητα σε ότι αφορά στη σημειακή χωροθέτηση κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων¹⁶⁹. Σημαντική είναι επίσης η κατεύθυνση για αύξηση της αρτιότητας για χρήσεις μη συμβατές με τη γεωργία (ή τη μεταποίηση προϊόντων) σε περιοχές γεωργικής γης πρώτης προτεραιότητας.

Σε ότι αφορά τη διαχείριση συγκρούσεων του τουρισμού με τις λοιπές παραγωγικές δραστηριότητες, το ΠΧΠ Θεσσαλίας δίνει σαν γενική κατεύθυνση προς τον υποκείμενο σχεδιασμό, τον καθορισμό χρήσεων γης συμβατών μεταξύ τους ανά περιοχή και σημειώνει ιδιαίτερα σχετικά με τη χωροθέτηση Φ/Β εγκαταστάσεων, ότι θα πρέπει να αποφεύγεται σε περιοχές όπου προβλέπεται η ανάπτυξη «αστικών» χρήσεων (τουρισμός, αναψυχή, εμπόριο, εκπαίδευση, υγεία κ.λπ.). Ωστόσο προκρίνει σε συγκεκριμένες περιοχές τις δραστηριότητες της μεταποίησης και των υδατοκαλλιεργειών διαφοροποιούμενο από τις κατευθύνσεις που έδινε το ΕΧΠ-Τ 2013¹⁷⁰.

Για την αξιοποίηση ειδικών μορφών τουρισμού, δίδονται γενικές χωρικές κατευθύνσεις όπως ανάπτυξη του αγροτουρισμού, του περιηγητικού, του πεζοπορικού, του πολιτιστικού τουρισμού κ.λπ.) στις αναπτυσσόμενες περιοχές και ανάπτυξη πολιτιστικού τουρισμού στις περιοχές ιδιαίτερου χαρακτήρα. Παρέχονται επίσης και εντοπισμένες χωρικές κατευθύνσεις (όπως διεύρυνση της λειτουργίας του χιονοδρομικού κέντρου του Πηλίου με την ανάπτυξη και άλλων δραστηριοτήτων, όπως ιππασίας, ορειβασίας, αναρρίχησης κ.λπ., δημιουργία εκπαιδευτικού, προπονητικού χιονοδρομικού κέντρου, βελτίωση των υποδομών υποδοχής κρουαζιερόπλοιων στο λιμάνι του Βόλου, δημιουργία καταδυτικού Πάρκου Σποράδων – Παγασητικού κ.λπ).

γ. *Σύνοψη*. Το ΠΧΠ της Θεσσαλίας προωθεί την τουριστική ανάπτυξη στον παράκτιο, νησιωτικό και ορεινό χώρο σε συνέργεια με τις λοιπές παραγωγικές δραστηριότητες και τις περιοχές με ειδικά καθεστάτα προστασίας. Προωθεί την ανάπτυξη των οργανωμένων υποδοχέων και των ΣΤΚ, με παράλληλη κατεύθυνση στον υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό

περιοχές της κατηγορίας (Α), ενώ υιοθετούνται οι κατευθύνσεις αυτές και στην περίπτωση επέκτασης υφιστάμενου καταλύματος.

¹⁶⁹ Όπως οι περιοχές της λίμνης Πλαστήρα, Αργιθέας και της περιοχής των Μετεώρων

¹⁷⁰ τον περιορισμό της αναπτυσσόμενης τουριστικής ζώνης τόσο στην περιοχή του Αλμυρού για τη βιομηχανία όσο και στην περιοχή του Στομίου της Λάρισας για την υδατοκαλλιέργεια

της μείωσης της εκτός σχεδίου δόμησης και της κατάργησης των παρεκκλίσεων. Περιορίζει με άμεση εφαρμοσιμότητα την σημειακή χωροθέτηση στην εκτός σχεδίου των νέων τουριστικών καταλυμάτων αλλά και την επέκταση των υφιστάμενων, με αύξηση της αρτιότητας και καθορισμό κλινών/στρέμμα (με διάκριση των κατηγοριών). Εξειδικεύει τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ -Τ 2013, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις τις συμπληρώνει επιπλέον όπως με την πρόταση της νέας ζώνης περιοχών ιδιαίτερου χαρακτήρα. Οι κατευθύνσεις του είναι σαφείς και χαρακτηρίζονται από υψηλή και μέτρια κανονιστική πυκνότητα σε ποσοστό 50%, ενώ το άλλο 50% χαρακτηρίζεται από χαμηλή κανονιστική πυκνότητα. Αντίστοιχα, τα ποσοστά των κατευθύνσεων σχετικά με την εφαρμοσιμότητα τους στον υποκείμενο σχεδιασμό ακολουθούν αυτά της κανονιστικής πυκνότητας.

6.3.2.5. ΠΧΠ ΗΠΕΙΡΟΥ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Η τουριστική ανάπτυξη περιοχών του παρακτίου μετώπου της Ηπείρου για τη συνολική ένταξη της Περιφέρειας στην τουριστική ευρωπαϊκή αγορά και ιδιαίτερα του άξονα Αδριατικής - Ιονίου συνιστά κύρια επιδίωξη του ΠΧΠ. Οι βασικοί στρατηγικοί στόχοι αφορούν την αναβάθμιση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος και τη χωρική, θεματική και χρονική διεύρυνση της τουριστικής δραστηριότητας. Προωθούνται ως ειδικές μορφές τουρισμού, ο αγροτουρισμός, ο ιαματικός, ο ιατρικός, ο θαλάσσιος (yachting) και ο τουρισμός κρουαζιέρας, ο αλιευτικός, ο καταδυτικός, ο φυσιολατρικός, ο εκπαιδευτικός, ο χιονοδρομικός, ο αστικός, ο συνεδριακός τουρισμός. Οι στρατηγικές κατευθύνσεις που τίθενται συνίστανται: α) στην ενίσχυση και προβολή των αστικών κέντρων ως πόλων τουρισμού, β) στην σύνδεση του πρωτογενούς τομέα με την τουριστική δραστηριότητα, γ) στην συγκρότηση πολυθεματικών τουριστικών δικτύων με αξιοποίηση του συνόλου των τουριστικών πόρων της Περιφέρειας, δ) στη διαφοροποίηση της ταυτότητας του τουριστικού προϊόντος της Ηπείρου σε σχέση με τον ανταγωνισμό της ευρύτερης περιοχής και ε) στην ενίσχυση της δικτύωσης στην κατεύθυνση της συμπληρωματικότητας με τους τουριστικούς προορισμούς των νησιών του Βορείου Ιονίου (Κέρκυρα, Παξοί, Λευκάδα). Προωθούνται επίσης διαπεριφερειακές δράσεις με τις Περιφέρειες Θεσσαλίας και Δυτικής Μακεδονίας για την από κοινού αξιοποίηση των τουριστικών πόρων του ορεινού χώρου της Πίνδου.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Προωθείται η ανάπτυξη του οργανωμένου (μαζικού) τουρισμού με στόχο την επίτευξη του αναπτυξιακού στόχου και η στοχευμένη

χωρική ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού¹⁷¹. Στις βασικές κατευθύνσεις χωρικής διάρθρωσης συγκαταλέγεται ο έλεγχος των ανταγωνιστικών χρήσεων, η συγκρότηση τοπικών δικτύων και η αναβάθμιση των τουριστικών υποδομών.

Οι χωροταξικές κατευθύνσεις ακολουθούν κατά κανόνα την κατηγοριοποίηση του ΕΧΠ-Τ του 2013 τόσο ως προς το κριτήριο της έντασης της τουριστικής ανάπτυξης (αναπτυσσόμενες και περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού), όσο και ως προς το κριτήριο των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών (παράκτιος, ορεινός και νησιωτικός χώρος). Εν τούτοις παρατηρούνται διαφοροποιήσεις σε σχέση με το ΕΧΠ-Τ 2013, με αλλαγή τμημάτων από μία κατηγορία σε άλλη και προσθήκη νέων περιοχών σε αυτές¹⁷², ενώ καταγράφονται και μερικές αστοχίες μεταξύ κειμένου και συνοδευόντων χαρτών. Διαφοροποίηση από το ΕΧΠ-Τ 2013 εντοπίζεται επίσης στις αναπτυσσόμενες περιοχές του Ιονίου παράκτιου μετώπου, όπου δίδεται προτεραιότητα στην εγκατάσταση ξενοδοχειακών μονάδων υψηλών προδιαγραφών (4 και 5 αστέρων), ενώ η κατεύθυνση από το Πλαίσιο περιλαμβάνει και τα καταλύματα 3 αστέρων.

Η δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων και ΣΤΚ περιορίζεται σημαντικά συγκριτικά με το ΕΧΠ-Τ 2013, με χωρική εξειδίκευση στη Ζώνη των Αναπτυσσόμενων τουριστικά περιοχών,¹⁷³ ενώ στις περιοχές ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού επιτρέπεται μόνο εντός εγκαταλελειμμένων ή φθινόντων οικισμών του ορεινού χώρου¹⁷⁴. Σημειώνεται ότι το ΕΧΠ-Τ 2013 προωθούσε

---

¹⁷¹ Όπως ο τουρισμός κρουαζιέρας στα λιμάνια της Ηγουμενίτσας και της Πρέβεζας, η ανάπτυξη καταδυτικού τουρισμού στην περιοχή Συβότων, ο φυσιολατρικός, εκπαιδευτικός, αλιευτικός στην περιοχή του Αμβρακικού κόλπου και στον παράκτιο χώρο βόρεια της Ηγουμενίτσας μέχρι τη λωρίδα της, Σαγιάδας, ο ιαματικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός και ο χιονοδρομικός τουρισμός στον ορεινό χώρο της Πίνδου, ο αστικός συνεδριακός, εκπαιδευτικός και ιατρικός τουρισμός στα Ιωάννινα.

¹⁷² α) Εξαιρούνται τμήματα στο βόρειο και νότιο τμήμα του Ιονίου παράκτιου μετώπου (ακτές Αμβρακικού Κόλπου και λωρίδα της Σαγιάδας) από την κατηγορία «Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές» και εντάσσονται στις περιοχές «ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού». Σημειώνεται ότι στο χάρτη Π2α αναφέρονται ως «Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού - οικοτουρισμού», β) Εντάσσονται περιοχές του Ιονίου παράκτιου μετώπου νοτιοανατολικά των Δήμων Ηγουμενίτσας, Πάργας και Πρέβεζας προς την ενδοχώρα στις αναπτυσσόμενες περιοχές, οι οποίες ήταν εκτός προβλέψεων στο ΕΧΠ-Τ 2013, γ) εντάσσονται περιοχές του ορεινού χώρου της Πίνδου και της πεδινής και ημιορεινής ενδοχώρας στην ζώνη του εναλλακτικού τουρισμού, οι οποίες ήταν εκτός προβλέψεων στο ΕΧΠ-Τ 2013

¹⁷³ ανάντη του άξονα Πρέβεζας– Ηγουμενίτσας σε όλο του το μήκος, είτε και κατάντη στην περιοχή μεταξύ Πάργας και Πλαταριάς

¹⁷⁴ Στις ακτές Αμβρακικού κόλπου και στη λωρίδα της Σαγιάδας αλλά και στην πεδινή και ημιορεινή ενδοχώρα δεν γίνεται καμία αναφορά στα ΣΤΚ ούτε ήπιας ή πρότυπου χαρακτήρα.

τους οργανωμένους υποδοχείς και τα ΣΤΚ ήπιας ανάπτυξης στις περιοχές ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού έναντι της σημειακής χωροθέτησης.

Το ΠΧΠ Ηπείρου δίδει γενική κατεύθυνση στον πολεοδομικό σχεδιασμό για περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης, σε συμβατότητα με το ειδικό πλαίσιο, ενώ δίδει και ειδικές κατευθύνσεις ανά κατηγορία χώρου (όπως στον ορεινό χώρο ,με περιορισμό της δόμησης νέων υποδομών φιλοξενίας και εστίασης αποκλειστικά εντός των οικισμών, στην πεδινή και ημιορεινή ενδοχώρα όπου η χωροθέτηση τουριστικών μονάδων δεν είναι επιθυμητή στην αρδευόμενη γεωργική γη και επιτρέπονται μόνο μικροί αγροτουριστικοί ξενώνες και υποδομές εστίασης και αναψυχής που συνδέονται με την τοπική πρωτογενή παραγωγή). Όσον αφορά τη σημειακή χωροθέτηση, ακολουθούνται οι κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ2013 για τις αναπτυσσόμενες περιοχές και τις περιοχές με ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού¹⁷⁵. Ωστόσο, καταγράφεται ασάφεια από αντικρουόμενες κατευθύνσεις για τη σημειακή χωροθέτηση των τουριστικών μονάδων στις περιοχές της πεδινής και ημιορεινής ενδοχώρας, οι οποίες ανήκουν στις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, καθώς από τη μια πλευρά αναφέρεται πως η χωροθέτηση τουριστικών μονάδων στην περιοχή διέπεται από τις γενικότερες διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας και τους τυχόν περιορισμούς που τίθενται για τις προστατευόμενες περιοχές, και από την άλλη δίδονται οι αναφερόμενοι περιοριστικοί όροι σημειακής χωροθέτησης τουριστικών εγκαταστάσεων στην εκτός σχεδίου περιοχή στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού.

Κατευθύνσεις για την επίλυση συγκρούσεων άλλων χρήσεων γης με τον τουρισμό δίδονται για τον τομέα της κτηνοτροφίας, όπου αποκλείεται από τις ευρείες ζώνες ανάπτυξης του τουρισμού και για τις ΑΠΕ όπου θα πρέπει κατά την ανάπτυξη τους να λαμβάνονται υπόψη οι δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής. Επιπρόσθετα δεν συνίσταται η χωροθέτηση των ΑΠΕ στις κορυφογραμμές των ορεινών όγκων των ΠΕ Θεσπρωτίας και Πρεβέζης που γειτνιάζουν με τις ευρείες ζώνες τουριστικής ανάπτυξης. Το ΠΧΠ δεν αντιμετωπίζει ως σύγκρουση τη συνύπαρξη

---

¹⁷⁵ Σημειακή χωροθέτηση των τουριστικών καταλυμάτων:

-Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε (10) δέκα στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8 και 9 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5 και 4 αστέρων, αντιστοίχως

-Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού με αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δεκαπέντε (15) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/ στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστέρων, αντίστοιχα.. Υιοθέτηση των κατευθύνσεων αυτών και στην περίπτωση επέκτασης υφιστάμενου καταλύματος

υδατοκαλλιέργειών και τουρισμού στον Αμβρακικό κόλπο και στα παράλια της Σαγιάδας πιθανότατα γιατί τις περιοχές αυτές τις εντάσσει στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού (και όχι στις αναπτυσσόμενες που προέβλεπε το ειδικό πλαίσιο).

γ. Σύνοψη. Το ΠΧΠ Ηπείρου προωθεί διάφορες μορφές τουρισμού από τον μαζικό ως τον ήπιο φυσιολατρικό στα πλαίσια εμπλουτισμού και ποιοτικής αναβάθμισης του τουρισμού και ενίσχυσης της θέσης του σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Δίδει κατευθύνσεις για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης, αν και περιορίζει τους οργανωμένους υποδοχείς. Καταγράφονται σε μεγάλο βαθμό κατευθύνσεις στρατηγικού χαρακτήρα, μέτριας σαφήνειας, χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας και παράλληλα χαμηλής αξιοποίησης τους από τον υποκείμενο σχεδιασμό.

6.3.2.6. ΠΧΠ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

α. Αναπτυξιακό πρότυπο. Η Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων επιδιώκει την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Το αναπτυξιακό πρότυπο συνδυάζει την αναβάθμιση του υφιστάμενου συμβατικού μαζικού τουρισμού με εκσυγχρονισμό των υφισταμένων μονάδων και ποιοτικές νέες κατασκευές και την ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού μέσω της προβολής του ιδιαίτερου φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και τοπίου. Προκρίνεται η συμμετοχή σε προγράμματα συνεργασίας για τον τουρισμό για την ένταξη της Περιφέρειας στη στρατηγική για τη Μακροπεριφέρεια Αδριατικής – Ιονίου. Επιμέρους αναπτυξιακούς στόχους του τουρισμού αποτελούν α) η προώθηση της ιδιαιτερότητας του νησιωτικού χώρου στον χωρικό σχεδιασμό, β) η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, γ) η σύνδεση πρωτογενούς - δευτερογενούς τομέα με την τουριστική αγορά, δ) η ενίσχυση του θαλάσσιου και παράκτιου τουρισμού και ε) η δημιουργία σχέσεων συνεργασίας και συμπληρωματικότητας με τις όμορες ηπειρωτικές περιφέρειες στον τομέα του τουρισμού και ιδιαίτερα του θαλάσσιου τουρισμού. Προκρίνεται η δημιουργία σχέσεων συνεργασίας και συμπληρωματικότητας με τις όμορες ηπειρωτικές περιφέρειες Ηπείρου και Δυτικής Ελλάδας και ιδιαίτερα για τον θαλάσσιο τουρισμό, ενισχύοντας τη διαπεριφερειακή συνοχή.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Καθορίζεται τριών βαθμίδων κατηγοριοποίηση του νησιωτικού χώρου ανάλογη του μεγέθους και της οικονομίας κλίμακας που μπορεί να αναπτυχθεί (μεγάλα, μικρά νησιά, βραχονησίδες και ακατοίκητα νησιά). Διακρίνονται

δύο μορφές χωροταξικής οργάνωσης σε αυτά, ο παραθαλάσσιος μαζικός τουρισμός με διάκριση σε αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες περιοχές, με κατεύθυνση εξυγίανσης και αναβάθμισης και ο ειδικός εναλλακτικός τουρισμός στις λοιπές παράκτιες περιοχές και την ενδοχώρα με κατεύθυνση αειφορικής ανάπτυξης. Στα μικρά νησιά και βραχονησίδες προκρίνεται η ήπια αναψυχή. Προωθείται η χωρική οργάνωση των τουριστικών πόλων και η ανάσχεση της γραμμικής ανάπτυξης. Οι ευρείες ζώνες τουρισμού ακολουθούν σε γενικές γραμμές την κατηγοριοποίηση του ΕΧΠ -Τ 2013, πλην της κατηγορίας «Βραχονησίδες και λοιπά μικρά νησιά», η οποία διαφοροποιείται από την αντίστοιχη του Ειδικού Πλαισίου. Οι διαφοροποιήσεις έγκεινται καταρχήν στο κριτήριο του μεγέθους των μικρών νησιών (μικρότερα των 500 στρ. σε αντιδιαστολή με το μικρότερα των 300 στρ. του Ειδικού Πλαισίου) και κατά δεύτερον στο κριτήριο του κατοικημένου ή όχι νησιού. Το ΠΧΠ δεν θέτει το κριτήριο του ακατοίκητου σε αυτή την κατηγοριοποίηση σε αντίθεση με το Ειδικό Πλαίσιο. Επιπλέον, σημαντικές διαφορές εντοπίζονται στην κατάταξη των περιοχών στις ως άνω κατηγορίες, με: α) απομείωση τμημάτων χαρακτηρισμένων ως ανεπτυγμένες στο Ειδικό Πλαίσιο και ένταξής τους στις περιοχές με ειδικό και εναλλακτικό τουρισμό¹⁷⁶, β) απομείωση τμημάτων που στο ειδικό πλαίσιο ήταν χαρακτηρισμένα ως αναπτυσσόμενα και εντάσσονται στις περιοχές με ειδικό και εναλλακτικό τουρισμό¹⁷⁷, γ) ένταξη νησιών στις περιοχές με ειδικό και εναλλακτικό τουρισμό από την κατηγορία των αναπτυσσόμενων¹⁷⁸ και δ) ένταξη μικρών νησιών στην κατηγορία βραχονησίδες από την κατηγορία των περιοχών με ειδικό και εναλλακτικό τουρισμό που ήταν χαρακτηρισμένα στο Ειδικό πλαίσιο¹⁷⁹. Διαφοροποίηση από το ΕΧΠ- Τ 2013, εντοπίζεται επίσης στις αναπτυγμένες περιοχές, όπου δίδεται κατεύθυνση για εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση τουριστικών μονάδων επιπλέον των 4 & 5 αστέρων και σε 3 αστέρων μονάδων, ενώ η κατεύθυνση από το Ειδικό Πλαίσιο δεν τα περιλαμβάνει.

Το ΠΧΠ Ιονίων Νήσων αξιοποιεί τους μηχανισμούς οργανωμένων υποδοχέων αλλά και τα ΣΤΚ κατά κανόνα σε συμβατότητα με το ΕΧΠ-Τ 2013, τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες περιοχές, ενώ προτείνονται αντίστοιχα υποδοχείς ήπιας μορφής για τις περιοχές ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού. Η διαφοροποίηση έγκειται στην αλλαγή της κατηγοριοποίησης των περιοχών και ιδιαίτερα α) στα μικρά νησιά μικρότερα

---

¹⁷⁶ στην Κέρκυρα και Ζάκυνθο

¹⁷⁷ Λευκάδα και Κεφαλονιά

¹⁷⁸ Ιθάκη και Μεγανήσι

¹⁷⁹ Εχινάδες, Στροφάδες Νήσους κ.λπ.

των 500 στρ., στα οποία δεν επιτρέπονται ούτε πρότυπης μορφής υποδοχείς ενώ στο Ειδικό Πλαίσιο δινόταν η δυνατότητα υπό προϋποθέσεις και β) στα μικρά νησιά μεγαλύτερα των 500 στρ., στα οποία το Ειδικό Πλαίσιο επέτρεπε ήπιας μορφής οργανωμένους υποδοχείς ενώ το ΠΧΠ δίνει κατεύθυνση για πρότυπου χαρακτήρα. Δεν δίνεται, επίσης η δυνατότητα μετατροπής ξενοδοχείων σε ΣΤΚ (αλλά ούτε απαγορεύεται). Περαιτέρω, δίδονται κατευθύνσεις για ΠΕΡΠΟ κυρίως για παραθεριστική κατοικία και τουρισμό - αναψυχή και για ΠΟΑΠΔ τουρισμού, εφόσον διαπιστωθεί ανάγκη από τον υποκείμενο σχεδιασμό στα μεγάλα νησιά.

Για όλες τις ζώνες ανάπτυξης του τουρισμού δίνεται κατεύθυνση προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό για περιορισμό και σταδιακή κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης και κατά προτεραιότητα της κατάργησης των παρεκκλίσεων κατά μήκος των οδικών αξόνων. Κατευθύνσεις για τον σταδιακό περιορισμό και κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης (π.χ. κατάργηση παρεκκλίσεων, απαγόρευση δόμησης έως μια απόσταση από την παραλία, προστασία γεωργικής γης) δίδονται επίσης και στον παράκτιο χώρο. Η σημειακή χωροθέτηση των τουριστικών καταλυμάτων στην εκτός σχεδίου περιοχή ακολουθεί πλήρως τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ -Τ 2013 και οι διαφοροποιήσεις έγκεινται στη διαφορετική ζωνοποίηση¹⁸⁰.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται για τον θαλάσσιο τουρισμό και ειδικότερα τον τουρισμό σκαφών αναψυχής (σε οικισμούς με υφιστάμενους ή προτεινόμενους λιμένες), τον τουρισμό κρουαζιέρας (σε κάθε μεγάλο νησί), τον τουρισμό καταδύσεων αναψυχής και θαλάσσιου αθλητισμού (καταδυτικά πάρκα αναψυχής - φυσικών μουσείων θαλάσσιων οικοσυστημάτων και εναλίων αρχαιοτήτων).

---

¹⁸⁰- Αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές: αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε είκοσι (20) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8 και 9 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5 και 4 αστέρων, αντιστοίχως.

-Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές: Αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δέκα (10) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστέρων, αντιστοίχως.

-Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού: Αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δεκαπέντε (15) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/ στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστέρων, αντιστοίχως.

Υιοθέτηση των κατευθύνσεων αυτών και στην περίπτωση επέκτασης υφιστάμενου καταλύματος,

Δίδονται επίσης χωρικά εντοπισμένες κατευθύνσεις για την προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού, όπως ιδίως στον ορεινό χώρο (αγροτουρισμός, οικοπολιτιστικός τουρισμός) και στις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες περιοχές (αγροτουρισμός, περιηγητικός, πολιτιστικός τουρισμός κ.λπ.).

Σε ότι αφορά τη διαχείριση συγκρούσεων του τουρισμού με τις λοιπές παραγωγικές δραστηριότητες, το ΠΧΠ Ιονίων Νήσων (σε συμφωνία με το ΕΧΠ-Τ2013), δίνει κατεύθυνση για όλες τις χωρικές ενότητες του τουρισμού, την απαγόρευση χωροθέτησης οργανωμένων υποδοχέων βιομηχανίας πλην των προβλεπόμενων στα μικρά οικιστικά κέντρα του επιπέδου και πλην των υποδοχέων μονάδων αποθήκευσης καυσίμων (Seveso) των οποίων απαιτείται η χωροθέτηση τους στο θαλάσσιο μέτωπο, ενώ αντίθετα προκρίνει την συνύπαρξη του τουρισμού με μονάδες παραδοσιακής βιοτεχνίας – χειροτεχνίας και μονάδες συσκευασίας και τυποποίησης τοπικών ΠΟΠ. Ειδικότερα, κατά την χωροθέτηση των ΑΠΕ δίνει κατεύθυνση στον υποκείμενο σχεδιασμό να προσδιορίσει περιοχές αποκλεισμού αυτών λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, και την ανεπτυγμένη τουριστική δραστηριότητα, εξειδικεύοντας ότι ο παράκτιος χώρος δεν κρίνεται κατάλληλος για την ανάπτυξη αιολικών πάρκων για λόγους προστασίας της τουριστικής δραστηριότητας. Όλες οι πιο πάνω κατευθύνσεις είναι σύμφωνες με τις αντίστοιχες του ΕΧΠ - Τ 2013.

γ. *Σύνοψη.* Το ΠΧΠ Ιονίων νήσων προωθεί την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας σε δύο βασικές μορφές (του παραθαλάσσιου, μαζικού τουρισμού και του ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού) και σε τρεις κατηγορίες νησιωτικού χώρου (μεγάλα νησιά, μικρά νησιά, βραχονησίδες και ακατοίκητα νησιά). Η πλειοψηφία των διατάξεων του ΠΧΠ Ιονίων Νήσων είναι συμβατές με τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ 2013, ιδίως όσον αφορά την ενίσχυση των οργανωμένων υποδοχέων και των ΣΤΚ, τις κατευθύνσεις για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης, τους όρους της σημειακής χωροθέτησης τουριστικών καταλυμάτων σε εκτός σχεδίου, τις κατευθύνσεις για τη διαχείριση των συγκρούσεων χρήσεων γης. Οι διαφορές εντοπίζονται στην κατηγοριοποίηση των περιοχών ως προς το κριτήριο της έντασης της τουριστικής ανάπτυξης και στην απομείωση τμημάτων από τις υψηλότερες προς τις χαμηλότερες βαθμίδες έντασης της τουριστικής ανάπτυξης. Οι κατευθύνσεις για τον τομέα του τουρισμού του ΠΧΠ είναι στην πλειοψηφία τους χαμηλής δεσμευτικής πυκνότητας, χαρακτηρίζονται από καλή σαφήνεια και κυρίως μέτρια αξιοποίηση από τον υποκείμενο σχεδιασμό.

6.3.2.7. ΠΧΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.* Στρατηγικοί στόχοι του ΠΧΠ Δ. Ελλάδας αποτελούν η αναβάθμιση της χωρικής ένταξης της Περιφέρειας στο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο, ως διεθνούς πολιτιστικού προορισμού σε δικτύωση με άλλους διεθνούς σημασίας πολιτιστικούς - τουριστικούς προορισμούς της Δυτικής – Κεντρικής Ελλάδας, η αναπτυξιακή αναδιάρθρωση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στην ανάπτυξη του ποιοτικού, υψηλού επιπέδου τουρισμού στα παράλια της, καθώς και ειδικών και ήπιων μορφών τουρισμού σε συνδυασμένα πολιτιστικά - περιβαλλοντικά δίκτυα ιδίως στην ορεινή ενδοχώρα (ΠΧΠ Δ. Ελλάδας, 2014). Οι διάφορες μορφές εναλλακτικού και ειδικού τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, ιαματικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, τουρισμός κρουαζιέρας, κ.λπ.) αποτελούν συγκριτικό πλεονέκτημα και παρουσιάζουν ευνοϊκές προοπτικές ανάπτυξης για την Περιφέρεια. Το πολυκεντρικό δίκτυο συνεργασίας με τα αστικά κέντρα των γειτονικών Περιφερειών, όπως ιδίως της Ηπείρου και των Ιονίων Νήσων (όσον αφορά κοινές δράσεις αναπτυξιακής αξιοποίησης του κόλπου του Αμβρακικού και τουριστικής αξιοποίησης των δυτικών ακτών), με τη Στερεά Ελλάδα (ως προς τα ζητήματα εναλλακτικών μορφών τουρισμού και πολιτιστικών, τουριστικών δραστηριοτήτων), με την Πελοπόννησο (σε αναπτυξιακούς κλάδους κυρίως του τριτογενούς τομέα), θα εισφέρουν σημαντικά στην επιδιωκόμενη τουριστική ποιοτική ανάπτυξη.

β. *Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις.* Στο σχέδιο ΥΑ του ΠΧΠ Δυτικής Ελλάδας ορίζονται τρεις κύριες κατηγορίες τουριστικής ανάπτυξης: α) οι παράκτιες αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές (με διάκριση σε αυτές που χρήζουν ποιοτικής αναβάθμισης και εξυγίανσης λόγω των έντονων οικιστικών και τουριστικών πιέσεων¹⁸¹ και σε αυτές με αναπτυσσόμενη τουριστική δυναμική λόγω χαμηλών οικιστικών και περιβαλλοντικών πιέσεων¹⁸²), β) οι παράκτιες περιοχές που στο σύνολό τους ή εν μέρει χαρακτηρίζονται από θεσμοθετημένες προστατευόμενες περιοχές διεθνούς σημασίας αλλά με δυνατότητες ήπιας ανάπτυξης¹⁸³ γ) οι τουριστικές περιοχές της πεδινής και

¹⁸¹ υπάγονται η παράκτια περιοχή Πύργου – Αρχαίας Ολυμπίας – Δ. Ήλιδας - Αρχαίας Ήλιδας, η παράκτια περιοχή Δ. Πατρών και ΔΕ Δύμης, Μόβρης Δυτικής Αχαΐας, η παράκτια περιοχή ΔΕ Κάστρου Κυλλήνης και Δ. Πηνειού, η παράκτια περιοχή Ακράτας – Αιγίου (Δήμου Αιγιαλείας), η παράκτια περιοχή Ναυπακτίας (Δ. Ναυπάκτου)

¹⁸² υπάγεται η παράκτια ενότητα των δυτικών ακτών της ΠΕ Αιτωλ/νίας

¹⁸³ υπάγονται η παράκτια περιοχή Αμβρακικού, η παραλίμνια περιοχή Μεσολογγίου- Αιτωλικού, η παράκτια περιοχή Κοτυχίου- Καλογριάς και η παράκτια περιοχή Ν.Δ. Ηλείας-Καϊάφα

ορεινής ενδοχώρας με διάκριση σε τουριστικές περιοχές που παρουσιάζουν ήδη μια αναπτυσσόμενη δυναμική στον ειδικό και εναλλακτικό τουρισμό¹⁸⁴ και οι υπόλοιπες σχετικά αναξιοποίητες τουριστικά περιοχές της ενδοχώρας¹⁸⁵.

Οι ευρείες ζώνες ανάπτυξης του τουρισμού στο σχέδιο της ΥΑ του ΠΧΠ Δυτικής Ελλάδας διαφοροποιούνται με αυτές του ΕΧΠ-Τ 2013 κυρίως με απεντάξεις από τις παράκτιες αναπτυσσόμενες περιοχές και εντάξεις στις παράκτιες προστατευόμενες περιοχές διεθνούς σημασίας¹⁸⁶ και με συμπληρωματικές εντάξεις (στο ΕΧΠ τουρισμού) στην κατηγορία των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού¹⁸⁷.

Σε όλες τις ευρείες ζώνες του τουρισμού δίδεται η κατεύθυνση για ολοκληρωμένες τουριστικές παρεμβάσεις, όπως οι οργανωμένοι υποδοχείς τουριστικών δραστηριοτήτων, υπό τις προϋποθέσεις του ΕΧΠ-Τ 2009 (κατεύθυνση αντίθετη με το ΕΧΠ- Τ 2013). Περαιτέρω και ειδικότερα για τις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού, προκρίνονται οι οργανωμένοι υποδοχείς τουριστικών δραστηριοτήτων ήπιας ανάπτυξης, πάλι υπό τις προϋποθέσεις του ΕΧΠ -Τ 2009. Η κατεύθυνση αυτή δημιουργεί σύγχυση με την έννοια ότι δεν είχε οριστεί η έννοια του οργανωμένου υποδοχέα ήπιας ανάπτυξης στο ΕΧΠ-Τ 2009. Επίσης, ειδικότερες κατευθύνσεις για οργανωμένους υποδοχείς δεύτερης κατοικίας και τουρισμού δίδονται και ανά αναπτυξιακή χωρική ενότητα, ενώ δίδεται κατεύθυνση και για δημιουργία ΠΟΤΑ¹⁸⁸. Όσον αφορά την ενίσχυση των ΣΤΚ, το ΠΧΠ Δυτικής Ελλάδας δεν δίνει καμία κατεύθυνση, ούτε και για την μετατροπή των υφιστάμενων ξενοδοχειακών μονάδων σε ΣΤΚ. Όσον αφορά την εκτός σχεδίου δόμηση δίδεται γενική κατεύθυνση προς τον υποκείμενο σχεδιασμό για αποφυγή περαιτέρω κατατμήσεων και αύξηση των ορίων κατάτμησης και αρτιότητας αλλά και ειδικότερες κατευθύνσεις όπως τον δραστικό περιορισμό των νέων κτιριακών εγκαταστάσεων εκτός της ζώνης των 100

---

¹⁸⁴ ορεινή περιοχή Καλαβρύτων - Χελμού και η πεδινή και ορεινή περιοχή Δ. Αιγιαλείας, ορεινή και πεδινή ενδοχώρα της Ναυπακτίας

¹⁸⁵ ορεινή και πεδινή περιοχή της ενδοχώρας της τουριστικής ενότητας Αμβρακικού, Λιμνών Αιτωλοακαρνανίας, Δήμων Πατρών και Ερυμάνθου, Δ. Πύργου – Ήλιδας – Αρχαίας Ολυμπίας, Δ. Ζαχάρως, Κρέστενων – Ανδρίτσαινας).

¹⁸⁶ η παράκτια περιοχή Αμβρακικού, η παραλίμνια περιοχή Μεσολογγίου- Αιτωλικού, η παράκτια περιοχή Κοτυχίου- Καλογριάς και η παράκτια περιοχή Ν.Δ. Ηλείας-Καϊάφα

¹⁸⁷ πεδινό και ορεινό τμήμα Αιτωλοακαρνανίας

¹⁸⁸ ανατολικά του Μύτικα

μέτρων από τον αιγιαλό, για αποτελεσματικό έλεγχο της άναρχης δόμησης στην παράκτια ζώνη¹⁸⁹.

Συγκεκριμένα για τον τομέα του τουρισμού ρυθμίζεται η αύξηση των ορίων αρτιότητας στη σημειακή χωροθέτηση εκτός σχεδίου ως εξής:

α) στην κατηγορία των παράκτιων αναπτυσσόμενων τουριστικά περιοχών σε (10) δέκα στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστερών, αντιστοίχως. Σημειώνεται ρητά ότι η αύξηση αυτή δεν έχει εφαρμογή στον εκσυγχρονισμό υφισταμένων τουριστικών καταλυμάτων, κατά την ημερομηνία δημοσίευσης του ΕΧΠ -Τ 2009. Η ρύθμιση αυτή δεν απέχει πολύ από την αντίστοιχη του ΕΧΠ-Τ 2013, το οποίο προβλέπει αύξηση της αρτιότητας ομοίως στα 10 στρ. με ισχύ και στα καταλύματα που πρόκειται να επεκταθούν και αντίστοιχη μέγιστη πυκνότητα κλινών/στρέμμα. Περαιτέρω επισημαίνεται ότι «ρυθμίσεις σχεδιασμού του χώρου που προβλέπουν μεγαλύτερα όρια αρτιότητας κατισχύουν των ανωτέρω ορίων» ρύθμιση που αποτελεί συμπλήρωση του του ΕΧΠ -Τ 2013.

β) στην κατηγορία των παράκτιων περιοχών που χαρακτηρίζονται ως προστατευόμενες περιοχές διεθνούς σημασίας το σχέδιο ΥΑ παραπέμπει στους ειδικότερους όρους των εκάστοτε ΠΔ θεσμοθέτησης ή αν δεν έχουν θεσμοθετηθεί, στους όρους και τους περιορισμούς του ν.3937/2011, κατεύθυνση απόλυτα συμβατή και με το ΕΧΠ-Τ 2013.

γ) στην κατηγορία των τουριστικών περιοχών εναλλακτικού τουρισμού της ορεινής και πεδινής ενδοχώρα σε (8) οκτώ στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστερών, αντιστοίχως. Σημειώνεται δε ρητά ότι η αύξηση αυτή δεν έχει εφαρμογή στον εκσυγχρονισμό υφισταμένων τουριστικών καταλυμάτων, κατά την ημερομηνία δημοσίευσης του ΕΧΠ -Τ 2009. Η ρύθμιση αυτή δεν εναρμονίζεται με την αντίστοιχη του ΕΧΠ -Τ 2013 που θέσπιζε αρτιότητα 15 στρέμματα.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού που αναφέρθηκαν στις αναπτυξιακές κατευθύνσεις προκρίνονται ανά ευρεία ζώνη τουρισμού. Δίδονται γενικές κατευθύνσεις προς τον υποκείμενο σχεδιασμό για τον έλεγχο των συγκρούσεων χρήσεων γης. Δεν δίνονται, εν τούτοις, συγκεκριμένες και χωρικά προσδιορισμένες κατευθύνσεις με πρόκριση του τουρισμού έναντι άλλων δραστηριοτήτων όπως στο ΕΧΠ-Τουρισμού 2013.

γ. *Σύνοψη.* Επιδίωξη για την Δ. Ελλάδα είναι η ανάπτυξη του ποιοτικού, υψηλού επιπέδου τουρισμού αλλά και ειδικών ήπιων μορφών τουρισμού σε συνδυασμένα

---

¹⁸⁹ ιδίως στη ζώνη των Δήμων Αιγιαλείας και Καλαβρύτων

πολιτιστικά - περιβαλλοντικά δίκτυα. Οι κατευθύνσεις έχουν μεγάλο βαθμό σαφήνειας κυρίως ενδεικτικό όμως χαρακτήρα με πάνω από το 50% να χαρακτηρίζονται από χαμηλή κανονιστική πυκνότητα και χαμηλή αξιοποίηση τους από τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Παρουσιάζουν συμβατότητα σε αρκετά σημεία με το ΕΧΠ -Τ 2013, πλην της κατηγοριοποίησης των περιοχών, της ενίσχυσης του ΣΤΚ και την πρόκριση του τουρισμού έναντι των άλλων χρήσεων γης κ.α. παρόλο που όπως συνάγεται, ακολουθεί τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ Τουρισμού 2009. Συμπληρώσεις αποτελούν επίσης οι κατευθύνσεις που δίδει το σχέδιο της ΥΑ για την κλιματική αλλαγή.

6.3.2.8. ΠΧΠ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Το αναπτυξιακό μοντέλο της Περιφέρειας αφορά στην εντατικοποίηση του τουρισμού με την ανάδειξη του στις νέες προτιμήσεις των διεθνών/ευρωπαϊκών τουριστικών αγορών με εκμετάλλευση στο μέγιστο δυνατό βαθμό του τουρισμού ευεξίας, του καλλωπιστικού και ιαματικού / θεραπευτικού τουρισμού, του γαστρονομικού τουρισμού και του τουρισμού κρουαζιέρας. Κυρίαρχη κατεύθυνση αποτελεί η ανάδειξη των διεθνών πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας ως κόμβων διεθνούς πολιτιστικού και τουριστικού προορισμού μέσω της συνέργειας και δικτύωσης με άλλους παρόμοιους προορισμούς στη Μεσόγειο.

Προκρίνεται η δικτύωση με τις Περιφέρειες Πελοποννήσου (Πάτρα) και Δυτικής Ελλάδας (Κυλλήνη) για τη συνεργασία στη θαλάσσια κρουαζιέρα αλλά και των φυσιολατρικών διαδρομών διεθνούς εμβέλειας. Διαπεριφερειακή συνεργασία προτείνεται επίσης με την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Η οργάνωση της τουριστικής δραστηριότητας γίνεται με βάση τους πολιτιστικούς και φυσικούς τουριστικούς πόρους της Περιφέρειας ανά χωρική και ΔΕ και παράλληλα καθορίζονται ευρείες ζώνες προτεραιότητας για την ανάδειξη των πόλων έλξης. Η κατηγοριοποίηση των τουριστικών περιοχών ανάλογα με την τουριστική ένταση γίνεται σε πίνακα στο παράρτημα, ανά ΔΕ και σύμφωνα με το ΕΧΠ-Τ 2009 και δεν αποτυπώνεται χαρτογραφικά. Χαρτογραφικά απεικονίζεται μόνο μία ζώνη που ορίζεται «ως ευρεία ζώνη ανάπτυξης Γ' γενή τομέα/τουρισμός – Ο.Σ. Β' κατοικίας», η οποία δεν είναι σε συμβατότητα με τη ζωνοποίηση του ΕΧΠ- Τ 2013, διότι

περιορίζονται ζώνες τουριστικού ενδιαφέροντος¹⁹⁰. Οι σημαντικότερες διαφορές που εντοπίζονται¹⁹¹ στην κατάταξη των περιοχών του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας σε σχέση με το ΕΧΠ -Τ 2013 αφορούν απεντάξεις τμημάτων α) από τις αναπτυσσόμενες περιοχές και ένταξης τους στις ανεπτυγμένες περιοχές¹⁹², β) από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού στις ανεπτυγμένες τουριστικά¹⁹³, γ) από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού στις αναπτυσσόμενες¹⁹⁴ και δ) από τις αναπτυσσόμενες περιοχές στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού¹⁹⁵.

Οι κατευθύνσεις για τις πολιτικές ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης είναι σημαντικά περιοριστικές σε σχέση με τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ 2013. Ειδικότερα, όσον αφορά τους οργανωμένους υποδοχείς δίδεται καταρχήν κατεύθυνση προς τον υποκείμενο σχεδιασμό για υπόδειξη συγκεκριμένων περιοχών στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες περιοχές, ενώ προκρίνει τη χωροθέτηση τους περιμετρικά στους οικισμούς μόνον εφόσον υπάρχει λειτουργική διασύνδεση. Επισημαίνεται ότι η εφαρμοστικότητα της κατεύθυνσης χωροθέτησης στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες περιοχές δεν είναι άμεση αφού προϋποθέτει την ολοκλήρωση των υποκείμενων σχεδίων. Περαιτέρω δίδεται κατεύθυνση για οργανωμένους τουριστικούς υποδοχείς και στις εκτός ευρείας τουριστικής ζώνης παράκτιες περιοχές υπό προϋποθέσεις, όπως να συμφωνεί με τον αναπτυξιακό χαρακτήρα της εκάστοτε Χωρικής Ενότητας, να λαμβάνεται υπόψη η φέρουσα ικανότητα και να είναι σε συμβατότητα με τις υπόλοιπες χρήσεις της αναπτυξιακής ενότητας. Η ως άνω κατεύθυνση δεν είναι εύκολα εφαρμόσιμη. Επισημαίνεται ότι δεν προκρίνεται η χωροθέτηση οργανωμένων υποδοχέων ήπιας ανάπτυξης στις περιοχές με περιθώρια εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η ίδια περιοριστική πολιτική ακολουθείται και για τη χωροθέτηση των ΣΤΚ, όπου σε αντίθεση με την υφιστάμενη νομοθεσία, το ΠΧΠ απαγορεύει ρητά την ανάπτυξη ΣΤΚ εντός των δασών και προτείνει την ανάπτυξη ΣΤΚ μόνο σε εγκαταλελειμμένους

---

¹⁹⁰ εκτός της ευρείας ζώνης τουρισμού μένουν οι παράκτιες περιοχές του βόρειου Ευβοϊκού και νοτίως του κορινθιακού κόλπου, οι οποίες στο ΕΧΠ-Τ 2013 ενέπιπταν στις αναπτυσσόμενες περιοχές τουρισμού

¹⁹¹ σημειώνεται ότι, εφόσον, η κατηγοριοποίηση στο ΠΧΠ δεν απεικονίζεται χαρτογραφικά αλλά καταγράφεται σε Πίνακα, οι ως άνω διαφορές εκτιμώνται κατά προσέγγιση

¹⁹² Καμένα Βούρλα και Αιδηψός

¹⁹³ ΔΕ Αράχωβας, Καρπενησίου και Δελφών

¹⁹⁴ ΔΕ Αμφίκλειας, Κονίστρων, Κύμης, Μαρμαρίου, Άμφισσας, Γαλαξιδίου, Δεσφίνης

¹⁹⁵ ΔΕ Στυλίδας, Εχιναίων, Πελασγίας, Μάλου, Καρύστου, Διρφύων, Καφηρέως Αντίκυρας Δεσφίνης, Ευπαλίου, Τολοφώνος, Λεβαδέων, Κορώνειας, Κυριακίου, τμήμα Θίσβης, τμήμα Μεσσαπίων, Ιστιαίας, Αρτεμισίου, Λιχάδος, Ωρεών, Ελυμνίων, τμήμα Κηρέως, Νηλέως, Πλαταιών

οικισμούς του ορεινού χώρου. Τέλος, δεν γίνεται ειδική πρόβλεψη για ενίσχυση της μετατροπής ξενοδοχείων σε ΣΤΚ.

Οι κατευθύνσεις του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας ως προς τους περιορισμούς των τουριστικών δραστηριοτήτων στην εκτός σχεδίου δόμηση είναι στο πνεύμα και εξειδικεύουν αυτές του ΕΧΠ -Τ 2013. Ειδικότερα, αναφέρονται η κατεύθυνση περί απαγόρευσης εντός αγροτικής γης υψηλής προτεραιότητας πλην του τουρισμού υπαίθρου που συνάδει με το χαρακτήρα της και η αποτροπή τουριστικών αναπτύξεων στις απειλούμενες από διάβρωση παράκτιες δυναμικές ζώνες και στις απειλούμενες από φυσικές καταστροφές. Συμπλήρωση ως προς τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ 2013 αποτελεί η επιβολή προσδιορισμού ελάχιστης ζώνης απαγόρευσης δόμησης στο παράκτιο μέτωπο, ως μέτρο πρόληψης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Ειδικότερα, ορίζεται ως Κρίσιμη Ζώνη, η ζώνη 100 μέτρων από τη γραμμή του Αιγιαλού, ενώ μεταξύ 0 και 50 μέτρων, δεν επιτρέπεται καμιά νέα κατασκευή πλην συγκεκριμένων (ελαφρές/προσωρινές εγκαταστάσεις εστίασης/αναψυχής) ενώ ο τουρισμός ορίζεται ως κύρια χρήση στην περιοχή που εκτείνεται μετά την κρίσιμη ζώνη έως 350 μέτρα βάθος από τη γραμμή αιγιαλού (δυναμική ζώνη). Επιπρόσθετα αποτρέπεται η ανάπτυξη τουριστικών καταλυμάτων στις απειλούμενες από διάβρωση παράκτιες δυναμικές ζώνες. Προσθήκη ως προς το ΕΧΠ -Τ του 2013 συνιστά επίσης και ο καθορισμός υψομέτρου για τον ορισμό του ορεινού χώρου ειδικώς για το νησιωτικό τμήμα (Εύβοια και Σκύρο) στις περιοχές με υψόμετρο μεγαλύτερο των 600μ. Επισημαίνεται επιπλέον η ύπαρξη ασαφών και προβληματικών στην εφαρμογή τους διατάξεων (και μη συμβατές με το ΕΧΠ Τουρισμού 2013)¹⁹⁶. Όσον αφορά τη σημειακή χωροθέτηση τουριστικών καταλυμάτων στην εκτός σχεδίου περιοχή ακολουθείται η αύξηση της αρτιότητας και οι επιτρεπόμενες κατηγορίες ξενοδοχείων (σε αστέρια) και κλινών/κατηγορία ξενοδοχείου του ΕΧΠ Τουρισμού

---

¹⁹⁶ Όπως «Διαχείριση κατ' οικονομία των νέων τουριστικών αναπτύξεων, στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες τουριστικές περιοχές (Πίνακας 1, Παράρτημα) με προτεραιότητα στην προώθηση της ανακύκλωσης / εκσυγχρονισμού / απόσυρσης εγκαταστάσεων και επανάχρησης της γης με νέα χρήση την τουριστική ή της αξιοποίησης σχολάζοντος οικιστικού αποθέματος ιδίως σε αξιόλογους, από άποψη αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ή θέσης, οικισμούς» χωρίς να ορίζεται αριθμητικό «κατώφλι» και β) «Προωθούνται κυρίως μικρομεσαία μεγέθη καταλυμάτων υψηλής βαθμίδας για μεγαλύτερη διάχυση και προστασία του περιβάλλοντος. Εξαιρούνται ειδικές επενδύσεις συνδεδεμένες με ειδικές μορφές και πόρους (ιαματικά, χιονοδρομικά κ.λ.π) και με την αξιοποίηση της δημόσιας τουριστικής περιουσίας». Ο μη σαφής ορισμός του μικρομεσαίου μεγέθους δημιουργεί καθυστέρηση και κατά περίπτωση ερμηνεία του μεγέθους

2013¹⁹⁷. Διαφοροποίηση τέλος υφίσταται καθώς συνδέει την εισαγωγή νέων τουριστικών δραστηριοτήτων εκτός της ευρείας τουριστικής ζώνης, με τη Φέρουσα Ικανότητα, χωρίς να δίνεται κάποια διευκρίνιση δημιουργώντας σύγχυση και σοβαρό προβληματισμό ως προς την εφαρμογή της.

Το ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας δίνει αναλυτικές κατευθύνσεις και χωρικά προσδιορισμένες ανά ειδική μορφή τουρισμού¹⁹⁸. Κατευθύνσεις για τη μείωση της σύγκρουσης άλλων χρήσεων γης με τον τουρισμό δίδονται μόνο σε σχέση με την δραστηριότητα της εξόρυξης για την αποφυγή νέων χρήσεων ανταγωνιστικών με την εξόρυξη και για την προώθηση των εγκαταλελειμμένων περιοχών εξόρυξης σε περιοχές τουριστικής και αθλητικής αναψυχής (σε σύμπνοια με τις αντίστοιχες του ΕΧΠ- Τ 2013).

γ. *Σύνοψη*. Ο τρόπος ταξινόμησης (Πίνακας ανά κατηγορία έντασης τουριστικής ανάπτυξης) και χαρτογραφικής απεικόνισης (μία ευρεία μόνο χωρική ενότητα τουρισμού) στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας δημιουργεί ασάφειες και εμπλοκές στην αδειοδοτική διαδικασία των τουριστικών καταλυμάτων. Διατυπώνονται γενικές κατευθύνσεις, οι οποίες αφορούν το σύνολο της οριζόμενης περιοχής τουρισμού του ΠΧΠ, χωρίς να δίδονται ξεχωριστές κατευθύνσεις ανά κατηγορία περιοχής του ΕΧΠ.

Παρουσιάζει σχετικά υψηλό βαθμό συμβατότητας - με κριτήριο το συνολικό αριθμό των κατευθύνσεων και όχι τη σημασία τους - με το ΕΧΠ -Τ 2013. Παρά τον μικρό αριθμό τους, οι μη συμβατές κατευθύνσεις είναι σημαντικές (χωρικές ζώνες ανάπτυξης του τουρισμού, οργανωμένες τουριστικές εγκαταστάσεις, ρητές απαγορεύσεις για τα ΣΤΚ

¹⁹⁷ -Αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές: αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε είκοσι (20) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8 και 9 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5 και 4 αστέρων, αντιστοίχως.

-Αναπτυσσόμενες (μαζικός τουρισμός): αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δέκα (10) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστέρων, αντιστοίχως.

-Αναπτυσσόμενες (εναλλακτικός τουρισμός): αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δεκαπέντε (15) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστέρων, αντιστοίχως.

Υιοθέτηση των κατευθύνσεων αυτών και στην περίπτωση επέκτασης υφιστάμενου καταλύματος.

¹⁹⁸ πολιτιστικός τουρισμό (Δελφοί, Θερμοπύλες, Όσιος Λουκάς, Θήβα καθώς και Πλαταιές - Αυλίδα - Ερέτρια), θερμαιστικός (Καμένα Βούρλα,Θερμοπύλες), αστικός (Λαμία, Χαλκίδα, Λιβαδειά, Θήβα, Καρπενήσι και στο δίκτυο Δελφοί - Ιτέα – Γαλαξείδι), τουρισμό υπαίθρου (προστατευόμενες περιοχές και στον ορεινό χώρο), θαλάσσιο (Καμένα Βούρλα, Ιτέα, Σκύρο και Γρεγολίμανο Αγ. Γεωργίου Λιχάδων Εύβοιας, Κύμη, Λουτρά Αιδηψού, Λινάρια Σκύρου, Βουρκάρι Χαλκίδας, Ωρεοί, Ροβιές, Ερέτρια), γεωλογικό (παλιρροϊκό φαινόμενο Ευρίπου, ιαματικές πηγές Θερμοπυλών και Ψωρονέρια και βόρειο μέτωπο Καλλιδρόμου, ηφαιστειακά πετρώματα Λιχαδονήσων και καθρέπτης Αρκίτσας), αθλητικό (Χαλκίδα, Λαμία, Καρπενήσι).

κ.α.). Μεγάλος αριθμός των κατευθύνσεων αποτελεί εξειδίκευση ή συμπλήρωση των οριζόμενων από το ΕΧΠ-Τ 2013. Παρουσιάζει σε αρκετά μεγάλο βαθμό στρατηγικό χαρακτήρα, πρωταγωνιστούν οι κατευθύνσεις χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας, με μεγάλο ποσοστό ωστόσο (70%) υψηλής και μέτριας εφαρμοστικότητας από τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Αναφορικά με το επίπεδο σαφήνειας των κατευθύνσεων του χαρακτηρίζεται ως επί των πλείστων μετρίως ασαφείς, αν και επισημαίνονται και κάποια σημεία ασαφών διατυπώσεων.

6.3.2.9. ΠΧΠ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

α. Αναπτυξιακό πρότυπο. Στα πλαίσια της κύριας προτεραιότητας που θέτει το ΠΧΠ για την ισόρροπη ανάπτυξη των παραγωγικών τομέων, βασικούς στόχους για τον τουρισμό αποτελούν η πολύπλευρη ανάπτυξη του με αξιοποίηση νέων αγορών, η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού που σχετίζονται με το περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά και η ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού (τουρισμού κρουαζιέρας, σκαφών αναψυχής, κατάδυσης κ.λπ.). Η διεύρυνση ροών επισκεπτών από περισσότερες χώρες προέλευσης (όπως Ρωσία, Τουρκία κ.λπ.) και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου κρίνονται επιπλέον σημαντικές συνιστώσες για την ενίσχυση του. Δεν εντοπίζονται κατευθύνσεις για συνέργεια με άλλες Περιφέρειες για την ανάπτυξη του τομέα του τουρισμού.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Καθορίζονται δύο κατηγορίες ευρείων ζωνών τουρισμού, οι αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές και οι περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού, ενώ δίδονται διακριτά κατευθύνσεις για τις βραχονησίδες και τα λοιπά μικρά νησιά. Οι ευρείες ζώνες τουρισμού ακολουθούν σε γενικές γραμμές την κατηγοριοποίηση του ΕΧΠ-Τ 2013, πλην της ιδιαίτερης κατηγορίας των βραχονησίδων και λοιπών μικρών νησιών, η οποία διαφοροποιείται από την αντίστοιχη του Ειδικού Πλαισίου. Οι διαφοροποιήσεις έγκεινται καταρχήν στο κριτήριο του μεγέθους των μικρών νησιών, με έκταση μικρότερη των 500 στρ. σε αντιδιαστολή με την έκταση μικρότερη των 300 στρ. του Ειδικού Πλαισίου και κατά δεύτερον στο κριτήριο του κατοικημένου ή όχι νησιού. Το ΠΧΠ δεν θέτει το κριτήριο του ακατοίκητου σε αυτή την κατηγοριοποίηση σε αντίθεση με το Ειδικό Πλαίσιο. Επιπλέον διαφοροποιήσεις που καταγράφονται ως προς την κατάταξη των περιοχών σε σχέση με το ΕΧΠ-Τ 2013 είναι η αλλαγή στο χαρακτήρα περιοχής από τις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές¹⁹⁹ και η προσθήκη

¹⁹⁹ η νότια παράκτια ζώνη της Σάμου, το Βαθύ και Νεο Καρλοβάσι

τμημάτων των νησιών στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού²⁰⁰.

Επιτρέπει οργανωμένους τουριστικούς υποδοχείς γενικής μορφής τόσο στις αναπτυσσόμενες, όσο και στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού²⁰¹, διαφοροποιούμενο από το ΕΧΠ, (που επέτρεπε μόνο υποδοχείς ήπιας ανάπτυξης σε όλα τα νησιά πλην Ρόδου και Κέρκυρας). Ειδικότερα στα λοιπά μικρά νησιά με έκταση μικρότερη των 500 στρ.) δίνεται κατεύθυνση για δημιουργία υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων πρότυπου χαρακτήρα σε πλήρη εναρμόνιση με το ΕΠΧ- Τ 2013. Ενισχύεται η χωροθέτηση των ΣΤΚ γενικής μορφής σε όλες τις τουριστικές περιοχές, διαφοροποιούμενο επίσης από το ΕΧΠ, (που επέτρεπε μόνο υποδοχείς ήπιας ανάπτυξης σε όλα τα νησιά πλην Ρόδου και Κέρκυρας). Στα λοιπά μικρά νησιά (με έκταση μικρότερη των 500 στρ), ωστόσο, δίνεται κατεύθυνση για δημιουργία ΣΤΚ ήπιας ανάπτυξης σε πλήρη εναρμόνιση με το ΕΠΧ-Τ 2013. Πρόβλεψη όμως για μετατροπή ξενοδοχείων σε ΣΤΚ ήπιας ανάπτυξης γίνεται μόνο στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού αλλά όχι και στις αναπτυσσόμενες περιοχές. Σημαντική και συμβατή με το ΕΧΠ-Τ 2013 είναι, επίσης, η κατεύθυνση για δημιουργία ΣΤΚ στους εγκαταλελειμμένους οικισμούς.

Σε ότι αφορά την εκτός σχεδίου δόμηση σε συνάφεια με τους στόχους του ΕΧΠ- Τ 2013, η γενική κατεύθυνση είναι ο περιορισμός των παρεκκλίσεων κατά μήκος των παρόδιων ζωνών και κατόπιν η απαγόρευση αυτής με την προϋπόθεση της ρύθμισης των χρήσεων από τον υποκείμενο σχεδιασμό. Αναφορικά με τη σημειακή χωροθέτηση νέων τουριστικών καταλυμάτων σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, το ΠΧΠ Βορείου Αιγαίου ακολουθεί τις κατευθύνσεις του Ειδικού πλαισίου για τους όρους αρτιότητας, επιτρεπόμενων κατηγοριών ξενοδοχείων (σε αστέρια) και κλινών/ κατηγορία ξενοδοχείου²⁰².

---

²⁰⁰ η ενδοχώρα της Σάμου, Ικαρίας, Λήμνου, Χίου και Λέσβου

²⁰¹ Προκρίνεται η Σάμος ως η πιο κατάλληλη για ανάπτυξη οργανωμένου υποδοχέα χωρίς να αποκλείεται η ανάπτυξη και σε άλλα νησιά με την προϋπόθεση ύπαρξης υποδομών υγείας και ασφάλειας.

²⁰² -Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές: Σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δέκα (10) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστέρων, αντιστοίχως.

- Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού: Σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δεκαπέντε (15) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστέρων, αντιστοίχως.

Υιοθέτηση των κατευθύνσεων αυτών και στην περίπτωση επέκτασης υφιστάμενου καταλύματος

Σε όλο το νησιωτικό χώρο προτεραιότητα είναι η δημιουργία οργανωμένου δικτύου θεματικών διαδρομών και η ανάπτυξη του φυσιολατρικού θρησκευτικού, πολιτιστικού, οινολογικού και γευσιγνωστικού τουρισμού. Προσδιορίζεται επίσης ο χωρικός προορισμός των λοιπών ειδικών μορφών τουρισμού²⁰³.

Σε πλήρη σύμπνοια με τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ 2013 για την επίλυση συγκρούσεων με άλλες χρήσεις γης δίδεται κατεύθυνση για αποφυγή της χωροθέτησης των βιομηχανικών μονάδων στην κρίσιμη παραθαλάσσια ζώνη, ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές.

γ. *Σύνοψη.* Οι αναπτυξιακές προτεραιότητες του ΠΧΠ για διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος και επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου στηρίζονται από τις χωροταξικές κατευθύνσεις και ιδιαίτερα με τις διατάξεις για τους οργανωμένους υποδοχείς, τα ΣΤΚ και τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης. Οι σαφείς στην πλειοψηφία τους κατευθύνσεις του ΠΧΠ Βορείου Αιγαίου για τον τουρισμό είναι σε μεγάλο βαθμό στρατηγικού χαρακτήρα, εφόσον πάνω από το 50% χαρακτηρίζονται από χαμηλή κανονιστική πυκνότητα και εφαρμοσιμότητα από τον υποκείμενο σχεδιασμό. Αν και καταγράφονται ταυτόσημες κατευθύνσεις με το ΕΧΠ-Τ 2013, το εξειδικεύει χωρικά με υψηλό βαθμό συμβατότητας αλλά και το συμπληρώνει.

6.3.2.10. ΠΧΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

α. *Αναπτυξιακό μοντέλο.*

Η διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος, σε συνδυασμό με την αειφορική διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων συνιστά την κύρια αναπτυξιακή προτεραιότητα του σχεδίου ΥΑ του ΠΧΠ Πελοποννήσου. Προωθούνται οι ειδικές μορφές τουρισμού όπως ο θαλάσσιος μέσω της υλοποίησης σχετικών υποδομών, ο καταδυτικός, ο ορεινός, ο χιονοδρομικός, ο ιαματικός και θεραπευτικός, ο θρησκευτικός, ο οικοτουρισμός, ο αιωροπτερισμός και γεωτουρισμός, ο αρχαιολογικός, ο συνεδριακός τουρισμός κ.λπ. Αναγνωρίζεται επίσης η συσχέτιση και ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης της

---

²⁰³ κρουαζιέρας (Μυτιλήνη, Σάμος, Χίος, Λέσβος και Λήμνος), τουρισμός με σκάφη αναψυχής (Λέσβος - Χίος και μικρότερα νησιά επιρροής τους, Σάμος - Ικαρία και μικρότερα νησιά επιρροής τους), καταδυτικός, θαλάσσιων αθλημάτων, συνεδριακός – εκθεσιακός (Μυτιλήνη, Λήμνος, Σάμος - Καρλόβασι - Πυθαγόρειο και Χίος), ιαματικός (Ικαρία, Λέσβος, Χίος), ορνιθολογικός (Λήμνος, Λέσβος) και γεωλογικός (Λέσβος, Χίος).

παραλιακής ζώνης του Κορινθιακού κόλπου από τη γειτνίαση της με τη μητροπολιτική περιοχή Αθήνας.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Η βασική κατεύθυνση είναι ο περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης για εγκαταστάσεις τουρισμού -αναψυχής και για παραθεριστική κατοικία και η ανάπτυξή τους κυρίως σε ειδικές ζώνες που να επιτρέπουν τις χρήσεις αυτές ή/και σε οργανωμένους υποδοχείς. Ωστόσο, επισημαίνεται η δυσκολία βραχυχρόνιας εφαρμογής της κατεύθυνσης αυτής δεδομένης της κοινωνικοοικονομικής κρίσης και των χρονοβόρων διαδικασιών αδειοδότησης. Για το λόγο αυτό προτείνεται για ένα μεταβατικό χρονικό διάστημα μέχρι την αναθέρμανση της οικονομίας, να παρέχεται η δυνατότητα για χωροθέτηση δραστηριοτήτων σύμφωνα με τη γενική νομοθεσία της εκτός σχεδίου δόμησης στις ΠΕ όπου δεν υπάρχουν υποδοχείς. Η κατεύθυνση αυτή αναιρεί το πνεύμα των κατευθύνσεων του ΕΧΠ-Τ/2013, καθώς δεν προβλέπεται μεταβατικό διάστημα για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης.

Στο σχέδιο ΥΑ του ΠΧΠ αναφέρεται ρητά ότι ακολουθούνται οι κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ/ 2009 και επομένως και η κατηγοριοποίηση των περιοχών με κριτήριο την ένταση της τουριστικής ανάπτυξης. Στον ορεινό χώρο παραμένει κοινή η περιοχή που εντάσσεται σε αυτή με περιθώρια ανάπτυξης ήπιου και εναλλακτικού μορφών τουρισμού καθότι είναι κοινή και στα δύο ΕΧΠ Τουρισμού, διαφοροποιείται όμως ως προς το κριτήριο του υψόμετρου όπου στο ΕΧΠ-Τ/ 2013 ορίζεται ο ορεινός χώρος σε υψόμετρο μεγαλύτερο των 800 μ. ενώ στο ΠΧΠ ορίζεται σε υψόμετρο μεγαλύτερο των 600 μ. σύμφωνα με το ΕΧΠ-Τ/ 2009.

Περαιτέρω διαφοροποιήσεις σε σχέση με το ΕΧΠ-Τ/ 2013 εντοπίζονται στις αλλαγές στο χαρακτήρα τμημάτων από τις ανεπτυγμένες περιοχές στις αναπτυσσόμενες²⁰⁴ και αντίστροφα²⁰⁵ καθώς και από αναπτυσσόμενες σε περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ήπιου και εναλλακτικού μορφών τουρισμού²⁰⁶.

Η ενίσχυση της χωροθέτησης οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων αποτελεί βασική χωροταξική πολιτική. Προωθείται η ανάπτυξη οργανωμένων τουριστικών υποδοχέων (ΠΟΤΑ, ΠΟΑΠΔ, ΠΕΡΠΟ, ΕΣΧΑΔΑ, ΕΣΧΑΣΕ) σε όλες τις ΠΕ, με προτεραιότητα τις ΠΕ Αργολίδας και ΠΕ Λακωνίας. Επισημαίνεται ότι: α) οι κατευθύνσεις δίδονται ανά ΠΕ και όχι ανά κατηγορία περιοχών (ανεπτυγμένες,

---

²⁰⁴ η ευρύτερη περιοχή του Ναυπλίου

²⁰⁵ το μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής Ερμιόνης Κρανιδίου

²⁰⁶ το μεγαλύτερο μέρος της παράκτιας περιοχής της Περιφέρειας

αναπτυσσόμενες ή εναλλακτικού τουρισμού), β) δεν γίνεται μνεία για οργανωμένους υποδοχείς ήπιας μορφής ή πρότυπου χαρακτήρα, γ) αναφέρεται λανθασμένα ότι σε κάθε περίπτωση ακολουθούνται οι κατευθύνσεις του ΕΧΠ- Τ/2009, το οποίο όμως δεν προέβλεπε οργανωμένους υποδοχείς. ΣΤΚ προβλέπονται επίσης σε κάθε ΠΕ, χωρίς να δίνονται ειδικότερες κατευθύνσεις ανά περιοχή. Περαιτέρω, ασάφεια δημιουργείται ως προς την ισχύ στο σχέδιο ΥΑ του ΠΧΠ Πελοποννήσου της κατεύθυνσης του ΕΧΠ- Τ/ 2009 για απαγόρευση δυνατότητα ανάπτυξης ΣΤΚ στις ορεινές περιοχές με υψόμετρο μεγαλύτερο των 600μ. Ασυμβατότητα καταγράφεται και στις κατευθύνσεις για τον παράκτιο χώρο στην εκτός σχεδίου περιοχή, καθώς ακολουθούνται οι κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ/ 2009, το οποίο θέτει περιορισμούς στη ανάπτυξη τουριστικών καταλυμάτων στο παράκτιο χώρο (ελάχιστη απόσταση από τη γραμμή αιγιαλού) που το ΕΧΠ-Τ/2013 δεν έθετε. Δεν δίδονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις ανά περιοχή τουριστικής ανάπτυξης για περιορισμό των όρων δόμησης, και κυρίως της αρτιότητας, της σημειακής χωροθέτησης των τουριστικών καταλυμάτων στην εκτός σχεδίου περιοχή, ούτε παραπέμπει για το συγκεκριμένο θέμα στις κατευθύνσεις του ΕΧΠ -Τ/2009.

Προσδιορίζονται οι χωρικοί τουριστικοί προορισμοί των ειδικών μορφών τουρισμού και ανά ΠΕ. Κατευθύνσεις για την επίλυση συγκρούσεων γης με την τουριστική δραστηριότητα δίδονται σχετικά με την διερεύνηση αποκλεισμού εγκατάστασης Φ/Β σε περιοχές όπου το αγροτικό τοπίο αποτελεί στοιχείο αναγνωσιμότητας και έλξης δραστηριοτήτων τουρισμού και αναψυχής (π.χ. παραθαλάσσιες περιοχές, περιοχές με ειδικές καλλιέργειες) κατόπιν σχετικής μελέτης.

Τέλος, περιλαμβάνονται προτάσεις ανάδρασης για το ΕΧΠ-Τ/2009 που αφορούν τις διαφοροποιήσεις έντασης τουριστικού χαρακτήρα, την προαναφερόμενη διερεύνηση απαγόρευσης εγκατάστασης Φ/Β στο αγροτικό τοπίο σε περιοχές έλξης δραστηριοτήτων τουρισμού και την εναρμόνιση με τους μεταγενέστερους νόμους τουριστικής πολιτικής, (ν.3986/2011, ν. 4002/2011, και ν.4179/2013).

γ. *Σύνοψη.* Το υπό αναθεώρηση ΠΧΠ της Πελοποννήσου αποτελεί ένα κατ' εξοχήν στρατηγικό πλαίσιο με ικανοποιητικό βαθμό εξειδίκευσης, η οποία είναι κυρίως γεωγραφική. Στόχος είναι η αειφορική τουριστική ανάπτυξη με διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος με νέες ειδικές μορφές. Ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ/ 2009, ενισχύοντας όμως παράλληλα και τους οργανωμένους υποδοχείς που αυτό δεν περιελάμβανε, όπως και τα ΣΤΚ. Δίδει γενική κατεύθυνση

περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης σε μακροπρόθεσμο όμως διάστημα. Επισημαίνεται ωστόσο ότι η παραλαβή της μελέτης αναθεώρησης ΠΧΠ Πελοποννήσου όπου συμπεριλαμβάνεται και το εξεταζόμενο σχέδιο ΥΑ έγινε στο μεσοδιάστημα της ακύρωσης του ΕΧΠ -Τ/2013 και ενώ ήταν ακόμη σε ισχύ το ΕΧΠ -Τ/2009. Οι όποιες διατάξεις αναφέρονται σε αυτό ως πρόταση ανάδρασης θα ισχύσουν άμεσα αν δεν τροποποιηθούν μέχρι την έκδοση του σχετικού ΦΕΚ. Η πλειονότητα των άρθρων έχουν χαμηλή με μέτρια κανονιστική πυκνότητα με εξαίρεση λίγες διατάξεις με υψηλή κανονιστική πυκνότητα που αφορούν την απόσταση κτιρίων από τη γραμμή του αιγιαλού, την απαγόρευση ΣΤΚ σε υψόμετρο άνω των 600μ. κ.λπ. και κατά συνέπεια η πλειονότητα των κατευθύνσεων δεν είναι άμεσα εφαρμόσιμες. Για την υλοποίηση τους θα απαιτηθεί η κατάρτιση του υποκείμενου σχεδιασμού πρωτίστως και για αυτό το λόγο στο μεγαλύτερο ποσοστό τους έχουν εφαρμογή σε αυτό το επίπεδο. Η σαφήνεια των κατευθύνσεων χαρακτηρίζεται μέτρια, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό είναι υψηλής σαφήνειας.

6.3.2.11 ΠΧΠ ΚΡΗΤΗΣ

α. Αναπτυξιακό μοντέλο. Οι στόχοι αφορούν τον εμπλουτισμό, την ποιοτική βελτίωση και την χρονική επιμήκυνση του τουριστικού προϊόντος για την προσέλκυση του ευρωπαϊκού και του διεθνούς τουρισμού. Σκοπός είναι η αλλαγή του σημερινού προτύπου τουριστικής ανάπτυξης με επικέντρωση στην ελάττωση των υψηλών πιέσεων και στην βελτίωση του δομημένου χώρου στην υπεραναπτυγμένη βόρεια ακτή με περιορισμό της ανάπτυξης μορφών μαζικού και μονοθεματικού τουρισμού. Δίνεται έμφαση στην ολοκλήρωση των λιμενικών εγκαταστάσεων στα λιμάνια διεθνούς και εθνικής σημασίας οι οποίες θα διευρύνουν χρονικά, θα εμπλουτίσουν και θα αναβαθμίσουν ποιοτικά το τουριστικό προϊόν. Ενισχύεται ο τουρισμός κρουαζιέρας, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη δικτύου υδατοδρομιών. Για την περαιτέρω ισχυροποίηση του ποιοτικού τουρισμού στην Κρήτη, υποστηρίζεται η συνεργασία του Αγίου Νικολάου, ως σημαντικού τουριστικού πόλου, με τις Περιφέρειες του Νότιου και του Βόρειου Αιγαίου.

β. Κύριες χωροταξικές κατευθύνσεις. Προκρίνεται α) ο ήπιος πολυθεματικός τουρισμός, β) ο ποιοτικός και εναλλακτικός τουρισμός στα ορεινά και ημιορεινά σύνολα, στους οικισμούς των οποίων διοχετεύεται και η παραθεριστική κατοικία και γ) οι οργανωμένοι υποδοχείς. Καθορίζονται ευρείες ζώνες τουρισμού με σημαντική διαφοροποίηση ως προς την κατηγοριοποίηση με το ΕΧΠ-Τ/2013. Για τις λοιπές παράκτιες περιοχές εκτός των

ευρείων ζωνών τουρισμού, βασική κατεύθυνση προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό είναι ο περιορισμός της εκτός σχεδίου παραθεριστικής κατοικίας και η διοχέτευσή της εντός οικισμών. Οι τέσσερις ευρείες τουριστικές ζώνες ορίζονται ως εξής:

α) παράκτιες ζώνες αστικής / τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης, β) παράκτιες περιοχές ελέγχου τουριστικής / οικιστικής ανάπτυξης και ποιοτικής αναβάθμισης, γ) παράκτιες περιοχές ήπιας τουριστικής / οικιστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης και δ) περιοχές ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριοτήτων σε ορεινούς και ημιορεινούς όγκους.

Η συγκριτική παρατήρηση καταγράφει αποκλίσεις στις ζώνες αυτές μεταξύ κειμένου και συνοδευόντα χάρτη. Οι κύριες διαφορές του ΠΧΠ Κρήτης με το ΕΧΠ -Τ/2013 (με βάση το κείμενο και όχι το χάρτη) συνίστανται στις εξής:

- Η περιοχή που χαρακτηρίζεται ως «παράκτια ζώνη αστικής / τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης» αντιστοιχίζεται καταρχήν με την «ανεπτυγμένη τουριστικά περιοχή» του ΕΧΠ-Τ/2013. Σε αυτή τη βάση, εντάσσονται επιπλέον περιοχές σε αυτήν την κατηγορία στο ΠΧΠ σε σχέση με το ΕΧΠ-Τ/2013 οι οποίες ήταν χαρακτηρισμένες αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές, ενώ υπάρχει εξειδίκευση και ως προς το πλάτος των χαρακτηρισμένων περιοχών²⁰⁷.
- Η περιοχή που χαρακτηρίζεται ως «παράκτια περιοχή ελέγχου τουριστικής / οικιστικής ανάπτυξης και ποιοτικής αναβάθμισης» αντιστοιχίζεται καταρχήν με την «αναπτυσσόμενη τουριστικά περιοχή» του ΕΧΠ -Τ/2013. Σε αυτή τη βάση, σημειώνονται εξειδικεύσεις, απεντάξεις περιοχών κ.λπ.²⁰⁸ με αποτέλεσμα κάποια τμήματα να ρυθμίζονται από τις διατάξεις της εκτός σχεδίου δόμησης.

²⁰⁷ Στην ΠΕ Χανίων και στην ΠΕ Ρεθύμνου στο ΕΧΠ όλη η βόρεια παράκτια ζώνη ήταν χαρακτηρισμένη αναπτυγμένη, ενώ στο ΠΧΠ εντάσσεται το μεγαλύτερο τμήμα της με εξειδίκευση κατά περίπτωση του πλάτους (εκτός ενός τμήματος ανατολικά από Μπαλί έως Αλμυρίδα το οποίο δεν εντάσσεται σε καμία κατηγορία). Στην ΠΕ Ηρακλείου όλη η βόρεια παράκτια περιοχή της παραμένει χαρακτηρισμένη αναπτυγμένη με διαφοροποίηση ως προς το πλάτος της ζώνης ανά τμήμα. Στην ΠΕ Λασιθίου το βόρειο παράκτιο τμήμα της διατηρείται στο μεγαλύτερο μέρος του στις ανεπτυγμένες περιοχές πλην ενός τμήματος στα βόρεια που απεντάσσεται από τις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές που ήταν στο ΕΧΠ Τουρισμού 2013 και εντάσσεται στο ΠΧΠ στις ανεπτυγμένες περιοχές

²⁰⁸ Στην ΠΕ Χανίων χαρακτηρίζεται ως αναπτυσσόμενη η περιοχή από Καλυβιανή έως Ναυπήγεια περί το Καστέλι, η οποία ήταν αναπτυσσόμενη και στο ΕΧΠ-Τ/2013 (στο κείμενο, αλλά δεν αποτυπώνεται στο χάρτη). Ωστόσο, δεν υπάρχει χαρτογραφική απεικόνιση για τον εντοπισμό τυχόν διαφορών. Επίσης όλες οι νότιες παράκτιες περιοχές στο ΕΧΠ-Τ/2013 εντασσόταν στις αναπτυσσόμενες περιοχές ενώ στο ΠΧΠ μόνο ένα μικρό τμήμα εντάσσεται σε αυτή την περιοχή, (από Αγία Κυριακή έως και Ανύδρου, ανατολικά της Παλαιόχωρας) ενώ το

- Η περιοχή που χαρακτηρίζεται ως «παράκτια περιοχή ήπιας τουριστικής / οικιστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης» αντιστοιχίζεται καταρχήν με την «περιοχή με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού στα παράκτια τμήματα» του ΕΧΠ-Τ/2013. Σε αυτή τη βάση, εντάσσονται στη ζώνη αυτή του ΠΧΠ τμήματα που στο Ειδικό Πλαίσιο εντάσσονταν στις αναπτυσσόμενες περιοχές²⁰⁹
- Η περιοχή που χαρακτηρίζεται ως «περιοχή ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριοτήτων σε ορεινούς και ημιορεινούς όγκους» αντιστοιχίζεται καταρχήν με την «περιοχή με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού εναλλακτικού τουρισμού στα ορεινά τμήματα» του ΕΧΠ -Τ/2013 και σε αυτή τη βάση γίνεται εξειδίκευση της ευρύτερης περιοχής με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού του Ειδικού Πλαισίου (με προσθέσεις νέων τμημάτων και αφαιρέσεις άλλων).
- Το ΠΧΠ δεν δίνει κατευθύνσεις για την τουριστική αξιοποίηση των βραχονησίδων και των ακατοίκητων νησιών και δεν εντάσσει σε τουριστική ανάπτυξη τα μικρά νησιά πλην της νήσου Γαύδου για την οποία δίνει κατεύθυνση για προσεκτική παρέμβαση ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, συνδεδεμένης με εφαρμογές ΑΠΕ, έπειτα από μελέτη για τη συγκράτηση του πληθυσμού. Σε αντίθεση το ΕΧΠ-Τ/2013 εντάσσει το σύνολο των μικρών νησιών στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού εναλλακτικού τουρισμού.

μεγαλύτερο τμήμα δεν εντάσσεται σε καμία τουριστική ζώνη και επομένως διέπτετε από τις ρυθμίσεις τις εκτός σχεδίου δόμησης. Στην ΠΕ Λασιθίου η ευρύτερη περιοχή Μόχλου Σητείας ήταν αναπτυσσόμενη και παραμένει στο ΠΧΠ, αλλά χωρίς να απεικονίζεται χαρτογραφικά ώστε να μπορεί να γίνει σύγκριση. Αντιθέτως, η περιοχή από Διόνυσο έως Παπαδόκαμπο εντάσσεται μεν στο κείμενο στις αναπτυσσόμενες, ως ήταν και στο Ειδικό Πλαίσιο αλλά στο χάρτη απεικονίζεται με το ράστερ των αναπτυγμένων περιοχών. Τα νότια παράκτια της ΠΕ Λασιθίου (από Ασπρόλιθο Γούδουρα έως και Βάτο Μύρτου περί την Ιεράπετρα) εντασσόταν στο ΕΧΠ-Τ/2013 στις αναπτυσσόμενες περιοχές και παραμένουν και στο ΠΧΠ με μικρές εξειδικεύσεις ως προς το πλάτος. Στην ΠΕ Ηρακλείου όλες οι νότιες παράκτιες περιοχές στο ΕΧΠ-Τ/2013 εντάσσονται στις αναπτυσσόμενες περιοχές, ενώ στο ΠΧΠ μόνο ένα μικρό τμήμα (από Μάταλα μέχρι Ξηρόκαμπο) εντάσσεται σε αυτή την περιοχή, το μεγαλύτερο τμήμα δε, δεν εντάσσεται σε καμία ζώνη τουριστική και επομένως ακολουθεί τις ρυθμίσεις τις εκτός σχεδίου δόμησης. Στην ΠΕ Ρεθύμνου τα νότια παράκτια (από Ξηρόκαμπο έως και Φραγκοκάστελο) εντασσόταν στο Ειδικό πλαίσιο στις αναπτυσσόμενες περιοχές και παραμένουν και στο ΠΧΠ με μικρές εξειδικεύσεις ως προς το πλάτος.

²⁰⁹ η ζώνη της ανατολικής και της δυτικής ακτής του νησιού και η ευρύτερη παράκτια περιοχή της Σούγιας Χανίων (χωρίς η τελευταία να απεικονίζεται στο χάρτη)

Στο ΠΧΠ Κρήτης οι ολοκληρωμένες τουριστικές πολιτικές (σε αντιστοιχία με τις διατάξεις του ΕΧΠ-Τ/2013) προωθούνται κατά προτεραιότητα μέσω οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων και ΣΤΚ έναντι της σημειακής χωροθέτησης τουριστικών καταλυμάτων, εκτός του ορεινού χώρου – των περιοχών ήπιας τουριστικής ανάπτυξης/ οργάνωσης πολυδραστηριοτήτων και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους και του μικρού νησιωτικού χώρου. Ειδικότερα, στην κορεσμένη παράκτια ζώνη αστικής/τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής περιβαλλοντικής αναβάθμισης προκρίνεται η μετατροπή υφισταμένων ξενοδοχείων σε ΣΤΚ, ενώ συστήνεται η αποφυγή έγκρισης νέων αιτημάτων μαζικού μονοθεματικού τουρισμού και στις παράκτιες ζώνες ήπιας οικιστικής/ τουριστικής ανάπτυξης, ποιοτικής/ περιβαλλοντικής αναβάθμισης και προστασίας/ ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων. Προκρίνεται η αναβάθμιση και μετατροπή υφισταμένων ξενοδοχειακών καταλυμάτων σε οργανωμένους υποδοχείς και ΣΤΚ ήπιας ανάπτυξης. Επιπλέον, στο ΠΧΠ προβλέπεται και η δημιουργία ΠΟΑΠΔ κατά προτεραιότητα στις:

- παράκτιες ζώνες αστικής / τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης της βόρειας ακτής, για δραστηριότητες αναβάθμισης των υφισταμένων ξενοδοχειακών/ τουριστικών μονάδων,
- παράκτιες ζώνες ελέγχου οικιστικής / τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης, για δραστηριότητες ξενοδοχειακών / τουριστικών μονάδων και
- ζώνες οργάνωσης πολυδραστηριοτήτων / ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους.

Στο ΠΧΠ Κρήτης ο αποτελεσματικός περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης και η κατάργηση των παρεκκλίσεων αρτιότητας και κατάτμησης δίδεται ως γενική κατεύθυνση, απόλυτα εναρμονισμένη με το ΕΧΠ-Τ/2013, προς τον υποκείμενο σχεδιασμό, ιδίως για τις κρίσιμες παράκτιες περιοχές και προτείνεται η θέσπιση μεγαλύτερων αρτιοτήτων σε ευαίσθητες κατηγορίες χώρου (παράκτιες εκτάσεις, γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, κ.λπ.), μεταξύ άλλων χρήσεων και για τον τουρισμό. Δίδονται πάραυτα και ειδικότερες χωρικές κατευθύνσεις, όπως ιδίως στην υπεραναπτυγμένη βόρεια ακτή η ζήτηση για παραθεριστική κατοικία να κατευθύνεται από τον υποκείμενο σχεδιασμό προς τους πολυπληθείς ορεινούς και ημιορεινούς

οικισμούς και στις υπόλοιπες περιοχές στο δίκτυο των οικισμών. Όσον αφορά τη σημειακή χωροθέτηση τουριστικών καταλυμάτων στην εκτός σχεδίου περιοχή ακολουθούνται οι κατευθύνσεις του ΕΧΠ-Τ/2013 για τους όρους αρτιότητας και τις επιτρεπόμενες κλίνες ανά κατηγορία ξενοδοχείου (αστέρια) εκτός της κατηγορίας των παράκτιων ζωνών ήπιας οικιστικής/ τουριστικής ανάπτυξης, ποιοτικής/ περιβαλλοντικής αναβάθμισης και προστασίας/ ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων, όπου αυξάνεται κατά 5 στρ. η απαιτούμενη αρτιότητα συγκριτικά με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου.²¹⁰ Επίσης, στις παράκτιες ζώνες αστικής / τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής/περιβαλλοντικής αναβάθμισης, προστίθεται επιπλέον η δυνατότητα κατασκευής τουριστικών καταλυμάτων 3 αστέρων συγκριτικά με το ΕΧΠ-Τ/2013.

Οι ήπιες μορφές πολυθεματικού τουρισμού ως αναπτυξιακή προτεραιότητα συνιστούν και το χωρικά προσδιοριζόμενο πρότυπο εξέλιξης της τουριστικής δραστηριότητας του ΠΧΠ και ιδίως η ανάπτυξη του τουρισμού κρουαζιέρας²¹¹. Δεν εντοπίζονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις για την επίλυση συγκρούσεων άλλων χρήσεων γης με την τουριστική δραστηριότητα παρά η γενική κατεύθυνση ενασχόλησης του πολεοδομικού σχεδιασμού.

γ. *Σύνοψη.* Στο ΠΧΠ Κρήτης γίνεται τροποποίηση του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης αυτής (ενώ δεν ακολουθείται ούτε η ορολογία αλλά ούτε ακριβώς η λογική της κατηγοριοποίησης των περιοχών του ΕΧΠ-Τ/2013). Προκρίνονται κατά προτεραιότητα οι οργανωμένοι υποδοχείς και τα ΣΤΚ γενικής και ήπιας μορφής και η μείωση της εκτός σχεδίου δόμησης. Η εύρεση αποκλίσεων στις ευρείες ζώνες μεταξύ κειμένου και του συνοδεύοντα χάρτη του χωροταξικού προτύπου δημιουργεί ασάφεια και εμπλοκή κατά την αδειοδοτική διαδικασία. Οι κατευθύνσεις του συνίστανται από αθροιστικά μέτρα και υψηλή κανονιστική πυκνότητα ενώ και η εφαρμογή τους από τον υποκείμενο σχεδιασμό

---

²¹⁰ Οι περιοχές αυτές αφορούν την ανατολική και δυτική ακτή της Κρήτης και εντασσόντουσαν στην κατηγορία Α2 των αναπτυσσόμενων τουριστικά περιοχών σύμφωνα με το ΕΧΠ τουρισμού 2013, ενώ τώρα υπάχθηκαν στη νέα κατηγορία των παράκτιων ζωνών ήπιας οικιστικής/ τουριστικής ανάπτυξης, ποιοτικής/ περιβαλλοντικής αναβάθμισης και προστασίας. Οι όροι της σημειακής χωροθέτησης τουριστικών καταλυμάτων σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών που δίδει το ΠΧΠ της Κρήτης αντιστοιχούν στους όρους της κατηγορίας Β1 του ΕΧΠ δηλαδή των περιοχών με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού.

²¹¹ Ειδικότερα, προωθείται στις παράκτιες περιοχές ήπιας τουριστικής / οικιστικής ανάπτυξης και ποιοτικής / περιβαλλοντικής αναβάθμισης, η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, του πεζοπορικού και του πολιτιστικού τουρισμού, στις περιοχές ήπιας τουριστικής ανάπτυξης / οργάνωσης πολυδραστηριοτήτων και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους ο πολιτιστικός, συνεδριακός, εσωτερικός, ορεινός, διατροφικός, χειμερινός, κοινωνικός, αγροτικός και αθλητικός τουρισμός.

αξιοποιείται σε μέτριο βαθμό και υψηλή μέτρια σαφήνεια.

6.4. Β΄ ΣΤΑΔΙΟ

ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ - ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.4.1. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η συνθετική αξιολόγηση του αναπτυξιακού και χωροταξικού προτύπου για τον τουρισμό στον εθνικό χώρο, όπως εκφράζεται μέσα από τα ΠΧΠ. Με βάση τα στοιχεία του πρώτου σταδίου (Πίνακες Παραρτήματος για τον τουρισμό) και τη μεθοδολογική προσέγγιση, συντάχθηκαν δύο πίνακες συνθετικής αξιολόγησης των ΠΧΠ ως προς τις αναπτυξιακές και χωροταξικές προτεραιότητες για τον τουρισμό (Σ1-Τ, Σ2-Τ) καθώς και τρία Διαγράμματα (Δ1-Τ, Δ2-Τ, Δ3-Τ) ως προς τον βαθμό εφαρμογής τους σε πολεοδομικό επίπεδο, τον βαθμό της κανονιστικής πυκνότητας και σαφήνειας των κατευθύνσεων τους (βλ. ενότητα 6.4.2).

Ειδικότερα συντάχθηκαν:

α) ο πίνακας Σ1-Τ που αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των αναπτυξιακών και χωροταξικών προτεραιοτήτων των ΠΧΠ για τον τουρισμό με δείκτες :

- την αναπτυξιακή προτεραιότητα που δίνουν για τον τουρισμό τα ΠΧΠ, σε διεθνές, εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο (Δ, Ε, Π)
- τις προτεινόμενες ειδικές μορφές τουρισμού (θαλάσσιος, πολιτιστικός κ.λπ.)
- τη συνέργεια μεταξύ όμορων Περιφερειών ως πολύ σημαντικού θεματικού πεδίου στο αναπτυξιακό μοντέλο που επηρεάζει και τον εθνικό χώρο (όπως αναφέρθηκε για τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας κ.λπ.).
- την υπόδειξη ευρείων ζωνών χωροθέτησης των τουριστικών δραστηριοτήτων και της χαρτογραφικής αποτύπωσής τους
- την προώθηση των οργανωμένων υποδοχέων
- την προώθηση των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων (ΣΤΚ)

Πίνακας Σ1-Τ: Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τον τουρισμό

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αναπτυξιακή Προτεραιότητα (Δ, Ε, Π)	Κατευθύνσεις για ειδικές μορφές τουρισμού	Συνέργεια μεταξύ Περιφερειών	Ευρείες ζώνες ανάπτυξης	Προώθηση οργανωμένων υποδοχέων	Προώθηση ΣΤΚ
ΑΜΘ	Δ	✓	✓	✓	x	-
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Δ	✓	✓	✓	✓	✓
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Δ	✓	-	✓	-	-
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Ε	✓	✓	✓	✓	✓
ΗΠΕΙΡΟΣ	Δ	✓	✓	✓	x	x
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	Δ	✓	✓	✓	✓	✓
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	Δ	✓	✓	✓	✓	-
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	Δ	✓	✓	✓	x	x
Β. ΑΙΓΑΙΟ	Δ	✓	-	✓	✓	✓
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-	✓	✓	✓	✓	✓
ΚΡΗΤΗ	Δ	✓	✓	✓	✓	✓

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
(x): Κατεύθυνση μη συμβατή με το Ειδικό Πλαίσιο τουρισμού 2013 (ΕΧΠ/Τ 2013)
(-): Δεν προσδιορίζεται

Ίδια Επεξεργασία

β) ο πίνακας Σ2-Τ που αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των χωροταξικών προτεραιοτήτων των ΠΧΠ για τον τουρισμό με δείκτες :

- την εξειδίκευση του ΕΧΠ-Τ/2013 και τη συμβατότητα με αυτό,
- την συμπλήρωση του ΕΧΠ-Τ/2013 και τη συμβατότητα με αυτό,
- την ανάδραση και την αντίστοιχη ή μη καταγραφή της και
- τις διατάξεις για τη σημειακή χωροθέτηση για την εκτός σχεδίου δόμηση των τουριστικών καταλυμάτων
- τις κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων χρήσεων γης

Πίνακας Σ2-Τ: Συνθετική αξιολόγηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων για τον τουρισμό

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Εξειδίκευση σε σχέση με το Ειδικό	Συμπλήρωση σε σχέση με το Ειδικό	Ανάδραση	Σημειακή χωροθέτηση εκτός σχεδίου	Κατευθύνσεις συγκρούσεων χρήσεων γης
ΑΜΘ	x	-	-	✓	✓
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	x	✓	-	x	✓
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	x	-	-	-	-
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	x	x	-	✓	✓
ΗΠΕΙΡΟΣ	x	✓	-	x	✓
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	x	x	-	✓	✓
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	x	x	-	x	✓
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	x	x	-	x	✓
Β. ΑΙΓΑΙΟ	x	✓	-	✓	✓
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	x	✓	x	-	✓
ΚΡΗΤΗ	x	-	-	✓	-
ΥΠΟΜΝΗΜΑ (x): Κατεύθυνση μη συμβατή με το Ειδικό Πλαίσιο (-): Δεν προσδιορίζεται					

Ίδια Επεξεργασία

Με βάση τις εκτιμήσεις των πινάκων Σ1-Τ και Σ2-Τ συνθετικής αξιολόγησης των ΠΧΠ για τον τουρισμό αναδεικνύονται οι ακόλουθες παρατηρήσεις:

Όλα τα ΠΧΠ προκρίνουν ως προτεραιότητα την τουριστική ανάπτυξη σε διεθνές επίπεδο πλην και της Πελοποννήσου όπου δεν προκύπτει σαφής αναπτυξιακή προτεραιότητα και της Θεσσαλίας που περιορίζεται σε εθνικό επίπεδο. Στις περισσότερες Περιφέρειες υιοθετείται το μοντέλο ποιοτικής αναβάθμισης του συμβατικού, μαζικού τουρισμού και της ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών. Ευρείες ζώνες ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας προτείνονται σε όλες τις Περιφέρειες οι οποίες αποτυπώνονται και χαρτογραφικά. Απόλυτη σύμπτωση με τις ζώνες κατηγοριοποίησης του ΕΧΠ-Τ/2013, δεν απαντάται ωστόσο σε καμία Περιφέρεια (με την Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας να ταυτίζεται στο μεγαλύτερο ποσοστό) καθώς υιοθετούνται είτε πρόσθετα κριτήρια στην κατάταξη είτε διαφορετικά. Αξίζει να αναφερθούν ότι α) στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας η κατηγοριοποίηση των περιοχών σε ζώνες με βάση το κριτήριο της τουριστικής ανάπτυξης παρουσιάζεται σε πίνακα και όχι χαρτογραφικά αλλά και β) στο ΠΧΠ Κρήτης υπάρχει μεγάλη απόκλιση του κειμένου από το συνοδευόντα χάρτη

όσον αφορά την περιγραφή των ζωνών. Τα ΠΧΠ των Περιφερειών ΑΜΘ, Ηπείρου και Στερεάς Ελλάδας έχουν αρκετά περιοριστικές κατευθύνσεις ως προς τις πολιτικές οργανωμένης χωροθέτησης των τουριστικών δραστηριοτήτων, ενώ τα ΠΧΠ της ΑΜΘ, Δυτικής Μακεδονίας και Στερεάς Ελλάδας δεν προκρίνουν κατευθύνσεις για ανάπτυξη των ΣΤΚ σε αντίθεση με το ΕΧΠ -Τ/2013.

Η συμβατότητα με το ΕΧΠ-Τ/2013 ποικίλει ανά Περιφέρεια, από εξειδίκευση των κατευθύνσεων αυτού, ως ρυθμίσεις μη συμβατές ή αντίθετες με αυτό, ιδίως όσον αφορά τις ευρείες αναπτυξιακές ζώνες τουρισμού και τις κατευθύνσεις που δίδονται σε αυτές. Συμπληρωματικές κατευθύνσεις προς το Ειδικό Πλαίσιο δεν εντοπίστηκαν σε τρεις Περιφέρειες, ενώ τέσσερις περιέχουν κατευθύνσεις που δεν συνάδουν με αυτό. Ανάδραση προτείνεται μόνο στο σχέδιο ΥΑ του ΠΧΠ της Πελοποννήσου και ως προς το ΕΧΠ Τ/2009²¹². Τονίζεται ότι όλες οι διατάξεις που αφορούν τη χωρική οργάνωση του τουρισμού ισχύουν άμεσα καθώς δεν υπάρχει υπερκείμενο πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού.

Γενική κατεύθυνση για περιορισμό των όρων δόμησης στην εκτός σχεδίου περιοχή ειδικά για τα τουριστικά καταλύματα δίδεται στα περισσότερα ΠΧΠ τόσο μέσα από κατευθύνσεις προς τον υποκείμενο σχεδιασμό, όσο και μέσα από ad hoc ρυθμίσεις για μείωση της αρτιότητας στη σημειακή χωροθέτηση νέων τουριστικών μονάδων σε αυτή. Εξαιρεση αποτελούν τα σχέδια ΥΑ της Δυτικής Μακεδονίας και της Πελοποννήσου, όπου δεν παρέχονται αντίστοιχες ρυθμίσεις²¹³. Περαιτέρω, στο σχέδιο ΥΑ της Πελοποννήσου, ενώ δίδεται ως κατεύθυνση ο περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης για εγκαταστάσεις τουρισμού – αναψυχής, επισημαίνεται η αδυναμία άμεσης υλοποίησης αυτής της κατεύθυνσης λόγω των χρονοβόρων διαδικασιών αδειοδότησης των υποδοχέων και της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας και εξ αυτού του λόγου

---

²¹² Επισημαίνεται όπως προαναφέρθηκε στην αναλυτική εξέταση του ΠΧΠ Πελοποννήσου ότι η παραλαβή της μελέτης αναθεώρησης ΠΧΠ Πελοποννήσου όπου συμπεριλαμβάνεται και το εξεταζόμενο σχέδιο ΥΑ έγινε στο μεσοδιάστημα της ακύρωσης του ΕΧΠ του 2013 και ενώ ήταν ακόμη σε ισχύ το ΕΧΠ του 2009

²¹³ Το γεγονός αυτό εξηγείται καθώς οι ρυθμίσεις αυτές προστέθηκαν από το ΥΠΕΝ εκ των υστέρων, μετά την παραλαβή της Β2 φάσης των μελετών αναθεώρησης λόγω της ακύρωσης και του ΕΧΠ Τουρισμού 2009, για τον έλεγχο της τουριστικής διάχυσης. Σημειώνεται περαιτέρω, ότι στα περισσότερα Σχέδια ΥΑ της Β2 φάσης των ΠΧΠ δεν συμπεριλαμβάνονταν αντίστοιχες κατευθύνσεις περιορισμού σημειακής χωροθέτησης για τις τουριστικές δραστηριότητες στην εκτός σχεδίου δόμηση.

προτείνεται για ένα μεταβατικό χρονικό διάστημα να παρέχεται η δυνατότητα για χωροθέτηση δραστηριοτήτων σύμφωνα με τη γενική νομοθεσία εκτός σχεδίου στις ΠΕ όπου δεν υπάρχουν υποδοχές. Αξίζει να αναφερθεί ότι δεν ακολουθούν όλα τα Περιφερειακά Πλαίσια την αριθμητική μείωση της αρτιότητας που προτείνεται από το ΕΧΠ-Τ/2013, μόνο πέντε επί του συνόλου. Επιπλέον και στην Ήπειρο δημιουργείται σύγχυση στην αδειοδοτική διαδικασία διότι δίδονται αντικρουόμενες κατευθύνσεις για τη σημειακή χωροθέτηση των τουριστικών μονάδων στις περιοχές της πεδινής και ημιορεινής ενδοχώρας.

Κατευθύνσεις για την επίλυση των συγκρούσεων άλλων χρήσεων γης με τον τουρισμό εντοπίζονται δειλά στα περισσότερα Περιφερειακά Πλαίσια και κυρίως μεταθέτοντας την αρμοδιότητα στον υποκείμενο σχεδιασμό με εξαίρεση το ΠΧΠ της Κεντρικής Μακεδονίας, το οποίο δίνει ρητές κατευθύνσεις για τη σχέση του τουρισμού με την εξόρυξη, την ιχθυοκαλλιέργεια και τις ΑΠΕ. Στο σχέδιο ΥΑ της Δυτικής Μακεδονίας και στο ΠΧΠ της Κρήτης ωστόσο δεν γίνεται κάποια ιδιαίτερη αναφορά σχετικά.

Ως προς συνέργεια μεταξύ όμορων Περιφερειών για την ανάπτυξη της δραστηριότητας του τουρισμού προτείνονται γενικότερα κατευθύνσεις για από τα περισσότερα ΠΧΠ (πλην των Περιφερειών Δυτικής Μακεδονίας και Βορείου Αιγαίου).

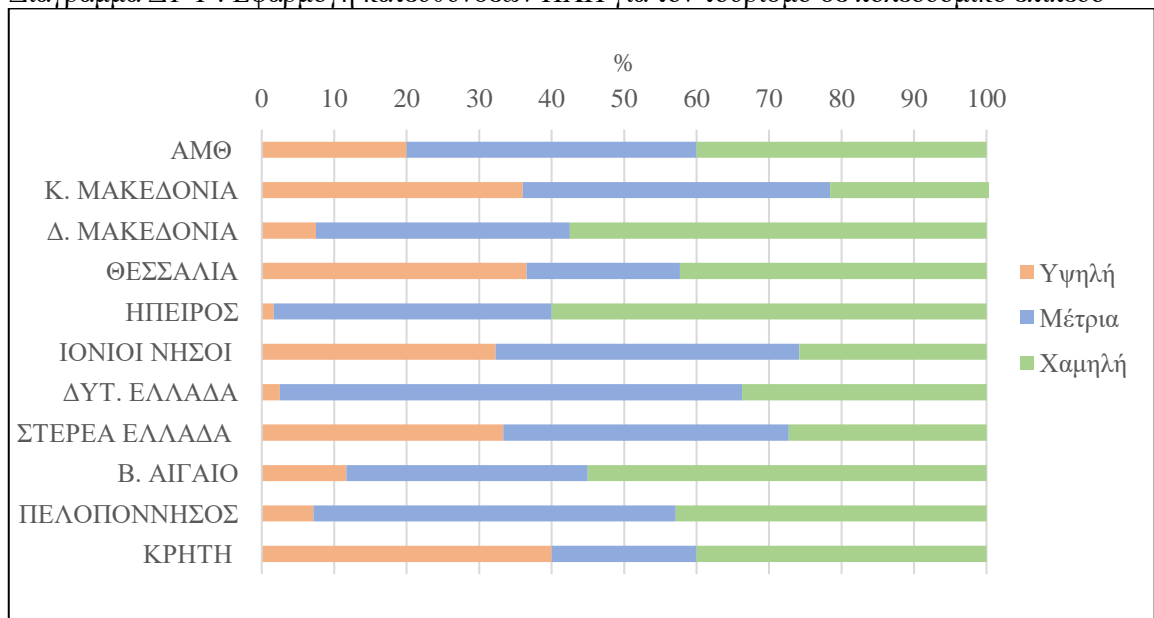
Όλα τα Περιφερειακά Πλαίσια προκρίνουν την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού όπως ιδίως ο θαλάσσιος τουρισμός με τις επιμέρους μορφές του κρουαζιέρας, σκαφών αναψυχής, καταδυτικού, αθλητικού, ο πολιτιστικός τουρισμός (αρχαιολογικός κ.λπ.), ο οικοτουρισμός, ο γαστριμαργικός τουρισμός, ο οινοτουρισμός ο περιηγητικός – ορεινός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, κ.α. ως εμπλουτισμό και διεύρυνση του ποιοτικού τουριστικού προϊόντος και χρονικής επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου. Δίδονται χωρικές κατευθύνσεις των τουριστικών αυτών προορισμών σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό από το σύνολο σχεδόν των ΠΧΠ αλλά είναι ενδεικτικές στην πλειοψηφία τους'.

6.4.2. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥΣ

Στην ενότητα αυτή επιχειρείται η αξιολόγηση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων με βάση τους συγκεκριμένους δείκτες της σαφήνειας, την κανονιστικής πυκνότητας, καθώς και της εφαρμογής τους σε πολεοδομικό επίπεδο (όπως αυτοί έχουν αναλυθεί στο κεφάλαιο της μεθοδολογικής προσέγγισης).

Στη βάση των προαναφερόμενων δεικτών συντάχθηκαν τα διαγράμματα Δ1-Τ, Δ2-Τ και Δ3-Τ που ακολουθούν.

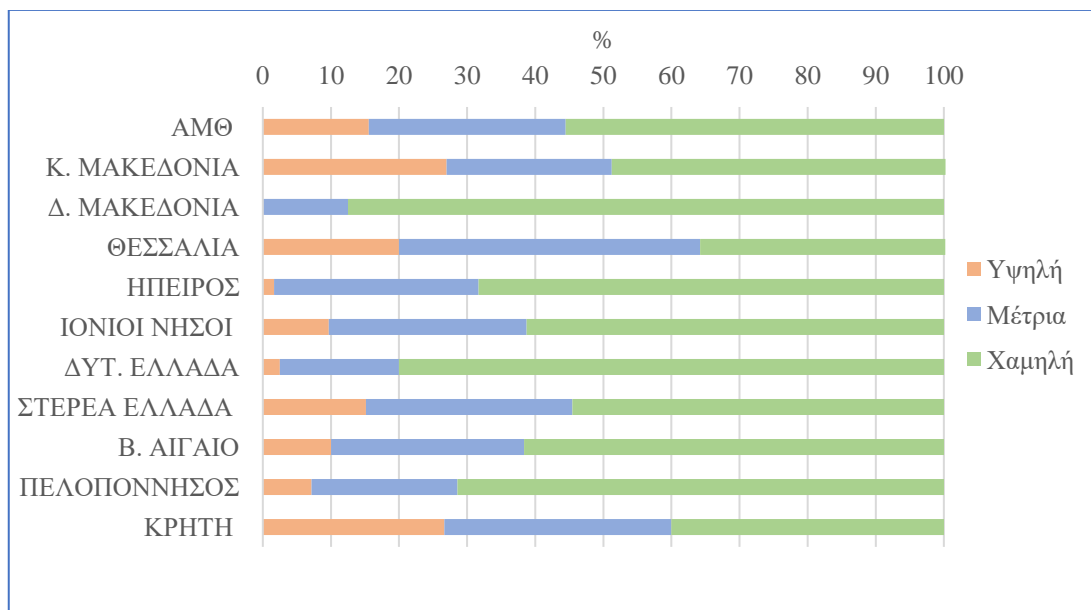
Διάγραμμα Δ1-Τ : Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για τον τουρισμό σε πολεοδομικό επίπεδο

Ίδια επεξεργασία

Από το παραπάνω διάγραμμα προκύπτει ότι οι διατάξεις των ΠΧΠ παρουσιάζουν στην πλειοψηφία τους κυρίως χαμηλή εφαρμογή στον πολεοδομικό σχεδιασμό, ωστόσο υπάρχουν και Περιφέρειες με υψηλή εφαρμογή, που αγγίζει το 40%.

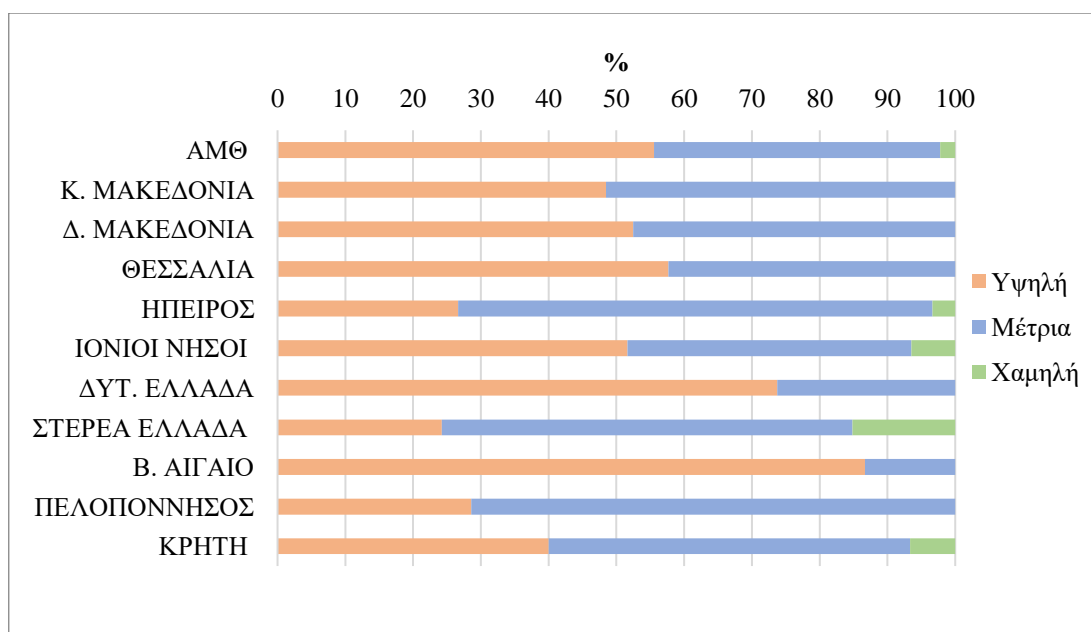
Διάγραμμα Δ2-Τ : Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για τον τουρισμό

Ιδία επεξεργασία

Από το ως άνω διάγραμμα προκύπτει ότι η πλειονότητα των κατευθύνσεων των Περιφερειακών Πλαισίων για τις περισσότερες Περιφέρειες δεν έχουν άμεση εφαρμογή σε πολεοδομικό επίπεδο αφού χαρακτηρίζονται από χαμηλή κυρίως και σε δεύτερο βαθμό μέτρια κανονιστική πυκνότητα.

Διάγραμμα Δ3-Τ : Σαφήνεια κατευθύνσεων ΠΧΠ για τον τουρισμό

Ιδία επεξεργασία

Οι διατάξεις των ΠΧΠ για τον τουρισμό διαφαίνονται από το παραπάνω διάγραμμα να στην πλειοψηφία τους καλής σαφήνειας.

6.4.3. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Συμπερασματικά, η εικόνα που παρουσιάζει ο νέος περιφερειακός χωροταξικός σχεδιασμός για τον τουρισμό εστιάζεται στα ακόλουθα σημεία:

- στην κοινή ως επι το πλείστο προσέγγιση αναπτυξιακής προτεραιότητας για στροφή σε ποιοτικό αναβαθμισμένο μαζικό τουρισμό, σε συνδυασμό με τον εμπλουτισμό ποικίλων ειδικών μορφών τουρισμού για τη διεύρυνση της ελκυστικότητας και της χρονικής τουριστικής περιόδου με την ανάδειξη των πλούσιων ιδιαίτερων φυσικών και πολιτιστικών πόρων της κάθε Περιφέρειας
- στην ετερογενή προσέγγιση της χωροταξικής οργάνωσης και του τρόπου διατύπωσης των χωροταξικών προτεραιοτήτων και των επιμέρους κατευθύνσεων/ρυθμίσεων. Τρία ΠΧΠ ακολουθούν τις κατευθύνσεις του Πλαισίου του 2013 (Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Βόρειο Αιγαίο), τέσσερα τις κατευθύνσεις του Πλαισίου του 2009 (ΑΜΘ, Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος) και τέσσερα δεν υιοθέτησαν κανένα από τα δύο Ειδικά Πλαίσια όπως η Κρήτη, οι Ιόνιοι Νήσοι, νησιά η Ήπειρος και η Δυτική Ελλάδα (η οποία περιλαμβάνει κατευθύνσεις και από τα δύο Ειδικά Πλαίσια του τουρισμού). Η ανόμοια κατηγοριοποίηση και τρόπος παρουσίασης των ευρείων αναπτυξιακών τουριστικών ζωνών, από κάθε ΠΧΠ που υιοθέτησε ξεχωριστή λογική οδηγούν σε μία συνολική αποσπασματική, δυσνόητη και χαώδη εικόνα, δημιουργώντας σύγχυση και ανασφάλεια στην εφαρμογή κατά τις αδειοδοτικές διαδικασίες και στον επενδυτικό κόσμο. Η περαιτέρω χρήση διαφορετικών όρων χωρίς μάλιστα επεξήγηση της σημασίας τους (όπως ήπια τουριστική ανάπτυξη κ.λπ.) εντείνει την μεταξύ τους παραφωνία. Οι διαδοχικές ακυρώσεις από το ΣΤΕ τόσο του Ειδικού Πλαισίου του 2013 αρχικά και στη συνέχεια του 2009 δικαιολογούν εν μέρει τη μεθοδολογική ανομοιογένεια και το ετερογενές παράτατο αποτέλεσμα στις κατευθύνσεις των Περιφερειακών Πλαισίων.
- στην κοινή μεν κατεύθυνση για περιορισμό της εκτός σχεδίου τουριστικής δόμησης και των επεκτάσεων ιδιαίτερα στον παράκτιο χώρο αλλά αποκλίνουσα

προσέγγιση από κάθε ΠΧΠ (είτε ακολουθώντας τις διατάξεις αρτιότητας του ΕΧΠ-Τ/2013, είτε διαφοροποιούμενα με αυτό, είτε με παραπομπή περαιτέρω καθορισμού στον πολεοδομικό σχεδιασμό).

- στην ποικίλη προσέγγιση για τα ΣΤΚ, είτε με περιοριστική είτε με ευνοϊκή κατεύθυνση ως προς το ΕΧΠ του 2013, με σημαντική όμως υστέρηση ως προς τον επιτρεπόμενο ΣΔ αυτών
- στην διαφοροποιημένη προώθηση των οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων ως προς τη μορφή (γενικής μορφής, ήπιας ανάπτυξης) και τη δυνατότητα ανάπτυξης με εντοπισμό μερικής έλλειψης συστηματικής υποστήριξης τους

Οι κατευθύνσεις και ρυθμίσεις της χωροταξικής οργάνωσης του τουρισμού παρέχονται σε διαφορετικές ενότητες και άρθρα και αφορούν στο Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης, στις ευρείες αναπτυξιακές ζώνες, στους πόλους και άξονες ανάπτυξης, στη χωρική οργάνωση του τουρισμού και στις χωρικές ενότητες. Συχνή είναι η μερική επανάληψη του ίδιου χαρακτήρα στις ενότητες αυτές, η μερική αναδιατύπωση κατευθύνσεων ή ακόμη και σε κάποιες περιπτώσεις οι αντικρουόμενες κατευθύνσεις. Η σύνθετη δομή με τη διάκριση επικαλυπτόμενων πεδίων χωρικού σχεδιασμού δικαιολογεί εν μέρει το αποτέλεσμα της απαντώμενης μη ευδιάκριτης εικόνας.

Τα περισσότερα ΠΧΠ προσπάθησαν να ανταποκριθούν στα ζητούμενα των προδιαγραφών με μικρότερη ή μεγαλύτερη κατά περίπτωση ευστοχία με αρνητική ακούσια εισροή των διαδοχικών ακυρώσεων του ΣτΕ και την έλλειψη εν τέλει υπερκείμενου χωροταξικού πλαισίου. Οι διαφοροποιήσεις στον τρόπο αντιμετώπισης της χωροταξικής τουριστικής οργάνωσης και εξειδίκευσης και οι παρατηρούμενες αποκλίσεις μεταξύ κειμένου και χαρτών αποτελούν τις αιτίες του χαμηλού βαθμού συνολικής πληρότητας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ (RIS3)

7.1 ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΙΣ ΕΛΔΑΦΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

Βασικό στόχο της ΕΕ από την ίδρυσή της αποτελεί η προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής όπως ορίστηκε στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986 (Συνθήκη τις ΕΕ), η οποία «αποσκοπεί ιδιαίτερα στη μείωση του χάσματος μεταξύ των διαφόρων περιοχών και στη μείωση τις καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών» (ΕΕ, 1986) όπως αναφέρθηκε και στο δεύτερο κεφάλαιο. Η πολιτική συνοχής αποτελεί τη βασική πολιτική επενδύσεων τις Ευρωπαϊκής Ένωσης, με σκοπό τη στήριξη της δημιουργίας θέσεων εργασίας, την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, την οικονομική ανάπτυξη, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη βελτίωση τις ποιότητας τις ζωής των πολιτών στις περιφέρειες και τις πόλεις τις ΕΕ. Στοχεύει στην αλληλεγγύη μεταξύ των κ-μ της ΕΕ, στη σύγκλιση των Περιφερειών μεταξύ τους και στη μείωση των αναπτυξιακών ανισοτήτων και γενικότερα των οικονομικών, κοινωνικών και εδαφικών διαφορών τους. Η διάκριση σε κατηγορίες γεωγραφικών περιοχών και η χρηματοδότηση αυτών ανάλογα την συγκριτική υστέρηση στο σύνολο των κ-μ, συνδέεται έμμεσα με το χώρο και έχει αντίστοιχες χωρικές επιπτώσεις .

Για δεκαετίες όμως εφαρμόστηκε ένα αναπτυξιακό μοντέλο που βασιζόταν σε «τυφλά χωρικές» πολιτικές οι οποίες δεν εξέταζαν το χώρο και το οποίο θεωρείτο ότι ήταν αποδοτικό και διασφάλιζε πιο αποτελεσματικά την βελτίωση του επιπέδου ζωής των πολιτών όπου και αν διαβιούσαν (World Bank, 2009). Συχνά δε, οι αναπτυξιακές πολιτικές σχηματίζονται με βάση τα μοντέλα καλών πρακτικών που προέρχονται κυρίως από περιοχές εύρωστες οικονομικά ή με αναπτυγμένη την υψηλή τεχνολογία. Η ανάπτυξη ήταν κυρίως ταυτισμένη με την οικονομική μεγέθυνση ως τις αρχές της

δεκαετίας του 1990. Η οικονομική ανάπτυξη είναι διακριτή έννοια όμως από την οικονομική μεγέθυνση. Ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη που χρησιμοποιείται από το 1990 και έπειτα, καθιερώθηκε ως ο επιστημονικός εκείνος όρος που έχει διάσταση τόσο οικονομική, όσο και κοινωνική και περιβαλλοντική. Η οικονομική μεγέθυνση ταυτίζεται με την ποσοτική αύξηση ενώ η ανάπτυξη είναι συνώνυμη τις βελτίωσης, της αύξησης της ποιότητας και της ποικιλότητας (Pike κ.ά., 2007). Οι παράγοντες των «πρότυπων περιφερειών» και οι πολιτικές στρατηγικές από τα επιτυχή παραδείγματα περιφερειών είναι συχνά περιορισμένης δυνατότητας χρήσης για τις ασθενέστερες περιφέρειες. Καθώς οι καινοτόμες δραστηριότητες διαφοροποιούνται έντονα μεταξύ των κεντρικών και απομακρυσμένων περιοχών, δεν υπάρχει ένα ιδεατό μοντέλο για μια πολιτική καινοτομίας. Επιπλέον σημειώνεται ότι είναι αδύνατο να βασιστεί κανείς αποκλειστικά σε μια θεωρία, καθώς οι διαδικασίες της οικονομικής ανάπτυξης και οι παράγοντες που την επηρεάζουν πρέπει να εξεταστούν μαζί με μια ανάλυση των χαρακτηριστικών της περιοχής (Πρέζα, 2020, Barca κ.ά, 2012).

Από την πλευρά της χωρικής προσέγγισης, το 1999, το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου όπως αναφέρθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, προώθησε το πλαίσιο της ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης για όλο τον Ευρωπαϊκό χώρο. Το ΣΑΚΧ σημειώνει την ιδέα της συν εννοημένης παρέμβασης σε θέματα χωροταξικής ανάπτυξης για τη διόρθωση των εντοπιζόμενων ανισοτήτων καθώς η οικονομική μεγέθυνση και η σύγκλιση των οικονομικών δεικτών δεν επαρκούν για την επίτευξη του στόχου της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής (ESDP, 1999). Οι σημαντικές αλλαγές σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο και η αποτίμηση των αποτελεσμάτων της πολιτικής συνοχής, οδήγησε σταδιακά σε μεταρρυθμιστική αλλαγή η οποία μετατόπισε την αναπτυξιακή περιφερειακή πολιτική από τον στόχο της ελάττωσης των περιφερειακών ανισοτήτων και την ενίσχυση των περιοχών με μεγαλύτερη υστέρηση στην ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης με την συμμετοχή της εδαφικής διάστασης (Barca, 2009). Η εδαφική συνοχή αποτέλεσε την τρίτη νέα πρόσθετη πτυχή στην πολιτική συνοχής μετά τη Συνθήκη τις Λισαβόνας (2007)²¹⁴. Η Συνθήκη αναφέρεται στην «οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή» προωθώντας πέραν της οικονομικής και κοινωνικής, μια πιο ισορροπημένη και βιώσιμη «χωρική ανάπτυξη» που συνιστά μια

---

²¹⁴ Βλ. και αναφερόμενα στο 2ο κεφάλαιο, 2.1.2 Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ

έννοια ευρύτερη από αυτήν της περιφερειακής πολιτικής²¹⁵. Η κύρια παράμετρος συνίσταται στην προώθηση ολοκληρωμένων και τοποκεντρικών προσεγγίσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι κάθε περιοχή διαθέτει διαφορετικούς πόρους, συμπεριλαμβανομένων των θεσμικών, για την ανάπτυξη της οποίας δεν μπορεί να εφαρμοστεί μια ενιαία προσέγγιση (Πρέζα 2020, Stead 2013). Το κλειδί της επιτυχούς έκβασης των τοποκεντρικών αναπτυξιακών πολιτικών αποτελεί ως προτεραιότητα τη διερεύνηση των πιο αδύναμων περιφερειών για την επιτυχή ανάπτυξη των υπολειπομένων στοιχείων της αλλά και τη διερεύνηση και των λοιπών περιφερειών (Barca, 2009). Ανάλογα με τις προϋποθέσεις για καινοτομία και τους φραγμούς δικτύωσης, οι περιφέρειες (οι διάφοροι τόποι) αναπτύσσουν διάφορες επιλογές πολιτικής και στρατηγικές (Pike κ.ά., 2007). Η προσέγγιση που στηρίζεται στον ‘τόπο’, διασφαλίζει καλύτερα την τομεακή συνέργεια, αναδύει καινούργια σχεδιαστικά εργαλεία, είναι αποτελεσματικότερη στην βελτίωση της οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής, ενώ οδηγεί και σε νέες μορφές διακυβέρνησης προσφέροντας μια σειρά κοινωνικών και οικονομικών πλεονεκτημάτων συγκριτικά με τα παραδοσιακά αναπτυξιακά προγράμματα -την ενεργοποίηση και συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, μεγαλύτερη διαφάνεια, αποδοχή και υποστήριξη- (Barca, 2009). Ενώ στις παραδοσιακές προσεγγίσεις οι αποφάσεις για την υλοποίηση των αναπτυξιακών στρατηγικών λαμβάνεται κατά κανόνα σε εθνικό επίπεδο, με μικρή ή καθόλου συμμετοχή τοπικών ή περιφερειακών φορέων, οι τοπικές και περιφερειακές αναπτυξιακές πρακτικές ευνοούν την προώθηση της ανάπτυξης κινητοποιώντας το οικονομικό δυναμικό και το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα κάθε τοποθεσίας και περιοχής (Komninaki, 2015).

Ιδιαίτερα μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 και έπειτα, η εφαρμογή της προσέγγισης της περιφερειακής πολιτικής συνοχής με έμφαση στην εδαφική συνοχή απέκτησε ιδιαίτερη σημασία. Ο σχεδιασμός της περιφερειακής αναπτυξιακής στρατηγικής της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 εξελίχθηκε σημαντικά σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013 όπου οι στόχοι προτεραιότητας αφορούσαν στη σύγκλιση, στην περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση. Έτσι, για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, η Πολιτική Συνοχής της ΕΕ κλήθηκε να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της αναπτυξιακής Στρατηγικής «Ευρώπη

---

²¹⁵ άρθρα 3,4,14,174 και Πρωτοκ. Αριθμ. 28 2010/C 83/01, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2020», στηρίζοντας με τους πόρους των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) τους επιμέρους στόχους για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη, αποκτώντας έτσι ένα χαρακτήρα επενδυτικό πλέον του αναδιανεμητικού (Πρέζα, 2020). Στόχος των τριών αλληλοσυμπληρούμενων προτεραιοτήτων ήταν να βοηθήσουν την ΕΕ και τα κράτη-μέλη της στην επίτευξη υψηλών επιπέδων απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής. Αναλυτικότερα: α) η έξυπνη ανάπτυξη, με τη θεμελίωση της οικονομίας στη γνώση και την καινοτομία, β) η βιώσιμη ανάπτυξη, με την προώθηση μιας ανταγωνιστικής οικονομίας που αξιοποιεί αποτελεσματικά τις πόρους που διαθέτει και περιορίζει ταυτόχρονα τις επιπτώσεις στο περιβάλλον (εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, κλπ.) και γ) η ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, για την προαγωγή μιας οικονομίας υψηλής απασχόλησης που οδηγεί σε κοινωνική και γεωγραφική συνοχή, συνέστησαν αλληλένδετα το όραμα για μια κοινωνική οικονομία τις αγορές στην Ευρώπη μέχρι το 2020 (ΕΣΠΑ 2014-2020). Στην υλοποίηση του οράματος του 2014-2020, συνέτεινε η επίτευξη πέντε τιθέμενων στόχων που αφορούν την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και το κλίμα/ενέργεια.

Ένα από τα βασικότερα νέα στοιχεία της πολιτικής συνοχής της ΕΕ για την περίοδο 2014-2020 αποτέλεσε η Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση (Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation – RIS3), η οποία υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως το βασικό μεθοδολογικό πλαίσιο σχεδιασμού της αναπτυξιακής στρατηγικής με στόχο έναν αναπτυξιακό-οικονομικό μετασχηματισμό με χωρική διάσταση. Η Στρατηγική αυτή, εισήχθη ως βασική προϋπόθεση («εκ των προτέρων αιρεσιμότητα») που η «εκπλήρωσή» τις θα επέτρεπε στα κ-μ να λάβουν οικονομική στήριξη για επενδύσεις στην έρευνα και καινοτομία μέσω των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) και ειδικότερα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Η έννοια του «συστήματος καινοτομίας», έχει μεταφερθεί τα τελευταία χρόνια στο προσκήνιο της περιφερειακής πολιτικής στην ΕΕ, ενώ αρχικά είχε αναπτυχθεί με επίκεντρο το εθνικό επίπεδο. Η «Στρατηγική τις Έξυπνης Εξειδίκευσης» συνιστά μια ολοκληρωμένη ατζέντα οικονομικού μετασχηματισμού, προσαρμοσμένη τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, η οποία εντοπίζει τις τοπικές παραμέτρους ανάπτυξης, αναδεικνύει και παρακινεί το τοπικό εδαφικό και ανθρώπινο κεφάλαιο και ειδικότερα:

- ο επικεντρώνει την πολιτική υποστήριξη και τις επενδύσεις σε εθνικές/περιφερειακές προτεραιότητες – κλειδιά, προκλήσεις και ανάγκες για μια ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση
- ο οικοδομεί και αξιοποιεί τα δυνατά σημεία και τα ανταγωνιστικά συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περιφέρειας/ χώρας και το δυναμικό για αριστεία
- ο υποστηρίζει την τεχνολογική καινοτομία και την καινοτομία τη βασισμένη στη πράξη και στοχεύει στην τόνωση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα,
- ο διασφαλίζει την πλήρη συμμετοχή των εμπλεκόμενων παραγόντων (stakeholders) και ενθαρρύνει την καινοτομία και τον πειραματισμό
- ο βασίζεται σε τεκμήρια (αποδείξεις εύρωστων συστημάτων)και περιλαμβάνει ένα στέρεο σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης

Στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής οι χώρες και οι περιφέρειες διαμόρφωσαν αντίστοιχα εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας. Η Ελλάδα συντάξε την Εθνική στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3) και τις αντίστοιχες Περιφερειακές, με στόχο τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στην οικονομία και τη μείωση των κοινωνικών και χωρικών διαφοροποιήσεων και ανομοιοτήτων μεταξύ των περιφερειών αλλά και στο εσωτερικό αυτών.

7.2 Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΈΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ 2014 – 2020

7.2.1 ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΚΑΙ Η ΣΤΟΧΕΥΣΗ

Η στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης σχετίζεται με την ανακάλυψη των κλάδων εκείνων κάθε περιφέρειας που η έρευνα, η τεχνολογία και καινοτομία θα τους δώσει τη δυνατότητα να συνδεθούν με τη διεθνή αγορά ως ιδιαίτερα ανταγωνιστικά στοιχεία σε όφελος της βιώσιμης ανάπτυξης της. Η Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης εμπνεύσθηκε από το όραμα μιας Ελλάδας με προτεραιότητα στον άνθρωπο και στην κοινωνία, με υψηλό επίπεδο ποιότητας ζωής και χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, με σεβασμό στην κοινωνία, στην πολιτιστική κληρονομιά και την πολιτισμική δημιουργία (κείμενο Εθνικής Στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, 2014). Σκοπός της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3) είναι η εστιασμένη παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας με βασικό πυλώνα την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία για την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και τη δημιουργία βιώσιμης απασχόλησης.

(κείμενο Εθνικής Στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης 2014-2020, ΦΕΚ 1862B/2015). Η καινοτομία (τεχνολογική ή μη) συνιστά τον κύριο μοχλό της ανάπτυξης, της αναβάθμισης του παραγωγικού ιστού της χώρας (ο οποίος αποτελείται κύρια από επιχειρήσεις μικρού μεγέθους και χαμηλής έντασης γνώσης) και της σταδιακής μεταστροφής της εγχώριας επιχειρηματικότητας από μη διεθνώς ανταγωνιστικές δραστηριότητες, στην παραγωγή διεθνώς ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή εγχώρια προστιθέμενη αξία.

Πρόκειται για μία προσέγγιση τοπο-κεντρική που λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες των διαφόρων γεωγραφικών περιοχών σε ό,τι αφορά στα χαρακτηριστικά τους και τις δυνατότητές τους. Επισημαίνεται ότι η καινοτομία νοείται υπό την ευρεία έννοια περιλαμβάνοντας εκτός της τεχνολογικής και άλλες μορφές της, όπως την καινοτομία που βασίζεται στην πρακτική καθώς και την κοινωνική καινοτομία (δεξιότητες που προέρχονται από εξειδικευμένη τοπική γνώση και εμπειρία, κοινωνικές, οργανωτικές, εμπορικές και παροχής υπηρεσιών), ακριβώς για να δώσει τη δυνατότητα σε κάθε περιφέρεια να διαμορφώσει τις επιλογές της με βάση τα μοναδικά κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά της, ιδιαίτερα κρίσιμο για περιοχές με συγκριτικά ασθενέστερη τεχνολογική και επιστημονική βάση. Η καινοτομία που βασίζεται σε καινοτομία/δεξιότητες κοινωνικές, οργανωτικές, εμπορικές και παροχής υπηρεσιών έχει τον ίδιο σημαντικό ρόλο με την καινοτομία που βασίζεται στην επιστημονική έρευνα. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για περιοχές με συγκριτικά ασθενέστερη τεχνολογική και επιστημονική βάση. Η έξυπνη εξειδίκευση περιλαμβάνει όχι μόνο τη ριζοσπαστική καινοτομία αλλά και την εκμετάλλευση και προώθηση της εξειδικευμένης υπάρχουσας αγοράς των παραδοσιακών τομέων, αναπτύσσοντας και εφαρμόζοντας νέα επιχειρηματικά ή οργανωτικά μοντέλα και προσαρμόζοντας / αξιοποιώντας καινοτομίες που προέρχονται από εξειδικευμένη τοπική γνώση και εμπειρία σε αυτούς τους τομείς. Η έρευνα και καινοτομία συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη με νέους τρόπους όπως είναι η επιχειρηματική ανακάλυψη και η προτεραιοποίηση έπειτα από στενή συνεργασία με τους τοπικούς φορείς.

Η Στρατηγική στοχεύει α) στην αναδιοργάνωση των παραδοσιακών τομέων μέσω της στροφής σε υψηλής προστιθέμενης αξίας δραστηριότητες σε νέες αγορές ή αλυσίδες αξίας, β) στον εκσυγχρονισμό των υφισταμένων επιχειρήσεων μέσω της υιοθέτησης και

της διάχυσης των νέων τεχνολογιών, γ) στην διαφοροποίηση με όχημα την τεχνολογία και την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων μέσω καινοτομιών καθώς και δ) στην διερεύνηση νέων μορφών καινοτομίας όπως η ανοιχτή και φιλική προς τον χρήστη καινοτομία, η κοινωνική καινοτομία και η καινοτομία υπηρεσιών (ΕΣΠΑ 2014-2020). Η Στρατηγική για την Έρευνα και Καινοτομία στο πλαίσιο της Έξυπνης Εξειδίκευσης συνδέει την έρευνα και καινοτομία με την οικονομική ανάπτυξη, με νέους τρόπους όπως είναι η «επιχειρηματική ανακάλυψη» και η ιεράρχηση, έπειτα από στενή συνεργασία με τους τοπικούς φορείς (Παυλέας, 2016). Οι αναπτυξιακές επιλογές συνιστούν την στρατηγική. Τόσο η Εθνική στρατηγική όσο και οι Περιφερειακές πρέπει να υποστηρίζουν μόνο ένα περιορισμένο καλά αναγνωρισμένο /προσδιορισμένο αριθμό προτεραιοτήτων.

7.2.2 ΚΛΑΔΟΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ

Η διερεύνηση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της εκπόνησης της Εθνικής Στρατηγικής οδήγησε στον εντοπισμό των δραστηριοτήτων εκείνων στις οποίες παρουσιάζουν ή είναι σε θέση να οικοδομήσουν, σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και σε αυτές να επικεντρώσουν τους διαθέσιμους πόρους και τις προσπάθειες, ώστε να καταστεί δυνατή η επίτευξη σημαντικών αναπτυξιακών αποτελεσμάτων. Στην διαδικασία επιλογής των κλάδων λήφθηκε υπόψη η τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της χώρας, ενώ συνυπολογίστηκε η κρίσιμη μάζα και η αριστεία του ερευνητικού δυναμικού ²¹⁶.

Επιλέχθηκαν οι ακόλουθοι οκτώ κλάδοι - τομείς προτεραιότητας με σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε εθνικό επίπεδο (υφιστάμενα ή με δυνατότητες οικοδόμησης) για την επικέντρωση των διαθέσιμων πόρων ώστε να καταστεί δυνατή η επίτευξη σημαντικών αναπτυξιακών αποτελεσμάτων :

---

²¹⁶ Κριτήρια προσδιορισμού της τομεακής και κλαδικής εξειδίκευσης αποτέλεσαν η Εξειδίκευση (ο λόγος του μεριδίου ενός κλάδου στην απασχόληση ή στην Ακαθόριστη Προστιθέμενη Αξία προς το μερίδιό του στην Ε.Ε) και η εστίαση (το μέγεθος του κλάδου - απασχόληση ή ΑΠΑ- στη χώρα) 1. 1 Όσο μεγαλύτερο είναι το μερίδιο ενός κλάδου στη χώρα, τόσο πιθανότερο είναι να παρατηρηθεί διάχυση αποτελεσμάτων στην οικονομία και εάν η χώρα είναι περισσότερο εξειδικευμένη σε ένα κλάδο από τη συνολική Ευρωπαϊκή οικονομία, αποτελεί μια ένδειξη ότι οι οικονομικές επιδράσεις του κλάδου είναι αρκετά ισχυρές, ώστε να προσελκύσουν οικονομική δραστηριότητα και ότι η διάχυση και οι διασυνδέσεις είναι ισχυρότερες.

- Αγρο-διατροφή,
- Βιοεπιστήμες & Υγεία – Φάρμακα,
- Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών(ΤΠΕ),
- Ενέργεια,
- Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη,
- Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα,
- Υλικά – Κατασκευές,
- Πολιτισμός - Τουρισμός – Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες²¹⁷

Σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική Έξυπνης τα τρόφιμα, αποτελούν τη μεγαλύτερη εξαγωγική δύναμη της χώρας (μετά τα προϊόντα πετρελαίου), ενώ τονίσθηκε επιπρόσθετα πως οι υδατοκαλλιέργειες, αποτελούν εν δυνάμει χώρο ανάπτυξης παντού και προτεραιότητα, ανεξάρτητα από το υπάρχον ή μη δυναμικό των περιφερειών.

7.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΈΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΈΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ 2014 - 2020

Η στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για κάθε Περιφέρεια περιλαμβάνει τις βασικές προτεραιότητες/τομείς στους οποίους δίδεται βαρύτητα στο πλαίσιο της στρατηγικής και ένα ενδεικτικό σχέδιο δράσης (μίγμα πολιτικής, οδικός χάρτης) για την εφαρμογή της. Η επιλογή των «ατμομηχανών» της περιφερειακής ανάπτυξης, βασίσθηκε στην εκ των κάτω (bottom-up) διαδικασία, με βάση τα τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, τις τοπικές παραγωγικές αλυσίδες αξίας, τους στόχους διαφοροποίησης, τις παραμέτρους της SWOT ανάλυσης, τις ευκαιρίες, τα εμπόδια, το διαθέσιμο ερευνητικό/επιχειρηματικό δυναμικό, τις δικτυώσεις και τα θέματα διακυβέρνησης και σειρά παραμέτρων με βασική τη διαβούλευση.

²¹⁷ Ο όρος “Δημιουργική Οικονομία” αναφέρεται στην κοινωνικοοικονομική προοπτική δραστηριοτήτων έντασης δημιουργικότητας και γνώσης οι οποίες μετασχηματίζουν τη δημιουργικότητα σε αξία παραγωγικής χρήσης. Οι κλάδοι που εντάσσονται στην Δημιουργική Οικονομία είναι αυτοί του πολιτισμού, της χειροτεχνίας του λογισμικού και των εφαρμογών ΤΠΕ στους τομείς της διασκέδασης, της μάθησης του πολιτισμού κοκ, της παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, της γαστρονομίας, της ένδυσης και υπόδησης, του βιομηχανικού σχεδιασμού. Ο τουρισμός και η αναψυχή ανήκουν στον ευρύτερο τομέα σχεδιασμού και παραγωγής-παροχής εμπειρίας (βιωμάτων) σε ποικίλες μορφές όπως τουρισμό αναψυχής, γαστρονομικό και οινικό, πολιτιστικό, θρησκευτικό, αθλητικό, περιβαλλοντικό τουρισμό κοκ. (Παυλέας, 2016)

Ειδικότερα η στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για κάθε Περιφέρεια περιλαμβάνει:

- (α) το όραμα της περιφέρειας σχετικά με το μέλλον της Έρευνας και Καινοτομίας στην ΠΚΜ,
- (β) τις βασικές προτεραιότητες/ τομείς στους οποίους θα δοθεί βαρύτητα στο πλαίσιο της στρατηγικής και
- (γ) ένα ενδεικτικό σχέδιο δράσης(μίγμα πολιτικής, οδικός χάρτης, κ.λπ.) για την εφαρμογή της.

Ακόλουθα αναφέρεται συνοπτικά η στόχευση των Περιφερειακών RIS και οι τομείς προτεραιότητας τους συγκριτικά και με τους τομείς εθνικής προτεραιότητας που άπτονται και των κλάδων της ερευνητικής εργασίας.

7.3.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ –ΘΡΑΚΗΣ

Το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας αφορά «στη σταδιακή ανασυγκρότηση και στον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού προτύπου της Π-ΑΜΘ με βάση την αναδιάρθρωση της βιομηχανικής βάσης, την αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού της, την γεωστρατηγική της θέση και την κινητοποίηση υφισταμένων αλλά και νέων κοινωνικών συλλογικοτήτων» (Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης,2015). Σκοπός είναι να καταστεί το 2020 η ΑΜΘ ο δεύτερος βιομηχανικός πόλος έντασης γνώσης στην Ελλάδα, διπλασιάζοντας τις επενδύσεις των επιχειρήσεων σε έρευνα και ανάπτυξη.

Η κατηγοριοποίηση των τομέων παρέμβασης ανάδειξε δύο κύριους πυλώνες:

- α) το αγροδιατροφικό σύστημα που συνιστά τον πυρήνα εξειδίκευσης της ΑΜΘ (με επιμέρους ενέργειες την ανάπτυξη ανταγωνιστικών αγροτικών προϊόντων ως προς την ποιότητα και τα χαρακτηριστικά, ως αναδυόμενο κλάδο την υδατοκαλλιέργεια και το χωροταξικό σχεδιασμό και τον καθορισμό ζωνών χρήσης γης),
- β) τη μεταποίηση-τουρισμό – πολιτισμό και ειδικότερα ενίσχυση:
  - των μεταποιητικών κλάδων πλαστικών-ελαστικών, των φαρμάκων, των μη μεταλλικών ορυκτών, του ηλεκτρονικού / ηλεκτρολογικού εξοπλισμού, των καινοτόμων δομικών υλικών
  - της ενέργειας, των υβριδικών τεχνολογιών

- των ειδικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικού, οικοτουρισμού, ιατρικού, θρησκευτικού, χειμερινού, συνεδριακού, γαστρονομικού, κ.ά.)

Κύριους στόχους συνιστούν η αύξηση κατά 20% της ΑΠΑ του αγροδιατροφικού της συμπλέγματος και κατά 20% των βασικών δεικτών του τουρισμού ώστε να μετασηματιστεί σε «τουριστικό προορισμό αριστείας» επενδύοντας στο φυσικό και πολιτιστικό της απόθεμα. Περαιτέρω καταγράφονται ως αναδυόμενοι τομείς αυτοί του περιβάλλοντος, των δομικών υλικών, της ενέργειας και των υβριδικών Τεχνολογιών (Πίνακας 7.1).

Πίνακας 7.1 : Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας ΑΜΘ

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΜΘ
Αγρο-διατροφή	Αγροτικός τομέας
Τεχνολογίες Πληροφορικής & Επικοινωνιών	
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	Περιβάλλον (αναδυόμενος)
Υλικά - Κατασκευές	Καινοτόμα δομικά υλικά (αναδυόμενος)
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες	Μεταποίηση-Τουρισμός – (Πολιτισμός)
Ενέργεια	Ενέργεια (Αναδυόμενος)
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	
Άλλος	Υβριδικές Τεχνολογίες (αναδυόμενος)

Πηγή : Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση, 2015 & και Περιφερειακή Στρατηγική ΑΜΘ,2015, ίδια επεξεργασία

7.3.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Το Στρατηγικό Όραμα Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας είναι «έως το έτος 2025 η Περιφέρεια να καταστεί Κόμβος Καινοτομίας για την ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης μέσω ενδυνάμωσης του ανθρώπινου κεφαλαίου σε θέματα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, την εμβάθυνση της συνεργασίας του χώρου της γνώσης και Επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη καινοτομικού περιβάλλοντος με στόχο τη έξοδο από την κρίση και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας» (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2015).

Οι τομείς περιφερειακής εξειδίκευσης, που συμμετέχουν αποφασιστικά στην περιφερειακή ΑΠΑ και παρουσιάζουν εγγενή δυναμική και εξωστρέφεια είναι: α) ο αγροδιατροφικός τομέας (πρωτογενής τομέας και μεταποίηση τροφίμων), β) ο τομέας δομικών υλικών, γ) ο τομέας κλωστοϋφαντουργίας & ένδυσης και δ) ο τομέας τουρισμού (με ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την διασύνδεση με την πολιτιστική κληρονομιά και τον αγροδιατροφικό τομέα (Πίνακας 7.2). Αντίστοιχα οι τεχνολογικοί/ κλαδικοί τομείς που λειτουργούν ως καταλύτες οριζόντιας υποστήριξης για την απορρόφηση της καινοτομίας, και την ενεργοποίηση των πλεονεκτημάτων της οικονομίας της Περιφέρειας στην κατεύθυνση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας αφορούν στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, ενέργειας, περιβάλλοντος και μεταφορών & εφοδιαστικής αλυσίδας.

Πίνακας 7.2 : Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
Αγρο-διατροφή	Αγροδιατροφικός τομέας
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	ΤΠΕ (οριζόντια)
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	Περιβάλλον (οριζόντια)
Υλικά - Κατασκευές	Τομέας δομικών υλικών
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	Μεταφορές & Logistics (οριζόντια)
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Τομέας τουρισμού
Ενέργεια	Ενέργεια (οριζόντια)
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	
Άλλος	Τομέας κλωστοϋφαντουργίας & ένδυσης

Πηγή : Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση, 2015 & και Περιφερειακή Στρατηγική Κ. Μακεδονίας, 2015, ίδια επεξεργασία

7.3.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Το αναπτυξιακό όραμα είναι η «Ρεαλιστική Έξυπνη Εξειδίκευση Επενδυτικών Προτεραιοτήτων ως βασικό αναπτυξιακό στοιχείο για τη δημιουργία μιας διατηρήσιμης ανταγωνιστικής περιφερειακής οικονομίας με βιώσιμες θέσεις εργασίας και κοινωνική συνοχή» (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015). Μεταξύ των τεσσάρων στόχων που καλούνται να στηρίξουν την υλοποίηση του οράματος περιλαμβάνεται η υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Από τους τομείς προτεραιότητας σε εθνικό επίπεδο η Περιφερειακή εξειδίκευση άπτεται στους

τομείς του Πίνακα 7.3 διασύνδεσης των τομέων προτεραιότητας εθνικού και περιφερειακού επιπέδου και ειδικότερα: Αγροδιατροφή (Μεταποίηση – τυποποίηση χαρακτηριστικών αγροτικών προϊόντων / Τρόφιμα, ποτά), Περιβάλλον, Ενέργεια & ΑΠΕ, τουρισμός με προώθηση ενός διαφοροποιημένου πολυθεματικού εναλλακτικού τουρισμού με ενίσχυση και του πολιτισμού, με διασύνδεση με την εκτροφή γουνοφόρων ζώων -και τα δερμάτινα προϊόντα

Πίνακας 7.3: Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
Αγρο-διατροφή	Αγροδιατροφικός τομέας με αγροτικά – κτηνοτροφικά προϊόντα
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	Διαχείριση απορριμμάτων
Υλικά - Κατασκευές	
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Τομέας τουρισμού
Ενέργεια	Ενέργεια και ΑΠΕ- τηλεθέρμανση
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	
Άλλος	Τομέας Γουνοποιίας

Πηγή : Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση, 2015 & και Περιφερειακή Στρατηγική Δυτικής Μακεδονίας,2015, ίδια επεξεργασία

7.3.4 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Το αναπτυξιακό όραμα για το 2020 στοχεύει στην αύξηση κατά 20% της ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα, των εξαγωγών σε μέταλλο – δομικών υλικών, των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών και κατά 200% στις κατά κεφαλή δαπάνες E&A των επιχειρήσεων (Περιφέρεια Θεσσαλίας, 2015). Από τους τομείς προτεραιότητας σε εθνικό επίπεδο η εξειδίκευση της Θεσσαλίας εστιάζει σε δύο κύριους πυλώνες που αφορούν α) τον αγροδιατροφικό κλάδο (του πρωτογενή τομέα και της πρώτης μεταποίησης του κλάδου τροφίμων – ποτών, με τη Λάρισα και την Καρδίτσα ως κέντρα μεταποίησης των τοπικά παραγόμενων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων) και β) τον κλάδο του μετάλλου – δομικών υλικών (με κύριους κλάδους των βασικών μετάλλων, των μεταλλικών προϊόντων, των μηχανημάτων και των μηχανοκίνητων οχημάτων, με τις ΠΕ Μαγνησίας και ΠΕ Λάρισας ως πόλους για τη μεταποίηση του μετάλλου και των δομικών υλικών

και το Βόλο ως παραδοσιακό Βιομηχανικό κέντρο) (πίνακας 7.4). Γύρω από αυτούς αναπτύσσονται τρεις δορυφορικές δραστηριότητες του δημιουργικού τουρισμού, της ενέργειας και του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα αναδύεται ως νέο πεδίο, αυτό των εξειδικευμένων υπηρεσιών υγείας εθνικής εμβέλειας. Στις κατηγορίες νέων προϊόντων που αναγνωρίστηκαν πρόσθετα, συμπεριλαμβάνονται η αιολική ενέργεια, τα συγκεντρωτικά ηλιακά συστήματα και τα μικρά υδροηλεκτρικά εργοστάσια και η βιομάζα. Ειδικότερα για την αναδιάρθρωση του «Δημιουργικού Τουρισμού», προτείνεται:

- η δημιουργία και προβολή πολιτιστικών διαδρομών με ένταξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιφέρειας όπου περιλαμβάνεται και η σύνδεση των Μετεώρων με αξιόλογα σημεία του Ν. Τρικάλων
- η δημιουργία εκτατικής ορεινής ζώνης νέων μορφών τουρισμού με διασύνδεση των τουριστικών προορισμών της Περιφέρειας (Σποράδες, Πήλιο, Μετέωρα)
- ο Βόλος ως αστικός Τουριστικός – πολιτιστικός πόλος, τα Τρίκαλα ως κέντρο τουρισμού διεθνούς εμβέλειας (Μετέωρα – Πίνδος) και η Καρδίτσα ως κέντρο ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού και
- η ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στις Β. Σποράδες και στο Δ. Παγασητικό κόλπο.

Τέλος, προωθούνται οι χωρικά πολεοδομικοί μηχανισμοί (ΒΕΠΕ, ΠΕΡΠΟ, ΠΟΑΠΔ) σε συνδυασμό με τον περιορισμό – κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης.

Πίνακας 7.4: Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας Θεσσαλίας

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
Αγρο-διατροφή	Αγροδιατροφικό σύμπλεγμα
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	Περιβάλλον / Ενέργεια (δορυφορική)
Υλικά - Κατασκευές	Μέταλλο και Δομικά υλικά
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Δημιουργικός Τουρισμός (δορυφορική)
Ενέργεια	
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	Αποκατάσταση και προηγμένες υπηρεσίες υγείας (νέο αναδύόμενο πεδίο)

Πηγή : Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση, 2015 & και Περιφερειακή Στρατηγική Θεσσαλίας, 2015, ιδία επεξεργασία

7.3.5 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Το αναπτυξιακό όραμα είναι «η από κοινού σύνταξη των οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων που μπορούν να προσφέρουν στην ανάπτυξη της» (Περιφέρεια Ηπείρου, 2015). Ο πρωτογενής τομέας και η μεταποίηση του (συμπεριλαμβανομένης της υδατοκαλλιέργειας) καθώς και ο τουρισμός (βιομηχανία της εμπειρίας –τουρισμός και πολιτισμός) πρέπει να εκσυγχρονιστούν, προς ανταγωνιστικά διεθνώς ποιοτικά παραδοσιακά ή νέα προϊόντα, με αύξηση της παραγωγικής κλίμακας. Προτείνεται να αναπτυχθούν επίσης στη βάση της χρησιμοποίησης της ανεκμετάλλευτης φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως ο καταδυτικός, ο ιστιοπλοϊκός, ο θρησκευτικός, ο αγροτουρισμός, τα θεματικά τουριστικά δίκτυα αλλά και ο ιατρικός τουρισμός και τουρισμός ευεξίας. Η ανάπτυξη του τουρισμού θα ενισχυθεί επιπλέον με την διασύνδεση του με άλλους οικονομικούς κλάδους όπως της χειροτεχνίας, της πολιτιστικής βιομηχανίας κ.λπ.). Νεοαναδυόμενο κλάδο της Περιφέρειας Ηπείρου με μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη προοπτική συνιστά ο κλάδος της υγείας και ευεξίας συνδεδόμενος άμεσα με τον τουρισμό. Οι λοιποί τομείς προτεραιότητας λειτουργούν οριζόντια υποστηρικτικά.

Πίνακας 7.5: Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας Ηπείρου

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ
Αγρο-διατροφή	Πρωτογενής τομέας –Μεταποίηση – Αγροδιατροφή –Γαστρονομία
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	ΤΠΕ (οριζόντια)
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	Πράσινες τεχνολογίες (οριζόντια)
Υλικά - Κατασκευές	
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	Μεταφορές και logistics (οριζόντια)
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Βιομηχανία της Εμπειρίας, Τουρισμός, Πολιτισμός και Δημιουργική Οικονομία
Ενέργεια	
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	Υγεία και ευεξία (νέο αναδυόμενο πεδίο)
Άλλος	Ακαδημαϊκά Ιδρύματα και νεανική επιχειρηματικότητα/Λιανεμπόριο/Χονδρεμπόριο /διεθνείς και διασυνοριακές συνεργασίες/

Πηγή : Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση, 2015 & και Περιφερειακή Στρατηγική Ηπείρου,2015, ίδια επεξεργασία

7.3.6 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Το γενικό όραμα της Περιφέρειας είναι «Ιόνια Νησιά: ελκυστικός προορισμός και βιώσιμος τόπος» και ο κύριος στόχος για την επίτευξή του η «επανάκτηση της Ελκυστικότητας με την αξιοποίηση της Γνώσης» (Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, 2015). Για την αναδιάρθρωση του παραγωγικού προτύπου προτείνονται τρεις άξονες προτεραιότητας και ειδικότερα α) ο πρωτογενής τομέας με την συμπληρωματική μεταποίηση του, την αγροδιατροφή και γαστρονομία, β) η θαλάσσια οικονομία με την ενίσχυση της αλιείας, της υδατοκαλλιέργειας και του θαλάσσιου τουρισμού γ) ο τουρισμός- πολιτισμός και η δημιουργική βιομηχανία καθώς και ο αναδυόμενος κλάδος της υγείας, η Βιο-ιατρική- υπηρεσίες υγείας. Η Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2014-2020 συμπυκνώνει τους τρεις άξονες προτεραιότητας που αναφέρει η αντίστοιχη Περιφερειακή Στρατηγική των Ιονίων Νήσων σε δύο, αυτόν του πρωτογενή τομέα- της αγροδιατροφής -της γαστρονομίας- της αλιείας και των υδατοκαλλιεργειών και αυτόν του θαλάσσιου τουρισμού και της βιομηχανίας της εμπειρίας όπως παρουσιάζεται συνοπτικά στον Πίνακα 7.6 διασύνδεσης των τομέων προτεραιότητας εθνικού και περιφερειακού επιπέδου.

Πίνακας 7.6 : Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ
Αγρο-διατροφή	Πρωτογενής τομέας, αγροδιατροφή και γαστρονομία. Θαλάσσια οικονομία: Αλιεία, υδατοκαλλιέργειες
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	
Υλικά - Κατασκευές	
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Θαλάσσιος τουρισμός, βιομηχανία της εμπειρίας: τουρισμός, Πολιτισμός και δημιουργική βιομηχανία
Ενέργεια	
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	
Άλλος	

Πηγή : Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση, 2015 & και Περιφερειακή Στρατηγική Ιονίων Νήσων,2015, ίδια επεξεργασία

Στα βασικά πεδία παρεμβάσεων του δεύτερου άξονα προτεραιότητας περιλαμβάνονται:

- η αναβάθμιση των καταλυμάτων σε υψηλότερη κατηγορία
- η παράλληλη ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε σύνδεση με το ιδιαίτερο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον των Ιονίων νήσων (οικολογικός κ.λπ.)
- η ενδυνάμωση διαφόρων μορφών θαλάσσιου τουρισμού όπως κρουαζιέρας, ιστιοπλοΐας σκαφών αναψυχής, αλιευτικού, καταδυτικού και αθλητικού τουρισμού.

7.3.7 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Το «καινοτομικό» όραμα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας είναι να αποτελέσει περιφερειακό πόλο έρευνας και καινοτομίας αξιοποιώντας τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα (θέση, σημαντικές ερευνητικές υποδομές κ.λπ.) (Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, 2015). Οι προτεινόμενοι πυλώνες περιφερειακής εξειδίκευσης αφορούν:

- α) στην αγροτική παραγωγή, στις υδατοκαλλιέργειες και τα τρόφιμα, με βασικά σημεία παρεμβάσεων τη βιομηχανία τροφίμων – ποτών και την ανάπτυξη καινοτομιών στα υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα και στα προϊόντα λιμνοθαλασσών
- β) στον τουρισμό – πολιτισμό με βασικά σημεία παρεμβάσεων την αξιοποίηση των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας για την ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας και κουζίνας, τον εμπλουτισμό του τουρισμού με τον πολιτιστικό τουρισμό και τη δημιουργία δικτύων, την προώθηση του «Πράσινου τουρισμού» στις τουριστικές εγκαταστάσεις για τη μείωση των οικολογικού αποτυπώματος τους
- γ) στα υλικά – μικροηλεκτρονική.

Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών και οι ενεργειακές εφαρμογές δρουν υποστηρικτικά οριζόντια (Πίνακας 7.7).

Πίνακας 7.7 : Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
Αγρο-διατροφή	Αγροτική παραγωγή- Υδατοκαλλιέργειες και τρόφιμα
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	ΤΠΕ (οριζόντια)
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	
Υλικά - Κατασκευές	Υλικά και μικροηλεκτρονική
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	

Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Τουρισμός- Πολιτισμός
Ενέργεια	Ενεργειακές εφαρμογές (οριζόντια)
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	
Άλλος	

Πηγή: Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2015, Περιφερειακή Στρατηγική Δυτικής Ελλάδας, 2015, ίδια επεξεργασία

7.3.8 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Το αναπτυξιακό όραμα όπως περιγράφεται στην Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης της Στερεάς Ελλάδας για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 είναι: «η ισόρροπη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, η δημιουργία βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και η βελτίωση της ποιότητας ζωής η οποία θα επιτευχθεί με την υιοθέτηση μιας στρατηγικής η οποία επικεντρώνει τις προσπάθειες και τη μόχλευση επενδύσεων σε τομείς που η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα προστατεύοντας συγχρόνως το περιβάλλον το οποίο αποτελεί ένα από τα σημαντικά της περιουσιακά στοιχεία και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα» (Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, 2015).

Η Περιφερειακή εξειδίκευση της Στερεάς Ελλάδας άπτεται σε τέσσερα συμπλέγματα τομέων/κλάδων όπως παρουσιάζεται συνοπτικά στον Πίνακα 7.8 διασύνδεσης των τομέων προτεραιότητας εθνικού και περιφερειακού επιπέδου. Ο πρώτος στρατηγικός άξονας επιλογής της Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας αφορά στην αγροδιατροφή και στις υδατοκαλλιέργειες, ο δεύτερος στην Βιομηχανία της εμπειρίας και ιδιαίτερα στο βασικό της συστατικό τον τουρισμό, ο τρίτος στην στήριξη της αλυσίδας αξίας του μετάλλου και ο τελευταίος στην πράσινη καινοτομία, στην εξοικονόμηση και παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ.

Πίν. 7.8: Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
Αγρο-διατροφή	Αγροδιατροφή
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	
Υλικά - Κατασκευές	Στήριξη της αλυσίδας αξίας και μετάλλου
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Βιομηχανία της εμπειρίας
Ενέργεια	Πράσινη καινοτομία. Εξοικονόμηση και παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ.
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	
Άλλος	

Πηγή: Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2015, Περιφερειακή Στρατηγική Στερεάς Ελλάδας, 2015, ίδια επεξεργασία

Ειδικότερα οι στόχοι που τίθενται για τις περιφερειακές εξειδικεύσεις και σχετίζονται με το ερευνητικό θέμα αφορούν,

α) για την αγροδιατροφή:

- αύξηση της παραγωγικότητας μονάδων υδατοκαλλιέργειας
- αναβάθμιση της ποιότητας των υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων μέσω της βελτίωσης των εκτρεφόμενων ειδών και της πιστοποίησης και εισροή νέων ειδών που μπορούν να δημιουργήσουν διατροφικά προϊόντα μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας
- ανάπτυξη βιολογικής υδατοκαλλιέργειας
- τυποποίηση και μεταποίηση υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων
- ανάπτυξη μιας περιβαλλοντικά βιώσιμης εθνικής εμβέλειας υδατοκαλλιέργειας και συμβίωση της σε συνεργασία με άλλες ανταγωνιστικές οικονομικές δραστηριότητες όπως ο τουρισμός

β) για τη στήριξη της αλυσίδας αξίας του μετάλλου:

- προτεραιότητα στη θεσμοθέτηση της βιομηχανικής περιοχής Οινοφύτων, ένταξη της άτυπης βιομηχανικής περιοχής Οινοφύτων στο καθεστώς των ΒΙ.ΠΕ., σύσταση φορέα διαχείρισης, δημιουργία υποδομής διαχείρισης υγρών αποβλήτων, εγκαταστάσεις δικτύων).
- ένταξη επιχειρήσεων του μετάλλου σε εθνικά και ευρωπαϊκά δίκτυα καινοτομίας

- ανάπτυξη συνεργασιών για τις επιχειρήσεις παραγωγής μετάλλου και μεταλλικών προϊόντων με τις αντίστοιχες στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας
- γ) για τη βιομηχανία της εμπειρίας και ειδικότερα για την κύρια συνιστώσα αυτής, τον τουρισμό:
  - διεύρυνση της αλυσίδας αξίας με την αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων
  - διασύνδεση του τουρισμού με την μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων
  - διασύνδεση των επιχειρήσεων πολιτιστικών προϊόντων και της τοπικής βιοτεχνίας με τον τουρισμό
  - διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με νέες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως: ιαματικό και τουρισμό ευεξίας, οικοτουρισμό - φυσιολατρικό τουρισμό, αγροτουρισμό, αθλητικό, χειμερινό τουρισμό, πολιτισμικό, θρησκευτικό τουρισμό, συνεδριακό, θαλάσσιο (καταδυτικό, ιστιοπλοϊκό κλπ.)
  - αναβάθμιση των καταλυμάτων (ξενοδοχεία και νοικιαζόμενα δωμάτια) με την άνοδό τους σε μεγαλύτερη κατηγορία (αστέρια ή κλειδιά)

Τέλος σημειώνεται ως στόχος, η αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας με προώθηση της αιολικής, ηλιακής ενέργειας ενώ τονίζεται η εκμετάλλευση των βιοκαυσίμων (ως πηγές βιομάζας).

7.3.9 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Το αναπτυξιακό όραμα πάνω στο οποίο βασίσθηκε η εξειδίκευση της Περιφέρειας είναι: «Μετασχηματισμός της οικονομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε μια ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στην έξυπνη αξιοποίηση των τοπικών παραγωγικών συστημάτων και ανάδειξη τους σε συστήματα νέας δυναμικής και προοπτικής» (Περιφέρεια Β. Αιγαίου, 2015).

Η Περιφερειακή εξειδίκευση άπτεται σε τρεις τομείς όπως παρουσιάζεται συνοπτικά στον Πίνακα 7.9 διασύνδεσης των τομέων προτεραιότητας εθνικού και περιφερειακού επιπέδου. Ο πρώτος στρατηγικός άξονας επιλογής της Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας αφορά στον αγροδιατροφικό τομέα (ενίσχυση της ποιότητας των προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας, της βιολογικής ιχθυοκαλλιέργειας και της αγροτικής παραγωγής και μεταποίησης), ο δεύτερος στον τουρισμό- πολιτισμό (με ενίσχυση της διασύνδεσης με τον πρωτογενή τομέα, τον πολιτισμό) και ο τρίτος στην “e-τεχνολογία”.

Πίνακας 7.9 : Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας Β. Αιγαίου

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ
Αγρο-διατροφή	Αγροδιατροφικός τομέα (Αγροτική Παραγωγή και Μεταποίηση)
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	e-τεχνολογία
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	
Υλικά - Κατασκευές	
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Τουρισμός- Φύση-Πολιτισμός
Ενέργεια	
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	
Άλλος	Μηχανισμοί και μέσα ενσωμάτωσης της καινοτομίας /Νησιά ίσων ευκαιριών

Πηγή: Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2015, Περιφερειακή Στρατηγική Β. Αιγαίου, 2015, ίδια επεξεργασία

7.3.10 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας για την περίοδο 2014 -2020, είναι «Πελοπόννησος πρότυπο αειφόρου ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής στην Ελλάδα και στην Ευρώπη με την μεγιστοποίηση της αξιοποίησης του ανθρώπινου και τεχνολογικού κεφαλαίου» (Περιφέρεια Πελοποννήσου, 2015). Οι τομείς που εστιάζει η Περιφερειακή Στρατηγική αφορούν :

α) στον αγροδιατροφικό τομέα

β) στην μεταποιητική βιομηχανία και τους λοιπούς δυναμικούς τομείς (με κλαδική εξειδίκευση την παραγωγή προϊόντων ξύλου, μετάλλου, προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά, παραγωγή ειδών από πλαστικό, ειδών συσκευασίας, μηχανημάτων, οργάνων και δομικών υλικών, μαρμάρου)

γ) στον τουρισμό - πολιτισμό και τη δημιουργική βιομηχανία (με αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και ειδικότερα με:

- την αναβάθμιση των καταλυμάτων σε ανώτερο επίπεδο υπηρεσιών με άνοδό τους σε μεγαλύτερη κατηγορία,
- τη συνέργεια με τον αγροδιατροφικό τομέα και την τοπική βιοτεχνία παραγωγής προϊόντων,
- τη δημιουργία γαστρονομικών διαδρομών και σημείων γαστρονομικού ενδιαφέροντος

σε κάθε ΠΕ

-τον εμπλουτισμό με μίγμα νέων ή ανανεωμένων τουριστικών προϊόντων όπως ο φυσιολατρικός, ο θαλάσσιος, ο ιατρικός, ο αγροτουρισμός, ο πολιτιστικός, ο θρησκευτικός, ο συνεδριακός τουρισμός και τα city breaks,

-με τη χρήση ΤΠΕ και πράσινων τεχνολογιών.

Τονίζεται ότι ο θαλάσσιος τουρισμός συνιστά ιδιαίτερο πεδίο με ενίσχυση της ιστιοπλοΐας, του yachting και της κρουαζιέρας με στόχο τη χωροθέτηση κύριου λιμένα σταθμού ενδιάμεσου κρουαζιέρας στο χώρο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου μεταξύ της Καλαμάτας – Γυθείου και Ναυπλίου.

Τους οριζόντιους υποστηρικτικούς τομείς συνιστούν οι ΤΠΕ, Ενέργεια, Περιβάλλον, Μεταφορές και Εφοδιαστική Αλυσίδα (Πίνακας 7.10), ενώ δεν περιλαμβάνεται η παραγωγή ενέργειας από λιγνίτη και ΑΠΕ καθώς όπως σημειώθηκε θεωρείται εθνικής σημασίας.

Πίνακας 7.10: Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου RIS3 και Περιφέρειας Πελοποννήσου

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Αγρο-διατροφή	Αγροδιατροφικός τομέας
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	ΤΠΕ(οριζόντια)
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	Περιβάλλον (οριζόντια)
Υλικά - Κατασκευές	Μεταποιητική βιομηχανία και λοιποί δυναμικοί τομείς (υλικά)
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	Μεταφορές (οριζόντια)
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Τουριστικός τομέας
Ενέργεια	Ενέργεια (οριζόντια)
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	
Άλλος	

Πηγή : Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2015, Περιφερειακή Στρατηγική Πελοποννήσου,2015, ίδια επεξεργασία

Σημαντική είναι η επισήμανση διερεύνησης και αξιοποίησης των συνεργειών με την Περιφέρεια Δ. Ελλάδας τόσο στον αγροδιατροφικό τομέα όσο και στον τουρισμό καθώς παρουσιάζουν παρόμοια χαρακτηριστικά.

7.3.11 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Το αναπτυξιακό όραμα είναι «Δυναμική και Βιώσιμη Κρήτη» και συγκεκριμένα, «Δυναμική, με την έννοια της ύπαρξης μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής εξόδου από την κρίση, με επενδύσεις και ενίσχυση των διασυνδέσεων και του εξαγωγικού χαρακτήρα των δυναμικών τομέων της περιφερειακής οικονομίας: αγροδιατροφικός, πολιτισμός, τουρισμός, περιβάλλον, οικονομία της γνώσης και Βιώσιμη με όρους, οικονομικούς, περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς» (Περιφέρεια Κρήτης, 2015).

Από τους τομείς προτεραιότητας σε εθνικό επίπεδο η Περιφερειακή εξειδίκευση άπτεται σε τέσσερις τομείς προτεραιότητας (Πίν. 7.11):

α) το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα όπου εμπεριέχεται και η μεταποίηση/τυποποίηση των αγροτικών προϊόντων, με σκοπό τα διεθνώς ανταγωνιστικά, ποιοτικά προϊόντα με προστιθέμενη αξία

β) το πολιτιστικό-τουριστικό σύμπλεγμα για την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του τουρισμού, με

- νέες επενδύσεις σε ξενοδοχεία υψηλού επιπέδου
- την αναβάθμιση των υποδομών στις πύλες εισόδου με την κατασκευή του νέου αεροδρομίου στο Καστέλι και την αναβάθμιση των εγκαταστάσεων για κρουαζιέρες στα λιμάνια Ηρακλείου και Σούδας
- την ενίσχυση της ποιότητας και ανάδειξη της μοναδικότητας των πολιτιστικών προϊόντων και διαδρομών της Κρήτης
- την βελτίωση της εικόνας των πόλεων και των τουριστικών περιοχών
- την προώθηση άλλων δυναμικών μορφών τουρισμού όπως ο τουρισμός κρουαζιέρας (με μακροχρόνιο στόχο την ανέλιξη της Κρήτης ως κόμβου κρουαζιέρας για την ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Μεσογείου), ο καταδυτικός τουρισμός και ο τουρισμός υπαίθρου
- την οργάνωση θεματικών ή γεωγραφικών δικτύων και τη συνέργεια με τους πολιτιστικούς πόρους
- με διασύνδεση της εστίασης και του τουριστικού προϊόντος με το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα

- γ) το περιβαλλοντικό σύμπλεγμα για την αντιμετώπιση σημαντικών περιβαλλοντικών προβλημάτων και προκλήσεων με προώθηση των ΑΠΕ κατά τρόπο βιώσιμο και προσαρμοσμένο στις ανάγκες και ιδιαιτερότητες της Κρήτης,
- δ) το σύμπλεγμα της γνώσης (με δραστηριότητες έρευνας σε τομείς τεχνολογιών αιχμής)

Πίνακας 7.11 : Διασύνδεση των τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου και Περιφέρειας Κρήτης

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
Αγρο-διατροφή	Αγροδιατροφικό Σύμπλεγμα
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	
Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	Περιβαλλοντικό σύμπλεγμα
Υλικά - Κατασκευές	
Μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα	
Πολιτισμός - Τουρισμός - Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)	Πολιτιστικό -Τουριστικό Σύμπλεγμα
Ενέργεια	
Βιοεπιστήμες & Υγεία - Φάρμακα	
Άλλος	Σύμπλεγμα γνώσης

Πηγή : Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2015, Περιφερειακή Στρατηγική Δυτικής Ελλάδας,2015, ίδια επεξεργασία

7.4 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ - ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η κατανομή σε περιφερειακό επίπεδο των κλάδων – τομέων της Εθνικής Στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης αναδεικνύει ότι η μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων και ο δημιουργικός τουρισμός συνιστούν τους κλάδους που υπερτερούν στην δυνατότητα εκπλήρωσης των οραματικών στόχων στο σύνολο των Περιφερειών (Πίνακας 7.12). Η τεχνολογική ανάπτυξη, η καινοτομία και η βελτίωση της πρόσβασης της χρήσης των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών θα συνδράμουν στη στήριξη των επιχειρήσεων (και ιδιαίτερα των ΜΜΕ) των κλάδων αυτών.

Πίνακας 7.12: Εθνική Στρατηγική Έξυπνης εξειδίκευσης και στόχευση των Περιφερειακών RIS

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Κλάδοι προτεραιότητας Εθνικής RIS								
	Αγροδι- ατροφή	Πολιτισμός -τουρισμός	Υλικά κατα- σκευές	Ενέρ- γεια	Βιοεπιστή- μες Υγεία Φάρμακα	Μεταφορές & Εφοδιαστική	Περιβάλ- λον- κλιματικ ή αλλαγή	ΤΠΕ	Άλλος
ΑΜΘ									
Κεντρική Μακεδονία									Ένδυ- ση
Δυτική Μακεδονία									Γουνο- ποιία
Θεσσαλία									
Ήπειρος									
Ιόνια Νησιά									
Δυτική Ελλάδα									
Στερεά Ελλάδα									
Βόρειο Αιγαίο									
Πελοπόννησος									
Κρήτη									
ΥΠΟΜΝΗΜΑ κυρίαρχοι τομείς προτεραιότητας αναδυόμενοι τομείς Οριζόντιοι τομείς									

Πηγή : Εθνική και Περιφερειακές RIS και ίδια επεξεργασία

Συγκριτικά με τις προβλέψεις του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού η μεταποίηση αγροτικών προϊόντων προκρίνεται επίσης σε όλα τα ΠΧΠ (βλ. Πίνακα Σ1-Μ Συνθετικής αξιολόγησης των ΠΧΠ για τη μεταποίηση).

Ειδικότερα για τον κλάδο των υδατοκαλλιεργειών πέραν της αναφοράς στην εθνική στρατηγική όπως σημειώθηκε, οι υδατοκαλλιέργειες και η μεταποίηση των προϊόντων τους επισημαίνονται με ιδιαίτερη έμφαση στα περιφερειακά σχέδια Δ. Ελλάδας και Στερεάς Ελλάδας με επιδίωξη την αύξηση των καινοτόμων, των ποιοτικών προϊόντων και της παραγωγής. Άλλα τέσσερα περιφερειακά σχέδια σημειώνουν διακριτά την υδατοκαλλιέργεια ως κλάδο με υψηλές αναπτυξιακές δυνατότητες (ΑΜΘ, Ηπείρου,

Ιονίων νήσων, Β. Αιγαίου). Συγκριτικά με τις προβλέψεις των ΠΧΠ για τον κλάδο της υδατοκαλλιέργειας αναπτυξιακή προτεραιότητα δίδεται επίσης στα ΠΧΠ της Δυτικής Ελλάδας, της Ηπείρου, των Ιονίων Νήσων και της Στερεάς Ελλάδας.

Σε ότι αφορά στις ΑΠΕ, μνεία γίνεται σε πέντε περιφέρειες (Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας, Κ. Μακεδονίας, Δ. Μακεδονίας, ΑΜΘ), με τις Περιφέρειες Θεσσαλίας και Στερεάς να αναφέρουν την αιολική και ηλιακή ενέργεια όπως και τη και βιομάζα, ενώ στην ΑΜΘ οι υβριδικές τεχνολογίες προκρίνονται ως αναδυόμενος ειδικός τομέας.

Ως προς τον δεύτερο επικρατέστερο πυλώνα, οι βασικές κοινές πολιτικές των περιφερειακών σχεδίων αφορούν στην ενίσχυση του δημιουργικού τουρισμού με τη διασύνδεσή του με τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους της κάθε περιφέρειας όπως και τον εμπλουτισμό του με διάφορες μορφές τουρισμού (οικοτουρισμού, φυσιολατρικού, ιατρικού, ευεξίας, ιαματικού, θρησκευτικού, αγροτουρισμού, γαστρονομικού, συνεδριακού, χειμερινού, καταδυτικού, αθλητικού κ.λπ.). Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στον θαλάσσιο τουρισμό από τρεις Περιφέρειες (Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιονίων νήσων), στον τουρισμό κρουαζιέρας από δύο Περιφέρειες (Πελοποννήσου και Κρήτης) και στον καταδυτικό τουρισμό από τέσσερις Περιφέρειες (Ηπείρου, Κρήτης, Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας). Η αναβάθμιση των τουριστικών καταλυμάτων σε υψηλότερο επίπεδο (αστέρια ή κλειδιά) προτείνεται από δύο Περιφέρειες (Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου), ενώ μια Περιφέρεια προκρίνει νέες επενδύσεις σε ξενοδοχεία υψηλού επιπέδου (Κρήτη).

Τονίζεται ιδιαίτερα ότι ο ιατρικός τουρισμός και ο τουρισμός αναζωογόνησης ως μορφές εναλλακτικού τουρισμού συσχετίζεται άμεσα με τον τομέα προτεραιότητας της υγείας που προκρίνεται από τρεις Περιφέρειες (Ηπείρου, Ιονίων Νήσων, και Θεσσαλίας -στις δύο τελευταίες ως νεοαναδυόμενος τομέας). Οι προβλέψεις αντίστοιχα του νέου περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού δίδουν υψηλή προτεραιότητα στο σύνολο τους στις ειδικές μορφές τουρισμού τις οποίες αναφέρουν δίδοντας και ενδεικτική χωρική προτεραιότητα (όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο) .

Ως προς την λοιπή μεταποίηση ο κλάδος των υλικών -κατασκευών προκρίνεται από έξι περιφέρειες ενώ σε μια ακόμη καταγράφεται ως αναδυόμενος κλάδος (Κ. Μακεδονία, Δ.

Μακεδονία, Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα, Δ. Ελλάδα, Πελοπόννησος και ΑΜΘ αντίστοιχα- Πίνακας 7.12).

Ο επιμέρους καταμερισμός στα περιφερειακά σχέδια έξυπνης εξειδίκευσης σε σύγκριση με τις αντίστοιχες προτάσεις των ΠΧΠ καταγράφει συμφωνία (όπως προαναφέρθηκε) στην μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων που είναι ο μόνος κλάδος που κυριαρχεί και στους δύο σχεδιασμούς (Πίνακας 7.13). Συμφωνία καταγράφεται επίσης μεταξύ των δύο σχεδιασμών και στους κλάδους της ένδυσης και της γουνοποιίας και σε μικρότερο βαθμό και στον κλάδο μεταλλικών προϊόντων. Οι λοιπές συσχετίσεις είναι ελάχιστες λόγω του ελλείματος εξειδίκευσης των ΠΧΠ ή της μη πρόκρισης από τις περιφερειακές RIS των λοιπών κλάδων της μεταποίησης. Επιπλέον για τον εξεταζόμενο τομέα της μεταποίησης, ως κλάδοι με ειδική εξειδίκευση σε περιφερειακό επίπεδο πέραν των οκτώ κοινών όπως καταγράφεται στην Εθνική Στρατηγική Έξυπνης εξειδίκευσης (Εθνική RIS3,2014), σημειώνονται σε δύο περιφερειακά σχέδια ως προς την κλωστοϋφαντουργία/ένδυση και γουνοποιία, στις Περιφέρειες Κ. Μακεδονίας και Δ. Μακεδονίας αντίστοιχα.

Τέλος σε κανένα σχέδιο δεν αναφέρεται η συσχέτιση με τον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό παρά το γεγονός ότι οι μελέτες των ΠΧΠ βρίσκονταν ήδη σε προχωρημένο βαθμό πριν τη σύνταξη των περιφερειακών σχεδίων της έξυπνης εξειδίκευσης. Σε δυο μόνο σχέδια υπάρχει εστιασμένη αναφορά στο χωρικό σχεδιασμό και ειδικότερα η ΑΜΘ αναφέρει ότι είναι απαραίτητος ο χωροταξικός σχεδιασμός για τον αγροδιατροφικό τομέα και η Θεσσαλία σημειώνει τη χρησιμοποίηση πολεοδομικών μηχανισμών (ΒΕΠΕ, ΠΕΡΠΟ, ΠΟΑΠΔ) σε συνδυασμό με τον περιορισμό – κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης.

Παρά την έκδοση των περιφερειακών Σχεδίων RIS3 μετά την ολοκλήρωση των μελετών ΠΧΠ, η προτεραιότητα της έννοιας της έξυπνης εξειδίκευσης σημειώνεται σε τρία ΠΧΠ (Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας και Δυτικής Μακεδονίας).²¹⁸

---

²¹⁸ Το ΠΧΠ Δ. Ελλάδας σημειώνει την «Εξειδίκευση της στρατηγικής των προγραμμάτων έρευνας/νέας τεχνολογίας/καινοτομίας κατά προτεραιότητα στις “περιοχές” τουρισμός - πολιτισμός, γεωργία-κτηνοτροφία υδατοκαλλιέργειες-τρόφιμα -ποτά και προηγμένα υλικά – μικροηλεκτρονική και ειδικότερα «στην προώθηση της έξυπνης εξειδίκευσης στα ΠΟΠ και ΠΓΕ της περιοχής».

Πίνακας 7.13: Μεταποίηση : Συγκριτική εικόνα της κλαδικής εξειδίκευσης των ΠΧΠ και των προτεραιοτήτων των Περιφερειακών Σχεδίων της Στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης RIS

ΚΥΡΙΑΡΧΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Βιομηχανία τροφίμων & ποτών		Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, εκτός μηχανημάτων		Παραγωγή βασικών μετάλλων		Κατασκευή ειδών ένδυσης		Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων		Κατασκευή επίπλων		Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές ύλες		Χημικά προϊόντα, φάρμακα		Γουνοποιία		Προϊόντα ξύλου	
	Π	R	Π	R	Π	R	Π	R	Π	R	Π	R	Π	R	Π	R	Π	R	Π	R
	X	I	X	I	X	I	X	I	X	I	X	I	X	I	X	I	X	I	X	I
	Π	S	Π	S	Π	S	Π	S	Π	S	Π	S	Π	S	Π	S	Π	S	Π	S
ΑΜΘ	X	v								v				v	X	v				
ΚΜ	X	v	X	v			X	v		v	X			v		v				
Δ. Μακεδονία	X	v	X				X				X						X	v		
Θεσσαλία	X	v	X	v	X	v			X											
Ήπειρος	X	v																		
Ιόνιοι Νήσοι	X	v	X												X					
Δυτική Ελλάδα	X	v	X				X		X											
Στερεά Ελλάδα	X	v		v		v														
Βόρειο Αιγαίο	X	v																		
Πελοπόννησος	X	v		v						v				v		v				v
Κρήτη	X	v																		

Πηγή: ίδια επεξεργασία στοιχείων ΥΑ ΠΧΠ και Περιφερειακών RIS3

Το ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας επισημαίνει πως «Για την αναβάθμιση της γεωπολιτικής και τη βελτίωση της γεωοικονομικής θέσης της Περιφέρειας προβλέπεται ενίσχυση της εξωτερικής ανταγωνιστικότητας μέσω των πολιτικών έξυπνης εξειδίκευσης του Ε' ΚΠΣ και ανάδειξη της ως πόλου έξυπνης εξειδίκευσης και προώθηση δικτυώσεων διοικητικών διαχειριστικών αρχών ή φορέων χωρικών ενότητων για μεταφορά τεχνογνωσίας και πολιτισμική επικοινωνία ανάδειξη πόλεων, τόπων, πόρων και υποδομών διεθνούς/εθνικής εμβέλειας στην παραγωγική διαδικασία και στην εγκατάσταση και διαμονή, αξιοποιώντας νέα ποιοτικά πρότυπα παραγωγής, και περιφερειακή συνοχή» και συνιστά «Γενική κατεύθυνση για όλους τους παραγωγικούς τομείς είναι η προτεραιότητα στην «έξυπνη» εξειδίκευση»

Το ΠΧΠ Δ. Μακεδονίας σημειώνει την «υποστήριξη της διαμόρφωσης τοπικών συμπλεγμάτων καινοτομίας που χτίζουν σε επιδεξιότητες και ειδικεύσεις από παλιότερους κλάδους διαμορφώνοντας έτσι την παράδοση της περιοχής σε πλεονέκτημα ανάπτυξης καινοτομίας και έξυπνης εξειδίκευσης και εστιάζοντας σε συγκεκριμένους τομείς αιχμής».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

8.1 Γ' ΣΤΑΔΙΟ. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η χωρική διάσταση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, είναι μια από τις βασικές συνιστώσες της βιώσιμης ανάπτυξης αυτών. Ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Ελλάδα ωστόσο, δεν αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων, αλλά ακολούθησε με σημαντική καθυστέρηση τις εξελίξεις. Έτσι, η τουριστική δραστηριότητα και σε μεγάλο βαθμό και η μεταποιητική δραστηριότητα αναπτύχθηκαν στο περιθώριο του χωρικού σχεδιασμού, με αξιοποίηση του εργαλείου της νομοθεσίας της εκτός σχεδίου δόμησης. Η δραστηριότητα των υδατοκαλλιεργειών στο θαλάσσιο χώρο και των ΑΠΕ ακολούθησαν αντίστοιχα την μεμονωμένη αδειοδότηση και την αντίστοιχη περιβαλλοντική αδειοδότηση. Για πολλές δεκαετίες η ανυπαρξία χωρικών πολιτικών στρατηγικού χαρακτήρα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο είχε ως αποτέλεσμα την μείωση της ανταγωνιστικής ικανότητας της χώρας, την περιβαλλοντική υποβάθμιση και την υπονόμηση της εδαφικής συνοχής.

Η σταδιακή μετάβαση από το ρεύμα του 'φυσικού' χωρικού σχεδιασμού (urbanism), στην ολοκληρωμένη χωρική προσέγγιση στον ελληνικό χώρο, με αρχικό σταθμό την συνταγματική επιταγή, καταγράφεται συστηματικά, με αργά όμως βήματα, ενισχυόμενη και από την διεύρυνση της πολιτικής συνοχής με την εδαφική διάσταση. Η πρώτη εφαρμογή της χωροταξικής νομοθεσίας έγινε με τη θεσμοθέτηση των χωροταξικών πλαισίων για τις 12 Περιφέρειες της Ελλάδας, την περίοδο 2003-2004 (πλην της Περιφέρειας Αττικής για την οποία υπήρχε το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας του 1985). Η γενικόλογη όμως και ισχνή προσέγγιση των παραγωγικών δραστηριοτήτων από τα πρώτα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια, δεν βοήθησε σε μεγάλο βαθμό το αδιέξοδο του

συστήματος της βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης τους, το οποίο συνέχισε να εντείνεται και να γίνεται περισσότερο αντιληπτό με την έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Στα πλαίσια αυτά, εκδόθηκε ετεροχρονισμένα η θεσμοθέτηση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού για τις παραγωγικές δραστηριότητες των ΑΠΕ, της βιομηχανίας, του τουρισμού και των υδατοκαλλιιεργειών. Η εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού εθνικού επιπέδου και σε συνδυασμό σε μικρότερο όμως βαθμό, με τις διατάξεις των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού, καθώς όπως αναφέρθηκε ήταν γενικόλογες και αποκλειστικά κατευθυντήριες, άρχισε να θέτει κανόνες στη χωρική οργάνωση των παραγωγικών τομέων και να μειώνει ταυτόχρονα την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Η μεγέθυνση όμως της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης στην Ελλάδα είχε ως αποτέλεσμα να αναδυθούν συνολικά οι παθογένειες του ελληνικού συστήματος χωρικού σχεδιασμού. Έτσι, την περίοδο 2008-2020 -με αρκετά πτωχεύματα- γίνεται μια προσπάθεια επίλυσης των δομικών προβλημάτων αυτού. Μέσα σε αυτό το διάστημα, το πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού αναθεωρείται τρεις φορές, με στόχους, μεταξύ άλλων, τη μείωση του χρόνου έγκρισης των σχεδίων χωροταξικής και πολεοδομικής οργάνωσης και τη διάκριση και αποφυγή συγκρούσεων και αλληλοεπικαλύψεων των επιπέδων σχεδιασμού και τη διασφάλιση της υγιούς επιχειρηματικότητας (Σαραντάκου και Τσάρτας 2017).

Σε περιόδους κρίσεων, η ενίσχυση της ανθεκτικότητας σε εθνικό αλλά και περιφερειακό επίπεδο αναδεικνύεται ως ιδιαίτερα κρίσιμη παράμετρος για την διατήρηση και αναβάθμιση του επιπέδου ζωής. Παρότι όμως η ανθεκτικότητα μιας περιφέρειας αξιολογείται έπειτα από το πέρας της διαταραχής, η προσπάθεια προσαρμογής μιας περιφέρειας στις συνθήκες του εξωτερικού περιβάλλοντός της, (πρέπει να) είναι συνεχής (Αρτελάρης και Καλλιώρας 2018). Η έννοια της ανθεκτικότητας περιλαμβάνει όχι μόνο την αντίδραση στους εξωτερικούς κραδασμούς, αλλά και την εγκαθίδρυση ενός συστήματος με υψηλό βαθμό προληπτικής και κατασταλτικής προσαρμοστικότητας στους μετασχηματισμούς και αλλαγές των ευρύτερων συνθηκών (Stefani, 2019). Ο χωροταξικός σχεδιασμός, σε συνεργασία με την αναπτυξιακή πολιτική εθνικού και περιφερειακού επιπέδου, είναι σε θέση να διασφαλίσει καλύτερα το επιθυμητό αποτέλεσμα. Ο χωροταξικός σχεδιασμός περιφερειακού επιπέδου ενισχύει την τοπική ανθεκτικότητα ενδυναμώνοντας τα οικονομικά, γεωγραφικά, φυσικά και πολιτιστικά πλεονεκτήματα, με χωρικό συντονισμό των επιμέρους πολιτικών για την αντιμετώπιση

των απειλών και αξιοποίηση των ευκαιριών. Η χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και η βέλτιστη ένταξη τους στο χώρο στην περιφερειακή και υποπεριφερειακή κλίμακα, ενσωματώνει τις εθνικές αναπτυξιακές και χωρικές προτεραιότητες και τις προσαρμόζει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις τοπικές ιδιαιτερότητες, τις συμπληρώνει και ενισχύει περισσότερο αυτές που μπορούν να της δώσουν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Ο κύκλος αυτός τροφοδότησης μεταξύ των δυο επιπέδων χωροταξικού σχεδιασμού -περιφερειακού και εθνικού- είναι συνεχής, για την επιδίωξη του βέλτιστου κάθε φορά βιώσιμου αποτελέσματος ανάλογα με τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συγκυρίες. Η προσαρμοστικότητα και ευελιξία, με την αδιάρρηκτη διασύνδεση των δυο αυτών επιπέδων χωροταξικού σχεδιασμού, εισφέρουν τόσο στην ολοκληρωμένη χωρική προσέγγιση όσο και στην περιφερειακή και αναπτυξιακή πολιτική.

Υπό το πρίσμα αυτό, κρίθηκε σκόπιμη η διερεύνηση του ρόλου του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον ελληνικό χώρο ως εργαλείου χωρικής πολιτικής και η συμβολή του στην ανάπτυξη με όρους βιωσιμότητας της χώρας. Ο πυρήνας της έρευνας εστίασε στην εξέταση του τρόπου προσέγγισης των παραγωγικών δραστηριοτήτων στα νέα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια και ειδικότερα στις δραστηριότητες των υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ, της μεταποίησης και του τουρισμού,²¹⁹ για τις οποίες υπάρχει εθνικός χωρικός σχεδιασμός. Για την διερεύνηση του ρόλου του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στη νομοθεσία, παρουσιάστηκε διαχρονικά η εξέλιξη του χωροταξικού σχεδιασμού στο θεσμικό πλαίσιο, με ιδιαίτερη εστίαση στα άρθρα που αναφέρονται ή συσχετίζονται με τον περιφερειακό σχεδιασμό. Για τον σχηματισμό ολοκληρωμένης εικόνας διερευνήθηκε η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης γενικά και ειδικά όπου υπάρχει αντίστοιχη πολιτική για τις παραγωγικές δραστηριότητες. Καταγράφηκαν τα βήματα επίσης της μεταρρυθμιστικής αλλαγής, η οποία ενίσχυσε την περιφερειακή ανάπτυξη με την συμμετοχή της εδαφικής διάστασης (Barca, 2009), ως τρίτης νέας πρόσθετης πτυχής στην πολιτική συνοχής μετά τη Συνθήκη τις Λισαβόνας (2007)²²⁰. Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 έδωσε μεγαλύτερη έμφαση στην προσέγγιση της εδαφικής συνοχής, με την προώθηση ολοκληρωμένων και

---

²¹⁹ Με την παραδοχή εξέτασης ως βάση με το Ειδικό Χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό παρά την ακύρωσή του, όπως έχει σημειωθεί

²²⁰ Βλ. και αναφερόμενα στο 2ο κεφάλαιο, 2.1.2 Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ

τοποκεντρικών προσεγγίσεων. Ο συνεχής εμπλουτισμός των τοπικών παραγωγικών δομών με γνώση και η δημιουργία μηχανισμών μετατροπής της γνώσης σε καινοτομία και επιχειρηματική δράση διαφοροποιούν το τοπικό προϊόν ενισχύουν τις διασυνδέσεις μεταξύ των επιχειρήσεων και συμβάλλουν στο σχηματισμό οικονομιών συγκέντρωσης στις περιφέρειες (Πετράκος και Ψυχάρης, 2016). Για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, η Πολιτική Συνοχής της ΕΕ κλήθηκε να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της αναπτυξιακής Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», στηρίζοντας τους επιμέρους στόχους για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη. Ένα από τα βασικότερα νέα στοιχεία της πολιτικής συνοχής της ΕΕ για την περίοδο 2014-2020 αποτέλεσε η Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση (Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation – RIS3), η οποία υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως το βασικό μεθοδολογικό πλαίσιο σχεδιασμού της αναπτυξιακής στρατηγικής, με στόχο έναν αναπτυξιακό-οικονομικό μετασχηματισμό με χωρική διάσταση. Το εργαλείο αυτό αποτέλεσε συγκεκριμένο πεδίο συσχέτισης της έρευνας με τον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό.

Για την διεξαγωγή της έρευνας καθορίστηκε σύνθετη μεθοδολογική προσέγγιση στη βάση συγκεκριμένων βημάτων και δεικτών αξιολόγησης των διατάξεων των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων. Οι δείκτες αξιολόγησης εντάχθηκαν σε πέντε βασικές κατηγορίες: α) στις αναπτυξιακές διατάξεις των περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού, β) στις χωροταξικές διατάξεις αυτού, γ) στη συσχέτιση των διατάξεων του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό, δ) στην εφαρμογή των διατάξεων του στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό και ε) στο κανονιστικό πλαίσιο που τα διέπει. Για κάθε μία από τις παραπάνω πέντε κατηγορίες καθορίστηκαν οι επιμέρους δείκτες αξιολόγησης, οι οποίοι εξετάστηκαν για κάθε ΠΧΠ, όπως αυτοί παρουσιάστηκαν στο πρώτο κεφάλαιο της μεθοδολογίας. Το πρώτο βήμα στην έρευνα, αποτέλεσε η εκτίμηση των διατάξεων του κάθε ΠΧΠ με βάση τους επιλεγμένους δείκτες αξιολόγησης για τις παραγωγικές δραστηριότητες των υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ, της μεταποίησης και του τουρισμού. Ακολούθως, στο δεύτερο βήμα, αποτιμήθηκαν συγκριτικά όλα τα ΠΧΠ ως προς τις κατευθύνσεις τους ανά παραγωγικό τομέα. Τα επιμέρους συμπεράσματα παρουσιάστηκαν στο 3^ο ως και 6^ο κεφάλαιο. Η ενότητα αυτή των γενικών συμπερασμάτων συνδέει και συσχετίζει τα επιμέρους συμπεράσματα του δεύτερου ως και έβδομου κεφαλαίου.

Οι απαντήσεις στα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα οδηγούν στην τελική αποτίμηση της σημασίας του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού ως εργαλείου χωρικής πολιτικής στη βάση των υφιστάμενων θεσμικών κειμένων.

Η απάντηση στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα, που αφορά στη θέση του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στην χωροταξική νομοθεσία με βάση τη συγκριτική διαχρονική εξέταση και με αφετηρία τον πρώτο χωροταξικό ν.2742/99 που έτυχε εφαρμογής στον ελληνικό χώρο ως τον πρόσφατο ν. 4759/20, κατέγραψε την ισχυρή διαχρονικά θέση του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στη δομή του συστήματος χωρικού σχεδιασμού. Η μείωση των επιπέδων του χωρικού σχεδιασμού που συντελέστηκε με το ν.4269/14, στα πλαίσια της μεταρρύθμισης για την επιτάχυνση των διαδικασιών του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού, όχι μόνο δεν άγγιξε το περιφερειακό επίπεδο, αλλά αντίθετα το ισχυροποίησε. Έτσι από το 2014, συνιστά το δεύτερο από τα δύο επίπεδα στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού (εθνικός χωροταξικός σχεδιασμός και περιφερειακός χωροταξικός σχεδιασμός), ενισχυόμενο επιπρόσθετα με την ενσωμάτωση του Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης ως διακριτό τμήμα του ΠΧΠ Κ. Μακεδονίας, ως συνέπεια της κατάργησης του επιπέδου του ρυθμιστικού χωρικού σχεδιασμού²²¹. Κατά συνέπεια, η διεύρυνσή του με την ενσωμάτωση ενός ακόμη επιπέδου σχεδιασμού της προηγούμενης δομής, αυτό του ρυθμιστικού σχεδιασμού, αναδεικνύει την ισχυρή του θέση και τη σημασία που του αποδίδει το νομοθετικό πλαίσιο. Το δεύτερο σημείο που αναβάθμισε περαιτέρω τη θέση του στο συνολικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού από το ν.4269/14 και έπειτα, είναι η προσθήκη στα απαιτούμενα πεδία, για τις κατευθύνσεις ανά Δήμο που πρέπει να δίνουν τα ΠΧΠ ως διακριτό παράρτημα. Ο εμπλουτισμός των παραμέτρων του Παραρτήματος των κατευθύνσεων ήταν συνεχής στους μετέπειτα νόμους (ν.4447/2016, ν. 4759/20). Το τρίτο σημείο που διατηρείται διαχρονικά για τα ΠΧΠ, είναι οι απαραίτητες προβλέψεις που πρέπει να έχουν για τα προγραμματικά πλαίσια και την χωροταξική οργάνωση του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, όπως και των οργανωμένων υποδοχέων (στο ν.2742/99 σημειώνονται οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης

---

²²¹ Τα λοιπά ρυθμιστικά σχέδια των έξι πόλεων δεν είχαν ολοκληρωθεί και δεν θεσμοθετήθηκαν, ενώ το νέο ΡΣΑ επέχει όπως σημειώθηκε, θέση περιφερειακού χωροταξικού πλαισίου για την Περιφέρεια Αττικής

Παραγωγικών Δραστηριοτήτων). Η εστίαση με έμφαση στην οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων υπογραμμίζει την προεξέχουσα θέση τους στον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό στα πλαίσια της οικονομικής ανάπτυξης και της ενίσχυσης της απασχόλησης. Τονίζεται ιδιαίτερα, ότι από το ν. 4269/14 και έπειτα, γίνεται μνεία και για την κλαδική εξειδίκευση των παραγωγικών τομέων. Τέλος, η προσθήκη που δίδεται στον πρόσφατο ν.4957/2020, για την κανονιστική πυκνότητα των διατάξεων τους, υποστηρίζει σε μεγαλύτερο βαθμό τον καίριο ρόλο τους στη δεσμευτική διασύνδεση με τον πολεοδομικό σχεδιασμό αλλά και στις αδειοδοτήσεις.

Οι απαντήσεις των επόμενων ερωτημάτων συνιστούν και το Γ' στάδιο της μεθοδολογικής προσέγγισης, που αφορά στη συνθετική αξιολόγηση των ΠΧΠ για τους παραγωγικούς τομείς.

Η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα που αφορά στις αναπτυξιακές προτεραιότητες του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού, όπως διερευνήθηκε μέσω των επιμέρους δεικτών στη βάση της μεθοδολογικής προσέγγισης, καταγράφει αρχικά πως οι αναπτυξιακές προτεραιότητες ποικίλουν μεταξύ των παραγωγικών τομέων. Οι υδατοκαλλιέργειες στηρίζονται και προωθούνται αναπτυξιακά σε εθνικό επίπεδο από τα ΠΧΠ των Περιφερειών που έχουν μεγάλη δυναμική στην παραγωγή, στις μονάδες και στην απασχόληση του κλάδου (Δ. Ελλάδα²²², Στερεάς Ελλάδας, Ιονίων νήσων και Ηπείρου). Στις ίδιες Περιφέρειες προτείνεται επίσης η ανάπτυξη υδατοκαλλιέργειας εσωτερικών υδάτων. Η διασύνδεση της υδατοκαλλιέργειας με τον τουρισμό όμως δεν προωθείται ισχυρά, παρά τη σημασία που έχει για το αγροδιατροφικό πρότυπο.

Για τον κλάδο των ΑΠΕ, αναπτυξιακή προτεραιότητα διεθνούς επιπέδου δίδεται σε τρία ΠΧΠ (Κ. Μακεδονία, Δ. Μακεδονία και Δ. Ελλάδα), ενώ στις Περιφέρειες που παράγεται σήμερα η μεγαλύτερη ισχύς ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ δίδεται εθνική προτεραιότητα. Πέραν της αιολικής και ηλιακής ενέργειας (Φ/Β) από τα περισσότερα ΠΧΠ, προτάσσεται η ενίσχυση των ΜΥΗΕ και της γεωθερμίας. Η θαλάσσια αιολική ενέργεια προωθείται μόνο στις Περιφέρειες του νησιωτικού χώρου (Β. Αιγαίου και Ιονίων Νήσων). Σημαντική είναι η διασύνδεση της ανάπτυξης των ΑΠΕ με την πρόληψη και αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή (πάνω από τα μισά ΠΧΠ).

---

²²² Το ΠΧΠ Δ. Ελλάδα προκρίνει ταυτόχρονα τον κλάδο και σε διεθνές επίπεδο

Σαφείς αναπτυξιακές στρατηγικές προτεραιότητες εθνικού επιπέδου για τη μεταποίηση δίδονται σε πέντε ΠΧΠ (Κ. Μακεδονίας, ΑΜΘ, Θεσσαλίας, Στερεά Ελλάδα, Ηπείρου), οι οποίες παρουσιάζουν και τη μεγαλύτερη δυναμική στον κλάδο, ενώ τη μεγαλύτερη κλαδική εξειδίκευση παρέχει το σχέδιο ΥΑ του ΠΧΠ της Δ. Ελλάδας. Η μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων ως εξειδίκευση, συνιστά το ισχυρό κοινό σημείο της αναπτυξιακής πολιτικής των ΠΧΠ, διασυνδέοντας τον πρωτογενή με τον δευτερογενή τομέα, ενώ λίγοι είναι οι λοιποί μεταποιητικοί κλάδοι που αναφέρονται.

Ο τουρισμός προκρίνεται ως προτεραιότητα διεθνούς επιπέδου από την πλειοψηφία των ΠΧΠ, με υιοθετούμενο μοντέλο ανάπτυξης αυτό της ποιοτικής αναβάθμισης του συμβατικού, μαζικού τουρισμού και της ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών. Το σύνολο του νέου περιφερειακού σχεδιασμού δίνει μεγάλη σημασία στην ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού για τον εμπλουτισμό, τη διεύρυνση του ποιοτικού τουριστικού προϊόντος και τη χρονική επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον θαλάσσιο τουρισμό (με τις ειδικότερες μορφές της κρουαζιέρας, των σκαφών αναψυχής και του καταδυτικού τουρισμού), στον πολιτιστικό τουρισμό (αρχαιολογικό κ.λπ.), στον φυσιολατρικό, στον ιαματικό, στον ιατρικό, στον γαστρίμαργκό, στον οινοτουρισμό και στον αθλητικό τουρισμό. Βάρος δίνεται στη διασύνδεση με τις όμορες Περιφέρειες για την ανάπτυξη δικτύων θεματικών διαδρομών των ειδικών μορφών τουρισμού αλλά και στη διασύνδεση του τουρισμού με την παραδοσιακή βιοτεχνία. Ο χωρικός εντοπισμός της ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού ωστόσο, δεν αντιμετωπίζεται με την ίδια επάρκεια από όλα τα ΠΧΠ, παρά το γεγονός ότι η κλίμακα του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού είναι η μόνη κατάλληλη για να αναδείξει χωρικά τα θεματικά δίκτυα σε περιφερειακό, ενδοπεριφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο. Παρότι η συνέργεια με τις γειτονικές Περιφέρειες είναι σημαντικός παράγοντας για την δημιουργία οικονομιών κλίμακας και την ενίσχυση της εδαφικής συνοχής, δεν αντιμετωπίζεται με επάρκεια από όλα τα ΠΧΠ για τις λοιπές εξεταζόμενες παραγωγικές δραστηριότητες.

Όσον αφορά στο τρίτο ερώτημα, για τις χωροταξικές προτεραιότητες των ΠΧΠ και τη διερεύνηση της συνεκτικής χωροταξικής πολιτικής μεταξύ των ΠΧΠ για κάθε παραγωγική δραστηριότητα, εντοπίστηκε σημαντικό πρόβλημα στον ανομοιογενή τρόπο

προσέγγισης προσδιορισμού των ευρείων παραγωγικών ζωνών ανάπτυξης σε όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες. Ειδικότερα, για τις ΑΠΕ, μία ομάδα τεσσάρων ΠΧΠ δεν καθορίζει ευρείες ζώνες, ενώ στα υπόλοιπα ΠΧΠ, ο τρόπος προσέγγισης ποικίλει. Ένα ΠΧΠ προσδιορίζει ευρεία ζώνη ΑΠΕ ανά μορφή ΑΠΕ, δύο ΠΧΠ προσδιορίζουν ευρεία ζώνη ΑΠΕ για δύο μορφές (αιολική ενέργεια και ΜΥΗΕ), και κάποια δεν προσδιορίζουν ποιες μορφές ΑΠΕ περιλαμβάνονται στις ευρείες ζώνες. Άλλα τέλος ΠΧΠ, επιλέγουν αντί του καθορισμού των ευρείων ζωνών, τη σημειακή ενδεικτική αποτύπωση των υφιστάμενων συγκεντρώσεων ΑΠΕ. Η αιολική ενέργεια εντάσσεται σε ευρείες ζώνες σε επτά ΠΧΠ, ενώ η ηλιακή σε πέντε.

Οι ευρείες ζώνες της μεταποίησης καθορίζονται τόσο στο κείμενο των ΥΑ όσο και στους συνοδευόντες χάρτες, μόνο σε τέσσερα ΠΧΠ, ενώ άλλα δύο ΠΧΠ καθορίζουν ζώνες μόνο περιγραφικά στο κείμενο. Περαιτέρω, σε πέντε ΠΧΠ εμφανίζονται μόνο σημειακά οι οργανωμένοι υποδοχείς (ΕΠ, ΒΙΠΑ κ.λπ.), ενώ μία ομάδα τεσσάρων μόνο ΠΧΠ προωθούν κατευθύνσεις χωροθέτησης για τις μονάδες Seveso.

Για τον τουρισμό, σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω, ευρείες ζώνες ανάπτυξης προτείνονται σε όλες τις Περιφέρειες, οι οποίες αποτυπώνονται και χαρτογραφικά. Η ετερογενής όμως προσέγγιση της κατηγοριοποίησης και της χωροταξικής οργάνωσης του τουρισμού, δημιουργεί εξαιρετικά δυσνόητη συνολική εικόνα. Ειδικότερα, κάποια ΠΧΠ υιοθέτησαν σε σημαντικό βαθμό την κατηγοριοποίηση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου του τουρισμού του 2009, κάποια άλλα υιοθέτησαν σε σημαντικό βαθμό την κατηγοριοποίηση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου του τουρισμού του 2013 και κάποια ακολούθησαν διαφορετική προσέγγιση και από τα δύο Ειδικά Πλαίσια. Οι πρόσθετες ή διαφορετικές χρησιμοποιούμενες κατηγορίες προκύπτουν λόγω της διαφορετικής λογικής μεταξύ των ΠΧΠ, που αφορά είτε στο γεωγραφικό μέγεθος (των Ιονίων Νήσων), είτε στον ειδικό χαρακτήρα των περιοχών (όπως της ΑΜΘ και Θεσσαλίας), είτε στον σκοπό του τουρισμού (Κρήτη, Δ. Ελλάδα). Περαιτέρω, η χρήση διαφορετικών όρων, χωρίς μάλιστα επεξήγηση της σημασίας τους (όπως ήπια τουριστική ανάπτυξη κ.λπ.) εντείνει την μεταξύ τους παραφωνία και πολυφωνία. Οι διαδοχικές ακυρώσεις από το ΣτΕ την περίοδο εκπόνησης των ΠΧΠ, τόσο του Ειδικού Πλαισίου του τουρισμού του 2013 αρχικά και στη συνέχεια του 2009, δικαιολογούν εν μέρει τα προαναφερόμενα, αλλά δεν αναιρούν την επίπτωση της ανομοιογένειας του καθορισμού

των ευρείων αναπτυξιακών ζωνών της και το παράταιρο αποτέλεσμα σε χωροταξικό, πολεοδομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

Οι προτάσεις για νέες αναπτυξιακές παραγωγικές ζώνες πλέον των προβλεπόμενων στα Ειδικά Πλαίσια, είναι ελάχιστες για τους κλάδους των υδατοκαλλιέργειών και των ΑΠΕ²²³ (δύο ΠΧΠ προτείνουν νέα ζώνη ΠΑΥ και ένα νέα ζώνη ΠΑΠ και ακολουθούν οι νέες ζώνες για τη μεταποίηση). Η προώθηση των οργανωμένων υποδοχέων για τη μεταποίηση συνιστά χωροταξική πολιτική του συνόλου των ΠΧΠ. Αντίθετα ανομοιογενή προσέγγιση, το εύρος της οποίας κυμαίνεται από την μεγάλη αποδοχή έως την απαγόρευση, δίνεται για τον τουρισμό. Μια ομάδα ΠΧΠ δίνει αρκετά περιοριστικές κατευθύνσεις ως προς τις πολιτικές οργανωμένης χωροθέτησης των τουριστικών δραστηριοτήτων (ΑΜΘ, Ηπείρου και Στερεάς Ελλάδας) και των ΣΤΚ (ΑΜΘ, Δυτικής Μακεδονίας και Στερεάς Ελλάδας). Τα ΠΧΠ όμως του νησιωτικού χώρου (Β. Αιγαίου, Ιονίων Νήσων), προκρίνουν την ανάπτυξη ΣΤΚ σε όλες τις κατηγορίες χωρικών ενοτήτων.

Σε ότι αφορά στις διατάξεις της σημειακής χωροθέτησης των νέων τουριστικών καταλυμάτων σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, υιοθετούνται από τα περισσότερα ΠΧΠ οι ρυθμίσεις του ΕΧΠ Τ/2013²²⁴, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό,

---

²²³ με την εξαίρεση της παρούσης αναφοράς στον τουρισμό, καθώς η σύγκριση που έγινε για τον σκοπό της έρευνας στο κεφάλαιο 6, ενδεικτικά στη βάση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου του 2013 καταγράφει μεγάλες αποκλίσεις σε πολλά ΠΧΠ. Το γεγονός αυτό δεν δημιουργεί όμως περαιτέρω προβλήματα δεδομένης της ακύρωσης του Πλαισίου του τουρισμού του 2013, και της μη αναβίωσης του πλαισίου του τουρισμού του 2009. Για το λόγο αυτό όπως προαναφέρθηκε οι διατάξεις των ΠΧΠ για τον τουρισμό έχουν άμεση εφαρμοσιμότητα.

²²⁴ (Α1) *Αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές* : Περιορισμός της κατασκευής νέων καταλυμάτων σε κατηγορίες 4 και 5 αστερών. ii) Σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε είκοσι (20) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8 και 9 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5 και 4 αστερών, αντιστοίχως.

(Α2) *Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές* ii) Σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δέκα (10) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5,4 και 3 αστερών, αντιστοίχως.

(Β1) *Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού*.

Στρατηγικές κατευθύνσεις ii) Σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου σε δεκαπέντε (15) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστερών, αντιστοίχως.

Υιοθέτηση των κατευθύνσεων αυτών και στην περίπτωση επέκτασης υφιστάμενου καταλύματος, πλην της περίπτωσης τυχόν συμπλήρωσης αυτού με ειδικές τουριστικές υποδομές εκτός αν αυτό αποκλείεται από ειδικές διατάξεις.

με εξειδικεύσεις (ΠΧΠ Κρήτης, Ιονίων νήσων, Β. Αιγαίου, Ηπείρου, Θεσσαλίας, ΑΜΘ, Δ. Ελλάδας). Δύο ΠΧΠ παραπέμπουν στον καθορισμό αρτιοτήτων και λοιπών όρων στον υποκείμενο σχεδιασμό (σχέδια ΥΑ ΠΧΠ Πελοποννήσου και Δυτικής Μακεδονίας), ενώ το ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας επιβάλλει επιπλέον αυστηρούς περιορισμούς οι οποίοι συνδέονται με την εκπόνηση μελετών φέρουσας τουριστικής ικανότητας. Οι παραπάνω έντονες αποκλίσεις στην εισαγωγή νέων τουριστικών κλινών στην εκτός σχεδίου δόμηση και στην προσέγγιση των μεγάλων τουριστικών αναπτύξεων, θα επιφέρει ανισομερή ανάπτυξη του τουρισμού μεταξύ των Περιφερειών.

Για το ζήτημα του περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης στο μεταποιητικό τομέα, σημειώνεται σύγκλιση από την πλειοψηφία του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού. Σαφείς κατευθύνσεις παρέχει μια ομάδα πέντε ΠΧΠ, μια ομάδα από τρία ΠΧΠ καταγράφει μόνο γενική αναφορά στο θέμα, ενώ σε δύο περιπτώσεις η αναφορά είναι μηδενική. Διαφοροποίηση εμφανίζει η κατεύθυνση του σχεδίου ΥΑ της Πελοποννήσου που υποστηρίζει την παροχή δυνατότητας για χωροθέτηση δραστηριοτήτων σύμφωνα με τη γενική νομοθεσία εκτός σχεδίου, για ένα μεταβατικό χρονικό διάστημα μέχρι να αρχίσει η αναθέρμανση της οικονομίας στις ΠΕ στις οποίες δεν υπάρχουν παραγωγικοί υποδοχείς και μέχρι τη θεσμοθέτηση των πολεοδομικών σχεδίων. Τονίζεται ότι δύο ΠΧΠ υιοθετούν δραστική πολιτική στην κανονιστική βάση του Ειδικού Πλαισίου περί περιορισμού του συντελεστή δόμησης, κατάργησης των παρεκκλίσεων και αύξησης της αρτιότητας για την αρρυθμιστή εξωαστική χωροθέτηση των βιομηχανικών εγκαταστάσεων (ΠΧΠ Κ. Μακεδονίας και Θεσσαλίας). Ένα ΠΧΠ (Κ. Μακεδονίας) θέτει ρητά προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό, τον ισχυρό περιορισμό της διάσπαρτης χωροθέτησης των παραγωγικών δραστηριοτήτων και με άμεση μάλιστα δεσμευτικότητα στην Μητροπολιτική Περιοχή Θεσσαλονίκης. Σε ότι αφορά ιδιαίτερα στη δυνατότητα εγκατάστασης αγροτοβιομηχανικών δραστηριοτήτων πρώτης μεταποίησης και τυποποίησης των αγροτικών προϊόντων στις περιοχές με χωροθετική εξάρτηση από πρώτες ύλες, στα πλαίσια ενίσχυσης της αγροδιατροφής, λιγότερα από τα μισά ΠΧΠ παρέχουν προβλέψεις για τη δυνατότητα κατ' εξαίρεση ανάπτυξής τους, ενώ δύο αναφέρουν την ανάγκη ένταξής τους σε οργανωμένους υποδοχείς.

Για τα τουριστικά καταλύματα, η γενική κατεύθυνση για τον περιορισμό της διάσπαρτης χωροθέτησης έτυχε σημαντικής αποδοχής ως κατεύθυνση για τον υποκείμενο σχεδιασμό

από όλα τα ΠΧΠ, ιδιαίτερα στον παράκτιο χώρο. Οι περιοχές στις οποίες εστιάζεται η αυστηροποίηση, είναι οι αναπτυσσόμενες τουριστικά παράκτιες ζώνες (ΠΧΠ Κρήτης, Ηπείρου, Κ. Μακεδονίας), οι παρόδιες περιοχές και η γεωργική γη (Ιονίων Νήσων). Οι κατευθύνσεις για την επίλυση των συγκρούσεων άλλων χρήσεων γης με τον τουρισμό μετατίθενται από πολλά ΠΧΠ, κυρίως στον υποκείμενο σχεδιασμό.

Το τέταρτο ερώτημα της συσχέτισης των διατάξεων για τις παραγωγικές δραστηριότητες μεταξύ περιφερειακού και εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού διερευνήθηκε σε τρία διακριτά επιμέρους ερωτήματα που αφορούν α) στον εντοπισμό των προτάσεων των ΠΧΠ που εξειδικεύουν τις διατάξεις των ΕΧΠ και στον εντοπισμό των προτάσεων των ΠΧΠ που τις συμπληρώνουν β) στο αν αυτές οι προτάσεις είναι συμβατές ή αντίθετες με το πνεύμα των διατάξεων των Ειδικών Πλαισίων και γ) στην περίπτωση που είναι αντίθετες και συνιστούν ανάδραση, στο αν αυτή αναγράφεται, ώστε να εξετασθεί κατά την αναθεώρηση τους. Από την αποτίμηση των κειμένων και χαρτών των ΠΧΠ προέκυψαν αξιολογικές παρατηρήσεις. Οι χωρικές εξειδικεύσεις των ΠΧΠ για τις υδατοκαλλιέργειες αναφέρονται σε περιορισμό των εκτάσεων των ζωνών των ΠΑΥ του Ειδικού Πλαισίου υδατοκαλλιέργειών, στη βάση αντιμετώπισης της σύγκρουσης του κλάδου με τη χρήση του τουρισμού-παραθερισμού και της ευαισθησίας των φυσικών πόρων. Οι χωρικές αυτές εξειδικεύσεις (εντοπιζόμενες σε έξι ΠΧΠ) έρχονται σε αντίθεση με το Ειδικό πλαίσιο, αλλά δεν αναγράφονται ως ανάδραση προς αυτό. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι μεγαλύτερες σε εύρος μείωσης προτάσεις, αφορούν Περιφέρειες με μεγάλη δυναμική στον κλάδο. Οι χωρικές εξειδικεύσεις των ΠΧΠ για τις ΑΠΕ διαφοροποιούνται ανάλογα με τη μορφή ΑΠΕ, εμφανίζοντας κατά περίπτωση συμβατότητα με το ειδικό πλαίσιο των ΑΠΕ. Οι εξειδικεύσεις των ΠΧΠ που είναι ασύμβατες με το ΕΧΠ των ΑΠΕ αφορούν κυρίως την αιολική ενέργεια και καταγράφονται σε εννέα ΠΧΠ. Σημαντική εξειδίκευση θεωρείται η πρόταση μείωσης της έκτασης των Περιοχών Αιολικής Προτεραιότητας (ΠΑΠ) του ΕΧΠ των ΑΠΕ για λόγους ευαισθησίας των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων και του τοπίου, η οποία όμως δεν σημειώνεται ως ανάδραση από όλα τα ΠΧΠ. Οι εξειδικεύσεις των άλλων μορφών ΑΠΕ είναι συμβατές στην πλειοψηφία τους με το Ειδικό Πλαίσιο. Αυτό αιτιολογείται, λαμβάνοντας υπόψη την έκταση που δίδεται στο ΕΧΠ των ΑΠΕ για την αιολική ενέργεια και το διευρυμένο πλήθος των κανονιστικών διατάξεων που τη διέπουν, συγκριτικά με τις λοιπές μορφές. Επισημαίνεται ότι συνολικά σε επτά ΠΧΠ οι αντίθετες

εξειδικεύσεις με το πλαίσιο των ΑΠΕ δεν σημειώνονται ως προτάσεις ανάδρασης για την εξέτασή τους κατά την αναθεώρηση του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού.

Η απάντηση στο τέταρτο ερώτημα, αφορά στην ουσία την τροφοδότηση μεταξύ των δύο επιπέδων χωροταξικού σχεδιασμού, του εθνικού και του περιφερειακού επιπέδου. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, ο περιφερειακός σχεδιασμός οφείλει να εναρμονίζεται με τις διατάξεις του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού, να τις εξειδικεύει με λεπτομερέστερα στοιχεία ανάλυσης που προκύπτουν από την περιφερειακή κλίμακα και να τις συμπληρώνει όταν αυτό δίδεται ως αντίστοιχη κατεύθυνση. Η εξειδίκευση που δεν έρχεται σε αντίθεση με το πνεύμα του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, ισχύει άμεσα είτε ως κατεύθυνση, είτε ως ρύθμιση, ανάλογα με την κανονιστική πυκνότητα της διάταξης. Η περιφερειακή εξειδίκευση, μπορεί επίσης να προτείνει τροποποίηση των ορίων ζωνών ή περιοχών που έχουν θεσμοθετηθεί από τον εθνικό σχεδιασμό. Η εξειδίκευση ή συμπλήρωση που έρχεται όμως σε αντίθεση με τον πυρήνα του υπερκείμενου σχεδιασμού οφείλει να σημειώνεται ως ανάδραση. Ο υπερκείμενος σχεδιασμός, κατά την αναθεώρησή του θα αξιολογήσει την προτεινόμενη κατεύθυνση του υποκείμενου σχεδιασμού, συνεκτιμώντας πολλαπλούς παράγοντες και στη συνέχεια θα την αποδεχθεί ή όχι. «Η ανάδραση ανήκει κατά το νόμο στο εθνικό και όχι στο περιφερειακό επίπεδο, μετά από αξιολόγηση της εφαρμογής του εθνικού σχεδιασμού από την οποία θα προκύψει η σκοπιμότητα τροποποίησης του κατά τις ισχύουσες διατάξεις»²²⁵. Οι προτάσεις ανάδρασης δεν έχουν δεσμευτικό περιεχόμενο»²²⁶ για τον χωροταξικό σχεδιασμό, παρά μόνο όταν υιοθετηθούν από τον υπερκείμενο. Τα περισσότερα ΠΧΠ όμως, δεν κάνουν καν μνεία στη λέξη ανάδραση. Η παρατήρηση αυτή, σε συνδυασμό με την οριζόντια μεταβατική διάταξη των ΠΧΠ όπου επισημαίνεται ότι: «Οι τυχόν αντιφάσεις ή αποκλίσεις του παρόντος περιφερειακού χωροταξικού πλαισίου σε σχέση με τα υπερκείμενα εν ισχύ Γενικά και Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια, οι οποίες δεν αποτελούν εξειδικεύσεις/συμπληρώσεις αυτών, ισχύουν υπό τον όρο ενσωμάτωσής τους στα Πλαίσια», οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι εξειδικεύσεις αυτές παρότι αντίθετες με το πνεύμα των ειδικών χωροταξικών, θεωρούνται λανθασμένα άμεσα εφαρμόσιμες από τα ΠΧΠ, με υψηλή κανονιστική ισχύ. Περαιτέρω, ενώ η οριζόντια αυτή μεταβατική διάταξη, σημειώνει τη διαδικασία, στα ΠΧΠ δεν προσδιορίζονται ρητά ποιες από τις

---

²²⁵ Ο.π. 10

²²⁶ Ο.π. 9

αναφερόμενες διατάξεις αποτελούν εξειδικεύσεις/συμπληρώσεις και ποιες θεωρούνται αντίθετες διατάξεις, που θα εξετασθούν στα πλαίσια της αναθεώρησης του κάθε Ειδικού Πλαισίου ως ανάδραση. Η αμφισημία αυτή θα δημιουργήσει προβλήματα στην εφαρμογή των ΠΧΠ, της σύνταξης του υποκείμενου πολεοδομικού σχεδιασμού και των περιβαλλοντικών και λοιπών αδειοδοτήσεων, οδηγώντας σε επενδυτική ανασφάλεια και εμπλοκή στην ανάπτυξη του υδατοκαλλιεργητικού κλάδου και των ΑΠΕ. Ιδιαίτεροι προβληματισμοί εγείρονται ως προς την αντίφαση αναπτυξιακών και χωροταξικών κατευθύνσεων σε τρεις Περιφέρειες με σημαντική παραγωγή υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων, της Δ. Ελλάδας, της Ηπείρου και των Ιονίων Νήσων, καθώς οι συγκεκριμένες χωρικές κατευθύνσεις δεν υποστηρίζουν αλλά αντίθετα ακυρώνουν τους αναπτυξιακούς στόχους που τα ίδια τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια θέτουν. Επίσης, σε σχέση με τις ΑΠΕ, η παρατήρηση στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να συνεκτιμηθεί σε συσχέτιση με την ανταπόκριση στους στόχους της χώρας και την ακολουθούμενη ευρωπαϊκή πολιτική με στάθμιση της ανάπτυξης των άλλων μορφών ΑΠΕ, της δυνατότητας παραγωγής αντίστοιχης ισχύος και της εξεύρεσης εναλλακτικών λύσεων.

Για τη μεταποίηση, το σύνολο των ΠΧΠ εξειδίκευσε ή και συμπλήρωσε τις κατευθύνσεις, όπως συστήνεται και από το ίδιο το Ειδικό Πλαίσιο, με βάση τις ιδιαιτερότητες του περιφερειακού επιπέδου. Υιοθετήθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό οι κατευθύνσεις του Ειδικού πλαισίου ανά ομάδα κατηγορίας περιοχών (κυρίως αυτές των περιοχών εντατικοποίησης, επέκτασης και ποιοτικής αναδιάρθρωσης και σε μικρότερο βαθμό των περιοχών στήριξης), ενώ δόθηκαν στην πλειονότητα προτεραιότητες για την ανάπτυξη της βιομηχανίας στις ειδικές κατηγορίες χώρου, (ορεινός, παράκτιος, νησιωτικός) και στις περιοχές με ειδικά καθεστάτα (κυρίως γη υψηλής παραγωγικότητας). Σε πέντε ΠΧΠ ανέκυψε μικρός αριθμός εξειδικεύσεων ή συμπληρώσεων, οι οποίες αποκλίνουν από το πνεύμα των κατευθύνσεων του ειδικού χωροταξικού πλαισίου και που δεν αναγράφονται ως ανάδραση. Τα σημεία αυτά, αφορούν ενδεικτικά στην προώθηση πλήθους οργανωμένων υποδοχέων για τους οποίους δεν προκύπτει η αναγκαιότητα τους, ή σε περιοριστικές κατευθύνσεις για τη χωροθέτηση μεταποιητικών μονάδων σε καθεστάτα προστασίας (γη υψηλής παραγωγικότητας, περιοχές Natura). Το σχέδιο ΥΑ της Πελοποννήσου είναι το μόνο που αναφέρεται ρητά στην απαίτηση ανάδρασης για τα σημεία τροποποίησης που προτείνει και σε δεύτερο βαθμό το ΠΧΠ της Κ. Μακεδονίας.

Για τον τουρισμό, η ενδεικτική εξέταση στα πλαίσια της παρούσας έρευνας εντόπισε ομάδα ΠΧΠ με πολλά σημεία απόκλισης και αντίφασης ως προς τις περιοχές των ευρείων ζωνών με το ΕΧΠ τουρισμού 2013, (όπως η Πελοπόννησος, η Κρήτη, η Στερεά Ελλάδα κ.λπ.). Τα επιμέρους συμπεράσματα για τον τομέα του τουρισμού ως προς το θέμα αυτό, υπογραμμίζουν τις αποκλίσεις, αλλά δεν απαιτείται περαιτέρω παρουσίαση στην παρούσα ενότητα των γενικών συμπερασμάτων, καθώς λόγω έλλειψης υπερκείμενου σχεδιασμού, δεν προκαλούν αστοχίες.

Το πέμπτο ερώτημα, αφορά στο βαθμό δέσμευσης των διατάξεων των ΠΧΠ στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Επισημαίνεται ότι πολλά θεσμικά κείμενα πολεοδομικού σχεδιασμού, μετά την έκδοση του περιφερειακού σχεδιασμού πρώτης γενιάς (της περιόδου 2003-2004), δεν ακολούθησαν τις κατευθύνσεις του, ιδιαίτερα στα θέματα του περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης κ.α., προσθέτοντας μια ακόμη παθογένεια στο σύστημα του χωρικού σχεδιασμού. Οι κατευθύνσεις προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό και η εφαρμογή τους από αυτόν, είναι κρίσιμη παράμετρος για την επίτευξη των στρατηγικών χωρικών στόχων που έχουν τεθεί στη βάση της οικονομικής ανάπτυξης, της εδαφικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας. Οι κατευθύνσεις που δίνουν τα ΠΧΠ για τον υποκείμενο σχεδιασμό βρίσκονται σε διάφορα άρθρα των θεσμικών κειμένων (στο χωρικό πρότυπο, στις κατευθύνσεις για τις χωρικές ενότητες, στις χωροταξικές κατευθύνσεις της οργάνωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων κ.λπ.). Μόνο ένα ΠΧΠ (της Κ. Μακεδονίας), έχει ειδικό άρθρο πέραν των προαναφερομένων σημείων, για τις κατευθύνσεις προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό.

Η εκτίμηση του δείκτη αυτού έγινε για κάθε παραγωγικό κλάδο με τρεις βαθμούς αξιολόγησης. Ο βαθμός διακυμαίνεται από την υψηλή εφαρμογή, η οποία κατευθύνει τον πολεοδομικό σχεδιασμό σε συμμόρφωση, μέχρι την χαμηλή εφαρμογή που είναι αδιάφορη για αυτόν (όπως οι αναπτυξιακές διατάξεις των ΠΧΠ κ.λπ.)²²⁷. Το αποτέλεσμα για τον τομέα της υδατοκαλλιέργειας ως προς αυτό τον δείκτη ποικίλει και δεν είναι ομοιόμορφο μεταξύ των ΠΧΠ, καθώς άλλες διατάξεις τυγχάνουν υψηλής εφαρμογής στον πολεοδομικό σχεδιασμό, άλλες έχουν μέτρια σημασία για αυτόν και άλλες δεν

---

²²⁷ Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε ποσοστά στο σύνολο των σχετικών διατάξεων που αφορά τον κάθε φορά εξεταζόμενο κλάδο και όχι με βάση τη σημαντικότητα της διάταξης

αφορούν στο επίπεδο αυτό (χαμηλής εφαρμογής). Υπάρχουν ΠΧΠ που εμφανίζουν υψηλή εφαρμογή, αλλά στο σύνολο του περιφερειακού σχεδιασμού οι διατάξεις υψηλής εφαρμογής για την υδατοκαλλιέργεια στον πολεοδομικό σχεδιασμό είναι λιγότερες συγκριτικά με το άθροισμα των δύο άλλων βαθμών. Αυτές αφορούν στις περιπτώσεις μείωσης της έκτασης των προτεινόμενων από το ειδικό Πλαίσιο ΠΑΥ που συσχετίζονται με τον όμορο παράκτιο χώρο και τις χρήσεις που μπορούν να καθορισθούν από τον υποκείμενο σχεδιασμό. Χαμηλή εφαρμογή σε πολεοδομικό επίπεδο για τις ΑΠΕ εμφανίζει η μεγαλύτερη ομάδα των ΠΧΠ. Υπάρχουν ΠΧΠ που καταγράφουν υψηλή εφαρμογή (Θεσσαλία, Κρήτη, Ιονίων νήσων) και ΠΧΠ που καταγράφουν μέτρια εφαρμογή (Κ. Μακεδονία, ΑΜΘ, Ήπειρος). Βασική δέσμευση για τον υποκείμενο σχεδιασμό, είναι οι προκρινόμενες ευρείες περιοχές για την ανάπτυξη μορφών ΑΠΕ καθώς και οι κατευθύνσεις που δίνονται για την προστασία του τοπίου σε σχέση με αυτές (σε συνδυασμό με την εναρμόνιση του Ειδικού πλαισίου των ΑΠΕ).

Στην μεταποίηση, η προηγούμενη εικόνα διαφοροποιείται, με την πλειοψηφία των διατάξεων των ΠΧΠ να παρουσιάζουν υψηλή και μέτρια εφαρμογή. Οι διατάξεις υψηλής εφαρμογής αφορούν στον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης των μεταποιητικών δραστηριοτήτων και στις περιοχές των ευρείων ζωνών μεταποίησης ή ενδεικτικού καθορισμού των θέσεων των οργανωμένων υποδοχέων.

Στον τουρισμό, το μεγαλύτερο ποσοστό των διατάξεων αντιστοιχεί σε χαμηλή εφαρμογή στον πολεοδομικό σχεδιασμό, ενώ το μικρότερο ποσοστό αφορά τις διατάξεις υψηλής εφαρμογής. Οι τελευταίες αφορούν στη σημειακή χωροθέτηση των καταλυμάτων στην εκτός σχεδίου περιοχή, στις περιοχές που προσδιορίζονται ως ευρείες αναπτυξιακές ζώνες με τις επιμέρους κατηγορίες τους, στις κατευθύνσεις για τους οργανωμένους υποδοχείς και τα ΣΤΚ και στις κατευθύνσεις για περιορισμό της ανεξέλεγκτης τουριστικής διάχυσης.

Το έκτο ερώτημα για το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τα ΠΧΠ, διερευνήθηκε μέσω των ειδικών δεικτών της σαφήνειας των διατάξεων και της κανονιστικής πυκνότητας τους. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών είναι κρίσιμος για τη δεσμευτικότητα και εφαρμοσιμότητα των κατευθύνσεων του στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού ευρύτερα, αλλά και ειδικότερα του περιφερειακού, καθώς αυτός αποτελεί το κατευθυντήριο πλαίσιο

συντονισμού των τομεακών πολιτικών στο χώρο της κάθε Περιφέρειας στο οποίο επιπλέον στηρίζονται όλες οι αδειοδοτήσεις των παραγωγικών δραστηριοτήτων και οι ΑΕΠΟ, αλλά και τον οδηγό προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό.

Η εξέταση έδειξε συνολικά υψηλή σαφήνεια των διατάξεων των ΠΧΠ για όλους τους τομείς των δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, για τις υδατοκαλλιέργειες, η πλειοψηφία των διατάξεων αθροιστικά για τα ΠΧΠ είναι υψηλής ευκρίνειας. Οι διατάξεις με χαμηλή σαφήνεια είναι ελάχιστες. Αξιοσημείωτο είναι ότι ένα ΠΧΠ χαρακτηρίζεται αποκλειστικά από υψηλής σαφήνειας διατάξεις για τις υδατοκαλλιέργειες, ενώ σε έξι ακόμη εκλείπουν οι διατάξεις χαμηλής σαφήνειας. Για τις ΑΠΕ, η πλειοψηφία, σε μεγάλο ποσοστό, αποτελείται από διατάξεις υψηλής σαφήνειας, σε δεύτερο βαθμό έπονται οι διατάξεις μέτριας σαφήνειας και ακολουθούν τελευταίες οι διατάξεις με χαμηλή σαφήνεια. Χαρακτηριστικό είναι, ότι σε τέσσερα ΠΧΠ εκλείπουν οι διατάξεις χαμηλής σαφήνειας. Για τον τουρισμό και τη μεταποίηση, η πλειοψηφία των διατάξεων είναι υψηλής σαφήνειας και το υπόλοιπο ποσοστό περιλαμβάνει διατάξεις μέτριας σαφήνειας, ενώ οι διατάξεις με χαμηλή σαφήνεια είναι ελάχιστες. Πρόβλημα όμως εντοπίστηκε στην ασυμφωνία μεταξύ του κειμένου των ΠΧΠ και των συνοδευόντων χαρτών, ακυρώνοντας εν μέρει το υψηλό αναφερόμενο ποσοστό σαφήνειας. Το ζήτημα αυτό διαπιστώθηκε στον προσδιορισμό των ευρείων ζωνών παραγωγικών δραστηριοτήτων, κυρίως στον τουρισμό και σε μικρότερο βαθμό στην μεταποίηση και στις υδατοκαλλιέργειες. Η διαπίστωση αυτή θα έχει ως συνέπεια τη δημιουργία καθυστέρησης στις αδειοδοτήσεις και την λανθασμένη πορεία που ενδεχομένως θα ακολουθήσει ο υποκείμενος σχεδιασμός.

Η αξιολόγηση του δεύτερου επιμέρους δείκτη εξέτασης του κανονιστικού πλαισίου των ΠΧΠ, έδειξε για την υδατοκαλλιέργεια μικρό ποσοστό διατάξεων των ΠΧΠ με υψηλή κανονιστική πυκνότητα, ενώ υπάρχουν και ΠΧΠ με μηδενικές κανονιστικές διατάξεις, που αντιστοιχούν όμως σε Περιφέρειες που λόγω των γεωγραφικών χαρακτηριστικών τους, έχουν μικρή δυναμικότητα. Οι κανονιστικές διατάξεις αφορούν είτε σε επαναλαμβανόμενες διατάξεις του Ειδικού πλαισίου, είτε σε μείωση της χωρικής έκτασης των ΠΑΥ αυτού. Για τις ΑΠΕ, η σχηματιζόμενη εικόνα παρουσιάζει ποικιλομορφία ως προς το αποτέλεσμα. Μία ομάδα ΠΧΠ διέπεται από χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας διατάξεις, ενώ οι λοιπές διαφοροποιούνται, με εξέχουσα μια

Περιφέρεια να αγγίζει το 50% των διατάξεων υψηλής κανονιστικής πυκνότητας. Για την μεταποίηση, κυριαρχούν οι χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας διατάξεις, σε δεύτερο βαθμό έπονται οι διατάξεις μέτριας κανονιστικής πυκνότητας, ενώ οι κανονιστικές διατάξεις υψηλής κανονιστικής πυκνότητας είναι ελάχιστες και απαντώνται σε τρία μόνο ΠΧΠ (Κ. Μακεδονία, ΑΜΘ και Στερεά Ελλάδα). Στον τουρισμό κυριαρχούν οι διατάξεις χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας, ενώ τη μικρότερη θέση σε ποσοστό, κατέχουν οι διατάξεις υψηλής κανονιστικής πυκνότητας. Αυτές αφορούν στις διατάξεις της σημειακής χωροθέτησης νέων καταλυμάτων στην εκτός σχεδίου περιοχή (αρτιότητα, ρύθμιση, αστέρια) και στις απαγορεύσεις που θέτουν κάποια ΠΧΠ. Το μικρό ποσοστό των διατάξεων με υψηλή και μέτρια κανονιστική πυκνότητα που αντιστοιχεί στο πλήθος των διατάξεων όπως σημειώθηκε, δεν αναιρεί ωστόσο τη σημαντικότητα αυτών, ιδιαίτερα στον περιορισμό της διάχυσης των τουριστικών δραστηριοτήτων και της προστασίας του τοπίου, για την επίτευξη του αναπτυξιακού στόχου της ποιοτικής αναβάθμισης των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών.

Για την ολοκλήρωση της έρευνας και την απάντηση στο τελευταίο ερώτημα εξετάστηκε η συσχέτιση του εργαλείου του χωροταξικού σχεδιασμού, των ΠΧΠ, με το εργαλείο του αναπτυξιακού/περιφερειακού σχεδιασμού, της Στρατηγικής Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση (RIS3) σε εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο. Η Στρατηγική αυτή είχε αποτελέσει για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 αναπόσπαστο στοιχείο του αναπτυξιακού σχεδιασμού στα πλαίσια μιας ισόρροπης, συνεκτικής και βιώσιμης προσέγγισης, με έμφαση στην προώθηση της εδαφικής συνοχής αλλά και της βασικής προϋπόθεσης για τη χρηματοδότηση των κ-μ από τα διαρθρωτικά ταμεία. Σκοπός της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3) είναι η εστιασμένη παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας με βασικό πυλώνα την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία για την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και τη δημιουργία βιώσιμης απασχόλησης. (κείμενο Εθνικής Στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης 2014-2020). Η καινοτομία (τεχνολογική, καινοτομία που βασίζεται σε δεξιότητες που προέρχονται από εξειδικευμένη τοπική γνώση και εμπειρία κλπ.) συνιστά τον κύριο μοχλό της αναβάθμισης του παραγωγικού ιστού της χώρας και της σταδιακής μεταστροφής της εγχώριας επιχειρηματικότητας από μη διεθνώς ανταγωνιστικές δραστηριότητες, στην παραγωγή διεθνώς ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή εγχώρια προστιθέμενη αξία. Η αξιολόγηση έγινε στη βάση των

δύο κειμένων, των ΠΧΠ και των Περιφερειακών RIS3. Εξετάσθηκαν αρχικά οι κυρίαρχοι τομείς προτεραιότητας της εθνικής (RIS3) όπως και οι αναδυόμενοι για κάθε Περιφέρεια από τα Περιφερειακά Σχέδια της Στρατηγικής της έξυπνης εξειδίκευσης. Η κατανομή σε περιφερειακό επίπεδο των κλάδων – τομέων της Εθνικής Στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης ανέδειξε την μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων και τον δημιουργικό τουρισμό²²⁸ ως τους κλάδους που υπερτερούν στην δυνατότητα εκπλήρωσης των οραματικών στόχων στο σύνολο των Περιφερειών. Στη συνέχεια έγινε συσχέτιση των προτεραιοτήτων των Περιφερειών στους τομείς και στις κλαδικές εξειδικεύσεις μεταξύ των περιφερειακών Σχεδίων της RIS3 και των κατευθύνσεων των ΠΧΠ. Η διερεύνηση αυτή ανέδειξε την ταύτιση των προτεραιοτήτων μεταξύ των δυο σχεδιασμών για τη μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων η οποία επίσης προκρίνεται σε όλα τα ΠΧΠ. Ο κλάδος ειδικότερα των υδατοκαλλιέργειών με βάση την εθνική Στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης αποτελεί εν δυνάμει χώρο ανάπτυξης παντού και προτεραιότητα, ενώ στις περιφερειακές RIS3 οι υδατοκαλλιέργειες και η μεταποίηση των προϊόντων τους επισημαίνονται με ιδιαίτερη έμφαση στα περιφερειακά σχέδια έξι Περιφερειών (Δ. Ελλάδας και Στερεάς Ελλάδας, ΑΜΘ, Ηπείρου, Ιονίων νήσων, Β. Αιγαίου), διαπίστωση που έρχεται σε σύμπτωση με τις προτεραιότητες του περιφερειακού σχεδιασμού. Για τις ΑΠΕ η αναφορά των περιφερειακών RIS3 περιορίζεται σε πέντε μόνο περιφέρειες (Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας, Κ. Μακεδονίας, Δ. Μακεδονίας, ΑΜΘ).

Κοινές πολιτικές διαπιστώθηκαν στην ενίσχυση του τουρισμού με τη διασύνδεσή του με τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους της κάθε Περιφέρειας, όπως και τον εμπλουτισμό του με διάφορες μορφές τουρισμού (οικοτουρισμού, φυσιολατρικού, ιατρικού, ευεξίας, ιαματικού, θρησκευτικού, αγροτουρισμού, γαστρονομικού, συνεδριακού, χειμερινού, καταδυτικού, αθλητικού κ.λπ.). Πρόκριση δίδεται και στους δύο σχεδιασμούς στον θαλάσσιο τουρισμό (από τρεις περιφερειακές RIS3, της Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιονίων νήσων), στον τουρισμό κρουαζιέρας (από δύο περιφερειακές RIS3, της Πελοποννήσου και Κρήτης), στον καταδυτικό τουρισμό (από τέσσερις περιφερειακές RIS3 της Ηπείρου, Κρήτης, Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας) και στον ιατρικό τουρισμό και τουρισμό αναζωογόνησης (από τρεις περιφερειακές RIS3, της Ηπείρου, Ιονίων Νήσων, και Θεσσαλίας).

---

²²⁸ Ο.π 156

Τέλος, ως προς τον κλάδο της μεταποίησης, η συσχέτιση κατέγραψε λιγότερα κοινά σημεία καθώς πέραν της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων που συνιστά και τον μόνο κυρίαρχο κλάδο των δύο σχεδιασμών, οι μόνοι κοινοί κλάδοι είναι της ένδυσης και της γουνοποιίας και σε μικρότερο βαθμό του κλάδου μεταλλικών προϊόντων. Το γεγονός αυτό αιτιολογείται από το έλλειμα κλαδικής εξειδίκευσης των ΠΧΠ, αλλά και πιθανά από την μη πρόκριση από τις περιφερειακές RIS των λοιπών κλάδων της μεταποίησης.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, διαπιστώνονται θετικά σημεία αλλά και σημαντικά ελλείματα στον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό της δεύτερης γενιάς. Συγκεκριμένα:

- ο μη προσδιορισμός από ένα αριθμό ΠΧΠ των ευρείων αναπτυξιακών ζωνών για όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες, (κρίσιμη παράμετρος για την βιώσιμη ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων που μόνο η περιφερειακή κλίμακα μπορεί να προσδιορίσει καλύτερα, καθώς εντοπίζει τις συγκρούσεις και διασφαλίζει τόσο τη μεταξύ τους συνέργεια, τη συνέργεια με τις λοιπές οικιστικές χρήσεις και τα δίκτυα υποδομής, όσο και την προστασία των φυσικών πόρων και του τοπίου)
- η ανομοιογενής προσέγγιση των κριτηρίων προσδιορισμού των ευρείων αναπτυξιακών ζωνών όπου αυτή επιχειρείται
- οι αντίθετες με το πνεύμα των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων εξειδικεύσεις που δεν αναγράφονται ως ανάδραση και η επακόλουθη σύγχυση που θα προκληθεί κατά την εφαρμογή των ΠΧΠ στις αδειοδοτούσες υπηρεσίες ελέγχου και πολεοδομικού σχεδιασμού, αλλά και στην επενδυτική ασφάλεια,
- η ανομοιογενής προσέγγιση στον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης
- η διαφοροποιημένη αντίληψη για τους οργανωμένους υποδοχείς
- οι συχνά γενικόλογες κατευθύνσεις με την πλειοψηφία των χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας διατάξεων να κυριαρχεί
- η ελλιπής εξειδίκευση των κατευθύνσεων στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό
- η μη στήριξη σε κάποια ΠΧΠ των αναπτυξιακών στόχων από τις χωροταξικές διατάξεις
- η μερική συσχέτιση με ένα κατεξοχήν τοποκεντρικό εργαλείο της περιφερειακής πολιτικής

είναι μερικά από τα σημεία που εντοπίστηκαν κατά την έρευνα. Όλα αυτά οδηγούν στην ανάδειξη μιας μη συνεκτικής χωρικής πολιτικής στο σύνολο του νέου περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού για όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες, αλλά ιδίως για τους τομείς των υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ και του τουρισμού. Συνεπάγονται την μη επάρκεια των διατάξεων των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων στον καθορισμό ζητημάτων και αξόνων προτεραιότητας προσαρμοσμένων στις τοπικές ιδιαιτερότητες με την ταυτόχρονη διασφάλιση της συνοχής και της ασφάλειας δικαίου. Συνεπάγονται την μη ορθή τροφοδότηση του υπερκείμενου και υποκειμένου χωρικού σχεδιασμού, που θα συνέβαλε στη βελτίωση της ποιότητας των εργαλείων του χωρικού σχεδιασμού και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της ανταπόκρισης τους στις μεταβαλλόμενες ανάγκες.

Ο καθορισμένος από τη νομοθεσία ρόλος του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού είναι ισχυρός ήδη από τον πρώτο νόμο εφαρμογής της χωροταξίας στον ελληνικό χώρο, ενώ ενισχύεται όπως διαπιστώθηκε διαχρονικά σε όλες τις νομοθετικές εξελίξεις και εκσυγχρονισμούς της. Στις κύριες κατευθύνσεις/ρυθμίσεις χωρικής ανάπτυξης και οργάνωσης σε περιφερειακό επίπεδο που πρέπει να παρέχουν τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ν. 4759/2020), συγκαταλέγονται η αποτίμηση, η ανάδειξη και αξιοποίηση των ιδιαίτερων αναπτυξιακών και γενικότερα χωρικών χαρακτηριστικών κάθε Περιφέρειας για την ισότιμη ένταξή της στον εθνικό, ενωσιακό και διεθνή χώρο, η χωρική διάρθρωση των βασικών παραγωγικών τομέων και κλάδων, το πρότυπο χωρικής οργάνωσης, η ανάδειξη, προβολή και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η απάντηση στο κύριο ερευνητικό ερώτημα είναι ότι τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ΠΧΠ) δεύτερης γενιάς, παρότι έχουν τη δυνατότητα να καταστούν το καταλυτικό επίπεδο στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού στον Ελληνικό χώρο για τις παραγωγικές δραστηριότητες, αποδεικνύεται ότι δεν ανταποκρίνονται με επάρκεια στον κρίσιμο αυτό ρόλο.

Για να επιτελέσουν όμως το ρόλο που τους δίδεται από το θεσμικό πλαίσιο, πρέπει να επιδιώξουν το στρατηγικό σχεδιασμό των παραγωγικών δραστηριοτήτων στον περιφερειακό χώρο με συνοχή και συμπληρωματικότητα, ως τον κύριο μοχλό της βιωσιμότητάς τους, αλλά και παράλληλα ως προϋπόθεση της οικονομικής ανάπτυξης,

της κοινωνικής δικαιοσύνης και εδαφικής συνοχής και της προστασίας του περιβάλλοντος των Περιφερειών.

8.2 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Ο περιφερειακός χωροταξικός σχεδιασμός δεν έχει αποτελέσει ως τώρα πεδίο ερευνητικού ενδιαφέροντος, παρότι συνιστά το σχεδιαστικό εργαλείο που αφορά στο προνομιακό, διεθνώς, χωρικό επίπεδο άσκησης στρατηγικής χωροταξίας αλλά και στη δυνατότητα να συμβάλει με τις προτάσεις του στην αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής, ιδιαίτερα με την αυξανόμενη συμμετοχή της εδαφικής συνιστώσας. Από το 2017 ως σήμερα, θεσμοθετούνται τα νέα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ΠΧΠ) σε αναθεώρηση αυτών της περιόδου 2003-2004.

Η διερεύνηση του ρόλου του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον ελληνικό χώρο, που αποτελεί το αντικείμενο της εργασίας, συνιστά την πρώτη προσέγγιση σε ερευνητικό επίπεδο διδακτορικής διατριβής. Επίσης η εστίαση στη διερεύνηση του ρόλου του περιφερειακού επιπέδου χωρικού σχεδιασμού ως βασικό στοιχείο της βιωσιμότητας των παραγωγικών δραστηριοτήτων αποτελεί νέα προσέγγιση για τα ελληνικά δεδομένα.

Η συμβολής της διατριβής είναι πρωτότυπη και χρήσιμη, κυρίως όμως:

- γιατί καθορίζει δείκτες αξιολόγησης χωροταξικού επιπέδου και ειδικότερα περιφερειακού χωροταξικού επιπέδου ως εργαλείου πρόληψης και παρακολούθησης του χωροταξικού σχεδιασμού. Οι χρησιμοποιούμενοι ως τώρα δείκτες χωρικού σχεδιασμού, αφορούν στο πολεοδομικό κυρίως επίπεδο σχεδιασμού, ενώ και οι δείκτες που χρησιμοποιούνται από τον ΟΟΣΑ ή το ESPON βασίζονται σε στοιχεία κυρίως δημογραφικά, απασχόλησης κ.λπ.,

- γιατί επιχειρεί για πρώτη φορά την άμεση αξιολόγηση του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στη βάση των θεσμικών κειμένων, η οποία και διαφέρει από την αξιολόγηση που ακολουθεί για την εφαρμογή αυτών,
- γιατί συσχετίζει τον αναπτυξιακό με τον χωροταξικό σχεδιασμό, μέσω των αντίστοιχων εργαλείων κάθε σχεδιασμού που αφορούν στην περιφερειακή κλίμακα και μοιράζονται τον ίδιο κοινό στόχο, την τοποκεντρική προσέγγιση για τη βελτίωση της εδαφικής συνοχής
- γιατί εντοπίζει προληπτικά τις αστοχίες και μπορεί να οδηγήσει σε άμεση διόρθωσή τους, αποτελώντας έτσι το έναυσμα για τις αναγκαίες νομοθετικές αναθεωρήσεις, τροποποιήσεις και εγκυκλίους

Όλα τα παραπάνω σημεία, καινοτόμου χαρακτήρα, στοχεύουν στην πρόληψη, βασικό ζητούμενο του χωρικού σχεδιασμού και προσπαθούν να συμβάλουν στην ανατροπή της παθογένειας του συστήματος χωρικού σχεδιασμού στον ελληνικό χώρο που δρα διορθωτικά, κατασταλτικά, εκ των υστέρων.

8.3 ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Η διατριβή ανοίγει νέους προβληματισμούς και προοπτικές στο πεδίο του χωροταξικού σχεδιασμού και προετοιμάζει το έδαφος για τη διερεύνηση μιας σειράς θεμάτων όπως:

- την αναθεώρηση των προδιαγραφών σύνταξης των σχεδίων ΥΑ των περιφερειακών χωροταξικών πλαισίων, ως μία από τις αιτίες της μη κατανοητής ροής, με επιμερισμό των κατευθύνσεων/ρυθμίσεων διάσπαρτα σε διάφορες ενότητες και των συχνών επαναλήψεων παρόμοιων διατάξεων στο σώμα του κειμένου της ΥΑ. Η αποτύπωση της εικόνας αυτής, ήταν ιδιαίτερα έντονη κατά την αποδελτίωση των ΥΑ των ΠΧΠ και δημιούργησε δυσκολίες και καθυστερήσεις στον εντοπισμό των διατάξεων για το σκοπό της έρευνας. Τονίζεται ότι οδηγεί επίσης σε καθυστερήσεις της διαδικασίας αδειοδότησης των έργων και δραστηριοτήτων και οδηγεί σε σύγχυση στον πολεοδομικό σχεδιασμό.

Η νέα δομή των προδιαγραφών θα πρέπει να είναι λιτή, ευκρινής, αυστηρά δομημένη και σαφής στα ζητούμενα, με αποφυγή επαναληπτικών πεδίων

- την αναθεώρηση των προδιαγραφών σύνταξης των συνοδευόντων χαρτών των ΠΧΠ. Η παρουσιαζόμενη συνθετική εικόνα των χαρτών των περιφερειακών πλαισίων σε ένα ενιαίο χάρτη του εθνικού χώρου δημιουργεί ένα συνονθύλευμα γραμμών, χρωμάτων και συμβόλων, οδηγώντας σε αναρχία και απουσία σύνδεσης μεταξύ των όμορων περιοχών. Οδηγεί σε μη εύληπτο αποτέλεσμα, αδυνατίζοντας την ισχύ των ΠΧΠ ως στρατηγικού εργαλείου καίριας σημασίας
- την περαιτέρω έρευνα καθορισμού χωροταξικών δεικτών
- τη διερεύνηση του τρόπου συσχέτισης μεταξύ αναπτυξιακού και χωρικού σχεδιασμού στα θεσμικά κείμενα αλλά και στην περαιτέρω αναγκαία διαρκή συνεργασία μεταξύ των συναρμόδιων υπηρεσιών των Υπουργείων Ανάπτυξης και ΥΠΕΝ και την εκατέρωθεν συμμετοχή στη διαμόρφωση των αξόνων και προγραμμάτων δράσης στα κοινά πεδία, με στόχο την επίτευξη της συνέργειας μεταξύ των δύο σχεδιασμών, ως κλειδί για την βέλτιστη εφαρμογή της εδαφικής συνοχής
- την κατανόηση της τροφοδοτικής αλυσίδας μεταξύ των επιπέδων σχεδιασμού, όπου οι σχέσεις διαπλέκονται και προσδιορίζουν άξονες και πεδία προτεραιότητας μεταξύ του εθνικού χώρου και του εδαφικού τόπου των Περιφερειών, με στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της εδαφικής συνοχής
- την άμεση πιθανή διόρθωση των αστοχιών του νέου περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού, με αναθεωρήσεις, τροποποιήσεις και εγκυκλίους
- ενός μικρού βήματος στο ευρύ πεδίο του χωρικού σχεδιασμού για τη συμβολή του στη βελτίωση του επιπέδου ποιότητας ζωής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας αξιολόγησης των νέων Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων (ΠΧΠ) - 2017, 2018, 2019, 2020 και σχεδίων ΥΑ 2015, 2016 - ως προς τις παραγωγικές δραστηριότητες των υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ, της μεταποίησης και του τουρισμού.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ									
Κεφάλαια /Άρθρα ⁱ	Διατάξεις ⁱⁱ	A/X ⁱⁱⁱ	Κανονιστική Πυκνότητα ^{iv}	Σαφήνεια ^v	Αξιολόγηση Συμβατότητας ΕΧΠ ..... ^{vi}	Εξειδίκευση / Συμπλήρωση ^{vii}	Ανάδραση ^{viii}	Συνέργεια /Σύνδεση με άλλες Περιφέρειες ^{ix}	Αξιολόγηση εφαρμογής στον πολεοδομικό σχεδιασμό ^x

Ίδια επεξεργασία

- i. Άρθρο και Κεφάλαιο του εκάστοτε ΠΧΠ που αναφέρεται η διάταξη
- ii. Διατάξεις του εκάστοτε ΠΧΠ για την παραγωγική δραστηριότητα που εξετάζεται
- iii. A: Διάταξη με Αναπτυξιακό χαρακτήρα, X: Διάταξη με Χωρικό χαρακτήρα, A+X: Διάταξη με Αναπτυξιακό και Χωρικό χαρακτήρα
- iv. Αξιολόγηση κανονιστικής πυκνότητας της Διάταξης σε Χαμηλή, Μέτρια, Υψηλή
- v. Αξιολόγηση σαφήνειας της Διάταξης σε Χαμηλή, Μέτρια, Υψηλή
- vi. Αξιολόγηση συμβατότητας της Διάταξης με τα αναφερόμενα στο εκάστοτε Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο σε Χαμηλή, Μέτρια, Υψηλή
- vii. Εξειδίκευση: Διάταξη που εξειδικεύει αυτές του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου (ΕΧΠ)
Συμπλήρωση: Διάταξη που συμπληρώνει αυτές του ΕΧΠ, ΟΧΙ: Κατεύθυνση που δεν εξειδικεύει ούτε συμπληρώνει αυτές του ΕΧΠ
- viii. ΝΑΙ: Διάταξη που αφορά ανάδραση του ΕΧΠ, ΟΧΙ: Κατεύθυνση που δεν αφορά ανάδραση του ΕΧΠ
- ix. ΝΑΙ: Διάταξη σε συνέργεια με όμορες Περιφέρειες, ΟΧΙ: Κατεύθυνση σε μη συνέργεια με όμορες Περιφέρειες
- x. Αξιολόγηση εφαρμογής της Διάταξης στον πολεοδομικό σχεδιασμό σε Χαμηλή, Μέτρια, Υψηλή

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

- ν. 360/1976 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος» (Α' 151/22.6.1976)
- ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις», (Α' 207/7.10.1999)
- ν. 4269/2014 «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση -Βιώσιμη ανάπτυξη» (Α' 142/28.6.2014)
- ν. 4447/2016 «Χωρικός σχεδιασμός- Βιώσιμη Ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (Α' 241/23.12.2016)
- ν. 4759/20 «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» (Α' 245/09.12/2020)
- ν.3982/2011 «Απλοποίηση της αδειοδότησης τεχνικών επαγγελματικών και μεταποιητικών δραστηριοτήτων και επιχειρηματικών πάρκων και άλλες διατάξεις (Α' 143/17.06.2011)
- ν. 3851/2010 «Επιτάχυνση της Ανάπτυξης των ΑΠΕ για την Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής»
- Απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης 49828/12.11.2008 «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» (Β' 2464/03.12.2008)
- Απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης 11508/18.02.2009 «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη βιομηχανία και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» (ΑΑΠ 151/13.04.2009)
- Απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης 24208/04.06.2009 «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού» (Β' 1138/11.06.2009)
- Απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης 31722/4.11.2011 «Έγκριση τροποποίησης του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» (Β' 2505/04.11.2011)

- Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 10106/03/03/2011 «Έγκριση προδιαγραφών για τη σύνταξη των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (προδιαγραφές αξιολόγησης – αναθεώρησης – εξειδίκευσης Περιφερειακών Πλαισίων)» (ΑΑΠ 45/17.03.2011)
- Απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης 67659/9.12.2013 «Έγκριση τροποποίησης του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» (Β'3155/12.12.2013)
- Απόφαση του Υπουργού Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού και του Αναπληρωτή Υπουργού Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων 82193/ΕΥΣΣΑ 1810/04.08.2015 «Έγκριση Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014-2020» (Β' 1862/27.08.2015)
- Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 42284/13.10.2017, «Έγκριση αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Κρήτης και έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού» (ΑΑΠ 260/8.11.2017)
- Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 68605/12.10.2018, «Έγκριση αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης και Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού» (ΑΑΠ 248/25.10.2018)
- Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 69722/11.10.2018, «Έγκριση αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Θεσσαλίας και Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού» (ΑΑΠ 269/15.11.2018)
- Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 78523/05.11.2018, «Έγκριση αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Ηπείρου και Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού» (ΑΑΠ 286/28.11.2018)
- Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 76104/30.10.2018, «Έγκριση αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας και Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού» (ΑΑΠ 299/14.12.2018)
- Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 4659/18.01.2019, «Έγκριση αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων και Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού» (ΑΑΠ 16/05.2.2019)
- Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 28990/01.4.2019, «Έγκριση αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού» (Δ' 181/16.4.2019)
- Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 73483/27.07.2020, «Έγκριση αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού» (Δ' 485/20.08.2020)

Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ, (ΕΕ L 140/16 /2009)

Ευρωπαϊκή Ένωση, Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1380/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1954/2003 και (ΕΚ) αριθ. 1224/2009 του Συμβουλίου και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 2371/2002 και (ΕΚ) αριθ. 639/2004 του Συμβουλίου και της απόφασης 2004/585/ΕΚ του Συμβουλίου, L 354/22 ΕΛ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 28.12.2013 EUR-Lex - 32013R1380,

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2017) «Ενεργειακή πολιτική: γενικές αρχές». Διαθέσιμο στο: <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_2.4.7.pdf>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελίδης, Μ.,(1984), ‘Περιφερειακή ανάπτυξη και τομεακός σχεδιασμός’, *Σημειώσεις για το μάθημα της Χωροταξίας του Τμήματος Αγρονόμων -Τοπογράφων ΕΜΠ*, Αθήνα: ΕΜΠ
- Αγγελίδης, Μ. (2004) ‘Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη χωρική ανάπτυξη. Μια μεγάλη πρόκληση για την Ευρώπη και την Ελλάδα’, Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ
- Ανδρικοπούλου, Ε. (2014) ‘Θεωρία Χωρικού Σχεδιασμού: Η χωροταξία στην Ευρωπαϊκή Ένωση’, *Ανοιχτά Ακαδημαϊκά μαθήματα Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών*, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
- Ανδρικοπούλου, Ε., Κακδέρη, Χ., Καυκαλάς, Γ., Τασοπούλου, Α. (2015) ‘Διαδρομές περιφερειακής ανθεκτικότητας: επιπτώσεις της κρίσης και προοπτικές χωρικής ανάπτυξης στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας’, *Αειχώρος*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, τ.20, 4-31
- APC Advanced planning – Consulting, Σύμβουλοι επιχειρήσεων Α.Ε., Εργαστήρια Σύμβουλοι Α.Ε., Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών, (2009) ‘*Μελέτη Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.) για τις Υδατοκαλλιέργειες, Α΄ φάση*’, Αθήνα
- Αρίφη, Μ. (2020), ‘Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας στην Ελλάδα’, *Όμιλος Διεθνών & Ευρωπαϊκών θεμάτων*, <https://odeth.eu>
- Αρτελάρης, Π. και Καλλιώρας, Δ. (2018) ‘Το πλαίσιο άσκησης και η αποτελεσματικότητα της περιφερειακής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπό συνθήκες οικονομικής κρίσης’, *Γεωγραφίες*, τ.32, 99-109
- Ασπρογέρακας, Ε. (2016) ‘Προσεγγίσεις ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων στην Ελλάδα: Εργαλεία και στοιχεία διακυβέρνησης’, *Αειχώρος*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, τ. 26, 5-36
- Ασπρογέρακας, Ε. και Καλλιώρας, Δ. (2020), ‘Χωρικός και Αναπτυξιακός Σχεδιασμός στην Ελλάδα: ζητήματα σύμπλεξης’, *Αειχώρος*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, τ.31, 62-93
- Αυγερινού-Κολώνια, Σ., (2011) ‘Προϋποθέσεις και προτάσεις για ένα νέο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό’, Πρακτικά ημερίδας: *Οικονομική συγκυρία και χωροταξία του τουρισμού*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Αθήνα: Προπομπός, σ.81-95
- Αυγερινού-Κολώνια, Σ., Σπυρόπουλος, Ι., Τουφεγγοπούλου, Α., (2012), ‘Ο αειφόρος τουρισμός στη μεγάλη και μικρή κλίμακα. Τεκμήρια και Προϋποθέσεις’, *Βιβλίο Πρακτικών 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας, Χωροταξίας και*

Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σ. 995-1004

- Βασενχόβεν, Λ., (1994), 'Χωροθέτηση Βιομηχανικών Εγκαταστάσεων και Περιοχών στην Ελλάδα', στο Κ. Λάσκαρις (επ.), *Εθνικές και Κοινοτικές Πολιτικές και Προγράμματα για την Ανάπτυξη των Αστικών Κέντρων*, Αθήνα: ΕΜΠ & European Social Fund, σ.107-121
- Βασενχόβεν, Λ. (1997) 'Χωροταξία: Θεωρία και Πράξη' στο *Βιώσιμη Ανάπτυξη με την Περιβαλλοντική Αγωγή*, Μεσολόγγι: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας, 180-201
- Βασενχόβεν, Λ. (2011), 'Από το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου στην Πολιτική Εδαφικής Συνοχής', Παρουσίαση στο ΔΠΜΣ: *Αρχιτεκτονική – Σχεδιασμός του Χώρου, Κατεύθυνση: Πολεοδομία και Χωροταξία*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, ηλεκτρονικά διαθέσιμο από: <https://courses.arch.ntua.gr>
- Βασενχόβεν, Λ. (2017) '*Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός. Ευρώπη και Ελλάδα*', Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας
- Βογιατζής, Ν., (2013), 'Εξέταση της Παγκόσμιας Αλυσίδας του Τουρισμού -Χωρικές Διαστάσεις : Η Εφαρμογή στην Ελληνική Περίπτωση', Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική σχολή Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος
- Βουλτσιάδου, Ε., Αμπατζόπουλος, Θ., Αντωνοπούλου, Ε., Γκάνιας, Κ., Γκέλης, Σ., Στάικου, Α. και Τριανταφυλλίδης Α., (2015) 'Υδατοκαλλιέργειες: Οργανισμοί, συστήματα παραγωγής, προοπτικές', Τμήμα Βιολογίας ΑΠΘ, *Κάλλιπος, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά συγγράμματα και Βοηθήματα*, , www.kallipos.gr
- Γιαννακού, Α. (2015), '*Σχέδιο ΥΑ Μελέτης αξιολόγησης και αναθεώρησης Περιφερειακού Χωροταξικού σχεδίου Δυτικής Μακεδονίας*', ΥΠΕΚΑ
- Γιαννακούρου, Γ., (2009) «Η Ευρωπαϊκή διάσταση του χωροταξικού σχεδιασμού: από την ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη στη μεταρρυθμιστική συνθήκη», *Νόμος και Φύση*
- Γιαννακούρου, Γ. και Καυκαλάς, Γ., (2014), 'Επανεξετάζοντας τη χωροταξία σε περίοδο κρίσης: αναγκαιότητα, περιεχόμενο και προϋποθέσεις της μεταρρύθμισης' στο Μ. Μασουράκης και Χ. Γκόρτσος (επ.) *Ανταγωνιστικότητα για Ανάπτυξη: Προτάσεις Πολιτικής*, Αθήνα: Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 511-522
- Γιαννίτσης, Τ. (1985), '*Ελληνική Βιομηχανία: Ανάπτυξη και Κρίση*', Gutenberg, Αθήνα
- Γουργιώτης, Α., Τσιλιμίκας, Α. (2011), 'Ο ρόλος του Χωροταξικού Σχεδιασμού στην Ανάπτυξη των ΑΠΕ', *Τεχνικά Χρονικά*, Επιστημονικές εκδόσεις ΤΕΕ, τ.1, σ. 1-10
- Γουργιώτης, Λ., (2012), 'Χωροταξικός σχεδιασμός και βιομηχανικές δραστηριότητες στην Ευρωπαϊκή ένωση και ειδικότερα στην Ελλάδα. Πολιτικές και προοπτικές βιομηχανικής ανάπτυξης', Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη

- Γουργιώτης, Α. (2014) 'Η συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης στο χωρικό σχεδιασμό και το τοπίο', στο Ειδικό τεύχος – Αφιέρωμα : Μέθοδοι ανάλυσης και σχεδιασμός του ελληνικού τοπίου, *Αειχώρος*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, τ.19, 38-57
- Γουργιώτης, Α. και Τσιλιμίγκας, Γ. (2016) 'Μια νέα προσέγγιση για τον χωροταξικό σχεδιασμό στην Ελλάδα', *Αειχώρος*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, τ.26, 103-122
- Γραφείο Δοξιάδη Α.Ε. (1980α) 'Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο και Πρόγραμμα της Ελλάδος: Ενέργεια', *Μελέτη για το Υπουργείο Συντονισμού & Προγραμματισμού, Έκθεση αρ. 19, Τόμος III, Τελική Έκθεση*, Αθήνα: ανατύπωση, 1983 για το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
- Γραφείο Δοξιάδη Α.Ε., (1980β), 'Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο και Πρόγραμμα της Ελλάδος, Δευτερογενής τομέας', *Μελέτη για το Υπουργείο Συντονισμού & Προγραμματισμού, Έκθεση αρ. 19, Τόμος III, Τελική Έκθεση*, Αθήνα: ανατύπωση, 1983 για το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
- Δαγκαλίδης, Α. (2010) 'Κλαδική Μελέτη: Αιολικά Πάρκα', Τράπεζα Πειραιώς-Μονάδα Οικονομικής Ανάλυσης και Αγορών
- Διμέλλη, Δ., (2008) 'Οι Διεθνείς Διασκέψεις για το Περιβάλλον', στο Ι. Τσουδερός και Δ. Διμέλλη (επ.) *Οικολογική Συμπεριφορά των πόλεων*, Αθήνα, Τομέας Πολεοδομίας Χωροταξίας, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, σ.64-79
- Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986), Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αρ. L/169/2, 26 29.6.87
- ΕΟΤ (2003), Μελέτες τουριστικής Ανάπτυξης Περιφερειών, Υπουργείο Ανάπτυξης
- ΕΕΚ-Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1992), 'Ευρώπη 2000. Προοπτικές Ανάπτυξης του Κοινοτικού Εδάφους', Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- ΕΕΚ-Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2002) 'Στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής υδατοκαλλιέργειας', Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - COM(2002) 511
- ΕΕΚ-Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2009) 'Οικοδομώντας ένα βιώσιμο μέλλον για την υδατοκαλλιέργεια. Νέα ώθηση στη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη της ευρωπαϊκής υδατοκαλλιέργειας', Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο- COM(2009) 162
- Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης – ΕΣΠΑ 2014-2020, (2014), Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων – ΕΣΠΑ, Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1990) *‘Η βιομηχανική πολιτική σε ένα ανοικτό και ανταγωνιστικό περιβάλλον - Κατευθύνσεις για μια κοινοτική προσέγγιση’*, Ανακοίνωση της Επιτροπής, COM (90) 556
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1993) *‘Το περιβάλλον της Ευρώπης: ποιες θα είναι οι μελλοντικές κατευθύνσεις;- Σφαιρική αξιολόγηση του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη «Στόχος η αειφορία’*, Ανακοίνωση της Επιτροπής,/* COM/99/0543 τελικό
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1993), *‘Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και απασχόληση: οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για τη μετάβαση στον 21^ο αιώνα: Λευκό Βιβλίο’*, COM/93/700, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1995), *‘Ευρώπη 2000+. Συνεργασία για τη χωροταξία στην Ευρώπη’*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1996), *«Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής, της 20ης Νοεμβρίου 1996, σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας»*, Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1997), *‘Λευκή Βίβλος για κοινοτική στρατηγική και σχέδιο δράσης’*, Ανακοίνωση της Επιτροπής, σχετικά με την ενέργεια για το μέλλον: ανανεώσιμες πηγές ενέργειας - [COM(97) 599 τελικό
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1999), *‘Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου-ΣΑΚΧ’* Προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2002), *‘Η βιομηχανική πολιτική σε μια διευρυμένη Ευρώπη’*, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών COM/2002/714 τελικό, Βρυξέλλες:
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2004), *‘Υποστήριξη των διαρθρωτικών αλλαγών: Μια βιομηχανική πολιτική για τη διευρυμένη Ευρώπη’*, COM/2004/0274 Τελικό, Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2005), *‘Εφαρμογή του κοινοτικού προγράμματος της Λισσαβόνας: Πλαίσιο πολιτικής για την ενίσχυση του μεταποιητικού τομέα της ΕΕ - προς μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση της βιομηχανικής πολιτικής’*, Ανακοίνωση της Επιτροπής, COM(2005) 474 , Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2006), *‘Ο νέος ορισμός των ΜΜΕ Οδηγός χρήστη και υπόδειγμα δήλωσης’*, Εκδόσεις για τις επιχειρήσεις και τη βιομηχανία
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2007), *‘Χάρτης πορείας για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας τον 21ο αιώνα: συμβολή στην ενίσχυση της αειφορίας’*, Ανακοίνωση της Επιτροπής, COM(2006) 848

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2010) *‘Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη’*, COM(2010) 2020 τελικό, Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2012), *‘Μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή βιομηχανία για την ανάπτυξη και την οικονομική ανάκαμψη. επικαιροποίηση της ανακοίνωσης για τη βιομηχανική πολιτική’*, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, COM(2012) 582, Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2014), *‘Για μια Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Αναγέννηση’*, Ανακοίνωση της επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών (COM/2014/14 final), Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2015) *‘Δέσμη μέτρων για την ενεργειακή Ένωση. Στρατηγικό πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή’* Βρυξέλλες, COM (2015) 80
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2017), *‘Επενδύοντας στην έξυπνη, καινοτόμο και βιώσιμη βιομηχανία. Μια ανανεωμένη στρατηγική για τη βιομηχανική πολιτική της ΕΕ’*, COM(2017) 479 final, Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2020α), *‘Μια νέα βιομηχανική στρατηγική για την Ευρώπη’*, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, COM (2020) 102 final, Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020β), *‘Οδηγός χρήσης του ορισμού των ΜΜΕ. Εσωτερική Αγορά, Βιομηχανία, Επιχειρηματικότητα και ΜΜΕ’*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- ΕΚ- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2020α), *‘Παραγωγή υδατοκαλλιέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση’*, Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση
- ΕΚ- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2020β), *«Γενικές αρχές της βιομηχανικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης»*, Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, (2010), *‘Οριστικοποίηση και εφαρμογή της στρατηγικής «Ευρώπη 2020»’* Συμπεράσματα, EUCO 13/10,CO EUR 9, Βρυξέλλες,
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, (2019), *«Στρατηγική για τη βιομηχανική πολιτική της ΕΕ: Ένα όραμα για το 2030»*, Βρυξέλλες
- Ευστράτογλου, Α. και Κριτικίδης, Γ., (2020) *‘Ανθρώπινο δυναμικό στην ελληνική βιομηχανία την περίοδο της κρίσης (2008-2018)’*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΣΕ
- Ζαχαράτος, Γ.,(1995), *‘Φύση, Λειτουργία και προβλήματα πολιτικής του ελληνικού τουρισμού’* στα *Σύγχρονα Θέματα: Τουρισμός, Κοινωνικές Ταυτότητες και Χώρος*, τεύχος 55

- Ζαχαράτος, Γ., (1999), *‘Οικονομική του τουρισμού και οργάνωση των τουριστικών ταξιδιών’* Πάτρα: Εκδόσεις ΕΑΠ
- Ζείκου, Π., (2011), *‘Το χωρικό πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης και οι θέσεις -προτάσεις του ΥΠΕΚΑ για την επίτευξη του σκοπού αυτού’*, Πρακτικά ημερίδας *Οικονομική συγκυρία και χωροταξία του τουρισμού*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα: Προπομπός, σ. 57-64
- Ίκκος, Α., (2019), *‘Ο τουρισμός στην Ελλάδα και στους κύριους ανταγωνιστικούς προορισμούς, 2013 – 2017’*, ΙΝΣΕΤΕ
- Ίκκος, Α., (2020) *‘Ο τουρισμός στην Ελλάδα και στους κύριους ανταγωνιστικούς προορισμούς, 2014 – 2018’*, ΙΝΣΕΤΕ, <https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/04/Greece-and-Competition-2014-2018-synopsis.pdf>
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Θεσσαλίας’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Ηπείρου’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών

- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων , (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Πελοποννήσου’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων , (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Κρήτης’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων , (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- ΙΝΣΕΤΕ- Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2020), *‘Βασικά Τουριστικά Μεγέθη της Περιφέρειας Αττικής’*, Στατιστικά στοιχεία Περιφερειών
- Κακαουνάκη-Μαγγανά, Σ. (1991), *‘Η χωροθέτηση των βιομηχανικών περιοχών στην Ελλάδα και των μεταποιητικών μονάδων μέσα σε αυτές’*, Αθήνα: Παπαζήση
- Καλοκάρδου, Ρ. (2011), *‘Χαρακτηριστικά της τουριστικής δραστηριότητας στον ευρωπαϊκό και ελληνικό χώρο: Η χωροταξική άποψη’* Πρακτικά ημερίδας *Οικονομική συγκυρία και χωροταξία του τουρισμού*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα: Προπομπός, σ.25-34
- Καμχής, Μ. (2007) *‘Η ενοποίηση του Ευρωπαϊκού χώρου, 1986-2006. Ένα σχεδιαστικό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας’*, Αθήνα: Κριτική
- Καυκαλάς, Γ., (2015) *Χωρικός σχεδιασμός: Ορισμοί και οριοθετήσεις. Εισήγηση στο μάθημα ‘Θεωρία Χωρικού Σχεδιασμού’*, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΑΠΘ.
- Καυκαλάς, Γ. και Ανδρικοπούλου, Ε. (2000), *‘Χωρικές επιπτώσεις των Ευρωπαϊκών Πολιτικών. Η ελληνική εμπειρία 1989-1999’*, Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Α.Π.Θ-Τομέας Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
- Κιουσοπούλου, Λ. (2006) *‘Η δεσμευτικότητα των κανόνων της επιστήμης στον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό’*, *Νόμος και Φύση*
- Κιουσοπούλου, Λ. (2016) *‘Επισκόπηση πρόσφατης νομολογίας του Συμβουλίου της Επικράτειας σε ειδικά ζητήματα χωροταξικού σχεδιασμού’*, *Νόμος και Φύση*
- Κοκκώσης, Χ. και Μπεριάτος Η. (2016) *‘Χωρική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών’*, *Αειχώρος*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, τ.23, 4-11
- Κοκκώσης, Χ., (2017), *‘Μελέτη για τον τουρισμό και τον χωροταξικό σχεδιασμό, Βασικά σημεία -Προτάσεις’*, Αθήνα: Ινστιτούτο ΣΕΤΕ

- Κοκκώσης, Χ. (2020) 'Εισαγωγική εισήγηση για τον χωροταξικό σχεδιασμό', *Ημερίδα: Ελλάδα Γαλλία: ανταλλαγή εμπειριών στο χωροταξικό σχεδιασμό*, Αθήνα: Γαλλικό Ινστιτούτο Ελλάδας
- Κομνηνός, Ν, (1993), 'Καινοτομία, τοπικότητα και νέα μοντέλα Περιφερειακής πολιτικής', Εισήγηση στο συνέδριο: *Η Ελλάδα στην Ευρώπη- Χωροταξία και Περιφερειακή Πολιτική προς το 2000*, Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο, 191-207
- Κραμποκούκης, Θ., Πολύζος, Σ., και Τσιώτας Δ., (2018), 'Ανάλυση προσδιοριστικών παραγόντων της τουριστικής ελκυστικότητας των νομών την Ελλάδας', στο Α. Δέφνερ, Π. Σκάγιαννης, Π. Ροδακινιάς, Ε. Ψαθά (επ.) *Σύγχρονοι προβληματισμοί για την Πολεοδομία, τη Χωροταξία και την Ανάπτυξη. Μια συλλογή κείμενων από το 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2019, σ. 843-854*
- Κουσιδώνης, Χ. (2007) 'Η Οργάνωση του Χώρου και ο Προγραμματισμός. Μια εισαγωγή', *Σημειώσεις Στ' κύκλου σεμιναρίων μικρής διάρκειας, Χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός*, Θεσσαλονίκη: ΤΕΕ
- ΛΑΓΗΕ, (2017) 'Μηνιαίο Δελτίο Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ & ΣΗΘΥΑ Διασυνδεδεμένου Συστήματος και Δικτύου Αυγούστου 2017'. Διαθέσιμο στο: <http://www.lagie.gr/fileadmin/groups/EDRETH/DAS_Monthly_Reports/201708_DAS_Monthly_Report.pdf>
- Λαϊνάς, Ι., (2019) 'Μεταλλαγές του πολεοδομικού σχεδιασμού για την οργανωμένη ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων: θεσμικές εξελίξεις και αναγκαίες μεταρρυθμίσεις', *Περιβάλλον & Δίκαιο*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, Τεύχος 3, 415-426
- Λαμπριανίδης, Λ. (2019) '*Προωθώντας την ενεργή συμμετοχή της Ελλάδας στην 4^η βιομηχανική επανάσταση*', Αθήνα: Ένα, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών
- Μαραβέγιας, Ν. (1991) 'Περιφερειακή Πολιτική' στο Ν. Μαραβέγιας και Μ. Τσινισιζέλης (επ.) *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Θεωρία και πολιτική*, Αθήνα: Θεμέλιο, 181-210
- Μάρακα-Ρωμανού, Μ.,(2011), 'Το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό με το πρίσμα μιας τουριστικής πολιτικής', *Πρακτικά ημερίδας : Οικονομική συγκυρία και χωροταξία του τουρισμού*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα: Προπομπός, σ. 51-56
- Μελλισουργός, Γ., (2008), 'Τοπική-Περιφερειακή Ανάπτυξη και η Γεωγραφία των Χωροθετικών Αντιθέσεων. Μελέτη Δύο Περιπτώσεων Τουριστικής Ανάπτυξης σε Ελλάδα και Ισπανία', Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Γεωγραφίας, Αθήνα, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
- Μούσης, Ν. (2000) '*Από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση-Θεσμοί και Πολιτικές*', Αθήνα: Παπαζήση

- Μπαϊμπά, Α., Σερράος, Κ., Τσακιροπούλου, Ε. και Χατζοπούλου Β. (2005) ‘Μελέτη συστημάτων και επιπέδων σχεδιασμού σε χώρες της Ευρώπης’, Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΤΕΕ)
- Οικονόμου, Δ. (2000) ‘Σύστημα Χωρικού Σχεδιασμού. Η Ελληνική πραγματικότητα και η διεθνής εμπειρία’, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τ.101, 101-102, 3-57
- Οικονόμου, Δ. (2008) ‘Τα συστήματα χωροταξικού σχεδιασμού στο διεθνή χώρο σήμερα: μια συγκριτική επισκόπηση’ στο Γοσποδίνη Α., (επιμ.), *Διάλογοι για το σχεδιασμό του χώρου και την ανάπτυξη*, Αθήνα: Κριτική, 171-198
- Οικονόμου, Δ. (2009), ‘Χωροταξική Πολιτική’, *Σημειώσεις, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής ανάπτυξης*, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Οικονόμου, Δ. (2010) ‘Πολεοδομική Πολιτική’, *Σημειώσεις- Δεύτερο Μέρος, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Οικονόμου, Δ., (2017) ‘Οι υδατοκαλλιέργειες σε κρίσιμη καμπή’, *Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/925968/article/oikonomia/epixeirhseis>
- Παπαετρόπουλος, Α. (2004) ‘Εισαγωγικές παρατηρήσεις στο θεσμικό πλαίσιο και στη νομολογία για τη βιώσιμη χωρική ανάπτυξη’, *Νόμος & Φύση*
- Παπαετρόπουλος, Α. (2005) ‘Η νομολογιακή διαμόρφωση της έννοιας του ευρύτερου χωροταξικού σχεδιασμού’, *Νόμος & Φύση*
- Παπαδούλης, Α., Πετράκος, Γ. και Ψυχάρης Γ., (2004) ‘Πολιτικές επενδυτικών κινήτρων και περιφερειακή ανάπτυξη: επισκόπηση και πρώτη αξιολόγηση’, *Επιθεώρηση οικονομικών επιστημών*, τ.5, 5-40
- Παυλέας, Σ., (2016) ‘Η στρατηγική της «Εξυπνης Εξειδίκευσης» στην Περιφέρεια Αττικής’, *Athens, Social Atlas*, <https://www.athenssocialatlas.gr>
- Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης (2015), ‘Περιφερειακή στρατηγική καινοτομίας έξυπνης εξειδίκευσης’, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Περιφέρεια Β. Αιγαίου, (2015), ‘Στρατηγικό πλαίσιο για την “έξυπνη εξειδίκευση” στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, Πρόγραμμα Δράσης’, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2015), ‘Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας’, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2015), ‘Σχέδιο Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας’, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Περιφέρεια Ηπείρου (2015), ‘Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Ηπείρου’, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

- Περιφέρεια Θεσσαλίας (2015), *‘ΘΕΣΣΑΛΙΑ 2020: Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020’*, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Περιφέρεια Ιονίων Νήσων (2015), *‘Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων’*, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, (2015), *‘Η Στρατηγική Ευφυούς Εξειδίκευσης (RIS3) στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας’*, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Περιφέρεια Κρήτης (2015), *‘Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης Περιφέρειας Κρήτης’* Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Περιφέρεια Πελοποννήσου (2015), *‘Έξυπνη Εξειδίκευση Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας στις επιχειρήσεις και τον αγροτικό τομέα της Περιφέρειας Πελοποννήσου για την περίοδο 2014-2020’*, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας (2015), *‘Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας’*, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
- Πετράκος, Γ. και Ψυχάρης Γ., (2016) *‘Περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα’*, Αθήνα: Κριτική
- Πολύζος, Σ., Τσιώτας Δ.,(2017), *‘Ανάλυση της συμβολής του τουρισμού στην εθνική οικονομική ανάπτυξη’* Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 23(2): 49-72 : http://www.prd.uth.gr/research/DP/2017/uth-prd-dp-2017-02_gr.pdf
- Ποτόλιας, Κ., (2014) *‘Ενεργειακός Σχεδιασμός με Πολυκριτηριακά Μοντέλα Λήψης Αποφάσεων για Αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας σε Περιφερειακό Επίπεδο. Η περίπτωση ΑΜΘ, Διδακτορική διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Κομοτηνή*
- Πρέζα, Ε., (2020), *‘Η εδαφική διάσταση της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 2014-2020. Συγκριτική ανάλυση στα 28 κ-μ της ΕΕ. Η περίπτωση της Ελλάδας’*, Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος
- Σακελλαροπούλου, Κ. (2016) *‘Η στάση του Συμβουλίου της Επικρατείας και η φέρουσα ικανότητα’* *Νόμος και Φύση*
- Σαραντάκου, Ε. (2010), *‘Ωριμοί τουριστικοί προορισμοί. Εξέλιξη και δυνατότητες μετάβασης σε ένα βιώσιμο μοντέλο θερινού-πολιτιστικού τουρισμού. Η ελληνική περίπτωση’*, Διδακτορική Διατριβή στη σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ, Αθήνα
- Σαραντάκου, Ε. και Τσάρτας, Π., (2017), *‘Αναπτυξιακές διαστάσεις του θεσμικού πλαισίου αδειοδότησης των τουριστικών εγκαταστάσεων που διαμορφώθηκε την περίοδο 2010 – 2015’*, στο Α. Κουτσουράδης και Δ. Λαγός (επ.) *Οικονομικές και Νομικές Παράμετροι του Ελληνικού Τουρισμού*, Αθήνα: Σάκκουλα, σ. 335-347

- Σαράτσης, Γ. και Πολύζος, Σ., (2015), ‘Τουριστική χωρητικότητα και κύκλος ζωής των τουριστικών περιοχών: Η περίπτωση του Ν. Μαγνησίας’, *Αειχώρος*, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Αειχώρος, τ.21, 82-106
- ΣΕΒ,(2016), ‘Μελέτη με αντικείμενο την «Αξιολόγηση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων και των επιπτώσεων στην περιφερειακή ανταγωνιστικότητα από την εφαρμογή του Νόμου 3982/2011 “Ανάπτυξη Επιχειρηματικών Πάρκων”, Αθήνα: Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού
- ΣΕΒ, (2019), ‘4η βιομηχανική επανάσταση : Η ευκαιρία που δεν πρέπει να χαθεί’, Special Report, Το ψηφιακό & τεχνολογικό χάσμα οικονομίας & επιχειρήσεων, *Οικονομία & Επιχειρήσεις*, Αθήνα, τ.46, σ.1-12
- ΣΕΒ, (2020α), ‘*Βιομηχανική πολιτική. Στόχοι στο Νέο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο*’, Έκδοση 29/1/α, www.sev.org.gr/tomeis-draseon/tomeas-viomichanias-anaptyxiakon-politikon-diktyon/koini-paremvasi-gia-ti-viomichania/
- ΣΕΒ, (2020β), ‘Η σημασία της βιομηχανίας στο ελληνικό παραγωγικό πρότυπο: Μια ιστορία χαμένων ευκαιριών και μεγάλων προσδοκιών’, στο *Οικονομία & Επιχειρήσεις, Δελτίο για την Ελληνική Οικονομία*, Τεύχος186,σ.1-24
- ΣΕΘ-Σύνδεσμος Ελληνικών Θαλασσοκαλλιέργειών, (2015) ‘Ελληνική Υδατοκαλλιέργεια 2015’
- ΣΕΘ-Σύνδεσμος Ελληνικών Θαλασσοκαλλιέργειών, (2016) ‘Ελληνική Υδατοκαλλιέργεια 2016’
- ΣΕΘ-Σύνδεσμος Ελληνικών Θαλασσοκαλλιέργειών, (2017) ‘Ελληνική Υδατοκαλλιέργεια 2017’
- ΣΕΘ-Σύνδεσμος Ελληνικών Θαλασσοκαλλιέργειών, (2019) ‘Ελληνική Υδατοκαλλιέργεια 2019’
- Σεντελές, Α., (2016), ‘Αιολικά Πάρκα και νησιωτικός χώρος: Η περίπτωση των νησιών των Κυκλάδων’, *Πόλεις και πολιτικές για την ανταγωνιστική ταυτότητα των πόλεων*, www.citybranding.gr
- ΣΕΤΕ-Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2000), Βασικά μεγέθη του Ελληνικού τουρισμού, Στρατηγική για τον τουρισμό, Αθήνα SETE
- ΣΕΤΕ-Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2005), Βασικά μεγέθη του Ελληνικού τουρισμού, Στρατηγική για τον τουρισμό, Αθήνα SETE <https://sete.gr/el/stratigiki-gia-ton-tourismo/vasika-megethi-tou-ellinikoy-tourismo/year=2005>
- ΣΕΤΕ-Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2010), Βασικά μεγέθη του Ελληνικού τουρισμού, Στρατηγική για τον τουρισμό, Αθήνα, SETE

- ΣΕΤΕ-Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2011), *‘Ελληνικός Τουρισμός 2020: Πρόταση για το νέο αναπτυξιακό μοντέλο’*, Αθήνα
- ΣΕΤΕ-Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2015), *‘Βασικά μεγέθη του Ελληνικού τουρισμού, Στρατηγική για τον τουρισμό’*, Αθήνα: ΣΕΤΕ
- ΣΕΤΕ-Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, (2019), *‘Βασικά μεγέθη του Ελληνικού τουρισμού, Στρατηγική για τον τουρισμό’*, Αθήνα: ΣΕΤΕ
- Στεφανή, Φ. και Τσιλιμίγκας, Γ., (2015) *‘Η σημασία του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού στην προστασία και ανάπτυξη του Ελληνικού θαλάσσιου χώρου’ Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας Χωροταξίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
- Στεφανή, Φ., Τσιλιμίγκας, Γ. και Γουργιώτης Α. (2016) *‘Ζητήματα σύνταξης ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για τον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό’ στο Χωρική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών, Αειχώρος, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, τ.23,135-150*
- Στεφανή, Φ., (2018) *‘Χωρικός σχεδιασμός καταλύτης για την ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών. Προκλήσεις -Αδυναμίες Καλές Πρακτικές. Μελέτη περίπτωσης Περιφέρεια Αττικής’*, *Εισήγηση στο Συνέδριο Ιχθυοκαλλιέργειας 2018*, Καστρί, Ν. Ερυθραία
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (1994), *‘Για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της κοινοτικής βιομηχανίας’*, Ψήφισμα της 21^{ης} Νοεμβρίου 1994 (Αριθ. C 343/1/1994), Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2000), *«Προς την Ευρώπη της καινοτομίας και της γνώσης»*, Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/>)
- Τρίτσας, Α. (1977) *‘Χωροταξικό Σχέδιο Ελλάδα και Αθήνα’*, άρθρα στην εφημερίδα *ΤΟ ΒΗΜΑ*, <https://www.akx.gr>
- Τσαλέμης, Δ. (2009) *‘Επιτομή Πολιτική και Νομοθετικό Πλαίσιο ΑΠΕ-Δυνατότητες διείσδυσης ΑΠΕ στο Ηλεκτρικό Ενεργειακό Ισοζύγιο’*, στο *Σεμινάριο για Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας*, Πάτρα, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
- Τσάρτας, Π. (1996) *‘Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό’*, Αθήνα: Εξάντας
- Τσάρτας, Π. (1998), *‘Κοινωνικότητα και τουρισμός: ανάλυση χαρακτηριστικών σε διαφορετικούς τύπους τουρισμού’*, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 96-97, 111-132
- Τσακίρης, Στ., Οικονόμου, Δ. και συνεργάτες, (2007) *‘Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο για τη Βιομηχανία. Πρώτη φάση Ανάλυση’*, Αθήνα: ΥΠΕΧΩΔΕ

- Τσακίρης, Σ., Δασκαλάκης, Κ., Λαγκαδινού, Ε. (2013) ‘Μελέτη αξιολόγησης Α1 φάσης ΠΠΧΣΑΑ Περιφέρειας Θεσσαλίας’, Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
- ΥΠΑΑΤ - Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, (2007) ‘Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας 2007-2013 (ΕΠΑΛ)’, Αθήνα: Ειδική Γραμματεία Προγραμματισμού & Εφαρμογής Γ’ ΚΠΣ
- ΥΠΑΑΤ - Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, (2014) ‘*Πολυετές Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών στην Ελλάδα, 2014-2020*’, Αθήνα
- ΥΠΑΑΤ - Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, (2017), Έγγραφο με Α.Π. 225/10.2.20117 ολοκλήρωσης 13 Πράξεων που αφορούν τη σύνταξη των απαραίτητων φακέλων, μελετών και λοιπών δικαιολογητικών υποστήριξης για τη χωροθέτηση Περιοχής Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ) μέτρου 3.1 ΕΠΑΛ 2007-2013, Αθήνα: Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠ Αλιείας και Θάλασσας
- ΥΠΑΠΕΝ - Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, (2015) ‘*3η Πρόσκληση για υποβολή προτάσεων στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας 2007 – 2013 Άξονας Προτεραιότητας 3: «Μέτρα κοινού ενδιαφέροντος», ο οποίος συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας. Μέτρο 3.1: Συλλογικές Δράσεις*’, Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Δράσεων Ε.Π. Αλιείας & Θάλασσας
- ΥΠΕΚΑ- Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής, (2009) *5η Έκθεση για το επίπεδο Διεύθυνσης της Ανανεώσιμης Ενέργειας το έτος 2010*”, Γεν. Δ/ση Ενέργειας, Δ/ση ΑΠΕ και Εξοικονόμηση Ενέργειας
- Φλώρου, Μ., (2017), ‘Το ΕΠΧΣΑΑ τουρισμού μετά τη λήξη της εκκρεμοδικίας ενώπιον του ΣτΕ’, *Νόμος και Φύση*
- Φοβάκης, Α. (2017) ‘Ανασκόπηση της νομολογίας ΣτΕ για τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού’, *Νόμος & Φύση*
- Χαϊνταρλής, Μ. (2012) ‘Περί της δεσμευτικότητας των εργαλείων χωρικού σχεδιασμού και της μεταξύ τους νομικής σχέσης’, *Πρακτικά 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας Χωροταξίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, 18-24
- Χαϊνταρλής, Μ. (2015) ‘Η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας για τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια: Κριτικά διλήμματα’, *Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας Χωροταξίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
- Χαϊνταρλής, Μ. (2017) ‘*Τα νομικά χωρικά εργαλεία στρατηγικού χαρακτήρα. Θεωρία και πράξη*’, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

- Χατζηνικολάου, Ε.,(2011), 'Οι τουριστικές επενδύσεις παράμετρος για την αναθεώρηση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό', Πρακτικά ημερίδας: *Οικονομική συγκυρία και χωροταξία του τουρισμού*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα: Προπομπός, σ.35-41
- Χωροβάτης Α.Ε., (2018), 'Επιχειρησιακό σχέδιο για την ανάπτυξη επιχειρηματικών πάρκων στην ελληνική επικράτεια, σύμφωνα με το άρθρο 42 παρ. 3 του Ν 3982/2011', Τρίπολη: Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Albrechts, L. (2010), 'Pitfalls, challenges and opportunities in and for strategic spatial planning', in the «*A centenary of spatial planning in Europe*», Brussels: ECTP-CEU re-edition 2020
- Barca, F. (2009), 'An agenda for a reformed cohesion policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations', Independent Report prepared at the request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy
- Barca, F., McCann, P. and Rodriguez-Pose, A., (2012) 'The case for regional development intervention: Place-based versus place-neutral approaches', *Journal of Regional Science*, 52(1):134–152
- CEC –Commission of the European Communities, (1995), '*The role of the Union in the field of tourism. Commission Green Paper*', COM (95) 97 final, Brussels 04.04.1995, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- CEC – Commission of the European Communities, (2000) '*The EU compendium of spatial planning systems and policies. Greece*', Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- CEC -Commission of the European Communities, (2001), Green Paper, Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility, Brussels
- Coccosis, H. and Camhis, M., (1982), "Coastal Planning and Management Perspectives", *Ekistics*, Vol. 49, No. 293
- Coccosis, H., (1998): 'Integrated Island Management in Greece', *Naturopa*, Council of Europe, Strasbourg, No. 88, p. 25
- Coccosis, H., Mexa, A., Collovini, A., (2002) 'Defining, measuring and evaluating carrying capacity in European tourism destinations', Material for a Document, Athens: University of the Aegean B4-3040/2000/294577/MAR/D2, Department of Environmental Studies, Environmental Planning Laboratory
- Council of the European Union, (2019) '*An EU Industrial Policy Strategy: A Vision for 2030*', Council conclusions (adopted on 27/05/2019), 9706, Brussels
- ESDP, (1999), '*European Spatial development perspective: towards balanced and sustainable development of the territory of the European Union*' agreed at the informal Council of ministers for spatial Planning in Potsdam, May 1999, published by the European Commission: Official Publications of the European Communities
- EC-European Commission, (1997), ECoNETT - European Community Network for Environmental Travel and Tourism

- EC- European Commission, (2010), 'Fifth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion - Investing in Europe's future', Luxembourg: Publications Office of the European Union
- EC-European Commission, (2011), 'Key figures on European business with a special feature on SMEs', Eurostat: Luxembourg: Publications Office of the European Union
- EC-European Commission, (2013) '*Strategic Guidelines for the sustainable development of EU aquaculture*', Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels: COM (2013) 229 final
- EC-European Commission, (2014), '*Cohesion policy: National/Regional innovation strategies for smart Specialisation (RIS3)*'
- EC-European Commission, (2014), '*Multiannual national plan for the development of sustainable aquaculture. An overview*':
Austria, Belgium, Bulgaria, Croatia, Cyprus, Czech, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Malta Netherlands Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden
- EC-European Commission, (2015a), '*Annual Activity Report*', Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries (DG Mare)
- EC-European Commission, (2015b), A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy, COM/2015/080 final
- EC-European Commission, (2016) '*Summary of the 27 Multiannual National Aquaculture Plans*', Brussels: Directorate-General (DG Mare)
- EC-European Commission, (2017a) '*Annual Activity Report*', Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries (DG Mare), mare_aar_2017_final
- EC-European Commission, (2017b), 'Final report from the commission to the European Parliament, the council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions', *Renewable energy progress report*, Brussels, com (2017) 57
- EC-European Commission, (2018) '*The European Commission Blue Economy Report*', Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, Luxembourg: Publications Office of the European Union
- EC-European Commission, (2019a), '*Annual Activity Report*', Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries (DG Mare), mare_aar_2019_final
- EC- European Commission, (2019b) '*The European Commission Blue Economy Report*' Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries (DG Mare), Luxembourg: Publications Office of the European Union

- EC- European Commission, (2019c), '*Study on an interim evaluation of the Open Method of Coordination (OMC) for the sustainable development of EU Aquaculture*', Brussels: Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries (DG Mare), Final Report
- European Conference of Ministers Responsible for Regional Planning, (19-20 May 1983), '*Resolution No2 On the European Regional/Spatial Planning Charter*', Torremolinos (Spain), Council of Europe Strasbourg CEMAT (83)
- European Conference of Ministers responsible for Regional Planning (CEMAT), (2000), '*Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent*', adopted at the 12th Session of the European Conference, Hanover: Council of Europe
- EurObserv'ER, (2019), 'The state of renewable energies in Europe', *19th Report*, 2019 Edition
- EurObserv'ER, (2018), 'The state of renewable energies in Europe', 18th Report, 2018 Edition
- EurObserv'ER, (2014), 'The state of renewable energies in Europe', 14th Report, 2018 Edition
- EurObserv'ER, (2010), 'The state of renewable energies in Europe'
- European Parliament, (2002) 'Working Document on the role of the regions in European integration' Committee on Constitutional Affairs'
- Eurostat, (2010), '*Tourism statistics in the European Statistical System -2008 data*' Methodologies and Working papers, European Commission, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010
- EU Informal Ministerial Meeting on Urban Development and Territorial Cohesion (2007), «The Territorial Agenda of the EU. Towards a More Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions, Leipzig», 24/25 May 2007
- Faludi, A., (2007), '*Territorial cohesion and the European model of Society*', Cambridge, Massachusetts, Lincoln Institute of Land policy
- Faludi A., (2008), 'The Learning Machine: European Integration in the Planning Mirror', *Environment and Planning A*, volume 40, p. 1470 - 1484
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), (2014), '*The State of World Fisheries and Aquaculture 2014. Opportunities and Challenges*', Rome
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), (2016), '*The State of World Fisheries and Aquaculture 2016. Contributing to Food Security and Nutrition for all*', Rome

- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), (2018), *'The State of World Fisheries and Aquaculture. Meeting the Sustainable Development Goals'*, Rome
- Komninaki, D., (2015), 'Regional innovation systems in peripheral regions: insights from western Greece', *Regional Studies, Regional Science*, Vol. 2, No. 1, 332–340
- Kyvelou, S. and Gourgiotis A., (2019) 'Landscape as Connecting Link of Nature and Culture: Spatial Planning Policy Implications in Greece', *Urban Science*, 3, 8, 1-20
- Lacy, R., (2020) 'Greece 2020', Presentation, *Environmental Performance Reviews*, OECD
- Massey, D. (2008), *'Για το χώρο'*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Merkel, A., (1997), 'Sustainable tourism development', Editorial, *Naturopa*, Council of Europe, Strasbourg, No 84, p.3
- Pike, A., Pose, A. and Tmaney J., (2007) 'What Kind of Local and Regional Development and for Whom?', *Regional Studies*, Routledge Taylor & Francis Group, Vol. 41.9, pp. 1253–1269
- Polyzos, S. and Sdrolias, L., (2006), 'Strategic Method of Confrontation of Tourist Competition: The Case of Greece', *Journal of Travel and Tourism Research* 6 (1), p.12-28
- REN - Renewables Global Status Report, (2005) *'Renewables 2005 Global Status Report'*, REN21, Renewable Energy Policy Network, Washington, DC: World watch Institute
- REN - Renewables Global Status Report, (2012) *'Renewables 2012 Global Status Report'* Paris, REN21 Report Citation
- REN - Renewables Global Status Report, (2019), *'Renewables 2019 Global Status Report'*, Paris, REN21 Report Citation
- Setälä, J., Mäkinen, T., Kankainen, M., Salmi, P., Tarkki, V. and Halonen, T., (2012), *'Spatial planning of aquaculture, Finnish Archipelago Sea as a case'*, ICES (International Council for the Exploration of the Sea) CM 2012/Q:02
- Stead, D. (2013), 'Dimensions of territorial governance,' *Planning Theory and Practice*, 14 (1): 142–147
- Stefani, F., (2015) 'Special Framework for the Aquaculture – Greece', Presentation for Seminar *'Good Practices in administrative simplification for the promotion of sustainable aquaculture'*, Brussels, ec.europa.eu › docs ›
- Stefani, F., Gourgiotis, A. and Tsilimigkas G., (2018-2019) 'Marine Spatial Planning Framework Integration: Synergies, Compatibility and Incompatibility Issues. Evidence from Greece', *Maritime Safety and Security Law Journal*, 4, p. 103-119

- Stefani, F., and Gourgiotis, A., (2019), 'Research and innovation strategies for smart specialization (RIS3) and regional spatial plans: key factors for the development of resilient regions', *Proceedings of the International Conference on Changing Cities IV: Spatial, Design, Landscape & Socio-economic Dimensions*, Chania, Crete Island, Greece, Publication, University of Thessaly, Department of Planning and Regional Development, Laboratory of Urban Morphology & Design
- Tuan, Y. (1977), *Space and Place, The Perspective of Experience*, Minneapolis: University of Minnesota Press
- UNWTO-World Tourism Organization (2000), *Tourism Highlights*, Madrid, Spain: Published by the World Tourism Organization
- UNWTO-World Tourism Organization (2005), *Tourism Highlights*, Madrid, Spain: Published by the World Tourism Organization
- UNWTO- World Tourism Organization (2010), *Tourism Highlights*, Madrid, Spain: Published by the World Tourism Organization
- UNWTO-World Tourism Organization (2011), *Tourism Highlights*, Madrid, Spain: Published by the World Tourism Organization
- UNWTO-World Tourism Organization (2014), *Tourism Highlights*, Madrid, Spain: Published by the World Tourism Organization
- UNWTO- World Tourism Organization (2015), *Tourism Highlights*, Madrid, Spain: Published by the World Tourism Organization
- UNWTO-World Tourism Organization (2019), *Tourism Highlights*, Madrid, Spain: Published by the World Tourism Organization
- World Bank, (2009), 'World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography', Washington, DC, The International Bank for Reconstruction and Development
- Zervaki, A., (2016), 'The Legalization of Maritime Spatial Planning in the European Union and Its Implications for Maritime Governance', 30 (1) *Ocean Yearbook* 32, 42

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- BP, Statistical Review of World Energy
<https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html>
- Γαλάζια ανάπτυξη
<https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy>
- Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (2015), *Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2014-2020*
[http://www.gsrt.gr/News/Files/New1034/RIS3V.5_2.7.15\(2\).pdf](http://www.gsrt.gr/News/Files/New1034/RIS3V.5_2.7.15(2).pdf)
- Ελληνική Παραγωγή (2020), Συμβούλιο Βιομηχανιών για την ανάπτυξη
<https://hellenicproduction.org/>
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση
Γενικές αρχές της βιομηχανικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/61/ogolne-zasady-unijnej-polityki>
- European Commission, eurostat
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/europe-2020-indicators>
- European Commission, Υδατοκαλλιέργειες
https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/2016-aquaculture-in-the-eu_en.pdf
- European Commission, Ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική/Integrated maritime policy
<https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD),
Environmental Performance Reviews: Greece 2020,
<https://www.oecd-ilibrary.org/environment/oecd-environmental-performance-reviews-greece-2020>
- Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ)
rae geportal, www.rae.gr
- Στατιστικές τουρισμού
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_statistics
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ),
<http://www.alieia.minagric.gr>
- Υπουργείο Τουρισμού (2020), ‘Ευρωπαϊκή ένωση και Τουρισμός’,
http://www.mintour.gov.gr/Legislation/EuropeanLegislation/Sunthikes_prosbasa_10_2020